Bronius Kašelionis

DAINAVOS PARTIZANAI

ŠARŪNO RINKTINĖ

dokumentai ir prisiminimai

Bronius Kašelionis

DAINAVOS PARTIZANAI

Diddiai Gubiamam
M. A. Suarinstui –
su pagarba ir dėkingumu –
Bronius Kašelionis
Vilnius
2001. 08. 24

Kun. Prel. Alf. Svarinskas
2001. VIII. 25

Bronius Kašelionis

DAINAVOS PARTIZANAI

ŠARŪNO RINKTINĖ

dokumentai
ir prisiminimai

Vilnius
1999

UDK 947.45.08
Ka 559

Recenzentas: Dr. Alvydas Baležentis

© Bronius Kašelionis, 1999
© Lazdijų rajono savivaldybė, 1999

ISBN 9986-9387-0-8

Pratarmė

Istorija yra atminties gaivintoja. Ji liudija, kas iš tikrųjų vyko praeityje ir moko suprasti, kodėl vienu ar kitu metu susiformuoja vienokia ar kitokia pasaulėžiūra, psichologinė būsena ar tautos dvasia. Neturintis istorinės atminties, neturi nė pasaulėvaizdžio, ir tokių žmonių visuomenė būtų nestruktūrizuota masė, nesuvokianti, kas ji tokia... Istorija yra tautos gyvybės gijų surišinėjimas. Erdvė tarp tų gijų primena negyvybės būseną, sustojusią upės tėkmę arba žmogų, kuris praradęs atmintį, susipyko pats su savimi. Istorija – dar ir tautos sėkmių ir nelaimių veidrodis.

Vieni praeityje mato tik tamsą ir nemokšiškumą. Nes neįsijausdami į žmogaus Ten ir Tada būtį, nesuvokia, kad tas žmogus negalėjo žinoti, koks likimas jo laukia ateityje. Taip ir mes dabar neįžvelgiame savo ir Tėvynės likimo ateityje. Kiti praeitį sąmoningai idealizuoja, manydami, kad tai taurina jaunosios kartos jausmus. Tačiau nepagalvoja, kad jų vaikai auga ne šiaudais dengtose trobelėse.

Tai vienur, tai kitur išgirsti legendą apie visuomenę, „susipykusią" su savąja istorija. Tai – pirmieji žingsniai į istorinį skepticizmą. Dėl šio „susipykimo" kalti ir patys istorikai, nes atidėliodami šiurpią teisybę ateičiai, jie užverčia naštą tiems, kurie gyvens po mūsų.

Dar kiti primena, esą istorinės tiesos ieškoti reikia tiesioginėje asmens, interpretuojančio istorinius duomenis, pozicijoje. Tačiau ši pozicija kaip tik ir atveria laisvę niekuo nepagrįstoms interpretacijoms.

Šioje studijoje asmeninio požiūrio, interpretuojant įvykius, stengtasi vengti. Rūpėjo ne išorinius įvykius (įsivaizduojant, kaip juos matė ir girdėjo visuomenė) parodyti, bet juos atskleisti taip, kaip jie atsispindi anapus MGB slaptumo skraistės, ir sugretinti su gyvų žmonių atsiminimais, tarsi juos patikrinant ir suteikiant jiems gyvybiškumo.

Pirmasis rūpestis buvo sąžiningai atrinkti pirminius archyvinius šaltinius ir autoriaus iš dar gyvų pateikėjų užrašytus liudijimus. Iš jų atkurti represinio proceso vidinį vaizdą, pateikiant skaitytojui kiek galima autentiškesnę medžiagą. Autorius ir nemanė savintis teisę tą procesą vertinti, kadangi jo nepatyręs ir manąs, kad tokiam vertinimui dar stinga platesnių studijų.

Istorijos šaltiniai turi būti prieinami kiekvienam, kam rūpi krašto praeitis. Ir istorikas, vienaip ar kitaip interpretuodamas istorinius duomenis, negali savavališkai nuslėpti šaltinių dėl šventos ramybės – kažkieno asmeninių interesų ir jausmų. Istorija tautoms dažniausiai nešė ne ramybę, bet nerimą. Tada dėl tos tariamos ramybės reikėtų atsisakyti ne tik istorijos, bet ir paties savęs. „Nemanykite, jog aš atėjau atnešti žemėn ramybės. Atėjau atnešti ne ramybės, o kalavijo" (Mato 10, 11)...

Asmens pozicija gali būti aklai patriotinė arba anarchistinė. Pastaroji – antireliginė ir antivalstybinė. Asmuo vienaip ar kitaip istoriją gali perkurti į mitą... Nors pirminių šaltinių atskleidimas ir negali parodyti to meto žmogaus psichologinio–filosofinio pasaulėvaizdžio, tačiau jis – nesuklastotas – neužkerta kelio būsimoms interpretacijoms, duomenų analizei, skaitytojo vaizduotei padeda išsiaiškinti tiesą. Iš dalies partizanų persekiotojų psichologija bei mąstysena (šiuo požiūriu buvo tikri pabaisos) atsispindi emgėbistų kalboje (dokumentuose). Kai kurie teisminį procesą – tardant, verbuojant, vykdant operacijas – atlieka nelyginant kokias apeigas – su savo pradžia, pabaiga, tam tikrais simboliais. Vienu žodžiu, komunizmas savo paliktuose liudijimuose atsispindi tarsi iš vidaus, su tokia jėga jo nepajėgė pavaizduoti nė didžiausi XX a. literatūros siurrealistai ar postmodernistai.

Tautos priešinimosi persekiotojams istorija atskleidžia lietuviškos dvasios esmę, kuri ir glūdi pačiuose įvykiuose. Lietuvos pokario istorijoje žmogaus įsitikinimai ir veiksmai yra sutapę. Ji todėl tokia tragiška, kad yra žūtbūtinė kova už tiesą.

Ši mūsų tautos tragedija dabar įvairiai interpretuojama: klaida, politinis nesusivokimas, romantinis idealizmas etc. „Neteisinga būtų manyti, kad, pavyzdžiui, ilgalaikis paklusnumas despotui yra nulemtas despoto galybės; vienintelis pats stipriausias despotizmo ramstis – tai prispaustųjų geravališkas, patiklus bejėgiškumas, virstąs tingiu kantrumu", – rašė kadaise Johanas Gotfrydas Herderis. Ne kas kita, kaip baimė ir tingumas ugdo žmoguje ir tautoje bevališkumą, prisitaikėliškumą ir nesavarankiškumą.

Tačiau pati istorija – išlikę atsiminimai apie jotvingių karingumą, piliakalniai, karo dainos ir knygnešių takai, Nepriklausomybės laikų savanorių drąsa ir Partizanų Laisvės kovos – byloja apie visai kitokį šio krašto žmonių būdą.

Ši krašto studija – autoriaus knygos „Dainavos senovė" (dar neišėjusi) tęsinys. Galvodamas, kad okupacijoje išbūsime ilgai, autorius mėgino gaivinti istorinę atmintį. Lietuvai atgavus nepriklausomybę, atsivėrė archyvai ir mūsų persekiotojų. Nežinota, kad tai, kas tuose popieriuose parašyta, taip jaudins ir stulbins tyrinėtoją. Net apnigkdavo mintys ir dvejonės: gal geriau viso to nežinoti? Mūsų kartos paveldėta egzistencinė baimė pamažu užsimirš ir naujoji karta skirs intelektą nuo jausmų, psichologiją nuo istorijos, išgrynins ir nuskaidrins žmonių likimus savo tyrinėjimuose anais smurto ir paniekos metais

Autorius, norėdamas palikti komunistų mąstymo autentiškumą, jų tekstų, parašytų lietuvių kalba, netaisė. Kitą knygos teksto dalį, išskyrus žmonių atsiminimus, sudaro dokumentų vertimai iš rusų kalbos. Vienur jie ištisai cituojami, kitur atpaskojami. Jeigu tarkim, šioje knygoje dominuotų partizanų dokumentai ir atsiminimai, tai jie pakeistų ne tiktai teksto kalbą, stilių, bet ir knygos dvasią. Deja, naudotasi tuo, kas išliko.

Nuoširdžiai dėkoju: Lazdijų rajono savivaldybės merui Artūrui Margeliui, administratoriui Albinui Jurčiukoniui, be kurių humanitarinių ir patriotinių paskatų ši knyga nebūtų pasirodžiusi; Alvydui Baležentčiui už rūpinimąsi šios knygos leidyba, Onutei ir Stasiui Budėjams iš Čikagos už paramą ją rengiant, visiems žmonėms, teikusiems istorinių žinių bei jos laukusiems.

Dvasios nelaisvėje

Bolševikai 1940 metais įvedė Lietuvon ne tik „maskolių pulkus" (to kitados ir siekė Petras I), bet bandė diegti ir savąją „religiją", atimdami iš žmonių dieviškumo pradus ir istorinę atmintį, suniekindami visa, kas šventa, tautiška ir valstybiška, sumaišydami jų protus ir širdis. Jie plūdo ne tiek erdvės užkariauti, kiek – žmonių sielų.

Miestelių gatvėse ir aikštėse iš garsiakalbių, mitinguose iš komunistuojančiųjų lūpų netaisyklinga lietuvių kalba sklido „naujoji evaneglija" – pasakėlė apie socialinę lygybę, mokslo pažangą, gamtos užkariavimą ir kitus atneštinės santvarkos stebuklus, kurių savotiško pamišimo apimti naujieji pamokslininkai net patys nesuprato. Anapus „soveršenno sekretno" skraistės buvo įkūnijami tokie šėtono sumanymai, kurių ir nūnai lietuvis bijo prisiminti kaip praėjusios nakties klaikaus košmaro.

Į Lietuvą, Osipo Mandelštamo žodžiais, atėjo „kavkazskij chitrec". Tas dvilypis padaras, kurio iškrypėliškos prigimties vaizdiniai persipins su nenugalimu polinkiu į sadizmą ir terorą. Psichologų nustatyta, kad minios vedliais neretai būna viduje silpni, pusiau pamišę, ant išprotėjimo ribos esantys žmonės, turį menininko ir lyderio polinkių. Antai ir degant Romai siaubingo reginio didingumas be galo žavėjo psichiškai nesveiką Neroną. Pasak legendos, šį gaisrą jis stebėjo iš bokšto, apsivilkęs aktoriaus kostiumu su lyra rankoje, apdainuodamas graudulinga gaida Iltono žuvimą...

Jaunas Josifas Džiugašvilis mokėsi dvasinėje seminarijoje ir rašė eilėraščius. Tačiau labiausiai troško valdyti, nes mylėjo tik save. Demonizmo formulė yra tokia: „Esu aš ir esti ne aš. Visa, kas ne aš, turi tapti manimi". Net neturint tam teisės naudojama psichinė ir fizinė jėga. Tą demonišką Stalino galią ir emanavo ČK – šiurpiausioje XX a. valdžios struktūroje. O „Kavkazkij chitrec" sąmoningai didino žmonių kančias, platino siaubą ir silpnino valią, kad tautos būtų nukraujavusios ir kartu piktos, ieškotų viena kitoje ne meilės, o neapykantos, net artimas artimą įtarinėtų, persekiotų ir išdavinėtų. Šis velniškas sadizmas ir buvo perkeltas į tokias nusikalstamas struktūras, kaip NKGB, NKVD, MGB, MVD ir KGB, kurios, tarsi pasityčiojant, vadinosi valstybės saugumu, o jų slaptieji agentai gyveno ir veikė tarp mūsų, neretai kaip patys artimiausi žmonės. Taip buvo daroma tam, kad net šviesiausieji, švariausieji ir išmintingiausieji savo darbuose bei mintyse susipainiotų, pavargtų, pasiduotų ir vienas kitu nepasitikėtų. Tad gal Josifas Visarionovičius ir buvo iš Siono išminčių protokolų žinomas „mistinis principas"? Net iš šios būtybės atvaizdo, keistų primerktų akių, gerumą tik imituojančio pusiau besišypsančio veido sklido nežmoniškas atgrasumas ir mistinis siaubas. Anapus jo įsakymu nutiestų spygliuotų vielų gyvi žmonės tapdavo skeletais, virsdavo į ledą, buvo draskomi lagerio prižiūrėtojų šunų ar šaudomi enkavėdistų, mirė iš bado ir šalčio, o šiapus jo vardu buvo skleidžiama „naujoji evangelija", atvaizdas nešiojamas gatvėse, mokyklose dabinamas rūtų šakelėmis. Vien pogrindžio atsišaukimuose gimnazistai, kaip kadaise krikščionys Neroną, vaizdavo jį plėšrūno kailiu.

Iš jo, kaip iš Minervos galvos, iškilo bolševikinė sistema, persipynusi su Viduramžių inkvizicijos dogmomis, kurių „spiritualizmo" buvo apsėsti naujieji komunizmo išpažinėjai ortodoksai. Jie plito ir dauginosi pasitelkdami vis naujus valdžios mėgėjus, iš kurių nesyk išeidavo tikri sadistai. Iš jų sklido žemiausi žmogaus potroškiai: savimeilė, neapykanta ir kerštas; jie, sutrypę artimo meilės dėsnius, iškėlė kaip vėliavą visuotinę klasių kovą.

Azijietišką bolševikų valdžios mistiškumą bei žiaurumą lietuviai ypač skaudžiai patyrė 1941 m. birželį. Žmonės žinojo, kad velnias pavojingas ne tada, kai jis pasirodo viešai, o tuomet, kai jo nematome, kai jis veikia per kitus. Šitaip darbavosi ir Antanas Sniečkus, Fridas Krastinas, Leo Finkelšteinas, Icikas Dembo, Judita Komodaitė, Antanas Macevičius, Danielius Todesas, Aleksandras Slavinas, Eusiejus Rozauskas, Piotras Gladkovas bei daugelis kitų. Sadizmo psichologinės šaknys slypi valdžios geidime, liguistame polinkyje dominuoti, komanduoti, naikinti. Iš to sadizmo komplekso kilo visos tuometinės Lietuvos nelaimės. Naujieji ortodoksai nesustojo prieš bet kokį nusikaltimą. Remiantis šiuo principu anksčiau ar vėliau buvo sušaudyti ir didžiausi Stalino valdžios „mistikai": Jegoda, Ježovas, Abakumovas ir daugelis į juos panašių.

Lietuvos valstietis, laikęsis meilės ir doros įstatymų, nė nesusapnavo, kad ateis tokie šiurpūs laikai, kai viršų ims ne Dievo įdiegti principai, o žemiausi pasąmonės instinktai, galia naikinti, žudyti ir žeminti. Komunistai šį „mokslą" buvo įvaldę tiesiog tobulai... Gal tik vienas kitas lietuvis buvo girdėjęs iš pradžios mokyklos mokytojo, kad Nerono laikais buvo „statomos" dramos, kurių „veikėjas" vaidintas pasmerkiamas mirčiai. „Merkurijus" paliesdavo jo kūną, įkaitintą iki raudonumo, geležimi tikrindamas, ar jis išties gyvas. Tą pat lietuvis patyrė gausiose tardymų kamerose, tokius dar klaikesnius vaizdus nuolat regėjo miestelių gatvėse ir aikštėse, jausdamas vis didesnį siaubą ir nepasitikėjimą net artimiausiais kaimynais. Vakarai žiūrėjo į tai kaip į spektaklį, vykstantį Nerono laikais, ir be perstojo šaukė: „Vyrai, laikykitės!" Ir vyrai laikėsi – iš paskutiniųjų...

Lietuvos miesteliai su raudonais sušaudytų žydų mūreliais visada primins, kad jų sienos prisigėrusios kraujo žmonių, paklaikusių nuo tardymų ir kankinimų, persmelktos šauksmų, dejavimų ir maldų... Ir stribų bei enkavėdistų šlykščiausių keiksmažodžių. Ne veltui apie „stribynus" taip augo vešėjo bjauriausios piktžolės, kurios maitinosi tvyrojusiomis tose vietose piktomis mintimis ir neigiamomis emocijomis. Tai šen, tai ten jos tebeauga ir šiandien. O anuomet tuose dagynuose ir dilgėlynuose būdavo pametami stribų atvežti susišaudymuose žuvę partizanai. Ne vienas tėvas, verčiamas tų „liaudies gynėjų", iškasė patvoryje duobę savo kritusiam sūnui ir palaidojo; ne vienas brolis ar sesuo slapčia palaidojo savo artimojo sudarkytą kūną, pavogę iš krauju prisigėrusios miestelio aikštės, kaip kitados Antigonė.

Komunistai, žengdami iš nusikaltimo į nusikaltimą, kartu vedėsi ar varėsi net visai niekuo dėtus žmones. Po žiauriausių žudynių per kaimus ir miestelius sklido įvairiausios emgėbistų sukurtos legendos apie neva į Vakarus pasitraukusius partizanus, besislapstančius šen bei ten, kad nuslėptų savo pačių nusikaltimus, kad palaikytų visuotinę baimę ir įtarumą, dar labiau supainiotų žmonių mintis ir jausmus.

Lietuvoje, pagal KGB dokumentus, veikė 38 777 partizanai, iš kurių 19 901 žuvo, 18 847 buvo suimti, areštuota 62 184 vadinamųjų „banditų". Iš Lietuvos į Sibirą išvež-

tos 36 669 šeimos arba 118 599 žmonės, kurių didžiuma sau kapą surado svetimuose kraštuose.

Apleistų namų sienų plyšiuose ir pastogėse gulėjo paslėptos partizanų nuotraukos: su karinėmis Lietuvos uniformomis, ginklais apsikarstę, šoviniais apsijuosę jie tarsi demonstravo savo galybę, jaunystės drąsą, didvyriškumą. O paskui įvyko kaip toj dainoj – „Aš guliu be karsto žemelėj šaltoj..." Po išvežtųjų besiilginčius laukus skambėjo dainos apie prastą jaunystę, neišaušusį laisvės rytą, bet gailiau už visas liūdniausias dainas atrodė tuščios, išdraskytos sodybos...

Vidur laukų vienišas alyvų krūmas žadina prisiminimus apie ten gyvenusius žmones. Tai po jų langais žydėjo ši mėlyna ar balta alyva, ten krito skaisti šviesa, pasitikdama ateinantįjį į šį pasaulį. Ir jį paliekantįjį... Ten spindėjo visų mūsų Amžinoji Šviesa...

Kadaise, tyrinėdamas Romos laikus, Ernestas Renanas rašė, jog pati tragiškiausia pasaulio sritis, vieta, kur plito grandininė Kaligulos, Klaudijaus ir Nerono orgijų energetika, tapo sritimi reiškinių, kuriuos pasaulis laikė pragariškais, nes tai negalėjo likti be ilgalaikių pasekmių. Ten per du šimtmečius nuolat vyko žemės drebėjimai. Tai tik vienas iš materialiųjų ir dvasinių sistemų ryšio pavyzdžių.

O mes nūnai vis dažniau įsitikiname, jog tai, kas tūno patamsyje, visokie sielų prieblandos gaivalai išaušus privalo apleisti žmogų, kad be istorijos tiesos ir šviesos nėra kito išsigelbėjimo... Lietuva laisva, o partizanai vis dar nesyk pavadinami banditais, tautos pasipriešinimas – naiviu romantizmu, užsidarymu nuo pasaulio, ksenofobija arba tiesiog politine klaida. Ištrinamos ribos tarp mitologijos, kurią įdiegė komunizmas, ir tikrosios mūsų istorijos, tarp budelio ir aukos, kad šitaip vienas iš kito darsyk pasityčiotų, naujosios valstybės teisine tvarka pasibjaurėtų arba tiesiog numotų ranka į savo praeitį.

Tad šioje studijoje ir norėta parodyti, kas iš tikrųjų vyko anapus „soveršenno sekretno" uždangos, kad žmonės darsyk įsitikintų bolševikinės mąstysenos tamsumu ir „mistiškumu", kad šėtono apeigos buvo atlikinėjamos kaip švenčiausias ritualas, o ištikimiausi žudikai atrenkami ne pagal idėjines ar politines pažiūras, bet pagal žemiausius, gyvuliškiausius jų būdo bruožus.

Vieni tą didįjį bolševikmečio siaubą išgyveno savo namuose, kiti miškuose po žeme, vieni žuvo karo lauke, antri mirė nuo žaizdų pamiškėje ar valstiečio trobelėje, nesulaukę pirmosios medicinos pagalbos; nukankinti per tardymus kamerose, išsekę lageriuose ir katorgose. Savo Laisvės kovų istorijas jie nusinešė anapus. Iš žiupsnelio padrikų prisiminimų Didžiosios Visumos neatkursi. Tad knygoje sudėta autentiški MGB dokumentai ir prisiminimai taip sugretinant du priešingus polius, kad ši paralelė sukurtų skaitytojui kiek įmanoma tikresnį ir gyvesnį Laisvės kovų vaizdą. Istoriniai įvykiai neindividualizuojami, jiems tarsi leidžiama kalbėti patiems apie save, kad kiekvieno skaitytojo sąmonėje liktų tie patys, o kartu ir vis kitaip atsiskleidžiantys.

Manau, jog didžiausia mįslė ne fizinės kovos istorija, o to meto psichologija, kurią vargu ar įmanoma iki galo atskleisti ir paaiškinti. Tai liudija ir faktas, kad žmonės, išgyvenę anas dienas ir naktis, įvykius jau primiršę, bet pokario baimė jų sąmonėje – o ypač pasąmonėje – tebegyva.

I DALIS

PRARASTA LAISVĖ

OKUPACIJOS PRADŽIA

Trisdešimt devintais
Karas prasidėjo.
Nuo to laiko Lietuva
Vargo ir kentėjo.

Per tris savaites vokiečiai
Lenkus sudorojo.
O šie bėgdami nuo jų,
Bėgo Lietuvoje...

Negudri dainelė atspindėjo pasaulio sąmokslininkų Stalino ir Hitlerio sukelto karo pasekmes – mažų tautų kentėjimus ir vargus.

1939 m. rugsėjo 17 d. Sovietų Sąjungos kariuomenė peržengė Lenkijos sieną ir užėmė Vilniaus krašto su Vilniumi teritoriją.

Iš Lietuvos kariuomenės žvalgybos pranešimų.[1]

„Rugsėjo 20 d. ties Kapčiamiesčiu atvykęs lenkų karininkas prašė įsileisti į Lietuvą vieną lenkų pėstininkų batalioną su artilerija. Lenkai tebesikovė Kapčiamiesčio – Sapackinės kryptimi. Rugsėjo 22 d. prie Kapčiamiesčio perėjimo punkto buvo internuota 40 lenkų karių, III Armijos Krajovos štabo viršininkas ir 17 automašinų. Čia prie administracinės linijos susitelkė labai daug žmonių, tarp jų buvo ir sužeistų. Bandyta prasiveržti jėga. Rugsėjo 21 d. Leipalingyje buvo internuoti 5 lenkų karininkai, 15 kareivių ir 2 automašinos. Rugsėjo 23 d. Leipalingio rajone suskaičiuota 250 hippo vežimų, Seirijuose ir jų apylinkėse – 150 hippo vežimų. Rugsėjo 23 dieną ties Druskininkais ėmė koncentruotis lenkų kariuomenės daliniai. Kalvarijoje sustojo apie 700 raitelių, 2 artilerijos baterijos ir generolas Przezdeckis. 23 d. pro lietuvių sargybas Beržininko–Kapčiamiesčio plente Lietuvos pusėn perėjo 1 kavalerijos eskadronas ir daugiau nei 100 gurguolių. Išblaškyti lenkų kariuomenės likučiai slapstėsi Augustavo miškuose.

Rugsėjo 22 d. Sapackinę užėmė rusų tankai. Rugsėjo 23 d. įvyko susišaudymas Igarkos miške (į rytus nuo Kapčiamiesčio–Sapackinės plento). Spalio 1 d. rusai užėmė Punską. Spalio 6 d. Suvalkuose jų armija susitiko vokiečių kariuomenę ir perdavė jai maisto. Iš ten rusai pasitraukė į Augustavą, o vokiečiai pasiliko Suvalkuose. Spalio 6 d. 16 val. į Suvalkus didelėmis grupėmis ėmė važiuoti vokiečių kariuomenė. Temstant Suvalkuose jau buvo apie 2000 jų pėstininkų, dviratininkų ir motociklininkų.

Jau spalio 3 d. iš Suvalkų trikampio SSRS kariuomenė traukėsi Pietų ir Pietryčių kryptimi, besitraukdama išsigabeno visą valdišką ir privatų gyventojų turtą, grobė ne tik maisto produktus, drabužius bei avalynę, bet ir baldus, kareivinių langus ir kitką, ką tik galima buvo panešti ar pavežti.

Rusų kariuomenė gaudė to krašto dvarininkus ir vežėsi į Rusijos gilumą, o šiaip civilius asmenis, net ir menkai nusižengusius, šaudydavo vietoje. Šitoks okupantų elgesys labai slėgė ir baugino gyventojus, ir suvalkiečiai sutiko būti bet kieno, tik ne bolševikų valdžioje. Spalio 7 d. apie Gardiną bolševikai gaudė lenkų kariuomenės likučius, o rusų okupuotoje Lietuvoje pradėjo veikti naujosios valdžios vietos komitetai, kuriuos sudarė daugiausia bedarbiai ir žydų tautybės gyventojai. Vilniuje buvo apie 300 ginkluotų žydų milicininkų. Lenkų likučiai slapstėsi Ruskos Pūščios miškuose (į pietryčius nuo Marcinkonių; vietiniai žmonės ją vadina Gudo šalimi –B.K.), prieš rusų kariuomenę veikė lenkų partizanai, nuolat ją užpuldinėdami. Tuo pat metu Vilniaus lietuviai taisė apgadintus kelius ir tiltus ateinančiai Lietuvos kariuomenei, moterys jai pynė vainikus, tačiau nei lenkai, nei žydai šios kariuomenės nelaukė.

Rugsėjo 26 dieną į Merkinę saugoti sienos atvyko SSRS karių iš Minsko karo apygardos. Apsirengę civiliais drabužiais, bet su kariškomis kepurėmis. Tai buvo GPU."

1939 m. rugsėjo 28 d. Ribentropas su Molotovu pasirašė slaptą protokolą, kurio vienas punktas lėmė Lietuvos pasidalijimą tarp SSRS ir Vokietijos.

1939 m. spalio 10 d. Maskvoje buvo pasirašyta Vilniaus ir Vilniaus srities Lietuvos Respublikai perdavimo ir Lietuvos – Sovietų Sąjungos savitarpio pagalbos sutartis. Kartu su Vilniaus atgavimu Lietuva, vykdydama tos sutarties būtiną sąlygą, įsileido į Alytų, Prienus, Gaidžiūnus ir Naująją Vilnią apribotas Sovietų kariuomenės įgulas. Taip ir išėjo, kaip sakydavo žmonės: „Vilnius mūsų, o mes rusų". Sovietų kariuomenė Lietuvoje buvo tikras „Trojos arklys". Laikraščiai mirgėjo žinutėmis iš Suomių karo, bet niekas gerai nenutuokė koks likimas laukia Lietuvos, o juoba kad po daugybės metų tauta stos į kruviną kovą su tais pačiais bolševikais.

Sovietų klastos ir provokacijos leido į Lietuvą įvesti papildomus kariuomenės dalinius, o 1940 metų birželio 14–ąją pateikti ultimatumą. Lietuvos valstybė nebuvo tam pasiruošusi nei kariškai, nei politiškai. 1940 m. birželio 15 d. 14 val. Sovietų kariuomenės daliniai peržengė valstybės sieną, o apie 5 val. Kaune ėmė leistis rusų karo lėktuvai ir girgždėjo tankai, sveikinami gatvėse apgirtusių bolševikinės ideologijos išpažinėjų. Tada tauta dar nesuprato ir nežinojo, kas yra rusiškasis komunizmas ir jo „religija".

Kadaise žlungant Lietuvos – Lenkijos valstybei, į seimą Gardine atvyko rusų pasiuntinys Severs, smurtu privertęs jos narius priimti rusų reikalavimus. Į Kauną 1940 m. birželio 15 d. paskui Sovietų tankus atvyko Molotovo (užsienio reikalų ministro) pava-

duotojas Dekanozovas, kuris ir suformavo naują „Liaudies Vyriausybę'" su Justu Paleckiu, po kelių dienų tapusiu Sovietų Lietuvos prezidentu, priešakyje. NKVD–NKGB šnipai nurodė Dekanozovui, kas turės valdyti Sovietų Lietuvą. Vidaus reikalų ministru tampa Mečislovas Gedvilas, o valstybės saugumo departamento direktoriumi – Antanas Sniečkus. Abu – Lietuvos genocido šulai. M.Gedvilo įsakymu buvo uždarytos (birželio 25 d.) ankstesnės politinės organizacijos, bet legalizuota kompartija ir komjaunimas. Liepos 1 d. J.Paleckis paleidžia Seimą ir liepos 5 d. paskelbia rinkimus į Liaudies Seimą. (A.Sniečkus liepos 7 d. pasirašė „Priešvalstybinių partijų: tautininkų, voldemarininkų, liaudininkų, krikščionių–demokratų, jaunalietuvių, trockistų, socialdemokratų, eserų, šaulių ir kt. vadovaujančio sąstato likvidacijos paruošiamųjų darbų ir operatyvinės likvidacijos planą". Prasidėjo žmonių areštai.

Kandidatai į Liaudies Seimą buvo parinkti pačių komunistų žmonės, jie taip pat ir buvo išrinkti, nes neturėjo jokių konkurentų. Tad visoje Lietuvoje buvo suvaidinta rinkimų komedija. Žmonės NKVD–NKGB pakalikų buvo persekiojami, bauginami, o balsavimas pažymimas pasuose. Liepos 21 d. susirinko taip „išrinktas" Seimas, paskelbęs Lietuvą socialistine sovietų respublika ir prašęs LSSR priimti į SSRS. Jis priėmė deklaraciją dėl visos žemės, bankų ir pramonės įmonių nacionalizavimo. Rugpjūčio 3–iąją Lietuvos nepriklausomybės išdavikai dalyvavo gėdos ceremonijoje Maskvoje, iš kur jie parvežė tautai „Stalino saulę". Rugpjūčio 24 d. Liaudies Seimas sušaukė nepaprastąją sesiją, kurioje priėmė LTSR konstituciją, o Seimą pavadino Aukščiausiąja Taryba.

Diplomato Broniaus Balučio telegrama [2]
1940 m.
Priimta 25 – VII
London 182 208 25 1930 RIGARADIO

Kadangi Sovietų Sąjunga priešingai eilei nepuolimo sutarčių imant ir agresoriaus definicijos sutartį pažiedė Lietuvos nepriklausomybę Faktinai ją okupuodama savo karinėmis jėgomis ir kadangi taip vadinami rinkimai Seiman padaryti po tos okupacinės jėgos spaudimu ir svetimos valstybės dirigavimu nenaudojant jokios galimybės pasireikšti Lietuvos gyventojų laisvai valiai ir kadangi taip išrinktas Seimas negalėdamas reikšti Lietuvos žmonių tikros valios galėjo reikšti tik svetimos valstybės smurtu atmesta valia kas pasireiškė ir jo nutarime nužudyti Lietuvos nepriklausomybę perduodant Lietuvą svetimos valstybės jungan iš kurio ji buvo išsilaisvinusi tik savo sūnų kraujo po ilgų kovų dėl tokiomis aplinkybėmis aš negaliu skaityti nei tokių rinkimų teisėtais nei tokio teismo kompetetingumu spręsti Lietuvos likimą stop Kaipo nepriklausomos laisvos Lietuvos teisėtas atstovas paskirtas ginti jos reikalus ir nepriklausomybę užsienyje aš neatlikčiau savo švenčiausios pareigos jeigu neprotestuočiau prieš svetimos valstybės tuo būdu Lietuvai padarytą smurtą ir prieš Seimo nutarimą kuriuo žudoma sunkiai iškovota Lietuvos laisvė ir nepriklausomybė stop Negalėdamas to viso laikyti nei teisėtu nei teisingu aš skaitau visus tokius Seimo ir Vyriausybės nutarimus ir žygius neprivalomais

nei man nei jokiam padoriam lietuviui stop Ta prasme eidamas uždėtas man kaipo nepriklausomos Lietuvos atstovui pareigas aš inteikiau Britų vyriausybei protestą prieš Sovietų Sąjungos padarytą Lietuvos atžvilgiu smurtą stop Tegyvuoja laisva nepriklausoma Lietuva: Balutis 138

Tą vasarą Lietuva neteko valstybingumo, tauta laisvės, pati dar ne visiškai suvokdama šėtonišką atėjūno klastą.

Mykolas Rėmeris rašė: „Lietuvos valstybę tuo laiku galėtų išgelbėti tiktai tokie įvykiai, kurie būtų pašalinę Sovietų karines pajėgas ir jų politinę galią Lietuvoje. Tokių įvykių tada nebuvo, o pačios Lietuvos pajėgos, kurių vis tiek nebūtų užtekę, jau be to buvo dezorganizuotos. Kai jos dar buvo gyvos, pačioje Sovietų žygių pradžioje, niekam, deja, neatėjo į galvą, kaip tatai suomiai padarė, jas panaudoti pasipriešinimui ir nors žūti, bet žūti vyriškai ir garbingai, tvirtai žinant, kad tautų istorijoje daugiau šansų atgimti turi tasai, kuris žūsta besipriešindamas, negu tasai, kuris taip pat žūsta, bet žūsta pasyviai pasiduodamas likimui".[3]

Toliau komunistai ėmėsi steigti vietos valdžios organus.

Lietuvos KP(b) Seinų apkomas 1940–1941 metais[4]

Seinų apkomas buvo įsteigtas 1940 m. rugpjūčio 24 dieną.

Apkomo struktūra:

Pirmasis sekretorius – Vytautas Želionis, g. 1909 metais Skovagalių k., laisvamanis, 1943 metais išvežtas į Štuthofo lagerį.
– nuo 1940 metų spalio 26 dienos J.Skaisgiris, 1941metais vokiečių sušaudytas.

Antrasis sekretorius – Leizeris Šlemperis, 1941 metais birželio 22 dieną vokiečių sušaudytas Leipalingyje.

Kadrų skyriaus vedėjas „ „ „

Agitacijos ir propagandos skyriaus vedėjas – Juozas Valukonis.

Kadrų skyriaus instruktorius – Mauša Dunskis.

Apkomo struktūra 1941 metais:

Pirmasis sekretorius – Mykolas Kunčinas, g. 1905 metais Baltarusijoje, 1934–37 metais mokėsi komunistų mokykloje Minske.

Antrasis sekretorius – Vladimiras Girka.

Organizacinio–instrukcinio skyriaus vedėjas – Zelmanas Švacbergas, g. 1905 metais Smurgainyse.

Partinės įskaitos sektoriaus vedėjas – Petras Stacevičius.

Kadrų skyriaus vedėjas – Vincas Matulevičius – nuo 1941 metų – Juozas Skaisgiris.

Protokolas № 3. Nuorašas

4-IX-1940

Vakar 9 val. vakare Kompartijos patalpoje buvo visuotinis Kompartijos narių ir kandidatų susirinkimas. Susirinkimo dalyvavo apie 40 žmonių. Susirinkimą vedė Kompartijos sekretoriaus pavaduotojas drg. Valcenbaumas Icikas.

Buvo svarstyta apie uždarytos „Ezro" d-jos turto perėmimo ir buvo išrinkta Inventoriaus komisija į kurią įėjo šie asmenys: 1) Žilionis Juozas 2) Gurvičius Mejeris 3) Astrauskas Stasys 4) Valcenbaumas Giršas 5) Volas Jonas 6) Pieščianskis Ezrielis

Apie bibliotekos buvo kalbėta ir išrinkta bibliotekos valdyba į kurią įėjo šie asmenys, iš Kompartijos 1) Gurvičius Mejeris 2) Keili Giršas 3) Lazevnikas Velvelis 4) Valcenbaumas Icikas ir iš Komjaunimo 5) Milerytė chana ka 6) Rabinavičius Ziselis. 7) Šachna Liškauskos

Buvo išrinkta revizijos komisija į kurią įėjo šie asmenys:
1) Šeirijų valsč. Kompartijos sekretorius Stučka Jonas
2) Kompartijos nelegalų laikų drg. Paplavskis Nisonas
3) Kompartijos, kandidatas Šeirijų kult. klubo vedėjas Volas Jonas

Be to buvo nustatyta mokėti nario mokesčio kiekvieną menesį kiek kiekvienas galės.

7) Buvo nutarta padaryti viešą Šeirijų miesto skaitykla dabartinėj Komjaunimo būstinėj ir būstinės perkelti kitam kambary.

Visų draugų pažadu gerai dirbti teignės ir Kompartijos labui susirinkimas buvo baigtas

Šeirijų komp. techn. sekr. [signature]

Lietuvos Komunistų Partijos Šeirijų Valsč. Komitetas

Agitacijos ir propagandos
skyriaus vedėjas – Juozas Skaisgiris, g. 1906 metais Šakiuose, 1942metais vokiečių sušaudytas – nuo 1941 metų – Petras Petkus.

NKVD – NKGB

Naujalis Stasys, Simo, g. 1914 m. vasario 28 d. Balbieriškyje, kilęs iš valstiečių, stalius, nuo 1933 m. priklausė VKP(b), išsilavinimas 4 klasės pradinės mokyklos, mokyklą baigė 1928 m. 1934–1938 m. sėdėjo kalėjimuose. 1938–1940 m. VIII.1 dirbo dirbtuvėje Balbieriškyje. Nuo 1941 m. rugsėjo 16 dienos dirbo Lazdijų NKGB.

Dvarininkų, kurių žemė visa ar jos dalis nacionalizuota, sąrašas

Alytaus aps.

Eil. Nr.	Pavardė, vardas	Dvaro pavadinimas	Žemės plotas	Valsčius
1.	Stravinskas Jonas–Januš	Tolkaciškių	76,38	Alytaus
2.	Vyšniauskienės Mairės įp.	Rumbonių	78,71	Alytaus
3.	Skaržinskienė Jadvyga	Baltosios Alovės	80,62	Alovės
4.	Murauskaitė – užpirko Koreva Anupras	Bebronių	52,30	Birštono
5.	Podbereckis Adomas	Balaganų	75,86	Butrimonių
6.	Bujalskienė Janina	Jurgelionių	59,11	Butrimonių
7.	Stanevičienė Julija	Dukiškių	121,39	Butrimonių
8.	Malinauskienė Filomena	Bukauciškių	199,27	Daugų
9.	Kvinta Stasys	Jiezno	85,00	Jiezno
10.	Dmochauskas Jonas	Kumečių	80,75	Simno
11.	Dmochauskaitė Sofija	Obelytės	81,03	Simno
12.	Čižienė Marijona	Lelionių	130,80	Stakliškių
13.	Kaminskas Jonas	Čepeliūnų	166,26	Varėnos
14.	Muiželis Karolis	Makniūnų	153,33	Merkinės
15.	Lvovas Vsevolodas	Pavardaunio	100,00	Varėnos
16.	Kunovičienė Julija	Skernės	99,83	Alovės
17.	Skaržinskas Florijonas (įpėd.)	Bendrių	82,24	Miroslavo
18.	Rajauskas ir kt. įgaliot. adv. Zabielskis	Geištarų	81,25	Miroslavo
19.	Dembickas Jonas	Račkaučiznos	82,10	Seirijų
20.	Poliakovienė Alina	Ramonų	144,07	Varėnos
21.	Žemaitis Povilas	Pazgrindos	137,00	Varėnos
22.	Jočius Henrikas	Aladaukos	131,00	Varėnos
23.	Otašovskis Vladas	Jurgiškių–Trakolių	25,00	Varėnos

24.	Sveckevičius Vytautas	Jurgiškių	213,00	Varėnos
25.	Koreva Kletas	Rutkos	195,44	Alytaus
26.	Mironas Vladas	Bukanciškių	42,00	Daugų
27.	Žižniausko Povilo įpėd.	Aladiškių	145,50	Varėnos
28.	Vaitkevičienė Marija	Metelių	30,00	Simno
29.	Žilinskas Jonas	Nedzingės	30,00	Merkinės
30.	Stasiūnas Juozas	Liesagūrų	30,00	Merkinės
31.	Koreivienė Jadvyga	Sabališkių	30,00	Alytaus
32.	Mališauskaitė Elena ir Grinkevičiūtė Janina	Vandžiadiškių	30,00	Butrimonių
33.	Kriperdorfienė Anelė	Činsčiaunykų	30,00	Simno
34.	Steikūno Kazio įpėd.	Kašonių	30,00	Jiezno
35.	Glatmanas Voldemaras	Kalesnykų	80,00	Simno
Seinų aps.				
1.	Gineitai K. ir Br.	Bakšių	96,70	Šventežerio
2.	Dorija Dornelavičius Steponas	Leipalingio	111,48	Leipalingio
3.	Basčius Dovydas	Liesnos	78,48	Leipalingio
4.	Dušnickas Mozė	Dusnyčios	157,00	Lazdijų
5.	Diskinas Ošeris	Bor–Bobrų	37,29	Veisiejų
6.	Radzevičius Mikas	Šilėnų k.	20,72	Lazdijų
7.	Matulionis Vincas ir br.	Rudamina		Rudamina
8.	Navickai Petras ir Juozas	Rudamina		Rudamina
9.	Glatmanai Emilijus, Antanas ir Sofija	Būdviečio	130,66	Rudamina
10.	Šumkauskas Vaclovas, Šumkauskienė Julija	Jurgeliškių	93,00	Leipalingio
11.	Švitra Zigmas	Ilgininkų	30,00	Veisiejų
12.	Taudenas Maksimiljonas	Papėčių	147,46	Lazdijų

Dail. Č.Janušo ir mok. J.Šiniausko VIII–tos apyg. surašant kultūros, meno ir istorijos turtų parcel. dvaruose

Raportas[5]

Komandiruotėje išbūta viso 19 dienų. Lankyta Seinų ir Alytaus aps. dvarai, kurių aplankyta 86. Duotajame sąraše buvo pažymėta lankytinų vietų 108, bet gavus iš patikimų šaltinių – valsčių žemės ūkio komisijų žinių pasirodė, kad nemaža dalis dvarų jau iš seniau išparceliuota ar kitu kuriuo būdu išnykusi, todėl savaime ir atpuolė jų lankymas. Be to, pas vietos viršaičius ir viršininkus buvo nurodyta eilė dvarų, kurie mūsų sąrašuose nefigūruoja ir reikėjo tuos dvarus lankyti. Duotajame sąraše dvarai neatitiko

naujiems nurodymams ir valsčių riboms. Komandiruotės metu teko naudotis milicijos atstovais ir jų antspaudomis. Viso sudaryta aktų–protokolų 24. Gauta žinių, kad kai kuriuose didesniuose dvaruose gyvena SSSR raudonosios armijos daliniai (Dumblio dvaras Lazdijų vals. ir Būdviečio dvar. Rudaminos vals). Žinių gavome, kad paminėtuose dvaruose galima būtų šio to rasti, be to, juose yra nemažos bibliotekos. Neturint leidimų vykti į tokius dvarus, mes žinoma ir nevykome. Taipogi neaplankyti liko Lazdijų vals., Papėčių didelis dvaras, kuriame gyvena Taudenas vokiečių tautietis, kadangi tas dvaras neparceliuojamas, todėl ir mūsų lankymas atpuolė. Kadangi Alytaus Seinų ruožuose autobusų susisiekimas nėra dažnas, o keleivių yra labai daug, todėl mums teko net 7 kartus pasilikti nuo autobusų, nes buvo perpildyti keleivių. Labai nemalonų įspūdį padaro, kai kelias valandas žmonės išlaukia autobuso kurioje auto sustojimo vietoje, autobusas pilnas keleivių prašvilpia pro šalį, palikdamas nemaža keleivių laukusių sustojimo vietose. Dėka R.Armijos dažnai kursuojančių mašinų mes buvome priversti kreiptis į juos ir jie mielai mus dažnai nuo kelio paimdavo ir nugabendavo į reikiamas vietas – valsčius. Kelionės metu teko naudotis ir arkliais, ir dviračiais reauto taksi ir net eiti pėstiems. Kelius kartus buvome mėginę sustabdyti ir mūsų įvairias mašinas, kad paimtų ir nuvežtų – pavėžėtų, bet buvo taip, kad tos mašinos – mūsų sunkvežimiai dėmesio nekreipdami prašvilpdavo pro šalį. Kad gavus tikslesnių žinių, kiekviename valsčiuje buvo kreiptasi į vyr. žemės ūkio komisijos, apskrities agronomus – žemės tvarkytojus, miliciją ir pan.

Rugpjūčio mėn. 8 d. Lazdijai

Iš Kauno 5 v. 25 min. traukiniu išvykome į Seinų aps. Krosnos stotį, iš ten – autobusu į Lazdijus. Apsilankę Lazdijuose pas vietos aps. viršininką, agronomus ir vyr. žemės ūkio komisiją, gavome svarbių žinių apie esamus dvarus. Iš Lazdijų buvome nuvykę į Rudaminos valsčių.

Rugpjūčio mėn. 9 d. Rudamina

Aplankyta eilė dvarų: Rudaminos, Aštrios Kirsnos, Bohetelio, Jasiniaukos, Neravų ir Bulakovo dvarai. Sudaryti aktai Rudaminos dvare Nr.1, Bulakavos dvare Nr.2, Aštrios Kirsnos dvare Nr.3.

Rugpjūčio mėn. 10 d. Šventežeris

Aplankyta Šventežerio dvarai: Prapuntų, Šlavantų ir Straigių. Prapuntuose sudarytas aktas Nr.4.

Rugpjūčio mėn. 11 d. Leipalingis

Aplankyti Kamarūnų, Šimkuvos, Leipalingio, Mikalinos dvarai. Nieko ypatingo nesurasta, nes buv. dvaruose gyvena ūkininkai bei nuomininkai žydai, kitur mokyklos.

Rugpjūčio mėn. 12 d. Kapčiamiestis

Aplankyta Macevičių ir Varviškės buvę dvarai, pastarųjų nesama, nes jų vietose jau kaimas ir savininkų nėra, gyvena ūkininkai.

Rugpjūčio mėn. 13 d. Veisėjai

Aplankyti Lasevičių, Purviškės, Bobrių dvarai kur jau gyvena nuom. ūkininkai.

Rupgjūčio mėn. 14 d. Stakliškės

Aplankyta Lelionų ir Johalinos dvarai ir Jurevičių kapinės. Dvaruose sudaryti aktai Nr.5, 6. Nesant viešbučio Stakliškėse nakvoti vykome Aukštadvarin.

Rugpjūčio mėn. 15 d. Jieznas

Aplankyta Geištarų, Jiezno, Kašonių dvarai, Jiezno dvaro savininkų nebuvo namuose, todėl reikėjo antru kartu čion atvykti, vėliau surašytas aktas Nr.21.

Aplankyti Ustronių ir Bebronių dvarai, surašyti aktai Nr.7 ir 8.

Rugpjūčio mėn. 17 d. Varėna II

Aplankyta Čepeliūnų dvaras, surastos medžiagos tarpe radosi įdomių iš 1520 metų su antspaudomis, kur randasi mūsų vytis, dokumentų, surašytas aktas Nr.9.

Rugpjūčio mėn. 18 d. Varėna I

Aplankyti Norvydiškių ir Vaizgirdonių dvarai.

Rugpjūčio mėn. 19 d. Daugai – Alovė

Aplankyta Bukanciškės, Alovės, Janapolio ir Moniūnų dvarai, kuriuose sudaryti aktai Nr.10, 11, 12. Bukanciškės dvaro savininkas yra kun. Vl. Mironas.

Rugpjūčio mėn. 21 d. Merkinė

Aplankyta Nedzingės dvaro savininkė pareiškė, kad prieš kelis metus pas juos apsilankė Pupų Dėdė (Akiras Biržys) ir jinai jam parodžiusi ir paskolinusi labai senų lietuviškų knygų, kurių iki šiolei negrąžino.

Rugpjūčio mėn. 21 d. Miroslavas

Aplankyta Bendrių, Jociūnų, Metelių, Kolesnikų ir Mergalaukio dvarai. Jociūnų ir Metelių dvaruose sudaryti aktai Nr.15, 16. Metelių dvaruose buvo rasta įdomių istorinės ir baudžiavos laikų medžiagos. Tas dvaras buvo kadaise padovanotas Zigmanto Augusto Barborai Radvilaitei kaip pasoga. Be to šiame dvare buvo parodyti sudaryti Dusios, Metelių ir Obelytės ežerų eksploatacijos, Melioracijos ir nusausinimo brėžiniai–projektai.

Rugpjūčio mėn. 22 d. Alytus

Aplankyta Rutkos ir Rumbonių dvarai, sudaryti aktai Nr.17, 18.

Rugpjūčio mėn. 23 d. Alytus

Aplankyti mažesni nuomininkų dvareliai Skirnevos ir Leliūnų.

Rugpjūčio mėn. 24 d. Seirijai

Aplankyta Raganiškės, Zaleskovčyznos ir Ginčionių dvarai. Antrukart buvome nuvykę į Jiezno dvarą – sudarytas aktas 22. Iš Jiezno vykom Kaunan paimformuoti apie kai kurių dvarų padėtį ir surastąją medžiagą.

Grįžus Kaunan buvome pranešę, kai kai kuriuose dvaruose rasta labai vertingos medžiagos ir kad viename dvare radome saugomą kunigaikščių Voroneckių turtą, kurio savininkai gyvena jau virš 17 metų užsienyje – Vokietijoje. Be to komandiruotės metu susirgus dail. Janušui, reikėjo grįžti Kaunan ir todėl liko vienas valsčius Butrimonių su neaplankytais dvarais. Gavus antrą komandiruotę turėjome peržiūrėti paliktą turtą ir parsivežti iš kitų dvarų brangesnę medžiagą. Antroje komadiruotėje išbuvau dvi dienas.

Rugsėjo mėn. 3 d.

Išvykome iš Kauno stoties 5 v. 25 min. Atvažiavus į Alytų, vykome į Rutkos dvarą peržiūrėti kunig. Voroneckių turto. Buvo peržiūrėta labai daug turto (apie 12–14 dėžių), bet jokio kultūrinio meninio turto nesurasta. Peržiūrint turtą, rasta įdomios istorinės medžiagos (senų dokumentų), kurie buvo pervežti kultūros muziejui Kaune. Gavus žinią, kad ir Rumbonių dvare esama daugiau meniškų paveikslų buvome ir ten nuvykę, kur sudarėme aktą Nr.20.

Rugsėjo mėn. 3 d. Butrimonys

Vykome toliau lankyti dvarų. Rugsėjo mėn. 3 d. taip pat lankėmės Butrimonyse ir apylinkės dvaruose, aplankyta Ragainiškių, Žaliadvario ir Jurgelionių dvarai. Žaliadvario dvare užantspauduota buvusio Vilniaus universiteto rektoriaus Stanevčiaus biblioteka, aktas sudarytas Nr.23.

Rugsėjo mėn. 4 d. Daugai, Varėna

Aplankyta Rodžios, Gudžių, Čepeliūnų, Kijučių, Zabžežės, Pavardaunio, Martinavos dvarai. Iš Čepeliūnų užantspauduotas turtas, dokumentus pasiėmėme su savimi pervežti į Kultūros muziejų, o Rodžios dvare sudarytas aktas Nr.24.

Dzūkų muziejus

1940 m.Rugsėjo mėn. d.
Pasirašę: Č. Janušas
J. Šiniauskas

Kauno Valstybiniam Kultūros Muziejui [6]
Į š.m. rugsėjo mėn. 12 d. rašt. 574

Pranešu, kad Alytaus Dzūkų muziejuje iki šiam laikui jokių pareigų neturėjau ir jame nieko nesu dirbęs. Dirbo buv. Alytaus miesto Nr.1 pr. mokyklos vedėjas Leonardas Nadzeika, kuris š.m. rugsėjo mėn. 1 d. nusikėlė į Butrimonis. Jis gaudavo, rodos, mėnesiui po 35 litus atlyginimo už darbą muziejuje. Muziejus būdavo sekmadieniais ir šventadieniais atidarytas nuo 1 val. iki 4 val. po pietų ir tomis valandomis Nadzeika dežuruodavo.

Kiek teko pašvęsti Alytaus Dzūkų muziejui globoti ir prižiūrėti, galėsiu pranešti vėliau, kada būsiu kiek jame dirbęs ir kai paaiškės tikrosios pareigos. Dabar muziejus uždarytas ir negalima jo atidaryti, nes nėra tokioj tvarkoj, kad galima būtų kam rodyti.

Prieš man perimant muziejų vietos Kompartija ir Komjaunimas turėjo porą kartų iš muziejaus paėmę visus tautiškus rūbus, juostų ir gintarinių karolių. Rūbai buvo susiūti komplektais ir gražiai spintose sukabinti. Dabar viskas suardyta. Gavęs iš Švietimo Liaudies Komisariato raštą, kad esu paskirtas šio muziejaus globėju, parašiau raštą, kad paimtus eksponatus į muziejų grąžintų – pridedu to rašto nuorašą.

Rūbus grąžino, išskyrus vienus karolius, kuriuos jau pražudė. Pridedu Komjaunimo narės ar tai kokios pareigūnės Grybauskaitės raštą. Su muziejaus sargu sutarėme grą-

žintus rūbus, pasikvietus moterį, sutvarkyti kaip buvo ir vėl sukabinti į savo vietas. Sargui pasakiau, kad pasakytų, kad jokių eksponatų daugiau neskolinsime. Ta pati Grybauskaitė š.m. rugsėjo mėn. 20 d. reikalavo paskolinti ir kai negavo, vėliau vakare gavo sargas įsakymą pribūti į buv. Šaulių namus pas sovietus ir politrukas Trofimovas pareikalavo rūbus iš muziejaus duoti ir kadangi to sargas negalėjo jam be manęs pažadėti, prašė eiti mane pakviesti ir kadangi buvo jau naktį apie 11 val., sargas manęs kelti nėjo. Rugsėjo mėn. 21 d. gavau iš sargo politruko Trofimovo žodinį įsakymą iki 10 val. išduoti rūbus ir apie tai pranešti telefon. Nr.100. Pasitaręs su mokyklų inspektoriais nutarėme dar šį kartą duoti ir dalyką paaiškinus Valstybiniam Kultūros Muziejui, palaukti iš Kauno nurodymų, kaip elgtis ir daugiau tuo reikalu informacijų. Prašau tuo reikalu informacijų, nors aišku, kad iš muziejaus galima būtų tik tam tikrais ir retais atsitikimais kai kas ir skolyti, bet dabar tokioj padėty žmogus atsikliūni, kad nebežinai kas daryti ir vienas turi su visais įsipykti.

Valdybos nebėra, nes visi išsikėlę į kitas tarnybos vietas. Aš buvau davęs sutikimą apskrities viršininko įstaigai, kad mane įrašytų pranešdami apie šį muziejų Vidaus Reikalų M–jos Draugijų skyr.

Dabar duodu žinių apie save

Aš esu etatinis tarnautojas ir einu Alytaus apskr. pradžios mokyklų inspekcijoje raštvedžio pareigas, gaunu VII–tos kateg. atlyginimą. Žmona netarnauja. Nuo 1922 metų sausio 10 d. iki 1932.VII.1 d. ėjau prad. mokyklos mokytojo pareigas.

Būdamas mokytoju įsteigiau Ricielių pr. mokykloje mokyklos muziejų, kur yra nemažai rinkinių kaip tokiame muziejuje.

Tuojaus negalėjau atsakyti dėl tarnybinių pareigų.

Em.Šneideris*
Alytaus Dzūkų Muziejaus globėjas

Alytus, 1940.IX.24 d.

Lazdijų miesto paminklas

Lazdijai, 1940 m. spalio 22 d.
LTSR Kultūros Paminklų Konservatoriai

Lazdijų mst., Nepriklausomybės aikštėje yra nemažas skveras, tačiau jis tvarkytinas.

Tame skvere pastatytas cementinis paminklas Lietuvos Nepriklausomybei paminėti. Paminklas randasi pakraštyje skvero, kuris nei grožiu, nei vieta neatitinka jo reikšmei ir vietai. Paminklo viršus vaizduoja Vyties kryžių, o jo viduryje – misinginė lenta su vytimi. Paminklo misinginėje lentoje, nežinia kieno pastangomis ir kokiais sumetimais, iškaltas žodis „svastika".

** Lietuvos šaulių sąjungos, XIX rinktinės (18) Liškiavos būrio 1930 Vyt. Did. metų narių sąrašas. Liškiavos būryje buvo 113 vyrų. Šaulių būrio tarybos pirmininkas buvo Emilis Šneideris, Karoliaus sūnus, Lietuvos vokietis. G. 1904 m. IX.29 d. Šakių aps. ir vls., Strupų k. Gyv. Ricielių k. Mokytojas, mokytojauna Ricieliuose. Nevedęs. Baigti mokslai: metiniai mokytojų kursai Kaune. Moka vokiečių kalbą.*[7]

Susikūrus LTSR šis paminklas ne tik savo vieta ir išvaizda nepriduoda jokio grožio, tačiau net piktina liaudies gyventojus, tuo labiau, kad jame yra iškalta „svastika".

Paminėtas skveras Lazdijuose vienintelis: jame yra LTSR vėliavai stiebas ir vėliava. Čia iškilmių metu susirenka visa Lazdijų mst. ir apylinkės organizuotoji ir neorganizuotoji liaudis vėliavai pakelti bei nuleisti, tačiau esant tokiam paminklui, dar su „svastika", sudaro nemalomų įspūdį ir net kai kurių gyventojų pasipiktinimą.

Prašau leisti ligi š.m. lapkričio mėn. 1 dienos paminėto paminklo antgalvį ir lentą, kurioje iškalta „svastika", nuimti.[8]

Apskrities Viršininkas
Sekretorius

Pasiruošimas rinkimams

„1941 metų sausio 12–osios rinkimus į SSRS AT išjudino visą kraštą. Sausio 12–ąją visi kaip vienas"

Iš spaudos:

Pasiruošimas rinkimams ir jų pravedimas Alytaus apskrity [9]

Vedant priešrinkiminį masinį agitacinį darbą Alytaus apskrity buvo suorganizuota 13 agitkolektyvų, į kuriuos įėjo 125 mokytojai, 15 komjaunuolių ir 68 darbininkai bei valstiečiai. Kiekvienas propagandistas buvo pasiskyręs sau grupę nuo 10 – 30 žmonių ratelį. Tokių ratelių Alytaus apskrity buvo suorganizuota 602. Juose du kartus per savaitę propagandistai darė susirinkimus, kuriuose aiškino Stalino konstituciją, rinkimų nuostatus ir deputatų biografijas. Vedant priešrinkiminę propagandą Alytaus apskrity buvo pravesta 1003 mitingai bei pasitarimai, kuriuose dalyvavo nuo 30 – 300 žmonių. Be to 1940 metų gruodžio mėn. 21 d. buvo sušaukta profsąjungų atstovų ir rinkiminių apylinkių pirmininkų susirinkimas, kurio metu buvo suorganizuotas iš 30 asmenų agitkolektyvas, agitatoriai paskirstyti po valsčius ir išsiuntinėti pravesti agitacinį darbą. Taip pat į priešrinkiminį darbą buvo įtraukta visa eilę studentų, grįžusių atostogauti į Alytų ir jo apylinkes. Prieš rinkimus buvo ypatingai išplėstas masinis agitacinis darbas, į tą darbą buvo įtraukti visi komunistai, komjaunuoliai, mokytojai ir profsąjungų nariai. Į Merkinės, Miroslavo, Simno ir Seirijų valsčius buvo pasiųsta 40 Raudonosios Armijos politdarbuotojų, kurie apylinkėse pravedė mitingus ir pasitarimus. Kiekvienai rinkiminei apylinkei buvo užtvirtinta atsakingi įgaliotiniai. Visam apskrity prie rinkiminių būstinių buvo išstatyta sustiprinta apsauga po 2–4 žmones pamainai. Žinių tiekimui, kur buvo galimybės, įvesti telefonai. Kur nebuvo galima įvesti telefonų, suorganizuota padvados po 8–12 padvadų kiekvienai rinkiminei apylinkei. Silpniems seneliams vežioti buvo pastatytas kiekvienai rinkiminei apylinkei po 1–2 padvadas. Silpniems ligoniams pagamintos skrajojančios urnos.

Eilėj valsčių suorganizuota išvesti gyventojus organizuotai, pagal numatytą laiką

kaimais, su vėliavomis ir plakatais (Merkinės vls., Daugų vls., Jiezno vls., Butrimonių vls., Alovės vls.).

Nežiūrint to, lygia greta su mūsų vedama agitacija kaime, ją kartu ir gana stipriai vedė mūsų priešai, kunigai, buvę šauliai, tautininkai, buožės, kuriuos palietė žemės reforma, atleisti iš kariuomenės karininkai ir tarnybų valdininkai, ir net kaip pavyzdžiui Simno valsčiuje kai kurie darbininkai, kuriuos buožės, panaudodami aukštų kainų buvimą ir pasunkėjusį kaimo proletarų pragyvenimą, sukurstė.

Tuose valsčiuose, kur žmonės neturtingai gyvena ir kur yra stipri organizacija, kaip pavyzdžiui: Varėnos, Daugų, Butrimonių, Stakliškių agitacinis darbas ėjo gana sklandžiai, be jokių ypatingų įstojimų ir pasipriešinimų. Tose vietose daugiausiai valstiečiai ir darbininkai statė klausimus: „Kodėl nėra odos – kodėl aukštos kainos", ir panašiai.

Dar sunkiau ir blogiau buvo vesti propagandą tuose valsčiuose, kur žmonės gyvena pasiturinčiai ir turtingai, ypač ten, kur daugumą palietė žemės reforma. Tai buvo Miroslavo valsč., Seirijų valsč. ir Simno valsč.

Pavyzdžiui, Simno valsč. yra daugumoje turtingi valstiečiai, kur turėjo po 40–80 ha žemės, ir kuriuos palietė žemės reforma. Tame valsčiuje jaunimas Smetonos laikais organizuotas į jaunalietuvius, pavasarininkus, šaulius, ypač ten yra gilus religinis fanatizmas tiek jaunime, tiek senesniųjų tarpe (Simne buvo 7 kunigai). Tuo tarpu partorganizacija ir komjaunimas yra silpni. Komjaunimo surengtose pramogose buvo pavasarininkai šauliai, jaunalietuviai ateina prisigėrę ir trukdo pramogų rimtį. Komjaunimo organizaciją vadina pašiepiančiai „Žydų" organizacija.

Kada propagandistai ėjo per namus vesdami užduotą agitaciją, juos buožės išvadino bedieviais, latrais, driskiais, kurie neverti gyventi pasauly.

Taip vietomis lankydamiesi propagandistai rasdavo didesnius ar mažesnius susirinkimus, kur buožės susirinkę kortuodavo. Užėjus propagandistui į tuos susirinkimus buožės juos išvydavo visai neįsileisdami į kalbas, sakydami, kad „Mums nebereikia komunistų nei jų valdžios". Sako „Per rinkimus į liaudies seimą ėjome ir rinkome, o vėliau iš mūsų ir žemę atėmė, o dabar kaip išsirinksime, tai tie tinginiai atims viską".

Simno valsčiuje propagandistams teko užtikti ir tokių, kur visai neįsileisdavo namus, arba užėjus propagandistui į namus visi išeidavo palikdami vieną propagandistą. Buožės ir davatkos kurstomos kunigo skleidžia gandus sakydamos: „Po rinkimų išgriaus visas bažnyčias, viską atims iš valstiečių, vyrus išveš iš Lietuvos, o moterims teks žemę arti. O jeigu neisim balsuoti, tai čia ateis vokiečiai ir vėl čia bus smetoniška santvarka". Nors Simno valsčiuje buvo vedama sustiprinta propaganda, tačiau tas negelbėjo ir rezultatai buvo blogi. Pavyzdžiui, Kalesnykų kaimas visas nėjo balsuoti. Į tą kaimą sausio 12 dieną buvo pasiųsti propagandistai, tačiau gyventojai visiškai atsisakė balsuoti pareikšdami: „Mes žinome, kad šiandien yra rinkimų diena, tačiau balsuoti neisime, netrukdykit mums ramybės ir eikite iš kur atėję".

Stebulių apylinkėje naktį iš sausio 11 i 12 dieną nudraskyti nuo rinkiminės būstinės lozungai. Kurių negalėjo sudraskyti, tuos sutepė. Galutiniai rezultatai Simno valsčiuje buvo toki:

I. Simno rink. ap.	iš 1025	rinkėjų balsavo	829
II. „	846	„	358
Kriokialaukio ap.	750	„	429
Varnagėlių ap.	686	„	381
Bambininkų ap.	798	„	425
Metelicos ap.	612	„	169
Buckūnų ap.	605	„	400
Krokialaukio ap.	810	„	406
Stebulių ap.	781	„	300

Kas sudaro 52%.

Propaganda Seirijų valsčiuje buvo irgi vedama gana stipri, tačiau tame valsčiuje paveikė daug agitaciniam darbui, kad vietinė partorganizacija siuntė žydų tautybės propagandistus į kaimus. Kaip, pavyzdžiui, Metelių apylinkėje žydų tautybės komjaunuoliai pradėjo pas gyventojus surašinėti gyvulius, padarę tą išsišokimą atšaukė ir nuvažiavo atsiprašyt gyventojų. Tas iššaukė gyventojų tarpe sukiršinimą. Ir tą dalyką panaudojo liaudies priešai, skelbdami gyventojams, kad dabar tik surašinėja, o vėliau reikės mokėti nuo karvės 100 rublių, o nuo arklio 60 rublių.

Vėliau, kai sužinojo apie tą išsišokimą apskrities partijos komitetas, pasiuntė į tą vietą stiprius agitatorius, tačiau mitingas buvo sutrukdytas ir mitingo nebaigus buvo sugiedotas himnas, o propagandistai apmėtyti akmenimis.

Tas dalykas turėjo įtakos ir į kitas apylinkes. Ir prieš pat rinkimus ypač pasireiškė stipri antirinkiminė propaganda. Visoj eilėj rinkiminių apylinkių, Akuočių, Avižienių (į tą apylinkę įeina ir Meteliai), Seiliūnų, Krikštonių, keletą dienų prieš rinkimus ir naktį iš 11 d. į 12 d. buvo primėtyta atsišaukimų. Ypatingai smarki reakcija pasireiškė Avižienių ir Akuočių apylinkėse. Tose apylinkėse į propagandistus buvo patekę buožių sūnūs, kurie buvo labai pasyvūs arba net vedė priešingą agitaciją.

To rezultate 1941 m. sausio mėn. 8 dieną, kada minėtas apylinkes aplankė Kojelienė Anelė, Apkomo instruktorė, ir pasiklausinėjo palankių gyventojų apie nuotaikas, jie paaiškino, kad tose apylinkėse vedama gana stipri antirinkiminė propaganda ir raginami gyventojai neiti balsuoti už įstatytus kandidatus, nes bolševikai viską atima ir kas eis balsuoti, tas bus sušaudytas. Tą pačią dieną tose pačiose apylinkėse buvo sušauktas susirinkimas ir mitingai. Mitinguose kalbėjo Raudonosios Armijos politvadovai ir Kojelienė (Apkomo instruktorius). Per mitingus buožės triukšmavo ir stengėsi sutrukdyti. Po mitingų grįždami atgal rado primėtytų ir priklijuotų atsišaukimų, atsišaukimai rašyti ranka ant priešrinkiminių plakatų, kitoje pusėje, maždaug tokio turinio: „Piliečiai, neikit balsuoti, jeigu išrinksit pastatytus kandidatus, tai iš jūsų atims kiaules, arklius, karves, o iš šeimininkių audeklus. Kas eis balsuoti bus sušaudytas. Šalin Stalinas – tegyvuoja Hitleris. Tie, kurie balsuos, tai mes žinosime, kad jie komunistai. Šalin žydai ir komunistai. Jie išgriaus bažnyčias ir nebebus kunigų. Mes balsuosim tik už kunigus". Po nakčiai buvo rasta tokių atsišaukimų daug daugiau.

Kad pataisyt esamą padėtį apskrities Komitetas suorganizavo stiprias agitatorių brigadas ir prieš rinkimus pasiuntė į Seirijų valsčių, kurie prieš rinkimų dieną vedė propagandą eidami per namus. Tačiau tas mažai gelbėjo. Taip pavyzdžiui, Akuočių apylinkėje 3 kaimai visiškai nenorėjo balsuoti. Per namus po kelis syk ėjo propagandistai,

tačiau tas negelbėjo ir buožės pareikšdavo, kad tol neisim balsuoti, kol nebus grąžinti kryžiai į mokyklą. Buvo į tas apylinkes pasiųstas sunkvežimis. Sutiko balsuoti (važiuoti) tik 5 žmonės ir tie patys buvo apmėtyti akmenimis (Akuočių apylinkėje daugumoje stambūs valstiečiai).

Avižienių apylinkėje Bagdononių kaimas nedavė nė vieno balso. Buvo siuntinėjami propagandistai po kelis syk į namus. Tačiau balsuoti vis tiek atsisakė. Kitose apylinkėse, kaip pavyzdžiui: Krikštonių, Seiliūnų, Vainiūnų ir Seirijų I ir II rinkiminėj apylinkėj padėtis buvo daug geresnė, nors ir tose apylinkėse buvo rasta atsišaukimų.

Galutinai balsavimų rezultatai atrodė šitaip:

I Seirijų apylinkė	iš 1536	balsuotojų balsavo	1376
II „	775	„	512
Vainiūnų ap.	616	„	563
Seiliūnų ap.	619	„	522
Avižienių ap.	672	„	308
Akuočių ap.	1046	„	437
Krikštonių	814	„	692

Viso Seirijų valsčiuje iš 6076 balsavo 4339, kas sudaro 71%.

Miroslavo valsčiuje taip pat gyvena daugumoje stambūs buožės, kuriems daugumoje buvo palikta 30 ha norma. Šiame valsčiuje, nors buvo vedama irgi stipri propaganda, tačiau visą laiką buvo jaučiamas pasipriešinimas iš buožių pusės. Pavyzdžiui, organizuojant raudonas gurguoles, buožės visai neidavo į susirinkimus, vėliau vedant individualią agitaciją, kaip ir Simno valsčiuje neįsileisdavo propagandistų į namus, visa šeima išeidavo ir palikdavo tik vieną propagandistą. Vedant priešrinkiminius mitingus, net buvo išstoję agituoti prieš rinkimus darbininkai. Pavyzdžiui, Miroslavo miestely 10 – I – 41 metų sušauktame mitinge ir jam pasibaigus 3 darbininkai, Kratavičius Antanas, Valatkevičius Kazys (buvę šauliai) ir Janavičius (kunigų pakalikas) išstojo agituoti sakydami, kad neisime balsuoti, nes viskas brangu, darbo nėra, o jo bus tik pavasarį, taigi ligi to laiko gali žmogus ir sustipti. Dauguma iš susirinkusių tam pritarė.

Prieš rinkimus buvo pasiųsta papildomai propagandistų brigada, kurie ėjo po namus, tačiau rezultatai buvo blogi. Keliose apylinkėse, kaip pavyzdžiui, Talokių, Pošnios, Cigoniškių per rinkimus ir rikimų dieną buvo rasta „Tėvynės mylėtojų draugijos" išleistų atsišaukimų.

Balsavimo rezultatai buvo toki:

Miroslavo apylinkėj	iš 1105	balsavo	605
Dzirmiškių	460	„	318
Revų	596	„	386
Pošnios	803	„	408
Cigoniškių	1031	„	357

Bendri rezultatai iš Miroslavo valsčiaus buvo toki: iš 3995 balsuotojų balsavo 2154, kas sudaro 53%.

Liaudies priešai ne tik Seirijuose, Miroslavo ir Simno valsčiuose, kurie buožių tarpe turėjo palankią dirvą, bet jie vedė darbą ir bandė sutrukdyti rinkimus ir kituose valsčiuose, kur žmonės neturtingi ir palankūs daugumos dabartinei santvarkai.

Alovės valsčiuje, Raudonosios Alovės kaime, pas Čapliką 20 – XII – 40 prieš mitingą, kurį pravesti atvyko LKP(b) CK atsiųsti propagandistai Davidavičius ir Zaginskaitė, susirinkusiems valstiečiams vienas asmuo taip pradėjo aiškinti (jis nepastebėjo atsilankiusių propagandistų): „Jūs manote, kad taip greit pasikeis laikai ar kas nors pasikeis. Pažiūrėkite, kas dabar valstybės aparate? – Visokie gaivalai, žmonės be mokslo, be cenzo ir be jokios atsakomybės. Kurie patys nieko nesupranta ir to darbo nesugeba tvarkyti. Pasirodo, kad tas pilietis buvo Čapliko sūnus (iš Raudonos Alovės) karininkas, kuris tarnauja artilerijoj ir stovi Marijampolėj. Visoj eilėj kitų valsčių, kaip pavyzdžiui: Merkinės valsč., Birštono valsč., I Varėnos valsč. irgi liaudies priešai bandė kenkti tiek agitacijos, tiek veiksmais, rinkimams.

Merkinės valsčiuje, Liškiavos apylinkėje buvo išplatinta atsišaukimų ir iškelta trispalvė vėliava.

Birštono valsčiuje, Liškiavos apylinkėje buvo išplatinta atsišaukimų Butrimonių valsčiuje, Algirdėnų ir Pivašiūnų apylinkėse buvo rasta išmėtytų atsišaukimų, I Varėnos valsčiuje ir rinkiminėj apylinkėj buvo nukirptos telefonų vielos. Kaltininkai tuo pačiu laiku surasti ir areštuoti. Tai buvo Lapiniauskas ir Kamarauskas Juozas, Varėnos gyventojai.

Daugely rinkiminių apylinkių, Alytaus mieste ir valsčiuj, taip pat Stakliškių bei Simno valsčiuose atidarius urnas buvo rasta įmesta iškarpos iš laikraščių su Smetono, Hitlerio, Popiežiaus paveikslais (rasta Simno valsč., Buckūnų ir Krokialaukio apylinkėj, Stakliškių valsč., Stakliškių II rink. apyl. ir Popšių apylinkėj, Alytaus II apylinkėj).

Nežiūrint visų paskleistų atsišaukimų, nežiūrint priešų varomos priešrinkiminės agitacijos (propagandos) ir kenkimo sutrukdyti rinkimų eigą (kaip plakatų nuplėšimas, telefonų vielų nukirpimas ir panašiai), Alytaus apskrity ir Alytaus rinkiminėj apygardoj į Tautybių ir Sąjungos Tarybas rinkimai praėjo tokiais rezultatais:

Alytaus Apygardos Nr.635 į Aukščiausiąją Sąjungos Tarybą:
Buvo sąraše rinkimų 146,315
Balsavo...139,00 = 95%
Deputatas draugas Guzevičius gavo balsų: 132,822 = 95,55%
Alytaus Apygardos Nr.660 į Aukščiausiąją Tautų Tarybą
Buvo rinkimų sąraše 74,453
Balsavo... 72,550 = 93,67
Deputatas drg. Kuzma gavo balsų: 70,964 = 97,78%

LKP(b) Alytaus Apkomo Propagandos skyriaus vedėjas

(Kalba netaisyta)

„TVIRTIRU"—„УТВДРЖДАЮ"

1941 m. г. Sausio 20 dieną дня

Нач. [signature] Virš.

Forma nr. 3.
Форма № 3.

13

Nutarimas
Постановление

(patiekti kaltinimą — о пред'явлении обвинения)

Alytus, 1941 m. г. Sausio 15 dieną дня

Aš, Я, Liet. TSR VRLK Alytaus apskrities Skyriaus Tardytojas НКВД ЛССР
Organas, skyrius, pareigos — должность, отдел и орган

Bolius Tamulevičius
laipsnis ir pavardė — звание и фамилия

išžiūrėjęs tardymo medžiagą byloje № 1684 ir atsižvelgdamas į tai,
рассмотрев следственный материал по делу и приняв во внимание,

kad dėl Laibinio Jono sūnaus Antano
что (pavardė, vardas ir tėvo vardas—фамилия, имя и отчество)

yra pakankamai įrodyta, jog Laibinis Jonas 1940 metais gruodžio
достаточно изобличается в том, что

mėnesį 26 dieną jivykuseme Metelių kaime prieš rinkiminem mitinge
(išvardinti visus kaltinimo punktus)

kėlė trukšmą, švilpė ir kojomis beldė, baigentis mitingui pirmas pra-
(перечислить все пункты обвинения)

dėjo dainuoti buvusios vyriausybės himną. Tą patį vakarą Laibinis

davė Narusevičiui Antanui Tėvynės mylėtojių sajungos acišaukimų du

agzempliorus kurių turinys nukreiptas prieš Sovietų Sajungą ir Komunistų

partiąę, ir liepė perskaičius išplatinti.

Operatyvinis planas

Visiškai slaptai

Operatyvinis planas[10]

Kontrevoliucinio ir visuomenei pavojingo elemento areštai ir ištrėmimai Lazdijų apskrityje

I. Vadovavimas operacijai

Vadovavimas operacijai pavestas Lazdijų apskrities trejukei:

1. Valstybės saugumo seržantui Miroščinenko, Lietuvos TSR NKGB Lazdijų apskrities skyriaus viršininko pavaduotojui.

2. Valstybės saugumo leitenantui Stepancui, Lietuvos TSR NKGB krašto žvalgybos skyriaus vyresniajam operatyviniam įgaliotiniui.

3. Zavadskui – Lietuvos TSR NKVD Lazdijų apskrities skyriaus viršininkui.

II. Lazdijų apskrities trejukės užduotys

Organizuoti suėmimą ir pristatymą į išvežimo punktus bei vagonų paruošimą, areštuoti 531 žmogų ištrėmimui, iš jų:

Pagal požymius (Okraska)	Suimti asmenys	Būtinų ištrėmimų šeimų skaičius	Tų šeimų žmonių skaičius	Bendras skaičius
Tautininkų	25	22	86	111
Jaunalietuvių	18	18	46	64
Šaulių	43	37	134	171
Policininkų	21	19	56	77
Dvarininkų	5	5	22	27
Prekybininkų	1	1	5	6
Pavasarininkų	9	8	32	41
Katalikų veikimo centro	3	3	11	14
Tėvynės išdavikų šeimų narių	–	4	17	17
Atsisakiusiųjų repatrijuoti	1	1	2	3
Iš viso:	120	115	411	531

III. Praktinis operacijos vykdymas

Kontrevoliucinio ir visuomenei pavojingo elemento areštui ir ištrėmimui organizuoti Lazdijų apskrities trejukė sudarė aštuonias miesto ir valsčių operatyvines grupes tokios sudėties:

Eil. Nr.	Miestų ir valsčių pavadinimai	Numatytų ištremti šeimų skaičius	Žmonių skaičius	Iš jų: Areštuoti	Ištremti	Miestų ir valsčių operatyvinių grupių žmonių	skaičius
1.	Lazdijų miestas	9	41	9	32	5	20
2.	Lazdijų valsčius	20	94	19	75	10	40
3.	Sangrūdos valsčius	8	39	8	31	4	16
4.	Rudaminos valsčius	10	30	7	23	5	20
5.	Šventežerio valsčius	18	79	18	61	9	36
6.	Veisiejų valsčius	23	100	23	77	12	48
7.	Kapčiamiesčio valsčius	14	57	14	43	7	28
8.	Leipalingio valsčius	22	91	22	69	11	44
	Viso:	124	531	120	411	63	252

Būtinybė skirti 63 vyresniąsias grupes ir 189 asmenų operatyvines ketveriukes iš:

a) NKGB aparato 1

b) NKVD aparato 4

c) Trijų skyrių karinių dalinių darbuotojų 2

d) Raudonosios darbininkų ir valstiečių armijos politvadovų 10

e) Komendantūrų operatyvinių darbuotojų 2

f) Tarybinio partinio aktyvo 17

g) Papildomai reikalingas žmonių skaičius turėtų būti paimtas iš komandiruotųjų NKVD vadų ir karių, komandiruotų iš respublikos štabo.

Pirminė mobilizuotų žmonių, pastočių iki galutinių stočių maršrutų su minėtais kontrevoliuciniais ir visuomenei pavojingais elementais atskiruose valsčiuose paruošti apskaičiavimai pridedami.

IV. Operatyvinių grupių užduotys

Numatytų ištrėmimui šeimų suėmimus, kratas, o taip pat jų pristatymą į išvežimo punktus organizuoja operatyvinės grupės.

Stengdamasi pilnai įvykdyti užduotį, Lazdijų apskrities trejukė per 12 valandų iki operacijos pradžios Lazdijų mieste sukviečia į pradinės mokyklos pastatą operatyvinių grupių ir ketveriukių vyresniuosius. Jiems organizuoja smulkų instruktažą, reikalingą sėkmingai įvykdyti operaciją, ir jiems į rankas įteikia išrašą iš bendro plano bei kitus dokumentus.

NKVD arba Raudonosios darbininkų ir valstiečių armijos komandiruoti kariai apgyvendinami kareivinėse, esančiose Katkiškių kaime už dviejų kilometrų nuo Lazdijų miesto. Lazdijų apskrities trejukė sudaro dėl visa ko atskiriems ir iš anksto numatytiems atvejams penkių operatyvinių grupių rezervą, pristatant jį į operatyvinių grupių vykdomą operacijos vietą per Lazdijų apskrities Vykdomąjį komitetą.

V. Įsodinimo punktai

Visa Lazdijų apskrities teritorija suskirstyta į dvi zonas su įsodinimo punktais Marijampolės apskrities Krosnos geležinkelio stotyje, esančioje 18 kilometrų nuo sienos su Vokietija, ir Alytaus apskrities Alytaus stotyje.

Eil. Nr.	Stoties pavadinimas	Valsčiaus patvirtintų įsodinimo punktų pavadinimai	Numatytų ištremti šeimų skaičius	Jų žmonių skaičius	Reikalingas vagonų skaičius žmonėms kroviniams	
1.	Krosna	Lazdijų miestas	9	41		
		Lazdijų valsčius	20	94		
		Rudaminos valsčius	10	30		
		Sangrūdos valsčius	8	39		
		Šventežerio valsčius	18	79		
		Iš viso:	65	283	13	2
2.	Alytus	Veisiejų valsčius	23	100		
		Leipalingio valsčius	22	91		
		Kapčiamiesčio valsčius	14	57		
		Iš viso:	59	248	11	2

Atsakingi už įsodinimą
Krosnos stotyje – Gričmanovas
padėjėjas – Jakubauskas
Alytaus stotyje – Mitejevas
padėjėjas – Šukšta

VI. Represuotų šeimų gabenimas

Represuotų šeimų ir jų turto pristatymui į išvežimo punktus iš viso Lazdijų apskričiai reikia 62 sunkvežimių.

Eil. Nr.	Valsčiaus pavadinimas	Reikalingas mašinų skaičius	Maršruto į išvežimo punktą pavadinimas
1.	Lazdijų miestas	4	Papėčių kaimas – Krosnos stotis
2.	Lazdijų valsčius	10	Taip pat
3.	Rudaminos valsčius	5	Kirsnos kaimas – Krosnos stotis
4.	Sangrūdos valsčius	4	Krosnos stotis
5.	Šventežerio valsčius	9	Lazdijai – Papėčiai – Krosna
6.	Veisiejų valsčius	12	Seirijai – Alytus
7.	Leipalingio valsčius	11	Taip pat
8.	Kapčiamiesčio	7	Leipaligis – Seirijai – Alytus

Aukščiau minėtas transportas yra Lazdijų apskrities liaudies teisme ir Raudonosios darbininkų ir valstiečių armijos dalinyje, esančiame Lazdijų mieste.

VII. Lazdijų apskrities saugumo organizavimas

Lazdijų miesto Operatyvinio štabo atsakingo budinčiojo žinioje reikia turėti būtiną 20 žmonių rezervą, iš jų: penkis NKVD kariuomenės operatyvinius darbuotojus, vieną lengvąjį automobilį, ir vieną sunkvežimį.

Siekiant užkirsti kelią bet kokioms galimoms riaušėms Kapčiamiesčio, Leipalingio, Veisiejų, Šventežerio, Rudaminos, Sangrūdos valsčių miesteliuose bei Lazdijų mieste,

organizuoti vietinių RKKA įgulų kareivių patruliavimą; be to, dar turėti po penkių žmonių rezervą kiekviename miestelyje.

VIII. Represuotųjų turto apsauga

Represuotųjų turto apsaugą organizuoja partinis–komjaunimo aktyvas įeinantis į operatyvinę grupę.

IX. Ryšiai ir medicininis aptarnavimas

Ryšys su miesteliais bus palaikomas telefonu. Medicininis aptarnavimas bus organizuojamas vietinėmis miestelių medicinos personalo jėgomis.

Lietuvos TSR NKGB Lazdijų apskrities
skyriaus viršininkas (Naujalis)

Mokytojų, 1941 m. birželio mėn. ištremtų į Sibirą, sąrašas

Alytaus apskrities pradžios mokyklos

1. Abramavičius Martynas, g. 1895 m.	Kalesninkų m–los vedėjas
2. Bromaitis Jonas	Radžiūnų m–los vedėjas
3. Aleksaitytė Emilija, g. 1907 m.	Alytaus m–los Nr.4 vedėja
4. Ališauskas Jonas, g. 1906 m.	Pocelonių m–los vedėjas
5. Ališauskienė Petronėlė, g. 1904 m.	Pocelonių m–los mokytoja
6. Aliulienė Albina, g. 1908 m.	Pivašiūnų m–los mokytoja
7. Aliulis Balys	Pivašiūnų m–los vedėjas
8. Balčius Gediminas, g. 1907 m.	Junčionių m–los vedėjas
9. Baranauskas Antanas, g. 1906 m.	Bambininkų m–los vedėjas
10. Bartlingas Vaclovas, g. 1901 m.	Alytaus m–los Nr.2 mokytojas
11. Bartlingienė Elžbieta, 1902 m.	Alytaus m–los Nr.2 mokytoja
12. Barzda Petras	Masališkių m–los mokytojas
13. Bieliauskas Antanas, g. 1906 m.	Simno m–los Nr.1 vedėjas
14. Bieliauskienė Ona	Simno m–los Nr.1 mokytoja
15. Bilius Juozas, g. 1904 m.	Obelijos m–los vedėjas
16. Čepienė Stasė, g. 1907 m.	Rimėnų m–los mokytoja
17. Dunderis Vytautas, g. 1906 m.	Panaros m–los vedėjas
18. Jankauskienė Marcelė, g. 1902 m.	Merkinės m–los Nr.2 mokytoja
19. Janulevičius Jonas, g. 1905 m.	Merkinės m–los Nr.1 vedėjas
20. Jeruševičius Jonas, g. 1903 m.	Gudžių m–los vedėjas
21. Jodelienė Anelė	Alovės m–los mokytoja
23. Juodgudis Vincas, g. 1888 m.	Zizėnų m–los vedėjas
24. Kačiulienė Zuzana, g. 1906 m.	Vainiūnų m–los mokytoja
25. Kačiulis Juozas, g. 1908 m.	Vainiūnų m–los vedėjas
26. Karpuškienė Anastazija, g. 1898 m.	Balninkų m–los mokytoja
27. Kazlauskas Vladas, g. 1901 m.	Pošnios m–los vedėjas
28. Keršis Vincas, g. 1901 m.	Alytaus m–los Nr.1 vedėjas

29. Kosciuškaitė Viktorija, g. 1916 m. Atesninkėlių m–los mokytoja
30. Kuliešius Kostas, g. 1902 m. Kašonių m–los vedėjas
31. Kulinkevičienė Petrė Daugų m–los Nr.1 mokytoja
32. Kulinkevičius Jonas, g. 1911 m. Daugų m–los Nr.1 mokytojas
33. Kunca Antanas, g. 1907 m. Nedzingės m–los vedėjas
34. Kuncienė Zosė, g. 1907 m. Nedzingės m–los mokytoja
35. Lastauskas Bronius, g. 1897 m. Karklynų m–los vedėjas
36. Lekavičienė Emilija Stakliškių m–los mokytoja
37. Lekavičius Rapolas, g. 1908 m. Stakliškių m–los vedėjas
38. Lelka Kazys, g. 1904 m. Vėžionių m–los vedėjas
39. Lesevičius Juozas, g. 1906 m. Verebiejų m–los vedėjas
40. Mačiūnas Antanas, g. 1911 m. Ryliškių m–los vedėjas
41. Mačiūnienė Albina, g. 1914 m. Ryliškių m–los mokytoja
42. Makaravičienė Teofilė, g. 1908 m. Perlojos m–los mokytoja
43. Makaraitis Petras, g. 1905 m. Perlojos m–los vedėjas
44. Matulaitienė Marija, g. 1909 m. Pavarėnio m–los mokytoja
45. Matulaitis Juozas, g. 1897 m. Pavarėnio m–los vedėjas
46. Matulevičienė Ona, g. 1903 m. Giraitės m–los mokytoja
47. Mažeikaitė Izabelė Simno m–los Nr.1 mokytoja
48. Mickus Juozas, g. 1914 m. Varėnos m–los Nr.2 vedėjas
49. Mikulskis Juozas, g. 1902 m. Viešnagių m–los vedėjas
50. Nadzeika Leonardas, g. 1895 m. Butrimonių m–los vedėjas
51. Nemickas Balys, g. 1903 m. Punios m–los vedėjas
52. Pangonytė Marija, g. 1898 m. Varnagirių m–los vedėja
53. Pileckienė Nastė, g. 1918 m. Jiezno m–los mokytoja
54. Rapkauskas Mikas, g. 1902 m. Panemuninkų m–los vedėjas
55. Runta Ignas, g. 1906 m. Paserninkų m–los vedėjas
56. Saulevičienė Ona, g. 1902 m. Nemunaičio m–los mokytoja
57. Saulevičius Antanas, 1905 m. Nemunaičio m–los vedėjas
58. Sinkus Paulius, g. 1907 m. Krikštonių m–los vedėjas
59. Sinkuvienė Ona, g. 1907 m. Krikštonių m–los mokytoja
60. Skirpstūnas Jonas, g. 1898 m. Pikelionių m–los mokytojas
61. Skučas Kazys, g. 1905 m. Krioklaukio m–los vedėjas
62. Skučienė Angelė, g. 1895 m. Krioklaukio m–los mokytoja
63. Sprangauskas Kazys Birštono m–los vedėjas
64. Staniškienė Elena, g. 1911 m. Venciūnų m–los mokytoja
65. Staniškis Kazys, g. 1903 m. Venciūnų m–los vedėjas
66. Storpirštienė Justina, g. 1908 m. Druckūnų m–los mokytoja
67. Storpirštis Jonas, g. 1910 m. Druckūnų m–los vedėjas
68. Šapokienė Albina, g. 1911 m. Alytaus m–los Nr.1 mokytoja
69. Tamulevičienė Anelė, g. 1904 m. Radžiūnų m–los mokytoja
70. Urbanavičius Bronius, g. 1905 m. Jiezno m–los vedėjas

71. Vaitkevičienė Magdalena, g. 1903 m. Bukauciškių m–los mokytoja
72. Vaitkevičius Jonas, g. 1906 m. Bukauciškių m–los vedėjas
73. Varanauskas Antanas, g. 1907 m. Ilgininkų m–los vedėjas
74. Varanauskienė Albina, g. 1911 m. Ilgininkų m–los mokytoja
75. Verbickas Adomas, g. 1892 m. Tolkūnų m–los vedėjas
76. Zakarevičius Antanas Eičiūnų m–los vedėjas
77. Žibaitis Stepas, g. 1904 m. Varėnos m–los Nr.2 mokytojas
78. Janavičius Petras Alytaus amatų m–los mokytojas
79. Kabačnikas Abelis Merkinės progmn. mokytojas
80. Škėma Algirdas Alytaus amatų m–los mokytojas

Seinų apskrities pradžios mokyklos

81. Adomaitis Jurgis, g. 1905 m. Akmenių m–los vedėjas
82. Antanaitienė Irena Kuklių m–los mokytoja
83. Baltrukonienė Ona Lazdijų m–los mokytoja
84. Baktrukonienė Ona, g. 1906 m. Dervinų m–los mokytoja
85. Baltrukonis Viktoras, g. 1903 m. Dervinų m–los mokytojas
86. Bobinas Rapolas, g. 1900 m. Gazdų m–los vedėjas
87. Bobinienė Kostė, g. 1898 m. Gazdų m–los mokytoja
88. Daugėla Julius, g. 1898 m. Būdviečio m–los vedėjas
89. Daugėlaitė Matilda, g. 1922 m. Padumblių m–los mokytoja
90. Grėbliūnas Adomas, g. 1903 m. Lazdijų m–los vedėjas
91. Grėbliūnienė Marija, g. 1904 m. Lazdijų m–los mokytoja
92. Juškevičius Eduardas, g. 1919 m. Bartelių m–los vedėjas
93. Kuliešienė Janina Stračiūnų m–los mokytoja
94. Kuliešius Antanas, g. 1905 m. Stračiūnų m–los mokytoja
95. Kutka Juozas N.Kirsnos m–los vedėjas
96. Marčiukonienė Ona, g. 1909 m. Šventežerio m–los mokytoja
97. Marčiukonis Antanas, g. 1906 m. Šventežerio m–los mokytojas
98. Navickas Juozas, g. 1900 m. Dziviliškių m–los vedėjas
99. Navickienė Elzė, g. 1906 m. N.Kirsnos m–los mokytoja
100. Radžiūnas Juozas, g. 1899 m. Šlavantų m–los vedėjas
101. Radžiūnienė Marcelė, g. 1898 m. Šlavantų m–los mokytoja
102. Skroblas Pranas, g. 1903 m. Šadžiūnų m–los vedėjas
103. Slančiauskas Vincas, g. 1899 m. Nemajūnų m–los vedėjas
104. Slančiauskienė Aleksandra, g. 1905 m. Nemajūnų m–los mokytoja
105. Stravinskas Aleksandras, g. 1907 m. Janėnų m–los vedėjas
106. Stravinskienė Liuda Janėnų m–los mokytoja
107. Titevskienė Adina Lazdijų žydų m–los mokytoja
108. Vebeliūnas Jonas, g. 1906 m. Šventežerio m–los mokytojas
109. Baltrukonis Juozas, g. 1901 m. Seinų gimnazijos mokytojas
110. Sirutienė Ona, g. 1911 m. Seinų gimnazijos mokytoja

Lietuvos policijos pareigūnai, bolševikų išvežti į Rusijos gilumą[11]

1. Aleksonis Petras, vyr. policininkas, Lazdijų vls.	2 šeimos nariai
2. Baltrušaitis Antanas, nuovad. v–ko pad., Jiezno vls.	3
3. Barzda Petras, nuov. v–kas, Merkinė	5
4. Bilius Juozas, vyr. polic., Varėna	3
5. Bolys Jonas, polic., Varėna	
6. Bubnelis Kazys, polic., Veisiejai	4
7. Černiauskas Vincas, nuov. v–kas, Alovė	6
8. Juškevičius Jonas, nuov. v–kas, Leipalingis	3
9. Karatajus Petras, vachmistras, Lazdijai	3
10. Matonis Stasys, vyr. polic., Seirijai	4
11. Mikelionis Juozas, vyr. polic., Leipalingis	4
12. Pašukonis Antanas, nuov. virš. pad., Alytus	2
13. Piontka Jurgis, nuov. v–kas, Lazdijai	6
14. Ptakauskas Kazys, vyr. polic., Leipalingis	1
15. Stoškus Petras, vyr, polic., Veisiejai	3
16. Tamulionis Mylolas, nuov. v–kas, Alytus	2
17. Vailionis Pranas, vyr. polic., Leipalingis	2
18. Vaitulionis Vaclovas, vyr. polic., Alovė	5
19. Zabarauskas Valerijonas, nuov. v–kas, Seirijai	2

Pasienio policijos pareigūnai

1. Alkimavičius Bolius, vyr. polic., Kapčiamiestis	4
2. Baublys Juozas, vyr. polic., Varėna	4
3. Česnulevičius Juozas, vyr. polic., Varėna	6
4. Daumbliauskas Antanas, vyr. polic., Leipalingis	2
5. Grigulis Motiejus, vyr,. polic., Lazdijai	3
6. Jarmalavičius Jonas, vachmnistras, Varėna	3
7. Klipšius Antanas, vyr. polic., Kapčiamiestis	2
8. Marčinskas Karolis, vyr. polic., Varėna	4
9. Prėskienis Bronius, vyr. polic., Merkinė	2
10. Urbanavičius Zigmas, vyr. polic., Merkinė	2
11. Žemeraitis Vincas, vyr. polic., Lazdijai	

Seirijų vls. žmonės 1941 m. birželio 14 d. išvežti į Sibirą[12]

1. Sinkus Povilas	35 metų	mokytojas	gyv. Krikštonyse
2. Sinkuvienė Ona	35 metų	mokytoja	gyv. Seirijuose
3. Sinkutė Gražina	7 metų	–	„
4. Sinkus Kęstutis	2 metų	–	„
5. Kačiulis Juozas	35 metų	mokytojas	gyv. Vainiūnuose

6. Kačiulienė Zuzana	35 metų	mokytoja	gyv. Vainiūnuose
7. Kačiulis Algimantas	10 metų	–	gyv. Vainiūnuose
8. Kačiulis Gražvydas	4 metų	–	gyv. Seirijuose
9. Mateika Vladas	27 metų	Seirijų pašto virš.	gyv. Seirijuose
10. Mateikienė Emilija	25 metų	–	gyv. Seirijuose
11. Mateikaitė Angelė	2 mėn.	–	gyv. Seirijuose
12. Runta Ignas	34 metų	mokytojas	gyv. Seirijuose
13. Runtienė Marė	30 metų	šeimininkė	gyv. Seirijuose
14. Runtaitė Aldona	3 metų	–	gyv. Seirijuose
15. Vaicekauskas Antanas	64 metų	vaistininkas	gyv. Seirijuose
16. Vaicekauskienė Liudvika	54 metų	šeimininkė	gyv. Seirijuose
17. Vaicekauskas Ričardas	17 metų	–	gyv. Seirijuose
18. Zabarauskas Valerijonas	45 metų	polic. viršininkas	gyv. Seirijuose
19. Zabarauskienė	39 metų	šeimininkė	gyv. Seirijuose
20. Zabarauskaitė Birutė	10 metų	–	gyv. Seirijuose
21. Matonis Stasys, Kazio	40 metų	policininkas	gyv. Seirijuose
22. Matonienė Monika, Stasio	36 metų	šeimininkė	gyv. Seirijuose
23. Matonis Viktoras	14 metų	–	gyv. Seirijuose
24. Matonis Stasys	10 metų	–	gyv. Seirijuose
25. Matonis Jonas	4 metų	–	gyv. Seirijuose
26. Kuzas Vladas, Šimo	44 metų	ūkininkas	gyv. Avižienių k.
27. Kuzienė Teofilė, Šimo	31 metų	šeimininkė	gyv. Avižienių k.
28. Kuzas Vladas, Vlado	10 metų	–	gyv. Avižienių k.
29. Poskevičius Vincas	g. 1922 m.	darbininkas	gyv. Jonkiškės k.
30. Masionis Juozas	g. 1902 m.	darbininkas	gyv. Seirijuose
31. Pileckas Jonas	40 metų	darbininkas	gyv. Seirijuose
32. Pileckienė Rožė	30 metų	darbininkė	gyv. Seirijuose
33. Pileckaitė Ona, Jono	2 metų	–	gyv. Seirijuose
34. Pituška Vladas, Domininko	26 metų	darbininkas	gyv. Seirijuose
35. Bajerskas Juozas	31 metų	darbininkas	gyv. Seirijuose
36. Gruzdys Juozas, Motiejaus	g. 1903 m.	ūkininkas	gyv. Linksmosios k.
37. Gruzdienė Pranė	g. 1912 m.	šeimininkė	gyv. Linksmosios k.
38. Gruzdys Juozas, Juozo	8 metų	–	gyv. Linksmosios k.
39. Gruzdytė Ona	4 metų	–	gyv. Linksmosios k.
40. Kasperavičienė Anelė	36 metų	–	gyv. Linskmosios k.
41. Kareiva Mikas	47 metų	ūkininkas	Bukaučiznos k.

Okupacinės kariuomenės dislokacija[13]

Lazdijų apskrities viršininkas

Vidaus reikalų Valdybos
Karo nukentėjusiems Skyriui
Siunčiu reikalaujamas žinias raštą Nr.32

Eil.	Kuriose vietose stovėjo	Kokios ginklų rūšys	Dalių pavadinimai ir dydis		Štabų stovėjimo vietos	Pastabos
			Pavadinimai	Dydis		
			LAZDIJŲ VALSČIUJE			
1.	Lazdijuose	Inžinerijos	U.N.S. Nr.3	40	Vytautų g–vė	
2.	Lazdijuose	Pasieniečiai		110	Seinų g–vė	
3.	Lazdijuose	Transporto	801 Auto Tr. Batalionas	700	Turgavietėje	
4.		Pėstininkai	741 Šiaulių pulk.	2500	Katkiškėje	
5.		Inžinerijos	U.N.S. Nr.89		Alytuje	Tokie daliniai turėjo Lietuvos Banko Lazdijų skyriuje einamąsias sąskaitas, bei šių dalinių bei štabų
6.		Inžinerijos	93 Atsk. stat. Bat.			
7.		Inžinerijos	343 Atsk. stat. Bat.			
8.		Inžinerijos	209 Atsk. stat. Bat.			
9.		Inžinerijos	344 Atsk. stat. Bat.			
10.		Pionieriai	148 Pion. Bat.			
11.		Inžinerijos	342 Atsk. Bat.			
12.		Inžinerijos	U.N.S. Nr.88			
13.		Inžinerijos	342 Atsk. stat. Bat.			
14.		Pionieriai	274 Ats. Pion. Bat.			
15.		Pionieriai	180 Pion. Bat.			
16.		Inžinerijos	U.N.S. Nr.60			
17.	Lazdijuose	Ryšininkai		30	Topografijos ir Nepriklausomybės a.	
18.	Beviršių k.	Pasieniečių		150		
19.	Palazdijų k.	Inžinerijos		1200		
20.	Buniškių k.	Inžinerijos		300		
21.	Staiderių k.	Inžinerijos		900		
22.	Dumblio miške	Inžinerijos		700		
23.	Kučiūnuose	Inžinerijos		50		
24.	Lazdijuose	Komendantūra	Karinis K–tas		Vilniaus g–vė	
			VEISIEJŲ VALSČIUJE			
1.	Lasavičių dvare			800		
2.	Gudelių k. Liubelio miške			1000		
3.	Pazapsių k. miške			1500		
4.	Paveisiejų k.			500		

KAPČIAMIESČIO VALSČIUJE

1.	Kapčiamiestyje	Pasieniečiai		50	
2.	Nasutų k.	Inžinerijos		1000	
3.	Juozapavo k.	Inžinerijos		500	
4.	Vainiūnų k., Valentų k.	Inžinerijos		1000	
5.	Pertako k.	Pasieniečiai		50	
6.	Kuodžių k.	Pasieniečiai		30	
7.	Bugiedos k.	Inžinerijos		300	
8.	Mackevičių k.	Inžinerijos		500	
9.	Kauknorio k.	Pasieniečiai		40	
10.	Būdaviečio k.	Pasieniečiai		40	
11.	Elanavo k.	Pasieniečiai		50	
12.	Padumblių k.	Inžinerijos	31 stat. dalinys U.N.S. Nr.89	200	apie Kapčiamiestį

RUDAMINOS VALSČIUJE

1.	Natalinos miške			500	
2.	Zalenkos miške			1000	
3.	Pagrūdų k.			50	
4.	Vidzgailų k.			50	
5.	Zalenkos miške			10 000	
6.	Papartėlių k., Paliūnų k.			800	
7.	Bulakavo dvare			1300	
8.	Aštr. Kirsnoje			200	
9.	Kybartų k.			160	
10.	Būdvietyje			50	
11.	Rudaminos k.			300	
12.	Balauostės k.			50	

SANGRŪDOS VALSČIUJE

1.	N.Alksnėnų k.			60	
2.	Kalnių k.			380	
3.	Modziškės k.	Inžinerijos		200	
4.	Mockavos dvare	Pasieniečiai		30	
5.	Sangrūdos k.	Kavalerijos		60	
6.	Sangrūdos k.	Prieštankinės apsaugos	dalis	200	40 prieštankinių pabūklų
7.	Sangrūdos k.	Prieštankinės apsaugos		7	

Priedas: 741 šaulių pulko mitybos dienoraščio, 3 lapai.

Apskrities viršininkas (parašas)
Vyr. sekretorius (parašas)

Žinios apie rusų įgulų stovėjimo vietas Alytaus apskrityje

Eil. Nr.	Kariuomenės stovėjimo vieta	Ginklų rūšys	Dalių pavadinimai	Dalių dydis	Štabų stovėjimo vietos
1.	Alytaus mieste	aviacija	nežinoma	nežinoma	Alytuje štabo
		priešlėktuv. apsauga	„	namuose	
		pėstininkai ir	„	apie 20 000	
		tankai	„	nežinoma	
2.	Varėnos I vls.: aerodromuose				
	Perlojoj	aviacija	nežinoma	apie 10 eskadrilių	Aviacijos var.
	lageriuose prie sant.	pėstininkai	„	apie 2 divizijos	
	ir Jokėnų miške	pionieriai,	„	apie 1 batalionas	
		artilerija	„	apie 10 batarėjų	
3.	Simno vls.	pėstininkai,	nežinoma	visos dalys sudarė	
	Kaimynų km.	pionieriai ir	„	apie 1 diviziją	
	barakuose	artilerija	„		
4.	Seirijų m–lyje	šarvuočiai	nežinoma	apie 10 šarvuočių ir apie 20 karių	Seirijuose

Alytus, 1942 m. sausio mėn. 30 d.

Alytaus apskrities Viršininkas (parašas) Raštvedys (parašas)

Nr.27

Vidaus reikalų valdybos
Karo nukentėjusiems skyrius

Į raštą Nr.32 iš 1941.III.30 d. teikiu reikalaujant

Apskrities Viršininkas Raštvedys

KARAS

Bolševikų kariuomenė, okupavusi Lietuvą, pradėjo militarizuoti pasienio teritoriją: iškeldino iš ten gyventojus ir ėmė statyti įtvirtinimus. Iš buvusios Seinų apskrities pasienio kaimų – Alksnėnų, Beviršių, Elenavo, Kauknorių, Puodiškių, Trumpalių, Virbalų ir kt. – bolševikų valdžia 1940 m. liepos ir rugpjūčio mėnesiais iškeldino 24 sodybas, už tai gyventojams turėjo sumokėti 123 469 litus. Ten plūstelėjo kariuomenė. Iš viso šioje apskrityje bolševikai tada dislokavo apytiksliai 29 737 karius.

Visą pavasarį virė darbas: buvo vežami akmenys, liejami bunkeriai. Visi eiliniai su generolais sau ramiai miegojo, kai aušo birželio 22–oji.

– Aloyzai, karas... Girdi, kaip dunda? – žadino žmona savo vyrą.

– Tai griaustinis.

Atsikėliau, uždariau kaminą.

Vokiečiai bombardavo Kučiūnų kareivines. Kareiviai iš degančių kareivinių bėgo pusnuogiai. Apie 11 val. pasirodė vokiečiai. Vieni važiavo Lazdijų – Alytaus plentu, kiti traukė tiesiai per rugius, rankoves atsiraitoję, lūpinėm armonikėlėm grodami, treti – su dviračiais. Pirma jų bėgo purvini, apdriskę, daugelis be šautuvų rusų kareiviai. „Užbėgs atsigerti... klausia, kur bėgti toliau. Kaip pakvaišę", – prisimena žmonės. Jie spėjo tik susprogdinti tiltą ties Paveisininkų kaimu. Rusų kariuomenė, nesuvokdama, kur pulti, ko griebtis, pakriko po jai svetimos šalies kaimus ir miškus. Baimės ir įtūžio apimti kareiviai ėmė žudyti taikius gyventojus. Tai byloja ir medžiaga, surinkta Studijų Biuro vokiečių okupacijos metais:

1. Juozas Gegužis, g.1899 m., 12 ha žemės savininkas, gyv. Savanorių kaime, Leipalingio valsčiuje, bėgančių raudonarmiečių nukankintas birželio 22 d. prie Leipalingio – Seirijų plento. Paliko žmoną, dvi dukteris ir du sūnus. Palaidotas Leipalingio kapinėse.

2. Petras Kvietkauskas, 35 m. amžiaus, ūkininkas, gyv. Šaulėnų kaime, Leipalingio valsčiuje. Birželio 23 d., jau vokiečių kariuomenei užėjus, išėjo pasižvalgyti į Leipalingį. Beeinantį į Smilgynės mišką jį užpuolė ten besislapstantys raudonarmiečiai ir žiauriai nukankino: keturiolika kartų perdūrė durtuvais, kažkokiu buku daiktu sudaužė galvą. Po savaitės jo lavonas buvo atrastas klonelyje, truputį apibertas samanomis. Petro Kvietkaus-

ko žmona Agota tada buvo nėščia. Sužinojusi apie savo vyro nužudymą, staiga susirgo ir Lazdijų ligoninėje gimdydama mirė. Liko dvi mažametės mergaitės.

3. Vladas Marčiulionis, g.1911 m., ūkininkas, gyv. Zasciuniškės kaime, Leipalingio valsčiuje. Birželio 23 d. ėjo į Leipalingį ir pakeliui Smilgynės miške besislapstančių raudonarmiečių buvo nukankintas: akys ir burna užrišti, o ant kaklo mėlynės, atrodo, kad buvo pasmaugtas. Lavonas po septynių dienų buvo rastas su Kvietkausko ir Markelionio lavonais. Brolio palaidotas Leipalingio kapinėse.

4. Bronius Markelionis, 46 m. amžiaus, ūkininkas, gyv. Šaulėnų kaime, Leipalingio valsčiuje. Birželio 23 d. rytą savo laukų pamiškėje ganė galvijus. Apie pietus gyvuliai grįžo vieni be šeimininko. Tada Gabrielė Markelionienė išėjo savo vyro ieškoti, bet septynias dienas jo nerado. Jis buvo surastas Smilgynės miške žiauriai raudonarmiečių nukankintas, o į burną įkišta stora medžio šaka. Nužudytasis paliko žmoną ir penkis vaikučius.

5. Juozas Mikelionis, 16 m. amžiaus, ūkininkas, gyv. Paterių kaime, Veisiejų valsčiuje. Raudonarmiečių nukankintas pirmąją vokiečių–sovietų karo dieną. Birželio 22 d., prasidėjus karui, apie 8–9 val. Jonas Gavutis, gyv. Paterių kaime, Veisiejų valsčiuje, pastebėjo, kad raudonarmiečiai vejasi kažkokį žmogų ir į jį šaudo. Jis pamanęs, kad bolševikai nori surinkti visus jaunus vyrus ir juos varytis su savimi arba iššudyti, todėl nubėgo pranešti savo kaimynams Jonui Mikelioniui ir jo broliui Juozui, kad bolševikai gaudą jaunus vyrus. Tada visi trys bėgo į rugius pasislėpti. Juos pastebėjo raudonarmiečiai ir pradėjo šaudyti. Raudonarmiečiai juos suėmė ir nusivarė pas majorą. Suimtiesiems liepė rankas laikyti užpakalyje, kumščiais daužė jiems per galvas ir kur tik pakliuvo. Majorui suimtuosius apskundė, kad jie šaudę į raudonarmiečius. Tas majoras, bjauriai rusiškai keikdamasis, suimtuosius kumščiais bei naganu smarkiai apdaužė ir įsakė varyti kažkur kitur.

Tada kareiviai visiems trims surišo rankas ir, keikdamiesi bei šautuvų buožėmis juos mušdami, varėsi toliau. Apie 12–13 val. jie nuėjo apie 20 km. Bevarant suimtuosius, užskrido vokiečių lėktuvas ir pradėjo šaudyti. Tarp raudonarmiečių kilo sąmyšis. Juozas Mikelionis apsimetė esąs nukautas. Tada raudonarmiečiai jį pradėjo spardyti kojomis, daužyti šautuvų buožėmis ir jau visą sukruvintą peršovė ir paliko Jurasiškių miške Leipalingio valsčiuje. Joną Mikelionį su Jonu Gavučiu varėsi toliau. Vokiečių lėktuvams užskridus antrąkart, Jonas Gavutis su Jonu Mikelioniu, pasinaudoję raudonarmiečių sąmyšiu, nuo jų paspruko ir laimingai grįžo namo. Su raudonarmiečiais, varančiais suimtuosius, taip pat bėgo Veisiejų milicijos viršininkas Jonas Masys bei Veisiejų žydas Alavečikas Bijomčikas. Suimtieji prašė, kad šie užtartų juos kaip gerai pažįstamus ir ramius piliečius, tačiau šie atsakė, jog visiškai jų nepažįsta.

Jonas Mikelionis, pabėgęs nuo raudonarmiečių, tuojau nuvyko pas savo brolį Juozą, kurį rado dar kiek gyvą, bet nuvežtas į Leipalingio ligoninę jis mirė.

6. Petras Miliauskas, g.1904 m., 6 ha žemės ūkininkas, gyv. Inkiškės kaime, Rudaminos valsčiuje, pasislėpusio raudonarmiečio nukautas birželio 22 d. savo ūkyje. Paliko žmoną, dukrą ir tris sūnus, palaidotas Rudaminos kapinėse.

7. Petras Misevičius, g. 1909 m., žemdirbys, gyv. Bertašiūnų kaime, Veisiejų valsčiuje, raudonarmiečių nukautas birželio 22 d.

8. Jonas Mocejūnas, 23 m. amžiaus, ūkininkas, nevedęs, gyv. Elveriškės kaime, Rudaminos valsčiuje, raudonarmiečių nukautas birželio 22 d. 10 val. Prasidėjus vokie-

čių–sovietų karui, Mocejūnų šeima nuėjo į pagirį, apie 300 m nuo namų, į duobę slėptis, o Juozas Mocejūnas su savo broliu Jonu dar kiek užtruko namuose ir išėjo vėliau. Beeinančius juos sulaikė raudonarmiečiai ir varėsi Rudaminos link. Jonas Mocejūnas prašė, kad juos paleistų, tačiau raudonarmiečiai neklausė. Juos pavarius apie 500 m pradėjo šaudyti vokiečiai. Visi sugulė į rugius. Juozas Mocejūnas paspruko, o jo brolis liko gulėti. Kitą dieną Juozas, nuėjęs į tą vietą, kur vokiečiai juos apšaudė, rado savo brolį Joną raudonarmiečių nukankintą: jis gulėjo kniūpsčias, galva sudaužyta šautuvo buože, nuo riešo ligi pirštų nulupta rankų oda, o į lavono pečius įsmeigtas ir paliktas durtuvas.

9. Antanas Naujokas, g. 1905 m., namų savininkas, gyv. Leipalingio miestelyje, nukankintas birželio 22 d., paliko žmoną ir du vaikus. Palaidotas Leipalingio kapinėse.

10. Mikas Palubinskas, g. 1902 m., 8 ha žemės ūkininkas, gyv. Savanorių kaime, Leipalingio valsčiuje, raudonarmiečių nukautas birželio 22 d. savo kaimo laukuose. Paliko žmoną ir sūnų. Palaidotas Leipalingio kapinėse.

11. Zigmas Žukas. g.1915 m., nevedęs. siuvėjas, gyv. Didžiasalio kaime, Leipalingio valsčiuje. Birželio 22 d. išėjo į laukus. Bėgančių bolševikų buvo pastebėtas ir dviem šūviais sunkiai sužeistas, namiškių nuvežtas į Leipalingio ligoninę tą pačią dieną mirė. Kaip susipratęs ir veiklus lietuvis bolševikų buvo sekamas ir greičiausiai dėl to nužudytas. Vyresnysis jo brolis Balys 1941 m. birželio 14 d. išvežtas į SSSR.

Pirmoji karo diena*

Liaukevičius Juozas, g. 1928 m. Vieštarų k., gyvenantis ten pat.
Užrašyta 1984 m.

„Karas į Vieštarų kaimą atėjo visai nelauktai. Buvo 1941 m. birželio 22 d. Kaime vyko vestuvės. Mano tėtis buvo tenai. Besilinksminant pasigirdo baisus lėktuvų ūžesys. Žmonės puolė prie langų, danguje skraidė geležiniai paukščiai – vokiečių lėktuvai. Jie skrido pulkais. Paskui pamažu viskas nutilo. 4 val. ryto atėjo į vestuves vienas rusų kareivis. Muzikantams užgrojus, jis pradėjo šokti kazoką ir net nepamatė, kad pro langą jau žiūri vokiečiai. Kai tik išėjo į lauką, jį suėmė ir nusivedė. Vestuvininkai išsigando, pradėjo slėptis kur kas gali. Visi galvojo, kad dabar vokiečiai mes granatą ir susprogdins namą, bet granatos nemetė. Paskui vėl pradėjo skristi vokiečių lėktuvai. Jie skrido vienas paskui kitą ir visai arti žemės. Pasigirdo kulkų švilpsniai. Rusų kariai atsišaudydami pradėjo trauktis iš Lazdijų. Žmonės labai išsigando, nežinojo ką daryti. Vieni sulindo į rūsius, kiti sėdėjo namie. Pas mus rūsyje buvo pasislėpę daug žmonių. Truputį nutilus šaudymui, mano dėdukas išėjo iš rūsio į kiemą pasidairyti ir išgirdo už kalno kažką kalbantis. Nutarė nueiti pasižiūrėti. Kadangi jis, dar prie caro valdžios, tarnavo 5 metus kariuomenėje, tai gerai mokėjo rusiškai. Priėjęs rusiškai paklausė: „Kas čia?" Ten buvo vokiečiai. Jie nesuprato rusiškai, tai tik susižvalgė, kažką pasakė vienas kitam, o vienas vokietis ir klausia: „Vas, vas?" Mano diedukas nesuprato vokiškai ir apsigręžęs nuėjo namo. Parėjęs visiems papasakojo, kad vokiečiai jau čia. Vieštaruose jau buvo vokiečiai, o Palazdijuose dar buvo girdėti ūžesys. Tai rusų kareiviai skaldė akmenis ir liejo bunkerius. Mūsų kaime nieko nenušovė ir nesudegė nė vienas namas."

* *Užrašė Lazdijų vid. mokyklos mokiniai.*

Kliučinskienė M., gyv. Lazdijuose, S.Nėries 7–7.
Užrašyta 1984 m.

„Tada mes gyvenome Dervinų k. 1941 m. birželio 21 dienos vakare pas mus atėjo kaimynas Šikarskas ir sako mano vyrui:

– Eisi, Jonai, apkasų kast. Seniūnas liepė, kad visi būtinai eitumėt. Tu žinai, kad rytoj iš ryto arba šiandien naktį koki 2 valandą, jei pamatysi iš vakarų pusės raudonas raketas, bus čia vokiečiai. Karas bus.

Mes nepatikėjome. O, be to, mano vyras buvo labai nesveikas, vos galėjo paeiti. Kaip jis eis? Paskui atėjo seniūnas ir liepė eiti į Zelionkos mišką kasti apkasų. Kasė iki 1 val. nakties. Po to kariai rodė visiems filmą. Mano vyras parėjo apie 3 val. ir tuoj užmigo, nes buvo labai pavargęs. Aš dar nemiegojau ir staiga išgirdau baisų ūžesį. Tai ūžė lėktuvai, kurie skrido Lazdijų link. Aš pakėliau vyrą ir sakau:

– Tikrai karas prasidėjo.

O jis:

– Nebijok, čia tik manevrai.

Tik staiga išgirdom sprogimą. Netoli buvo kareivių barakai. Mūsų kluone taip pat buvo apsistoję keli karininkai. Vokiečiai numetė bombą ant tų barakų. Kariai greitai pašoko ir išvažiavo į A.Kirsną, kur veikė mažas fabrikėlis. Čia buvo skaldomi akmenys, kuriuos naudojo bunkerių statybai.

Aš greitai aprengiau vaikus, ir visi išėjom į kiemą.

Pusę aštuonių jau pasirodė vokiečiai. Jie ėjo per laukus. Pradėjo šaudyti, aplinkui švilpė kulkos. Visi sugulėm už molinio svirno. Vokiečiai per mūsų kiemą pasidarė sau kelią. Negalėjom būti namuose. O mūsų namas buvo prie pat vieškelio. Kiek aprimus, vokiečiai jau važiavo vieškeliu.

Visi kariai Zelionkos miške buvo užmušti. Juos užklupo netikėtai. Aplink buvo 3 m. pločio žemės ruožas, aptvertas spygliuotomis vielomis. Kariams nebuvo kur bėgti. Jie tiesė savo milines ant vielų ir lipo per jas. O iš viršaus į juos šaudė kulkosvaidžiai iš lėktuvų.

Praėjus 4 dienoms truputį aprimo. Tik staiga žiūriu, kad ateina rusų kareivis. Aš išsigandau, galvojau, kad jis mane nušaus. Staiga jis sako:

– Šeimininke, duok vandens.

Atsigėręs klausė, kur rusai, ar toli. Rusų čia nebuvo. Juos visus iššaudė. Paskui klausė, kur jam eiti... Jis buvo tarsi pakvaišęs. Mes nežinojome, kur jį padėt. Kareivis dar pasakė, kad rugiuose yra jo sužeistas draugas. Tuomet mes nutarėme juos paslėpti kluone. Nors ir buvo pavojinga. Jei vokiečiai būtų sužinoję, būtų iššaudę visą šeimą. Anksti rytą, vos prašvitus, nešdavau jiems valgyti. Reikėjo saugotis, kad kas nors nesužinotų.

Vienąkart ryte, išėjus iš kluono, sutikau Šikarskienę. O ji nujautė. Jos sūnus turėjo šautuvų. Vakarais eidavo aplink kluoną su šautuvais ir vis klausydavo, ar ko neišgirs.

Praėjo 5 dienos, sužeistas kareivis kiek pagijo. Kariai nutarė eiti į mišką. Išeidami puolė mums į kojas. Nežinojo, kaip atsidėkoti. Paliko savo adresus ir mūsų paėmė. Sakė, kad po karo parašys. Jie norėjo susprogdinti tiltą, kuriuo važiuoja hitlerininkų traukiniai. Jis sakė, kad jeigu išgirsim sprogimą – tai jie bus. Iš tikrųjų praėjus dviem dienom išgirdom sprogimą. Vadinasi, susprogdino, o kariai tikriausiai žuvo, nes vėliau iš jų negavome jokios žinios. Vėliau Šikarskas pabėgo su vokiečiais, kai šie traukėsi, o jo šeimą išvežė į Sibirą."

Valukonienė Izabelė, g. 1925 m. Palazdijų k.
Užrašyta 1984 m.

„Aš karą jau prisimenu. Buvo man 16 metų. Prieš karą buvo statomi įtvirtinimai. Vyresni karininkai gyveno pas žmones namuose, kareiviai darbininkai, statantys įtvirtinimus, kluonuose ir kitur. Iš vakarų, netoli Lazdijų, prie Baltajo ežero buvo kasami grioviai.

Buvo šeštadienis. Kirtome rugius ir vakare po darbo susėdome pailsėti, pavakarieniavome. Ir kaip kiekvieną dieną linksmi, be rūpesčių nuėjome miegoti. Prieš rytą girdžiu, kažkas ūžia, tačiau apie karą visai nepagalvojau. Ryte ateina mama kelti ir sako:

– Vaikai, kelkitės, karas!

Tai buvo 1941 metų birželio 22 dienos rytas. Danguje švietė skaisti saulė, čireno vyturėliai. Per šviesią padangę nueidavo viena lėktuvų eskadrilė, po to sekė antra... Nuo pasienio buvo matyti leidžiant žalias ir raudonas raketas. Po to girdėjosi vis arčiau artilerijos šaudymas. Ir apie 11 val. ryto pamatėme vokiečius. Jie važiavo motociklais, įvairiomis mašinomis per javų laukus. Buvo sušilę, nes buvo vasara – birželis. Prašė atsigerti. Vandens. Tačiau vyresnysis liepė atsigerti mano tėtei. Atsigėrę prisipylė vandens pilnas bonkas. Klausinėjo, ar nematėm rusų kareivių, ir važiavo toliau.

Pirmąją dieną mūsų kaime buvo susprogdintas cemento sandėlis ir mašinos, smulkinančios akmenis. Rugiuose matėme nušautą rusų kareivį. Pirmą dieną matėme kaip degdamas ore nukrito lėktuvas. Jame sudegė du kareiviai. Buvo matyti, kaip degė Lazdijai."

Pasakoja perlojietis

„Jau pirmą karo dieną supratome, kas yra karas. Kiek daug jis nusineša žmonių gyvybių.

Vasaros pradžioje mūsų kaime pasirodė besislapstančių nuo vežimo žmonių. Jono sodyboje įsikūrė gal 10 inteligentų – mokytojas, studentai ir kt. Jie net apsiginklavę buvo, turėjo kulkosvaidį.

Tą rytą Perlojos pusėje pasigirdo dundėjimai. Iš klojimo kieman sugužėjo vyrai ir neslėpė džiaugsmo. „Karas!" – jie nekantraudami laukė šios dienos. Prie Perlojos buvo didelis rusų aerodromas. Vokiečių lėktuvai iš sykio ir puolė jį. Neleisdami pakilti rusų lėktuvams, šaudė iš viršaus ir bombardavo.

Praėjo kelios valandos, ir kaime netikėtai pasirodė kariškis. Vokiečių karininkas, lakūnas, ant krūtinės matėsi ženklai, medaliai. Vėliau pasisakė kovojęs Ispanijoje savanoriu. Jis skraidė virš Perlojos aerodromo, buvo peršautas jo lėktuvo vandens bakas. Nusprendė tūpti į rugius, o pats nuėjo į artimiausią kaimą – čia paprašė persirengti, uniformą sukišo į maišą ir paslėpė rugių lauke. Besislapstantieji pabėgėliai greitai rado su juo bendrą kalbą. Visi džiaugėsi. Sukruto ir kaimo vyrai. Greitai buvo ištuštinta valdiška parduotuvė. Jono sodybon vyrai traukė su degtinės buteliais. Prasidėjo vaišės, naujo gyvenimo paminėjimas. Vokietis sėdėjo už vaišių stalo garbingoje vietoje.

Nespėjus įsilinksminti – dar naujiena. Atbėgę vaikai pranešė: kitoje Merkio pusėje didelis rusų kareivių būrys. Prašo perkelti valtimis. Jie bėga.

Ką daryti? Vieni sako – reikia nepraleisti, šaudyti (ginklų turime). Klausia vokiečio. Tas sako: „Tegul eina, tegul bėga, vis tiek jie niekur nepabėgs. Eikit ir kelkite su valtimi".

Valtys buvo Jono ir jo kaimyno. Nueina prie Merkio ir mato – kitoje pusėje gal 100–150 kareivių. Ėmė kelti. Tik užskrido vokiečių žvalgybinis lėktuvas. Nusileido že-

mai, net lapai nuo mėdžių byra. Keliskart praskrido, nešaudė. Kareiviai sukrito vienas ant kito. Baisu buvo kelti. Atsidėkodami apdovanojo Joną – vienas kelnes davė, kitas – lietpaltį. Tuomet jų vadas sako: „Ar neatsirastų duonos? Visi nevalgę".

– Gerai, einam, šeimininkė kepė duonos, pavalgysit.

Kareiviai eina į Gudaičio namus, o ten anie ginkluoti, vaišės, degtinė. Taip visi ir susitiko. Išnešė Jonas du didelius duonos kepalus, padavė rusams. Puolė jie tą duoną, po gabalėlį, po plutelę – tuoj ir suvalgė. Gudaitis vėl klausia vokiečio, ką daryti? „Rodyk jiems kelią, tegul eina, kur jiems reikia". To kaip tik ir prašė rusų vadas: „Kur kelias į Baltarusiją?" Jonas pavedėjo juos tuo keliuku ir grįžo. Taip prasidėjo karas."

Lazdijų apskrities viršininkas

Nr.2797 Lazdijai, 1942 m. rugsėjo mėn. 23 d.
Ponui Generaliniam Tarėjui
Vidaus Reikalams[14]
Į apl. Nr.30830 š.m. VII.20 d.

Pranešu, kad bolševikų okupacijos metu ir per karą sunaikinta arba sugadinta šie kultūriniai ir meno paminklai, būtent (atsakymai iš eilės į kiekvieną aplinkraščio punktą):

1. a) Kapčiamiestyje, pirmą karo dieną (1941.VI.22) bolševikams padegus miestelį, sudegė bažnyčia, kuri buvo medinė, kryžiaus formos, su dviem iš abiejų pusių pristatytomis koplyčiomis, pastatyta 1742 m. Lietuvos didikų Oginskių, gyvenusių Veisiejuose.

b) Lazdijuose, Nepriklausomybės aikštėje, 1940 metais rudenį (prieš Spalio revoliucijos šventę), bolševikinio vykdomojo komiteto pastangomis, sugadintas Lietuvos Nepriklausomybės paminklas, nukertant jo viršų, ant kurio iš visų keturių šonų buvo po Vyties kryžių.

c) Lazdijuose, Seinų gatvėje, 1940 metais nukirstas medinis paminklinis kryžius, kuris buvo pastatytas prie buvusios Seinų „Žiburio" gimnazijos.

d) Leipalingio vls., Valkininkų kaime, bolševikai sugadino kryžių, nuplėšdami Nukryžiuotąjį ir kryžiaus ornamentiką.

e) Veisiejų vls., Ančios kaime (Juoskos Antano lauke), bolševikai sudaužė geležinį akmens pamatų kryžių.

f) Kapčiamiestyje, 1940 m. rudenį, raudonarmiečiai, statydami klebonijos darže prie gatvės kareivines, nupjovė medinį kryžių, kuris buvo Šventiesiems Kristaus Jubiliejiniams metams atminti.

2. Rudaminos valsčiuje, raudonarmiečiai, rengdami įtvirtinimus (bunkerius), Rudaminos piliakalnio vakarinėje pusėje iškasė dviem bunkeriams įrengti duobes, o šiaurės pusėje iškasė per pylimą kelią įvažiuoti. Piliakalnis žymiai sužalotas.

3. Sunaikinimų pagal šį punktą apskrityje nebuvo.

4. Į šį punktą atsakyta šio rašto 1–uoju punktu.

5. Lazdijų ir Kapčiamiesčio miesteliai karo pirmąją dieną (1941.VI.22) labai išdeginti. Kapčiamiestį padegė rusai, o Lazdijus dalinai padegė rusai ir dalinai kilo gaisras nuo karo veiksmų (šūvių).

6. a) Kapčiamiestyje sudegė 82 gyvenamieji namai: 1 mūrinis ir 81 medinis, ir 102 mediniai negyvenamieji trobesiai.

b) Lazdijuose sudegė 157 gyv. namai ir 97 kiti negyvenamieji trobesiai.
Žymesnių pastatų abiejuose miesteliuose nebuvo sunaikinta.
Sudeginimo priežastys nurodytos 5 punkte.

Apskrities viršininkas
Kanceliarijos vedėjas

Alytaus apskrities viršininkas

Alytus, 1943 m. liepos mėn. 29 d.
Vidaus Reikalų Departamentui [15]

Pildydamas Tamstų š.m. gegužės mėn. 26 d. raštą Nr.20731 ir 1942 m. liepos mėn. 20 d. aplinkraščius Nr. Nr.30779, 30824, 30829, 30828 ir 30830, apie Alytaus apskrityje nukentėjusius kultūros paminklus, teikiu šias žinias:

1. Merkinės miestelis.

1 – 4. Bolševikų okupacijos metu šiuose punktuose pažymėtiems paminklams bolševikai nuostolių nepadarė.

5. Nuo karo veiksmų nukentėjo Merkinės miestelis.

6. Per karą miestelyje ir kaimuose sudegė 140 namų. Iš jų tik vienas istorinės vertės, būtent valsčiaus savivaldybės 2 aukštų namas, kuriame paskutiniu metu buvo Merkinės progimnazija. Jo išorinės sienos liko sveikos, tik vidinės sienos, grindys, langai su durimis degė. Namas užsidegė nuo kritusios netoli namo padegamosios bombos.

7. Sudegė 1) Vilniaus, Bakšio, Kauno, Kalno, Kreivoji, Gardino, Jagmino, Bloznelio, Bažnyčios gatvės ir Dariaus ir Girėno aikštė.

Šiose gatvėse žymesnių pastatų, išskiriant vokiečių savivaldybės namą, kuris buvo Bakšio gatvėje, nebuvo.

2. Seirijų miestelis.

1 – 4. Bolševikų okupacijos metu šiuose punktuose pažymėtiems paminklams bolševikai nuostolių nepadarė.

5. Nuo karo veiksmų nukentėjo Seirijų miestelis.

6. Per karą miestelyje sudegė 145 trobesiai, iš kurių vieni buvo padegti padegamųjų bombų, o kiti užsidegė nuo degančiųjų. Iš sudegusių trobesių nė vienas nebuvo istorinės vertės.

3. Simno miestelis.

1 – 4. Bolševikų okupacijos metu šiuose punktuose pažymėtiems paminklams bolševikai nuostolių nepadarė.

5. Nuo karo veiksmų nukentėjo Simno miestelis.

6. Per karą miestelyje sudegė 52 trobesiai, iš kurių vieni buvo padegti padegamųjų bombų, o kiti subombarduoti sprogstamųjų bombų. Iš sudegusių trobesių nei vienas nebuvo istorinės vertės.

Be to, priduriu, kad apart rašte pažymėtų miestelių, kurie būtų nukentėję nuo karo veiksmų arba bolševikų okupacijos metu, nėra.

Apskrities viršininkas
Sekretorius

Varėnos poligone

Rusai, okupavę Lietuvą, lietuvių 184–ąją šaulių diviziją dislokavo sename, dar caro laikų, artilerijos poligone prie Varėnos. Varėnės ir Merkio upių trikampyje, smėlėtame miške, perkirstame senojo Alytaus – Varėnos geležinkelio pylimu, leido paskutinį 1941–ųjų pavasarį trys lietuvių šaulių pulkai ir jų vadai. Iš šiaurės pusės mišką supo Gluko, Glukaičio ir Ežerėlio ežerai, o iš rytų – rusų šarvuočiai. Čia nebesigirdėjo lietuviškų dainų nei komandų. Birželio 14–osios naktį lietuvius karininkus susodino į sunkvežimius, į juos susėdo ir enkavedistai, pavežėjo prie Varėnos ir miškelyje išrikiavo. Prieš pusantro šimto lietuvių karininkų rikiuotę stovėjo NKVD. Suimtus lietuvius karininkus nuvežė į Varėnos geležinkelio stotį, iš kur prasidėjo jų ilga kelionė per karo ugnį į sovietinius lagerius.

Tada lietuvių karių palapines saugojo rusų šarvuočiai. Lietuviams vis kildavo minčių pasipriešinti. Net gandas klaidžiojo po stovyklą: esą netoli Varėnos poligono nusileidęs lietuvis karininkas iš Vokietijos ir norįs susisiekti su Varėnos stovykloje esančiais karininkais, jį bolševikai gaudę, bet nesugavę. Deja, lietuvių kariai buvo be vadų ir šaudmenų. Birželio 21–osios vakarą jiems rodė kiną apie rusų kolchozus, o naktį iš miego prikėlė lėktuvų kautynės virš Varėnos. 10 val. vokiečiai bombardavo Sąlovartės aerodromą, ir tik 12 val. Varėnos stovykla pajudėjo Vilniaus link. Už Bobriškių, prie Alytaus – Vilniaus plento, kairiajame Varėnės upelio krante, divizija sustojo atremti priešo. Pasiuntė Merkinės, Daugų pusėn žvalgus ir pradėjo kasti apkasus. Žvalgai nebegrįžo, apie jų likimą nežinoma iki šiol. Išaušus, 184–oji divizija ir rusų daliniai, apšaudomi vokiečių aviacijos, traukė toliau – Valkininkų link. Lėktuvų antskrydžių metu lietuvių kariai atsikratė rusų. Išgirdę per radiją, kad Lietuva laisva nuo bolševikų, jie pradėjo grįžti į Varėnos poligoną. Valkininkų geležinkelio stotyje jų susirinko arti pusantro tūkstančio. Naktį iš birželio 23 į 24–ąją iš kažkur atklydęs rusų dalinys užpuolė stovyklos likučius. Nuo raudonarmiečių durtuvo čia žuvo kareivis Dapkus, septyni buvo sužeisti ir daugybė dingo be žinios. Tik netikėtas vokiečių motorizuoto dalinio pasirodymas sustabdė rusų puolimą. Frontui nutolus, lietuvių lavonai, surankioti iš apylinkių laukų, buvo palaidoti Alytuje. Apie tai liudija archyviniai dokumentai.[16]

Laisvos Lietuvos pamiklosaugininkai, kraštotyrininkai, o ypač kariškiai neturėtų pamiršti tos didelės Lietuvos kariuomenės nelaimės, vienui vienų paliktų ir nežinia už ką paguldžiusių galvas savo Tėvynės laukuose lietuvių karių. Tebūnie jų atminimas pagerbtas kad ir mažu kryželiu!

Raudonieji partizanai ir Armija Krajova

Rusams okupavus Lietuvą, atsirado tokių lietuvių, kurie nuėjo tarnauti svetimiesiems. Vieni iš jų tapo politrukais ir enkavėdistais, kiti – valdininkais. Jie, vykdydami okupantų valią, organizavo NKGB agentūrą, tardė ir trėmė Sibiran niekuo nekaltus žmones. Prasidėjus karui, NKVD apskričių skyriai gavo NKGB komisaro P.Gladkovo įsakymą trauktis iš Lietuvos su paskutiniais Raudonosios armijos daliniais. Daugpilyje ir šalia jo esančiame miškelyje įsikūrė LSSR narkomato stovykla. Artėjant vokiečių kariuomenei, narkomatas traukėsi toliau: Rezeknė, Polockas, Velikije Luki, Vitebskas... Kalinine LSRS narkomatas susirinko visas ir toliau nebesitraukė. Čia P.Gladkovas sukvietė visus Lietuvos apskričių NKVD viršininkus ir perskaitė Stalino įsakymą: vykti į užnugarį ir organizuoti diversijas. Vykti pasisiūlė keli komunistai. Tie, kurie atsisakė, buvo areštuoti. Porą savaičių raudonieji partizanai buvo mokomi teroro taktikos. Po to, vadovaujant pačiam P.Gladkovui, D.Bykovui ir kapitonui B.Baranauskui, jie buvo išsiųsti į Lietuvą grupėmis po 7–8 žmonės kartu su grupės vyresniuoju. 1941 m. rugpjūčio 7 d. iš Kalinino į Lietuvą išvyko 70 enkavedistų. Per fronto liniją juos pervedė buvęs Vilniaus NKVD viršininkas, NKVD majoras Saro.[17]

1943–iųjų pabaigoje Pietų Lietuvoje pasirodė raudonieji partizanai. Tų metų lapkričio 26 d. buvo susekta raudonųjų gauja Onuškio valsčiuje, gaujos vadai suimti. Dusmenų miške surastas jų bunkeris. Vasario 29 d. Merkinės policijos punkto vedėjas Stasys Ignotas su 16 policininkų, sekdami šių banditų pėdomis, užtiko juos Merkinės vls. Pelekiškės k., pas ūkininką Kazį Gelumbauską. Supant sodybą, banditai pradėjo šaudyti iš kulkosvaidžių ir šautuvų pro gyvenamojo namo langus, šalia esančių sodybų ir iš miško. Per kautynes, kurios truko apie pusantros valandos, buvo nukautas Merkinės policijos punkto vachmistras Petras Jokubauskas, vadovavęs grandžiai. Sužeistas į petį Merkinės punkto policininkas Eugenijus Sinkevičius. Iš banditų buvo nukauti du vyrai ir viena moteris, kiti du paimti į nelaisvę. Banditų, paimtų į nelaisvę, žodžiais, žuvo jų grupės vadas „Briedis", Juozas ir Anuška. Sulaikytieji buvo Leonas Gordeičikas iš Merkinės miestelio ir Juozas Kaveckas iš Alytaus. Raudonieji savo sužeistus draugus nusigabeno į Subartonių miškus, kur slapstėsi J.Barausko ir A.Kacvingelio gaujos.

Apie raudonųjų terorą tas kraštas žino gerai. Štai Alytaus aps. policijos pranešimas: „ 1944 m. kovo 15 d. apie 22 val. į Galintėnų k. gyventojo Liucijono Juškelio namus buvo atėję 6 – 7 ginkluoti banditai, kurie reikalavo atiduoti eigulio ginklą. Jo neatidavus, apstumdė Juškelio žmoną ir sumušė Konstanciją Juškelienę (senelę). Namuose padarė kratą, išsinešė du fotoaparatus, daug rūbų, miškininko uniformą, batus ir kt. Pareiškė, kad Juškelis vertas tik kulkos, nes esąs išdavikas. Tą pačią dieną žmonės rado L.Juškelį nužudytą miške netoli namų. Ant nužudytojo krūtinės po rūbais buvo cheminiu pieštuku parašytas raštelis: „Toks likimas laukia visų seklių ir šnipų". Policija spėjo, kad tai A.Kacvingelio gaujos darbas. Iš kovo 27 d. į 28 d., naktį į barakus, esančius Makniūnų k., atėjo keliolika ginkluotų banditų ir pareikalavo, kad barakų sargas Vytautas Petrauskas su šeima iš jų išsinešdintų. Tada suėjo į barakus ir juos padegė. Balandžio 12 d. raudonieji išvaikė iš Subartonių miško žmones, suvažiavusius vežti medžių. Naktį iš balandžio 18 į 19 d. Makniūnų ir Tolkūnų kaimuose pas ūkininkus buvo atėję banditai, jie reikalavo duonos ir lašinių. Ateidavo po 2–6 ginkluotus vyrus, apsirengusius rusiškomis ir vokiškomis uniformomis. Balandžio 26 d. į Makniūnų pieninę buvo atėję įvairiomis uniformomis apirengę ir šautuvais ginkluoti 5 asmenys, kurie, paėmę iš

pieninės vedėjo Juliaus Lukoševičiaus raktus, viską pagrobė. Tą pat naktį jie lankėsi Pilvingių ir Sukarepkos kaimuose. Iš Sluškonio Vinco atėmė šaulio uniformą, batus, o jį patį sumušė. Balandžio 26–27 dienomis maži jų būreliai pastebėti Uciechos, Pašilingės, Jablanavo ir Maksimų kaimuose. Iš gyventojų jie reikalavo maisto produktų, ginklų ir teiraudavosi apie tuos, kurie kovoja prieš banditus. Gegužės 11 d. apie 9 val. ryto Merkinės vls., vieškelyje tarp Makniūnų ir Lydeikininkų, 12 ginkluotų banditų su gaujos vadu J. Barausku sulaikė Makniūnų pieninės vedėją Plušinaitį, pastotininką Kapušką, gyv. Piliakalnio k., ir atėmė iš jų 2000 kg sviesto ir 2000 kiaušinių. Gegužės 29 d. Varėnos vls., Plytinės k., pas Ridvonkienę Barborą atėjo rusiškomis uniformomis apsirengę, šautuvais ginkluoti, rusiškai kalbantys šeši banditai paėmė drabužių ir maisto už 400 RM. Gegužės 31d. 4 val. ryto Alytaus policijos nuovados pareigūnai, vadovaujami nuovados viršininko Balio Lasio, Alytaus vls., Genių k., Šimo Laučio sodyboje susidūrė su trimis vokiškomis uniformomis apsirengusiais banditais. Jie buvo pasislėpę kluone. Per susišaudymą vienas banditas buvo nukautas, kiti du, atsišaudydami iš automatinių ginklų, pabėgo į mišką. Naktį iš gegužės 26 d. į 27 d. raudonieji užpuolė Nemunaitį. Apie 100 banditų užpuolė Antano ir Vlado Gruodžių namus. Besipriešindami broliai name sudegė.[18]

Artėjant frontui, raudonieji „Dainavos partizanai" pasitraukė iš Veisiejų į Kapčiamiesčio apylinkes, kur nuo 1943 m. pabaigos ne savo valstybės teritorijoje, veikė Armija Krajova. Jie vieni kitiems nekliudė. Lazdijų policijos pranešime rašoma: „Paskutiniu metu Kapčiamiesčio, Leipalingio valsčiuose pradėjo siausti lenkų partizanai, vadovaujami Jozefo Sulfinskio (paprastai vilkinčio lenkų karininko uniformą). Plėšiami ir terorizuojami ūkininkai ir šiaip ramūs tų apylinkių žmonės. Dešimt ginkluotų banditų 1943 m. gruodžio 5 d. 12 val., atvykę į Pertako kaimą, užpuolė Kapčiamiesčio areštinę ir reikalavo paleisti kalinius. Įsibrovę į vidų, metė granatą ir sunkiai sužeidė policininką. Gruodžio 16 d. 3 val. nakties, lenkų partizanai užpuolė Juozą Danilevičių, gyv. Pertako k.. Jie vilkėjo lenkiškomis ir rusiškomis uniformomis, o prie kepurių buvo prisisegę raudonas–baltas juosteles, kalbėjo taisyklinga lenkų kalba, reikalavo ginklų. Apiplėšę, išeidami išsivedė B.Danilevičių (g. 1919 m.) ir trimis šūviais nušovė. Pasitraukė su dviem vežimais į Pertako mišką. Visa Danilevičių šeima turėjo iš namų išsikraustyti. Gruodžio 22 d. 11 val. apie 12 asmenų (lenkų) puolė Macevičiaus palivarke Aleksandro Trampos malūną. Gruodžio 23 d. Pazapsių ir Brinių kaimuose pasirodė 6 ginkluoti lenkų banditai. Apiplėšė Pazapsių lentpjūvę. Gruodžio 18 d. 3 val. ryto jie buvo apsilankę pas Ančios girininkijos eigulį Vytautą Truską, gyv. Pertako k., ir norėjo jį nušauti, bet tas paspruko iš namų. 1944 m. kovo 1 d. naktį banditai buvo atvykę pas Kapčiamiesčio eigulį Jurgį Gasiliauską, gyv. Pertako k.. Šaudė į jo gyvenamojo namo lubas ir visaip terorizavo šeimą. Todėl Jurgis Gasiliauskas iš savo namų pasišalino. Kovo 2 d. apie 50 ginkluotų banditų 18 val. 50 min. puolė Kapčiamiestį. Per užpuolimą žuvo Kapčiamiesčio policijos punkto vedėjas Juozas Dzemiovas ir policininkas Jonas Platkauskas. Per susišaudymą apgadinti kelių ūkininkų trobesiai ir sužeistas girininkijos tarnautojas Jonas Impertas. Balandžio 9 d. apie 20 val. iš rytų pusės buvo apšaudytas Kapčiamiestis, todėl kilo gaisras ir sudegė kooperatyvas bei girininkija. Degė 6 gyvenamieji namai ir du kluonai. Tą pačią dieną ir naktį partizanų grupė (apie 100 asmenų) pasirodė Pertako k. ir vėl užpuolė Jurgio Gasiliausko ūkį. Savininko ir jo šeimos neradę, šaudė į trobesius. Kovo 14 d. Kapčiamiesčio vls. siautėjo apie 50 lenkų partizanų,

Der Kreispolizeiführer
Alytus

Alytaus Apskrities
Policijos Vadas

Nr. 1086

Alytus, 1944 m. gegužės d.

Ponams

Alytaus apskrities Viršininkui, SP Alytaus Rajono Viršininkui, Krim.Pol.Alytaus Rajono Viršininkui, Alytaus apskr. Komendantui.

Š.m. gegužės mėn. 29 d. apie 23 val. Varėnos I valsč., Plytinės km. (Pol.Qw 1800 žemai, dešinėj) pas Ridvonkienę Barborą atėjo Beši rusiškoms uniformoms uniformuoti Šautuvais ginkluoti, rusiškai kalbantieji banditai ir paėmė drabužių ir maisto apie už 400 Rm. Banditai pasišalino nežinoma kryptimi.

Gegužės 31 d. apie 4 val ryto Alytaus polic. nuovados pareigūnai, vadovaujami nuovados Viršininko Lasio Balio, Alytaus valsčiuje, Genių km (Pol.Qw 934 vidur. žemai) Laučio Šimo sodyboje susitiko su trims vokiškoms uniformoms uniformuotais banditais. Banditai buvo pasislėpę kluone. Laike susišaudymo vienas banditas buvo nukautas. Kiti du, atsišaudydami iš automatinių ginklų, pabėgo į netoli esantį mišką. Nukautasis banditas buvo apsirengęs vokiečių žandarmerijos miline, liet. kariuomenės kelnėmis ir mundiru, eigulio kepure. Jokių asmens dokumentų jis neturėjo. Spėjama, kad tai yra rusas, karo belaisvis. Prie jo rastas rusiškas pusiau automatinis šautuvas ir rusiška granata. Laučys Šimas, jo du sūnūs ir žentas sulaikyti, kaipo tiesiogiai palaikę ryšius su banditais.

Alytaus Apskrities Įstaiga
GAUTA
31. 5. 1944
Nr. 4757

Policijos Vadas

Sekretorius

---

er Kreispolizeiführer
Alytus

Alytaus Apskrities
Policijos Vadas

Nr. Tel. 109

Alytus, 1944 m. balandžio mėn. 19 d.

Ponui

Alytaus Apskrities Viršininkui

Š.m. balandžio mėn. 18 d. ir 19 d. Miroslavo val. Mankūnų ir Tolkūnų km. (Pol.Qw 960 viduryje) pas ūkininkus buvo užėję nakties metu keliolika banditų. Jie reikalavo duonos ir lašinių. Jie eidavo po 2-6 ginkluotus vyrus, apsirengę rusiškom ir vokiškom uniformom, kalbėjo rusiškai ir vienas lietuviškai. Gavę maisto produktus banditai skubiai pasišalindavo į vietos miškelius.

Banditų sekimas ir persekiojimas daromas.

Policijos Vadas

Alytaus Apskrities Įstaiga
GAUTA
19. 4. 1944
Nr. 4100

kurie vėliau persikėlė į Druskininkų valsčių ir susijungė su kitomis gaujomis. Spėjama, kad iš viso jų (partizanų – raudonųjų ar baltųjų?) buvo apie 200. [19]

Pateikti faktai byloja, kad tiek raudonieji, tiek baltieji partizanai veikė prieš Lietuvos valstybę ir tautą. Tą jų veiklą istorikai dar turėtų patyrinėti.

Žuvę policininkai [20]

1. Vachmistras Perlys Jonas, Jono, g. 1916 m. birželio 11 d. Buckūnų kaime, Simno valsčiuje, žuvo persekiodamas ginkluotus komunistus Alovės valsčiuje, Meškučių kaime 1942 m. balandžio 11 d. Palaidotas Meteliuose.

2. Policininkas Jovaiša Adomas, s. Petro, g. 1901 m. balandžio 15 d. Deltuvos miestelyje, Ukmergės apskrityje. Žuvo persekiodamas ginkluotus komunistus Alovės valsčiuje, Meškučių kaime 1942 m. balandžio 11d. Palaidotas Deltuvoje.

Savivald.
Lazdijų Apskrities Viršininkui[21]

Apie banditų siautėjimą Kapčiamiesčio vls. ribose laikotarpyje nuo 1943 m. lapkričio mėn. 5 d. ligi 1944 m. kovo mėn. 15 d. Apie padarytą žalą iš savo pusės teikiu šias žinias.

1) 1943 m. gruodžio mėn. iš 8 į 9 d. naktį apie 1 val. apie 20 ginkluotų banditų užpuolė Kapčiamiesčio vls. areštinę. Iš areštinės paleido ten sėdėjusius 7 asmenis, įtariamus banditizmu. Sugadino areštinės grotas, sugriovė koklinę krosnį, sušaudė savivaldybės namo langus, į vidų įmetė rankinę granatą. Granatos skeveldrų buvo sužeistas policininkas Dulskis Juozas.

2) 1943 m. gruodžio mėn. 16 d. 3 val. ryto buvo užpuolę pil. Danilevičiaus Juozo, gyv. Pertako k., ūkį. Užpuolimo metu buvo nušautas vyriausiasis Danilevičiaus Juozo sūnus Bronius Danilevičius, gimęs 1919 m. Pasekoje to, visa šeima iš namų turėjo išsikraustyti.

3) 1943 m. lapkričio mėn. 15 d. 1 val. naktį užpuolė Kapčiamiesčio vls. mokesčių inspektorių Matulevičių Joną, gyvenantį Kuodžių k. Paėmę iš jo batus, drabužius ir kitų įvairių smulkmenų, pasišalino, taip pat jį buvo užpuolę 1943 m. gruodžio mėn. 17 d. 3 val. ryto apie 10 ginkluotų banditų. Antrą kartą įsibrovę į Matulevičiaus Jono gyvenamąjį namą, jį sumušė, kojomis suspardė ir pareikalavo, kad jis iš namų pasišalintų. To viso pasekoje tarnautojas Matulevičius Jonas dabar savo namuose gyventi negali ir turi slapstytis.

4) 1944 m. gruodžio mėn. 17 d. 3 val. ryto buvo atsilankę pas Ančios girininkijos eigulį Truską Vytautą, gyv. Pertako k. Norėjo jį nušauti, bet pastarajam nepastabėtam pavyko iš namų pasišalinti ir tik todėl išlikti gyvam.

5) 1943 m. gruodžio mėn. 22 d. dienos metu 11 val. 12 ginkluotų banditų apiplėšė pil. Trampos Aleksandro malūną, esantį Macevičių palivarke. Buvo paimta iš malūno apie 20 centnerių įvairių rūšių miltų. Malūną apiplėšę, banditai pavarė pastotes ir pagrobtus miltus išsivežė į miškus.

6) Š.m. kovo mėn. iš 1 į 2 d. naktį apie 22 val. banditai buvo atvykę pas Kapčiamiesčio girininkijos eigulį Gasiliauską Jurgį, gyv. Pertako k., sušaudė jo gyvenamojo namo lubas ir visaip terorizavo šeimą. To pasekoje Gasiliauskas Jurgis pareigų tinkamai negali eiti ir iš savo ūkio turėjo pasišalinti.

7) Š.m. kovo mėn. iš 1 į 2 d. apie 22 val. banditai buvo atvykę pas pil. Danilevičių Petrą, gyv. Pertako k., ieškojo jo sūnaus Albino Danilevičiaus, bet, pastarojo neradę, iš namų pasišalino.

8) Š.m. kovo mėn. 2 d. apie 18,5 val. ginkluotų banditų gauja puolė Kapčiamiesčio miest. Laike užpuolimo buvo nužudytas Kapčiamiesčio policijos punkto vedėjas Dzemionas Juozas ir policininkas Ptakauskas Jonas. Išdaužyti visi policijos punkto langai ir sugadinti kiti įrenginiai. Laike vykusio susišaudymo sušaudyti keliems ūkininkams trobesiai, lengvai sužeistas į petį Kapčiamiesčio girininkijos tarnautojas Ilpertas Jonas.

9) Š.m. kovo mėn. 9 d. 22 val. banditai buvo užpuolę pil. Trampos Aleksandro, gyv. Macevičių palivarke, ūkį. Užpuolimo metu faktinis ūkio valdytojas Trampos Aleksandro vyresnysis sūnus Trampa Juozas tik vienuose baltiniuose buvo ištrauktas iš lovos ir išvestas į kiemą „tardyti". Buvo mušamas ir terorizuojamas. Taip pat buvo sumuštas tą naktį nakvojęs Trampos namuose Lazdijų aps. kelių technikas p. Masalskis, kuris prižiūrėjo išgriuvusio Macevičiuose kelio pylimo taisymo darbus.

10) Š.m. kovo mėn. 12 d. 22 val. 3 ginkluoti banditai buvo nuvykę pas Bugiedos seniūnijos seniūną Lazauską Augustą. Seniūnas tuo laiku buvo išvykęs į seniūniją. Banditai prispyrė seniūno šeimą, reikalavo išduoti, kur yra paslėptas seniūnas, bet šeima nieko nežinodama, kur jis yra, nieko jiems negalėjo pasakyti. Pasiautėję ir pasigrobę sau reikalingų daiktų banditai iš namų pasišalino. Po tokio banditų atsilankymo seniūnas Lazauskas Augustas ūkyje gyventi negali ir turi slapstytis.

11) Š.m. kovo mėn. 12 d. banditai dar buvo apsilankę pas Zibūną Petrą ir Subačių Kazį, gyv. Menciškės k., pas Molį Mykolą, gyv. Varviškės k., pas Ruošką Antaną ir pas Kaladzinską Joną, gyv. Bugiedos k., visur pavartojo mažesnį ar didesnį terorą ir iš namų pasiėmė reikalingų sau daiktų.

Valsčiaus viršaitis
Sekretorius

ANTROJI OKUPACIJA

Kai po vasaros darbų kaimiečiai ramiai ilsėjosi, o naktys kvepėjo nunokusių rugių laukais, kartkartėmis sudrebėdavo langų stiklai. Artėjo frontas. Netrukus šiapus Nemuno pasirodė vokiečiai. Jie varė žmones toliau nuo fronto linijos. Nemuno link artėjo III Baltarusijos fronto 11–oji armija. 8–asis korpusas (5, 6, 83 divizijos) po kautynių prie Randamonių ir Šunupio įsitvirtino Žogelių ir Uciekos kaimuose, 36–asis (16, 18, 84 divizijos) – Ryliškiuose, o 16–asis (1, 11, 31 divizijos) – Alytuje.

Vokiečiai, norėdami įsitvirtinti Prūsijoje, nusprendė rusų armiją prilaikyti ties Nemunu. Už poros kilometrų nuo Nemuno kalvelės vokiečiai pastatė artileriją. Rusų pėstininkai bandė persikelti ties Balkasodžiu, buvo sumanę perkirsti nuo Alytaus į Vakarus vedančius kelius ir apsupti vokiečius Alytuje. Tačiau, operacijai ties Balkasodžiu nepavykus, rusai nutarė liepos 14 d. ties Krikštonių ir Dubravų kaimais forsuoti Nemuną. 18–ajai divizijai, forsavusiai Nemuną, vadovavo pulkininkas S.Danijaljanas ir politrukas pulkininkas M.Chodas. Apšaudžius vokiečių artilerijai, nuo pusantro šimto „plaustų" užsikimšo Nemunas. Tie kareiviai, kurie spėjo perplaukti upę, savo kūnais nuklojo krantą. (Nudundėjus frontui, lavonus pakasė vietos žmonės). Ten žuvo 51–asis šaulių pulkas. Ataką rusai pakartojo naktį iš liepos 15–osios į 16–ąją, tačiau nesėkmingai. Rusų kareiviai, grįžę iš Nemuno, kaimiečiams kalbėjo, kad jie daugiau nenori būti skandinami.

Rusų vadai, atsitokėję ir susitvarkę, įsakė liepos 28 d. forsuoti Nemuną Dubėnų–Liškiavos kryptimi, bet vokiečiai jau buvo atsitraukę.

Pakelėse stovėdami valstiečiai žvelgė į traukiančią Vakarų link rusų armiją: išvargusius, dulkinus kareivius, apsėdusius „polutarkes" ir tanketes, žirnių virkščiomis apsikaišiusius, ankštis beraškančius.

Po savaitės vienur kitur ėmė rodytis azijietiškos išvaizdos kareiviai, vilkšuniais vedini. Tai buvo „Smeršas" (iš žodžių „smert špionam" – mirtis šnipams), – kontržvalgybos daliniai. Jie „valė" užfrontę ir gaudė į kariuomenę vyrus. Tai buvo ne tie fronto kareiviai, su kuriais anos Nemuno pusės valstiečiai gėrė naminę ir žuvis ežeruose granatomis mušė. Enkavėdistai, vilkšunių vedami, geležinėmis lazdomis badė patvorius, pasienius ir skiedrynus: ar kur nelindi pasislėpęs „banditas"? Ne vienas jaunuolis jų

buvo namuose nušautas, pamiškėje ar pakelėje durtuvais subadytas, Vorkuton išvežtas. Tai buvo tokia armija, kokia 1565 m. kardais lietuviams galvas skynė. Per sukilimus siautėjo. Tai iš Rusijos pakraščių kilę klajokliai – „kazokai". Viltingai pragys Lietuva: „Bet greit išbėgs jau atėjūnai, išlėks laukiniai po savas stepes..."

Kalba dokumentai

1944 m. vasarą į Lietuvą įžengė III Baltarusijos fronto užnugario kariuomenė. Tęsti nebaigtų darbų grįžo LSSR valdžia, kompartijos sekretoriai ir enkavėdistai. Ieškojo savo aukų, paliktų birželio 22–osios rytą NKVD kalėjimuose: karininkų, policininkų, įvairių tautinių organizacijų narių.

III Baltarusijos fronto 5–ojo artilerijos prasiveržimo korpuso OKR „Smerš" vyr. tardytojas kapitonas Belokopytovas liepos 26 d. ištardė Nemunaičio šaulių vadą Galintėnų kaimo gyventoją Joną Prėskienį, o karinis tribunolas, susidedantis iš trijų kariškių (ir nežinia kur esantis), nuteisė jį sušaudyti. Kitiems šauliams davė po 10 metų lagerio.[22]

Pagal 1944 m. rugpjūčio 10 d. padėtį
Apie vokiečių armijos 267 pėstininkų divizijos vado
generolo leitenanto Otto Drešer ir kt. nukovimą.

Š.m. rugpjūčio 13 d. 85 P.P. 2–ojo bataliono sargybos skyrius gavo iš vietos gyventojų duomenis apie tai, kad miške ryčiau Aukštojo kaimo (Lietuvos SSR, Alytaus apskr., 12 km nuo Merkinės m. pietvakarių) slapstosi grupė vokiečių su generolu.

Tą pačią dieną pagal gautus duomenis buvo orientuotas vokiečių likvidavimui bataliono štabas, išsiųsta 30 žmonių sudėties grupė.

Priėjus vokiečių buvimo vietą, kariai buvo apšaudyti. Per mūšį vokiečių grupė buvo visiškai sunaikinta.

Tarp nukautųjų buvo – generolas–leitenantas Otto Drešer – 267 pėstininkų divizijos vadas, buvo sunaikintas Raudonosios Armijos dalinių.

Divizijos likučiai buvo sunaikinti š.m. liepos pradžioje. Mosino kaimo rajone kariuomenės valdybos štabo komandos.

Medicinos tarnybos papulkininkis Helmut Eps, vienas papulkininkis, du kapitonai, vienas karininkas (laipsnis nenustatytas) ir 13 SS kareivių.

Pažyma: generolo–leitenanto Drešer daiktai ir dokumentai perduoti III Baltarusijos fronto žvalgybos skyriui.[23]

Dezertyro Ryženiuk sulaikymas [24]
217 pasienio pulkas

1944 m. rugsėjo 13 d. pasienio I bataliono tarnyba Lazdijų aps. sulaikė 11 gvardijos armijos dezertyrą.

Ryženiukas Aleksejus Ivanovičus, g. 1922 m. Omsko sr., Krasnojarko r., Novomotrovo k., rusas, LKSM narys, išsilavinimas 6 klasės, buvęs 11 gvardijos armijos 36 autoremonto bazės vairuotojas.

Filtracijos proceso metu nustatyta, kad Ryženiukas š.m. rugsėjo 5 d. su automobiliu buvo nusiųstas į autobazę. Kelyje viena automašinos dalis sugedo ir todėl važiuoti toliau nebegalėjo. Užuot automašiną remontavęs, Ryženiukas jos apsauga nepasirūpino, bet nuėjo į gretimą kaimą, kur visą parą girtavo, o sugrįžęs automašinos jau nerado. Bijodamas atsakomybės, į dalinį nebegrįžo ir iki sulaikymo slapstėsi pafrontės kaimuose.

Pažyma: 1944 m. rugsėjo 15 d. Ryženiukas perduotas „Smerš" OKR.

Apie bandito S.J.Nikitino sulaikymą [25]
PP 217 RO

1944 m. rugsėjo 19 d. Lietuvos SSR, Lazdijų aps., Paserninkų k., pagal vietos pranešimą sulaikytas banditas – Nikitinas Stepanas Ivanovičius, g. 1914 m. Voronežo sr., Gračenskio r., Verchne–Mesolovskos k. gyventojas, rusas, nepartinis, išsilavinimas 4 kl, 11 gvardijos armijos, 5 gvardijos š.d., 25 gvardijos š.p. seržantas.

Tardant nustatyta, kad Nikitinas 1944 m. liepos 30 d. bataliono vado buvo komandiruotas į Lazdijų r., Seirijų m. organizuoti žuvusių dalinio karių laidotuvių. Po laidotuvių, pasinaudodamas tuo, kad komandiruotėje nebuvo nurodytas laikas, į dalinį negrįžo, bet gyveno pafrontės juostos kaimuose ir užsiiminėjo plėšikavimais.

Taip iš vieno Seirijų valsčiaus valstiečio, pasinaudodamas ginklu, atėmė arklius, už ką Lazdijų aps. NKVD skyriaus buvo sulaikytas ir po apklausos paleistas.

Paleistas vėl atėmė arklius, priklausančius piliečiui iš Seirijų valsčiaus. Pas vieną Paserninkų kaimo gyventoją, grasindamas ginklu, padarė kratą ir atėmė iš jo laikrodį.

Rugsėjo pradžioje 11 armijos „Smerš" kontržvalgybos skyriaus buvo sulaikytas, bet po 13 parų paleistas į savo dalinį.

Bijodamas atsakomybės, į dalinį neatvyko, bet toliau slapstėsi po pafrontės kaimus.

Pažyma: 1944 09 20 Nikitinas perduotas „Smerš" OKP.

III Baltarusijos fronto užnugario apsaugos NKVD kariuomenės valdybos viršininkas generolas leitenantas Ivanas Liubijus informavo LSSR NKGB viršininką Aleksandrą Gudaitį–Guzevičių, NKVD viršininką Juozą Bartašiūną ir kai kurias kariuomenės formuotes, įžengusias paskui frontą Lietuvon: 4–ąją šaulių diviziją, 13–ąjį Vilniaus, 132–ąjį Minsko, 2–ąjį ir 86–ąjį pasienio pulkus, 94–ąjį ir 96–ąjį pasienio dalinius, 25–ąjį, 298–ąjį ir 173–iąjį NKVD VK šaulių pulkus, kad rugsėjo 1 d. 6 val. tuo pat metu prasidės visuotinė operacija gyvenvietėse, stotyse, keliuose ir miškuose, dalyvaujant Raudonosios Armijos junginiams, fronto užnugario apsaugos NKVD kariuomenei, kontržvalgybos organams „Smerš", NKGB ir NKVD pajėgoms. Iki 9 d. bus ieškoma vokiečių kariuomenės ir lenkų grupių likučių, įvairiausių šnipų ir diversantų, banditų, policininkų, vokiečių statytinių ir jų rėmėjų, šaulių...[26]

NKVD 21–ojo pasienio pulko, 2–ojo šaulių bataliono, 8–osios užkardos viršininko pavaduotojas operatyviniam darbui vyresn. leitenantas Ivanas Molkinas rugpjūčio 20 d. tardė Leipalingio valsčiaus viršaitį Zigmą Prapiestį, g. 1894 m. vasario 24 d. Gerdašių k. ir buvusį šiose pareigose nuo 1935 m. iki 1940 m. gegužės 16 d., ir vokiečių okupacijos metais. Tardomasis pasakojo, kad Leipalingio valsčiuje buvo 62 kaimai, 1300 ūkių ir 8500 gyventojų. Valsčius turėjo 9 seniūnijas, kurioms vadovavo seniūnai: Kazys Vonsila iš Diržų, Vaclovas Zautra – iš Ricielių, Pranas Janulevičius – iš Gailiūnų,

Bronius Petrauskas – iš Vilaikių, Bronius Subačius – iš Kamorūnų, Antanas Matulevičius – iš Leipalingio, Viktoras Muzikevičius – iš Didžiasalio, Vaclovas Černiauskas – iš Mikalinos kaimų. Leitenantas iškvotė, kad jie buvę ir slaptosios policijos ryšininkai, turėję slapyvardžius: Zigmas Prapiestis – Nemuno, Pranas Janulevičius – Overničo, Bronius Petrauskas – Seiros. Už tai, kad bendradarbiavo su slaptąja policija ir skriaudė Leipalingio krašto komunistus, NKGB nuteisė juos Vilniuje po 10 metų lagerio.[27]

Kolaborantai

1944 m. rugpjūčio 27 d. Lazdijuose įvyko pirmasis Seinų apskrities VK ir LKP(b) komiteto posėdis, kuriam pirmininkavo Juozas Ivašauskas, g. 1913 m. Noragėliuose, ir Garanovas. Dalyvavo: Čerkasas, Jusas, Ščiukinas, Povelkovas, Bogoslovskis, Leonas ir T.Kulakauskas. Jie patvirtino mobilizacijos planą. Įpareigojo valsčių VK aprūpinti enkavėdistus poriniais vežimais ir pašarais[28]. Drg. Kulakauskas buvo įpareigotas „pravesti masinį darbą" aktyviai dalyvaujant kumečiams, varguomenei, raudonarmiečių šeimų nariams.

(1947 m. lapkričio 20 kelyje Seirijai–Leipalingis, septintajame kilometre, T.Kulakauską sudėmė „Špoko" partizanai. Į kelią išėjo vienas automatu ginkluotas vyras (Bombonešis). Vairuotojas pristabdė motociklą, o sekretorius nuo jo nušoko, bet buvo tuojau pat partizanų apsuptas. Iš jo atėmė pistoletą ir surišo rankas).

O štai ką rašė Seinų LKP(b) sekretorius Jurgis Grigonis CK informacijos skyriaus vedėjui apie mobilizaciją „į lietuviškus Raudonosios Armijos dalinius Seinų apskrityje" (1944 m. lapkričio 16 d.):

„Mobilizacija buvo pradėta š.m. VIII mėn. 29 d., pirmiausia buvo vykdoma vienoje Lazdijų valsčiaus apylinkėje. Bet jau iš pirmo valsčiaus, kuomet buvo baigtas kelis kartus pakartotinis šaukimas, buvo matoma, kad mobilizacijos atžvilgiu bus daug sunkumų, nes sulig šaukiamųjų skaičiui, kuriems buvo įteikti šaukimai, atvyko tik 25%, tame skaičiuje ir broniruoti.

Bet Leipalingio ir Kapčiamiesčio vls. vykusi mobilizacija, kuri buvo pradėta IX.15 d. ir turėjo atvykti į susirinkimo vietą IX.15 d. pasirodė dar blogesnė: iš 104 asmenų, kuriems buvo įteikti šaukimai, neatėjo savo noru į komisiją nei vienas, išskyrus 30 žmonių, kuriuos karinio komisariato kareiviai sulaikė ir pristatė, bet 9 iš jų pabėgo.

Kas manoma toliau daryti su šitais, kurie sąmoningai vengia karinės prievolės, galiam pasakyti tiek kas link politmasinio darbo, kuris žinoma nepateisina tuo, koksai šiandien yra reikalingas politmasinio darbo srityje, daugiau nieko nedaroma.

Sunkumai glūdi tame, kad nėra tinkamo išsilavinimo žmonių, kurie būtų panaudoti agitacijai ir nors ji apėmė ir visus kaimus ir net kiekvieną atskirą ūkį, bet dėl mažo agitatorių išsilavinimo naudos, žinoma, nedaug duoda.

Žmonės įprato laike vokiečių okupacijos apeiti bet kokius okupacijos valdžios leidžiamus įstatymus, tokius pat metodus jie naudoja ir dabar. Kuomet jiems pradedi aiškinti, kad dabar ne okupantui tarnaus, o Lietuvos kariuomenėje dėl grynai savo krašto interesų, tai jie įrodinėja, kad dabar irgi skirtumo nėra, pirma buvo vokiečiai okupavę, o dabar rusai.

Pas juos vaizdas kyla toks dėl to, kur, žinoma, jie naudojo kaipo argumentą savo įrodymams, sakydami, kas mes lietuvių visai mažai, kur matome įstaigose kariniame komisariate rusų tautybės pareigūnus, kur žinoma daugeliui blogai veikia, kuomet jie mato, kad NKVD ir NKGB dirba rusų tautybės žmonės ir kuomet reikia vykdyti kokias operacijas susiduriant su gyventojais, susidaro nemažai sunkumų, kaip kalbos atžvilgiu taip ir dėl pačių specifinių skirtumų, kuriuos turi beveik kiekviena tauta.

(...) Pranešame, kad Seinų aps. pradėjo siausti didelės gerai organizuotos ir stipriai ginkluotos banditų gaujos, ypatingai tenka atkreipti jūsų dėmesį į Šventežerio vls. esančias banditų gaujas, ši gauja susideda iš 200 žmonių, ginkluotų sunkiaisiais ir lengvai-

siais kulkosvaidžiais, prieštankiniais šautuvais, automatais ir dar turime žinių, kad ši grupė turi net minosvaidžius. Ši gauja susideda iš įvairaus elemento, iš vietinių, likusių vokiečių bei dezertyrų Raud. Armijos. Š.m. lapkričio mėn. 12 d. 10 val. Šventežerio valsčiaus Giraitės miške įvyko susirėmimas, mūsų milicijos su minimais banditais, laike susirėmimo vienas iš banditų buvo užmuštas, bet esant didelei persvarai, milicininkai turėjo pasitraukti. Tame miške š.m. lapkričio 16 d. 13 val. vėl įvyko susirėmimas tarp mūsiškių ir banditų, šio susirėmimo metu buvo nušautas vienas pasienietis, panašūs įvykiai kartojasi beveik kiekvieną dieną. Šiai gaujai vadovauja trys broliai Žalioniai, gyv. Giraitės k., Neifaltai Vladas ir Jonas, gyv. Teizų k., Česnavičius Jonas, gyv. Šventežerio k. – visi Šventežerio valsčiaus, Seinų apskrities.

Š.m. lapkričio mėn. iš 11 į 12 d. nakties metu ginkluotų banditų gauja, susidedanti iš 10 asmenų, užpuolė pasieniečių sargybos punktą, kuris randasi Veisiejų vls., Lasevičių dvare, laike šio užpuolimo aukų nebuvo. Banditai apšaudę sargybos būstinę pasitraukė į mišką.

Kad vesti tinkamą ir sėkmingą kovą su pasireiškusiu banditizmu Seinų apskrityje yra suorganizuotas vietinis apsaugos būrys, kuris susideda iš 40 asmenų, bet tai lemiamos reikšmės neturi, be to, apskrityje sulig etatų yra vos tik 26 milicininkai, kas taip pat nepatenkina šių dienų jėgos reikalingumą. Išeinant iš to, prašome jūsų, jei tai yra galima, daryti atitinkamų žygių leidžiant mums padidinti milicijos etatų iki 150 asmenų visoje apskrityje.

Alytaus aps. NKVD–NKGB operatyvinės grupės viršininkui pulkininkui drg. Smirnovui ir LKP(b) aps. komiteto sekretoriui drg. Matačinskui parašyta pažyma „Apie banditų, vengiančių karinės tarnybos, legalizavimąsi".

Eil. Nr.	Valsčius	Vengiančių	Viso atvyko banditų su ginklais	Viso atvyko banditų be ginklų	Viso
1.	Jiezno	258	6	15	279
2.	Stakliškių	132	2	5	142
3.	Simno	219	–	–	219
4.	Butrimonių	302	14	7	323
5.	Alovės	111	9	6	126
6.	Seirijų	132	–	5	137
7.	Miroslavo	122	–	8	130
8.	Merkinės	158	2	8	168
9.	Marcinkonių	4	–	–	4
10.	Birštono	4	6	4	5
11.	Alytaus	272	–	–	272
12.	Varėnos	202	–	17	310
13.	Rudnios	65	2	2	69
14.	Daugų	254	1	1	256
15.	Druskininkų	215	–	–	215

1945 m. liepos 21 d.

(Kalba netaisyta)

II DALIS

VYRAI MIŠKUOS

Išėjau aš už tėviškės laisvę
Ir už tai, kas lietuviui brangu...

KOVŲ PRADŽIA

Partizaninis judėjimas buvo tautos siekių ir vilčių istorinės nelaimės metu likiminė išraiška. Pasipriešinimas atitiko tautos intuityvią jauseną, giluminį suvokimą, jog mirtis žudo kūną, o vergija – dvasią. Ne vienas jaunuolis partizano kelią ir dalią pasirinko savo valia. Jis suprato, kad eina mirti. Partizanų dainoje sakoma: „Išėjau aš už tėviškės laisvę ir už tai, kas lietuviui brangu..."

Instinktyvusis pasipriešinimo jausmas kilo iš tautos charakterio, sąmoningas – iš tautos istorinės patirties. Religinis protėvių kulto aspektas, individualiosios laisvės aukštinimas, praeities kovų atminimas – šie nematomi (kaip antropologiniai–išorės) bruožai, skyrė ramų lietuvį nuo agresyvaus atėjūno iš Rytų. Pokario dainose nuolat iškyla grėsmingas azijato įvaizdis – baimės simbolis.

Lietuvio giluminę pasaulėjautą gražiai atskleidė senosios karo dainos. Antai juodvarnis neša mylimojo ranką su aukso žiedu iš mūšio lauko. Po ilgų bolševikų okupacijos metų žmonėse dar buvo gyvas mirusiųjų, o taip pat ir šventosios žemės kultas: žuvusių partizanų slapčia užkastų stribynų patvoriuose, tremtinių, palaidotų amžinojo įšalo žemėje. Kaulus artimieji surinko ir perlaidojo šventoje vietoje, Tėvynės žemėje, kad jiems būtų ramus amžinasis miegas.

Beraštė tauta savo simbolinėse dainose, o paskui – raštinga – romanų tomuose, eilėraščių posmuose, atsiminimų sąsiuviniuose aprašė savo širdies, persmelktos atsiskyrimo su artimaisiais ir Tėvyne, skaudžią patirtį, juodą nelaimės nuojautą: „Tau sesė baltinėlius plonus padavė graudžiai verkdama, nes ji nujautė, kad broleliui jau paskutinė valanda", – dainavo apie išeinantįjį į mišką jaunimas.

Po ilgų karų su kryžiuočiais, išvaikyti, iškrikdyti iš savo gimtųjų vietų gyventojai, kaip laukų žvėreliai, pamažu sugrįžo ir tęsė gyvenimą su savo protėviais, palaidotais tėviškės pašonėje. Po ilgo lenkinimo ir rusinimo lietuvio charakteris pavirto į titnagą. Tekant „Aušrai" ir švintant Nepriklausomybei, motina, maldaudama savo sūnų ginti Lietuvą, lydėjo jį į savanorius. Kai Lietuva tapo laisva, jos vaikai linko į senovę, ieškojo istorinių atminimų, iš praeities sėmėsi garbės ir stiprybės. Kaimo vaikas atmintinai išmoko ir pradinės mokyklos suole deklamavo bei dainavo: „Vai ūžia švilpia blogas oras / ir vėtrą medį bando raut / Tai narsūs Vytauto bajorai / pradėjo brolius karan šaukt".

Vaikų laibi balsai skambėjo šiaudais dengtose trobelėse, jiems dar visai nenujaučiant, ką rengia jų tėviškėms rusų bolševikai.

Daugybę kartų mūsų tautos kelyje svetimųjų buvo sutryptas valstybingumas. Bet visada išliko sveika nuovoka, gyva dvasia. Mitai, susipynę su Lietuvos istorijos vaizdais, šviesėjant kaimui, keliavo iš kartos į kartą su vis stipresniu lietuvybės ir laisvės ilgesiu. Tėvynė tapo dievybės sinonimu. Jau pradinės mokyklos suole vaikas sužinodavo apie garbingus Dainavos kunigaikščių žygius, apie savanorius ir pavergtą Vilnių. „O kai aš užaugsiu... – dainavo. Iš vaiko pasąmonės iškelti archetipai, išdidinti karo žygių vaizdai, romantinės žygių sakmės, senoji religija ir dar daug kas sutilpo kaip brangiame inde lietuvio charakteryje, tapo jo vidine Tėvyne, kuriančia dvasia. Ji – mūsų meilė ir mūsų tikroji religija...

Nūnai, po didžių nelaimių ir kančių, vėl prabyla istoriniai šaltiniai, liudydami mums, kad tautos likimą pokario metais kur kas labiau lėmė mirusieji, negu gyvieji. Argi taip nebaisu buvo žūti už Tėvynę. Tokį pat kupiną paslapties lietuvio būdą ir mistinį charakterį randame ir Vinco Krėvės kūryboje, jo apdainuotame, istorinės dvasios persmelktame Dzūkijos kraštovaizdyje. Po jį vaikščiojo ir apie jį galvojo nepriklausomos Lietuvos ganyklų vaikai, kuriems ir buvo lemta jame didvyriškai žūti. Ne kas kitas, o tautos charakteris buvo istorinio tautos likimo lėmėjas. Rusų okupacijos metais lietuvis kaip kokioje pilyje slėpėsi girioje, miškuose, ir tai iš esmės buvo jo vidinis pasaulis, padėjęs išgelbėti dvasią, likti ištikimam savajai tradicijai. Tėvynė tapo ne tik reali protėvių žemė, dėl kurios „pėdos kraujo pėdoj žuvo", bet ir kažkas nepaaiškinamo kaip meilė arba apsireiškimas.

Tauta, nujausdama, kad okupacija yra laikinas reiškinys, ir valstietiškai pasitikėdama pasaulio galingųjų morale, tačiau apimta azijatų sukelto šiurpaus baimės jausmo, be atodairos bolševikų persekiojama, tremiama, žudoma, spontaniškai kilo į kovą su atėjūnu, negalvodama, kas gali atsitikti. Gynė savo žemę, gimtąją kalbą, tikėjimą, artimuosius. O toje kovoje iškilo dar tūkstančiai, patys nelabai suvokdami priežasčių, kodėl išėjo į miškus. Išėjo, nes negalėjo pamiršti 1940 metų birželio. Pakelti 1944 metų enkavedistų siautėjimų, prievartinio ėmimo į sovietų kariuomenę... Tikint, kad laisvė – nebe už kalnų, kova darėsi vis atkaklesnė. Tačiau atėjūnų gerai ginkluoti pulkai kaip virve smaugė pasipriešinimą. Čekistai elgėsi kaip tikri lietuvių tautos naikintojai: iš vienos pusės kariuomenė, siausdama per kaimus ir miškus, naikino partizanus ir jų ryšininkus – tautos kūną, iš kitos pusės MGB per savo agentūrą skverbėsi į tautos sielą, naikindama dvasią. Niekas nematė, kaip tai buvo sumanoma, bet visi žinojo, kad „žemė girdi"...

Žinios apie pirmuosius partizanų mūšius su NKVD kariuomene buvo viltingos. Dainų vaizdais nelyg su sparnais jos lėkė per kaimus. Tačiau liūdnesnės žinos ateidavo iš tremtinių, jų laiškai kėlė širdgėlą ir žadino kerštą. Po 1948 metų pavasario masinių trėmimų, pabėgę iš apsuptų sodybų, ištrūkę vežant į Sibirą, partizanai ir toliau ėjo į miškus, telkėsi ten 1950–aisiais, Korėjos karo metu, tikėdami, kad Vakarai vienąkart neapvils. Miškas buvo vienintelis išsigelbėjimas. Tačiau partizanų vargai, baimė sužadino ne vienam slaptuosius gaivalus, žemuosius instinktus: kerštą, įtarumą, neapykantą. Neužilgo kaip maras partizanų būrius apniko sovietų saugumo agentūra. Žodžių stinga apsakyti tai vis beviltiškesnei, vis akivaizdžiau pralaimimai kovai už laisvę. Ne vienam partizanui pradėtoji laisvės kova išvirto į grumtynes dėl savosios gyvybės. Todėl ne vienas bijo savo prisiminimų kaip kokios sapnų klaikumos...

Taip, partizanai žuvo, bet Tėvynė jųjų laisva. Ir dabar į jųjų kovą galima pažvelgti istoriko tyrinėtojo akimis.

Nutolus frontui į Vakarus, Dainavos miškuose į didelius būrius ėmė burtis partizanai. Prieš tuos būrius ir buvo pasiųsti NKVD pasienio kariuomenės daliniai. Pirmą kartą kaimo vyrai pajuto, ką reiškia reguliari kariuomenė. Tada dar atėjūnų kariuomenė žuvusiųjų partizanų lavonus palikdavo kautynių lauke.

Ilgainiui okupantų taktika keitėsi ir į pasipriešinimo slopinimą vis aktyviau buvo įjungiamos NKGB–MGB struktūros. Partizanų taktika irgi kito: jie ėmė slapstytis nebe būriais, o būreliais. 1945 m. viduryje sukurta Dainavos apygardos struktūra: rinktinės, grupės, būriai. Tada MGB tuos būrius įtraukdavo įskaiton ir duodavo jiems agentūrinius slapyvardžius: Krikštanskije, Seirijiskije, Brodiačije ir kt.

Smarkiausi partizanų susišaudymai su MGB kariuomene ir stribais buvo 1947 metais. Tačiau MGB ėmė vis daugiau ir sumaniau naudoti agentūrą, tad ir išduotų partizanų bunkeriuose žuvo daugiausia 1949 metais. 1950 m. pradėta tarp partizanų infiltruoti agentus, kurie padėjo slopinti partizaninį judėjimą iš vidaus. 1951–1953 metais partizanų likučius jau dažnai naikina suimti, perverbuoti ir MGB smurtu priversti partizanai.

Dėl nuolatinio gyventojų persekiojimo visą pokarį laisvės kovų atminimai gyvavo sakytinėje atmintyje, ilgainiui jie beveik išblėso iš atminties – ją slopino ir niekino propaganda, įteigusi naują sovietinę kolektyvinę mąstyseną, kad pasipriešinimas – absurdiškas Lietuvos istorijos tarpsnis.

Išlikusių pasipriešinimo dalyvių atsiminimai yra epizodiški, fragmentiški, tik nuotrupos, iš kurių gyvą pasipriešinimo vaizdą nelengva, o kartais ir neįmanoma atkurti. Reikia prisiminti ir pabrėžti aplinkybę, kad pasipriešinimo dalyviai anuomet saugumo sumetimais privalėjo ir stengdavosi kuo mažiau žinoti apie kitus, kad neįveltų į nelaimę, jeigu pakliūtų čekistams.

Partizanų rašytinių šaltinių išliko mažai, kadangi jie žuvo paslėpti arba pačių partizanų buvo sunaikinti juos apsupus, kita dalis dokumentų pateko į MGB rankas, iš kurių vienas kitas pateko į operatyvines–agentūrines ir baudžiamąsias bylas, kitų likimas nežinomas.

Represinių struktūrų dalyviai, be abejo, prisimena, ką jie tada galvojo dirbdami tokį darbą, kaip išgyveno pačių vykdomą tautos naikinimą ir kaip jį vykdė, mūsų dabartinė valdžia jiems paliko nekaltumo prezumpciją, tad ir teikti istorikui žinių nėra įpareigoti.

Gausiausias pasipriešinimo kovų šaltinis tebėra MGB dokumentai, saugomi buvusiame KGB pastate, dabar – Lietuvos ypatingajame archyve. Jame – Lietuvos apskričių MGB skyrių ataskaitų ministerijai, įvairių susirašinėjimų, operatyvinių–agentūrinių planų ir operacijų dokumentai. Senosios bylos susegtos iš įvairiausių popieriaus skiaučių, lapų lapelių, topografinių žemėlapių, ant prasto popieriaus rašalu ir pieštuku rašytų tekstų. Vėlesnės bylos tvarkingesnės. Tekstai pasižymi informacijos tikslumu, specifine emgėbistų kalba, tas pats faktas tarsi apeinamas iš visų pusių, kad skaitytojui nekiltų kokių nors abejonių, kad jis nesuklystų. Iš tekstų agentų pavardės iškarpytos, išpjaustytos, kitose per emgėbistų neapsižiūrėjimą tos pavardės paliktos, kai kur palikti ištisi MGB informatorių sąrašai ir neįtikėtinų niekšybių paslaptys.

Įdomios agentūrinės bylos, skirtos apygardų štabams sekti: „Kanibaly", „Otava",

personalinės Vanago sekimo bylos arba bylos–formuliarai, skirtos asmeniškai partizaną sekti, kuriose gausu agentų ir informatorių pranešimų kopijų.

Dalis medžiagos apie represijas yra LVOA ir LCV archyvuose. Tačiau Lietuvos archyvuose beveik nėra dokumentų apie NKVD pasienio ir Vidaus kariuomenių veiksmus: operacijų planų, ataskaitų, žemėlapių ir kt. Atrodo, kad šį archyvą rusai išsivežę anksčiau.

Daug medžiagos yra baudžiamosiose bylose. Ten būta vertingų partizanų ir jų ryšininkų dokumentų, deja, kur tie dokumentai buvo, dabar tebestyro atplėšti tušti vokai. Turbūt juos KGB sunaikino sąmoningai, kad mažiau liktų medžiagos Laisvės kovų istorijai.

Partizanų malda

Viešpatie, Tu leidai tautas ir įdiegei joms laisvės troškimą, grąžink, meldžiam tave, ir mūsų Tėvynei laisvės dienas.

Mes išėjom kovoti už šventą tiesą. Mes stojome ginti tikrojo tikėjimo ir nekaltai skriaudžiamos savo Tėvynės Lietuvos.

Gailestingasis Dieve, Tu laimini sąžiningus bei teisingus žygius ir teisingą kovą už tiesą. Tu laimini valstybes ir tautas, teisingai ginančias savo teises. Laimink, o Dieve, ir mūsų partizanų kovą už Lietuvą.

Duok malonės mūsų vadams, kad jų sprendimai nebūtų priešingi Dievo įsakymams. Apšviesk mus visus, Gerasis Dieve, kad mūsų partizaniniai siekimai ir kova būtų pažymėti tiesa ir meile. Laimink mus partizano pareigose, kad mūsų darbai visada būtų suderinti su tavo šventa valia. Duok mums ištvermės pakelti sunkią ir pavojingą partizano dalią.

Siųsk mums, Viešpatie, Šventosios Dvasios šviesos, kad mumyse viešpatautų sutarimas ir meilė. Lydėk mus savo malone, kad mūsų norai, planai ir siekimai būtų pašvęsti tik Tavo garbei ir Lietuvos gerovei. Teik mums palaimos, Visagalis Dieve, ir laimėjimuose, ir pavojuose, ir kančiose.

Būk gailestingas kritusiųjų partizanų kovoj mūsų brolių ir seserų sieloms. Pasiimk, Gerasis Dieve, jų auką ir kančias už mūsų kaltes ir už mūsų Tėvynės laimingą ateitį.

Tavo valioj, Viešpatie, mūsų viltys. Tavo valioj mūsų tėvų namai. Mes tvirtai tikime, kad Tu, Dieve, iš neteisybės, karo ir žudynių išvesi mūsų Tėvynę į laimingą ateitį. Amen.

Baudėjų pulkai

1944 m. Alytuje dislokuojamas 331–asis pasienio pulkas. Štabo viršininkas – 3–iojo rango milicijos komisaras Rudinas, pulko vadas – majoras Procharenka. Pulkas turi tris batalionus ir manevrinę grupę. III bataliono grupes dislokavo: Merkinėje (vadas v.s. vyresn. leitenantas Kuznecovas), Alovėje (NKVD operatyvinis įgaliotinis Petrovas), Druskininkuose (milicijos vyresn. leitenantas Čirkovas), Seirijuose (v.s. leitenantas Kerbelis), Miroslave (NKVD p. apsaugos įgaliotinis Kriukovskis). Šiam batalionui, tiksliau – jo operacijoms, vadovavo Alytaus aps. NKVD skyriaus viršininkas v.s. kapitonas Rogožinas, o bataliono vadas buvo Konosenkovas.[1]

1944 m. lapkričio 11 d. 331–ojo pulko žvalgybos pranešime rašoma: „Norėdami surasti ir likviduoti veikiančią Seirijų vls. „Stepulevičiaus banditų grupę", užverbavome agentą, pseudonimu Jurgis. Kad žmonės Jurgio neįtartų, NKGB jam surengė pabėgimą iš kalėjimo. Po šios kombinacijos Jurgis įstojo į partizanus, o paskui buvo užverbuota ir jo žmona ir pavadinta Aldona. Ji pranešinėjo NKGB, kur slapstosi partizanai..." Šitaip kariuomenė suėmė 14 Stepulevičiaus bendrų, rašo NKVD, o Jurgį pasiuntė šnipinėti Gurčiaus partizanų.

Operaciją prieš Stepulevičiaus partizanus apibūdino Lietuvos apygardos NKVD pasienio kariuomenės viršininkas generolas Bičkovskis savo rašte Vilniuje esančiam SSSR NKVD komisaro pavaduotojui Kruglovui. Taigi Bičkovskis rašo, kad partizanai nusivedė iš Ročkių kaimo į Trakų mišką Praną Buklierių ir Praną Grėbliūną kaip įkaitus, reikalaudami, kad jų sūnūs pasitrauktų iš Seirijų liaudies gynėjų (stribų) ir eitų į Trakų mišką.

Į šį mišką lapkričio 25 d. 11 val. ir atvažiavo šešios 4–osios pasienio komendantūros grupės, vadovaujamos kapitono Veriovkos. Per kautynes su partizanais, kaip rašoma, 6 buvo nukauti ir 3 suimti. Žuvusius partizanus kareiviai čia pat užkasę. Tarp jų buvęs ir būrio vadas Vincas Stepulevičius, 40 m. amžiaus, g. Sutrės kaime, Lietuvos armijos karininkas, gydytojas (tapatinama su Vladu Stepulevičiumi). Pas žuvusiuosius taip pat radę Bauer Otto ir Merc Adolfo pasus. Suimtasis partizanas Jurgis Adomavičius tardytojui pasakęs, kad šis būrys susiformavęs 1944 m. rugsėjį ir turėjęs 22 narius. Pažinęs šiuos: Vincą Stepulevičių, vadą, iš Sutrės kaimo, Stasį Jakovonį, vado pavaduotoją, taip pat iš Sutrės kaimo, Juozą Gubčį, antrąjį vado pavaduotoją, iš Buckūnų kaimo. Būryje dar buvę Juozas Čeponis iš Nakrūniškės, Pranas Jurkonis ir Pranas Grėbliūnas iš Žagarių, Vincas Laibinis iš Buckūnų, Bolius Stočkūnas iš Straigiškių (užkastas prie namų), Pranas Jadinskas iš Žagarių, Antanas Stepulevičius iš Sutrės kaimų.[2]

III batalionas 1944 m. gruodžio 24–ąją pasiekė savo „laimėjimų" viršūnę. Štai kaip generolas leitenantas Ivanas Liubijus painformavo SSRS NKVD komisaro pavaduotoją Krylovą: „Alytaus aps. Ryliškių (1206), Klepočių (1204), Solenikų (1000) kaimų rajone 331–ojo pasienio pulko 3–iojo šaulių bataliono komanda per banditų likvidavimo operaciją nukovė 8 ir suėmė 23 banditus. Be to, suėmė du banditų rėmėjus, paėmė priešlėktankinį ginklą, karabiną, pistoletą. Sudeginti trys sandėliai su šaudmenimis ir 14 ūkių, kuriuose slėpėsi banditai. Mūsų nuostolių nėra. Banditų grupės likvidavimui vadovavo kariuomenės žvalgybos valdybos pirmojo skyriaus viršininkas papulkininkis Sutovas ir 331–ojo pasienio pulko, 3–iojo šaulių bataliono vadas kapitonas Konosenkovas. 331–ojo pulko komanda tęsia banditų paiešką tame rajone".

Alytaus aps. NKVD viršininkas Rogožinas, rašydamas komisarui A.Gudaičiui–Guzevičiui, šiuos „laimėjimus" dar padidino: „Vykdant operaciją su kariuomenės daliniais, likviduojant banditų grupę Merkinės valsčiuje, buvo nukauta 50 banditų ir sulaikyta 100 žmonių. Operacijos metu iš banditų paimta kulkosvaidis, prieštankinis ginklas, automatų ir šautuvų. Susprogdinti trys šaudmenų sandėliai. Banditams žūtbūtinai pasipriešinus, Ryliškiuose sudeginta 15 sodybų".[3]

Enkavėdistai, pasak liudininkų, regėjusių tuos siaubo vaizdus, „uždegė šiaudų kūlynę ir ja padegę trobos stogą ties durimis, pastovėjo, kol liepsna apėmė stogą... Kur nepažvelgtum į padangę kilo dūmai, pasigirdavo automatų serijos, žmonių klyksmai"... Tomis neužmirštamai klaikiomis dienomis ten žuvo 21 gyventojas: buvo sušaudyti, nuskandinti, gyvi sudeginti. Drg. Mečislovas Gedvilas ant Alytaus aps. VK pirmininko Juliaus Pelanio pranešimo kampo parašė: „Bartašiūnui, atkreipti dėmesį"...

Prie agentūrinių pranešimų apie Klepočius yra ir pasirašyta Jurgio. Jame sakoma: „Klepočių kaimo rajone š.m. gruodžio 24 d. sulaikyti šie banditai: Antanas Mikelionis, g. 1912 m. Klepočių kaime, Vytautas Padegimas, g. 1912 m. Klepočių kaime, Vincas Amšiejus, g. 1928 m. Taručionių kaime, Julius Kvietkauskas, g. 1924 m. Taručionių kaime, Viktoras Kudarauskas, g. 1910 m., Juozas Mikailionis, g. 1921 m. Klepočių kaime. Visi išvardintieji asmenys Alytaus aps. NKVD skyriaus buvo ieškomi kaip banditai".[4]

Pasakoja Julius Kvietkauskas

„Buvo taip, Ryte mes su tėte anksti, dar patamsy, rengėmės važiuoti į mišką malkų parsivežti iš Giraitės prie Nemuno. Tamsu... Ateina iš to paties kaimo Jonas Rinkevičius ir klausia: „Jūs važiuosit miškan?" Važiuosim – sakau. Jis išėjo namo, o aš žvilgt pro langą Ryliškių bažnyčios pusėn ir kaip Čaplikų pušynėlis – gaisras... Kas čia dega? Bėgsiu ant kalniuko pažiūrėti. Mama ir sako: „Žmogui nelaimė..." Gal iš kamino užsidegė, – pagalvojau. Pabėgėjau ant kalniuko, namas dega... Žiūriu, kad ir kitas užsidegė. Vienas nuo kito negalėjo užsidegti, nes per toli yra. Dabar man jau neaišku. Paskui: tryyyy, tryyyy... iš automato. Man tada tapo aišku, kad čia kažkas yra. Aš namo... Paskui atsikliuvau pas Padegimą. Jo buvo trys sūnūs. Vienas ant stogo užlipęs žiūri ir mato, kaip dega, bet kodėl, jis nežino.

Paskui Padegimo sūnus duj pas Amšiejų. Vincas Amšiejus ir sako: „Mano svirne yra įtaisyta skylė". Mes per tą skylę aruodan, Amšiejienė avižom užpylė, vaikšto prie svirno ir mums pranešinėja: „Jau ten, ten, ten, dar užsidegė".... Jau taip mums perduoda... Dabar, žinai, ateina ir čia. O dangus jau aptemęs nuo dūmų. Atjoja vienas raitas, kiti pėsti, visi girti. Prieš šventes, tai žmonės buvo pasidarę. Pirmiausia šunį nušaus. Mama verkdama garsiai kalba, kad girdėtume: „Jau neša šiaudus, pradės deginti..." Pirmiausia uždegė kluoną, paskui tvartą. Namas buvo skarda dengtas, tai ant lovos sukūrė ugnį. O mama verkia, jiems rankas bučiuoja. O tiems kas, nei čia jų giminių yra, nei ką. Atsinešę šiaudų uždegė prie svirno malkinę, užsiliepsnojo ir svirnas. Girdime, kaip traška. Na, mes gyvi nedegsime, bet vis laukiam, kada jie pasitrauks. O ta mama, atėjus prie degančio svirno, kad pradės raudoti: „Oi, vaikeliai, vaikeliai...!" Ir mums jau ausim karšta. Mes iš to svirno... Ir grioviu link raisto, o jau paskui miškan. Tuo grioveliu bėgam susirietę ir girdim: „Vidiš!" Kitas atsiliepia: „Vyžu"... Sustojom, kurgi, iš visų pusių apsupta. Grįžtam dar gyvi. Atjoja vienas raitas, trenkia automatu arkliui, tas automatas –

tryyy, jis tik pakreipė galvą. Na ir mums: „Idite vperiod!" Varosi in Ryliškius. Varosi pro mano namus. Aš jiems rodau, kad čia mano namai, valgyt noriu pasiimti. Leido. Namai nesudegyti. Pasirodo, atėję klausinėjo: „Gdie syn?" Tėvas pasakė, kad pas daktarą. Tai tėvui įsakė važiuoti ir parvežti sūnų. Tėvas ėjo arklio kinkyti, o jam iš paskos rusas. Tuo metu šuo iš tvarto – ir ant ruso, tas šunį nušovė. O tėvas pasikinkė arklį ir iš namų... Mus visus nuvarė pas Bloznelį ir ten bulvių rūsy sukišo. Sėdime ant bulvių ir vyrai, ir moterys, naktį ateina, išsiveda ir tardo: „Gdie oružije?". Neturiu. Tai apdaužo ir vėl rūsin. Toks žmoniškumas. Pernakvojome, visus išvedė iš rūsio, sustatė, liepė iš kelnių diržus išsijuosti ir jais surišo rankas. Varė į Merkinę. Ten buvo nuo Druskininkų būrys vyrų, bet jų rankos nesurištos. Paskui varė plentu į Alytų. Iš visų pusių apsupę. Kai pavaro 20 kilometrų surištom rankom, tai negali kentėti, taip skauda. Duodavo gal 20 minučių pailsėti, tai paklūpai ant plento surištomis rankomis ir vėl tolyn. Vienas varomas atrišo man rankas, bet leitenantas pamatė, priėjo ir davė per galvą, kepurė nukrito, bet, matyt, dar žmogus buvo, pakėlė kepurę nuo sniego ir uždėjo ant galvos. „Nezdochneš", dar pasakė. Jau Alytuj, kur buvo daug kariuomenės, mums atrišo rankas. Alytaus kalėjimuose, prikištuose žmonių, išbuvau du mėnesius – ir mane paleido.

Parėjau namo, baisus vaizdas, trobesiai sudeginti, žmonės iššudyti. Palaidojo dėžėse (kas gi tuos karstus darys) Ryliškiuose, apkasų apkastose kapinėse.

O to priežastis... Aplinkui buvo daug išsigandusių, jie išsikėlė į Merkinę gyventi. Jie jau prie kitos valdžios. O čia ėjo frontas, tų ginklų, visokių perkūnų... Einam į šokius, tai su automatais pašaudom. Kurie prijautė naujai valdžiai, čia būti bijojo, tai skundėsi, pranešinėjo, gal juos kas ir pagąsdino. Ir pradėjo sakyti, kad čia vieni banditai".

Kaimų deginimui ir žmonių žudynėms vadovavo žvalgybos pulkininkas. Nėra jokios abejonės, kad kelią į tuos kaimus, artimųjų sodybas parodė ir nusakė patys kaimiečiai. Tai liudija ir šis dokumentas.

Išrašas iš agentūrinio pranešimo [5]

Alytaus aps. NKGB skyrius
1944 12 18 s/a „Dzūkas"

Visiškai slaptai

Priėmė aps. NKGB sk. virš. kapitonas Rogožinas

1944 m. 12 12 Vabalių–Piliakalnio miške aš susitikau su dviem banditų grupėmis. Vienoje buvo 12 žmonių, antroje – 22. Antroje grupėje aš pažinau šiuos asmenis (išvardija 21 partizaną).

Banditų žodžiais, būrys dėl „ablavų", vykdomų NKVD organų, nuolatinės buvimo vietos neturi, iki 1944 12 5 d. jis buvo Vabalių miške, o paskui klajojo po aplinkinius miškus.

Iš banditų žodžių aišku, kad jie 1944 12 12 miške pagavo tris raudonarmiečius, nurengė ir paleido.

Priėmė Rogožinas

Slaptai

Alytaus apskrities darbo žmonių deputatų tarybos
Vykdomasis komitetas 1945 m. sausio 17 d. Nr.70
Lietuvos TSR Liaudies Komisarų Tarybai [6]

Pranešame, kad Alytaus apskrityje, prasidėjus didesniam banditų veikimui, kurie iš karto veikė pavieniui, neorganizuotai, bet jau lapkričio mėnesyje prasidėjo organizuotas banditų gaujų veikimas, kurie pradėjo užpuldinėti tarybinius ir partijos darbuotojus arba jų šeimas, pasekoje užpuolimų tapo nužudyta visa eilė darbuotojų bei jų šeimos narių ir sudegintos jų sodybos. Kovai prieš banditų gaujas vietos VRLK darbuotojai yra nepajėgūs, tuo į Alytaus apskritį atvyko kariškas dalinys (pagraničniki), kurie veda kovą su banditais. Bevesdami kovą su banditais, kariškiai dabartiniu momentu yra sudeginę visą eilę sodybų su jose esamu inventoriumi ir pašarais. Yra visa eilė faktų, kad minėti kariniai daliniai sudegina priešų sodybas laike operacijų, tuo momentu inventoriaus ir pašarų išgelbėti nėra galimybės, bet yra dauguma faktų, kai sudegina sodybas ir nevykdant operacijų, be to minėti kariniai daliniai konfiskavę pasiima savo žinion dalį turto, ypatingai gyvulius. Iš Vykdomojo Komiteto pusės buvo daromi žygiai, kad minėtą turtą išgelbėjus, perduoti Tarybinių ūkių žinion, bet liko be rezultatų. Tuo Alytaus apskr. Vykdomasis Komitetas prašo Lietuvos TSR Liaudies Komisarų Tarybos dėl minėto turto naikinimo daryti žygių, kad minėtus veiksmus būtų galima sustabdyti.

Komiteto pirmininkas
Komiteto sekretorius

(Kalba netaisyta)

Žvalgybos suvestinė Nr.8
Pagal 1945 m. sausio 8 d. padėtį
Apie kovos su banditizmu rezultatus [7]

Apie nelegalios banditų ginklų remonto dirbtuvės išaiškinimą ir likvidavimą

Iš agento Arkadijus š.m. sausio 1 d. buvo gauti duomenys, kad Lazdijų aps., Didžiasalio k. gyventojas Antanas Čiurlionis, g. 1907 m., atėjus Raudonajai Armijai, perėjo gyventi nelegaliai ir slepiasi savo namuose – specialiai įrengtoje dirbtuvėje, kurioje įtaisė šalktalvio dirbtuvę ir nežinomiems asmenims, ateinantiems pas jį naktį, remontuoja ginklus.

Patikrinus Arkadijaus duomenis, š.m. sausio 4 d. buvo išsiųstas specialiai paskirtas būrys, nuodugniai darydamas kratą, surado po viena troba gerai užmaskuotą žeminę ir joje įrengtą šaltkalvio dirbtuvę.

Dirbtuvėje buvo sulaikyti:

1. Antanas Čiurlionis, dirbtuvės savininkas, g. 1907 m. Alytaus aps., Seirijų vls., Lazdijų aps., Didžiasalio k. gyventojas, lietuvis, nepartinis, raštingas, meistras.

2. Antanas Papiravičius, g. 1907 m. Lazdijų aps., Didžiasalio k. gyventojas, lietuvis, nepartinis, raštingas, iš jo žodžių – neteistas, šaulys.

3. Adolfas Bankietas, g. 1926 m. Lazdijų aps., Didžiasalio k. gyventojas, lietuvis, raštingas, nepartinis, iš jo žodžių – neteistas.

Per filtraciją buvo nustatyta, kad 1944 m. rugpjūčio mėn. priklausė Leipalingio mst. buv. mokytojo Juozo Kudžio vadovaujamai gaujai, kurio nurodymu Čiurlionis organizavo ginklų remonto dirbtuvę, o Papiravičius ir Bankietas turėję užduotį rinkti gaujai ginklus.

Per dirbtuvės egzistavimo laiką joje buvo suremontuota įvairių ginklų.

Pažyma: Čiurlionis, Papiravičius ir Bankietas su išankstine tyrimo medžiaga perduoti 1945.I.7 Lazdijų aps. NKVD skyriui.

Kaip NKVD siautėdama po kaimus žudė nekaltus žmones, liudija kad ir šis 1945 m. rugpjūčio 31 d. 94–ojo pasienio dalinio „Smerš" NKVD OKR viršininko kapitono Rodino dokumentas – specpranešimas MVD komisarui generolui majorui Bartašiūnui, kuriame sakoma, kad 1945 m. liepos 15 d. 7 užkardos kareiviai, vadovaujami jaun. leitenanto Portykos. 4–5 val. atėjo į Naujienų kaimą ir apsupo Vytauto Kolio namus. Troboje radę tris vyrus, du paleido, o Vytautą Kolį, pasivedėję už 300 metrų nuo namų, nušovė. Portyką įsakė seržantui Sulikašviliui nušauti. Tas šaudamas žmogų sunkiai sužeidė, tai seržantas Kivjevas jį iš šautuvo pribaigė. Auką palikę rugių lauke, kareiviai nuėjo toliau.

1945 m. liepos 23 d. Verstaminų kaime pasieniečiai suėmė Antaną Milių. Jo žmona Marytė rugpjūčio 23 d. NKVD paliudijo: „Š.m. liepos 23 d. 16 val. į mūsų namus atėjo vienas pasienietis ir du istrebiteliai. Mano vyras tuo metu dirbo kluone. Jam liepė rengtis ir eiti su jais. Išeidamas pasiėmė maisto. Atėjusieji patikrino jo dokumentus ir sugrąžino. Istrebiteliai, išeidami iš trobos, reikalavo degtinės, bet aš duoti atsisakiau, nes neturėjau. Mano vyrą Antaną Milių vedėsi plentu į Krosną. (...) Gūdeliškės kaime žmonės man parodė nušautą į galvą mano vyrą. Tada kreipiausi į Krosnos NKVD leidimo jį palaidoti".

Iš 7 užkardos raudonarmiečio eilinio Safronovo parodymų:

„Š.m. liepos 23 d. 1 val. užkardos viršininkui vyresn. leitenantui Šulskiui pristatė lietuvį. Patikrinęs dokumentus Šulskis pasakė: „Banditas". Ir pasivedėjęs seržantą Sulikašvilį kažką pasitarė, o pastarasis priėjęs prie manęs pasakė: „Man vyresn. leitenantas Šulskis liepė sulaikytąjį sušaudyti. Kadangi aš su kareiviais, tai nusprendėme, kad jį nušauti atiduosime tau". Tada aš nuėjau pas Šulskį ir pasakiau, kad tą padaryti bijau, o Šulskis atsakė, kad operacijai vadovauja jis, ir, pasišaukęs Krosnos istrebitelį, pasakė: „Štai su šiuo kareiviu eisite ir nušausite šitą banditą". Nusivedę už 130–200 metrų nuo užkardos čia pat ir sušaudėme. Sušaudytojo dokumentai pasiliko pas vyresn. leitenantą Šulskį. (...)

8 užkardos kareivis Bondarčiukas š.m. liepos 26 d. Teizininkų kaime sušaudė pilietį Fedorovą Avenkijų Ferisanovičių. Patikrinus nustatyta, kad Fedorovas A.F. Šventežerio valsčiaus NKVD skyriaus banditų ir rėmėjų įskaitoje nefigūruoja..."

Šios žudynės vadinosi „Revoliucinio teisėtumo pažeidimais".

Lietuvos Laisvės Armija

Vokiečių okupacijos metais, 1941 m. gruodį, veliuoniškis Kazys Veverskis įkūrė Lietuvos Laisvės Armiją, kitais metais parengė jos programą ir struktūrą. LLA turėjo 4 apygardas su štabu Kaune, Aušros g.9. Čia K.Veverskis 1944 m. rengė bei redagavo „Laisvės karžygį" ir „Karines politines žinias". Lietuvą okupavus rusams, LLA štabas persikėlė į Varnių apylinkes, kur atvyko ir generolas Motiejus Pečiulionis. Ten abu įkūrė centrinį LLA štabą, pavadintą „Lietuvos gynimo komitetu". Jis turėjo vadovauti visoms Lietuvos pasipriešinimo jėgoms. Deja, K.Veverskis 1944 m. gruodį buvo NKVD nukautas, o M.Pečiulionis suimtas (Motiejus Pečiulionis, g. 1888 m. sausio 31 d. Šventežerio valsčiuje, Randiškės kaime, kalėjo Vorkutoje, mirė 1960 m. sausio 26 d., palaidotas A.Panemunės kapinėse).

Lazdijų apskrityje LLA vadovavo šio miesto gimnazijos mokytojas Stasys Batūra, jam talkino 1920 m. buvęs Lazdijų komendantas atsargos majoras Stasys Asevičius, g. 1895 m. Šventežerio vls. Kamisaruvkos kaime. Vėliau juos pakeitė Dziviliškių kaimo mokyklos mokytojas Vincas Vikelis, g. 1916 m. Kalviškių kaime[8]. LLA nariai buvo: Mikas Lukošiūnas (žuvo per mūšį su NKVD Panaroje), Vytautas Gontis („Šarūno" rinktinės vadas, 1947 m. areštuotas, g. 1918 m. Šiauliuose), Juozas Jurelionis – Sakalas (g. 1922 m. Paserninkų k., žuvo su kitais partizanais 1951 m. vasario 6 d. Bestragiškės miške), Antanas Motiejūnas – Šamas (g. 1922 m. Paliūnų k., žuvo 1948 m. rugpjūčio 19 d. Graužų kaime).

Adolfas Valavičius (g. 1919 m. Mikalinos k.) areštuotas, Juozas Kudzys (g. 1920 m. Dulgininkų k.) areštuotas... Ir daugelį jų kovos brolių ištiko panaši lemtis. Tik niekas jau neištrins jų pavardžių iš lietuvių tautos atminties... bent jau nūnai šituo tvirtai tikime.

Deja, nemažai buvo ir kitokių „kovos draugų"... Agentas Kūlokas, g. 1888 m. Stankūnų kaime, užverbuotas NKGB 1945 m. vasario 3 d., šis valdžios pakalikas konspiraciniame susitikime vasario 10 d. papasakojo, kad Dziviliškių pradinės mokyklos mokytojas Vincas Vilkelis dabar yra Vainiūnų kaime pas mokytoją Juozą Jurelionį [9]. Patikrinus V. Vilkelio buvimą maršrutiniam agentui – keliautojui Petrui į ten NKGB pasiuntė kariuomenę. Vasario 13 d. enkavėdistai V. Vilkelį ten iš tikrųjų rado ir suėmė. Kovo 24 d. suėmė ir mokytoją J. Jurelionį. Per tardymą V. Vilkelis pasakojo, kad palaikė ryšį su LLA štabu Kaune, valsčiuose kūrė šios organizacijos skyrius ir platino pogrindžio literatūrą. Sakė, kad Alytaus ir Seinų aps. LLA skyriai priklauso Marijampolės LLA apygardos štabui, o partizanams, veikiantiems miškuose prie Nemuno, vadovauja pulkininkas Šarūnas". Jo būryje – daugiau kaip 1600 lietuvių. „Kur jie yra?" – klausinėjo tardytojas. „Jeigu aš patrauksiu nuo Leipalingio pasroviui Seiros arba nuo Kapčiamiesčio pasroviui Ančios, tai prieisiu jų žiotis, įtekančias į Nemuną. Ančia ir Seira turi aukštus krantus, apaugusius spygliuočiais medžiais. Ten turėtų būti kapitono Janukonio sargybiniai. Susitikdamas su jais, aš turėsiu pasakyti: „Kokios čia gražios pušys!" Jie man atsakys: „Ne tokios gražios, kaip teikia ramybę..." Taip kalbėjo V. Vilkelis tardytojui Choldyrevui. 1954 m. laiške KBG iš Norilsko jis rašė kitaip. Jis liudijo, kad visos tos žinios, pateiktos tardytojui, buvo išgalvotos, nes nepakėlęs kankinimų. Tardytojas vėrė durimis pirštus,

nuogą sodino į vandeniu apsemtą rūsį, po paros laiko pusgyvį vėl tardė ir kankino... Pasibaisėtinus kankinimus patyrė ir Adolfas Valavičius, parašęs apie tai 1967 m. Naktį jį išvedė į lauką sušaudyti. Tardytojas taikėsi į jį šautuvu, o paskui vėl įstūmė į ledinį rūsį. Kalinys, išgirdęs užsnūdusio tardytojo knarkimą, ištrūko iš kalėjimo ir bėgo basas per sniegą ir šaltį. Už šešių kilometrų radęs pas žmogų prieglobstį, bet ten jį aptikę enkavėdistai ir vėl žiauriai kankinę...

Juozas Jurelionis papasakojo tardytojui Platovui, kad nuo 1943 m. rugsėjo jis priklausė „Laisvės kovotojų sąjungai". Sugrįžus rusams, organizacija pasivadino LLA vardu ir rengėsi ginkluotai kovai. LLA susiformavusi šiame krašte 1944 m. liepą ir turėjusi trejukės tipo struktūrą.

Šis pogrindis greitai tapo visuotiniu ginkluotu pasipriešinimu ir, atrodo, kad jos narių kančios kur kas didesnės už viltis. Tačiau, nepaisant nieko, Lietuvos laisvė jiems buvo ir liks šventa...

Pasakoja Vincas Vilkelis

„1940 m. pradėjome veikti. Iš pradžių buvome skautai. Buvo toks Kazimieras Maciulevičius, kuris vadovavo skautų likučiams pogrindyje. Platino atsišaukimus. Prasidėjus mokslo metams, komunistai ėmė gaudyti. Toks Krutulis dirbo komisariate ir palaikė ryšius su Lietuvos Laisvės Frontu. Ką jis mums liepdavo, tą ir darydavome. Vokiečių laikais pradėjo veikti LLA. Su Veverskiu tiesioginį ryšį palaikė Kazimieras Černiauskas, tada Aštriosios Kirsnos žemės ūkio mokykloje dirbęs mokytoju. Aš taip pat važinėdavau į Kauną, ir mano byloje yra išgalvotas Leonas, tai ten Veverskis. Užėjus rusams, mes tęsėme veiklą toliau. Važinėjau pas Kazimierą Černiauską, ir mes sudarėme štabą. O tuo metu Batūra, veikęs LLA, pasitraukė į Vakarus. Su manimi veikė Jonas Aleščikas, Antanas Daugėla iš Laibgalių kaimo, Vytautas Vabalas – girininkas iš Lasavičių, Juozas Jurelionis – tai mano mokslo draugai.

Kai aš dirbau Dziviliškių pradinės mokyklos vedėju, tai ten mokytojavo tokia Melniekaitė. Užėjus rusams, ji tapo švietimo skyriaus sekretore, o Valavičius, kuris priklausė LLA, buvo švietimo skyriaus vedėjas. Ta mokytoja ir atvedė pas mane emgėbistus. O pas mane kabojo kryžius, Vytauto, Basanavičiaus paveikslai. Manęs tada nerado namuose. Aš supratau, kad mane seka.

1944 metais lapkričio 6 d. nuvažiavau su užduotimi į Leipalingį, kur susitikau su Valavičiumi, poetu Kudžiu ir leitenantu Mykolu Lukošiūnu. Kai mane suėmė, Valavičius su Kūdžiu jau mėnesį buvo tardomi. Jie apie mane ir papasakojo emgėbistams.

Kai sausio 16 d. atvažiavo suimti, manęs namuose nerado. Sužinojęs, kad esu ieškomas, ėmiau slapstytis. Su tokiu Vladu Kazlausku slapstėmės Palazdijuose, o paskui nuėjau į Laibgalius. Iš ten Krūkonio sūnus pavežėjo mane į Vainiūnus. Jie buvo Vilkelių tolimi giminės. Kai buvau Vainiūnuose pas Juozą Jurelionį, kuris tenai mokytojavo, vyko siautimai. Užėjo kažkokia grupė, prikėlė iš miego, patikrino dokumentus ir mane palikus išėjo. Po trijų valandų atėjo kita, su politruku. Tas sako: važiuojame su mumis, skyriuje patikrinsime. Pasodino rogėse aukščiau ant šiaudų, kad partizanai matytų – savas žmogus. NKVD būstinėje pradėjo kankinti."

Generolas Motiejus Pečiulionis

Motiejus Pečiulionis gimė 1888 m. sausio 31 d. Randiškės kaime, Šventežerio valsčiuje, Seinų apskrityje. Jo tėvas Tomas, motina Rozalija Zubrytė – Pečiulioniai Randiškės kaime turėjo apie 30 margų žemės. Pečiulioniai ūkį išnuomavo, ir tėvas, palikęs žmoną su Motiejuku namie, pats išvyko Amerikon, uždirbti pinigų sūnui mokslinti. Po poros metų Pečiulionienė su Motiejuku persikėlė gyventi pas savo brolį vargonininką Rudaminon. Čia jis baigė pradžios mokyklą ir įstojo į Suvalkų gimnaziją. Baigęs gimnaziją M.Pečiulionis Petrapilio universitete studijavo matematiką. Studijuodamas dalyvavo lietuvių studentų visuomeninėse organizacijose. 1914 m. rudenį, prasidėjus karui, savanoriu išėjo į caro kariuomenę ir tarnavo eiliniu kareiviu. Vėliau baigė artilerijos karo mokyklą ir nuo 1916 m. tarnavo karininku, dalyvavo vokiečių–austrų fronte.

1918 m. M.Pečiulionis grįžo į Lietuvą ir iš pradžių apsigyveno Vilniuje, kurį laiką dirbo „Darbo balso" redakcijoje. Besikuriant Lietuvos kariuomenei, stojo į ją savanoriu ir buvo paskirtas Pirmosios baterijos vyresniuoju karininku, vėliau – būrio vadu ir perkeltas į Alytų, kur organizavosi Pirmasis pėstininkų pulkas. M.Pečiulionis pasižymėjo kovose su bermontininkais ir bolševikais, gynė nuo lenkų Varėną, Rodūnę, Lentvarį. Vėliau paskirtas Trečiojo artilerijos pulko vadu. Karines žinias gilino Prancūzijoje. Keletą metų buvo Ginklavimosi valdybos viršininkas. Už narsumą ir sumanumą apdovanotas dviem Vyčio kryžiais su kardais ir prancūzų Garbės legiono ordinu. Jo rūpesčiu Linkaičiuose buvo įsteigtos ginklų dirbtuvės. 1936–aisiais paleistas į atsargą generolas M.Pečiulionis apsigyveno Kaune, bendradarbiavo „Lietuvos Žinių" dienraštyje.

1943 m. balandžio 5 d. Kaune vokiečių generalinis komisaras sušaukė žinomų lietuvių inteligentų konferenciją lietuvių SS legiono steigimo reikalui apsvarstyti. Buvo išdalinta garsių tautos vyrų (M.Biržiškos, prelato Šaulio, gen. S.Raštikio, gen. Kubiliūno ir kt.) rezoliucija, kurią susirinkusieji turėjo apsvarstyti bei priimti. Vokiečiai aiškiausiai reikalavo iš lietuvių pralieti kraują už „bendrą reikalą", antraip grasino represijomis. Tik vienas M.Pečiulionis drąsiai ir tiesiai pasakė, kad iš priimtų rezoliucijų turi būti visiškai aišku, kad lietuviai siekia nepriklausomybės Lietuvai, ir iš susirinkimo pasitraukė.

1944 m. išėjo į partizanus, kur tapo vyriausiuoju LLA ginkluotųjų pajėgų vadu. Suimtas kalėjo Vorkutoje. Grįžo 1956 m. Mirė 1960 m.

Vetrovo divizija

1944 m. spalio 10 d. Alytuje dislokuojamas 4–osios šaulių divizijos, vadovaujamos generolo Vetrovo, 34–asis pulkas[10]. Jis čia buvo tol, kol nepalaužė tautos pasipriešinimo. Kaip byloja 1949 m. duomenys, 34–asis enkavėdistų pulkas apskrityje buvo išdėstytas taip: Alytuje – pulko štabas, pirmasis batalionas ir pirmoji bei trečioji kuopos. Seirijuose – antroji kuopa (69 kareiviai), Simne – būrys (71 kareivis), Lazdijuose – 2/34

pulko štabas, antrasis batalionas su šeštąja kuopa (119 kareivių), Veisiejuose – ketvirtoji kuopa (50 kareivių), Leipalingyje – penktoji kuopa (20 kareivių), Druskininkuose – būrys (214 kareivių), Merkinėje – aštuntoji kuopa (55 kareiviai), Ryliškiuose – būrys, Varėnoje – 3/34 pulko štabas, trečiasis batalionas su devintąja kuopa (117 kareivių).

Tuos Lietuvos „vaduotojų" būrius per kaimus ir miškus vedė MGB skyrių viršininkai: leitenantai – Jonas Jocius, Jonas Petrošius, Jonas Renkauskas, Anicetas Šmatavičius, Pranas Macenis ir kt. Žuvo ar buvo nukankinta apie 400 Dainavos apygardos Šarūno rinktinės partizanų. Ir žmonių lūpose nuo tol žodis rusai skambėjo kaip krauge-riai. Nė kiek ne menkesnės „šlovės" nusipelnė ir jiems talkinę lietuviai.

Lietuvos SSR Valstybės saugumo komiteto (KGB) nevisame išlikusiame archyviniame fonde LSSR KGB darbuotojų kartotekos tarnybos kortelėje yra žinių, kad Šmatavičius Anicetas Leonovič (taip dokumente) g. 1922 05 03 Telšių aps. Alsėdžių vls. Dišlių k., turėjo pradinį išsilavinimą (baigė tris gimnazijos klases), 1945 m. mokėsi SSSR NKVD mokykloje Lietuvoje. 1950 07 12 – 1952 05 01 dirbo Kauno srities Lazdijų rajono skyriaus pavaduotoju, tuo pačiu metu – Lazdijų r. 2–N poskyrio viršininku.

Macenis Pranas Kazisovič (taip dokumente), g. 1924 08 24 Telšių aps. Plungės vls. Merkelių k. turėjo pradinį vidurinį išsilavinimą (baigė 4 gimnazijos klases), 1945 m. mokėsi SSSR NKVD mokykloje Lietuvoje. Nuo 1947 10 01 dirbo MGB Lazdijų aps. valsčiaus poskyrio operįgaliotiniu, nuo 1950 02 23 – MGB Lazdijų aps. skyriaus Leipalingio vls. poskyrio vyr. operįgaliotiniu, nuo 1950 07 12 – MGB Kauno sr. Veisiejų rajono skyriaus 2–N poskyrio vyr. operįgaliotiniu, nuo 1951 06 10 iki 1952 02 01 – MGB Kauno sr. Veisiejų r. skyriaus 2–N poskyrio viršininko pavaduotoju.

SSSR MGB įsakais 1948 04 22 suteiktas leitenanto, 1951 10 19 – vyresn. leitenanto laipsnis.

Petrošius Jonas, g. 1916 m. Utenos aps. Alantos vls. Idiškio k.

Nuo 1945 02 01 dirbo NKGB Lazdijų aps. skyriaus operįgaliotinio padėjėju, nuo 1946 04 01 – MGB Lazdijų aps. skyriaus operįgaliotiniu, nuo 1948 04 01 – MGB Lazdijų aps. skyriaus Lazdijų valsčiaus poskyrio viršininku, nuo 1949 09 01 – MGB Lazdijų aps. skyriaus viršininko pavaduotoju, nuo 1950 07 15 iki 1953 04 03 – MGB Kauno srities Simno rajono skyriaus viršininku.

SSSR NKVD 1945 09 08 įsaku suteiktas jaun. leitenanto laipsnis, SSSR MGB 1949 04 08 įsaku – leitenanto, SSSR MGB 1952 09 18 įsaku – (saugumo) vyresn. leitenanto, SSSR KGB 1955 10 24 įsaku – vyresn. leitenanto laipsnis.

Jocius Jonas Antonovič (taip dokumente), g. 1917 05 26 Raseinių aps. Betygalos vls. Isgucėnų k. (taip dokumente), turėjo pradinį išsilavinimą (baigė 6 pradinės mokyklos klases). Nuo 1948 09 15 dirbo MGB Lazdijų aps. Veisiejų valsčiaus poskyrio viršininku, nuo 1950 07 12 iki 1951 06 15 – MGB Kauno srities Veisiejų rajono skyriaus 2–N poskyrio viršininko pavaduotoju.

SSSR MGB įsakais 1945 11 05 suteiktas jaun. leitenanto, 1948 04 22 – leitenanto, 1951 10 19 – vyresn. leitenanto laipsnis.

Renkauskas Jonas Stepovič (taip dokumente), g. 1921 m. (mėnuo, diena nenurody-

ta) Ukmergės aps. Gelvonų vls. Bagaslaviškio k., turėjo pradinį išsilavinimą (baigė 4 liaudies mokyklos klases), 1945 03 02 – 1945 11 16 mokėsi SSSR NKVD mokykloje Lietuvoje.

Nuo 1948 06 01 dirbo MGB Lazdijų aps. skyriaus Leipalingio valsčiaus poskyrio viršininku, nuo 1950 07 12 iki 1952 09 15 – MGB Kauno srities Veisiejų rajono skyriaus viršininko pavaduotoju ir 2–N poskyrio viršininku.

SSRS MGB įsakais 1945 11 05 suteiktas jaun. leitenanto, 1948 05 11 – leitenanto, 1951 06 14 – vyresn. leitenanto laipsnis.

Audenis Vytautas Stanislavovič (taip dokumente), g. 1928 m. (mėnuo, diena kortelėje nenurodyta) Ukmergėje, turėjo vidurinį išsilavinimą (baigė 6 gimnazijos klases), 1956 m. vidurinę mokyklą, 1946 07 04 – 1948 02 23 baigė SSSR MGB MKŠ mokyklą Lietuvoje. Nuo 1953 05 26 dirbo MVD Lazdijų rajono skyriaus viršininku, nuo 1954 04 07 iki 1959 09 27 – LSSR KGB įgaliotiniu Lazdijų rajone.

SSSR NKVD (taip dokumente) įsakais 1948 01 20 suteiktas jaun. leitenanto, 1950 11 15 – leitenanto laipsnis, SSSR KGB įsakais 1954 09 04 – (saugumo) vyresn. leitenanto, 1955 10 24 – vyresn. leitenanto, 1958 12 16 – kapitono laipsnis.

Žuvę Lazdijų aps. MGB–MVD skyrių karininkai:[11]

1. R.Bagdonas – 1950 m. rugsėjo 25 d. Šventežeryje, MGB vyr. operatyvinis įgaliotinis.
2. Nikolajus Vertila – 1947 m.spalio 28 d., MGB jaun. leitenantas.
3. Nikolajus Gaivalenka – 1947 m. vasario 8 d., leitenantas, operatyvinis įgaliotinis.
4. Ivanas Koroliovas, g. 1909 m. – 1947 m. rugsėjo 13 d. Macevičių k., MGB skyriaus viršininkas.
5. Juozas Lazauskas, g. 1922 m. – 1947 m. kovo 1 d. Pakirsnių k., operatyvinis įgaliotinis.
6. Jakimas Muravjovas, g. 1912 m. – 1947 m. kovo 1 d. Pakirsnių k., milicininkas.
7. V.Motinas – 1947 m. liepos 22 d. Kaziulių k., Leipalingio vls. MGB skyriaus viršininkas.
8. Miliušenka – 1947 m. liepos 22 d. Kaziulių k., Leipalingio vls. MVD skyriaus viršininkas.
9. Michailas Motinas, g. 1926 m. – 1947 m. rugsėjo 3 d. Černiauskų k., milicininkas.
10. Vasilijus Martiševas, g. 1926 m. – 1947 m. rugsėjo 13 d., Macevičių k., įgaliotinis.
11. Juozas Ragelis, g. 1923 m. – 1948 m. vasario 8 d., kai ėjo iš Leipalingio į Savanorių k., MGB jaun. leitenantas.
12. Jonas Stankevičius, g. 1926 m. – 1947 m. rugsėjo 3 d. Černiauskų k., milicininkas.
13. Tamošaitis – 1946 m. gegužės 7 d. Babrų k., Veisiejų vls. įgaliotinis.
14. Stepanas Čiujevas, g. 1915 m. – 1947 m. kovo 1 d. Pakirsnių kaime, įgaliotinis.
15. Stasys Šimkevičius, g. 1928 m. – 1948 m. rugpjūčio 2 d. Paliepio k., Kapčiamiesčio vls. MVD skyriaus įgaliotinis, jaun. leitenantas.
16. Šturminas (Miturinas) – 1947 m. liepos 22 d. Kaziulių k., OCY kuopos vado pavaduotojas.

Stribai

Rusų kariuomenei Lietuvos vieškeliais nudundėjus į vakarus, kaimuose pasirodė šunimis vedini enkavėdistai, dar vėliau – kaimiečiams gerai pažįstami, bet keistai apsirengę žmonės: pusiau kariškiai, su raudonomis penkiakampėmis kepurėse. Tai buvo stribai. Tas keistai išverstas ginkluoto žmogaus pavadinimas, jo elgesys, psichologija atėjo iš Sovietijos ir dar ilgai pasiliks lietuvio atmintyje. Greitai paplito šmaikšti dainelė: „Ir atėjo kūdas stribas, automatas ant pečių, duonos plutą įsikandęs, duoki, buože, lašinių!" Lietuvos komunistai susigriebė negerai padarę, pavadindami tuos žmones „naikintojais" ir pervadino „liaudies gynėjais". O ta jų „ginama liaudis" juos ir toliau laikė stribais – nusikaltėliais. Iš pirmo žvilgsnio tai buvo tarsi laukinių giminė, atklydusi iš klajoklių krašto. Tačiau ji kilo iš mūsų pačių, tik apimta pasąmoninių sadistinių vaizdinių ir troškimo – naikinti. Iš tikrųjų jie ir buvo kaip laukiniai – vieni nuo kitų priklausomi ir lygūs, kartu nesivaržantys. Grobį irgi dalindavosi kaip anie: kas stipresnis, tas ir daugiau... Visi laikėsi bandos principo: kai vienam nariui pasidarydavo baisu, tas savo baime užkrėsdavo ir kitus, ir visa banda, apimta panikos, bėgdavo per kaimus kur į saugesnę vietą. Tačiau vieno žiaurumas taip pat būdavo užkrečiamas, juo persiimdavo dauguma. Stribai negalvodavo, bet veikdavo instinktyviai. Būdavo, kad drąsa atsirasdavo net iš baimės, ir minia padarydavo tokių nusikaltimų, kokių atskiras jos narys gal niekad nepadarytų. Ar net jais pasibaisėtų. Taigi beasmenei ir anonimiškai miniai visos kaltės tarsi buvo iš anksto atleistos – ji lyg ir nepakaltinama. Tačiau stribų nekentė ne tik kaimiečiai, bet ir patys kariškiai. Tai buvo Lietuvos komunistų „kariuomenė" tautai skaldyti ir valdyti.

Marksizmo teoretikai, būdami puikūs minios psichologai, pabandė savo kūrinį įskiepyti ir Lietuvoje, mat žinojo, kad bandos instinktai yra amžini kaip pati gamta. Ir štai paleido tuos vargšus per miestelius ir kaimus „lygybės daryti", nes šis troškimas prilygsta kitam, stipresniam, turtingesniam, irgi amžinas. Ir ėjo stribai per žmones, juos „robavodami" ir „kotavodami", savo artimuosius Sibiran tremdami, nes buvo įsitikinę, kad viską keičia negrįžtamai. Taigi lyg ir apimti savotiško pamišimo ar net apsėsti... Bet kai šis pamišimas praėjo, pasiliko kaltės jausmas ir nenumaldoma baimė, kuri ir neleidžia stribui pasakyti tiesą net šiandien, praėjus tiek metų, o jiems patiems atsidūrus ties slenksčiu į Anapus.

Gal ne vienas buvęs stribas prisimena save, stovintį stribynėje prieš leitenantą ir gaudantį jo proteliui nesuvokiamus žodžius: „V konce koncov!" Dabar, jau žiloje senatvėje, gal seka liūdnu žvilgsniu laidotuvių procesiją: karstą su partizano palaikais, surankiotais iš stribyno patvorių, perjuostus trispalve, kurį žmonės lydi į amžinojo poilsio vietą. Gal jo ausyse staiga suskamba daina, kurią, sustoję ant jaunu krauju aplaistytų kalvų, dainavo ganyklų vaikai: „Neliūdėk, žalia giruže, nes ateis laikai, sudainuos tau linksmą dainą Lietuvos vaikai..." Ir tie laikai atėjo. Tik gal nė vienas stribas taip ir neparodė tos vietos, kur jie kitados, su penkiakampėmis kepurėse, naktį užkasė žuvusius ir nukankitus, kurių kepurės buvo papuoštos Vyčio ženklais. Taip susidūrė ir mirti-

Вариант №3

„УТВЕРЖДАЮ"
Министр Госуд. безоп. Лит. ССР
Генерал-майор
„24" июля 1949 г.

СОВ СЕКРЕТНО
ЭКЗ. № 3.

СХЕМА

Дислокации частей и подразделений 4 сд 8 мгб СССР после перегруппировки

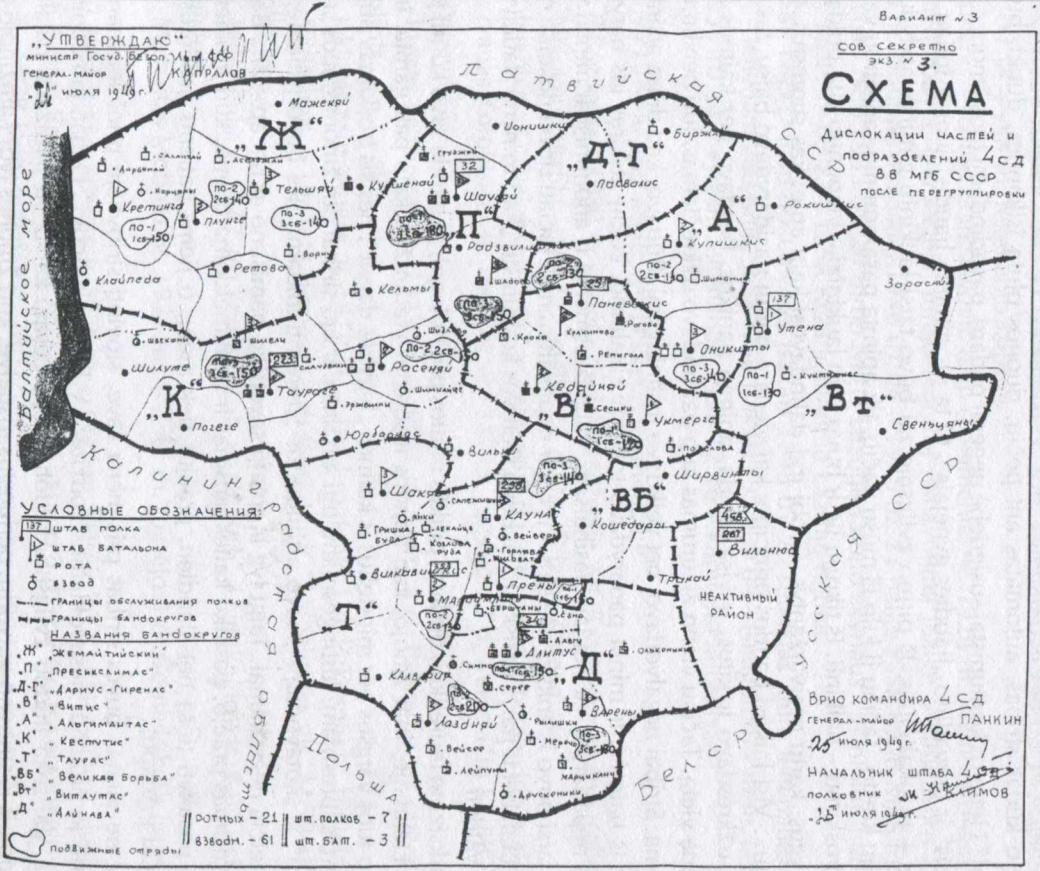
Латвийская ССР
Балтийское море
Калининградская область
Польша
Белорусская ССР
„Ж"
„Д-Г"
„П"
„А"
„К"
„В"
„Вт"
„ВБ"
„Т"
„Б"
Мажейкяй
Ионишкис
Биржай
Паневежис
Рокишкис
Купишкис
Зарасай
Утена
Шилуте
Таураге
Погеге
Кедайняй
Укмерге
Свенцяняй
Юрбаркас
Вильямполе
Ширвинтай
Шакяй
Каунас
Кошедарис
Вильнюс
Вилкавишкис
Тракай
Неактивный район
Алитус
Друскининкай
Варены
Лазднай
Кальвария
Сувалки
Сейны
Ольекники
Марцинконис
Друскеники
Лейпуны
Мерече
Фишишки
Ретова
Кельмы
Радвилишкис
Шяуляй
Тельшяй
Кретинга
Клайпеда
Шилялис
Расейняй
Шимкайтис
Ионава
Кедайняй
Ремигола
Кулкишково
Кроки
Шимоняй
Кукитишкис
Сесники
Подбалова
Пренай
Сенай
Алитус
Гренишкис
Ковалёва Буда
Гервятишкис
Шилялис
Шимкайтис
Рушишкис
Салемишкис
Янки
Цекляйс
Вейсеры
Жасеряй
Дарбенай
Кюршенай
Плунге
Ворни
Шилялис
Шимкайтис
Шилялис
Шимкайтис
Шилялис
Шимкайтис

nai susikovė ne tik žmonės, jų idėjos, bet ir jų simboliai. O Vytis, net pralaimėjęs, žmonių sąmonėje vis vien nugalėjo, nes visuomet reiškė gyvosios Lietuvos dvasios pergalę. Ir šiandien mes regime, kad anie pokario kaimiečiai buvo teisūs: partizanų pralaimėjimas – buvo jų Didžioji Pergalė. Iš ten – ir mūsų Atgimimas...

LSSRKP(b) CK 1944 m. liepos 24 d. nutarė respublikos teritorijoje, išvaduotoje nuo vokiečių fašistų okupantų, visose apskrityse steigti naikintojų (istrebitelių) batalionus, kiekvienoje – po 150 žmonių. Stribus organizuoti įsakė kompartijos komitetams ir NKVD skyriams. Taip buvo sukurta „šlovingoji" Lietuvos komunistų „armija". Tą Antano Sniečkaus nutarimą perrašė enkavėdistų vadas Juozas Bartašiūnas.

Liepos 27 d. jis įsakė istrebitelių batalionų štabo viršininkui papulkininkiui Eismontui parinkti iš karininkų batalionų vadus. Taip pat įsipareigojo NKVD skyrius veikti nedelsiant ir po 10 dienų informuoti apie tai patį Bartašiūną.

LSSR KP(b) Ck ir LKT 1944 m. gruodžio 3 d. nutarė suformuoti istrebitelių būrius ir valsčiuose – po 30–40 žmonių kiekviename. Būrį apginkluoti kulkosvaidžiu ir trofėjiniais ginklais. Pabrėžiama, kad stribų būriai yra NKVD kariniai padaliniai ir naktimis turi likti kareivinėse, o dieną, jeigu ramu, gali eiti namo. Operacijų vykdymui skirti „arklinį" transportą... Į stribus imti tik ištikimus revoliucionierius, grįžusius iš „lazaretų" karius, tarybinius partizanus, komjaunuolius ir panašius „didvyrius". O svarbiausia – būti budriems, nes ir tarp stribų pasitaikę išdavikų. J.Bartašiūnas 1945 m. kovo 23 d. informavo stribų vadus, kad esama atvejų, kai istrebiteliai, pasiėmę ginklus, išeina pas partizanus. Antai iš Alytaus apskr. naikintojų bataliono į mišką išėję 4 „liaudies gynėjai".[12]

LSSR NKVD
1945.II.15.
drg. Kruglovui
Lietuvos SSR Vidaus reikalų liaudies komisarui,
valstybės saugumo komisarui drg. Bartašiūnui.
Operatyvinio sektoriaus viršininkui
III rango milicijos komisarui drg. Rudiniui.

Spec pranešimas[13]

Š.m. vasario 2 d. Šventežerio valsčiaus NKVD skyriaus įgaliotinis Svistelinas su istrebitelių komandos grupe šukavo Margų gyvenvietę, esančią netoli miško masyvo prie Kamenkos kaimo (kv. 18/66). Svistelinas 2 val. dienos baigė darbą ir kartu su naikintojų komandos kariais atėjo prie savo pastočių, esančių pamiškėje, ir rengėsi važiuoti į Kamenką.

Kai tik kariai susėdo į roges, banditai iš miško pusės paleido kulkosvaidžių ugnį į istrebitelius, dėl to iš pirmos salvės nukauti 5 istribiteliai ir vienas sužeistas.

Drg. Svistelinas ir su juo esantis milicininkas paleido iš automato atsakomąją ugnį,

ketino banditus pulti, bet naikintojų komandos kariai, palikę žuvusius, metę ginklus, paniškai išsibėgiojo...

Pavyko atremti banditų puolimą, surankioti mestus ginklus ir išnešti iš kovos lauko sužeistą karį. Svistelinas taip pat buvo sužeistas į petį ir kaklą.

Aiškinantis pagal dalyvavusiųjų ir mačiusiųjų parodymus paaiškėjo, kad buvo nukauti du banditai, kuriuos kiti banditai nusivežė.

Iš apskrities NKVD skyriaus darbuotojų ir pasienio komendantūros sudaryta grupė, vykdyti priemonėms nustatant banditų buvimo vietą ir areštuojant jų rėmėjus.

Agentūros ir tardymo būdu išaiškinta, kad ginkluotas susidūrimas įvyko su banditų grupe, vadovaujama bandito Juozo Leifanto. (Neifaltos B.K.).

Nurodyta gauja sausio 28 d. iš istrebitelių grupės, vadovaujamos drg. Svistelino, atėmė 2 kulkosvaidžius ir 2 automatus, ir ji slapstosi Alytaus ir Marijampolės aps. teritorijoje.

LTSR Seinų aps.
NKVD ir NKGB opergrupės viršininkas,
valst. saugumo majoras (Kukuškinas)

1945 m. vasario 3 d.
Vilniaus NKVD–NKGB operatyvinio sektoriaus viršininkui
pulkininkui drg. Rydykai
Vilnius
1945 m. spalio mėn. penkiadienio

Pranešimas[14]

(Ištrauka)

Nacionalistinis pogrindis ir banditų grupės, veikiančios apskrityje, tęsia savo priešišką veiklą. Per ataskaitinį penkiadienį Seirijų valsčiuje užregistruoti 2 teroristiniai banditų išpuoliai.

1) Spalio 20 d. Seirijų vls. NKVD skyriaus apylinkės įgaliotinis Radvilavičius Pranas, Domo s., 18 val., grįždamas iš Vainiūnų arkliais važiavo su 4 naikintojų būrio kariais. Už 8 kilometrų nuo Seirijų, Cibulių k. rajone grupę iš pasalų apšaudė grupė banditų, per susišaudymą buvo nukautas apylinkės įgaliotinis Radvilavičius ir naikintojas Lukoševičius Baltrus, Jono s., sužeistas naikintojas Radvilavičius Kazys, Prano s., ir Radvilavičius Jonas, Jono s. Po susišaudymo banditai iš nukautųjų paėmė lengvąjį kulkosvaidį, automatą, šautuvą ir pasislėpė.

Spalio 21 d., tęsiant aiškinimosi darbą dėl įvykdyto teroro spalio 20 d. Seirijų valsčiuje, 10 naikintojų būrio karių, vadovaujamų OBB vyr. įgaliotinio naikintojų batalionui leitenanto drg. Kraskovo, 18 val. grįžo iš operatyvinės užduoties į Seirijus. Už 4 km nuo Seirijų mūsų grupė gavo duomenų, kad Akuočių dvare yra apie 20 žmonių banditų gauja. Mūsų grupė ryžosi patikrinti faktą, išsidėstė mūšio tvarka, priėjo prie dvaro, ir iš tikrųjų jo prieigose banditai mūsų grupę apšaudė. Prasidėjo mūšis, kuris tęsėsi 20 minučių, kol mūsų grupė išeikvojo šovinius, po to dėl banditų pusės jėgų persvaros pasi-

traukė, prarasdama nukautąjį karį naikintoją Aleksą Andrulevičių, ir vienas buvo lengvai sužeistas (...).

Apžiūrėjus mūšio lauką, buvo nustatyta, kad per mūšį nukauti 5 banditai (kraujo pėdsakai), kurių lavonus nusinešė patys banditai, be to, mūšio lauke rastas banditų portfelis su 25–50 sudėtų į paką lapelių su Lazdijų apskrities valsčiaus pavadinimais, iš to matyti, kad nurodyta grupė buvo maršrutinė ir ėjo iš Alytaus apskrities į Lazdijų apskritį platinti lapelių. Tolimesnis banditų persekiojimas teigiamų rezultatų nedavė.

Be to, spalio 21 d. Seirijų vls., Pošnios k. rajone buvo nuplėšti kontrevoliucinio turinio lapeliai, platintojas nenustatytas. Mūsų per šį periodą rasti lapeliai pridedami prie pranešimo.

Alytaus aps. NKVD skyriaus viršininkas
papulkininkis (Lisovskis)

Iš Seinų aps. LKP(b) sekretoriaus pranešimų:[15]

(...) Apskričio gyventojai bendrai imant skaitosi vidutinio turtingumo, tamsūs, prietaringi, užsispyrę nacionalistai, darbininkijos nėra, nes, išskyrus keletą smulkių malūnų bei lentpjūvių, jokios pramonės nebuvo ir nėra.

Tarybų valdžia valsčiuose ir apylinkėse buvo pastatyta iš neaiškių žmonių, nes teisingas žinias sunku buvo iš karto surinkti, kadangi šitam apskrityje nebuvo nei partinio judėjimo, nei pačių partizanų, išskyrus kelis pavienius asmenis ir pasekoje buvo daug išaiškinta liaudies priešų, kurie buvo prasiveržę į tarybinius organus, kurie šiuo metu buvo izoliuoti.

(...) Nuo sausio mėn. 1945 m. išsiplėtė mūsų apskrityje banditizmas ir jau pradėjo veikti ne smulkiomis grupėmis, o didelėmis bandomis, po 200–300 gerai ginkluotų banditų ir daugiau, kurie vežasi ir ginklų bei šaudmenų atsargas, atimtuose nuo valstiečių vežimais ir arkliais, o daugumoje apiplėšia tarybinius ūkius bei arklių–mašinų nuomavimo punktus.

Tokių stambių banditinių gaujų vasario mėnesyje pradėjo pasirodyti tankiau ir kovą vesti su jais ne tik naikinančio bataliono vyrams pasirodė sunku, bet kad ir pasieniečių esantys garnizonai nebeužkerta kelią jų siautėjimui. Nes dabartiniu metu jie metė lozungą (tai yra banditai), kad mes greitai baigsime su tais, kurie įvedė komunistų tvarką Lietuvoje. Ir jie pirmoje eilėje ieško tų, kurie yra grįžę iš Tarybų Sąjungos lietuvių.

Praktikoje aš duodu kelis pavyzdžius jų veikimo taktikos, kurias aš pats ir mano draugai pergyvenom.

1. 1945 m. sausio 14 dieną, nuvažiavus į Sangrūdos valsčių dėl pravedimo kompanijos prievolių pristatytmo valstybei reikalu bei raginimo kovai prieš Lietuvos vokiškuosius nacionlistus. Kuomet buvome susirinkę pas valsčiaus vykdomojo komiteto pirmininką, valsčiaus ir apskr. pasiųstas aktyvas, apie 8 val. 30 min. vakaro, buvo paleista automato serija per langą, kur pasekoje buvo užmušta 3 žmonės ir 3 sužeista, tame skaičiuje ir aš į ranką ir galvą.

2. Po to, vasario 23 d. 1945 m. buvo pulta naktį tas pats valsčiaus miestelis Sangrūda, tuomet radosi tenai apkomo atstovas, kuris buvo nuvykęs pravesti Raudonosios Armijos 27–ųjų metinių sukaktuves. Puolimas buvo įvykdytas 2 val. ryto, bet atremtas vietos veikiančiojo bataliono vyrų bei pasieniečių, kur pasekoje žuvo du pasieniečiai, karininkas ir kareivis.

3. 1945 m. vasario mėn. 25 d. įvyko apkomo nutarimu grupinis mokytojų suvažiavimas Rudaminoje. Buvo suvažiavę dviejų valsčių mokytojai, kur buvo dienotvarkėje aptariami pedagoginiai klausimai ir pranešimas apie tarptautinę padėtį ir padėtį frontuose. Pravesti buvom nuvažiavę ir aš kaip agit. ir propagandos skyr. vedėjas (T.Kulakauskas) ir švietimo skyriaus vedėjas. Įpusėjus suvažiavimo dienotvarkei, apie 2 val dienos gavome pranešimą, kad Rudaminos miestelį supa banditai ir pasekoje išgirdome kulkosvaidžių bei automatų šūvius visai arti ir beganti vietos milicija iš miestelio. Padėtis buvo rimta, nes miestelis liko atviras, niekieno neginamas, kilo įtarimas, ar nėra specialiai ruoštas užpuolimas ant minėto mokytojų suvažiavimo, ir tuo pačiu pasirodė, kad miestelis yra supamas iš visų pusių ir gana didelėmis jėgomis, kaip vėliau paaiškėjo, kad buvę banditų daugiau negu 300 gerai ginkluotų asmenų.

Susirinkę mokytojai kai kurie labai išsigando, kurie buvo lojalūs Tarybų valdžiai, net pradėjo naikinti pareiškimus, kuriuos turėjo pasirašę dėl įstojimo į profesinę sąjungą. Be to, pamatę, kad banditai sudaro rimtą pavojų jiems, kurie prisideda prie Tarybų valdžios sutvirtinimo Lietuvoje, iš tų organų, kurie specialiai turi kovoti su banditizmu, būtent: milicija bei nakinantys batalionas, banditams puolant miestelį dienos metu, pabėgo dėl silpnos organizacijos ir ginklų bei šaudmenų trūkumo ir paliko vietos aktyvą likimo valiai – banditų malonei.

Kur pasekoje buvo išplėštas kooperatyvas ir paimtos tinkamesnės prekės bei pinigai. Paleisti iš milicijos arešto. Apgadintas milicijos namas nuo granatos.

Ir per šį puolimą apart 9–nių užmuštų naikinančio bataliono vyrų, dingo be žinios daugiau 20–ies dar naikinančio bataliono vyrų, kur matyti buvo sugauti banditų ir išvežti.

Banditai siekia paraližuoti žemesniuosius Tarybų valdžios organus, kur, žinoma, jie patys vykdytojai praktikoje į gyvenimą, visų partijos bei vyriausybės nutarimų yra per vis mažiau apsaugoti, neturi jokių ginklų ir gyvena kaimuose pavieniui..."

(Kalba netaisyta)

Pasakoja Jonas Vaitkevičius

„Tai įvyko 1945 metų vasarį. Lopiškų kaime buvo apsistoję gal 20 rogių su partizanais, o jų vadas atvyko važeliu. Ten pat gyveno stribas Petras Sereda. O stribai iš Jono Čekanavičiaus buvo atėmę didelį bulių ir jį pasipjovę. Mėsos turėjo, bet duonos neturėjo. Taigi Petras Sereda parvyko iš Rudaminos stribyno į namus duonos. O namuose partizanai. Išeina jo tėvas iš trobos ir sako: „Sūnau, nenusigąsk, turime svečių". Ir išėjo trys partizanai. Išsigandęs jo vežėjas spruko su rogėmis pas stribus į Rudaminą, ir pranešė, kad taip ir taip – Petrą banditai suėmė. Tada stribų vadas Stasys Butanavičius (iš Mikniškių kaimo) prašo rusų leitenanto leisti jo būriui suimti pastizanus. Tas leido. Ir

išvažiavo: broliai Saladinskai iš Maišymų kaimo, Kryžiokas irgi iš ten, Šmitas, Leskevičius iš Sakalčiznos ir kiti. Stribus, dar neprivažiavusius Petro Seredos sodybos, iš užpakalio apsupo partizanai. Leskevičius pasidavė, Šmitas pabėgo, o kiti žuvo. Taip atsitikus, partizanai nutarė pulti Rudaminą. Pajutę Rudaminos stribai stvėrė prie bažnyčios stovėjusius žmonių arklius, o tada buvo mišios, sekmadienis, ir į Lazdijus. Dar kiti bažnyčios bokštuosna sulindo, o toks stribas Zabulevičius tvarte po mėšlu pasislėpė. Partizanai, užpuolę stribų būstinę, sunaikino dokumentus ir išvadavo areštuotus. Įdomiausia tai, kad su partizanais Rudaminos stribyną puolė ir pasidavęs stribas Leskevičius. Partizanai, sugrįžę į Lopiškių kaimą, papietavo ir kartu su Petru Sereda ir Leskevičiumi išvažiavo į Kalniškės mišką. Gegužės 16 dieną per kautynes Kalniškės miške Leskevičius žuvo, o Petras Sereda pabėgo, bet vėliau jį sugavo ir nuteisė lagerio.

Rudaminoje tada nušovė saugumo agentą, Motiejūną."

Iš Seinų apskrities LKP(b) sekretoriaus pranešimų:[16]

„Kaip tik tuo pačiu laiku Leipalingio milicijos skyriaus patalpose buvo sušauktas valsčiaus aktyvo pasitarimas dėl pravedimo Didžiosios Spalio Socialistinės Revoliucijos šventės minėjimo. Susirinkimą apsaugojo vienas liaudies būrio gynėjų kovotojas, o patrulių bei kitos apsaugos miestelyje nebuvo. Banditai pasinaudodami vietinių milicijos organų nebudrumu, apsuko miestelį nejučiomis, priėjo prie pašto agentūros, nupjovė ryšių laidus ir puolė milicijos patalpas, kuriose vyko aktyvo pasitarimas, apmėtė patalpas granatomis ir apšaudė iš šautuvų, automatų bei kulkosvaidžių, ko pasekoje kulipka buvo užmuštas liaudies gynėjų būrio kovotojas (kuris apsaugojo susirinkimą) Žibūda ir sužeisti valsčiaus milicijos viršininkas drg. Sergejenka ir milicininkas drg. Maciulevičius. Nežiūrint to, kad miestelis buvo užpultas netikėtai buvo oranizuota miestelio gynyba, vietinio liaudies gynėjų būrio bei milicijos jėgomis kuriomis vadovavo valsčiaus partorgas drg. Steponavičius, mūšiai su banditais tęsėsi apie valandą laiko, bet kadangi banditų jėgos buvo žymiai didesnės ir pasinaudodami netikėtu užpuolimu valsčiaus įstaigoms spėjo padaryti didelių nuostolių.

Kadangi banditai prieš užpuldami nutraukė telefono laidus, tai telefono ryšio su apskrities centru bei kaimyniniais valsčiais ir pagalbai ginkluotų jėgų iššaukti iš kitur nebuvo įmanoma, tik vienas liaudies gynėjų būrio kovotojas, pasprukęs iš banditų apsupimo, nubėgo pranešti apie įvykį į artimiausią miestelį Veisiejus, kuris randasi apie 12 klm nuo Leipalingio. Pranešus Veisiejų komendantui apie įvykį, tuojau pagalbai buvo pasiųsta su mašina apie 20 pasienio raudonarmiečių, kurie į Leipalingį atvyko apie 23 val. naktį, bet banditai jau buvo pasitraukę, tuo pat laiku pribuvo į Leipalingį ir iš Lazdijų pasiųsta operatyvinė grupė, susidedanti iš liaudies gynėjų bei milicijos darbuotojų. Tačiau iš pasieniečių bei saugumo organų pusės nebuvo imtasi iniciatyvos aktyviam banditų persekiojimui, aiškindami, kad tamsios nakties sąlygose banditų persekiojimas buvo neįmanomas.

(...) Apie vasario mėn. pradžią Leipalingio naikinančio bataliono vyrai ir valsčiaus milicijos viršininkas vykdė operaciją ir susidūrė su banditų grupe. Prasidėjo susišaudymas, bet nebūdami tikri, kad jie ne su savais šaudosi, milicijos viršininkas sustabdė

šaudymą ir su trimis naikinančio bataliono vyrais nuėjo priešais, sakydamas, kad mes šaudomės su savais. O iš tikrųjų buvo banditai ir visi nuėjusieji buvo suimti."

(Kalba netaisyta)

1945 m. gruodžio 21–ąją kartu su naikintojais, vadovaujamais Seirijų NKVD skyriaus viršininko pavaduotojo milicijai Taranovo, į Paserninkų kaimą buvo pasiųsta karinė grupė. Už trijų kilometrų nuo Seirijų ši grupė susidūrė su partizanais. Per susišaudymą buvo nukautas Taranovas, NKVD įgaliotinis Aleksa ir penki kariai naikintojai, sužeistas vienas vietos gyventojas. Partizanai paėmė tris kulkosvaidžius, du automatus, du šautuvus ir NKVD anstpaudą, buvusį pas drg. Taranovą.[17]

Iš stribo Jono Radvilavičiaus 1975 m. liudijimo [18]

„1945 metais rudenį ar pavasarį, tiksliai neprisimenu, mes žinojome, kad 250 banditų ruošiasi pulti Seirijus. Apie tai mes sužinojome tokiu būdu. Mano sesers vyras Bražinskas Zigmas važiavo šieno arkliais su pastote į Paserninkų kaimą. Jis dirbo Seirijų valsčiaus arklių šėriku. Pastotė buvo iš Žagarių kaimo. Su juo kartu važiavo Kėrys, vardo neprisimenu. Paserninkų kaime banditai jį nukėlė nuo šieno (važiavo su šienu į Seirijus), nurengė, nuvedė į Bukaučiznos mišką Bestragiškės kaime ir kankino. Kėrį banditai paleido, prieš tai primušė. Kėrys pranešė, kad banditai nusivedė Bražinską Zigmą, liaudies gynėjai – 13 žmonių išvyko ieškoti banditų. Išvykimo metu skambino Seirijų bažnyčios varpai. Visi, išskyrus porą trejetą žmonių, buvo nušauti banditų. Vėliau tą pačią dieną atvyko kariuomenė iš Alytaus ir banditai turėjo pasitraukti. Ir tik tardant Paserninkų k. gyventojus, buvo sužinota, kad banditai turėję pulti Seirijus."

Alytaus apskrityje 1946 m. jau buvo 7 stribų būriai, iš viso – 190 žmonių. Alytaus LKP(b) nutarė įsteigti skrajojantį liaudies gynėjų batalioną. Bataliono vadu paskyrė drg. Lisovskį, pavaduotoju – drg. Slavinską, bataliono komisaru – drg. Prakapą.

1–ojo būrio vadu tapo Bronius Daraškevičius, buv. Šarūno būrio partizanas, politvadovu, komjaunimo sekretorius Steponaitis, 2–ojo būrio vadas drg. Filimonovas, buv. Šarūno būrio partizanas, politvadovas, komjaunimo instruktorius drg. Jaciunskas, 3–iojo būrio vadas Antanas Žmuidzinavičius, buv. Šarūno būrio partizanas, politvadovas – drg. Bukleris.

„Prie bataliono sudėties sudaryti agitfurgoną dėl agitmasinio darbo gyventojų tarpe, furgono viršininku skirti drg. Baravyką, pavaduotoju – drg. Dobrovolską", – nutarė Alytaus LKP(b), o pasirašė sekretorius Juozas Matačinskas...[19]

Taip dauginosi apskrityje stribai, tarp kurių buvo nemaža NKGB užverbuotų slaptųjų agentų. Alytaus MGB turėjo 18 tokių stribų–agentų..." Agentas Bojevikas – Seirijų stribas Vincas Savostas teikia žinių apie Butkaus – Juozo Marčiulionio ir Špoko – Antano Vailionio partizanus", – rašo MGB. Pagal to paties Bojeviko duomenis Juozapavičiuose, pas Oną Padimanskienę, 1948 m. birželio 19 d. bus šokiai, į kuriuos ateis civiliškai apsirengę banditai. Buvo pasiūsta operatyvinė grupė, vadovaujama Seirijų MGB skyriaus operatyvinio įgaliotinio jaun. ltn. Sudilovskio ir MGB 1–osios kuopos

vado leitenanto Filatovo. Stribai, sutikę sodyboje vyrą su moterimi, sukomandavo: „Ruki verch!" „Zdravstvujte, tovarišči", – atsakė nepažįstamasis ir, išsitraukęs pistoletą, ėmė šaudyti. Moteris šoko bėgti, bet paskui parkrito – buvo mirtinai sužeista. Tuomet žuvo partizanas Dobilas – Vaclovas Bartkevičius, g. 1922 m. Gudonių kaime, ir Onutė Konstanavičiūtė, g. 1930 m. Juozapavičių kaime.

O štai ir liudijimas apie stribų „karingumą". Alytaus aps. LKP(b) sekretorius 1947 m. kovo 4 d. rašo: "Komunistų biuras pažymi, kad einantis valsčiaus MGB skyriaus viršininko pareigas Losiakovas ir MVD skyriaus viršininkas Smirnovas sausio ir vasario mėnesiais susilpnino kovą prieš buržuazinių nacionalistų likučius ir jų ginkluotus būrius."

Losiakovas be apskrities MGB skyriaus viršininko leidimo išvažiavo iš valsčiaus teritorijos, palikdamas stribus vienus. Tie vaikčiojo po kaimus medžiodami ir užsiiminėdami rinkliava. Be kariuomenės priedangos vasario 24 d. Raganiškės kaime susidūrė su partizanais. Žuvo Seirijų valsčiaus partorgas Kavaliauskas, valsčiaus VK pirmininkas Korkazas, apylinkės pirmininkas Vaivada ir buvo sunkiai sužeistas LKP(b) instruktorius L.Solovjovas.

„LKP(b) aps. biuras pažymi, kad MGB kariuomenės pulko štabo viršininkas Kuricynas, vykdydamas operaciją prieš minėtą gaują, ją sužlugdė, susidurdamas su 27 banditais, Losiakovo ir Smirnovo neveikla privedė prie to, kad nacionalistai banditiniai elementai prieš rinkimus į AT suaktyvino savo priešišką veiklą. Valsčiaus teritorijoje nebaudžiami platina antitarybinius lapelius ir leidžia antitarybinį laikraštį „Laisvės rytas". Jie taip sujžūlėjo, kad šį laikraštį paštu atsiunčia visiems vadovaujantiems valsčiaus darbuotojams, tarp jų MGB bei MVD viršininkams".[20]

Stribai, be to, partizanų visaip gąsdinami ir bauginami. 1947 m. gegužės 9–osios naktį pas Geištarų kaimo gyventoją atėjo trys karininkai, vienas, sako, buvo su leitenanto antpečiais. Paprašė piliečio, kad tasai nuneštų siuntinį vienam Miroslavo stribui nuo brolio. Ant dėžutės, aptrauktos drobe, buvo parašyta: „Miroslavo milicija – Juozui Rauličkiui". Nešėjas, neradęs adresato stribyne, nunešė siuntinį jam į namus. Siuntinio savininkas pradėjo jį atidarinėti. Dėžutei sprogus, žuvo J.Rauličkis ir dar trys asmenys, užsidegė troba.

1947 m. gegužės 8 d. Lazdijų aps. MGB skyriaus viršininkas papulkininkis Pšeničnikovas rašo Lazdijų LKP(b) sekretoriui drg. Mačnevui:

„1947 m. gegužės 28 d. grupė tarybinio partinio aktyvo su „Š": išvažiavo tarnybiniais reikalais į Lazdijų vls. Šulnelių k. Nuvykę į vietą, sustojo pas stambų buožę, kur pradėjo gerti svaiginančius gėrimus, po to atidengė betikslį šaudymą į taikinį. Dėl nerūpestingumo ir politinio budrumo stokos, grupė tarybinio aktyvo neblaiviame stovyje patraukė iš Šulnelių kaimo į Lazdijus. Kelyje tarybinių aktyvistų grupę apšaudė teroristinės grupės dalyviai, to rezultate žuvo „Š". Part. taryb. aktyvas panikoje pabėgo, palikęs žuvusį draugą nelaimės vietoje".

Iš vietos istrebitelių operacijos. 1948 m. rugpjūčio 26 d. 34 šaulių pulko 2–asis batalionas, vadovaujamas būrio vado kapitono Kovalenkos, išėjo su stribais ieškoti Mikyčių miške Vargdienio – Vinco Mikelionio (g. 1913 m. Bajoriškių k.) partizanų. Ten

jų neradę, pradėjo krėsti aplinkinius kaimus. Į stribų būrį, atsidūrusį Gilbiečio kaime prie Gutausko sodybos, kažkas paleido automato seriją ir sužeidė Vytautą Jagodinską. Tada 22 stribų būrys apsupo Gutausko sodybą ir pradėjo iš visų pusių į ją šaudyti. Į pagalbą naikintojams atskubėjo 120 kareivių iš 2–ojo bataliono. Tie irgi, nieko neišsiaiškinę, ėmė šaudtyti. Žuvo Paulina Gutauskienė (g. 1874 m.), buvo sužeistos Marytė Gutauskienė (g. 1917 m.), Danutė Gutauskaitė (g. 1940 m.), Onutė Gutauskaitė (g. 1942 m.), Giedrė Volsevičiūtė (g. 1926 m.), Aldona Janavičiūtė (g. 1944 m.) ir Danutė Janulevičiūtė (g. 1938 m.). „Banditų" tuomet nerasta...[21]

Stribai 1947 metais [22]

Vardas Pavardė	Gimimo metai	Tarnybos pradžia	Apginklavimas
	Leipalingio MGB skyrius		
1. Viktoras Šimanskas	1914		Vokiškas šaut.
2. Stasys Radvilavičius	1915		
3. Juozas Mikelionis	1921		
4. Juozas Švitra	1923		
5. Antanas Janulevičius	1908		Lietuviškas šaut.
6. Antanas Klimauskas	1906		
7. Vladas Gusakovas	1919		Lengvasis kulk.
8. Vladas Maslauskas	1914		Vokiškas šaut.
9. Antanas Mackevičius	1919		
10. Semionas Ivanovas	1906		Rusiškas autom.
11. Balys Lazauskas	1906		Vokiškas šaut.
	Veisiejų MVD skyrius		
1. Juozas Smuolis			Vokiškas šaut.
2. Vincas Kamorūnas			Rusiškas SV
3. Alfonsas Leščinskas			Vokiškas aut.
4. Antanas Basevičius			
5. Aleksas Pupininkas			Rusiškas šaut.
6. Edvardas Miskelis			Rusiškas SV
7. Antanas Korsakas			Vokiškas šaut.
8. Stasys Supranavičius			
9. Juozas Bižys			
10. Balys Miliauskas			
11. Balys Sadauskas			Rusiškas šaut.
12. Juozas Tankevičius			
13. Jonas Kasikevičius			
14. Juozas Kalėda			Vokiškas šaut.

15. Balys Kamorūnas — Rusiškas šaut.
16. Pranas Paliutis
17. Vladas Mikelionis — Vokiškas šaut.
18. Antanas Levulis
19. Stasys Matulevičius
20. Vladas Vaikšnoras
21. Vladas Vasiljevas — Rusiškas šaut.
22. Elena Aleksenkova
23. Karolina Kvedarienė
24. Albinas Šumskas — Vokiškas šaut.
25. Jonas Pupininkas — Rusiškas šaut.
26. Zigmas Kerys
27. Antanas Mizaras
28. Juozas Mizaras
29. Česlovas Kelmelis
30. Edvardas Kelmelis

MVD skyriaus viršininkas ltn.Motinas

Šventežerio MVD skyrius

1. Aleksandras Pinkovskis	1908	
2. Viktoras Javinskas	1922	
3. Feapentas Murašovas	1925	
4. Jonas Žukauskas	1929	
5. Jonas Makauskas	1929	
6. Antanas Vitukynas	1929	
7. Bolius Vitukynas	1925	
8. Antanas Tamulynas	1880	

MVD skyriaus viršininkas jaun.ltn. Mirza

Lazdijų MVD skyrius

1. Ivanas Griniovas	1914	1946 11 10	
2. Bronius Karankevičius	1929	1946 06 01	
3. Algirdas Valentukevičius	1928	1944 10 15	Kulkosvaidis
4. Afanasijus Maksimenka	1929	1945 12 01	Šautuvas
5. Juozas Žukauskas	1929	1946 05 01	
6. Vladas Časynas	1911	1947 01 20	
7. Juozas Rinkevičius	1929	1945 04 15	
8. Antanas Maksimavičius	1920	1946 05 30	
9. Kostas Palionis	1929	1946 12 20	
10. Antanas Gervelis	1912	1945 09 05	
11. Michailas Prochorovas	1925	1946 12 20	
12. Vlasas Lechovas	1894	1945 12 19	
13. Antanas Jaskevičius	1914	1945 09 25	

14. Zinaida Bulach	1929	1946 09 10	Valytoja
15. Jerofejus Sidunovas	1926	1946 09 10	Šautuvas
16. Lavrentijus Muravjovas	1928	1946	
17. Matvejus Samuchovas	1927	1946 03 02	

Rekūnas

Rudaminos MVD skyrius

1. Davidas Bakanovas	1919	1945.05	Lengvasis kulk.
2. Mykolas Rusinas	1925	1946.01	Rusiškas šaut.
3. Alfonsas Žmuidinas	1927	1946.04	
4. Juozas Malinauskas	1911	1944.12	
5. Bronius Alesius	1922		
6. Bronius Vasiukonis	1903		
7. Antanas Matusevičius			
8. Jonas Bendoraitis	1929		
9. Pranas Žukauskas	1923		
10. Ivanas Bagdonovičius	1902	1946.11	Karabinas
11. Valentas Stanišauskas	1929	1946.11	Šautuvas
12. Petras Laimonas	1927	1946.10	
13. Josifas Bagdonovičius	1927		
14. Juozas Saladinskas	1927	1946.11	
15. Vitas Galinis	1928	1946.10	Vokiškas šaut.
16. Kazys Miklušis	1927		Rusiškas šaut.
17. Jonas Launikonis	1927		
18. Jonas Sikarskas	1927	1946.12	
19. Ivanas Šmaida	1904	1945.12	
20. Marija Šmaidaitė	1930	1946.11	Valytoja

Skyriaus viršininkas vyresn. ltn. Minakovas

Seirijų bataliono naikintojai

1–oji grupė

1. Bilinskas Edmundas
2. Radvilavičius Pranas, Ievos
3. Dolinskas Juozas, Petro
4. Jakovlevas Fedoras Sevastjanovičius
5. Kėrys Pranas, Prano
6. Urbonas Juozas, Simo
7. Sapiega Pranas, Prano
8. Pankūnas Petras
9. Aleksejevas Vladimiras
10. Kraužlys Juozas
11. Proškinas Nikita Prokopovičius

12. Runta Jurgis, Mykolo
13. Civinskas Juozas
14. Andrijauskas Augenijus
15. Andrijauskas Vladas
16. Andrijauskas Neapolius
17. Karašauskas

2–oji grupė

1. Baranovas Leonidas Andrejevičius
2. Dušanskis Borisas Izidovičius
3. Slavinskas Antanas
4. Kvedaravičius Stasys, Tomo
5. Verneris Leonis, Alfredo
6. Kalėda Jonas, Juliaus
7. Saliūnas Kazys, Jono
8. Klimčiauskas Alfonsas
9. Pečiulis Petras
10. Vasilevičius Adomas

Iš liaudies gynėjų „papročių"

Slaptai

LKP(b) Druskininkų valkomo uždaro susirinkimo protokolas Nr.10
1947 m. rugpjūčio 21 d.

Informacija

Apie tarybinio teisėtumo pažeidimus iš Merkinės valsčiaus vykdomojo komiteto pirmininko Birmano, Merkinės valsčiaus žemės ūkio draugijos pirmininko Skaržinsko, Žemės ūkio draugijos pirmininko pavaduotojo Krukonio, draudimo inspektorės Vaitavičienės, „Grūdų paruošų" sandėlio vedėjo Guduko ir bibliotekos techninio darbuotojo Subačiaus pusės.

1948 m. vasario 5 d. Merkinės valsčiaus grupė aktyvo vaikščiojo į Žeimių kaimą tikrinti, kaip vykdomos miško paruošos. Pavakarėje ginkluota 6 žmonių aktyvo grupė užėjo į šio kaimo gyventojo piliečio Gudžio namus ir, pasivadinę banditais, klausinėjo, ar užeina pas juos rusų kareiviai. Kadangi namuose buvo tiktai senelė su mergaitė, jas pasiuntė į kiemą stebėti, ar neateina rusų kareiviai, o patys, vadovaujami valsčiaus komiteto pirmininko Birmano, pasiėmė iš minėto gyventojo 70–80 kg miltų maišą, lašinių ir riebalų apie 30 kg, apie 10 kg dešros, vyrišką švarką, vyriškus šilkinius marškinius ir odinius pakinktus. Po to išėjo iš namų...

Palinko liepa šalia kelio,
Pravirko motina sena:
– Sūneli! Tėvynė tave šaukia
Ir vėl bus laisva Lietuva...

PARTIZANŲ KAUTYNĖS SU NKDV KARIUOMENE

Partizanų malda prieš kautynes

Gyvybės ir mirties Viešpatie! Tu suskaitei man mano dienas pirmiau, negu aš ėmiau gyventi. Tu esi mano gaivintojas ir apgynėjas iš pat mano jaunų dienų. Ar pridera man šiandien bijoti, kada Tavo neištiriamoji galia veda mane, ištikimą Tėvynės sūnų, į kruvinas kautynes? Jeigu norėsi, Tu mane iš mirties pavojaus išgelbėsi ir mano gyvybę bei sveikatą apsaugosi, tai šlovinsiu aš Tavo garbę. Jeigu Tu kitaip nusprendei, – teįvyksta Tavo šventoji valia. Tau atsiduodu aš, priimk mane į savo amžinąją ramybę.

Leisk man, Viešpatie, kaip garbės vyrui, kaip krikščioniui, kaip neramybės paveldėtojui, narsiai kovoti su kovojančiu, žmoniškai elgtis su nugalėtu. Laimink mūsų vadų akylumą ir patyrimą. Apdovanok pasisekimu jųjų sumanymus bei žygius. Suteik mano Broliams drąsos, narsumo ir ištikimybės, mūsų partizanams garbingąjį laimėjimą.

Šarūno būrys

(Šarūnas – leitenantas Bolius Šimkonis, g. 1908 m. Liškiavoje.)

Iš pasienio kariuomenės pranešimo: „1945 m. vasario 5 d. Igarkos rajone (8070) 94–ojo pasienio pulko 5–oji komendatūra, vadovaujama vyr. leitenanto Kadyrovo, susidūrė su 40–ies banditų būriu. Per kautynes žuvo 18 banditų, kiti 11 sudegė kluone, iš kurio šaudė. Tarp nukautų yra būrio vadas Šimkonis Tūčka, buvęs Lietuvos kariuomenės kapitonas. Vienas suimtas. Nuostoliai 84 p.p. nukauti raudonarmiečiai Polivanovas, Kazakovas ir Guzas. Prarastas lengvasis kulkosvaidis"... Kitoje vietoje NKVD rašo:

„Reikia pažymėti, kad kautynių metu banditų būrys veikė organizuotai. Savo pozicijų neužleido, įnirtingai priešinosi. Rasti dokumentai ir suimtas banditas paliudijo, kad šis būrys buvo LLA dalinys".[23]

„Šarūno" būrys susiformavo 1944 m. rugpjūčio viduryje. Miške už Ringėliškės kaimo įvyko pirmasis šio būrio kovotojų susirinkimas, kuriame dalyvavo apie 30 vyrų. Juos išrikiavo leitenantas Bolius Šimkonis. Rudenį šis būrys jau turėjo apie 60–70 partizanų.

1945 metų vasarį šie partizanai patraukė Kapčiamiesčio link. NKVD manė, kad jie vasario 9 dieną sugalvoję užpulti Kapčiamiestyje esančią pasienio komendantūrą. Partizanai, kiek palūkuriavę Kriovonyse pas Šumską ir Lazicką, per Guronis pasiekė Macevičių kaimą, kur kitą dieną buvo apsupti kariuomenės.

Pasakoja Vytautas Stankevičius

„Čia dar kareiviai vaikščiojo, kai mes su pusbroliu, nuvažiavę pas dėdę, prisirinkome visą vežimą ginklų. Žmonės tada kalbėjo, kad jų prireiks. Paskui atsirado Bolius Šimkonis. Kai jie mūsų kaime išbuvo keletą dienų, tai Šimkonis mane pasišaukė ir sako: „Tu čia vietinis, gal žinai kelią per miškus?" Sakau, kad šitie keliukai mano išvaikščioti. Ir išėjom. Mūsų tada buvo gal 60 vyrų. Daugiausia nuo Liškiavos ir Leipalingio. Kai atėjome į Macevičius pas žmogų, ten buvo seniūnas. Pasirodo, kad jis, parėjęs namo, sėdo ant arklio ir – į Kapčiamiestį. Aš truputį kaltinu ir Šimkonį: ko jam reikėjo ten eiti? Ten tokie žmonės...

Su mumis buvo ir vokiečių kapitonas. Jis nakvojo kitame name, o aš su Šimkoniu. Išstatėme sargybą, išsivirėme valgyti, pernakvojome. Su mumis buvo atėjęs ir Jurgis Ptakauskas su savo partizanais, bet jis sako: „Aš eisiu į kitą kaimo galą". Kaip išėjo, taip ir išėjo. Laukiame. Jau ir pietūs. Su tokiu kitu žiūrime pro langą... ir staiga bėga per kalnelį enkavėdistas, vienoj rankoj granatą laiko, kitoj – automatą nešasi. Savukas kaip patrauks iš kulkosvaidžio, bet per aukštai, tik kepurė nulėkė. Kai prasidėjo šaudymas, tai Šimkonis liepė per duris neiti, bet pro langus iššokinėti, nes į duris gali būti nutaikytas kulkosvaidis. Iššokau pro langą, žiūriu, sužeistas vado adjutantas Antanas Sadauskas. Jis, nusiavęs batą, kojos pirštu nuspaudė gaiduką, bet per žemai laikė šautuvą ir pataikė sau į vidurius. Bolius Šimkonis pats nusišovė iš pistoleto. Aš pats mačiau. Mačiau, kaip bėgdamas nuvirto vokiečių kapitonas. Bulvių duobėje gulėjo nukirstomis kojomis du negyvi enkavėdistai.

Ta kariuomenė atvažiavo sunkvežimiais ir vežimais nuo Sapackinės ir sunkųjį kulkosvaidį buvo atsivežę. Vietą apsistojimui mes buvome pasirinkę gerą: taip prie miško, prie namų gilus griovys, juo upelis tekėjo. Dabar ta vieta, pastačius Ančios hidroelektrinę, vandens apsemta.

Mane sužeidė į koją ir ranką. Nusivežė Marijampolėn ir ten kankino. Nuteisė mirties bausme, bet paskui pakeitė dešimčia metų. Nuvežė į Karagandą, po to dar toliau. Vežė vežė ir nuvežė, o ten tokie barakėliai pusiau žemėj. Kai pažiūrėjau, tai tiesiog už galvos susimk: vaikšto žmogžudžiai, vagys aprištomis galvomis, kaulų džiova sergantys. Aš pagijau".

Enkavėdistų aprašytasis mūšis įvyko Macevičių kaime. Partizanas Bronius Sabaliauskas prisimena: *„Kažkas sušuko: „Va rusai!" Pamatėme nuo miško sodybą supančius žaliakepurius. Ir prasidėjo... Priešai, matyt, galvojo nesutiksią didesnio pasipriešinimo, todėl stati skubėjo prie namo. Pasigirdo vado Šarūno komanda „ugnis" ir žaliakepuriai liko tįsoti kieme. Netrukus namas pradėjo liepsnoti. Kažkas priešingoje namo pusėje išdaužė langą su rėmais. Šarūnas šoko ir lauke sukniubo. Prišokęs pamačiau kruviną krūtinę, labai aiškiai išgirdau: „Palaidokite mane Liškiavoje", ir karžygio gyvybė užgeso. Mes, likę gyvi, puolėm į miškelį, esantį už kokių 150 m. Pasiekėm jį – ir čia nuo kulkos sukniubo Antanas Sadauskas – Dziemedis iš Liškiavos. Likome tik trise. Priešais pasirodė miško proskyna, kurią reikėjo perbėgti, norint patekti į mišką. Bėgant iš kažkur pradėjo švilpti kulkos. Akies kampučiu žvilgtelėjęs kairėje pamačiau sodybą ir keletą sunkvežimių. Tai iš ten šaudė į mus, dar keli žingsniai, ir miškas. Mes išgelbėti! Bet kas su kitais, gyvi ar žuvę? Tokių juodų minčių kamuojami, žinodami, kad nėra Šarūno, patraukėme mišku tolyn. Kiek paėję radome daug gelžbetoninių įtvirtinimų, bet jie buvo turbūt dar nuo 1940 m., kai „nenugalimieji" juos įrengė. Greitai pasukome kita kryptimi. Ėjome visą vasario naktį, lydimi klaikaus vilkų staugimo..."*

Taigi tuomet žuvo: Šarūnas – leitenantas Bolius Šimkonis (g. 1908 m. Liškiavoje, palaidotas 1945 m. Liškiavos kapinėse), Velionis – Petras Subačius (g. 1922 m. Mizarų k., palaidotas 1945 m. Gerdašių kapinėse), Liudvikas Valionis (g. 1920 m. Mizarų k.), Jeronimas Liutvinas (g. Paželsvų k.), Antanas Lučinskas ir Dziemedis – Antanas Sadauskas (g. Liškiavoje, palaidotas Liškiavoje).

Šarūno būriui toliau vadovavo Aušra – Juozas Slauta, gimęs Liškiavoje. Jis žuvo su kitu partizanu Vaclovu Balčiumi – Žaliamiškio miške. Palaidotas Aušra Liškiavos kapinėse. Tuokart taip pat buvo sužeistas ir enkavėdistų paimtas į nelaisvę partizanas Juozas Pauliukonis.

Pasakoja Marytė Šimkonytė–Valentukevičienė

„Mes augome keturiolika vaikų. Bolesius mokėsi Liškiavoje, Merkinėje, Alytuje, o paskui studijavo Kauno universitete teisę. Mirus tėvui tuos mokslus turėjo pamesti, įstojo į karo mokyklą ir pabaigė turėdamas 22 metus. Užėjus rusams buvo Varėnos poligone. Kai NKVD suėmė Lietuvos karininkus, tą naktį jis nakvojo pas ūkininką. Vokiečių laikais tarnavo karininku Vilniuje, o kai rusai Vilnių bombardavo, jis buvo Liškiavoje. Sužinojęs nuvažiavo į savo namus Vilniuje, paskui nusipirkęs arklį su vežimu, parvažiavo į Alytų. Arklį perdavė broliui, o pats išvažiavo į žmonos tėviškę Sasnavoje. Ten sutiko besitraukiantį į Vakarus savo pulką ir prie jo prisijungė, bet užlėkus rusų lėktuvams tas pulkas buvo pakrikdytas. Su savo adjutantu pasislėpė avižų lauke, paskui juos apsupo rusai. Kaitra, vandens nėra, troškulys... ir jie pakėlę rankas, pasidavė. Kareiviai jo adjutantą suėmė, o jį pravijo, nes manė, kad civilis, mat buvo neuniformuotas. Tas adjutantas tiems kareiviams sako: „Mane paėmėte, o karininką paleidote". Tie pradėjo jo ieškoti. Žmonės jam patarė jiems prisistatyti, tą jis ir padarė. Tie kareiviai jam liepė iš čia dingti, nes greitai prasidės valymas. Matote, tie kareiviai buvo frontauni. Jis pėsčias parkeliavo į Liškiavą.

Leitenantas
Bolius Šimkonis
ŠARŪNAS

Antanas Kušlys
VILKAS

Leitenantas
Mykolas Lukošiūnas
su žmona

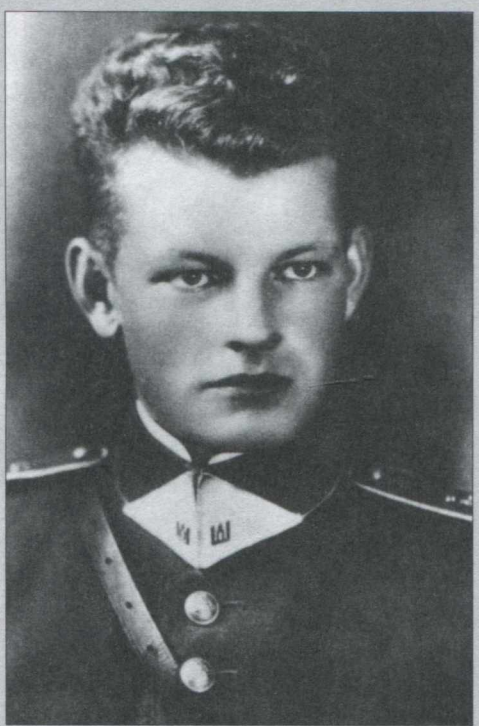

Albinas Kisieliauskas
KARVELIS

Kitą kartą atvažiavo į Liškiavą Merkinės enkavėdistai. Pamenu, sėdi ant rąstų prie žydo namo toks buvęs policininkas Gasiliūnas ir su totorka žiūri į tuos, kaip tie palapinę stato. Aš praeidama ir klausiu: „Kam jie čia stato?" „Nežinau", – atsako Gasiliūnas. Paskui jis mane pasiveja ir sako: „Ponia, ponia, palaukit. Pasakykit tam, kuris būna pas tėvą, tegul slepiasi". Aš ir sakau: „Kad niekas nebūna". „Pasakykit..." Tada Bolesius nakvot išėjo į Liepiškius, o naktį jau verčia duris. Viską iškrėtė...

Kai jie Macevičiuose žuvo, tai ten ir apkasė. Tada dar neguldė ant gatvių. Toks Sukarka jam uždėjo ant akių nosinaitę. Jis mirdamas prašė, kad palaidotų Liškiavoje. Partizanai taip ir padarė. Bet tuomet buvo rusų tablacijos, tai atvežė tik iki Gerdašių ir ten kapinėse palaidojo kovo mėnesį. Kai truputį aprimo, balandžio 19 dieną partizanai parvežė į Liškiavą. Vežė trys pastotės. Mes žinojome ir jų laukėme. Troboje buvo daug prisirinkusių. Prisimenu, tokia tyla... Paskui atėjo ginkluotas Nanartonis, paklausė, ar užvežti. Tėvas prašė užvežti. Atvežė, kluone ant baltų paklodžių paguldėme, vos galima buvo atpažinti. Jis turėjo tokį kostiumą, tai kai išėjo į partizanus, sakė, jam jo prisireiks. Norėjome apvilkti... Į kapines vežė aplinkui, o mes ėjome tiesiai. Prisimenu, tokia šviesi mėnesiena, kokios daugiau nesu mačiusi. Atvežė, partizanai iškasė duobę, ant jos krašto stovėjo, pasirėmęs į šautuvą, Slauta ir kalbėjo: „Nežinia, kam dabar eilė?" Tai, Dieve, netrukus jis žuvo. Kape buvo įsmeigtas kryželis, bet atvažiuos stribai ir vis išdrasko. Ilgai mus kankino Merkinės enkavėdistas Šalionka..."

Vilko būrys

(Vilkas – Antanas Kušlys, g. 1913 m. birželio 13 d. Želsvos k.)

1944 m. rugsėjį Simno apylinkėse veikė Vlado Dranginio iš Ponkiškių kaimo ir Antano Kušlio iš Atesninkų kaimo suorganizuoti partizanai. 1945 m. vasario 12 d. apie 100 partizanų, vadovaujami Vilko – Antano Kušlio, puolė Miroslavo NKVD būstinę: kulkosvaidžiais apšaudę NKVD pastatą, įsiveržę į vidų ir suėmę 15 stribų, juos sustatė šventoriuje ir sušaudė. Po to pasiėmė ginklus – 2 kulkosvaidžius, 5 automatus, 25 šautuvus bei 10 granatų – ir pasitraukė. NKVD kariuomenė surengė masines „ablavas" po Miroslavo, Simno, Seirijų ir kitus valsčius. Tose gaudynėse dalyvavo 289–ojo pulko du batalionai ir 94–ojo pasienio pulko 4–oji užkarda. Operacijos buvo nesėkmingos.[24]

Kariuomenės vyresnybė visus NKVD skyrius – miliciją ir naikintojus – pervedė į kareivinių stovį.

Vasario 15 d. NKVD gavo informatorių Polevojaus ir Lesniko pranešimą, kad prie Žuvinto, Bambininkų ir Alksnėnų kaimų renkasi Vilko būrys. NKGB vadeivos, įsitikinę, kad būrys yra Liepakojų kaime, pasiuntė ten pasienio užkardos kariuomenę iš Simno ir dar 35 stribų būrį. Kapitono Pogorelovo komanda vasario 21 d. 6 val. išėjo iš Simno ir 10 val., apsupusi kaimelio sodybą, kur iš tikrųjų buvo partizanai, atakavo. Berniuką, bėgusį per kalvą pranešti partizanams apie pavojų, čekistai nušovė. Per mūšį, trukusį pusantros valandos, žuvo 32 partizanai. Rado 8 kulkosvaidžius ir... Miroslavo NKVD skyriaus dokumentus.[25] Žuvusiuosius išvežė į Simną atpažinti – raportavo

MGB ministrui pulkininkas Gusevas. Simno kapinių kampe buvo iškasta duobė ir sumesti partizanų kūnai.

Apie 150 partizanų būrys veikė Kalniškės ir Trako miškuose. Tai daugiausia vyrai, kilę iš Rudaminos, Lazdijų ir Šventežerio apylinkių, kuriems vadovavo leitenantas Karvelis – Albinas Kisieliauskas (g. 1916 m. Margų kaime), leitenantas Neifalta (g. 1913 m. Giraitėlių kaime), Vilkas – Stasys Čėpla (g. 1917 m. Elverškės kaime).

1945 m. vasario 25 d. Vilko – Stasio Čėplos partizanai puolė Rudaminos NKVD būstinę.

„1945 m. vasario 25 d. – sekmadienį apie 12 val. partizanai užėmė Rudaminos valsčių, tuo pačiu išlaisvino ir mus. Duris išlaužė Stasys Čėpla – Vilkas (dabar gyvenantis Karaliaučiaus srityje) ir čia pat mūsų paklausė, ar sutinkame eiti su partizanais. Sutikome nedvejodami. Aš gavau slapyvardį Agrastas ir ginklą", – pasakojo Vytautas Adomaitis.

Nukovę 7 stribus ir tiek pat pasiėmę, pasitraukė į Kalniškės mišką. Iš čia 7 rogėmis išvažiavo į Liškiavą ir sustojo Žaliamiškyje. Tuo metu Merkinės NKVD skyriaus viršininkas v.s. jaun. leitenantas T.Savostinas ir NKVD 298–ojo š.p. 4–osios kuopos vadas leitenantas Gorbunovas rengėsi žygiui prieš karininko Antano Juozapavičiaus vardo grupės partizanus. Kariuomenė, vadovaujama leit. Gorbunovo ir operįgaliotinio jaun. leit. Vdovino, vasario 27 d. 4 val. perkračiusi Kibyšių kaimą, patraukė Panaros kaimo link.

Leitenanto Mykolo Lukošiūno būrys

(Mykolas Lukošiūnas, g. 1906 m. Zarasų aps., Ajočių k.)

Artėjančius rusus leitenanto M.Lukošiūno partizanai pasitiko kulkosvaidžių kulkų kruša. Pusantros valandos enkavėdistai kovėsi su Siaubo – Antano Grušausko (g. 1901 m. Radyšiaus kaime), Aušros – Juozo Slautos (g. Liškiavoje) ir Juozapavičiaus – Mykolo Lukošiūno partizanų būriais. Degė Panaros kaimas, o partizanai traukėsi Žaliamiškio link. Kur buvęs, kur nebuvęs pasirodė Karvelio būrys. „Prisijungę prie besitraukiančių banditų, – rašo NKGB, – ir užėmę tinkamas pozicijas gynybai, stiprios ugnies dengiami, traukėsi nešdami žuvusiuosius ir sužeistuosius. Ketvirtosios kuopos kariai baigė šovinius, pradėjo temti, ir vietoj puolimo turėjo gintis".[26]

Generolas Vetrovas, rašydamas pranešimą Vyriausiosios NKVD vadovybės Lietuvoje viršininkui Radionovui, šį enkavėdistų žygį gerokai pagražino: „Po dviejų kautynių valandų Panaros kaime (0010) būrys traukėsi į pietvakarius, 4–oji š.k. besikaudama 20 val. užėmė Liškiavą (9000). Per mūšį, kuris truko 6 val., nukauti 37 banditai, paimtas kulkosvaidis, 2 šautuvai. 4–osios kuopos nuostoliai: nukautas jaun. seržantas V.Pšeničnikovas ir sužeistas eilinis I.Poškinas. Į pagalbą 4–jajai kuopai pasiųsta 8–oji, vadovaujama pulko vado pavaduotojo papulkininkio Kubrako".

Panaros mūšyje žuvo partizanų vadas Juozapavičius – Mykolas Lukošiūnas, taip pat Bronius Tamulevičius (g. Kibyšių k.), Liepa – Juozas Lazauskas (g. 1919 m. Drapalių k.) ir Vaclovas Kleinatauskas.

Схема

Действия банд. группы при нападении на местечко 12 февраля 1945 г.

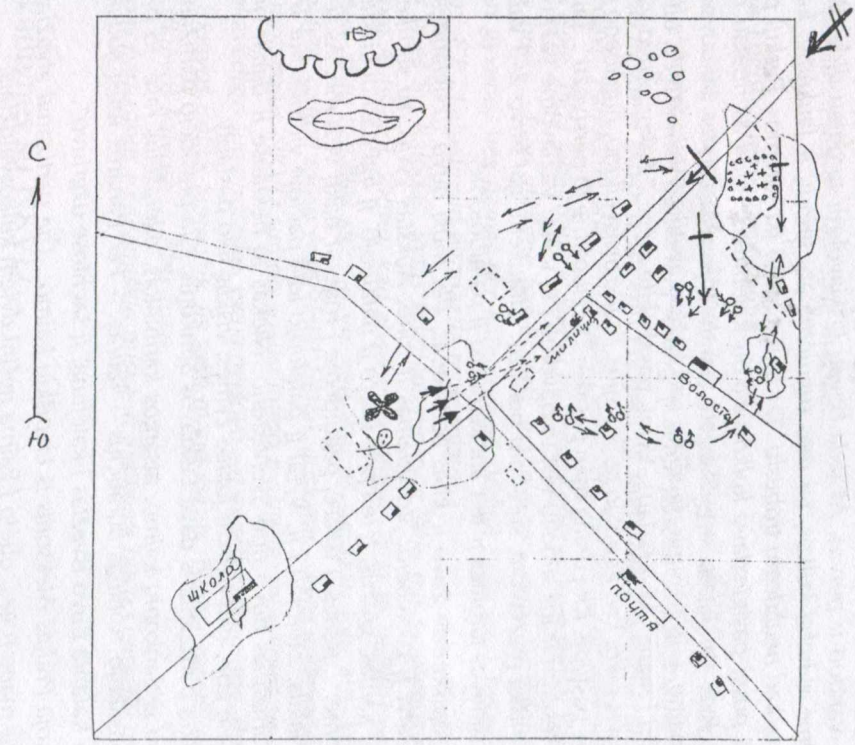

Масштаб 1см – 50м

Условные обозначения

Po mūšio Juozapavičiaus partizanai išsiskirstė grupelėmis. O Karvelio būrys – 17 vyrų traukėsi į Kalniškę: dvi dienas pabuvę Cimaniūnų kaime pas Dobrovolską ir Miką Bagdonavičių, paskui miške prie Krikštonių ir Trake, sugrįžo į Kalniškę.

Pasakoja Emilija Lukošiūnienė–Rudžiūtė

„Mūšis, kuriame žuvo Lukošiūnas, prasidėjo Panaroje. Jie ėjo nuo Krikštonių, Sarkajiedų, Jakubiškių... Aš tada buvau Liškiavoje, bažnyčioje. Atvažiavo fajetonas ir mane paėmė, nuvežė pasimatyti su vyru. Jų buvo daug, gal dviejuose ar trijuose namuose apsistoję Jakubiškiuose. Kitą naktį jie ėjo susitikti su Šventežerio būriu. Ėjo per Kibyšius, Panarą. Čia juos kažkas išdavė ir ryte užpuolė NKVD. Kai jie traukėsi, buvo stiprus polaidis, vanduo ir purvas. Aš tada buvau Liškiavoje ir girdėjau didelį šaudymą. Pro namus ėmė zvimbti kulkos, tai mes sugulėmė ant grindų ir laukėme, kas bus toliau. Bijojojme, kad neuždegtų trobesių. Tas mūšis tęsėsi iki sutemos. Paskui pritilo, tik Žaliamiškio pusėj pasigirsdavo kulkosvaidžių kalenimas. Tada aš nuėjau nakvynės pas kaimyną. Ryte atsikėliau, saulutė švietė, pašalę, toks gražus rytas, tai buvo vasario 27 d. Parėjau namo, taip neramu, jaučiau, kad kažkas atsitiks. Atėjo žmonės ir toks Aleksonis, ir žiūri į mane. Aš ir tariau: „Vyrai, pasakokite man..." Sako: „Žuvo vadas Lukošiūnas". Vienas sako, kad jis ant jo rankų mirė, su juo atsisveikino, nugabeno jį toli į mišką, bunkeryje paslėpė. Kitą dieną man pasakė: „Važiuosime jo parsivežti". Tai buvo kovo 2 d. Aš su seserim ir jos sūneliu visi važiavome į tą vietą. Važiavome važiavome, tamsu, naktis, į mišką įvažiavom, suradom bunkerį. Ištraukėm, gal buvo 2–3 val. nakties. Vežėme į Liškiavos kapines ir ten ant kalniuko jį palaidojome.

Ten Liepiškiuose žuvo ir kitas partizanas. Per mūšį buvo užsiglaudęs už trobos ir šaudė. Matyt jį pastebėjo. Stovėdamas ir mirė. Aukštas vyras, su striuke, policininko kelnėmis, jaunas, gražus. Jį ten prie ežero ir palaidojo. Jį irgi paskui Liškiavos kapinėse palaidojome. Žmonės jį iškasė, paguldėme į roges ir naktį vežėme. Aš sėdėjau prie jo galvos. Naktis. Žiūrėjau į jį. Vyrai jį palaidojo toje pačioje vietoje, kur ir mano vyrą.

Tas partizanas buvo nuo Šventežerio. Niekas jo neklausė ir dabar niekas nežino. Juos užkasė taip, kad neliktų jokios žymės, viskas liko paslapty..."

„Pradžią partizanams davė Liškiavos Šimkonis. Čia prasidėjo partizanai. Toks Dainius buvo iš Sankonių kaimo, atsargos karininkas, eilėraščius rašė, jo pavardės nežinau, – pasakojo Antanas Suraučius – Tauras. – Per Panaros mūšį sudegė Šimkonies tvartai, o Kalanta buvo išvežtas į kalėjimą, jį šachtose užgriuvo".

Pasakoja Pranas Aleksonis iš Liepiškių kaimo: „Čia partizanai atvažiavo arkliais ir, palikę pas mane roges, nuėjo į kaimą nešini dviem kulkosvaidžiais."

Pasakoja Kostas Kubilius

„Mes tada buvome Karvelio būryje. Karvelis turėjo ryšių su Adolfu Ramanausku – Vanagu. Kartą, apšaudę Šventežerio stribus, pasiėmėme žmonių arklius ir atvažiavome prie Liškiavos, pas tokį Žėką. Parėjo šeimininkas iš tardymų ir parsinešė maišelį bulvių ir kopūstų. Sugrįžo iš kalėjimo, o mums atidavė visą maistą. Mūsų buvo gal 10 vyrų. Kokie nuoširdūs žmonės. Išvirė kopūstų, bulvių su lupenomis, ir sočiai pavalgėme. Šeimininkė mums padovanojo sūrį, tokį kaip stalas.

Mes čia atėjome dėl Merkinės, o tas mūšis buvo visai atsitiktinis. Išgirdome, kad puola rusai. Tai mes su tokiu Trečioku (mano pusbrolis, g. 1918 m., žuvo prie Būdviečio) su dviem kulkosvaidžiais užėjome jiems iš šonų. „Kolto" garsas pridarė baimės: „du du du..." Enkavėdistai pradėjo bėgti. Šaudėmės gal porą valandų. Po mūšio apsistojome miške. Naktis, žemai skraido lėktuvai. Vadas: „Tik, vyrai, nerūkykite!" Paskui traukėmės į namus. Kovas, baigėsi rogių kelias, arklius iškinkėme, o roges į pakelę. O kam mums ju reikia. Ūkininkai sakydavo: „Pasiimkite, nes vis tiek iš mūsų rusai atims".

Tada man buvo 24 metai. Kito kelio nebuvo. Per sieną eidamas neturėdavai jokios baimės: nušaus, tai nušaus. Mane suėmė pas Makauską Punske. Nuvežė į Seinus. Ten mušė lenkai. Lenkai buvo žiauresni už enkavėdistus. Mušė be pagrindo. Klausė, kokio aš tikėjimo. Sakau: „Polska". Tai muša mažiau..."

Iš Emilijos Lukošiūnienės pasakojimo

„Iš Vilniaus važiavom traukiniu į Šeštokus, Leipalingyje sustojome, pabuvome. Ėjo frontas. Paskui iš N.Vilnios traukiniu į Kauną, o iš ten pėsčiomis į Šeštokus, iš Šeštokų, kur dar vienas mokinys buvo, pėsčiomis į Leipalingį su mažais vakais. Tai sunkvežimis koks pavežėdavo. Parėjome prie Leipalingio pas seserį, bet namuose nieko neradome, visi į miškus išėję. Tada labai daug vokiečių traukėsi. Kelionė buvo sunki. Vaikai maži. Rodos, liepa buvo... Taigi atėjome pas Bogušį, mano sesers vyrą. Jie iš lentų susikalę būdelę ir ten gyveno, nes namai per karą sudegė. Valgyt nėra ko... Toks pažįstamas vyrui ir sako: „Eik į Leipalingio gimnaziją mokytojauti..."

Tai buvo prieš Šv. Kalėdas. Vyras sekmadienio rytą išėjo pas kaimynus nusiskusti. Tada gyvenom Aukštojoj. Žiūriu, kad atvažiuoja stribai. Tada jis nuėjo į paežerę pas tokius žmones, iš jų trobelės stebėjo vieškelį. Kai aš sugrįžau į namus, viską radau išversta, išmėtyta, paimti mūsų vestuviniai žiedai, auskarai... vyro apdovanojimai. Pas Leipalingio mokytojus NKVD surado spausdinimo mašinėlę, mokytojus suėmė, vieną mokytoją enkavėdisto šuo apdraskė, vieną peršovė – o mūsiškio nesurado. Buvo toks jo draugas iš Liškiavos Bolius Šimkonis. Jis sakė mano vyrui: „Niekur nevažiuokime. Įsitvirtinsime Liškiavos kalvose..." Abu žuvo.

Jis išėjo pas partizanus į Žaliamiškio mišką, o Šimkonis buvo Gerdašių miške."

Stribų kautynės su NKVD

NKVD, keršydama už pralaimėjimą Panaroje, papildė savo jėgas, prijungusi prie 4–osios kuopos 5–ąją ir 8–ąją kuopas – ir kovo 1 d. 16 val. ši komanda, vadovaujama papulkininkio Kubrako bei vyresn. leitenanto Kiseliovo, patraukė į Ricielius. Kas ten įvyko, tardytojui pasakoja stribų vadas Zenonas Demisevičius [27]: „12 val. dienos atvykome į Ricielių kaimą. Konfiskavome iš valstiečio arklį ir rengėmės važiuoti į Guobinius. Vos pavažiavome 300 metrų, staiga pasirodė įtartini žmonės. Pamaniau – banditų žvalgyba. Kiek pavažiavo – šūvis vienas, antras. Parkrito mūsų patrulis, mirtinai sužeistas į smilkinį. Aš įsakiau gintis. Išsiskirstėme trimis grupelėmis. Aš atsiguliau su trimis

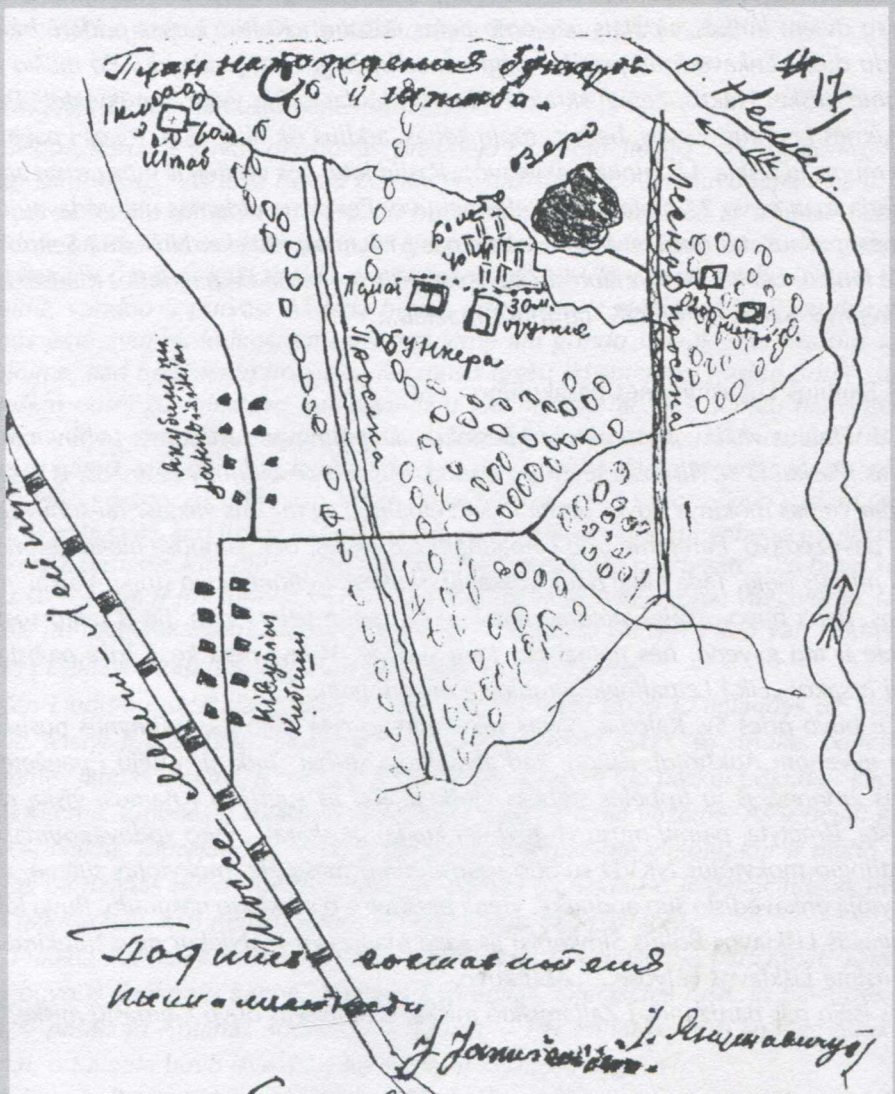
Штаб
Штаб
Бункера
Бункера
Бункера

žmonėmis ganykloje kautis, o kiti turėjo banditus apsupti. Mačiau, kaip mus apsupo iš visų pusių ir ėmė leisti uraganinę ugnį iš keturių sunkiųjų ir keleto lengvųjų kulkosvaidžių. Penki žmonės, vadovaujami partorgo Kamorūno, gulėjo plyname lauke. Mačiau, kaip juos apšaudė, bet vis negalėjau suprasti, su kuo mes kaujamės. Po penkių šaudymo valandų girdžiu: „Vperiod!" Pagalvojau: pagalba atėjo... Liepiau milicininkui Zautrai ant durtuvo pakelti kepurę. Po to žiūriu: išėjo iš namo trys Raudonosios armijos karininkai, mojuoja ranka šaukdami. Tuomet Zautrai įsakiau keltis ir eiti prie jų. Kas bus, tas. Jeigu banditai, tu mostelk ranka, aš iš automato tave nušausiu ir pats nusišausiu, bet priešui nepasiduosime. Kai tik jis prie jų priėjo, tai ir pamatė, kad buvo pasieniečiai..." O Vetrovas vėl raportavo: „Nelaimingas atsitikimas". 1945 m. kovo 2 d. 298–ojo š.p. 2–oji ir 8–oji kuopos, vadovaujamos pulko vado pavaduotojo papulkininkio Kubrako, vykdydamos operaciją Ricielių kaimo rajone (9090), susidūrė su Leipalingio vls. naikintojų grupe. Nesant atpažinimo signalų, tarp 298–ojo š.p. komandų ir naikintojų grupės įvyko susišaudymas. Mūšio metu nukautas 8–osios š.k. eilinis I.Dologoševas ir sužeistas 5–osios š.k. eilinis I.Kuzminas. Naikintojų grupės nuostoliai: 1 sužeistas ir 3 nukauti. Dėl šio įvykio pradėtas tardymas".[28]

Siaubo būrys

(Siaubas – Antanas Grušauskas, g. 1901 m. Radysčiaus kaime.)

Karininko Juozapavičiaus grupės partizanai 1945 m. kovo mėn. surengė pasalą: 3 valandą tarp Stračiūnų ir Barzdžiūnų kaimų apšaudė septyniais vežimais važiuojančius enkavėdistus. Kautynėse dalyvavo grupės vado pavaduotojas Sakalas – Vincas Baltulionis (g. 1928 m. Jonionių kaime), Naikintuvas – Jurgis Barbatavičius (g. 1922 m. Kudrėnų kaime), Tarzanas – Bronius Zakarevičius (g. 1925 m. Papiškės kaime), Vorošilovas – Antanas Kleponis (g. 1915 m. Levūnų kaime, žuvęs šių kautynių metu), Savukas – Alfonsas Sukarevičius (g. 1923 m. Leipalingyje), Giržonas – Antanas Tamulionis (g. 1919 m. Drapalių kaime), Merkys – Balys Barinas (g. 1923 m. Dubaklonio kaime), Beržinis – Bronius Tamkevičius (g. 1920 m. Šlapikų kaime), Juodvarnis – Liudas Kibildis (g. 1924 m. Janonių kaime). Per mūšį, trukusį valandą, žuvo penki enkavėdistai.

1945 m. balandžio 9 d. Karininko Juozapavičiaus būrio partizanai, pasiskirstę grupelėmis, stovyklavo Varašiškės miške. Tuo metu Vainiūnų kaime 97–ojo pasienio dalinio kareiviai Jono Čmoko kluone surado slėptuvę ir joje pasislėpusį Antaną Čmoką, gim. 1924 m. Suimtasis papasakojo, rašo NKVD tardytojas, kad Juozapavičiaus partizanai dabar slapstosi Sarkajiedų miške ir nuvedė kariuomenę į tą mišką. Apie 10 val. tarp partizanų ir kariuomenės prasidėjo susišaudymas. Pas žuvusį partizaną NKVD kareiviai surado priesaikos tekstą su 72 parašais. Suimtas partizanas tardytojui papasakojo, kad per Panaros mūšį partizanai prie Vilkiautinio kapinių nukovė 5 raudonarmiečius. Taip pat sužinota, kad Juozapavičiaus būrio štabe buvo dvi moterys: Ona Erkelevičiūtė ir Anelė Bražinskaitė iš Krikštonių kaimo, kurios slaugydavo sužeistuosius. Jis nupasakojo, nubraižė bunkerių vietas Ručėjos miške. Už 30–40 metrų nuo ežero, tarp bunkerių ir ežero, yra nedi-

delė bala, ją juosia kelias, nuo jos į vakarus – bunkerių pusėje – vinguriuoja takelis. Viename bunkeryje paslėpta apranga, kitame ginklai. Bunkeriai iškasti vienas nuo kito per 20 metrų. Prie jų auga aukšta vieniša pušis. Kiti bunkeriai yra į Nemuno pusę, už 25 metrų nuo kelio. Štabo bunkeriai yra už 2 km nuo Kibyšių, Varašiškės miške, koks kilometras nuo ežero. Jame slaugomi sužeisti partizanai.[29]

Pasakoja Antanas Jurelevičius

„Varaškos miške 1945 metų pavasarį žuvo mano brolis Albertas Jurelevičius–Liepa. Jam tada buvo 20 metų. Nuvažiavo kaimynas į Varaškos mišką, ten prie Levūnų, Sarkajiedų, ir parvežė. Tada dar neguldė ant gatvių. Prisimenu jį pašarvotą kluone. Jam buvo nukirsti du rankos pirštai ir apršta galva. Krikštonių klebonas Jonas Reitelaitis laidoti kapinėse bijojo, tai palaidojome čia prie namų. Dar ir dabar ženkli buvusio kapo duobė. Paskui, kiek aprimus, rudeniop, į pavakarę palaidojome Krikštonyse."

Lakūno būrys

(Lakūnas – Jonas Neifalta, g. 1913 m. Giraitėlių kaime.)

1945 m. balandžio 18 d. Simno NKVD skyrius gavo iš informatoriaus Polevojaus pranešimą, kad Kalniškės miške yra 70 partizanų būrys, kuriam vadovauja vokiečių armijos kapitonas Neifalta, slapyvardis Liotčik. Gegužės 13 d. tuos pačius duomenis patvirtino agentas Sviderskis. Gegužės 16 d. 20 val. 220–asis pasienio pulkas pradėjo operaciją Kalniškės miške. „Buvo nukauta, – rašo NKVD, – 62 banditai ir paimti 4 sunkieji ir 6 lengvieji kulkosvaidžiai, minosvaidis ir t.t. Iš mūsų pusės žuvo 4 įr 7 sužeisti. Dauguma nukautų banditų buvo atvežti į Simno miestelį atpažinti..." Iš tikrųjų ten žuvo 42 partizanai ir 400 enkavėdistų. Žuvo taip pat Lakūno žmona Pušelė.[30]

Iš Stasio Mirijausko atsiminimų

„Kalniškės miško ilgis apie 7 kilometrai ir plotis siekia apie 5 km – t.y. ištisinė juosta sudaro 21 km. Tokiam plotui apsupti, aišku, reikėjo daugiau nei tūkstančio kareivių. Pasirodžius būrio vadui Lakūnui, visi buvome išrikiuoti ir suskaičiuoti. Mūsų buvo per 60 gerai ginkluotų vyrų. Tik, aišku, kautynėms ir ypatingai kautynėms miško sąlygomis su gerai apmokytais kareiviais neturėjome reikiamos patirties.

Įvyko trumpas pasitarimas. Ką daryti? Stoti į mūšį ar išsiskirstyti grupelėmis, ar tiesiog pasislėpti medžiuose? Būrio vadas, skyrių ir grandžių vadai ryžosi nesiskirstyti, o eiti į netoli esantį kalną ir užimti kovines pozicijas. Žinoma, sunku pasakyti, kaip būtų buvę geriau, bet man atrodė, kad stoti į mūšį su gerai ginkluotais ir apmokytais kareiviais yra labai pavojinga. Atėję į kalną tuojau pat išsidėstėme grupelėmis. Reikėjo apsikasti, bet pasirodė, kad neturėjome nė vieno kastuvo, o rankomis ne kažin ką galima padaryti. Kurį laiką buvo tylu. Todėl 2 partizanai, iš kurių vienas ir šiandien gyvas, buvo pasiųsti į žvalgybą. Nes pagalvojome, kad rusai nežino mūsų dislokacijos vietos ir taip paklaidžioję po

Antanas Grušauskas
SIAUBAS

Jonas Neifalta
LAKŪNAS

mišką ir mūsų neradę išsiskirstys. Tačiau jiems nuėjus po kokių 5–10 minučių pasigirdo šaudymas iš automatų. Pamatėm parbėgantį jau tik vieną partizaną, pasirodo, jie buvo susidūrę su kareiviais ir susišaudymo metu vienas partizanas buvo nukautas. Po kurio laiko pasigirdo rusiškos komandos. Supratome, kad kareiviai artėja prie kalno, kad kautynės jau neišvengiamos. Buvo duota komanda aklai nešaudyti. Šaudyti tik tada, kai aiškiai bus matomas priešas. Netrukus kareiviai priartėjo prie kalno ir prasidėjo uraganiškas šaudymas, tačiau artyn nėjo. Po kurio laiko kalnas buvo apgaubtas dūmais ir sudegusio parako smarve. Per antrą ataką išgirdau dejuojant savo tėvą. Prišliaužiau prie jo ir pamačiau, kad jam per patį sąnarį peršauta koja. Labai smarkiai tekėjo kraujas. Greitai nusirengiau, suplėšiau savo baltinius, norėjau užveržti koją ir bent kiek sustabdyti kraujo tekėjimą. Mačiau, kaip jis pabalo ir labai nusilpo. Tiesiog nežinojau, ką daryti. Tuo laiku viskas nutilo. Pasirodė, lyg kareiviai nuo kalno pasitraukė. Aš paprašiau, kad man leistų iššvalgyti, ar nėra kokių nors galimybių išnešti tėvą iš kalno teritorijos ir suteikti jam geresnę medicininę pagalbą. Gavęs leidimą, aš atsargiai nulipau nuo kalno, bet kareivių niekur nepastebėjau. Man pasidarė lengviau, pagalvojau, kad kareiviai taip pat nori gyventi ir, matydami tokį atkaklų partizanų pasipriešinimą, daugiau kalno nepuls. Jau norėjau grįžti, bet nutariau dar paeiti kokius 200–300 metrų ir tikrai įsitikinti, kad arti jų nėra. Atsargiai eidamas priėjau miško aikštelę, kurioje pamačiau daugybę susėdusių rusų kareivių. Aš nieko nelaukdamas pasukau atgal į kalną. Man atrodo, kad į kalną grįžau kitoje vietoje, nes nuo jo pusės pradėjo šaudyti. Supratau, kad į kalną grįžti aš jau negalėsiu, nes galiu būti nušautas savų. Pradėjau vėl tolti nuo kalno. Staiga pamačiau nuo tos pusės einantį partizaną Krūmą, tuo pat metu jis pamatė ir mane. Aš jam trumpai papasakojau apie tėvo sužeidimą ir kaip aš čia atsidūriau. Aišku, ilgom kalbom nebuvo laiko, ir jis man pasiūlė kuo skubiausiai lipti į medį. Dar spėjau pamatyti, kad jis jau lipa į aukštą šakotą eglę. Aš irgi pradėjau ieškoti tinkamo medžio. Aišku, labai nervinausi ir vis negalėjau rasti tinkamo. Pagaliau susiradau tinkamą šakotą eglę, bet kadangi pirmosios šakos buvo aukštai, įlipti buvo gana sunku. Pagaliau po didelių pastangų įlipau į pačią viršūnę. Ir man atrodė, kad nuo žemės manęs tikrai niekas nepamatys. Įlipus į medį, dar kurį laiką buvo tylu. Po kurio laiko išgirdau, kad kažkas pamažu eina ir vis sustoja. Pastebėjau, kad kalno link slenka rusų kareiviai. Netrukus vėl prasidėjo uraganinis šaudymas. Pamačiau, kaip du kareiviai neštuvais neša sužeistąjį. Šaudymui dar nenutilus pasigirdo stiprūs sproginėjimai, tai galėjo būti metamos granatos arba šaudoma iš minosvaidžių. Dar po kurio laiko man pasigirdo lyg ir kareivių šauksmas „ura"... Tas viskas buvo jau į vakarą. Matyt, tai buvo paskutinė jų ataka. Po to viskas nutilo. Pradėjo temti. Jau norėjosi lipti iš medžio, tik staiga visai netoli išgirdau šaukiant „Malavko". Ir taip keletą kartų. Matyt, jie buvo visai netoli nuo manęs, nes išgirdau, kaip vienas kareivis pasakė: „Naverno, on ubit". Po to dar gerą pusvalandį palaukiau ir nieko įtartino negirdėdamas ryžausi lipti iš medžio, bandyti eiti pas mūsų ryšininkus, iki kurių buvo apie 5 km kelio. Ėjau labai pamažu, nes miškas buvo sausas ir traškėjo šakos, be to, labai aiškiai švietė mėnulis. Pagaliau susiradau kelelį, kuris buvo man reikiama kryptimi. Eiti keliu buvo daug geriau, galėjau eiti sparčiau. Priėjau aikštelę ir vėl pradėjau laukti, norėdamas įsitikinti, ar nėra pasalos. Ir tikrai, palau-

kęs 10–15 minučių, pastebėjau, kad kitu aikštelės pakraščiu lėtai, atsargiai eina 2 ginkluoti vyrai. Aiškiai mačiau, kad jie eina su paruoštais kovai ginklais. Jiems nuėjus, labai sunerimau..."

Užrašė Zuzana Urbonaitė

Pasakoja Bronius Gurevičius

„Aš pirmiausia Bagotėlės miške buvau, mūsų buvo tik grupelė. Vadas – Vilkas. Jis buvo labai drąsus ir agresyvus. Pas jį partizanauti tapo pavojinga, tiesiog rizikinga, tai mes persikėlėme į Giraitės mišką pas Karvelį. Pabuvę pas Karvelį, nusprendėme eiti į Kalniškę. Vilkas buvo nepatenkintas, kad mes Kalniškėje pasilikome.

Kalniškės mūšis šitaip prasidėjo. Kaip kartas tą naktį mes apsinakvojome Kalniškės miške pas Valentukonį. Buvo labai gražus rytas. Nubudome ir kalbamės, ką toliau daryti. Besikalbant pasigirdo šūviai nuo Rolių kaimo pusės. Nieko nelaukdami, užsimaskavę šakom, ėjome į stovyklą. Kai atėjome, ten jau rinkosi vyrai su žinia, kad miškas apsuptas. Na, o paskui buvo tokia kalba, kad arba skirstytis mažais būreliais, arba priešintis. Galų gale mūsų būrininkai Kovas–Kliučinskas ir Ateitis–Antanas Aleškevičius pasakė: „Kas ruošiasi gintis, einame su mumis". Tada Kalniškėje mūsų buvo apie 80 vyrų. Kiti pasislėpė. Mes tik spėjome išsidėstyti ant vadinamojo Meškakalnio, tai pati aukščiausia vieta, ir mus apšaudė rusai. Kai apšaudė, jau buvo saulutė patekėjusi. Paskui pasiruošėme gynybai kaip reikiant. Ir netrukus mus antrą kartą puolė. Mes juos taip arti prisileisdavome, kad buvo girdėti šakelių traškėjimas, jų komandos: „Vperiod na banditov!" Ten mūsų buvo apie 80 vyrų. Mes duodavome salvę į tą vietą, atsimušdavome, ir taip kelis kartus. Tris kartus puolė – ir mes atmušėme. Kai jie pamatė, kad mūsų nepaims, tada išsikvietė pastiprinimą. Tai buvo lyg kokia paliauba. Aprimo, saulutė kaitina, o mes išvargę, be vandens, apsupti. Paskui pasigirdo nuo Simno važiuojančių mašinų ūžesys. Supratome, kad mūsų laukia lemiamas mūšis. Ir pradėjo mus pulti. Į kalną enkavėdistai lipo stati. O mums nuo kalno labai gerai gintis. Jie buvo mums gerai matyti ir granatas numesti galėjome labai toli. Jiems buvo sunkiau. Kai jie pamatė, kad čia menki juokai, tai tada paleido kryžminę kulkosvaidžių ugnį. Kiek pasilaikėme – ir jau matom, kad šalia yra žuvusių, trūksta šovinių. Kalną apgaubė parako dūmai, gerklę graužė, šakos krito, pasidarė tiesiog pragaras. Prišliauži prie kito, pasiimi šovinių ir vėl šaudai. Na, ir tada pajautėm, kad mūsų vakarinis sparnas jau traukiasi. Aš gulėjau rytiniame sparne. Pamatėme, kad mes neatlaikysim, ir mūsų septynių vyrų būrelis prasiveržėme pro žiedą. Užbėgome ant tokio kalniuko, tai vienas vargšelis, rusas ar stribas, klūpo rankas iškėlęs, pasiduoda. Žinote, rusai daugiausia išsišaudė patys, kai lipo vilnimis į kalną. Paskui užbėgome ant kito kalniuko, tai rusas stvėrė savo automatą, bet buvo nutildytas. Įbėgome į tokį jaunuolyną ir ten sulaukėme tamsos. Paskui perėjome plentą, o plentu mašina paskui mašiną, veža ir gyvus, ir žuvusius, traukia link Krosnos. Taip mes ištrūkome ir beeidami toliau iškrikom. Aš sugrįžau su savo kaimynu Špoku.

Mes, būdami Kalniškėje tik prašėme Dievą, kad greičiau sutemtų..."

Pasakoja Genė Vaikšnytė:

„Tą naktį prieš mūšį buvo parėję gal 20 partizanų ir visi nakvojo. Ryte nežinojo, kad Kalniškė jau apsupta. Išėjo į ją.

Pirmiausia žuvusius ištraukė arkliais, pririšę vielas už kojų, traukė į plentą. Kai laidojome ten surinktus kaulus, tai radome vielų.

Paskui juos nuvežė į Simną ir išdraikė ant gatvės. Tai nuėjo teta, tada ji turėjo gal šešiolika metų. Brolio nematė, o tėtis – gražus, balto veido, lyja, rausvas, kraujas sunkiasi. Paskui nuėjo į bažnyčią ir verkė balsu. Po to mūšio – areštai, kankinimai... Atsivedė toj aikštėj dieduką, spardė jį stribai: „Žiūrėk į savo svolačius banditus!..“

Prie to tako į mišką eidavo vaikai ir verkdavo: „Tėtuli, pareik! Tėtuli, pareik!“

Stribai motiną pastatė prie kluono sienos ir aplink ją šaudė, o mes, vaikai, žiūrėjome ir spiegėme.

Po mūšio moterys nešdavo naktimis į tą kalną vainikus. Po to mūšio ant kalvos buvo baisu pažiūrėti: ištaškytos smegenys, kraujas, žmonių kūno dalys... Tai žmonės viską surinko, rankas, kojas, ir šalia kalvos palaidojo.

Būdavo, ateina gegužė, tai baisus liūdesys, skausmas...“

Ištrauka iš Klajūno – Vytauto Bučinsko sukurtos dainos apie Kalniškės mūšį.

Jūs mūs laidot negalėsit,
Jums širdis skaudės.
Išniekinti mūsų kūnai
Gatvėse gulės.

Mus palaidos mūsų priešai
Tamsiom naktimis.
Apleis apakėtą kapą
Dagiais, žolėmis.

Sese, pink vainiką žalią,
Neški paslapčia,
O tu, broli, juodą kryžių
Pastatyk nakčia...

Šventežerio krašto partizanai paguldė galvas pirmomis pasipriešinimo kovų dienomis. Žuvo ir pirmasis jų vadas Karvelis. Informatorius Ažūras pranešė, rašo MGB, kad į Margų kaimą pas savo žmoną ateidinėja Albinas Kisieliauskas – Karvelis, ir lapkričio 11 d. jis turėtų pasirodyti savo namuose. Buvo pasiųsta MGB operatyvinė grupė Karveliui suimti, vadovaujama operįgaliotinio OBB jaun. leitenanto Šalonino. Matydami atviras trobos duris, Šaloninas su stribu Šimkoniu įbėgo vidun ir, radę sėdintį ant lovos miline apsivilkusį Karvelį, sukomandavę „Ruki verch!“, puolė partizaną. Šis griebėsi už parabelio. Prasidėjo grumtynės. Jau kieme Karvelis išplėšė iš enkavėdisto automatą ir paleido seriją į jį, paskui į save. Enkavėdistai, radę pas Karvelį užrašų knygutę, perskaitė 150 partizanų slapyvardžių.[31]

Pasakoja Ona Kisieliauskienė

„Jis žmogus apsišvietęs buvo. Alytuje tarnavo ulonu. Kai kartą parėjo, tai jo brolis – Vincas Kisieliauskas su tokiu Lapaičiu įlindo bunkerin, kuris buvo kluone, o mano vyras pasiliko su savo mažais vaikais troboje. Na, ir rusai.... Ar stribai, ar enkavėdistai įsiveržė trobon. Aš dabar nė pati nežinau... Jie paskui išsivertė į lauką ir ten susišaudė. Pamenu: jis taip guli lauke... Stribai mane pasodino ant jo lavono ir nuvežė į Lazdijus, o paskui netoli bažnyčios jį paguldė ant gatvės. Aš jo nė kapo nežinau. Sako, kad ant vokiečių kapų pakastas..."

ŠTABAS

Dainavos apygardos kūrimas

1945 m. birželio 12 d. Varčios miške du 220–ojo pasienio pulko batalionai užpuolė Vanago ir Daktaro maždaug 170–ties partizanų būrį. Po kautynių partizanai traukėsi į Merkinės miškus.[32]

Vanagas – Adolfas Ramanauskas, g. 1918 m. JAV, sugrįžęs į Lietuvą, gyveno Būdviečio vls., Bielėnų kaime, mokėsi Lazdijų gimnazijoje. Daktaras – Antanas Kulikauskas, g. 1918 m. Suvalkuose, mokėsi Lazdijų gimnazijoje. Abu po karo dėstė Alytaus mokytojų seminarijoje. 1945 m. balandžio 25 d. išėjo į mišką, nes MGB buvo užverbavusi slaptaisiais agentais. Užupių kaime susitiko su partizanu Toleikiu – Juozu Belevičiumi, kuris juos nuvedė į Einorių mišką ir pristatė būrio vadui Putinui. Netrukus Vanagas tapo partizanų, veikiančių Nemunaičio–Merkinės ruože, vadu.

Iš pirmųjų NKGB agentūrinių pranešimų

Šaltinis „Dzūkas" a.b. 5397
Priėmė: Mejeris
1945.VIII.21

Agentūrinis pranešimas

Apie Ramanausko banditų grupę

Š.m. liepos 12 ir 17 dienomis į šaltinio namus buvo atėjęs vienos gaujos vadas, Alytaus gimnazijos mokytojas Adolfas Ramanauskas, kurį lydėjo 15 banditų. Į šaltinio namus atėjo maisto. Pabuvę gal 15–20 minučių išėjo Plikionių kaimo kryptimi. Kai š.m. liepos 12 d. šaltinis ėjo į Plikionis, tai sutiko A. Ramanauską, Adolfą Bucevičių, Didzevičių ir kitus. Ramanausko būrys slapstosi netoli Vabalių kaimo Jurėnaičio miške. Šaltiniui yra žinoma, kad būrys, veikiantis Alovės valsčiuje, turi 30 vyrų (išvardija 24 partizanus).

Pulkininkas leitenentas
Juozas Vitkus
KAZIMIERAITIS

Albertas Perminas
JŪRININKAS

Adolfas Ramanauskas
VANAGAS

Be anksčiau šaltinio išvardytų banditų, jam žinoma, kad Ramanausko būryje yra vienas mokytojas iš Alytaus lyg ir pavarde Kulikauskas. Jis vidutinio ūgio, šatenas, liesokas, nosis iš pažiūros vidutinė, neplati, nešioja juodus akinius. Apsivilkęs vokišku švarku, raudonarmiečio kelnėmis, apsiavęs auliniais batais, dėvi tankisto striukę. Ramanausko būryje yra du vokiečiai.

Tiksli Ramanausko būrio buvimo vieta šaltiniui nežinoma, bet visi tie 30 vyrų suskirstyti į dvi grupes po 15 žmonių. Viena dislokuota Dušnionių miške, o kita – Jurėnaisčio. Maždaug prieš tris savaites apie šituos miškus banditai išklijavo pranešimus, kuriuose sakoma, kad aplinkinių kaimų gyventojai po miškus nevaikščiotų, jeigu neklausys, tai bus sušaudyti.

Tikra: Alytaus aps. NKGB skyriaus vyr. operatyvinis įgaliotinis
j. leitenantas Mejeris.

Dzūkijos partizanų centrinės vadovybės kūrimas

Rugpjūčio 1 d. Vanagas, Daktaras, Jūrininkas Nedzingės miško kapinaitėse susitiko su Dzūkų grupės vadu Kazimieraičiu ir jį lydėjusiais partizanais: Merkiu – Adolfu Baubliu ir Tigru – Zigmu Šerkšnu. Ten tada partizanai ir nutarė sujungti atskiras grupes. Jūrininkas su Daktaru patraukė į Kazimieraičio štabą, kur ir pasiliko. Ilgainiui buvo sukurta A apygarda, kurios štabas rugsėjį apsistojo miške tarp Randamonių, Šunupio ir Rudnios kaimų. Bunkeryje slėpėsi Kazimieraitis, Jūrininkas, Daktaras, Karklas – Pranas Platūkis (g. 1918 m. Puvočių kaime), Naras – Liudas Mulerskas (g. 1928 m. Lazdijuose), Žilvitis – Vytautas Kraunelis (g. 1921 m. Rudnios kaime), Ėglis – Jonas Kraunelis (g. 1919 m. Rudnios kaime). Čia ir buvo pradėta kurti partizanų karinės struktūros bei skiriamieji ženklai.

Pūščios girioje prie Nemuno tada jau veikė Šarūno rinktinė, vadovaujama Alseikos – leitenanto Vytauto Gončio (g. 1918 m. Šiauliuose). Iš jo parodymų MGB [33]: „Pas mokytoją Vytautą Gontį į Dulgininkų kaimą atėjo šeši partizanai ir pranešė, kad su juo nori susitikti partizanų vadas Šarūnas – leitenantas Bolius Šimkonis. Jo grupėje tada buvo apie 70 partizanų. Kitą dieną vėl pasirodė tie patys partizanai. Pranešę apie Šarūno žūtį, prašė V.Gontį būti to būrio vadu. Gontis sutiko ir balandžio mėnesį, surinkęs visus partizanus iš aplinkinių kaimų į Puščios girią, prisistatęs kaip jų vadas slapyvardžiu Alseika, visoms grupėms ir būriams davė Šarūno rinktinės vardą. Šioje rinktinėje buvo 6 grupės, turėjusios po 12–40 partizanų. Štabas buvo Puščios girioje tarp Paliepio, Šapurų, Gerdašių kaimų ir Nemuno.

Rugpjūtį Kazimieraitis susisiekė su Šarūno rinktine. Pas Alseiką Kazimieraitį su Daktaru rugpjūčio 12 d. vedė Tigras – Zigmas Šerkšnas. Juos lydėjo 6 partizanų apsauga. Prie Puščios juos pasitiko Alseika ir Šarūno rinktinės štabo viršininkas Paberžis – Antanas Suraučius (g. 1919 m. Švendubrėje). Taip Šarūno rinktinės partizanai buvo prijungti prie Dzūkų grupės, kuri vėliau buvo pavadinta A apygarda.

Alseika 1945 m. spalio 23 d. pasitraukė iš partizaninės veiklos, mokytojavo Gruzdžių gimnazijoje, kur 1947 m. buvo areštuotas ir nuteistas 25 metams lagerio. Toliau rinktinei vadovavo Ąžuolas – Antanas Bučionis (g. 1901 m. Buteliznos kaime).

A apygardos štabo viršininku tapo Kazimieraitis, jo pavaduotoju – Merkio rinktinės vadas Vanagas, kuris buvo I (operacijų), II (leidybos) ir III (mobilizacijos) skyrių viršininkas, o Jūrininkas tapo Kazimieraičio adjutantu, Naras – štabo sekretoriumi, Karklas – ryšininku.

Kazimieraitis buvo sumanęs A apygardą sujungti ir su Dzūkų rinktine, kuriai vadovavo Ąžuolis, o štabas buvo Punios šile, į ten buvo pasiuntęs savo žvalgus. Po kiek laiko Ąžuolio pasiuntiniai atvyko į Voverų kaimą ir pas Zigmantą įvyko Ąžuolio partizanų Laimučio, Keleivio, Patrimpo ir Kazimieraičio partizanų Daktaro, Siaubo, Mindaugo, Jūrininko ir kitų pasitarimas. Kazimieraičio sumanymas liko neįgyvendintas, nes nepritarė Ąžuolis.

Veisiejų apylinkėse veikė kita partizanų grupė, vadovaujama Mindaugo – Stasio Sorakos (g. 1926 m. Paveisiejų kaime). Tai sužinome iš MGB agentūrinio pranešimo: „Slaptasis agentas Pila 1945 m. rugsėjo 10 d. pranešė, kad Radvilonių miške, prie Balniškio ežero, renkasi visas Stasio Sorakos 15 žmonių būtys. Jis lyg ir rengiasi apsistoti palei Lazdijų–Marijampolės kelią Zelionkos miške. Ten surengti pasalas".[34]

Stasio Sorakos būryje buvo Lapinas – Leonas Ivoška, Kadugys – Zigmas Plytnikas, Vieversys – Vytautas Radzevičius iš Kalvelių kaimo, Plaktukas – Pranas Pocevičius iš Čiuvonių kaimo, Vaclovas Maciulevičius iš Kalvelių kaimo, Kardas – Antanas Ivoška iš Petroškų kaimo, Antanas Drazdauskas, Varnas – Antanas Radzevičius, Petras, Juozas ir Jonas Kasikevičiai iš Petroškų kaimo.

Kučiūnų apylinkėse veikė Gedimino – leitenanto Jono Aleščiko partizanai.

Gediminas – Jonas Aleščikas, g. 1917 m. Miškinių kaime, leitenantas. Užėjus bolševikams, pasitraukė į Lenkiją, tarnavo vokiečių kariuomenėje. Sugrįžus frontui, pasiliko Lietuvoje. Vadovavo Gedimino rinktinei, kuri 1945–46 metais veikė Rudaminos, Šventežerio krašte. Kazimieraičio trumpam buvo paskirtas Seinų apskr. komendantu. 1946 m. vasarą perkeltas į Tauro apygardą, kur buvo Žvejo adjutantas, o 1948 metais – Birutės rinktinės vadas. Žuvo 1948 metais rugpjūčio 10 d. Jaunučiuose prie Garliavos, štabo būstinėje.

Iš G.Aleščiko giminaitės prisiminimų

„Jis mokėsi Seinų „Žiburio" gimnazijoje, o paskui Karo mokykloje. Vasarą parvažiuodavo namo, padėdavo pjauti rugius. Jis buvo mėgėjas juokauti ir dainininkas: „Na, moterys! „Tu, žvaigždute...". Tai kaip užves! Vis kartu su dalgiu ir daina. Jo vis važiuodavo į Šeštokus parsivežt, tai mes tiek laukdavome. Parvažiuodavo, parveždavo dovanų...

Jis slapstėsi ir nuo vokiečių, ir nuo rusų. Per karą buvo vokiečių fronte. Kai užėjo rusai, tai juos varėsi in Rusiją. Kaip tik užskris vokiečių lėktuvai, tai jie baltom nosinukėm mosuodavo ir į juos nešaudydavo. Taip jie nuo rusų pabėgo. Jis buvo fronte su vokiečiais prie Ilmenio ežero. Jam tada vadovavo Pavlovas. Kai vokiečiai jį paleido atostogų, tai nebegrįžo. Čia ateidavo daug vyrų ir klausydavos jo pasakojimų apie frontą.

Kai sugrįžo rusai, jis slapstėsi tėviškėje. Pasidarė bunkerį po krosnimi, o kitą ant kalno. Kiek rusai mums privarė baimės, naktį beldžia, krečia... Tie jų bušlatai tik šlam šlam šlam...

Kartą jis nuėjo už tvarto, buvo tokis miglynas ir jį sugavo. Atsivedė trobon, bet jis pabėgo. Kai bėgo per kalnų, tai šaudė ruskiai ir jam pataikė į koją, bet jis vis tiek pabėgo. Pas Pečiulionį gydėsi. Paskui išėjo į partizanus, žmogus jį pavežėjo į Šeštokus..."

Tarp Gedimino ir Alseikos ryšį palaikydavo Mindaugas – Stasys Soraka. Enkavėdistų vado Rudenkos 1945 m. gruodžio 23 d. rašte sakoma: „Dėl bendros padėties, susidariusios Alytaus aps., aš buvau nuvykęs į Lazdijų aps., kur 1945 m. gruodžio 20 d. buvo nukautas būrio vadas Soraka. Pas jį rasti dokumentai yra iš LPS – A apygardos Dzūkijoje su Kazimieraičio parašu. Tie dokumentai rodo, kad štabo tikslas vienas – organizuoti ginkluotą sukilimą".

1944 m. Šventežerio krašte, pagarsėjusiame partizanų kautynėmis su pasienio ir NKVD kariuomene, susijungė partizanų grupės, gavusios partizano Mindaugo grupės vardą. Jai vadovavo Varguolis–Mindaugas – leitenantas Vladas Stepulevičius, o jam žuvus – Vargdienis – Vincas Mikelionis, Kalnius – Jurgis Gylys, g. 1919 m. Galstų kaime. Šių partizanų veikimo erdvė buvo didžiausia Šarūno rinktinės teritorijoje: Ringėliškės, Mikyčių, Trako, Seirijų, Giraitės, Kalniškės miškai.

Nuo Dzirmiškės miško ir miškuose pagal kairįjį Nemuno krantą, taip pat Žaliamiškyje ir Bestraigiškės miške veikė Siaubo partizanai. 1945 m. balandį pas Siaubą į Rusingės dvarą atvyko iš Kauno kapitonas Kazys Kilna [35], g. 1904 m. Lenkijoje, dirbęs „Lietuvių enciklopedijoje". K.Kilna matavo dvarų žemes ir veikė pogrindyje. Čia jis į Siaubo būrį įvesdino Joną Kizelaitį, g. 1923 m. Prienuose, buvusį Vaidilos teatro aktorių ir grafiką, o taip pat jo žmoną Ireną Kulauskaitę, g. 1925 m. Mažeikiuose. Abu 1945 m. liepą gyveno Radysčiuje pas Boleslovą Navicką ir Panaroje – pas Nanartonis. Rusingės dvare pas Vladą Ragelį daugino „Laisvės Varpą", darė fiktyvius karinius pažymėjimus, metrikus, kitus dokumentus. Jų dėka apie 100 šio krašto vyrų išvengė prievartinio šaukimo į SA Rugsėjį J.Kizelaitis su žmona persikėlė į Puvočių, Kasčiūnų kaimus, pas Merkio grupės partizanus, pas Vanagą. Vanagas J. Kizelaitį supažindino su Kazimieraičiu. Už keturių kilometrų nuo Kazimieraičio štabavietės, netoli Pačkausko namų, tipografijai buvo įrengtas bunkeris, o J. Kizelaitis – Aušra paskirtas jos vedėju. Čia, talkininkaujant Vaidevučiui – Rokui Bingeliui [36] (g.1921 m. Purplių kaime, 1947 m. nuteistas sušaudyti) ir Irenai, 1945 m. gruodį išleistas pirmasis „Laisvės Varpo" numeris, kuriam visus straipsnius parašė Kazimieraitis.

Tuo metu Siaubas rengė Kilnai susitikimą su Kazimieraičiu, bet įvyko kitaip. K.Kilną ir Rusingės dvaro valdytoją – partizaną Berželį – Vladą Ragelį (g. 1908 m. Sankt Peterburge) ir partizanų rėmėją, Makniūnų dvaro savininką Vaclovą Muiželį (g. 1911 m. Vilniuje) MGB areštavo ir nuteisė po 15 metų lagerio.

Kazimieraičio įsakymai [37]

Dzūkų Grupės Vadams
Įsakymas Nr.D10

Šiuo tvirtinu sekančią Dzūkų Grupės organizaciją ir vadovavimą:
Einamos pareigos Slapyvardė Paskirtas Partizanas nuo

I. Seinų rinktinė

Rinktinės vadas Gediminas
Rinktinė apima Lazdijų, Šventežerio, Rudaminos ir Sangrūdos valsčius.

II. Šarūno rinktinė

Rinktinės vadas Alseika 1945.6.6 1945.4.10
Kapčiamiesčio bataliono vadas Kalnelis 1945.8.12 1945.4.10
Kapčiamiesčio komendantas ir bataliono vado pavaduotojas Paberžis 1945.8.12 1945.5.25
Leipalingio bataliono vadas Ąžuolas 1945.8.12 1945.4.12
Leipalingio komendantas ir l.e.p. bataliono vado pavaduotojas Liepa 1945.8.12 1944.11.15
Veisiejų bataliono vadas Mindaugas 1945.8.12 1945.5.25
Veisiejų komendantas ir l.e.p. bataliono vado pavaduotojas Margis 1945.8.12 1945.4.5
Seirijų bataliono vadas Siaubas 1945.8.12

III. Merkio rinktinė

Rinktinės vadas Vanagas 1945.9.1 1945.4.25
Merkinės bataliono vadas Vanagas 1945.8.1 1945.4.25
Merkinės bataliono vado pavaduotojas Siaubas 1945.5.28 1944.7.10
Merkinės bataliono vado pavaduotojas Butageidis 1945.8.1 1945.6.13
Druskininkų bataliono vadas Juozaitis 1945.5.12 1945.4.11
Druskininkų komendantas ir bataliono vado pavaduotojas Balutis 1945.6.1
Marcinkonių bataliono vadas Juozaitis 1945.9.1 1945.4.11
Marcinkonių bataliono vado pavaduotojas Tigras 1945.8.1 1945.6.5
Marcinkonių bataliono vado pavaduotojas Barzda 1945.8.31 1945.3.20

IV. Geležinio Vilko rinktinė

Rinktinės vadas Viršaitis 1945.9.1, nuo 1945.6.1 Merkio rinktinės vadas, buvęs slapyvardis Giraitis
Varėnos ir Rudnios bataliono vadas Šernas 1945.5.17 1945.4.17
Varėnos komendantas ir bataliono vado pavaduotojas Vytas 1945.5.17 daliniui nuo 1944.10.7, buvęs slapyv. Merkys, komendantas nuo 1945.8.20
Rudnios bataliono vado II pavaduotojas Rugys 1945.8.10 1945.8.15

Onuškio, Valkininkų ir Eišiškių bataliono vadas Lūšis 1945.8.10 1945.6.1
Onuškio, Valkininkų ir Daugų bataliono vado pavaduotojas Žaibas 1945.8.10 1944.9.1

V. Grupės štabas

Grupės vadas Kazimieraitis 1945 5 1 1945 5 1
Grupės štabo II sk. viršininkas Daktaras 1945 8 1 1945 4 25
II sk. viršininko pavaduotojas Jūrininkas 1945 8 1 1945 4 25
L.P.Dz.Gr.Št. Dzūkų miškai, 1945 10 24

DZŪKŲ GRUPEI
Įsakymas Nr.17

1. Geležinio Vilko rinktinės vadas Viršaitis nuo rugsėjo 5 d. išvyko atostogų. Jo pareigas laikinai eiti Šernui.

2. Druskininkų bataliono vadas Juozaitis nuo rugsėjo 15 d. išvyko atostogų. Jo pareigas laikinai eiti pavaduotojui Balučiui.

3. Šarūno rinktinės vadas Alseika nuo spalio 23 d., jam prašant, atleidžiamas iš pareigų ir išbraukiamas iš partizanų sąrašų.

4. Šarūno rinktinės partizanas Paberžis, pradėjęs 1945 m. vasario mėn. 22 d. Šarūno rinktinės organizacinį darbą, nuo š.m. balandžio mėn. 7 d. tvirtinamas Šarūno rinktinės vado adjutantu. Nuo spalio mėn. 20 d. adjutantas Paberžis pakeičia slapyvardį į Taurą.

5. Grupės štabo II–jo skyriaus viršininkui Daktarui laikinai eiti ir IV skyriaus viršininko pareigas.

6. Grupės štabo II–jo skyriaus viršininko pavaduotojas Jūrininkas nuo š.m. spalio mėn. 24 d. iš einamųjų pareigų atleidžiamas ir skiriamas grupės vado asmeniniu adjutantu.

7. Iki šiol nepriklausomos partizanų grupės vadas Mindaugas, pradėjęs partizanų organizacinį darbą nuo 1944 m. spalio mėn. 3 d., slapyvarde Varguolis, nuo š.m. spalio 24 d. skiriamas grupės vado adjutantu mobilizacijos reikalams.

8. Seinų rinktinės vadas Gediminas, kaip nėjęs jam pavestų pareigų, nuo pat paskyrimo dienos, išbraukiamas iš partizanų sąrašų.

Nuorašas tikras:

II–jo skyriaus Viršininkas /Daktaras/
Grupės vadas p. /Kazimieraitis/

Nemune seneli, visų upių tėve,
Pabudink sūnelius, kurie guli sniege...

Merkinės puolimas

1945 m. pabaigoj Gudelių kaime Vanagas su Siaubu susitarė gruodžio 15 d. pulti Merkinę. Jiems pritarė ir Kazimieraitis.

„Kai 4–oji NKVD kuopa, palikusi tik garnizono apsaugą, išėjo į operaciją, – rašo MGB, – tai 11 val. 30 minučių ją užpuolė banditai. Įgulos kareiviai, išėję iš kareivinių, buvusių kairiajame Nemuno krante, prie tilto, pamatė gal 70–ies žmonių būrį. Pamanė, kad stribai, kurie ne vieną kartą ten pasirodydavo per pratybas. Bet geriau įsižiūrėję pastebėjo LLA ženklus"...[38] Lipantis žemyn būrys supo garnizoną iš šiaurės, vakarų ir pietų. Pirmoji partizanų grandis, sugulusi už 170 m nuo kareivinių, pradėjo smarkiai šaudyti, o antroji – bandė prieiti prie pirmosios, bet, negalėdama to padaryti, sugulė už 250 m. Enkavėdistai, sukritę į dzotus, atsišaudė. Tada partizanai perkėlė arčiau kulkosvaidį ir ėmė šaudyti į dzotą. Žuvus kulkosvaidininkui, partizanai bandė prie jo prieiti ir jį paimti. Penkis kartus bandyta, bet nepasisekė, – rašoma MGB dokumente. 13 val. 30 min. į pagalbą garnizonui atėjo kareivių būrys, saugojęs tiltą per Merkį. Siaubo partizanai atsitraukė. Dar bandė pereiti per Nemuną ledu, bet sugrįžo.[39]

Apie 12 val. gal 120 partizanų, vadovaujamų Vanago ir Rugio – Jono Jakubavičiaus (g. 1916 m. Druckūnų kaime), puolė miestelį ir jį užėmė. Enkavėdistai su stribais pasislėpė bažnyčioje. Sunaikinę NKVD būstinę, paėmę dokumentus, partizanai 2 val. pasitraukė. Į Merkinę ėmė grįžti 4–oji enkavėdistų kuopa.

Agentas Dzūkas (jau girdėtas!) 1945 m. gruodžio 20 d. pranešė, kad naktį į gruodžio 19–ąją Vabalių ir Panemunykų bei kituose kaimuose nakvojo apie 60 partizanų. Aštuoni su savo vadu vokiečiu, slapyvardžiu Andrejevas, nakvojo paties agento namuose. Iš partizanų pokalbių Dzūkas suprato, kad šiam būriui vadovauja legalizavęsis Aleksas Juneika, o jo grupė taip pat iš legalizavusiųjų. Kas vadovavo Merkinės puolimui, agentas nežino, tačiau tvirtina, kad tą naktį su partizanais buvo Bombonešis – Targauskas, Remeika iš Einorių ir Bucevičius iš Vabalių.

Po poros metų MGB sužinojo, kad Merkinės puolime dalyvavo ir Juozapavičiaus grupės partizanai rezervininkai.

Merkinės mūšyje žuvo: Zigmas Sukackas (g. 1928 m. Dulgininkų kaime), Budrys – Zigmas Vaikšnoras (g. 1918 m. Lipliūnų kaime), Milžinas – Vladas Jakubėnas, Putinas – Zigmas Remeika ir Siaubas – Jonas Volungevičius (g. 1924 m. Puvočių k., palaidotas Masališkių kapinėse). Merkinės mūšio dainoje minimas ir žuvęs Genovaitis..."

O tamsta vade mylimasis,
atraportavo Pauliukas –
nėra čia Putino, Genovaičio,
nėra čia Milžino, Siaubo...

A apygardos vado įsakymas Nr.2

1945 m. gruodžio mėn. 29 d.

1. L.e. Marcinkonių bataliono vado p. Barzdą, kaip išvykusį iš savo gyvenamos vietos, nuo š.m. gruodžio mėn. 10 d. atleidžiu iš pareigų ir išbraukiu iš partizanų sąrašų.

Pagrindas: Merkio rinktinės vado š.m. XII.5 d. raštas.

2. Seirijų bataliono partizanas Smauglys, pradėjęs partizano tarnybą nuo 1945 m. kovo 22 d., nuo rugsėjo mėn. 10 d. paskirtas 1–mos kuopos vadu ir bataliono vado pavaduotoju su mobilizacinėm Seirijų valsčiaus komendanto pareigom – nurodytose pareigose tvirtinamas.

Pagrindas: Seirijų b–no vado 1945.XI.2 d. raštas.

3. Seirijų bataliono partizanas „Virtuozas", pradėjęs partizano tarnybą nuo 1945 m. gegužės mėn. 13 d., nuo spalio mėn. 15 d. paskirtas bataliono vado adjutantu – einamose pareigose tvirtinamas.

Pagrindas: Seirijų b–no vado 1945.XI.2 d. raštas.

4. Merkio rinktinės partizanas Studentas nuo 1945.IX.17 tvirtinamas rinktinės vado adjutantu.

Pagrindas: Merkio rinktinės vado 1945.XI.23 d. raštas Nr.D/127.

5. Merkio rinktinės Druskininkų b–no vado pavaduotojas Strazdas nuo 1945.XI.15 iš eitų pareigų atleistas ir nuo tos pat dienos paskirtas Merkio rinktinės vado adjutantu – naujose pareigose tvirtinamas.

Pagrindas: Merkio rinktinės vado 1945.XI.23 d. raštas Nr.D/127.

Nuorašas tikras: ./. Adjutantas

Apygardos Vadas /parašas/

A Apygardos Vado įsakymas Nr.3

1945 m. gruodžio mėn. 30 d.

1. Dzūkų Grupės Vado mobilizacinis adjutantas Mindaugas nuo 1945.XI.23 d. skiriamas Seinų apskrities komendantu ir įsakau pareigose vadovautis Lietuvos partizanams 1945.XII.2 d. organizaciniais ir 1945.XII.29 d. mobilizaciniais nurodymais.

2. Seinų rinktinės vadas Gediminas, kaip pradėjęs nuo 1945.X.9 d. eiti rinktinės vado pareigas, tose pareigose nuo tos pat dienos tvirtinamas.

Pagrindas: L.P.Dz.Gr.Š.R.Vado 1945.X.9 d. atsišaukimas Nr.0011.

Pastaba: Dzūkų Grupei 1945.X.24 d. įsakymas Nr.17, str.8.

3. Seinų rinktinės vadas Gediminas nuo šios dienos skiriamas Seinų (Lazdijų) apskrities partizanų vadu ir Šarūno rinktinės vadu.

4. Seinų ir Šarūno rinktinės suliejamos į vieną rinktinę pavadintą, Šarūno rinktine.

5. Laikinai einantis buvusios Šarūno rinktinės vado pareigas Ąžuolas nuo šios dienos iš šių pareigų atleidžiamas, paliekant eiti tik tiesiogines Leipalingio bataliono vado pareigas.

Схема

Действий гарнизона по охране шоссейного моста у/р Неман в Меречь при отражений нападения бандгруппы на гарнизон и мест. Меречь 15.12.1945 г.

Сов. Секретно
Экз № 1

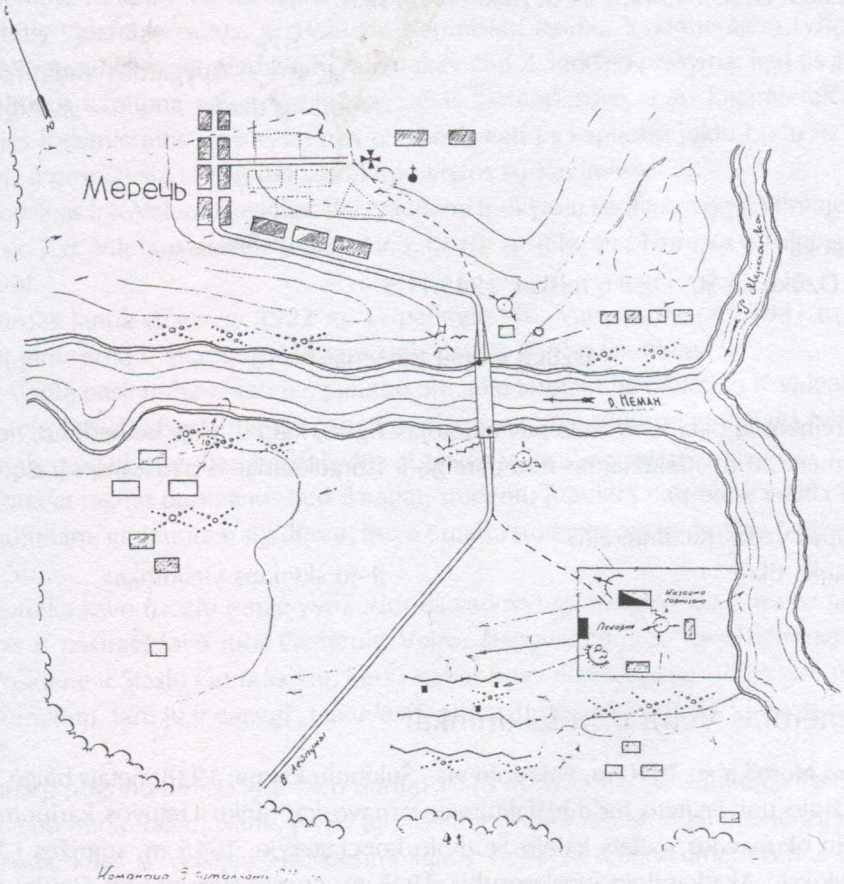

Командир 3 батальона

Įsakau Ąžuolui prisistatyti rinktinės vadui Gediminui ir perduoti jam visus buv. Šarūno rinktinės dokumentus. Taip pat Ąžuolas turi pristatyti rinktinės vadui Gediminui Veisiejų ir Kapčiamiesčio batalionų vadus.

Pastaba: Dz.Gr. 1945.XI. d. įsak. Nr.18, str. ?

6. Buv. Šarūno rinktinės Seirijų batalionas išimamas iš Šarūno rinktinės sudėties ir įjungiamas Dzūkų rinktinės sudėtin. Seirijų bataliono vadui Siaubui įsakau prisistatyti Dzūkų rinktinės vadui.

7. Buv. Šarūno rinktinės vado adjutantas Tauras–Paberžis nuo š.m. spalio mėn. d. iš einamų pareigų atleidžiamas, kaip praktiškai nuo to laiko nuo pavestų pareigų pasišalinęs.

Pastaba: Dz.Gr. 1945.X.24 d. įsak. Nr.17, str.4.

Apygardos Vadas /parašas/

Nuorašas tikras: .//. Adjutantas

Ištrauka

L.P.Dzūkų Gr.Št. Dzūkų miškai, 1945.11.5

Dzūkų grupei Įsakymas Nr.18

Marcinkonių bataliono vado pavaduotojas Tigras, kaip išvykęs be leidimo, nuo š.m. spalio mėn. 20 d. atleidžiamas nuo pareigų ir išbraukiamas iš partizanų sąrašų.

Grupės vadas Kazimieraitis

Ištrauka tikra: II–jo skyriaus viršininkas

Generolas Vėtra ir jo talkininkai [40]

Jonas Noreika, g. 1910 m. Pakruojo vls., Šukionių kaime, 1938 metais baigė Vytauto Didžiojo universiteto Juridinį fakultetą, tarnavo karininku Lietuvos kariuomenėje. Vokiečių okupacijos metais kalėjo Štuthofo konclageryje. 1945 m. sugrįžęs į Vilnių, dirbo Mokslų Akademijoje juriskonsultu. 1945 m. gruodį susisiekė su Dzūkų grupės partizanų ryšininkais, suformavo Lietuvių Tautinę Tarybą, organizavo Lietuvių ginkluotų pajėgų vyriausiąją vadovybę, pogrindžio dokumentus pasirašydavo Generolo Vėtros slapyvardžiu.

Zigmas Šerkšnas, g. 1924 m. Veisiejų vls., Bertašiūnų kaime, 1941 m. baigė Lazdijų gimnaziją, birželio 22 d. įstojo į savanorišką patriotų ginkluotą grupę Veisiejuose, kur vėliau dirbo valsčiaus raštininku, dar vėliau – Bartelių pradinės mokyklos mokytoju.

Sugrįžus rusams, mokytojavo Marcinkonyse. 1945 m. įstojo į Dzūkų grupę ir vado Kazimieraičio buvo paskirtas Šerno – bataliono vado – padėjėju, turėjo Tigro slapyvardį. Kazimieraičio pavedimu sudarė Marcinkonių krašto šauktinių sąrašą ir nuolatos būdamas Siaubo būryje (Siaubas, puldamas Merkinę, buvo sunkiai sužeistas ir gruodžio 16 d. mirė, palaidotas Samališkių kapinėse), saugojo Kazimieraičio štabą, esantį už penkių kilometrų nuo Randamonių kaimo. 1945 m. liepos, rugpjūčio ir rugsėjo mėnesiais lydėjo Kazimieraitį į Šarūno rinktinę, esančią Pūščios miške.

1946 m. sausį, gavęs fiktyvius dokumentus Zigmo Laukaičio pavarde, Z.Šerkšnas pradėjo mokytojauti Dieveniškių vls., Macučių pradinėje mokykloje. Tuomet ir užmezgė ryšį su Generolu Vėtra, dalyvavo kuriant pogrindinę organizaciją Vilniuje, per Kęstutį Valentukevičių bandė užmegzti Generolo Vėtros ryšį su Kazimieraičiu.

Kęstutis Valentukevičius, g. 1922 m. Kapiniškių kaime, Kazimieraičio ryšininkas. Vilnietė Kraunelytė kartą perdavė K.Valentukevičiui Z.Šerkšno prašymą, kad jis atvykusį iš Vilniaus kapitoną pagal slaptažodį „aš iš Šiaulių" suvestų su Kazimieraičiu. Tai sužinojęs Kazimieraitis savo ryšininką perspėjo, kad jis kapitono jokiu būdu nevestų į bunkerį, o pirmiausia tartųsi dėl susitikimo vietos su Kazimieraičiu.

Z.Šerkšnas ir K.Valentukevičius, dalyvaudami mokytojų konferencijoje Vilniuje, 1946 m. sausio 7 d. Vilniaus gatvėje (namo Nr.3, bt.10) susitiko su J.Noreika ir Alfonsu Janulevičiumi.

Alfonsas Janulevičius, g. 1922 m. Leipalingio vls., Varnėnų kaime, 1941 m. baigė Lazdijų gimnaziją ir studijavo Vilniaus universiteto Miškų fakultete.

Per slaptą pasitarimą J.Noreika papasakojo apie tarptautinę padėtį, o K.Valentukevičius – apie Dzūkų grupę ir prašė padėti partizanams spausdinimo medžiaga bei medikamentais, apdalijo pasitarimo dalyvius „Laisvės Varpo" egzemplioriais.

J.Noreika ragino partizanus kuo daugiau studentų įtraukti į patriotinę veiklą ir ruoštis visuotiniam, ginkluotam sukilimui. Buvo nutarta studentų organizavimą patikėti A.Janulevičiui.

J.Noreika savo ruožtu rengė vyriausiosios vadovybės dokumentus – įsakymus ir direktyvas ir pasirašydavo juos Generolo Vėtros slapyvardžiu. Su savo bendraminčiais Ona Poškiene ir Stasiu Gorodeckiu, kurių štabas buvo Giedraičių g. 10, iš viso parengė 14 dokumentų, tarp jų ir garsųjį „Lietuvos Tautinės Tarybos kreipimąsi į laisvas pasaulio tautas".

Jaunieji pogrindininkai tęsė savo darbą. 1946 m. vasario 3 d. Vilniuje, Treniotos 3, kur gyveno Irena Kakariekaitė, įvyko jų pasitarimas. Dalyvavo: A.Janulevičius, Aleksas Petrauskas, kilęs iš Veisiejų vls., besimokantis viename technikume, Raimundas Paplauskas, su kuriuo Z.Šerkšnas susipažino, kai R.Paplauskas buvo atvykęs pas savo gimines į Bertašiūnų kaimą (jis gyveno Vilniuje, Liejyklos g., ir mokėsi Vilniaus universitete), Feliksas Svirnelis iš Marcinkonių, Vilniaus gimnazijos mokinys, ir Jonas Antončikas, irgi iš Marcinkonių, technikumo mokinys. Čia jie išsirinko slapyvardžius ir pasiskirstė darbus.

Agento „46 K 23" verbavimas.[41]

Š.m. kovo mėn. Vilniuje išaiškinta nacionalistinė organizacija, vadovaujama t.v. „Lietuvių Tautinės Tarybos", turėjusi tikslą pajungti visas respublikoje veikiančias nacionalistines formuotes vieningai Tarybos vadovybei, išplėsti ir sustiprinti gaujas, kad paruoštų ir įvykdytų Lietuvoje ginkluotą sukilimą.

„Lietuvių Tautinės Tarybos" centro nario Noreikos ir Lietuvos partizanų Dzūkų grupės štabo nario Šerkšno Vilniuje buvo sukurta jaunimo teroristinė organizacija, daugiausia iš Vilniaus valstybinio universiteto studentų.

Organizacijai vadovavo Vilniaus Universiteto studentai Alfonsas Janulevičius, Feliksas Svirnelis ir amatų mokyklos dėstytojas Jonas Antončikas (visi areštuoti).

Išaiškinti laisvėje pasilikusiems organizacijos dalyviams iš jų skaičiaus užverbuotas agentas „46 K 23", g. 1922 m., lietuvis, Vilniaus universiteto studentas. „46 K 23" 1944 metais liepos mėn., Raudonajai Armijai vaduojant Vilnių, pabėgo į Vokietiją, kur dirbo įtvirtinimų statybose ir palaikė ryšį su nelegalia organizacija Lietuvių Taryba, pasibaigus karui sugrįžo į Lietuvą.

„46 K 23" davė atvirus parodymus apie savo nacionalistinę veiklą. Jis papasakojo, kad dalyvavo dviejuose organizacijos susirinkimuose ir gavo iš Janulevičiaus užduotį įstoti dirbti į Vilniaus radijo stotį ir ten verbuoti į organizaciją aptarnaujantį personalą ir rengtis užimti stotį per sukilimą.

Visiškai slaptai

Tvirtinu: LSSR Vilniaus m. MGB skyriaus viršininkas
pulkininkas (Kolomeicevas)

1948 m. vasario 21 d.

Informatoriaus Lyriko charakteristika [42]

G. 1928 m. Lazdijų aps., Leipalingio vls., Savanorių k., Vilniaus Valstybinio universiteto Medicinos fakulteto II kurso studentas, gyvena Vilniuje, Moniuškos g., namo Nr.32, bt. Nr.5.

Informatorius Lyrikas užverbuotas 1945.X.12 panaudojant pas jį turimą medžiagą, kad jis savanoriškai tarnavo Plechavičiaus armijoje. Užsiverbavo su dideliu noru.

Lyrikas, dirbdamas su MGB organais, pasirodė kaip sąžiningas, mūsų darbui atsidavęs slaptas bendradarbis. Visa jo teikiama medžiaga, realizuojant bylą, per tardymą visiškai pasitvirtindavo.

Pagal jo medžiagą, greitai po verbavimo buvo areštuota antisovietinės pogrindinės organizacijos, veikusios Lazdijų aps., Leipalingio gimnazijoje, dalyvių.

Lyrikas, būdamas Vilniaus universiteto studentas, davė daug vertingos agentūrinės medžiagos, susijusios su VVU studentais.

1946 m. pabaigoje iš jo buvo gauta agentūrinių duomenų, susijusių su studentu Janulevičiumi, kuris vėliau su kitais buvo areštuotas kaip antisovietinės nacionalistinės organizacijos dalyvis.

Leitenentas
Vladas Stepulevičius
MINDAUGAS

Fliorus Černiauskas
VASARIS

Antanas Bučionis
ĄŽUOLAS

Alfonsas Janulevičius
generolo Vėtros talkininkas

Rokas Bingelis
VAIDEVUTIS

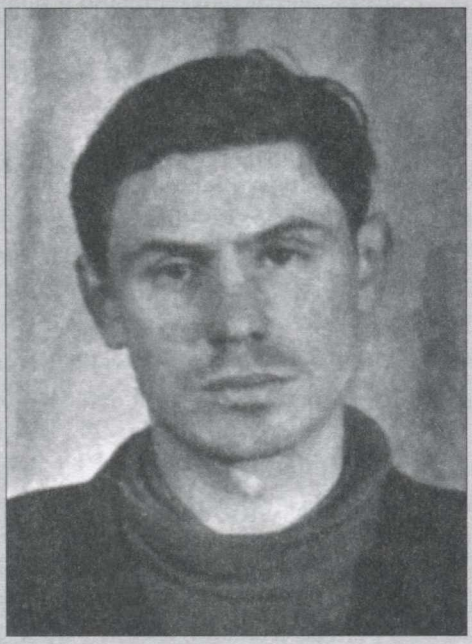

Zigmas Šerkšnas
TIGRAS

Remiantis Lyriko duomenimis 1947 m. gruodį buvo pradėta agentūrinė byla „Kurjeris", pagal kurią buvo išaiškinta ir likviduota Vilniuje veikusi antisovietinė nacionalistinė organizacija Geležinis Vilkas.

Visa Lyriko pateikta agentūrinė medžiaga šiuo klausimu per tardymą visiškai pasitvirtino.

LSSR Vilniaus m. MGB skyriaus operatyvinis įgaliotinis
leitenantas Rebko
Sutinku: Vilniaus m. MGB skyriaus 1–ojo poskyrio viršininkas
kapitonas Babincevas

1948 m. vasario 26 d.

Antrą kartą K.Valentukevičius užėjo pas J.Noreiką į darbą ir paėmė iš jo Kazimieraičiui skirtą rašymo popierių ir spausdinimo mašinėlės juostelę. Vos tik grįžusį traukiniu iš Vilniaus, Marcinkonių geležinkelio stotyje, 1946 m. sausio 11 d. jį suėmė MGB.[43]

Sausio 29 d. į Vilnių pas J.Noreiką atvyko Z.Šerkšnas ir pranešė, kad suimtas K.Valentukevičius. J.Noreika šią žinią priėmė ramiai ir pasakė, kad reikia veikti atsargiau.

Po sunkių tardymų K.Valentukevičius prisipažinęs tardytojui, jog jis žino bunkerio, kuriame būdavęs Kazimieraitis, vietą. 113–ojo pasienio dalinio 2–oji komendantūra, vadovaujama Varėnos NKVD–NKGB operatyvinės grupės viršininko Vulanovo ir majoro Bojeriščevo išėjo ieškoti bunkerio [44]. „K.Valentukevičius vedžiojo kariuomenę vis po tą pačią vietą gal porą valandų, – rašo MGB, – o paskui pasakė, kad neranda". Tuo metu įvyko susišaudymas tarp partizanų ir enkavėdistų. Pastebėję kariuomenę, partizanai ėmė bėgti iš bunkerio. Per kautynes, trukusias gal 40 minučių, žuvo Ėglis, sunkiai sužeistas Naras ir paimtas į nelaisvę Karklas – Pranas Platūkis (g. 1918 m. Puvočių kaime).

Suimtas Karklas papasakojo tardytojui, kad Kazimieraičio štabo bunkeris yra miške tarp Rudnios ir Kapiniškių kaimų, kalnuotoje dalyje, maždaug už 1 ar 1,5 kilometro nuo kairiojo Skroblaus kranto. Taip pat papasakojo apie kitus bunkerius, kaip jie įrengti ir kas juose yra. MGB viename jų rado Kazimieraičio dienoraštį, rotatorių ir kitų daiktų.

1946 m. vasario 8 d. MGB areštavo vežantį Dzūkų grupei popierių ir medikamentus Z.Laukaitį–Šerkšną.

1946 m. kovo 16 d. MGB areštavo J.Noreiką. Po kankinimų „Osoboje soveščianije" J.Noreiką ir Z.Šerkšną nuteisė sušaudyti, o kitus – daugeliui metų lagerio.

„A" apygardos štabas Siaubo teritorijoje [45]

NKVD puolant „A" apygardos štabo bunkerius prie Skroblaus upelio Kazimieraitis slėpėsi Lankininkų kaime pas Merkio rinktinės vadą Vanagą.Sunaikinus štabavietę, Kazimieraitis paliepė Daktarui, kad jis Siaubo teritorijoje surastų štabui naują bunkerį. Jį Siaubas pasiūlė Snaigupės kaime pas Petrą Petrauską. Jo troboje po krosnimi nuo

seno buvo bunkeris pasislėpti nuo sugrįžtančių rusų. 1945 metų balandį jame ir apsigyveno Kazimieraitis su savo štabo vyrais: Daktaru, Antanaičiu, Jūrininku ir Laisvūnu. Jis emgėbistų buvo aptiktas 1946 m. gruodžio 16 d.

Iš Petro Petrausko, g. 1909 m. Krikštonių kaime, 1946 m. gruodžio 14 d. tardymo protokolo

P. Petrauskas tardytojui papasakojo, kad bunkerį savo namuose Snaigupės kaime įsirengė 1943 metų pabaigoje, grįžtant rusams, o 1944 metų gruodį jame slėpėsi Bronius Rudys iš Ringeliškės kaimo. Kitų metų gruodį ten ėmė slapstytis automatu ginkluotas Vasaris – Fliorus Černiauskas. 1946 metų kovą Vasaris atėjo jau su Kazimieraičiu, Daktaru, Žalgiriu, Antanaičiu ir Lietučiu. Kazimieraitis prašė leisti jiems čia trumpam apsistoti. Šeimininkui sutikus, partizanai Vasaris ir Savukas iškasė maždaug 2x1,5 m pločio ir 3 m gylio duobę bunkeriui prie trobos sienos, paskui ją išklojo netašytais rąstais, padarė lubas, užpylė jas žemėmis, o ties išėjimu pastatė kopėčias ir pridengė jas dangčiu, kurį apibarstė vištų išmatomis...

Taigi ten 1946 metų balandį ir įsikūrė „A" apygardos štabas. Ten buvo rašomas ir dauginamas „Laisvės Varpas", sprendžiami svarbūs struktūriniai klausimai. Kartais pas Kazimieraitį ateidavo ir ryšininkas, gal 16 metų berniukas Jonas Potelis. Tas J.Potelis gegužės mėnesį su Daktaru, Vasariu ir Savuku visus daiktus iš bunkerio išnešė ir, sukroves į vežimą, išvažiavo per Šilalio mišką į Pūščios girią. Gal jie išsivežė ir tipografiją? Pats štabas buvo persikėlęs į Jakubiškių kaimą.

1947 m. balandžio 24 d. MGB suėmė J.Potelį. Tardytojas iš jo girdėjęs, kad kai 1946 m. spalį P.Petrauskas sugrįžo iš tardymo Leipalingio MGB skyriuje, jog tardytojas jį vertęs bendradarbiauti.

Partizanų apdovanojimas Žaliamiškyje ir Pūščioje

Kazimieraitis su Vanagu sumanė apdovanoti drąsiausius partizanus ir ryšininkus juostelėmis bei pažymėjimais. Rotatoriumi buvo išspausdinti pažymėjimai, o Janina Mizaraitė iš Vilkiautinio kaimo išsiuvinėjo juosteles. 1946 m. balandžio 16 d. Žaliamiškyje susirinko nemaža aplinkinių partizanų. („Žaliamiškio miške buvo sušaukti trys batalionai. Viso 400 žmonių. Aš tai mačiau, kadangi ten dalyvavau", – pareiškė tardytojui partizanas Žalgiris – Stasys Paliutis [46], g. 1901 m. Veisiejuose (ar Bartelių k.?). (Žalgiris emgebistams nurodė keturis Siaubo bunkerius Žaliamiškio miške (0096), kur buvo rasta rašymo mašinėlė, dokumentų, 1500 šovinių.) Tai įvyko dieną 11 val. visiems susirinkus, buvo pastatytas medinis staliukas, prie jo atsistojo pulkininkas Kazimieraitis ir dar vienas civilis su akiniais, jį vadino Daktaru. Pastarasis skaitė apdovanojimų sąrašą, po vieną kviesdamas prie staliuko partizanus, o Kazimieraitis įteikinėjo pažymėjimus, skelbdamas, kad toks ir toks yra apdovanojamas už drąsą. Po to Kazimieraitis perskaitė „Laisvės Varpą" ir pasakė kalbą. Iš viso buvo apdovanota 400 partizanų.

Kudrėnėlių kaimo gyventojas Ignas Taletavičius, slapyvardžiu Kardas, Žaliamiškyje,

partizanų rikiuotėje nešė vėliavą, o po to stovėjo šalia jos garbės sargyboje. Rikiuotėje buvo apie 100 partizanų", – MGB tardytojams davė parodymus Klajūnas – Bronius Saveikis, suimtas 1950 metais.

Iš Žaliamiškio partizanų vadai nuvyko į Pūščios mišką, pas Ąžuolo partizanus, ir čia buvo atliktas toks pat ceremonialas. Ąžuolo partizanams Kazimieraitis įteikinėjo apdovanojimus, o Vanagas su Siaubu sakė kalbas, partizanai pagiedojo Lietuvos himną. Tada apdovanojo būrio vadą Ąžuolą, būrio vadą Slibiną, būrininką Strazdą, skyrių vadus: Kanapyną, Nevėžį, Serafimą, Hanibalą, Barzduką, Rytą, eilinius: Tūzą. Liūtą, Dofą, Milžiną, Galstą, Diką, Šturmą, Lapiną, Špoką, Beržą, Skroblą, Uolą, Mataitį, Kuzmą, Laimyną, Tigrą, Šerną, Balandį, Medinį, Papartį, Baravyką, Žvirblį, Vėtrą, Šapalą, Kadugį, Barkūną, Lapą, Gylį, Mišką, Pakarklį, Vilimą, Vyturį, Veisiejų bataliono vadą Margį, Kapčiamiesčio bataliono vadą Paberžį, Leipalingio bataliono vadą Liepą.

Kazimieraitis dar aplankė gulintį bunkeryje sužeistą Vėtrą – Juozą Dvarecką (g. 1912 m. Baltašiškės kaime) ir įsakė Paberžiui ir Taurui nuvežti sužeistąjį į Gardino ligoninę. Bevežant partizanus užpuolė NKVD ir Vėtrą suėmė. Mirė jis dar prieš teismą nuo žaizdų, palikęs vargti žmoną ir vaikus.

Tą pavasarį, balandžio 16 d. 7 val. ryto iš Alytaus kalėjimo pabėgo 39 kaliniai ir beveik visi išėjo į mišką. MGB pareigūnai, apžiūrinėdami kalėjimą, rado tuščią trečiąją kamerą, o po pamatais – 2,5 metro urvą, einantį už kalėjimo tvoros. Kalinių pabėgimą organizavo Juozas Balčius, g. 1919 m. Vieciūnų kaime, žuvęs 1947 m. kovo 27 d. Trasnyko kaime, siaučiant NKVD (buvo 2–ojo bataliono 1–ojo būrio vadas). Su juo žuvo Putinas – Boleslovas Jurkevičius, Šermukšnis – Jonas Karsokas ir Paukštis. „Kai urvas buvo iškastas, – sakė tardytojui sulaikytasis Motiejus Kašalynas, – Balčius mums visiems liepė lįsti, o pats išlindo paskutinis..." Taigi ne pirmas, o paskutinis – kaip garbingas skęstančio laivo kapitonas. Aušra tardytojui sakė, kad Šunupio kaime rado sau prieglobstį ir slepiasi 20 partizanų, 1946 m. pabėgusių iš Alytaus kalėjimo.

Pietų Lietuvos partizanų štabas

1946 m. balandžio 18 d. Žaliamiškio miške susitiko „Tauro" ir „A" apygardos partizanų vadai: Mykolas Jonas – karo lakūnas majoras Zigmas Drunga, g. 1904 m. Užpaliuose, Antanaitis – majoras Sergijus Staniškis, g. 1900 m. Marijampolės apskr. Geležinės kaime, Auksutis – Vaclovas Navickas, g. 1909 m. Pakirsnių kaime, kapitonas, Perkūno rinktinės vadas. Iš „A" apygardos dalyvavo: Kazimieraitis, Vanagas, Daktaras ir Jūrininkas. Jie nutarė sujungti dvi partizanų apygardas ir įkurti organizaciją, kuri vadintųsi Pietų Lietuvos partizanų štabas, o taip pat susieti su šiuo junginiu ir Ąžuolio – kapitono Dominyko Jėčio, g. 1896 m. Krinčino vls., Dzūkų rinktinę. PLP vadu tapo Kazimieraitis, pavaduotoju – Mykolas Jonas, štabo viršininku – Antanaitis. Štabo bendradarbiai buvo Tauras ir Laisvūnas. Po šio pasitarimo Kazimieraitis, Mykolas Jonas ir

Daktaras pasuko į Punios šilą pas Ąžuolį. Juos lydėjo Siaubo partizanai, o visus vedė Obelijos kaimo mokytoja Marija Griškonytė. PLP štabo vadus Ąžuoliui pristatė Negras – Jonas Grinevičius (g. 1922 m. Tauragėje). Balandžio 22 d. Ąžuolis sutiko prijungti Dzūkų rinktinę prie „A" apygardos ir tapti apygardos vadu. 1946 m. gegužę ėmęsis vadovauti, ją pavadino „Dainavos" apygarda. „Šarūno" rinktinę perdavė „Tauro" apygardai.

Šarūno Rinktinės Vado Įsakymas Nr.5

1946 m. balandžio mėn. 30 d.

1. Nuo š.m. gegužės mėn. 1 d. Šarūno Rinktinė išformuojama. Pagrindas: „A" apygardos Vado įsak. Nr.15, parag.4.

2. Leipalingio, Veisiejų ir Kapčiamiesčio Bn vadai prisistato naujam Rinktinės Vadui Mindaugui. Seirijų Bn vadas prisistato Dzūkų Rinktinės Vadui Ąžuoliui.

3. Rinktinės štabo pareigūnai – Adjuntantas Laisvūnas, Ryšio Viršininkas Tauras, Ūkio viršininkas Vasaris, Raštvedys Viesulas, nuo š.m. gegužės mėn. 1 d. iš eitųjų pareigų atleidžiami.

Pagrindas: „A" Apygardos Vado įsak. Nr.15, &10.

4. Nuo š.m. gegužės mėn. 1 d. nustojau eiti Rinktinės Vado pareigas.

Pagrindas: „A" apygardos Vado įsak. Nr.15, &3.

(pas) Daktaras rinktinės vadas

Nuorašas tikras: Laisvūnas adjutantas

LLK Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinei

Įsakymas Nr.7

Būstinė, 1947 m. sausio mėn. 20 d.

§6

Šarūno rinktinės vadu skiriu dabartinės rinktinės vadą Mindaugą nuo šios dienos.

Žvejys Apygardos vadas

Gediminas už štabo viršininką

Žaliukas Geležinio Vilko rinktinės vadas

Šarūno rinktinės sudėtyje Tauro apygardos štabo viršininkas buvo Krūmas – Vincas Jazulevičius. Jam žuvus, štabo viršininku tapo Dainius, anksčiau buvęs štabo apsaugos būrio vadas.

Prie Dzūkų rinktinės, kuriai vadovavo Ąžuolis, buvo prijungta Juozapavičiaus grupė, anksčiau priklausiusi Šarūno rinktinei, bet neilgam. Siaubas parašė tokio turinio įsakymą:

Šarūno Rinktinės Vado

Į s a k y m a s

Nr.5.
1946m. balandžio mėn. 30 d.

1.

Nuo š.m. gegužės mėn. 1 d. Šarūno Rinktinė išformuojama.
Pagrindas: A.Apygardos Vado įsak. Nr.15 §4.

2.

Leipalingio, Veisėjų ir Kapčiamiesčio Bn vadai prisistato naujam Rinktinės Vadui Mindaugui.
Veisėjų Bn Vadas prisistato Dzūkų Rinktinės Vadui Ąžuoliui.

3.

Rinktinės Štabo pareigūnai -
Adjutantas Laisvūnas,
Ryšio Viršininkas Tauras,
Ūkio Viršininkas Vasaris,
Raštvedys Viesulas,
nuo š.m. gegužės mėn. 1d. iš eitųjų pareigų atleidžiami.
Pagrindas: A.Apygardos Vado įsak. Nr.15 §10.

4.

Nuo š.m. gegužės mėn. 1 d. nustojau eiti Rinktinės Vado pareigas.
Pagrindas: A.Apygardos Vado įsak. Nr.15 §3.

/ pas./ Daktaras
Rinktinės Vadas

Nuorašas tikras:
Adjutantas Laisvūnas

Įsakymas Nr.1

1946 m. gruodžio 31 d.

§1.

Nuo š.m. gruodžio 13 d. su visa Juozapavičiaus vardo grupe atsisakiau būti pavaldžiu Dainavos apygardos vadui ir prisijungiau prie Tauro apygardos Šarūno rinktinės. Vado pavaduotoju skiriu Smauglį, Štabo viršininku Laisvūną, štabo adjutantu – Sakalą, grupės vado adjutantu – Savuką.

(...)

§6.

Juozapavičiaus vardo grupės štabo viršininkui pavedu išleisti partizanų laikraštį vardu „Laisvės Rytas".

Grupės vadas Štabo viršininkas

PLP vadas Kazimieraitis, sugrįžęs iš Ąžuolio į Snaigupę, PLP štabą perkelė į Jakubiškių kaimą pas Antaną Uoslį [47]. Čia Kazimieraitis parašė pirmąjį PLP štabo įsakymą, skelbiantį šios organizacijos įkūrimą. Tipografiją 1946 m. perkėlė į Pūščios mišką.

Tipografija Pūščios miške

Pūščios girioje (8686), specialiai padarytoje iš šiaudų palapinėje, esančioje už trijų kilometrų nuo Krivonių kaimo ir už 9 kilometrų nuo Druskininkų, buvo spausdinamas „Laisvės Varpas" ir „Što takoje sovetskaja pravda".

Pūščios miške už 300 metrų nuo Buteliznos kaimo į šiaurę, užmaskuotas po kelmu, buvo tipografijos bunkeris, kuriame Aušra su savo talkininkais išleido septynis „Laisvės Varpo" numerius (11 tūkstančių egz.) ir Kazimieraičio parašytus du laikraštėlius „Što takoje sovetskaja pravda".

1946 m. gegužės 20 d. aušant šią palapinę užpuolė 94 pasienio kariuomenės komanda, vadovaujama Leipalingio vls. MVD skyriaus įgaliotinio Nikanorovo. Per susišaudymą vieni partizanai pasitraukė, o Aušrą ir jo žmoną Panterą, vieną sužeistą į šoną ir ranką, o kitą – į abi kojas, suėmė. Pantera griebėsi pistoleto nusišauti, bet Aušra sulaikė.[48]

Pasakoja Ona Bučionytė–Lukoševičienė

„Mes buvome visi kartu miške. Ten partizanai pastatė dvi kariškas palapines. Vienoje gyveno mano tėvas, brolis, sesuo, aš ir Milžinas – Juozas Subačius iš Mizarų kaimo. Man tada buvo 12 metų. Kiek tolėliau, kitoje palapinėje, gyveno Aušra su žmona. Toje palapinėje ir buvo tipografija, kur jie spausdindavo. Dar tamsoka buvo, kai pašokęs mano brolis sušuko: „Rusai!" Mes kaip bitės iš avilio pasipylėme iš tos palapinės. Gal būtų visus iššaudę, bet rusai nesuspėjo mūsų palapinės apsupti, o Aušros palapinę apsupo ir juos abu suėmė. Mes bėgame ir girdime: Tra–ta–ta–ta... o šakelės nuo medžių ant galvų tik krenta.

Visa mūsų šeima išėjo į mišką. Nes kito kelio nebuvo – likome dvi mergaitės, tėvas su broliu miške, namų nėra, o mes vienos. Miškas mums atrodė kaip namai. Motina buvo kalėjime.

Taigi, pabėgę nuo rusų, pasukome į Guronis, ten gavome duonos, paskui atsidūrėme Mizaruose. Tėvas mus paliko pas kažkokius senukus. Vėliau gyvenome Didžiasalyje pas Bankietas, ir keliavome per žmones. Visą laiką buvome persekiojami stribų ir jų vado Macenio. Būdavo jis eina tokiu „palatki" apsisiautęs, visada pirmas, o jam iš paskos stribai seka. Kaip koks varnas, su automatu.

Brolis Jaunutis buvo vienas iš paskutinių partizanų vadų. Jis žuvo kartu su savo žmona, o jų mažą berniuką giminės užaugino.

Kokių būta baisybių! Kai iššaudė Jakentų šeimą, žmonės labai išsigando, nustojo partizanais tikėti. Kalbėjo, kad visą laiką ten apsistodavo, o dabar iššaudė... Pasirodo, kad iššudė smogikai."

Atrodo, kad tą spaustuvę kariuomenė surado visai atsitiktinai. MGB dokumente rašoma, kad 1946 m. gegužės 17 d. operatyvinė grupė kartu su Lazdijų apskr. LKP(b) sekretoriumi Jurgiu Grigoniu buvo atvažiavusi į Lipniūnų kaimą „pravesti" valstiečių susirinkimo. Juos, begrįžtančius į Leipalingį, 18 val. Pūščios girioje apšaudė partizanai ir sužeidė du pasieniečius. Tada NKVD į tą vietą pasiuntė kariuomenę, kuri, tris paras šukavusi mišką, gegužės 20 d. 7 val. ryto ir aptiko minėtąją palapinę. [49]

Aktas [50]

Vilnius, 1946 m. gegužės 30 d.

Aš, LSSR UBB 2–jo skyriaus vyr. tardytojas leitenantas Soldatovas, dalyvaujant to paties skyriaus tardytojui leitenantui Fominui ir vertėjui jaun. leitenantui Gurdui, surašiau šį aktą, kaip žemiau nurodyta, kad šiandien apžiūrėjau dalį daiktų, paimtų 1946 m. gegužės 21 d. pagal aktą iš suimtųjų Ivavičiaus Jono, Antano s., jis ir Kizelaitis Jonas, Prano s., ir Ivavičienės, ji ir Kulauskaitė, ji ir Kizelaitienė Irena, Prano d., ir mano priimtą iš LSSR Lazdijų r. MVD skyriaus 1946 m. gegužės 30 d. aktą".

Apžiūrėję tarp 59 daiktų rado:

1.Tipografinio šifro 8 kg
2. Įvairaus formato popieriaus 3050 l.
3. Viršelių partizanų dainoms 347 vnt.
4. Partizanų dainų 2000 vnt.
5. Spaustuvės įranga 1 vnt.
6. Rašomojo popieriaus ruloną 5 kg
7. Lentas klišėms gaminti 10 vnt.
8. Klišę partizanų dainoms 1 vnt.
9. Klišę su pavadinimu „Laisvės Varpas" 1 vnt.
10. Klišę „Što takoje sovetskaja pravda" 1 vnt.

PARTIZANAS

1950.XII.17. Pietų Lietuvos Srities Organas Nr.10/14/

SVEIKI, SULAUKĘ ŠV. KALĖDŲ IR NAUJŲJŲ 1951-METŲ!

Prieš vienuoliką metų Kalėdų šventė mus sutikdavo ramiai, jaukiai, tikingai. Šiuo metu ši viso krikščioniškojo pasaulio švenčiama, ji virto taikos ir ramybės simboliu. Tą dieną milijonai žmonių, minėdami didžiausio taikos apaštalo ir žmonijos mokytojo gimimą, persiimdavo Jo skelbtomis mintimis. O Jis mokė: "Mylėk savo artimą, kaip pats save". Šiuo vienu sakiniu yra tobulai nusakytas žmonių tarpusavio santykių idealas, šiuose šešiuose žodžiuose sutelkta visa mūsų pasaulio išminties, visa mūsų būties esmė. Ir ko gi iš tikrųjų verti didžiausi žmogaus proto išradimai, be artimo meilės? Kai Nobelis išrado dinamitą,

---

Vilniaus 1946 m. vasario mėn. 25 d. Nr. 3(5)

LAISVĖS VARPAS

LEIDŽIA LIETUVOS PARTIZANŲ, A. APYGARDOS ŠTABAS

Bolševikiniai rinkimai suboikotuoti

Lygiai vasario mėn. 10-toji diena Lietuvių tautos istorijoje tapo užpažymėta diena. Tą dieną lietuvių tauta aiškiai ir neužginčijamai parodė visam demokratiniam pasauliui, kad ji yra vieninga, kieta kaip plienas, tikrai nori nusimesti ir nusimes kruvinojo bolševizmo vergijos pančius. Lietuvių tauta išlaikė egzaminą - visiškai suboikotavo bolševikinius rinkimus.

Įprogo visi bolševikinės melo propagandos burbulai, nepagelbė-

---

Что такое

СОВЕТСКАЯ ПРАВДА?

№ 2

10 мая 1946 года

Правда о выборах в Верховный Совет и Совет Национальностей СССР

Кто не знает и не понимает, что руководящие депутаты Верховного Совета и Совета Национальностей СССР, это самые отъявленные коммунисты-изверги и мерзавцы, которые обездолили и нагло ограбили тружеников нашей Родины и изгадили на всех завоеванных прав народа. У большинства депутатов - ни только добровольно, трусливо рабы, которые никогда не осмелятся настоящую правду сказать, а тем более не осмелятся потребовать справедливости и свободы народу.

А теперь были выборы, эти депутаты? Руководящие коммунисты вместе, и ломали один других и составили списки на послушных кусумых

11. Tipografines stakles 30x20x60 matmenų, kuriomis buvo spausdinami antitarybiniai laikraščiai, lapeliai ir dainos.

„Visi aukščiau išvardyti daiktai yra daiktiniai Ivavičiaus ir Ivavičienės bylos įrodymai ir turi būti pridėti prie tardymo medžiagos", – pažymi MGB.

LSSR MVD UBB 2–ojo skyriaus tardytojas, leitenantas (Soldatovas)
LSSR MVD UBB 2–ojo skyriaus tardytojas, leitenantas (Fominas)
Vertėjas jaun. leitenantas (Gurdus)

Iš „Aušros" – Jono Kizelaičio 1946 m. parodymų protokolo [51]

Radziukynas – Karvelis prie savo namų turi du bunkerius, kuriuose nuo 1945 metų birželio iki rugsėjo buvo Siaubo formuočių štabas. Siaubo, Ąžuolo ir Merkio partizanų grupų ryšininkas yra partizanas Dūda. Už 300 metrų nuo R.Bingelio namų yra bunkeris, kuriame kelis kartus lankėsi Vanagas, Daktaras ir kiti vadai. Netoli Antano Milinavičiaus namų yra bunkeris. Netoli Pečkausko namų yra du bunkeriai. Dvi neturtingos valstietės gyvena už trijų kilometrų nuo Mergežerio, už penkių kilometrų nuo Perlojos ir už 4 kilometrų nuo Žiūrų kaimo. Gyvena miške. Už 1,5–2,5 kilometrų nuo jų namų yra septyni bunkeriai su narais. Bunkeriai barako tipo, juose telpa iki 50 žmonių. Painios maskuotės jie neturi, bet aptinkami sunkiai. Ten dažnai lankosi Lūšis, Rugys ir kiti. Merkio štabas dislokuotas miške, netoli Lavyso vienkiemio, už trijų kiloemtrų nuo Mergežerio. 1946 m. Liškiavos klebonas pasakė pamokslą, o Jūrininkas priešais bažnyčią pasakė kalbą. Siaubas kalbėjo, kad Liškiavos klebonas 1944–45 metais klausęs partizanų išpažinčių Lazauskienės namuose Krivonių kaime, apdovanojus 150 partizanų, buvo paruošti pietūs. Reikia pažymėti, kad Šunupio kaimas, turintis 10–12 ūkių, – tai ginkluota gauja su apylinkės pirmininku Garbumi priešakyje. Jis veikia legaliai. Šunupio kaime rado sau prieglobstį ir dabar slepiasi 20 partizanų, pabėgusių 1946 m. iš Alytaus kalėjimo. Jų taip pat reikia ieškoti Randamonių, Jasiūnų ir Lateżerio kaimuose. Vėtrą suėmė vežant į Baltašiškę, pas jo žmoną. 1946 m. žiemą Druskininkų ligoninės gydytoja gydė sužeistą Vėtrą. Felčeris Paulavičius iš Merkinės važiuodavo pas sužeistus partizanus ir gydė. 1945 m. jis kelis kartus buvo Šunupio kaime jų gydyti. Kai aš 1946 m. sausio–vasario mėnesiais sirgau, tai „Laisvės Varpą" išleido Vanagas su Kazimieraičiu. Leisti „Laisvės Varpą" (1945–1946 vasarį) pradėjo partizanas Genys – Petras Vaitkus iš Mergežerio kaimo. Pūščios miške „Laivės Varpą" leisti padėjo Ąžuolo sūnus Jaunutis, dukros, Marytė, 17 metų, ir Onutė, 15 metų.

MGB klastotė

LSSR KGB tardymo skyriaus vyr. tardytojo vyr. leitenanto Vinokurovo 1955 m. balandžio 5 d. rašte KGB ministrui pulkininkui K.Liaudžiui dėl J.ir I.Kizelaičių bylos nutraukimo sakoma:

(...)

1946 m. rugsėjį J.Kizelaitis ir I.Kizelaitienė LSSR MVD organų buvo užverbuoti sekti

ir išsiaiškinti nacionalistinio antisovietinio pogrindžio nusikalstamiems veiksmams, todėl jiems pabėgus nuo sargybos buvo paleisti į laisvę, o jų tardymo byla pristabdyta.

Po to J.Kizelaitis buvo naudojamas kaip apskrities skyriaus ir Kauno srities MGB valdybos agentas, sekant asmenis, susijusius su nacionalistiniu antisovietiniu pogrindžiu, ir ne kartą premijuotas.

1951 m. J.Kizelaitis ir I.Kizelaitienė legalizuoti, jiems išduoti dokumentai ir jie išbraukti iš operatyvinio–agentūrinio tinklo.[52]

Žr. žemiau fiktyvius MGB dokumentus:

Aktas [53]

1946 m. liepos 21 d.

Mes, žemiau pasirašę: LSSR MVD UBB 1 skyriaus 1 poskyrio viršininkas gv. majoras Zinovjevas ir raudonarmiečiai Petrovas ir Tichomirovas, surašėme šį aktą, kaip Antanas Ivavičius pabėgo nuo sargybos.

1946 m. .liepos 18 d. Ivavičius buvo iškviestas iš Vilniaus kalėjimo Nr.1 į LSSR MVD pastatą tardymui, kur papasakojo apie jam žinomus bunkerius Balbieriškio rajono miškuose.

1946 m. liepos 19 d. speciali grupė, susidedanti iš gv.majoro Zinovjevo ir 10 kareivių, išvažiavo kartu su areštuotu Ivavičiumi į bunkerių buvimo vietą. Atvykusi į Balbieriškį, grupė ėjo pėsčiomis ir, išėjus maždaug 500–700 metrų į miško gilumą, A.Ivavičius, pasinaudojęs tankiais krūmais ir jį saugojusių kareivių nebudrumu, pabėgo ir dingo miške. Persekiojimas ir paieškos teigiamų rezultatų nedavė.

Dėl to ir surašytas šis aktas.

LSSR MVD UBB 1 skyriaus 1 poskyrio viršininkas gv. majoras (Zinovjevas)
Raudonarmiečiai (Petrovas), (Tichonovas)

Aktas [54]

1946 m. rugsėjo 5 d.

Mes, žemiau pasirašę, LSSR MVD UBB 1 skyriaus viršininko pavaduotojas pulkininkas Kaverznevas, to paties skyriaus operatyvinis įgaliotinis vyr. leitenantas Popovas ir raudonarmietis Suslovas, surašėm šį aktą apie tai, kad 1946 m. rugsėjo 4 d. iš Vilniaus kalėjimo Nr.1 buvo iškviesta į LSSR MVD pastatą tardyti areštuota Irena Ivavičienė.

Per tardymą ji davė parodymus, kad susitiks su nacionalistinio pogrindžio dalyviu Daktaru.

Kad suimtų Daktarą, grupė, susidedanti iš pulkininko Kaverznevo, vyr. leitenanto Popovo ir raudonarmiečio Suslovo, 1946 m. rugsėjo 5 d. išvažiavo su areštuota I.Ivavičiene į Vilniaus geležinkelio stotį.

I.Ivavičienė, pasinaudojusi silpnu grupės budrumu ir žmonių minia, Vilniaus geležinkelio stotyje dingo minioje.

Paieškos teigiamų rezultatų nedavė.

Dėl to ir surašytas šis aktas.

LSSR MVD skyriaus viršininko pavaduotojas pulkininkas (Kaverznevas)
UBB 1 skyriaus operatyvinis įgaliotinis vyr. leitenantas (Popovas)
Raudonarmietis (Suslovas)

Po Aušros suėmimo PLP štabo viršininkas Daktaras slapstėsi miške tarp Margų ir Mižonių kaimų su Juozapavičiaus grupės 1 būrio vadu Špoku, partizanais Laisvūnu, Uosiu, Tauru. Juos maitino K.Radišauskas iš Margų kaimo, ryšininkės buvo 14 metų Aldona ir mokytoja Birutė – abi iš Mižonių kaimo.

Birželio pabaigoje Daktaras persikėlė į Pūščios mišką pas partizaną Serafiną – Juozą Mizarą, g. 1912 m. Mizarų kaime. Ten susitikinėdavęs su partizanais Lapu – Antanu Šumsku, g. 1922 m. Mizarų k., Žvirbliu – Juozu Jakenta, g. 1920 m. Didžiasalio kaime. Maitindavo juos Kaziuliuose Bozys, Mickūnuose Valenta, Misevičius, Degėsiuose – Vaikšnoras.

Kazimieraičio žūtis

Birželio 30 d. prasidėjo Vetrovo 4–osios divizijos „ablavos" Mickevičių, Kaziulių, Didžiasalio, Radvilonių ir Jonavo kaimuose bei aplinkiniuose miškuose. Iš gautų Vilko ir Rūtos slaptų pranešimų MGB spėjo, kad štabas gali būti Žaliamiškyje. Liepos 2 d. Žaliamiškio rytiniame pakraštyje, gal koks kilometras nuo Liepiškių kaimo (pietvakarių pusėn), Kazimieraitis susišaudė su enkavėdistais [55]. (Smulkiau apie tai Alfonso Ramanausko – Vanago knygoje „Daugel krito sūnų"). „14 val., – rašo MGB, – tarp eilinio Povarenkos ir nepažįstamojo trijų metrų atstumu įvyko susišaudymas. Nepažįstamasis trimis šūviais iš pistoleto „Brauning" sužeidė Povarenką. Kitas kareivis metė į partizaną granatą ir jį sunkiai sužeidė. Nepažįstamąjį klausė rusiškai ir lietuviškai, bet jis nieko neatsakė ir po 3 valandų – 17.30 mirė". Pas mirusįjį rado: laikiną pasą, du apygardos štabo dokumentus, užrašų knygelę, bloknotą su bunkerių įrenginio planais, liepos mėnesio slaptažodį, 5 nuotraukas, tarp jų vaikų nuotrauką su užrašu Vitkus, maldaknygę ir belgišką „Brauning" su vienu šoviniu. Lavoną nuvežė į Leipalingio valsčiaus MGB skyrių. Jam atpažinti atvežė iš Vilniaus suimtą Aušrą – Joną Kizelaitį, kuris patvirtino, jog tai yra Kazimieraitis... Apie Kazimieraitį mes žinojome, – rašo MGB, – tai Vitkus Juozas, Juozo s., g. 1901 metais, Kauno gyventojas, buvęs Lietuvos armijos pulkininkas, iki 1945 m. birželio dirbo buhalteriu Kabelių miškų ūkyje. Tada vadovavo Dzūkų grupei, o nuo 1945 m. birželio pradėjo slapstytis. Kaune gyvena jo žmona su šešiais vaikais".

Iš Prano Aleksonio, g. 1909 m., gyvenančio Liepiškių kaime, pasakojimo

„Buvo toks Aušra ir Daktaras, jo pavardė Kulikauskas. Tai va, 1946 metais ateina

Схема.

(24)

действия РПГ МГ №2 и ликвидации командира округа „А"
„Казимирайтиса" 2.7.46 г. Карта 100.000 - 40 г (№-34-72)

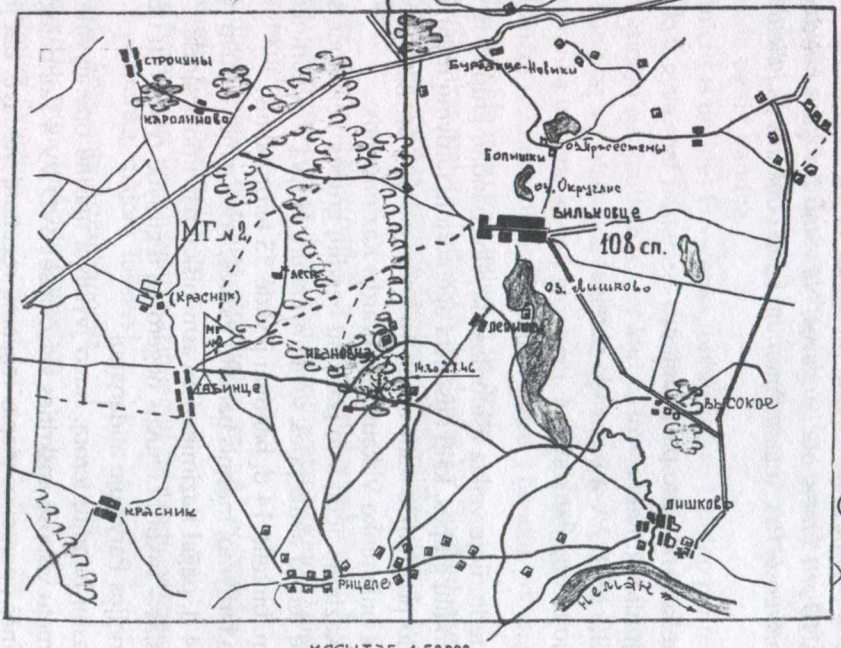

○ Место отдачи боевого приказа командиром взвода.

✕ Место где убит Казимирайтис.

МАСШТАБ 1:50000

9 июля 1946 г.

Начальник штаба руководства южной группы войск ст. л-т /Фунтиков/.

Daktaras ir sako: „Jeigu ateis Aušra, tai jo į bunkerį neleisk, tegul laukia troboje. Aušra laukė troboje, atėjo Daktaras ir jį išsivedė. O 1946 m. liepos 11 d. tas pats Aušra atsiveda pas mane NKVD ir sako: „Pas tave bunkeris yra, slepiasi Kazimieraitis su Daktaru... O bunkeris buvo geras. Jie badė, badė... o aš vis gyniausi. Ir nerado, bunkeris buvo gudriai padarytas. Jie išsivedė mane, nusiveža į Merkinę, paskui į Leipalingį ir vis klausinėja: „Pasakyk, kur slepiasi banditas?" O NKVD viršininkas gyveno pas vieną mano pažįstamą... Sesuo nuveža lašinių ir rytoj mane paleidžia. Bet kai mane išsivedė, partizanai toliau būti bunkeryje bijojo ir iš bunkerio išėjo į mišką.

Grįžtu namo, žmona ir sako: Kazimieraitis žuvo, o kitas pabėgo". (Pabėgo Laisvūnas.) Jam yra kryžius pastatytas. O gruodžio 12 d. vėl pas mane ateina NKVD, turi planą.. Bet kai žuvo Kazimieraitis, aš tą bunkerį užgrioviau. Ieško, verčia... Klausia: „Kas čia buvo?" „Per karą drabužius slėpėme", – atsakau. Jie mane areštavo ir gavau 7 metus. Bet ne už tai. Mane išdavė viena mergaitė. Aš vis neprisipažinau, o jeigu būčiau prisipažinęs, 10 ar 15 metų būčiau gavęs. Nė vieno žmogaus neišdaviau. Lageryje vargau Komios miškuose. Pas Antaną Potelį irgi buvo bunkeris. Jis į Lietuvą nesugrįžo."

LSSR Vidaus reikalų ministro pavaduotojui
generolui majorui drg. Kapralovui
Kopija: l.e. SSRS MVD VV 4 š.d. vado pareigas
generolui majorui drg. Pankinui

Pranešimas [56]

Varėnos aps. teritorijoje veikia aštuonios aktyvios banditų grupės, iš viso apie 200 žmonių. Visos banditų grupės, kaip nustatyta agentūrinių tardymų metu, priklauso vienai nacionalistinio pogrindžio vadovybei, vadinamajai „A" apygardai, vadovaujamai buvusios Lietuvos pulkininko Vitkaus, slapyvardis Kazimieraitis.

Vadovaujant Kazimieraičiui ir jo įsakymu banditų grupės, veikiančios Varėnos aps. teritorijoje, vykdė teroro aktus prieš sovietinį partinį aktyvą ir neturtingus valstiečius. Tiktai per 1946 m. birželio 14 d. banditai įvykdė 35 teroro aktus.

Kaip nustatyta tardymo, masinis banditų teroras, prieš asmenis buvo įvykdytas naktį iš birželio 13 į 14 d. pagal Kazimieraičio asmeniškai patvirtintą sąrašą.

Šio teroro tikslas – sukurti Lietuvos negerovės regimybę ryšium su užsienio reikalų ministrų konferencijos Paryžiuje atidarymu.

Atsakant į masinį banditų terorą, buvo įvykdyta masinė operatyvinė kariuomenės operacija vienu metu visuose apskrities valsčiuose MVD VV 4 š.d. pajėgomis.

Pirmasis masinės operacijos etapas teigiamų rezultatų nedavė, bet jis leido suimti daug ryšininkų, banditų rėmėjų ir tam tikrą dalį aktyvių banditų, visa tai suteikė operatyvinėms grupėms papildomų duomenų apie banditų grupių buvimo vietas ir paties Kazmieraičio štabą.

Su užduotimi surasti ir sunaikinti „A" apygardos štabą ir buvo išsiųstos į spėjamą štabo buvimo vietą žvalgybinės paieškos grupės. Manevrinei grupei Nr.2, vadovaujamai majoro Tuševskio, kaip ir visoms kitoms MVD kariuomenės pietų grupės koman-

doms, buvo duota užduotis atlikti žvalgybą Liškiavos ir Ivanuvkos rajonuose – Varėnos apskr. Druskininkų, Merkinės ir Lazdijų apskr. Leipalingio valsčių sandūroje.

Agento maršrutininko Vilko duomenimis – Kazimieraitis su savo aplinkiniais žmonėmis per šią masinę operaciją slėpėsi nurodytoje gyvenvietėje ir šalia esančiuose miškuose.

1946.7.2 d. 13 val., MG Nr.2 būrio vadas leitenantas Astrachancevas, remdamasis MVD kariuomenės pietų grupės štabo įsakymu, rytiniame Žaliamiškio miško pakraštyje (0004), 1 km piečiau Liepiškių, 40 km Varėnos pietvakarių kryptimi, įsakė komandai ieškoti banditų grupės Žaliamiškyje.

13.30 val. būrys užėmė pradinę padėtį prie vieno vienkiemio ir 14.00 val. pradėjo paieškas pietų kryptimi (žr. schemą).

14.30 val. PRG, susidedančios iš 9 žmonių, vadovaujamos skyrininko, jaun. seržanto Kapustino, veikiančios išskleistu frontu pagal kelią į Guobinius (0002), raudonarmietis Sineginas aptiko krūmuose banditą ir kai bandė sulaikyti gyvą, pastarasis paleido iš pistoleto „Brauning" ugnį į raudonarmietį Sineginą, savo ruožtu, Sineginas prigulė ir paleido ugnį į banditą.

Raudonarmietis iš dešinės Povarenka, pribėgęs prie bandito per tris metrus, taip pat bandė jį sulaikyti gyvą, bet pastarasis paleido ugnį ir tarp bandito ir raudonarmiečio Povarenkos prasidėjo susišaudymas, per kurį banditas buvo sužeistas.

Sužeistas banditas vis atsišaudė ir tris kartus sužeidė raudonarmietį Povarenką, du kartus į dešinę ranką ir vieną kartą į juosmenį. Matydamas sužeistą raudonarmietį Povarenką, prišliaužęs raudonarmietis Savinychas metė į banditą granatą, kuri sprogdama banditą sunkiai sužeidė ir po trijų valandų jis mirė.

MG Nr.2 viršininkas majoras Tuševskis, būdamas KP Guobiniuose, ir ten buvęs Leipalingio vls. MVD viršininkas, išgirdę šaudymą Žaliamiškio miške, automašina išvyko į susidūrimo vietą.

Atvykę į vietą, sužinoję apie padėtį, apžiūrėję nukautą banditą, komandai įsakė tęsti paieškas toliau. Bandito lavonas, ginklas ir dokumentai perduoti Leipalingio vls. MVD skyriaus viršininkui.

Agentūros duomenimis, banditas atpažintas, tai „A" apygardos štabo viršininkas Vitkus, slapyvardis Kazimieraitis.

Prašau pasižymėjusius likviduojant Kazimieraitį pristatyti vyriausybei apdovanoti.

1. MG Nr.2 viršininką, majorą Tuševskį
2. Būrio vadą, leitenantą Astrachancevą
3. Skyriaus vadą, jaun. seržantą Kapūstiną
4. Raudonarmietį Sineginą
5. Raudonarmietį Povarenką
6. Raudonarmietį Savinychą

Priedas: schema, laikrodis, priklausantis Kazimieraičiui, MG Nr.2 viršininko raportas.

Varėnos aps. MVD skyriaus viršininkas papulkininkis (Gocevas)
MVD pietų kariuomenės grupės vadas majoras (Morozovas)
MVD pietų grupės kariuomenės štabo viršininkas vyresn. ltn. (Funtikovas)

Atpažinimo protokolas [57]

1946 m. liepos 6 d., Leipalingis

Aš, Lazdijų aps. MVD skyriaus viršininko pavaduotojas majoras Guselnikovas, dalyvaujant Lietuvos SSR MVD UBB 1 skyriaus 2 poskyrio vyr. operatyviniam įgaliotiniui Kiseliovui, pristatėm atpažinti bandito, nukauto liepos 2 d. Guobinių–Janavo kaimų Žaliamiškio rajone, lavoną buvusiam Ąžuolo banditų grupės nariui, areštuotajam Ivavičiui Jonui, Petro s.

Pastarasis pasakė, kad „man parodyto nukauto bandito lavono pavardė Vitkus, vardo ir tėvo vardo nežinau, slapyvardis Kazimieraitis, jį aš pažinau nuo 1945 m. rugpjūčio kaip „A" apygardos štabo viršininką Kazimieraitį. Su juo aš susitikdavau vienu du ir grupėse. Aš jį atpažįstu iš šių požymių:

1. Iš pažymėjimo nuotraukos.
2. Iš išvaizdos.
3. Pagal kelnes su tiesia kišene dešinėje pusėje nešiotis belgų sistemos pistoletui „Brauning", kurias pasiuvo pilietis iš Kasčiūnų kaimo Juozas Pačkauskas.
4. Iš fotonuotraukos, priklijuotos ant bandito pažymėjimo (paso) M.M.Pleskevičiaus vardu.
5. Iš užrašų knygelės, kurią aš mačiau kalbėdamasis su Vitkum Lavyso kaime pas Petrą, kurio pavardės nežinau, joje Vitkus buvo susirašęs fotografavimo taisykles, kaip antai filmo jautrumą, išlaikymą ir objektyvus.
6. Iš ginklo, belgų sistemos 13 šovinių pistoleto „Brauning", šovinius man rodė Margio gaujos bunkeryje.

Dėl to ir surašytas šis aktas.

Lazdijų aps. LSSR MVD skyriaus viršininko pavaduotojas,
majoras (Guselnikovas)
LSSR MVD UBB 1 skyriaus 2 poskyrio viršininko pavaduotojas,
kapitonas (Samsonovas)
LSSR MVD UBB 1 poskyrio vyr. operatyvinis įgaliotinis,
leitenantas (Kiseliovas)
Areštuotasis atpažinėjas (Ivavičius)

Tikra:
LSSR MVD UBB 2 skyriaus vyr. tardytojas leitenantas (Soldatovas)

Štabo atnaujinimas

1946 metų rudenį per susišaudymą su kariuomene žuvo partizanas, pas kurį emgėbistai surado svarbius PLP štabo dokumentus. Jie rašo: „1946 m. spalio 28 d., tęsiant karinę operaciją prie Pietų Lietuvos Partizanų štabo, Avižienių kaime buvo pastebėtas ir besipriešindamas žuvo Vladas Stepulevičius, Šimo s., g. 1906 m., slapyvardis „Daktaras", su aukštuoju išsilavinimu, veterinarijos gydytojas. Iš nukautojo paimta: šautuvas, pistoletas, 25 šoviniai ir 1946 m. spalio 13 d. pasitarimo protokolo originalas.

270

1946 m. spalio mėn. 13 d. Tauro Apygardos Vado pavaduotojo Ryto, Merkio Rinktinės Vado Vanago, Šarūno Rinktinės Vado Mindaugo, Merkio Rinktinės Vado pavaduotojo Jūrininko, Kar. Juozapavičiaus Grupės Vado Siaubo posėdžio

Protokolas

1. PLP Štabo egzistavimas.

Žuvus PLP Vadui Kazimieraičiui ir jo pavaduotojui Mykolui Jonui, PLP Štabo vadovybę laikinai perėmė PLP Štabo viršininkas Antanaitis. Nuo to laiko tarp partizanų žemesnių vadų ir kovotojų pasireiškė nepasitenkinimas PLP Štabo vadovybės (nevykdomu) nepasitenkinimas buvo perduotas p. Antanaičiui ir jis kur tai be žinios išvyko. Išvykus p. Antanaičiui PLP Štabas nustojo egzistavęs. Tuo reikalu nutarta kreiptis į Dainavos Apygardos Vadą, Ažuolį, kad jis perimtų PLP Štabo vadovavimą, arba šauktų Apygardos vadų susirinkimą aptarimui PLP Štabo sudarymo. PLP Štabo reikalais tartis įgaliojamas Dainavos Apygardos Merkio Rinktinės Vadas Vanagas.

2. „Laisvės Varpo" leidimas.

Nutarta: a. „Laisvės Varpo" leidimą perleisti Merkio Rinktinės Vadui Vanagui.

b. „Laisvės Varpas" išleidžiamas K partizanų Štabo vardu.

c. Spaudinimo priemones perduoti Merkio Rinktinės Vado Vanago žinion.

3. Kiti klausimai.

Iškeltas klausimas dėl veiksmų suderinimo. Kiek /vesti/ sąlygos leidžia veiksmus derinti, susitarus ir laikant taktą tarp vadų.

Rytas

Vanagas

Mindaugas

Tame pasitarime dalyvavo: Tauro apygardos vado pavaduotojas Rytas, Pietų Lietuvos Partizanų štabo vadai: Vanagas, Mindaugas, Jūrininkas. Pas nukautą Vladą Stepulevičių rasti dokumentai byloja, kad jis buvo štabo vadovaujantis asmuo, sujungiantis šias formuotes".[58]

Emgėbistai klydo. Vladas Stepulevičius – Mindaugas žuvo ne 1946 m. rudenį, bet 1947 m. gegužės 18 d. Tais metais rugsėjo 26 d. Straigiškių kaime žuvo Žaibas – Juozas Pockevičius, g. 1916 m. Pajėčių kaime. Gal pas jį surado šiuos dokumentus? Taigi kas tas partizanas, žuvęs Avižonių kaime? Ar ne Rytas–Auksutis?

Auksutis–Rytas – Vaclovas Navickas, 1945 m. turėjęs Perkūno slapyvardį ir buvęs rinktinės, veikiančios Kalvarijos krašte, vadas, o 1946 m. balandį perkeltas į Tauro apygardą, jos vado pavaduotojas, dalyvavęs vadų pasitarime (1946.IV.18) Žaliamiškio miške.

MGB paimto dokumento turinys [59]

1946 m. spalio mėn. 13 d. Tauro Apygardos Vado pavaduotojo Ryto, Merkio Rinktinės Vado Vanago, Šarūno Rinktinės Vado Mindaugo, Merkio Rinktinės Vado pavaduotojo Jūrininko, Kar.Juozapavičiaus Grupės vado Siaubo posėdžio

Protokolas

1. PLP štabo egzistavimas.

Žuvus PLP vadui Kazimieraičiui ir jo pavaduotojui Mykolui–Jonui, PLP štabo vadovybę laikinai perėmė PLP Štabo Viršininkas Antanaitis. Nuo to laiko tarp partizanų žemesnių vadų ir kovotojų pasireiškė nepasitenkinimas PLP štabo vadovybės neveiklumu. Tas nepasitenkinimas buvo perduotas p. Antanaičiui ir jis kur tai be žinios išvyko. Išvykus p. Antanaičiui, PLP Štabas nustojo egzistavęs. Tuo reikalu nutarta kreiptis į Dainavos Apygardos Vadą Ąžuolį, kad jis perimtų PLP Štabo vadovavimą arba šauktų Apygardų vadų susirinkimą aptarimui PLP Štabo sudarymo. PLP Štabo reikalais tartis įgaliojamas Dainavos Apygardos Merkio Rinktinės Vadas Vanagas.

2. „Laisvės Varpo" leidimas.

a. Nutarta „Laisvės Varpo" leidimą perleisti Merkio Rinktinės Vadui Vanagui.

b. „Laisvės Varpas" išleidžiamas N partizanų Štabo vardu.

c. Spausdinimo priemones perduoti Merkio Rinktinės Vado Vanago žinion.

3. Kiti klausimai.

Iškeltas klausimas dėl veiksmų suderinimo. Kiek sąlygos leidžia veiksmus derinti susitarus ir laikant taktą tarp vadų.

(pas) Rytas, Vanagas, Siaubas, Mindaugas, Jūrininkas

Rašoma, kad 1946 m. spalio 28 d. Paliūnų kaime žuvo Rytas. Tačiau – ar tikrai jis žuvo Paliūnų kaime? O gal Avižienių?

Gal Rytas–Auksutis ir žuvo grįždamas iš pasitarimo, įvykusio Šlapikų kaime?

Vanagas savo atsiminimuose („Daugel krito sūnų"...) rašo, kad Kazimieraičiui žuvus, o Daktarui į Vilnių išvykus, kažkur pradingo Antanaitis ir PLP štabo veikla sustojo. Tada buvo nutarta sušaukti Šarūno rinktinės teritorijoje apygardos vadų pasitarimą. „Nusprendžiau pats vykti, – rašo Vanagas, – į Šarūno rinktinės vietoves, kuriose pastaruoju metu buvo įsikūręs PLP štabas. (...) Gerai prisimenu, kad spalio 13 d. man pavyko pasiekti vietovę, kur radau dienojant apie trisdešimt Kar. Juozapavičiaus grupės kovotojų su vadu Siaubu". Kur buvo ta vieta? Šlapikų kaimo gyventojas Vladas Brazickas prisimena: „Kartą prie mūsų namų (namai prie pat Živulciškės miško B.K.) susirinko gal penkiasdešimt partizanų. Trobos kitame gale susėdo trys Lietuvos kariuomenės karininkai ir dar keli. Sukalbėję maldą, tarėsi ir kažką rašė. Bet atbėgęs ryšininkas pranešė, kad Lapšiaus kaime pasirodė stribai ir eina link Krikštonių. Būrys partizanų išėjo jų perimti. Kaip ten buvo aš neprisimenu. Stribai toliau nėjo ar juos nuvijo?" Vanagas rašo: „Ten taip pat sutikau Tauro apygardos vado pavaduotoją Auksutį–Rytą ir Šarūno rinktinės vadą Mindaugą. Tą pačią dieną įvyko posėdis, kuriame, be išvardintų partizanų, dalyvavo dar ir karininkas bei Kar. Juozapavičiaus grupės štabo viršininkas Diemedis. (...)

Prisimenu, dar kad, posėdžiui prasidėjus, buvo gautas pranešimas, jog dvylika istrebitelių yra pasirodę už poros kilometrų. Posėdis buvo kurį laiką nutrauktas, nes Siaubas, kovotojų pageidavimu, leido būrio vadui Skiedrai su būriu vykti istrebitelius „nuploti".

Manytume, kad PLP štabo veiklos atgaivinimo protokolas buvo pasirašytas Šlapikų kaime Broniaus Brazickio namuose.

Daktaro suėmimas [60]

Iš Antano Kulikausko – Daktaro 1946 m. lapkričio 26 d. tardymo protokolo.

(...)

„Šiandien, 1946 m. lapkričio 26 d. 9 val. 20 min. ryto, aš iš Vilniaus išvykau traukiniu į Lydą. Važiavau į Varšuvą Lenkų evakuacijos iš Lietuvos valdybos reikalu. Vienoje kupė su manimi važiavo kažkoks nepažįstamasis, vidutinio ūgio, apie 40 metų, kuris manęs paklausė, ar aš jo nepažįstu. Kai jam pasakiau, kad nepažįstu, jis išėjo iš kupė, kažkur pabuvo ir atsivedė su savimi MGB kapitoną. Piktai pasakė, kad aš esu banditas ir pareikalavo, kad kapitonas patikrintų mano dokumentu"... Traukiniui sustojus Jašiūnų geležinekelio stotyje, kapitonas, paėmęs iš jų dokumentus, abu išlaipino ir nuėjo ieškoti milicijos, tuomet nepažįstamasis, traukiniui pajudėjus, įšoko į jį ir nuvažiavo, o Antanas Kulikauskas – Daktaras, atidavęs kapitonui savo pasą Jurgio Draugelio (g. 1918 m. Gardine) pavarde, liko perone.

Tardytojams J.Draugelis pasakojo, kad jis su savo tėvais 1924 m. iš Gardino atvyko į Lazdijus, kur 1924–1936 m. mokėsi Lazdijų gimnazijoje, 1936–1941 metais gyveno Kaune, o 1943 m. mokėsi Vilniuje, suaugusiųjų gimnazijoje. 1943 metais, artėjant frontui, atvažiavo į Šventežerį pas tėvus, kur gyveno iki 1946 m. gegužės.

1946 m. gruodžio 29 d. tardymo protokole sakoma, kad partizanų „Dzūkų grupės" štabas buvo Jakulių kaimo miškuose, t.y. tarp Randamonių, Šunupio ir Rudnios kaimų.

1945 m. gruodį „A" štabas persikėlė į mišką, esantį netoli Lankininkų kaimo, į Vanago bunkerį. Čia Daktaras gavo iš Kazimieraičio užduotį vykti į Kauną ir susisiekti su J.Deksniu. Daktaras nuvyko pas Siaubą, iš kur ryšininkė Birutė Gavelytė, g. Mociškėnų kaime, jį nuvedė į Dzirmiškės mišką pas partizaną Grikį. Paskui B.Gavelytė nuvedė Daktarą į Čižikų kaimą pas Bardzilauską. Ten Daktaras susitiko su Ąžuolio partizanais: Vytautu Bardzilausku – Briedžiu, Negru, Jūra, Vilku ir kitais. Šių partizanų lydimas Daktaras ėjo į Panemunininkų kaimą, kur jau naktį Stasės Račkauskaitės namuose susitiko su Ąžuoliu. Dzūkų rinktinės vadas nepritarė Kazimieraičio sumanymui sujungiti būrius, Šv.Kalėdas ir Naujuosius metus Daktaras praleido pas Bardzilauskus. Paskui tų pačių partizanų lydimas pasiekė Dzirmiškės mišką, kur susitiko su Tigru – Bronium Bieliausku. Pas Siaubą sugrįžo 1946 m. vasario 15 d. nedalyvavęs Merkinės puolime ir nesusitikęs Kaune su Deksniu. Per Uciekos kaimo gyventoją Baublį surado Kazimieraitį, kuris jam pasakė, kad pats važiuos į Kauną, o jam paliepė surasti naują vietą štabui.

1946 m. kovą, žuvus Šarūno rinktinės vadui Ąžuolui, Kazimieraitis paskyrė Daktarą laikinuoju rinktinės vadu, bet po balandžio 18 d. pasitarimo Žaliamiškyje, Šarūno rinktinę perdavus Tauro apygardai, jos vadu tapo Mindaugas – Vladas Stepulevičius.

Daktaras vis slapstėsi. Kai 1946 m. gegužės 20 d. MGB Pūščios girioje aptiko „Aušros" tipografiją, kitą rotatorių partizanai iš Pūščios girios parsivežė į Žaliamiškį ir ten jau Laisvūnas leido „Laisvės Varpą". Daktaras tardytojui papasakojo, kad jo štabavietę žinojo Antanas ir Vladas Poteliai. Pastarojo ratinėje buvo dvi slėptuvės, kuriose gyveno Daktaras, Antanaitis, Vasaris, Savukas ir kt. PLP štabo ir Ąžuolo bei Siaubo grupių ryšininkas – Vytautas Balčius iš Ringėliškės kaimo. Pas jį buvo bunkeris, kuriame Daktaras slėpėsi.

1946 m. balandį Snaigupės kaimo gyventojo Broniaus Balčiaus namuose Daktaras savo ryšininku užverbavo Joną Potelį ir davė jam Varliamušio slapyvardį. Šis mokėsi Vilniuje ir dažnai Daktarui į tenai atveždavo slaptos literatūros.

Trys bunkeriai buvo ir Broniaus Balčiaus namuose: vienas troboje, kitas kluone, o trečias – nežinia kur. Juose slėpėsi Siaubas, Jūrininkas, Savukas, Žalgiris ir Ilgis. 1946 m. spalį rusai juos sunaikino. Iškastas bunkeris ir Vilkiautinio kaime pas Mizarą; jame 1946 m. birželį gyveno pats šeimininkas, o prieš tai – Perkūnas. PLP vadai – Kazimieraitis, Antanaitis, Vanagas ir Laisvūnas – slėpėsi Liepiškių kaime, Prano Aleksonio kluone įrengtame bunkeryje, į kurį įėjimas buvo padarytas nuo ežero kranto. Jis su Antanaičiu ir Laisvūnu dar slapstėsi Liškiavoje, bunkeryje pas Oną Lukoševičiūtę.

1946 m. birželio pabaigoje Daktaras savo štabą iš Broniaus Balčiaus namų perkėlė į Didžiulio mišką.

„Aš tą bunkerį parodžiau, – sakė tardytojui J.Potelis, – ten kariuomenė rado du vokiškus šautuvus, vokišką automatą, minosvaidžių, granatų, spausdinimo mašinėlę, lengviųjų kulkosvaidžių, du automatų diskus, 200 šovinių, radijo siųstuvą, 20 kg rašomojo popieriaus, vaistinėlę su medikamentais ir kitų daiktų".

J.Potelis nežinojo, ką rezga MGB. Jos dokmentuose rašoma, kad 1947 metais į nelegalią padėtį pervestas agentas Perletas. Jis asmeniškai pažįsta Siaubą ir „A" apygardos štabo viršininką Antanaitį. Taigi tas Perletas 1947 m. sausio 21 d. ir pranešė, kad iš

расположение бункера в котором хранилось имущество „Дакторас".

Ответ: Бункер в котором хранилось имущество Дакторас был расположен в 300х метрах от дер. Мицуной, с левой стороны от дороги, которая идет в направлении деревни с Рингалишки на Мицуны, мимо болота от которого не далеко находился и бункер.

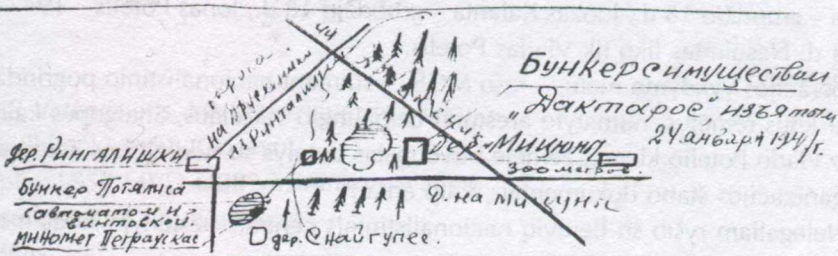

Этот бункер хорошо был замаскирован, поверхность его вся была в елках, а на наверху небольшое отверстие, которое было покрыто дерном.

Вопрос: В каких бункерах и где было Вами указано о Вашем оружии и о миномете Петраускас?

Ответ: Мое оружие — автомат и винтовку я хранил не далеко от дороги по направлению деревень Рингалишки Мицуны, в лесу не далеко от болота, а миномет Петраускас хранился в торфянике по направлению дороги из деревень Рингалишки Снайгупес.

Вопрос: Откуда Вам известно о хранении миномета Петраускас?

Ответ: Осенью 1946 года Петраускас Петрас пахал землю и нашел ми-

Vilniaus į Menciškę atvyko Daktaro ryšininkas Jonas Potelis, kuris žino, kur yra paslėpti „A" apygardos dokumentai.

Leipalingio vls. MVD skyriaus viršininkas leitenantas Guščinas nuvyko su stribais į Menciškės kaimą ir 1947 m. sausio 24 d. J.Potelį suėmė. Jis ir parodė dokumentų saugojimo vietą. Tardytojui papasakojo: „Būdamas Daktaro ryšininkas, aš jo įsakymu 1946 m. balandį nuėjau pas žmogų pravarde Aksia Pranas, gyvenantį Liepiškių kaime, ir gavau iš jo 20 žalių ir 10 raudonų su juodomis juostelėmis ženkliukų, kuriuos balandžio 5 d. asmeniškai perdaviau Daktarui, kuris tada slėpėsi Ringėliškės kaime pas Bronių Balčių".

1946 m. gruodžio ir 1947 m. balandžio mėnesį buvo suimti visi Daktaro ryšininkai: Petras Petrauskas suimtas 1946 m. gruodžio 12 d., Petras Vaisieta – 1946 m. gruodžio 12 d., Antanas Potelis – gruodžio 13 d., Pranas Aleksonis – gruodžio 14 d., Jonas Stonkus – gruodžio 18 d., Juozas Kalanta – gruodžio 18 d., Jonas Potelis – 1947 balandžio 24 d. Nesuimtas liko tik Vladas Potelis.

„Operacijos vykdymo metu, – rašo MGB, – suimant nacionalistinio pogrindžio dalyvius ir kitus rėmėjus, numatyto areštuoti Leipalingio valsčiaus, Snaigupės kaimo gyventojo Vlado Potelio kieme, žemėje buvo rastas butelys su sukilėliškos Tauro apygardos organizacijos štabo dokumentais, kaip antai:

1. Nelegaliam ryšio su lietuvių nacionalistiniais centrais užsienyje šifras ir raktas.
2. Tauro apygardos Drausmės statutas.
3. PLP apygardos vado Kazimieraičio ir Lietuvos diplomatinės tarnybos emigracijos atstovų susitikimo protokolas.
4. PLP vado pavaduotojo Mykolo Jono susitikimo su Lietuvos diplomatinės tarnybos užsienyje atstovais Andriumi ir Alfonsu protokolas Lietuvos išlaisvinimo klausimu bei kitu operatyviškai svarbiu dokumentu (1946 m. gegužės 31 d.), iš viso 51 vnt.[61]

Dar būdamas laisvėje Jonas Potelis, 1946 m. rugsėjo pabaigoje, užėjo pas Bronių Balčių, kur rado nepažįstamą žmogų su akiniais ir aprišta gerkle. O kai lapkričio 10 d. užsuko pas savo giminaitį Vladą Potelį, tai jo žmona pasakė, kad Daktaras su tuo akiniuočiu išvažiavo į Vilnių, J.Potelis gruodžio mėnesį būdamas Vilniuje, turgavietėje susitiko Daktarą, bet šis su juo kalbėjo nenoriai. Iš tikrųjų Daktaras Vilniuje, Žvėryne, susitiko su MGB agentu Ereliu – Juozu Markuliu, kuris Daktarą siuntė pas Ąžuolį, bet jo misija buvo nesėkminga. Tuomet Erelis pasiuntė Daktarą į Lenkiją kaip BDPS ryšininką. Ten Daktaro kelias ir baigėsi.

MGB rašo: „Kulikauskas areštuotas agentūrinės kombinacijos dėka ir jo areštas nuo nacionalistinio pogrindžio yra užšifruotas".

Perletas

1946 m. gruodžio 20 d. agentas Perletas pranešė, kad Daktaras neva areštuotas Vilniuje. Taip pat pranešė, kad „A" apygardai vadovauja Antanaitis, kuris slapstosi Cimaniūnų kaime pas Baranauską.

„Agentas Perletas užverbuotas Leipalingio vls. MVD skyriaus viršininko leitenanto Guščino kaip aktyvus banditų rėmėjas – kartoja ataskaitose MGB, – jo sodyboje buvo rastas bunkeris, kuriame slėpėsi banditai. Per tardymą jis davė nuoširdžius parodymus, sakė, kad jis yra Siaubo ir Ąžuolo būrių ryšininkas ir pareiškė norą išpirkti savo kaltę, bendradarbiauti su MVD organais". Po keleto mėnesių MGB štai ką rašo: „1947 m. balandžio 22 d. Perleto žmona pranešė, kad Perletas neva miręs Vilniaus ligoninėje, bet jo mirties dokumentų nepateikė". Toliau MGB apgailestauja: „Blogas asmeninis agentūrinių žinių perdavimas operatyvininkams privedė prie to, kad mūsų 1946 metais užverbuotasis vidaus agentas Perletas išėjo į banditus ir tapo būrio vado pavaduotoju".[62]

1947 m. sausio 13 d. Leipalingio vls. MVD skyriaus slaptųjų informatorių sąraše įrašas; a/m Perletas – Potelis Vladas Andriaus, g.1915 m. Snaigupės k. a/m reiškia maršrutinį agentą. Kad jis vaikščiojo kartu su pažįstamais, liudija šis agentūrinis pranešimas:

Visiškai spaltai

LSSR Varėnos aps. MVD skyriaus viršininkui
papulkininkiui drg. Gocevui
Kopija: LSSR MVD UBB viršininko pavaduotojui
papulkininkiui drg. Burylinui
Vilnius

1947 m. sausio 9 d. agentas Perletas pranešė, kad 1946 m. gruodžio 31 d. Merkinės vls., Žeimių k. susitiko su banditu Vasariu, kuris šaltiniui papasakojo, kad jis gaujos vado Siaubo įsakymu pasiliko Žeimių kaime laukti šaltinio, kad kartu su juo nueitų į Vieciūnų k. pas gaujos vadą Siaubą.

Šaltinis išklausė banditą Vasarį ir kartu su juo nuėjo į Vieciūnų k., kur susitiko Siaubą. Pastarasis šaltiniui pasakė, kad jis su savo gauja eina į Varėnos vls., prie Lavyso ežero, kur turi susitikti su Vanagu, o šaltiniui liepė, kad jis eitų į Merkinės vls. Latežerio k., į Vanago štabą, kur būsiąs iki sausio 25 d. Siaubas prisakė šaltiniui ateiti į Žeimių kaimą, kur jie susitiks ir Siaubas išduos šaltiniui ginklą.

Š.m. sausio 1 d. šaltinis kartu su Siaubu ir banditais Vasariu, Margiu – Večkiu, Merkinės vls., Gudelių k. gyventoju ir Naikintuvu buvo Merkinės vls.,Vieciūnų k.

Sausio 1 d. maždaug 16 val. Siaubas pasiuntė banditus Margį ir Naikintuvą į Žeimių kaimą maisto, bet jie, susidūrę su kareiviais, buvo nukauti.

Išgirdęs šaudymą, banditas Vasaris įlipo į medį ir per žiūronus pamatė, kad abu banditai nukauti, tai pasakė Siaubui. Po to Siaubas sušvilpė ir kartu su Vasariu nuėjo Nemuno upės link, o šaltiniui liepė eiti į Latežerį, į Vanago štabą, o š.m. sausio 25 d. vėl ateiti į šią vietą.

Orientuojantis į tai, kas pasakyta aukščiau, prašau patvirtinti, ar agento Perleto duomenys tikri, kad banditų Margis ir Naikintuvas nukauti.[63]

Lazdijų aps. MVD skyriaus viršininkas,
majoras (Orlovas)

1947 m. sausio 18 d.

Antrosios PLP štabavietės suradimas

Iš Antano Uoslio, g. 1904 m. Gerdašių kaime, 1947 m. sausio 27 d. tardymo protokolo [64]

Per 1947 m. sausio 27 d. tardymą Uoslys prisipažino, kad 1946 m. gegužės naktį į jo namus atėjo partizanai Daktaras, Kazimieraitis, Antanaitis, Laisvūnas ir Vėjelis ir, apžiūrėję bunkerį, paprašė šeimininkų leisti jiems čia trumpam apsistoti. Partizanai dar užėmė ir trobos kambarį, jie bunkerį padidino ir kažką darė tai bunkeryje, tai kambaryje. Čia partizanai išbuvo visą mėnesį. A.Uoslio sūnui Jonui jie davė Kovo slapyvardį. Jis partizanams į mišką nešiodavo Daktaro paketus, kuriuos perduodavo dažniausiai Laisvūnui ir Karveliui. Daktaro paliepimu Jakubiškių ir Kibyškių kaimuose jis išklijavo atsišaukimus. Antanas Uoslys turėjo Lapo slapyvardį.

Į šį štabą dažnai ateidavo Vėjelis – Pranas Čaplikas ir Tauras – Antanas Subačius. Vienas buvo Vanago partizanų ryšininkas, o kitas – Kazimieraičio. Partizanai, išeidami iš A.Uoslio namų, užkasė prie šulinio butelį su PLP štabo dokumentais.

Suėmus Daktarą, MGB šiuos dokumentus surado. 1946 m. gruodžio 7 d. Varėnos MGB skyriaus kariuomenė, darydama kratą, aptiko po A.Uoslio troba iš rūsio įėjimą į bunkerį ir iškasė prie pat šulinio butelį, kuriame buvo PLP štabo dokumentų originalai. Už paramą partizanams A.Uoslį nuteisė 10–čiai metų lagerio. Jis iš ten nebegrįžo, 1951 m. birželio 20 d. mirė plaučių džiova.

III–3
„Tvirtinu"
LSSR MGB tardymo skyriaus viršininkas papulkininkis (Solodinas)

Nutarimas [65]

(dėl daiktinių įrodymų priedo prie bylos)

1947 m. vasario 25 d., Vilnius

Aš, LSSR MGB tardymo skyriaus tardytojas leitenantas Doroninas, peržiūrėjęs tardymo bylos Nr.3659 medžiagą kaltinamojo Antano Uoslio, Igno s., padariusio nusikaltimą pagal RFSR BK 17–58–1 „a" straipsnius, išsiaiškinau: kad, 1946 m. gruodžio 7 d. darant kratą Uoslio sodyboje, buvo surastas bunkeris, kuriame slėpdavosi banditų formuočių vadovai.

Be to, toje pačioje sodyboje buvo rastas prie šulinio užkastas žemėje butelis su antitarybiniais operatyvinio pobūdžio PLP banditų formuotės štabo dokumentais, kaip antai:

1. PLP komandų ir dalinių sudėtis ir organizacija.
2. PLP partizanų lauko teismo statutas.
3. PLP rekvizicijų pravedimo statutas.
4. PLP štabo operatyviniai nurodymai.
5. Nurodymai dėl savanorių šaukimo į PLP būrius.
6. Žinių pateikimo formos dėl savanorių į PLP būrius šaukimo.
7. PLP vadų suvažiavimo deklaracijos originalas.

8. PLP „A" ir Tauro apygardų vadų bendro posėdžio protokolo originalas.
9. Pietų Lietuvos partizanų vadų suvažiavimo protokolo originalas.
10. PLP štabo įvairių susirašinėjimų.
11. Dzūkų grupės įsakymas Nr.2.
12. Pietų Lietuvos partizanų vado įsakymas.
13. PLP vado įsakymas Nr.2.
14. Antitarybinių lapelių, 5 vnt.
15. Iškarpų iš antitarybinio turinio laikraščių.

Remiantis išvardytais dokumentais, kurie asmeniškai Uoslio buvo paslėpti, ir tuo, kad jie buvo palikti jam saugoti PLP banditų formuočių vadų, kurie 1946 m. gegužį pas jį bunkeryje slėpėsi, ir kad šie dokumentai demaskuoja Uoslio dalyvavimą PLP formuotėse ir ryšius su šios antitarybinės organizacijos nariais, vadovaudamasis RSFSR BPK 66 ir 67 straipsniais, nutariau, kad paimti iš Uoslio aukščiau išvardinti dokumentai, pridėti prie kaltinamojo Uoslio Antano, Igno s., tardymo bylos Nr.3659 yra kaip daiktinis įrodymas.

LSSR MGB tardymo skyriaus tardytojas, leitenantas (Doroninas)
Pritaria: LSSR MGB tardymo bylos poskyrio viršininkas majoras (Vaseris)
PAŽYMA
PLP štabo dokumentų originalai, paimti iš Uoslio Antano, saugomi LSSR MBG 2–ame skyriuje
LSSR MGB tardymo skyriaus tardytojas, leitenantas (Doroninas)

Pasakoja Janina Uoslytė–Jurelevičienė

„Mes buvome mažos mergaitės, kai pas mus slapstėsi partizanai. Bet jie jau buvo pagyvenę vyrai. Prisimenu, mus apsikabina ir sako: „Ir mūs tokie maži vaikai...". Partizanas Daktaras žadėjo mums batukus parvežti, bet, matote, kaip išėjo. Jis išdavė partizanus. Motina vis sakydavo tėvui: „Tu paimk tuos dokumentus iš po kryžiaus". Nes prie šulinio stovėjo kryžius, o po tuo kryžiumi partizanai pakasė butelį su kažkokiais dokumentais. Tai, kai atvažiavo rusai, tą butelį išsikasė. Tada areštavo tėvą ir brolį. Tėvas lageryje mirė, o brolis ten nušalo kojas, paskui jau Lietuvoje jam abi kojas amputavo. O mus 1951 metais Sibiran išvežė. Kur stovėjo mūsų namai, dabar lygus laukas..."

Šarūno rinktinės inspektavimas

Dainavos apygardos vado Ąžuolio 1946 m. lapkričio 1 d. įsakyme rašoma: „Nuo š.m. spalio 1 d. savo pavaduotoju skiriu Merkio Rinktinės Vadą Vanagą, einant jam savo tiesiogines pareigas", – Vanagas ir inspektuos Šarūno rinktinę. Pagal Tauro apygardos vado Žvejo – A.Baltūsio (g. 1915 m. Pilviškių vls. Gulbiniškių kaime) ir Dainavos apygardos vado Ąžuolio susitarimą Šarūno rinktinė buvo grąžinta Dainavos apygardai. Rinktinės vadas Apynys – Pranas Kučinskas, g. 1918 m. Keturvalakių vls., 1947 m. birželio 14 d. Ąžuoliui rašė, kad jis, Apynys, pagal Žvejo įsakymą (1947 m. gegužės 9

d.) Šarūno rinktinę turėjo perduoti jos buvusiam vadui Mindaugui ir Sedžiui (Sedis – Vincas Kasieliauskas, g. 1902 m. Rudaminos vls., Inkištų k., 1947 m. gegužės 8 d. nusižudė Marijampolės kalėjime), bet kadangi Mindaugas žuvo (1947 m. gegužės 18 d. Janėnų kaime), tai rinktinę 1947 m. birželio 14 dieną perduoda jos adjutantui Dainiui (Dainius, Ilgūnas – Stasys Radzevičius, g. 1923 m. Ukmergės apskr.), pridėdamas perdavimo aktą su kitais dokumentais ir nurodydamas rinktinės sudėtį: „Šarūno rinktinė turi tris kuopas. I kuopos vadas – Kalnius, II – Liepa, III – Žilvitis. Štabo darbuotojai: žvalgybos viršininkas Sakalas, tiekimo ir ryšių – Vargdienis, adjutantas – Dainius. Šarūno rinktinės vadu numatomas neseniai įstojęs į partizanus leitenantas Kariūnas.

1947 m. rugpjūčio X dieną Dainavos apygardos vado pavaduotojas Vanagas raštu informuoja Ąžuolį apie padėtį Šarūno rinktinėje: „Tai štai Dainavos apygardos Šarūno rinktinės teritorijoje netvarka. Kuopos vadas Liepa, kaip Jūs prisimenate iš laiško, apsileido. Savo duotų žodžių ir įsakymų vykdymu mažai kuo skiriasi nuo Siaubo. Pas juos vienoda „demokratija". Šarūno rinktinės karių (neskaitant pasyvių), kurie, kaip sakė Dainius, aktyviai dalyvauja veiksmuose, yra apie 56 žmonės, suskirstyti į tris kuopas.

Žilvičio kuopoje yra 7 žmonės. Jie papildomi pasyviais, tais, kurie mažai kur eina.

I kuopos vadas Liepa neaktyvus, nors, reikia pripažinti, atrodo, kad mano vadų sąskrydis jį paveikė. Jis taip pat kalbėjo. Jį tiktai prispaudus, tai darbas eitų neblogai. Turi du būrius. Veikia Leipalingio, Veisiejų ir Kapčiamiesčio valsčiuose.

II kuopos vadas Kalnius, nuostabus vyras, visiškai negeria, o jo žmonės – pavyzdys visiems partizanams, veikia Šventežerio ir Lazdijų valsčiuose. Žmonės kovingos dvasios. Jie beveik visi šito būrio, apie kurį anksčiau rašiau savo laiške. Aš globojau juos beveik savaitę.

III kuopos vadas Žilvitis, mažai mokytas, bet žmogus neblogas. Žmonių turi labai mažai. Veikia Rudaminos ir dalyje Krosnos valsčiaus.

Vargdienis, kuris yra pats rimčiausias vyras iš Liepos kuopos. Jis truputį keliavo, susipažinau ir iš kitų girdėjau, todėl apie Vargdienį susidariau tokią nuomonę. Jis tiktai sunkiai sutinka pereiti į aukštesnes pareigas, bijosi nesusitvarkysiąs.

Sakalas yra mano mokinys iš seminarijos laikų, tinginys nemenkas, bet, kaip rašo Apynys, jį reikia gerai prispausti ir galėtų dirbti. Jis truputį palinkęs į Siaubo „demokratiją".

Kariūnas – atsargos leitenantas, apie kurį užsimena Apynys, man gerai žinomas. Mes kartu su juo mokėmės gimnazijoje ir buvome beveik draugai. Buvo geras vaikinas, bet seni laikai. (...)

Vanagas skundžiasi vadui, kad Siaubo partizanai negrąžina rotatoriaus. „Atrodo, kad Laisvūnas jo negražins. Mums pasakė vienas Siaubo žmogus, kad rotatoriaus negrąžins tol, kol neįsigys kito. Tiesiog piemenų darbas. Kaip pasakojo Antanaitis, jie išleidžia 100 arba 300 egz. „Laisvės Ryto", bet rotatorius dyla..."

Nežinia, ar šis Vanago laiškas pasiekė Ąžuolį? Bet mes jį šiandien skaitome kaip įspūdingą anos rūsčios ir tragiškos epochos išlikusį dokumentą, nesuklastotą liudijimą, kokie „banditai" kovėsi anuomet už Tėvynės laisvę...

Dainavos apygarda, 1947 m. birželio 23 d.
Merkio rinktinė

Nr.27 5–4 Dainavos apygardos vadui [66]

Pildydamas Jūsų raštišką įsakymą Nr.247Gč, pranešu:

1. Gimiau 1918 m. 2. Į partizanų gretas įstojau 1945 m. balandžio 25 d. 3. Rinktinės vado pareigas vykdau nuo 1945 m. rugsėjo 1 d. 4. Nuo to momento, kai įstojau į partizanų gretas iki 1945 m. gegužės 20 d. turėjau būrio vado pareigas. Nuo 1945 m. gegužės 20 d. partizanų skaičius padidėjo iki kuopos sudėties. Būdamas su būriu kartu vadovavau ir kuopai, ir užėmiau kuopos vado pareigas. Nuo 1945 m. birželio mėn. 30 d., susijungęs su Merkinės valsčium, organizavau aštuonis partizanų būrius ir vieną batalioną, vadovavau batalionui ir užėmiau bataliono vado pareigas.

Nuo 1945 m. rugsėjo 1 d. Kazimieraičio įsakymu pradėjau eiti Merkio rinktinės vado pareigas, be savo tiesioginių pareigų, iki PLP štabo sudarymo vykdžiau „A" apygardos partizanų štabo 1–ojo skyriaus viršininko pareigas. Pagal Kazimieraičio įsakymą apygardai, kai jis išvykdavo už apygardos ribų, atlikdavau vado pareigas. Be savo pareigų, PLP vado įsakymu ir „D" apygardos vado Ąžuolio, atlikau apygardos vado padėjėjo pareigas ir PP 2–ojo vado padėjėjo. 5. Apie savo praktinę partizanavimo veiklą galiu pasakyti tai:

Pradžioje savo partizaninės veiklos prisiėjo vadovauti visai pasimetusiems partizanams, siaučiant NKVD–istų žvėriškumui. Partizanauti išėjau iš Alytaus mokytojų seminarijos, kur turėjau mokytojo pareigas, ne dėl pavojaus būti atleistam, o partizanų prašymu jiems vadovauti, vietoj tuo metu žuvusio vado. Pravedus registraciją, savo žinioje turėjau 99 karius, su kuriais įėjau į kuriamą Merkio rinktinę ir vadovavau šiai rinkitinei iki šiol. Iš pradžių dalinai, o kiek vėliau pagal Jūsų potvarkį buvau prijungtas prie Geležinio Vilko rinktinės.

Po „A" apygardos štabo vietos išdavimo, dalies štabo darbuotojų žūties ir darbuotojų dingimo, dirbau štabo darbą (apygardos) ir atlikau užduotis, kurias pateikdavo apygardos vadas, todėl, kad daugiau štabo darbuotojų nebuvo.

6. Svarbiausiomis kautynėmis, kurioms asmeniškai vadovavau, laikau:

a) Merkinės puolimas, kuris įvyko 1945 m. gruodžio 15 d. Šitas kautynes laikau svarbiausiomis todėl, kad tuo metu buvo daug sniego, tarp partizanų sukelta panika, didelė dalis karių užsiregistravo ir jų šeimos buvo terorizuojamos.

Miestelis buvo užimtas 42 kariais, kurie išsilaikė iki 1 val. 30 min. Juozapavičiaus grupės partizanai neįvykdė savo užduoties ir kautynės davė visai kitą sėkmę. Užpuolimas buvo tam įvykdytas, kad pakėlus partizanų dvasią ir žmones prieš ateinančius rinkimus, tai, atrodo, pavyko.

b) 1946 m. balandžio 27 d. Marcinkonių vls. Bižų k. turėjo didelę reikšmę įvykusios kautynės su NKVD–istais, kurie netikėtai užpuolė per sąskrydį, kai visi miegojo. Partizanai, atvykę iš įvairių vietų, panikoje pasimetė ir mišku atsitraukė, palikdami sužeistą karį, kuris sunkiai sužeistas atsitraukti negalėjo.

Ši vieta nepažįstama, aš per tamsą nakties metu atvykau į sąskrydžio vietą, nuėjęs 40 kilometrų kelią. Ėmiausi vadovauti ir su 12 karių, kurie paklausė manęs nepulti į paniką, stojau į mūšį ir sulaikėme puolimą. Priešas laikinai atsitraukė į pradžios pozicijas, tiktai po naujo pasirengimo ir gavęs naują pastiprinimą, pradėjo naują puolimą.

Mes, tuo pasinaudoję, išnešėme sužeistą draugą ir nežinomose vietose orientuodamiesi pagal turimą planą ir kompasą, laimingai pasitraukėme.

Kitos kautynės, kurioms teko vadovauti asmeniškai, buvo organizuotos mano iniciatyva. Netikėti ir sėkmingi puolimai, kaip paprastai, kautynėse buvo sėkmingi. Nuostolius patirdavo tik priešas.

Apskritai paaiškinti partizaninę veiklą, ypatingai savo, yra sunku.

Darbe nesijaučiu pavargęs ir galvoju, kad jeigu ir tektų žūti nelygioje kovoje, tai nors dalele būsiu prisidėjęs prie tos kovos, kurios tikslas, kaip galima greičiau priartinti tėvynei laisvės dienas, kurių mūsų tauta taip trokšta.

Parašas: Vanagas Rinktinės vadas

Aukščiau minėtą Tauro apygardos štabo dokumentą ir Vanago laišką Ąžuoliui emgėbistai rado pas žuvusį (1947 m. liepos naktį iš 4 d. į 5 d. Burokaraisčio kaime) partizaną Liepą.[67]

Dainavos apygardos štabas Punios šile

Agentas Vitkus [68] Vilniaus MGB pranešė: „1947 m. liepos 28 d. šaltinis išėjo į susitikimą su Patrimpu, kuris jo laukė. Susitiko Sūkurių kaime, miške, prie Urbono sodybos, Patrimpas buvo ginkluotas automatu ir pistoletu. Šaltinis su juo, kaip ir buvo anksčiau susitarę, nuėjo į susitikimą su Ąžuoliu. (...) Patraukė prie Nemuno į Punios šilą – į vakarus nuo kelio Panemunykai–Nemajūnai. Kai šaltinis paklausė Patrimpą, katrame kvadrate įvyks susitikimas, tas nieko neatsakė, nes ir pats greičiausiai nežinojo. Šaltinis, atėjęs su Patrimpu į susitikimo vietą, rado belaukiantį partizaną, kurio šaltiniui įsidėmėti nepavyko, nes, nepriėjus 10–20 metrų, liepė šaltiniui palaukti. Patrimpas nuėjo vienas. Laukęs partizanas čia pat nuėjo rytų pusėn, nes ta kryptimi buvo girdėti lapų ir šakelių traškėjimas. Maždaug po pusantros valandos atėjo į susitikimo vietą Ąžuolis. Jis pasisveikino su šaltiniu ir ėmė klausinėti, kaip gyvena. Šaltinis atsakė, kad dabartiniu metu nebetarnauja, o tiktai padirba pas valstiečius, bet nuo rudens eis tarnauti. Ąžuolis pasiteiravo, kodėl šaltinis 1945 metais jam nepranešęs pasitraukė iš pogrindžio..."

1947 m. rugpjūčio 10 d. 23 val. NKVD pajėgos pradėjo operaciją Punios šile. Dešiniajame Nemuno krante buvo palikta 9 „slėpynės" ir pasalos, kairiajame – apsuptas Punios šilas. 6 val. ryto mišką pradėjo šukuoti 34–ojo šaulių pulko 7–osios šaulių kuopos 300 kareivių būrys. Rugpjūčio 11 d. apsuptame kvadrate (4710) kareiviai aptiko geležinį vamzdelį. Tai buvo bunkerio orlaidė. Į NKVD pasiūlymą pasiduoti partizanai atsakė ugnimi. Į bunkerį įmetė granatą, bet jie vis tiek nepasidavė. Įmetus ryšulį grana-

tų, pasigirdo sužeistųjų balsai. Bunkeryje žuvo Dainavos apygardos vadas Ąžuolis ir dar trys partizanai, o Vyturys, Girinis, Linas ir Patrimpas buvo suimti. Per keletą operacijos dienų MGB surado dar 16 bunkerių.[69]

Tas pats agentas Vitkus 1947 m. rugsėjo 22 d. MGB pranešė: „1947 m. rugsėjo 16 d. šaltinis važinėjo pas Ūdrijos progimnazijos mokytoją Murašką. Kalbėjosi apie Dainavos apygardos vado Ąžuolio žūtį. Į šaltinio klausimą: „Kas juos išdavė?" – mokytojas atsakė: „Kažkoks senas partizanas: pats nuvyko į Vilniaus saugumą ir nurodė štabo vietą". Tai Muraška nugirdęs iš vieno valstiečio, kurio giminės gyvena kartu su Alytaus MGB viršininku. Tas viršininkas Vilniaus MGB buvo išpeiktas, atseit, centras sužino anksčiau negu Alytus.

Dainavos apygardos vado pavaduotojas Vanagas dėl Ąžuolio žūties išleido įsakymą:

Merkio Rinktinės Vado įsakymas Nr.

1947 m. rugsėjo 5 d.

I

1947 m. rugpjūčio mėn. 11 d., tragiškoms aplinkybėms susidėjus, didvyriškai kovodamas, žuvo PLP vadas kap. Ąžuolis.

Didvyriui pagerbti, visoje Merkio Rinktinės partizanų erdvėje gyvenantiems parizanams, nuo š.m. rugsėjo 15 d. iki spalio mėn. 15 d. imtinai skelbiu gedulo dienas.

Partizanai šių dienų laikotarpiu, gedulo ženklan, ant partizano asmens ženklo, skersai tautines spalvas, užsisiuva 10 mm pločio juodos spalvos kaspinėlį.

A.Vanagas

Rinktinės vadas

1947 m. rugpjūčio 12 d.

Įsakymas

§2

Nuo rugpjūčio 11 d. pradedu laikinai eiti DPA vado pareigas, pasiliekant tiesioginėse Merkio Rinktinės Vado pareigose.

(Kalba netaisyta)

Štabas

1947 m. rugsėjo 25 d. Šilo miške tarp Kapiniškių ir Randamonių kaimų įvyko Dainavos apygardos vadų pasitarimas, kuriame dalyvavo: Kazimieraičio grupės vadas Žaibas – Vaclovas Voveris (g. 1926 m. Bakaloriškių k.), Vytenio – Liepa, Juozapavičiaus – Siaubas, Kęstučio – Negras ir Tauro apygardos štabo narys Rimvydas – Jurgis Krikščiūnas (g. 1919 m. Nižnij Novgorode). Pasitarimo dalyvius saugojo 35 partizanų apsauga. Buvo aptarta apygardos vado kandidatūra ir savarankiškai veikiančių Kęstučio ir Juozapavičiaus grupių prijungimas prie DPA. Apygardos vadu išrinktas Vanagas, štabo viršininku – Litas – Sergijus Staniškis, ryšių skyriaus viršininku – Rimvydas, spaudos skyriaus viršininku – Dzūkas. Juozapavičiaus grupė prijungta prie Šarūno rinktinės, o Kęstučio –

prie Dzūkų. Merkio rinktinė pervadinta Kazimieraičio rinktine. Batalionus ir kuopas susirinkusieji pavadino grupėmis. Šarūno rinktinės vadu spalio 20 d. paskyrė Kariūną, o Dzūkų rinktinės ir Kęstučio grupės vadu – Adomą – Vladą Baciušką (g. 1910 m. Cibuliekų k.). Šarūno štabo viršininku tapo Diemedis, o jo adjutantu – Klajūnas.

Dainavos Partizanų Apygardos 1948 m. lapkričio 10 d. įsakyme rašoma:

§1

Iki naujai sudarytos Lietuvos Partizanų vyriausios Vadovybės paskyrimo, šalia savo tiesioginių pareigų, nuo 1948 m. spalio mėn. 20 d. pradedu laikinai eiti Pietų Lietuvos Srities Vado pareigas.

Pagrindas: LKK Tauro ir Dainavos Apygardų Vadų posėdžio, įvykusio 1948 m. spalio 20 d., Protokolas Nr.1.

§2

Šarūno rinktinės Vadą Kariūną nuo 1948 m. lapkričio mėn. 10 d. skiriu Dainavos Partizanų Apygardos Vado pavaduotoju.

Dainavos Partizanų Apygardai
ĮSAKYMAS NR.2
1947 m.rugsėjo mėn. 25 d.
Rikiuotės sritis

§1

Dainavos Partizanų Apygardos Vadų sąskrydžio metu esu išrinktas Dainavos Partizanų Apygardos Vadu.

Pagrindas: DPA Vadų sąskrydžio 1947 m. rugsėjo mėn. 25 d.protokolas.

§2

Partizaną Litą nuo 1947 m. rugsėjo mėn. 25 d. skiriu DPA Štabo Viršininku.

§3

Partizaną Rimvydą nuo 1947 m. rugsėjo mėn. 25 d. skiriu DPA Štabo Skyriaus Viršininku ir Ryšių Karininku su VGP Štabu.

§4

Partizaną Dzūką nuo 1947 m. rugsėjo mėn. 25 d. perkeliu iš Dzūkų rinktinės į DPA Štabą ir skiriu DPA Štabo adjutantu.

§5

Nuo 1947 m. rugsėjo mėn. 25 d. Kar. Juozapavičiaus Grupę įjungiu į DPA ir priskiriu prie Šarūno Rinktinės.

Pagrindas: DPA Vadų sąskrydžio 1947 m. rugsėjo mėn. 25 d.protokolas.

§6

Nuo 1947 m. rugsėjo mėn. 25 d. K. Kęstučio Grupę įjungiu į DPA sudėtį ir priskiriu prie Dzūkų Rinktinės.

Pagrindas: DPA Vadų sąskrydžio 1947 m. rugsėjo mėn. 25 d. protokolas.

§7

Dainavos Partizanų „Merkio" Rinktinės pavadinimą pakeičiu „Partizano Kazimieraičio" Rinktinės pavadinimu.

Pagrindas: DPA Vadų sąskrydžio 1947 m. rugsėjo mėn. 25 d. protokolas.

§8

Merkio Rinktinės sudėty „Batalionai" ir Šarūno Rinktinėj „Kuopos" pavadinimus pakeičiu „Grupės" pavadinimais.

Pagrindas: DPA Vadų sąskrydžio 1947 m. rugsėjo mėn. 25 d. protokolas.

§9

Partizaną Kariūną iš Dzūkų Rinktinės perkeliu į Šarūno Rinktinę ir nuo 1947 m. rugsėjo mėn. 25 d. skiriu Šarūno Rinktinės Vadu.

§10

Partizaną Vargdienį nuo 1947 m. rugsėjo mėn. 25 d. iš l.e.v. Rinktinės Vado pareigų atleidžiu.

Perdavus Rinktinę, partizanui Vargdieniui grįžti prie tiesioginių pareigų.

§11

Partizaną Adomą nuo 1947 m. rugsėjo mėn. 25 d. skiriu Dzūkų Rinktinės Vadu, drauge einant K.Kęstučio Grupės Vado pareigas.

Vanagas pas. Litas
Apygardos Vadas Štabo Viršininkas

Nuorašas tikras:
1947 m. rugpjūčio mėn. 9 d. Šarūno Rinktinės Vadas

Šarūno Rinktinės vado Kariūno pirmasis įsakymas

Šiame įsakyme I, II, ir III kuopos pervadinamos LDK Vytenio vardo ir partizano Mindaugo vardo grupėmis, paskiriami jų vadai ir štabų viršininkai.

Dainavos partizanų apygarda
Šarūno rinktinė
ĮSAKYMAS NR.1
1947 m. spalio 20 d.

§1

Nuo š.m. spalio 20 d.vykdau Šarūno rinktinės vado pareigas.

Pagrindas: DAV įsakymas Nr.2/59

§2

Nuo š.m. spalio 20 d. Šarūno rinktinės štabo viršininku skiriu partizaną Diemedį, paliekant vykdyti senas pareigas.

Merkio Rinktinės Vado
Įsakymas Nr
1947 m. rugsėjo mėn. 5 d.

1.

1947 m. rugpiūčio mėn. 11 d., tragėdkoms apliukybėms susidėjus, didvyriškai kovodamas, žuvo P&P Vadas kap. Žvolis.

Didvyrinį pagerbti, visoje Merkio Rinktinės partizanų eidvėje gyvenantiems partizanams, nuo šfm. rugsėjo mėn 15 d. iki spalio mėn 19 d. imamai, skelbiu gedulo dienas.

Partizanai, žių dienų laikotarpy, gedulo ženklan, aut partizano asmens ženklo, skersai tautinės spalvas, užsisiuva 10 mm pločio juodos spalvos kaspinėlį.

J. Vanagas
Rinktinės Vadas

Merkio rinktinės vado įsakymas

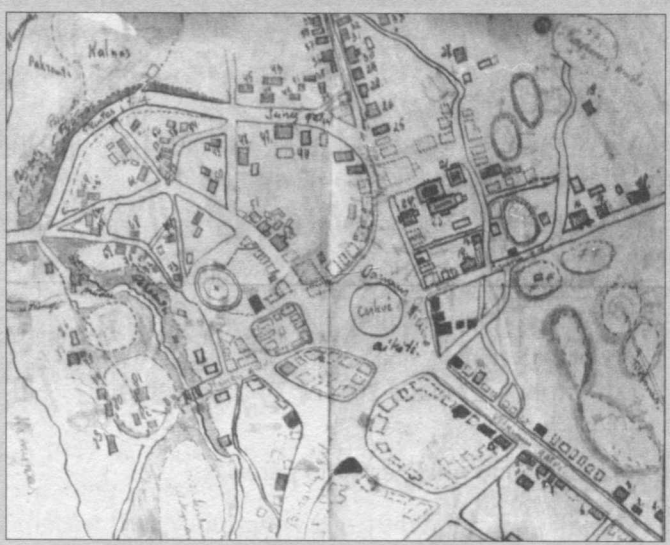

Merkinės miestelio planas. Padarytas mokinių ir įtektas Vanagui prieš Merkinės puolimą

1948 m. susprogdintas Merkinės klubas

Roko Bingelio parengtas knygelės viršelis

Dzūkijos partizanai:
ŽAIBAS – Vaclovas Voveris
AŽUOLIS – Dominikas Jočys
PATRIMPAS – Juozas Petraška
RUGYS – Jonas Jokubavičius
KLEVAS – Juozas Kazlauskas
VANAGAS – Adolfas Vanagas

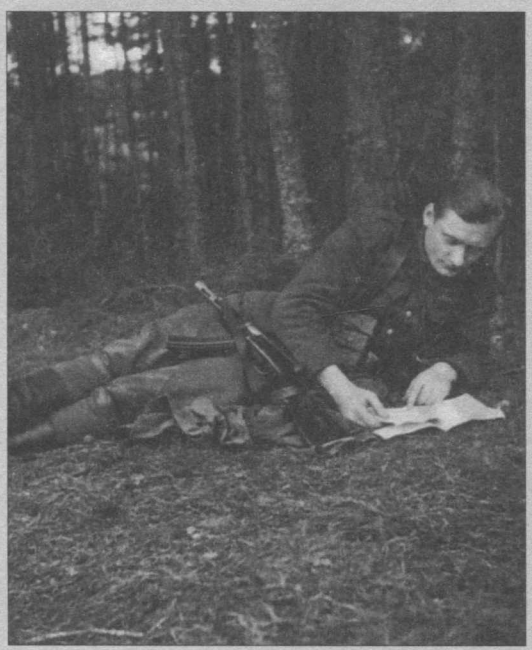

Lionginas Baliukevičius
DZŪKAS

Jurgis Krikščiūnas
RIMVYDAS

Šarūno rinktinės partizanai.

Iš kairės: Jonas Šimoniūtis, Bronius Saveikis – KLAJŪNAS, Benediktas Labėnas – KARIŪNAS (Šarūno riktinės vadas)

Iš kairės antras: Juozas Gegužis DIEMEDIS

§3

Nuo š.m. spalio 20 d. II–ojo skyriaus ir ryšių skyriaus viršininku skiriu partizaną Kalnių.

§4

Nuo š.m. spalio 20 d. Šarūno rinktinės adjutantu skiriu partizaną Klajūną.

§5

Karininko Juozapavičiaus vardo grupę, prijungtą prie Šarūno rinktinės, palieku senoje sudėtyje.

§6

Šarūno rinktinės buvusią 1–ąją ir 2–ąją kuopą LDK Vytenio vardo grupe.

§7

Nuo š.m. spalio 20 d. LDK Vytenio vardo grupės vardu skiriu partizaną Liepą.

§8

Nuo š.m. spalio 20 d. LDK Vytenio vardo grupės štabo viršininku skiriu partizaną Diką.

§9

Buvusią II (1) ir III kuopą sujungiu į vieną ir toliau vadinti Partizano Mindaugo vardo grupe.

§10

Nuo š.m. spalio 20 d. Partizano Mindaugo vardo grupės vadu skiriu partizaną Vargdienį.

§11

Nuo š.m. spalio 20 d. Partizano Mindaugo vardo grupės štabo viršininku skiriu partizaną Dainių.

Rinktinės vadas (Kariūnas)
Štabo viršininkas (Diemedis)

Varnas [70]

1949 m. kovo 3 d. agentas Varnas išvyko iš Vilniaus. Jam buvo skirta užduotis nuo kovo 2 d. iki 10 d. nuvykti į Dainavos apygardos štabą ir iki kovo 11 d. sugrįžti su pranešimu apie padėtį bunkeryje. Jeigu Vanago dar nėra ir grįš negreit, tuomet reikia veikti ir vykdyti operaciją. Svarbiausia, kad bunkeryje būtų Žaibas. Pastarasis gyveno gretimame bunkeryje, kuriame vieną kartą 1948 m. lapkritį buvo apsistojęs ir Varnas. Jeigu agentas ilgiau lauks, tai pražiopsos Žaibą, nes šis gali persikelti į kitą bunkerį. O Vanagas grįš dar negreit, nes Dainavos apygardos vadu paskirtas Šarūno rinktinės vadas Kariūnas. [Kariūnas – Benediktas Labėnas (Labenskas), Jono s., g. 1918 m. Papėčių k. Baigęs Lazdijų gimnaziją, 1939 – 1940 m. mokėsi Vilniaus Universiteto Humanitariniame fakultete, kūrė eilėraščius. 1943 m. įstojo į 259–ąjį mokomąjį batalioną, dislokuotą Prienuose. 1945 m. pasitraukė į Vokietiją, iš kur pateko į karo belaisvių stovyklą

Komsomolske prie Amūro. 1947 m. sugrįžusį į Lietuvą MGB užverbavo ir davė Puškino slapyvardį. Tais pačiais metais B. Labėnas išėjo į partizanus. Iš pradžių slapstėsi su partizanais Bestraigiškės miške, o paskui Vanago buvo paskirtas Šarūno rinktinės vadu, dar vėliau – Dainavos apygardos vadu.(MGB informacija)]

Vieną vakarą Varnas su ryšininku Žiogu atėjo prie Žaibo bunkerio ir paskambino skambučiu. (Žaibas į šį bunkerį sugrįžo kitą dieną.) Tada bunkeryje slėpėsi Vanagas–Paukštis, Viesulas, Žilvitis ir dar keli partizanai, kurių agentas nepažinojo. Vanagas–Paukštis ir Viesulas jį nuvedė į Dainavos apygardos štabo bunkerį, kur rado Dzūką, Vieversį ir Kariūną. Jie Varną sutiko šaltai ir įtariai. Jiems išėjus, o bunkeryje likus vienam Kariūnui, agentai, žinodami, kad Žaibas gretimame bunkeryje, ryžosi įvykdyti operaciją. Kariūnui atsigulus miegoti, Varnas su Rytu rašteliu susitarė, kad jį reikia nušauti. Varnas taip greitai šovė, kad Rytas nespėjo susivokti ir po Varno šūvį pakartojo, o tas šovė trečią kartą. Atidarė bunkerį, išlindo ir vėl jį užmaskavo. Bėgo gal septynis kilometrus. „Negerai Varnas padarė, kad prieš šaudamas patikrino Ryto pistoletą. Kariūnas, lyg nujausdamas mirtį, pradėjo rausti ir balti. Ant stalo gulėjo granata. Jis ją pasiėmė lyg tarp kitko ir pasidėjo prie savęs", – vėliau samprotavo emgėbistas... Bėglius pasivijo rogės. Jie, nepaisydami vežėjo priešinimosi, sulipo į roges, kad juos pavežėtų. Bevažiuodami sutiko savo ryšininką. Apgręžė jo roges ir visi nuvažiavo į Alytų. Varnas nuskubėjo į viešbutį, Rytą su ryšininku pasiuntęs išgerti alaus. Kai tie sočiai atsigėrę sugrįžo, viešbutyje MGB juos areštavo, nes taip buvo iš anksto sugalvota, o Varnas išvyko į kitą operaciją. Jai vadovavo LSSR MGB 2–N valdybos viršininkas Voroninas. „Banditai, buvę bunkeryje, bandė stipria ugnimi pasipriešinti ir panaudoti savo minas, padėtas prie bunkerio, o paskui pabėgti. Todėl buvo nuspręsta tolo užtaisu bunkerį susprogdinti. (...) Dviejų banditų lavonų atpažinti buvo neįmanoma, kadangi sprogimo metu sudraskyti".

Bunkeryje rasta trys rašomosios mašinėlės, du rotatoriai, tipografinė dauginimo mašina, šriftas, septyni antspaudai, 20 kg dokumentų, 30 kg rašomojo popieriaus ir 30 vnt. knygų bei žurnalų. Tai buvo visas „banditų" turtas. Argi ne daug, palyginti su istrebitelių ir kagėbistų kasdieniu plėšikavimu, prisidengiant „liaudies gynimu"?!.

Vanagui išvykus į Radviliškį, Kariūnas buvo paskirtas (1948 m. lapkričio 12 d., Vanago įsakymas Nr.15) laikinai eiti Dainavos apygardos vado pareigas.

Išlikęs Onos Valiukevičiūtės iš Paliūnų kaimo laiškas, rašytas 1949 m. liepos 21 d. Genei Labėnaitei į Sibirą su epigrafu „Pavasarį paukščiai į tėviškę grįžta..." Jame tarp žiedų ir paukščių užšifruota partizanų žūties tragedija: *„Dabar, Genute, kaip klausiate, kur ją nuskynė, tai aš to kaimelio nei žinau, tik žinau, kad už Seirijų, tenai kur netoli Alytaus, kažkur netoli Nemuno, tamsiame namelyje, kur nebuvo nė vieno langelio, žydėjo penki gražūs žiedai, tai niekšo ranka juos visus nuskynė, prakeiktasis išdavikas pagailėjo jiems gyvenimo. Tai tokiems žmonėms kerštas mumyse dega per amžius. Dabar tai taip: šiandien atskrido penki gražūs balandėliai į mūsų sodą, čiulbėjo jie man taip, jų balselių klausyčiaus dieną ir naktį, tai man visa ramybė ir viltis. Kalbėjo taip, netoli Alytaus miške, tamsiame namelyje žydėjo šeši žiedai ir visus nuskynė, kartu jie pamatė Alytaus purvinas gatves, kietus akmenis..."*

Pasakoja Genė Labėnaitė–Sušinskienė

„Trys broliai Labenskai gyveno anapus Nemuno. Nenorėdami eiti į rekrūtus, jie nusikėlė kluono duris ir perplaukė per Nemuną. Vyriausias atėjo Lazdijuose užkuriom, kitas Verstaminuose apsivedė, trečias – Papėčiuose. Mano tėtis su mama buvo į Ameriką išvažiavę, bet išsiilgę Lietuvos sugrįžo. Gimėme Papėčiuose. Kai dalino Staidarų dvaro žemę, tada persikėlėme gyventi į tenai. Benediktas ėjo Lazdijuose pradžios mokyklą, o 1937 m. pabaigė Seinų Žiburio gimnaziją. Toks aukštas liesas berniukas. Jam ūkio darbai, kaip ir tėvui, nerūpėjo. Tėvas geras siuvėjas buvo, tai jam drabužius pasiūdavo, knygų pripirkdavo. Benediktas gerai mokėsi, rašė eilėraščius. Kai baigė karo mokyklą, prasidėjo tas visas pamišimas, tai jis – per rubežių ir į Vokietiją. Ten jam liepė didelį uždavinį atlikti: kiek tankų Kaune, Vilniuje, kiek ruskių? Atlikęs užduotį vėl sugrįžo į Vokietiją, paskui parėjo su vokiečiais, dirbo Vilniuje saugume. Tą darbą metė, nes buvo tikintis, kas sekmadienį eidavo į bažnyčią. Vėliau tapo trečiojo statybos bataliono vadu. Jis nuotraukoje stovi priešais katedros aikštėje išrikiuotą kariuomenę. Prie Liepojos rusai jį paėmė į nelaisvę ir išvežė lagerin į Komsomolską prie Amūro"...

Slaptieji MGB agentai, Burak, Ąžuolas ir Maškin 1947 m. savo pranešimuose kalba vieną ir tą patį: B.Labenskas mokėsi karo mokykloje, buvo pasitraukęs į Vokietiją, iš kur grįžo į Lietuvą ir dirbo Vilniaus gestape (kitur – Plechavičiaus rinktinėje), 1944 metais kažkur dingo (kitur sakoma – buvo lageryje) ir kažkaip sugrįžo namo. 1947 m. birželio 19 d. šie šnipai jį matę su keliais partizanais Kamenkos kaime, turįs Kariūno slapyvardį, vedžiojasi su savimi 5–6 partizanus, slapstosi Stankūnuose ir Jurčiūnuose pas Krivonį.

„Komsomolske prie Amūro, – pasakoja Genė Labėnaitė, – jis išbuvo pusantrų metų ir sugrįžo pusnuogis. Išėjo užsiregistruoti, jį mušė ir verbavo. Išėjo pas Staidarų partizanus Salyklukus..."

Iš 1956 m. gruodžio 17 d. Vanago tardymo protokolo [71]

Kapsas – Kostas Kubilinskas – poetas, rašytojas. Aš susipažinau su juo 1947 m. Jis tada dirbo mokytoju Lynežerio kaime ir turėjo ryšius su Gardino grupės partizanais, kai aš atėjau į grupę, jos partizanai mane supažindino su juo. 1948 m. vasarą K.Kubilinskas įstojo į partizanus ir buvo Dainavos apygardos štabe, rašė eilėraščius laikraščiui „Partizanas".

K.Kubilinskas kartu su Dzūku, Vieversiu ir Vilnim dalyvavo dokumentus pernešant iš Sakalausko bunkerio į bunkerį, esantį Kalesninkų miške. Tai įvyko 1949 m. maždaug kovo mėnesį (tame bunkeryje Kapsas – jau agentas Varnas – nušovė Dainavos apygardos vadą Kariūną – B.K.).

Tuo laikotarpiu, kai man reikėjo išeiti į pasitarimą pas Vytautą, aš tris dienas gyvenau kartu su Kapsu ir Vilnim Kalesninkų miške (1949 kovo 6 d. išdavė Žaibo bunkerį – B.K.).

Varno agentūrinis dokumentas

Priemonės [72]

1. Š.m. rugpjūčio 26 d. agentas Varnas pasiųstas į Varėnos apskrities Rudnios valsčiaus Lynežerio kaimą su užduotimi: susisiekti su Vanagu, nustatyti apygardos štabo buvimo vietą, sudaryti sąlygas palaikyti su juo ryšį, išvažiavus į Vilnių arba artimiausiame valsčiaus MGB skyriuje pranešti buvimo vietą, kad būtų įvygdyta kariuomenės operacija.

Agentas, gaudamas užduotį įsiskverbti į Dainavos štabą, išsakė nuomonę, kad būti štabe ir palaikyti su juo ryšius vargu ar įmanoma, kadangi Vanagas jo neatleis. Todėl agentas mato vienintelę galimybę, vykdant mūsų užduotį, pačiam likviduoti Vanagą ir jo aplinkos žmones.

Šitas agento pasiūlymas patenkintas.

Prieš jam išvykstant ir duodant šią užduotį, su agentu turėta daugiau nei 10 konspiracinių susitikimų, per kuriuos išaiškinta kaip elgtis.

2. Kai agentas buvo gaujoje, Vanagas siūlė jam įsigyti rotatorių ir kitus būtinus daiktus pogrindžio laikraščui ir lapeliams spausdinti.

Šios užduoties dingstimi agentas galės išvažiuoti į Vilnių.

3. Atsižvelgiant į tai, kad Vanagas, agentui vykstant į Vilnių, gali jį sekti, arba vietoj jo siųsti žmones, mūsų paruoštas konspiracinis punktas agento Kauno bute gatvė ___ namo Nr. ___ Slaptažodis ____.

Tai turi agentą užmaskuoti, kadangi susitikimas bus panašus į pogrindžio dalyvių.

4. Su agentu susitarta, kad periodiškai mus informuodamas, kaip vygdoma užduotis, jis rašys koduotus laiškus agento Kauno adresu _____.

Antrame variante numatytas susirašinėjimas ir ryšys per agento tėvus, kur bus nusiųstas mūsų darbuotojas, apsimetęs agento pažįstamu.

5. Gavus pirmąją informaciją, išaiškinti agentui tolimesnes užduotis.

Tikra: LSSR MGB 2–N valdybos viršininko pavaduotojas
pulkininkas (Počkajus)

1948 m. rugpjūčio „ „
Vilnius

Vanago 1949 m. gegužės 19 d. Įsakyme Pietų Lietuvos sričiai Nr.4 rašoma: „Dainavos Apygardos Štabo Spaudos Informacijos skyriaus V–ką Dzūką iš einamųjų pareigų atleidžiu ir nuo 1949 m. gegužės mėn. 19 d. skiriu Dainavos apygardos Vadu".

Nėra nieko paslėpta, kas nebūtų atskleista, nieko slapta,
kas nepasidarytų žinoma ir neišeitų aikštėn.
(Luko 7, 8)

AGENTŪRA

Čekistai, siekdami įpainioti nekaltus žmones į savo agentūros tinklą, naudodavosi klasta, gudrumu ir grasinimais. Auką paimdavo „neglasno", t.y. kitiems nežinant. Pradėję šneką apie nekaltą pagalbą „organams", stengdavosi paliesti aukos jausmus, pvz. užuomina, kad auka kažkada dalyvavusi kontrevoliucinėje veikloje, tad dabar jai būtų atleista, jeigu šitaip išpirktų savo kaltę. Vieni iškart pasirinkdavo kankinimus ir lagerį, kiti – išdavystę, dar kiti, norėdami atitolinti nelaimę, sutikdavo bendradarbiauti ir manė čekistus pergudrausią. Kai kurie lengvai žadėdavo „padėti", o kitą dieną išeidavo į mišką. Tuos, kurie bandydavo pergudrauti, akyli čekistai greit perprasdavo ir nubausdavo lageriu. Bet ir pasirinkusieji išdavystę, nesyk dirbo nenoriai, atmestinai ir tapo emgėbistų klaidų aukomis.

Štai ištraukos iš MGB agentų verbavimo archyvinių dokumentų.

„Lazdijų apskr. MGB skyriaus agentūrinio–operatyvinio darbo per 1946 metų balandį ataskaita.

(...)

29 agentai, 287 informatoriai, 4 rezidentai, 1 konspiracinio buto laikytojas.

Per balandį į agentų informatorių tinklą iš viso užverbuota 14 žmonių".

Charakteringas verbavimas:

„Informatorė Šepilo, g. 1909 m., lietuvė, turinti vidurinį išsilavinimą, dirba Veisiejų vaistinės vedėja, gyvena ten pat. Užverbuota remiantis kompromituojančia medžiaga, kaip antisovietiškai nusiteikusi, gyrusi fašistinį režimą. Užverbavo vyr. operatyvinis įgaliotinis Švecovas valsčiaus NKVD skyriuje, kur verbuojamoji, slapta paimta, buvo pristatyta naktį. Užverbuota pateikė vertingų operatyvinių duomenų „su išėjimu į pogrindį", pagal jos medžiagą pradedamos agentūrinės bylos Stankevičiaus, Rudzinsko, Ptakausko, kurie yra pogrindinės organizacijos, pavadintos „Kovotojai už demokratinę Lietuvą", dalyviai.[73]

LLA atkūrėjai

Tardytojas Švecovas kaltinamajam Feliksui Stankevičiui, g. 1908 m. Marijampolės aps. Ožkasvilių k., pareiškė: „Mes viską žinome". Ilgai prievartautas mokytojas pradėjo pasakoti, kad į LLA įstojo 1945 m., kai dirbo Padumblių pradinėje mokykloje. Kartą, susitikęs su mokytoju ir buvusiu Kapčiamiesčio policininku Viktoru Ūsu (jis buvo Vorkutoje) pas Lazdijų gimnazijos mokytoją Juozą Žukauską, kur nutarė atkurti LLA. Tai įvyko pavasarį, balandžio mėnesį. Juozą Žukauską, g. 1919 m. Rudaminos vls. Mikniškių k., Lazdijų gimnazijos fizinio lavinimo mokytoją, gyvenantį Lazdijų gimnazijoje, aplankė ir Antanas Radzevičius (g. 1917 m. Petroškų k.). Jie kalbėjęsi apie Gediminą – Joną Aleščiką iš Miškinių kaimo, iš kurio gaudavę „Laisvės Varpą". Jie visi aprūpindavę partizanus popieriumi ir medikamentais, kuriuos iš Veisiejų vaistinės vedėjos Janinos Ubogorskienės gaudavo Algirdas Ptakauskas (g. 1925 m. Sankonių k.). Gautus vaistus – jodą, lašus akims ir ausims – perduodavęs Vytenio partizanų grupės sanitarui Viršilai – Boleslovui Virbaliui (g. 1915 m. Bertašiūnų k.), Barzdukui – Petrui Vilkeliui (g. 1910 m. Dulgininkų k.), Viktorui Sukackui (g. 1924 m. Dulgininkų k.).[74]

Iš kur MGB žinojo apie LLA Veisiejuose? Remdamiesi kompromituojančia medžiaga, emgėbistai užverbavo agentę Šepilo, g. 1909 m., kaip „antitarybiškai nusiteikusią ir gyrusią fašistinį režimą". Todėl tardytojas Švecovas ir kartojo: „Jūs bergždžiai slepiate savo nusikaltimą, apie jį viskas žinoma, todėl sakykite tiesą"...

Alfonsas Žukauskas, g. 1918 m. Mikniškių k., Lazdijų gimnazijos fizinio lavinimo mokytojas, Juozas Žukauskas, g. 1919 m. Padumblio k., VU teisių fakulteto studentas.

LLA narys – agentas Šepilo – 1946 m. gegužės 1–5 dienomis pranešė, kad š.m. balandžio 29 d. vakare jis užėjęs pas Feliksą Stankevičių, kuris pokalbio metu sakė: „Šiandien pas mane buvo atėjęs vienas žmogus iš partizanų štabo, mėlyna uniforma (pavardės nepasakė), kuris norėjo Jums perduoti partizanų štabo vardu padėką už medikamentus. Kai Lietuva bus laisva, Jūs gausite didelį valstybinį apdovanojimą". (...) Paskui Stankevičius išsitraukė iš kišenės priesaikos tekstą, kurį jis man anksčiau rodė. Priesaika buvo parašyta ant sąsiuvinio lapo juodu rašalu. Pasakė:

„Atsistokite ir pakelkite į viršų du pirštus". Kai šaltinis pakėlė į viršų du pirštus, tą patį padaręs Stankevičius tarė: „Aš skaitysiu priesaikos tekstą, o Jūs kartosite". Šaltinis pasakė: „Gerai, bet, prieš duodamas priesaiką, norėčiau paklausti – ar yra kokia nors viltis, jog Lietuva būtų laisva? Jeigu nėra, tai kam kovoti su sovietų valdžia, o paskui pakliūti į kalėjimą?" Stankevičius atsakė: „Taip, viltis, be abejo, yra. Lietuvos partizanų organizacija didelė, o svarbiausia, jos štabas turi ryšių su Anglija ir Amerika. Jos mums padės kovoti dėl Lietuvos laisvės, nes pačios nepatenkintos sovietų santvarka ir laukia momento suduoti smūgį. Miške yra mūsų partizanų štabas, o kiekviename valsčiuje yra partizanų grupės. Čia, Veisiejuose, turiu keletą organizacijos narių, kurie palaiko ryšį su partizanais". Mes abu vėl atsistojome, ir aš daviau tokio turinio priesaiką:

„Stodamas į Lietuvos Laisvės Armiją, duodu priesaiką Dievui ir draugams, žuvusiems už Lietuvos laisvę. Pasižadu vykdyti visus man duotus įsipareigojimus, stropiai saugoti paslaptis, kurios man buvo žinomos. Gerai žinau, kad už paslapčių išdavimą

baudžiama mirtimi. Taigi einu su Dievu į naują kelią ir, jeigu reikės, už Laisvą Lietuvą paaukosiu gyvybę".[75]

Daug šio krašto žmonių už šiuos šventus žodžius gavo po 5–25 metus lagerio, o Šepilo priesaiką vykdė savaip – išdavikiškai. Ir tokių „prisiekusiųjų" – vyrų ir moterų – pokario Lietuvoje buvo ne vienas ir ne dešimtis...– [Kažin ką tuomet kuždėjo jų sąžinė?]

1951 m. kovo 22 d. Šepilo pranešė: „Tą pačią dieną pas agentą atėjo Veisiejų vls. Vilkininkų kaimo gyventojas Viktoras Lazauskas. Kadangi Lazauskas dažnai užeina pas agentą, kalbėjosi apie banditus, tarp kitko, ir apie banditą Sapną. Besikalbant apie juos, Lazauskas pasakė, kad Jums Sapnas perdavė linkėjimus, kad jo ranka pagijo ir neskauda. Tik tada skauda, kai sunkiai padirba. Be to, sakė, kad dabar Sapnui be bunkerio sunku gyventi. Dažniausiai jis slepiasi pas mane ir labai laukia, kada nutirps sniegas, tada jis pereis į savo bunkerį Dubelio miške prie Vilkininkų miško, kuriuo naudojosi praeitais metais.

Toliau besikalbant paaiškėjo, kad Sapnas maskuojasi moteriškais drabužiais, ir vaikštinėja po Vilkininkų kaimą. Ir kai tik sužino, kad kur nors rusai, pasiima vežimą ir nepastebėtas išvažiuoja. Bet vis dėlto kažkas apie jį praneša saugumui. Vieną kartą jo ieškojo, todėl aš Sapnui ir sakau: „Nejaugi tu negali būti pas mane, kam tau reikia vaikščioti, kad visi matytų? Ir vis dėlto jis nenori sėdėti, kadangi turi jaunus partizanus, tai eina pas juos".

Daugiau nieko apie Sapną nepasakęs, paprašė vaistų Sapno žmonai pridurdamas: „Tikriausiai ji persišaldė, nes dažnai naktimis vaikščiojo su vyru, kai slapstėsi nuo rusų".

MGB savo agentų tinklą kasmet atnaujindavo. 1946 metų kovo mėnesį apskrities NKGB skyrius išbraukė iš agentų–informatorių 66 žmones, tarp jų: 10 agentų, 2 rezidentus, 54 informatorius. Mat: 2 agentai nušauti, 1 išvyko į kitą apskritį, 5 areštuoti; rezidentų – 1 nušautas, 1 išvyko į kitą apskritį; informatorių – 1 nušautas, 13 areštuota, 38 išvyko į kitas apskritis.

Lazdijų apskr. MGB skyriaus viršininko papulkininkio Pšeničnikovo rašte 1948 m. lapkričio 30 d. LSSR MGB ministrui generolui majorui Jefimovui sakoma: „Lazdijų apskrities MGB skyriaus agentų–informatorių aparatą, naudojamą kovoje su nacionalistų pogrindžiu ir banditais, sudaro 458 žmonės: 2 agentai smogikai, 30 kitų kategorijų agentų, 417 informatorių, 9 rezidentai, 3 konspiracinių butų savininkai.

Charakteringas verbavimas[76]

„Turėdami agentūrinių duomenų ir tardymo medžiagos, kad pilietė Guzauskienė Julė, Vinco d., g. 1907 m., ir gyvenanti Leipalingio valsčiuje, Savanorių kaime, (...) 1947–1948 metais palaikė ryšį su Špoko gauja, padėjo maistu ir slėpė savo ūkyje; „G" vyras ir sūnus 1948 m. liepą–rugpjūtį buvo areštuoti, kaip banditų rezervinės formuotės dalyviai, kurie keletą kartų per 1947–1948 metus dalyvavo užpuolant valstybines įstaigas ir vykdė teroristinius aktus prieš tarybinį partinį aktyvą. Panaudojus turimą kompro-

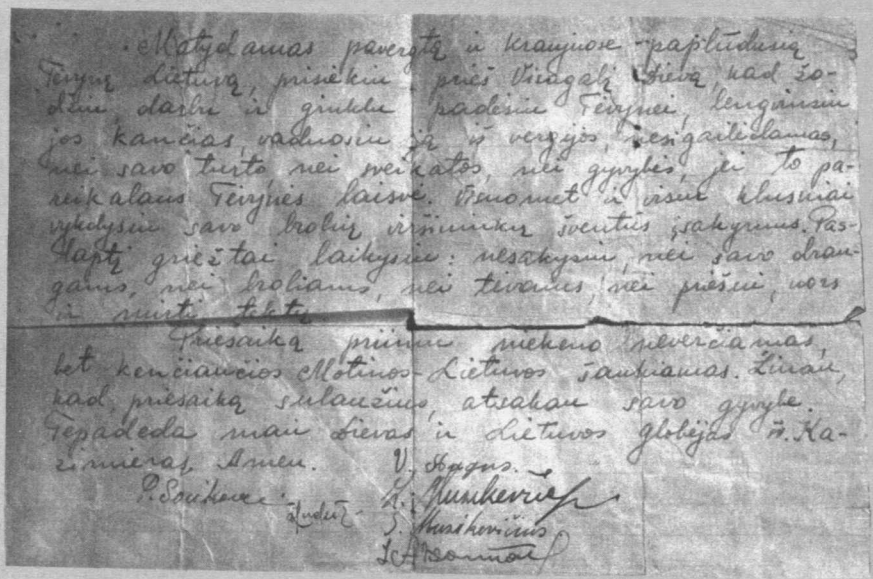

Matydamas pavergtą ir kraujuose paplūdusią Tėvynę Lietuvą, prisiekiu prieš Visagalį Dievą, kad žodžiu, darbu ir giuklu padėsiu Tėvynei, lengvinsiu jos kančias, vaduosiu ją iš vergijos, nesigailėdamas, nei savo turto, nei sveikatos, nei gyvybės, jei to pareikalaus Tėvynės laisvė. Visuomet ir visur klusniai vykdysiu savo brolių viršininkų šventus įsakymus. Paslaptį griežtai laikysiu: nesakysiu, nei savo draugams, nei broliams, nei tėvams, nei priešui, nors ir mirti tektų.

Priesaiką priimu niekeno neverčiamas, bet kančiančios Motinos-Lietuvos šaukiamas. Žinau, kad priesaiką sulaužius, atsakau savo gyvybe. Tepadeda man Dievas ir Lietuvos globėjas šv. Kazimieras. Amen.

V. Augus.
K. Muzikevičius
S. Muzikevičius
J. Aksamitas

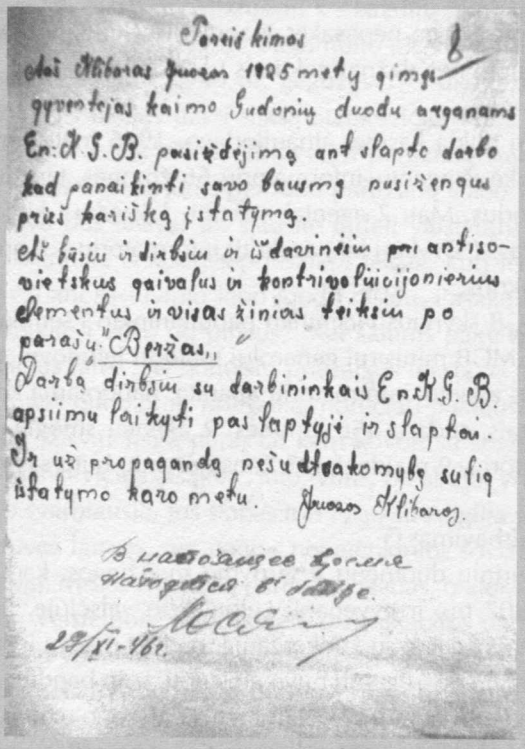

P. Sonkevičius
Žudėjų

Pareiškimas

8

Aš Klibaras Juozas 1925 metų gimęs gyventojas kaimo Gudonių duodu arganams En: K. G. B. pasižėdėjimą ant slapto darbo kad panaikinti savo bausmę nusižengus prieš kariškę įstatymą.

Aš būsiu ir dirbsiu ir išdavinėsiu pri antisovietskus gaivalus ir kontrivoliucijonierius elementus ir visas žinias teiksiu po parašu "Beržas"

Darbą dirbsiu su darbininkais En. K. G. B. apsiimu laikyti paslaptyje ir slaptai. Ir už propagandą nešudtsakomybę sulig įstatymo karo metu. Juozas Klibaras.

В настоящее время находится в бойце.

[signature]

29/XI-46 г.

mituojančią medžiagą, po atitinkamo apdorojimo „G" sutiko bendradarbiauti su MGB organais ir padėti „privesti Špoko gaują prie operatyvinio smūgio", išnaikinti šios gaujos ryšius ir rėmėjus. Užverbuota slapyvardžiu Eglė. Iš Eglės gauta daug vertingų duomenų, kad ji susitinka su Špoko gaujos vadu, su jo žmona, trims ryšininkais ir bandito Subačiaus žmona."

Neretai MGB agentai tapdavo čekistų klaidų aukomis. Štai vienoje agentūrinėje–operatyvinėje ataskaitoje rašoma: „1948 m. spalio 13 d. Tronpaičio kluone surengta pasala, vadovaujama seržanto Važenino. 14 dienos vakare į kariuomenės grupę atvyko Cementas, o spalio 15–ąją banditai atvyko į agento darbo vietą, jį išsivedė ir už 100 metrų nuo pasalos vietos sušaudė.

Agento Cemento verbavimas buvo įformintas 1948 m. spalio 1 d. Cementas nuo 1946 metų dirbo MVD–MGB organizacijaje. Per šį laikotarpį jis „privedė prie smūgio" 13 banditų, iš jų 5 nukauti, 8 paimti gyvi.

Manau, kad Cementas žuvo dėl papulkininkio Mnacekanovo kaltės".

Puriena

1949 m. liepos 18 d. Purienos tėvų namuose Ricielių kaime buvo nukautas partizanas Tūzas – Juozas Rutkauskas, bandęs pabėgti pro langą. Per tardymą Puriena pasisakė, kad ji – yra Skiedros ryšininkė, slapyvardis Pušis. 1949 m. rugsėjo 1 d. MGB ją užverbavo. Puriena – Aldona Lukoševičiūtė, kad buvo užverbuota papasakojo Klajūnui ir patikino, kad emgėbistams nebetarnaus. „Gal dėl to ir buvo sušaudyti jos tėvai": – svarstė Tigras – Bronius Polockas.

1950 metais Lazdijų rajono MGB kaip nereikalingus atleido 1 rezidentą, 44 slaptuosius informatorius ir 15 informatorių. Agentą Malūną areštavo.

Dažnai sutikimas „padėti", iš tikrųjų buvo sutartis su velniu: lyg ir nekalta, tačiau visuomet tragiška. Auka iš pradžių šito nė nesuvokdama, kartais išduodavo net artimuosius. Į tą šėtono darbą būdavo įpainiojami partizanų šeimų nariai, jų mylimosios, Sibiro pabėgėliai, ryšininkai ir net patys partizanai.

Štai pavyzdžiai, kaip žūva pabėgusios į laisvę, merginos.

Janina

Birutė Kisieliauskaitė, g. 1927 metais Alytuje, mokėsi gimnazijoje. Jos tėvas, Vincas Kisieliauskas tarnavo 2–ajame ulonų pulke liktiniu, turėjo viršilos laipsnį. Tėvui ir dėdei Albinui Kisieliauskams išėjus į partizanus, Birutė gyveno Dzūkų kaime pas senelį Miką Kisieliauską, iš kur 1945 m. buvo išvežta į Molotovo sritį. Birutė 1947–ųjų kovo 20 d. iš tremties pabėgo. Po sunkios kelionės traukiniu atvažiavusi į Šeštokus, pėsčia atėjo į Kamenkos kaimą. Čia sužinojo, kad jos tėvas partizanauja. Pabuvusi čia pas vienus, čia pas kitus žmones, galop apsistojo Margų kaime.

1947 m. gegužės 25 d. ją sulaikė MVD ir perdavė MGB. 1947 m. birželio 7 d. papulkininkis Zinovjevas ją užverbavo slapyvardžiu Janė. „Susitikimai su agente, – rašo MGB, – vykdavo konspiraciniame bute, be vertėjo".

Papulkininkio Pšeničnikovo 1947 m. lapkričio mėn. rašte generolui majorui Figurinui sakoma: „1947 m. spalio 25 d. 21 val. Lazdijų vls. Margų k. (6618) dviejų nepažįstamųjų buvo nušauta Šarūno rinktinės ūkio dalies viršininko Kisieliausko duktė. (...) Maždaug 21 val. į Lazdijų vls. Margų kaimo gyventojos Onos Kazlauskienės namus, kur gyveno Kisieliauskaitė, atėjo du nepažįstamieji ir paprašė Kisieliauskaitės parodyti kelią į Verstaminų kaimą. Kisieliauskaitė kartu su jais išėjo į kiemą, kur vienas nepažįstamasis šovė į ją iš pistoleto ir sužeidė. Pastarajai įbėgus trobon, jai iš paskos įėjo ir tie nepažįstamieji, ir pribaigė ją akmenimis".[77]

Našlaitė

„1947 m. spalio 3 d. MGB sulaikė Dzekonskaitę Aleksandrą, Petro d., Merkinės vls. Ežerynų kaimo gyventoją, kuri su tėvais buvo išvežta (1945 m. vasario mėn.) į Sverdlovsko sritį. Iš ten su savo broliu pabėgo. Ją užverbavę Našlaitės slapyvardžiu, davę užduotį slapstytis Ricielių kaime ir užmegzti ryšius su Liepos partizanais, – rašoma MGB pranešime".[78]

MGB 1955 m. liepos 20 d. nutarime rašoma, kad Alytaus apskrities NKVD, vykdydama SSSR NKVD 1945 metų spalio 2 d. nurodymą, 1946 m. vasario 18 d. išvežė iš Ežerynų kaimo Dzekonskų šeimą. Brolis Česlovas su seserimi Aleksandra 1947 m. rugpjūčio 26 d. pabėgo į Lietuvą, kur netrukus juos užverbavo MGB. Brolį Česlovą partizanai 1951 metais sušaudė.

Informatorius čekistai visaip dangstė: liepdavo savo šnipui įskųsti žmogų partizanams, o jie sunaikindavo savo ryšininką bet šnipo, net neįtardavo. Todėl MGB veiklą buvo niekšybių viršūnė. Pakišdavo partizanams įvairių „dokumentų" arba psichologinėmis klastomis ir partizanų rankomis sunaikindavo jų pačių rėmėjus.

Savo planus emgebistai vykdydavo „patamsyje" (vtiomnuju) – vienam agentui nepažįstant kito, sekant vienam antrą, atliekant abiem tą patį veiksmą. Būdavo panaudojami vadinamieji „otbojai" – kai enkavėdistai, apsimetę partizanais, „išvaduodavo" suimtą žmogų. Arba per tariamą susišaudymą „atimdavo" iš enkavėdistų suimtąjį, kuris paskui, eidamas per čekistų ir „partizanų" rankas, atskleisdavo jiems savo paslapčių.

Buvo kelių kategorijų šnipai slaptieji informatoriai, dažniausiai neraštingi, ką matę ir girdėję perduodavę žodžiu, raštingi agentai, pranešimus palikdavę sutartoje vietoje – „pašto dėžutėje" t.y. kokiame nors plyšyje, po kelmu ar medžio drevėje. Agentai turėjo dvi bylas: „Ličnoje delo" ir „Rabočeje delo". Toliau – kamerų agentai, keliaujantys arba maršrutiniai agentai, partizanams ypač pavojingi. Vidaus agentais būdavo užverbuojami pasidavę arba suimti sužeisti ir išgydyti partizanai, po to padėdavę suimti savo draugus. Šį šiurpų veiklos metodą čekistai jau buvo išbandę Vidurinėje Azijoje ir Vakarų Ukrainoje. Lietuvoje 1946 metais pradėjo veikti smogikų grupė, sudaryta iš stribų, o paskui ir iš pasidavusių partizanų. Šarūno rinktinėje veikusios smogikų grupės būstinė buvo Vilniuje, juos į operaciją nuveždavo ir vėl parveždavo automobiliu. Jų darbas buvo brangiai apmokamas (žr.). Kai kur buvo pradėtos kurti smogikų grupės iš enkavėdistų ir stribų, kaip antai Veisiejuose, tačiau jos padarydavo emgėbistams daugiau žalos nei naudos ir todėl buvo uždraustos. Kaip liudija MGB dokumentai, smogikų darbas

buvo giliai įslaptintas, apie jį kartais nežinodavo net valsčių MGB skyrių viršininkai, o juo labiau kariuomenė... Antai 1949 metais Didžiasalio kaime kareiviai, radę tam tikro preparato ampulę, ją palaikė Vakarų žvalgybos perduotais partizanams nuodais, o iš tikrųjų ją buvo pametę smogikai. Atrodo, kad šie preparatai pradėti naudoti prieš partizanus 1949 metais.

Norėdami užmaskuoti savo slaptus kėslus, veiksmus, supainioti žmonių protus, susukti galvas, MGB „teoretikai": kurdavo ir skleisdavo įvairiausias legendas. Toks ir buvo partizanas, atseit pabėgęs gyvena Amerikoje, kitas vis dar slapstosi, todėl slaptieji informatoriai telkiami jam ieškoti. Taip aptinkami ir „gyvi", nors iš tikrųjų seniai žuvę partizanai. Įbaugintiems žmonėms, apimtiems visuotinio netikrumo, vaidendavosi net tai, ko išvis niekada nebuvo. Ir žmonės ėmė kaltinti teisiuosius ir teisinti kaltuosius...

Pirmas iškreiptas apgaulingas vaizdas arba iliuzija, užkrėtusi savo „tikrumu" vieną, toliau plisdavo per žmones, vis gražiau padailinama ir išdidinama, ir pagaliau tapdavo kolektyvine haliucinacija. Ir tai buvo geriausia MGB slaptumo skraistė, po kuria ir dabar „ilsisi" daug klastočių ir apgaulių. Jas demaskuoti, išvilkti į dienos šviesą – ateities istorikų uždavinys.

MGB agentūrinės bylos

Agentūrinė byla Brodiačije pradėta 1945 m. liepą sekti Bučionio grupę, kurią sudarė 35 žmonės.

– Mečtateli pradėta 1945 m. rugpjūtį sekti Česnavičiaus grupę, kurią sudarė 25 žmonės.

– Razbojniki pradėta 1946 m. vasarį sekti Vaivados būrį, kurį sudarė 13 žmonių.

– Zveri pradėta 1946 m. kovą sekti Stasio Čėplos grupę, kurią sudarė 25 žmonės.

Agentų sąrašai [79]

Leipalingio valsčiaus MVD skyriaus slaptųjų informatorių sąrašas, perduodamas MGB organams. Pagal 1947 m. vasario 13 d. padėtį

Kategorija	Gim. metai ir vieta
s/i Lenis	1905 Panemunės k.
Žimas	1891 Lipliūnų k.
Mackevičius	1916 Panemunės k.
Andrejev	1892 Gerdašių k.
Neman	1908 Lipliūnų k.
Vitkus	1907 Norkūnų k.
Vanda	1925 Lipniūnų k.
Denis	1884 Cimaniūnų k.
Znakomyj	1888 Cimaniūnų k.
a/m Vincas	1927 Diržų k.

s/i Krikov	1905	Smališkių k.
Ivan	1908	Vilaikių k.
Dainauskas	1921	Jurgeliškių k.
Zarečnyj	1902	Leipalingis
a/m Miškas	1929	Panemunės k.
Ažogas	1903	Leipalingis
Komsomolec	1928	Radvilonių k.
Ąžuolas	1927	Guobinių k.
Dobrovskij	1900	Druskininkėliai
Kolco	1888	Druskininkėliai
Groznyj	1896	Cimaniūnų k.
Garnys	1927	Vilaikių k.
Žvirblis	1927	Veršių k.
s/i Lensoj	1908	Cimaniūnų k.
a/m Nematantis	1929	Sventojansko k.
s/i Janina	1911	Jovaišių k.
Latėnas	1908	Cimaniūnų k.
Čeliūnis	1904	Veršių k.
Rožkov	1897	Radvilonių k.
Cyganok	1892	Lipliūnų k.
Smelyj*	1897	Ricielių k.
Gardinas	1900	Sventojansko k.
Riešutas	1929	Drapalių k.
a/m Les	1897	Margų k.
s/i Boleslov	1890	Ricielių k.
Meč	1895	Vaikšnoriškės k.
Davkša	1928	Gerdašių k.
Raus	1893	Savanorių k.
Miron	1904	Jovaišių k.
Starus	1893	Sankonių k.
Žora	1895	Vilaikių k.
Banka	1909	Dulgininkų k.
Sosna	1908	Veršių k.
Taiga	1925	Leipalingis
Upriamyj	1922	Savanorių k.
Raktas	1906	Leipalingis
Stasys	1912	Mikalinos k.
Belyj	1891	Leipalingis
Laikrodis	1908	Norkūnų k.
Sokol	1929	Čivonių k.

* *sekė Siaubo–Skiedros partizanus*

a/m Perletas**	1915	Snaigupės k.
s/i Žena	1921	Dulgininkų k.
Bedniak	1923	Leipalingis
a/b Brat	1925	Didžiasalio k.
Žilvitis	1929	Panemunės k.
Jand	1930	Smališkių k.
Atenta	1914	Smališkų k.
Kalėda	1916	Valkančiūnų k.

Perdavė valsčiaus MVD skyriaus viršininko pavaduotojas Bičkovas
Priėmė vyresn. leitenantas Zavolodka

Šventežerio valsčiaus MVD skyriaus agentų–informatorių tinklas, sudarytas ryšiui su vyresn. leitenantu Kožemiakinu

Kategorija	Slapyvardis	Gimimo metai ir vieta	Kada užverbuotas
a/m	Juozas	1899 Teizų k.	45.IX.9
s/i	Bolius	1899 Barčių k.	45.IX.4
a/m	Viktor	1905 Bakšių k.	45.IX.1
s/i	Lavrentij	1875 Teizų k,	46.I.17
	Karandaš	1896 Straigių k.	46.I.7
	Vladimir	1906 Teizų k.	46.III,2
a/m	Ragauskas	1903 Staigūnų k.	45.IV.
	Vladas	1918 Marcinkovizna	45.IX.11
	Jakovlev	1915 Mikyčių k.	45.IX.1
	Gedimin	1908 Aleksejiškės	45.IX.18
s/o	Bobr	1908 Giraitės k.	45.III.
	Janus	1891 Mikyčių k.	44.X.5
	Plechavičius	1922 Sutrės k.	45.V.30
a/m	Orlik	1924 Mikyčių k.	45.III.11
s/o	Švager	1927 Mikyčių k.	46.I.25
a/m	Jonas	1918 Giraitės k.	45.IX.
ag	Kozlov	1902 Teizų k.	
s/o	Stasė	1929 Mikyčių k.	
	Bučinskas	1927	49.VIII. 9 nušautas
	Birutė	1923 Mikyčių k.	
	Nepobeždionyj	1890 Bakšių k.	
	Krainij	1889 Mikyčių k.	49.I.7 nušautas
	Lampa	1889 Teizininkių k.	
	Jan	1918 Nemajūnų k.	

Šventežerio valsčiaus oper. įgaliotinis vyresn. leit. Kožemiakinas

** *išėjo į partizanus*

Lazdijų valsčiaus MVD skyriaus agentų operatyvininkų, turinčių ryšį su valsčiaus MVD skyriaus viršininku, perdavimo žiniaraštis

Slapyvardis ir kategorija
Maškin inf. 10
Borec 24
Čerep 2
Šumskas 14
Vanagas 5

Perdavė: Rykūnas Priėmė: Nesterovas

Agentų–informatorių, veikiančių pagal liniją BB, perdavimo sąrašas vyresn. operatyviniam Kapčiamiesčio valsčiaus MVD skyriaus įgaliotiniui jaun. ltn. Bobkovui

Kategorija	Pseudonimas	Gim. metai ir vieta	Ką ir kur seka
	Miša	1902 Kapčiamiestis	B. rėmėjas
	Kolia	1897 Kapčiamiestis	Kapčiamiestyje
	Milaja	1913 Vainiūnų k.	Vainiūnų k.
	Kotov	1913 Menciškės k.	Menciškės k.
	Varšavskij	1919 Varviškės k.	Varviškės k.
	Paišelis	1922 Varviškės k.	Varviškės k.
	Belik	1908 Elenavo k.	B. rėmėjas
	Volodia	1907 Kapčiamiestis	
	Medinis	1909 Pertako k.	B. rėmėjas
	Malčik	1931 Pertako k.	B. rėmėjas
	Dub	Vainiūnų k.	Vainiūnų k.
	Grigas	1928 Kapčiamiestis	l/gynėjas
	Klim	1910 Bugiedos k.	Bugiedos k.
	Lesnoj	1896 Šapurų k.	Šapurų k.
	Baranov	1907 Varviškės k.	Varviškės k.
	Viveris	1907 Macevičių k.	Macevičių k.

Perdavė: Kapčiamiesčio valsčiaus MVD skyriaus viršininkas jaun. ltn. Ustinovas
Priėmė: Kapčiamiesčio valsčiaus MVD skyriaus vyr. operatyvinis įgaliotinis jaun. ltn. Bobkovas

Emgėbistai verbuodavo daugiausia tuos, kurie turėjo ryšių su partizanais. Stribų ar lojalių sovietų valdžiai žmonių agentų sąrašuose rasime vieną kitą. Kaip savo aukomis, jų sąmone ir valia naudojosi emgėbistai, randama rašytiniuose jų klastų planuose. Žodinių klastų būta kur kas daugiau. Emgėbistas „netyčia" prasitarė, „pamiršo" agentūrinius dokumentus, slaptojo informatoriaus pavardė „išsprūdo" iš lūpų... ir dėl to „netyčia" kažkam išsprūsdavo gyvybė. Vos ausis išgirdo, akis pamatė, ir pašnibždomis lėkė per kaimus ir miestelius baisios legendos. Šitaip žūdavo daug nekaltų žmonių.

Šioje lentelėje yra sugretinti (pirmoje vietoje) užverbuotųjų ir (žemiau) nužudytųjų žmonių pavardės, liudijančios tą šiurpią, neišnarpliojamą šėtono kilpą.

Eil. Nr.	Agento sl., pavardė, vardas Nužudytojo pavardė, vardas	Gimimo metai	Gyvenamoji vieta	Nužudymo data
1.	Andrejevas–Augustinavičius L. A.	1892	Gerdašių k.	
	Augustinavičius Leonardas, Alekso	1895	Gerdašių k.	1949.04.30
2.	Klimas–Jadeška Kazys, Felikso	1910	Bugiedos k.	
	Jadeška Bronius, Felikso	1928	Šapurų k.	1947.06.02
3.	Varšavskij–Jadeška Antanas, Petro	1919	Varviškės k.	
	Jadeška Jonas, Antano	1912	Varviškės k.	1947.08.15
4.	Jand–Janulevičiūtė Janina, Kazio	1930	Smališkių k.	
	Janulevičiūtė Angelė, Juozo	1941	Mikalinos k.	1949.04.25
5.	Milaja–Jurkonytė Albina, Juozo	1913	Vainiūnų k.	
	Jurkonytė, Juzė, Jono	1901	Paliepio k.	1949.08.07
6.	Vanagas–Krūkonis Vincas, Augusto		Laibgalių k.	
	Krūkonis Vincas, Jono	1885	„	1948.07.06
7.	Bobr–Kubilius Juozas, Igno	1908	Giraitės k.	
	Kubilius Juozas, Kazio	1904	Vaitkūniškės k.	1948.05.03
8.	Viveris–Makauskas Vladas, Juozo	1907	Macevičių k.	
	Tas pat Makauskas Vladas, Juozo	„	„	1948.11.06
9.	Starus–Petrauskas Juozas, Petro	1893	Sankonių k.	
	Petrauskas Petras, Petro	1927	Gerdašių k.	1947 08 15
10.	Žora–Pilvelis Juozas, Vinco	1895	Vilaikių k.	
	Tas pats Pilvelis Juozas, Vinco	1989	Savanorių k.	1948.04.26
11.	Ažogas–Stravinskas Viktoras	1903	Vilkanastrų k.	
	Stravinskienė Serafina, Aleksandro	1902	Vilkanastrų k.	1948.07.06
12.	Ąžuolas–Švedas Petras, Vlado	1927	Guobinių k.	
	Tas pats Švedas Petras, Vlado	1925	Guobinių k.	1949.10.30
13.	Bedniak–Švitra Juozas, Adolfo	1923	Leipalingis	
	Švitra Algis, Adolfo	1934	Kamorūnų k.	1948.10.23
14.	Janina–Tuminskienė, Albina, M.	1911	Jovaišių k.	
	Tuminskienė Albina, Mykolo	„	„	1950.04.01
15.	Bučinskas–Vaivada, Jonas, Mato	1927	Mikyčių k.	
	Vaivada Jonas, Motiejaus	„	„	1949 08 09
16.	Stasė–Vaivadaitė Julija, Prano	1929	Mikyčių k.	
	Ta pati Vaivadaitė, Julija, Prano	1926	„	1948.10.17
17.	Birutė–Vaivadaitė Antanina, Mato	1923	Mikyčių k.	
18.	Smelyj–Zinkevičius Petras, Kazimiero	1897	Ricielių k.	
	Zinkevičius Zigmas, Igno	1900	Kurdėnų k.	1949.11.01
19.	Kolco–Zubrickas Antanas, Mato	1888	Druskininkėlių k.	
	Zubrickas Juozas, Albino	1924	„	1948.01.12

20.	Jonas–Žilionis Jonas, Prano	1918	Giraitės k.	
	Želionis Jonas, Juozo	1896	Teizininkų k.	1948.07.21

Per 1945–1951 metus Lazdijų rajone, įskaitant Seirijų valsčių, buvo nužudytas 571 žmogus (žr. Buržuazinių nacionalistų gaujų siautėjimas Dzūkijoje.–V., 1964). Vien 1945–1947 metais Lazdijų, Šventežerio, Kapčiamiesčio ir Leipalingio valsčiuose buvo užverbuoti 105 žmonės.

Lentelėje vienur agento ir nužudytojo duomenys sutampa, kitur – ne. Neturint agentų registracijos žurnalo, tiksliai išaiškinti aukų kaltumą ar nekaltumą neįmanoma. Tačiau šie sąrašai rodo, kad tiek prievartinis, tiek neprievartinis verbavimas buvo nusikalstama veika, kuri ir nekaltą padarė kaltu, žudavo nekalti vaikai.

Smogikai

1947 m. rugsėjo mėn. Šarūno ryšininkų ir partizanų šnipinėti MGB pasiuntė 2–N valdybos 2–ojo skyriaus 5–ojo poskyrio smogikų grupę, vadovaujamą šio poskyrio viršininko pavaduotojo majoro Aleksejaus Sokolovo.

Taip buvo pradėtas vykdyti šėtoniškas planas, paruoštas LSSR MGB ministro pavaduotojo pulkininko Litkenso*. Smogikai, apsimetę partizanais, rugsėjo 26 d. pasirodė Valančiūnų kaimo gyventojo Juozo Mikelionio namuose. „Partizanai" surašė apklausos protokolą, kaltindami pilietį Juozą Mikelionį kaip MGB agentą. Protokole rašoma: „Aš, Dainavos apygardos įgaliotinis Ypatingiems reikalams ltn. „Girėnas"(...).[80]

Mikelionis Juozas perspėtas, kad už neteisingus parodymus pagal LP karo lauko teismo nuostatus jam gresia mirties bausmė.

Klausimas: Jūsų pavardė ir vardas?

Atsakymas: Mano pavardė Mikelionis Juozas, s. Felikso, 1895 m. gimimo. Esu Valančiūnų k., Leipūnų vls., Lazdijų aps. pilietis.

Klausimas: Paaiškinkite smulkiai Ąžuolo, Šerkšno Antano ir partizano Čigono žuvimo aplinkybes.

Atsakymas: Apie 1946 m. spalio pradžią iš vakaro Ąžuolas atėjo pas mane su sūnum ir pernakvojo miške, o prieš rytą atėjo pas mane papusryčiauti. Tuo pačiu metu pas mane buvo atėjęs slapstytis ir girininkas iš Paliepio girininkijos, Leipalingio valsčiaus. Rytą pastebėjom, kad jau esame rusų apsupti, tada Ąžuolas įlindo į šulinį, bet jį ten rado ir metė granatą, kurį sunkiai sužeidė, o vėliau jį ištraukė ir iš pistoleto pribaigė.

„Partizanai" kaltinamąjį klausinėjo: „Kas galėtų iš jums pažįstamų partizanų už jus garantuoti? Išvardijęs keletą pavardžių, kaltinamsis pasakė: „Už mane gali garantuoti... ir Muzikevičius Kazys, gyv. Didžiasalio k., Leipalingio vls.

Ištardžiusi Mikelionį, SG susitarė su juo dėl susitikimo. Kitą dieną Mikelionis Leipalingio valsčiaus MGB skyriuje pareiškė, kad pas jį buvo „banditai", „bet savo pokalbį su SG nuslėpė" – pastebi MGB.

---

* *Sergejus Litkensas, g. 1912 m. Sankt Peterburge.*

Kazį Muzikevičių ir Ivanauską iš sargybos, lydinčios juos iš Leipalingio į Lazdijus MGB rugsėjo 27 d. „atkovojo" ir perleido per SG „malūną".

1946 m. spalio 4 d. pagal gautus iš informatoriaus Banka duomenis Dulgininkų kaime buvo įvykdyta čekistų operacija. Ltn. Žavaronkovo 94–ojo pasienio dalinio kareiviai Juozo Mikelionio sodyboje susidūrė su šešiais partizanais. Žuvo Ąžuolas, suimtas Antanas Valukynas. „Pas mane tada buvo ir daugiau partizanų, – pasakoja Mikelionis, – Balandis, Milžinas ir Ąžuolo sūnus, apie 17 m. amžiaus berniukas. Jo pavardė Bučionis, iš Buteliznos km., Leipalingio vls. Ąžuolą per sieną iš karto sužeidė, todėl jis negalėjo pabėgti, o visi kiti pro langus atsišaudydami pabėgo".

1947 m. liepos viduryje, vieną ankstų rytą, pas mane atėjo su partizanais: Tūzas – Rutkauskas iš Leipalingio miestelio ir Šerkšnas Antanas iš Leipalingio miestelio. Jiems einant pamiške, rusai atidengė į juos ugnį ir iš karto sužeidė, bet Tūzas sugebėjo pabėgti, o Šerkšnas Antanas bėgo per lauką ir buvo nukautas.

1947 m. pavasarį Mikalinos kaime buvo vestuvės. Balandis (pavardės nežinau) ir Čigonas užėjo Stankevičiaus ūkin. Rusai, vedami stribo Lazausko, sekė tą apylinkę. Naktį minėtas ūkis buvo apsuptas. Abu partizanai pastebėję išbėgo į kiemą, ėmė atsišaudyti iš pistoletų. Balandis pabėgo, o Čigonas žuvo.

„Tėvas žuvo Valančiūnuose, pas Mikelionį. Jie anksti ryte užėjo pas jį pavalgyt. Ir žiūri – rusai. Ten jis buvo su jaunais partizanais. Tai gelbėdamas juos atsišaudė, o paskui bėgo. Bėgdamas užšoko ant tokio medinio šulinio rentinio, ant dangčio, o jis, pasirodo, buvo supuvęs, tai kai atsispyrė, ir įkrito į šulinį. Rusai jį ištraukė dar gyvą, sužeistą"... – pasakojo Ona Bučionytė

Smogikų protokole rašoma:

„Tauro" Apygardos Vadui, pulk. Žvejui, ltn. Vampyras
„Tauro" Apygardos, „Vytauto" Rinktinės Vadas
Raportas Nr.45

Aš, „Tauro" Apygardos, „Vytauto" Rinktinės vadas, ltn. Vampyras, vykdydamas Jūsų man pavestą užduotį, apsistojau dienoti miškelyje, netoli Leipalingio.

Vykdydamas Jūsų užduotį, aš 1947 IX 27 dienos metu, apie 16 val. pasiunčiau savo kovotojus Aidą ir Girėną su būrio vadu Kirviu į susitikimą su ryšininku Viliumi. Jiems kertant vieškelį, einantį nuo Leipalingio, buvo pastebėtas atvažiuojant vežimas, kuriame sėdėjo trys enkavėdistai, kurie vežė kažkokius du civilius. Vyrai nusprendė vežimą sulaikyti. Sulaikant vežimą, enkavėdistai šoko bėgti, o vyrai ėmė į juos šaudyti. Susišaudymo metu buvo nukauti du enkavėdsitai, o trečiam pavyko pasprukti. Sulaikytieji civiliai pasakė esą enkavėdistų areštuoti ir buvo vežami į Lazdijus. Vyrai areštuotuosius atvedė pas mane į stovyklą. Kartu su suimtaisiais paimta ir dvi planšetės, iš kurių vienoj buvo kažkokio „burlioko" dienoraštis, peilis, kišeninė lemputė ir granata, o antroj suimtųjų dokumentai, pagal kuriuos buvo vežami į Lazdijus verbavimo tikslu, kad surastų Liepos grupę.

Aš, perskaitęs dokumentus, suimtiesiems pareiškiau, kad pagal LP Karo lauko Teismo nuostatus šnipai yra kariami, todėl ir jums pagal šiuos nuostatus, kaipo lietuvių tautos išdavikams, gresia panaši mirtis.

Suimtieji pasisakė esą – Ivanauskas* Juozas, Juozo, 1925 m. gimimo, iš Didžiasalio k. Leipalingio vls., Lazdijų aps., o antrasis – Muzikevičius Kazys, to paties kaimo gyventojas. Jie pasisakė, kad nėra jokie šnipai, o tiktai suimti už palaikymą ryšių su partizanais, už aktyvią paramą jiems. Ivanauskas turi slapyvardį – Sakalas.

Suimtuosius nutariau apklausti ir patikrinti asmenybes, o visus dokumentus kartu su perimtais iš enkavėdistų pasiųsti jums.

Su faktais sutinkame. Parašai: J. Ivanauskas, K. Muzikevičius

Parašas: Ltn. Vampyras, „Tauro" Apygardos „Vytauto" Rinktinės Vadas [81]

MGB rašo, kad Ivanauskas nurodė laikiną Liepos būrio stovėjimo vietą miške prie Mikalinos ir Dulgininkų kaimų. Rugsėjo 28 d. ten buvo pasiųsta kariuomenė, kuri surado partizanų stovyklą, bet dėl kareivių nemokšiškumo, kaip rašo MGB, partizanai pasitraukė. Įvyko taip: 34–ojo šaulių pulko 7–osios šaulių kuopos vadas leitenantas Tiurinas buvo iškviestas į Leipalingio vls. MGB skyrių, kur jam buvo perduotas Lazdijų MGB skyriaus viršininko Pšeničnikovo įsakymas, gautas iš LSSR MGB ministro pavaduotojo pulkininko Litkenso. Jame teigiama, kad Liepos partizanai (5–6 žmonės), ginkluoti rankiniu kulkosvaidžiu, automatais ir šautuvais, yra miške (9486) į pietvakarius nuo Mikalinos k. už 800 m. Kuopos vadas leitenantas Tiurinas parodė žemėlapį būrio vadui leitenantui Kriukovskiui ir, dūręs į jį pirštu, pasakė: „Vykti su būriu automašina į rajoną Kuolonys (9282), paskui pėstiems eiti iki Stirlio ežero ir prie eigulio namelio laukti". Leitenantas Tiurinas, atvykęs į Mikalinos kaimą, išskleidęs būrį grandine, bet nepaaiškinęs padėties, patraukė Kmielevos kaimo (9186) kryptimi. Miške (9086) 7–osios šaulių kuopos vado pavaduotojas vyresn. leitenantas Tankunas kalnelyje rado partizanų stovyklos žymių. Pašaukė šunį Džiulbarą, kuris ir nuvedė partizanų pėdsakais pietvakarių kryptimi. Ten partizanai juos apšaudė iš kulkosvaidžio ir kitų ginklų. Kareiviai sugulė. Kiek pagulėję, vėl vijosi partizanus. Enkavėdistams priėjus Baltąją Ančią, iš kitos pusės juos vėl apšaudė partizanai. Nuėję du kilometrus, Sventojansko–Krivonių kelių sankryžoje kareiviai rado partizano kepurę ir šviežias vežimo vėžes, bet šuo pėdsakus pametė ir persekiojimas nutrūko.[82]

MGB rašo: Liepos banditų grupės štabo bunkeriui nustatyti š.m. rugsėjo 28 d. buvo sulaikyta gaujos vado sesuo Viktė Ptakauskaitė. Per tardymą apskrities MGB skyriuje ji neprisipažino. Todėl buvo įvykdyta tokia „kombinacija":

Po tardymo apskrities skyriuje Viktė Ptakauskaitė, lydima trijų SG sargybos smogikų, apsirengusių MGB kariuomenės uniforma, buvo pasiųsta su lydraščiu kalėjimo viršininkui iš Lazdijų į Marijampolę, kaip Liepos gaujos vado sesuo ir jo asmeninė ryšininkė.

** J. Ivanauskas nuteistas 25–iems metams lagerio, tėvai 1947 m. gruodį išvežti į Sibirą, sesuo Ona 1950 m. birželio 5 d. po susišaudymo jos namuose partizanams su kariuomene, suimta.*

Lydraštyje buvo nurodyta, kad Ptakauskaitė numatyta verbuoti, „„privedant" gaują prie operatyvinio smūgio".

SG „atkovota" iš sargybos, Ptakauskaitė per tardymą papasakojo, kad ji yra asmeninė Liepos ryšininkė, su juo sistemingai susitikinėja, susisiekia per bandito Šerno tėvą Juozą Navicką.[83]

Dainavos Apygardos Ryšių–Sekimo skyriaus Viršininkui Klevui.[84]

Raportas nuo ltn. Girėno

Vykdydami jūsų uždavinį, mes savo kelionėje apsistojome dienavoti miške, esančiame apie 4 km nuo Lazdijų, grįždami iš ryšio ir pereidami kelią, pastebėjome ateinant du rusus ir vieną moterį. Rusai buvo ginkluoti. Greit nutarėme, kad ši moteris gali būti areštuota, todėl nusprendėme ją iš enkavėdistų atimti. Vyrai atidengė į rusus ugnį ir to pasekmėj vienas rusas nušautas ir moteris perimta mūsų. Vienas rusas pabėgo. Atimta planšetė su dokumentais, ginklas – AVT, penkios apkabos. Dokumente buvo parašyta, kad pilietė Ptakauskaitė Viktė (t.y.minėtoji moteris) yra Liepos sesuo ir vežama į Marijampolę užverbavimo tikslu, kad išduoti brolį, todėl aš nutariau minėtąją moterį apklausti ir ištirti reikalą, o visus paimtus dokumentus, kartu su paimtais daiktais, prisiųsti Jums. Iš protokolo man aišku, kad minėtoji pilietė buvo žiauriai mušama, bet nieko neišdavė. Jos duotus parodymus ir ryšininkus patikrinsiu.

Laukiu tolimesnių nurodymų.

Su faktais sutinku: Ptakauskaitės parašas.

Apklausinėjo: parašas (ltn. Girėnas)

(Kalba netaisyta)

V.Ptakauskaitė taip pat nurodė 8 gaujos ryšininkus, rašo MGB, tarp jų: Mizerų k. gyventoją, Liepos gaujos dalyvio žmoną – Anelę Subačienę, banditą Petrą Vailionį ir pagrindinį Siaubo gaujos vado ryšininką, legalizavusį banditą Joną Grigą. (...)[85]

V.Ptakauskaitę SG užverbavo kaip ryšininkę slapyvardžiu Sesuo (Sestra). SG vadovas jai davė Liepos vardu rašytą laišką, kur buvo nurodyta, kad Ptakauskaitė atkovota iš sargybos ir Liepai padėkos ženklan su ja siunčiama dovana: automatas ir keletas apkabų šautuvo šovinių. Perduodant Ptakauskaitei automatą, jis buvo užtaisytas specialaus veikimo disku, be to, šautuvo šoviniais buvo užtaisytos kai kurios apkabos.

Tą pačią naktį Ptakauskaitė, lydima dviejų smogikų, buvo pasiųsta vežimu, gautu iš Leipalingio valsčiaus, Mižonių k. banditų rėmėjo Martyno Valentukonio.

Prieš išsiskiriant su Ptakauskaite, su ja buvo sutartas ryšys pagal slaptažodį „Ar sesuo namuose", per bandito žmoną Subačienę ir Dziržių k. gyventoją Petrą Stravinską.

p. Liepa,

šį laišką Jums rašo bendros kovos draugas, miško brolis Girėnas. Šiose apylinkėse esu atsitiktinai, tikriau pasakius, praeinantis žmogus. Čia esu ne vienas, bet su savo vyrais. Pirmiausia, nors esu dar nepažįstamas su Jumis, bet leiskite pasiųsti laišką visų mano draugų vardu Jums ir Jūsų kovos prieš bendrą mūsų priešą – bolševikinį okupan-

tą. Atsitiktinai teko netarpiškai kai ką padaryti Jums gero. Mano vyrai visai netikėtai susidūrė su enkavėdistais, kurie varėsi areštuotąją Jūsų seserį. Mano vyrai atidengė į enkavėdistus ugnį ir šie palikę areštuotąją pabėgo. Smulkiau apie visa tai papasakos Jums pati Jūsų sesuo. Mes šiuo laiku esam kelyje ir turėjome keletą susišaudymų su stribais, ruskiais ir to pasekmėj, mums yra atitekę ginklų ir šovinių, bet mums visa tai nepatogu ir sunku su savimi nešioti, o išmesti kur nors irgi gaila, tuo labiau, kad tuos daiktus galima sunaudoti geram tikslui. Jūsų sesuo pasakojo, kad pas Jus nevisai pakankamas stovis su ginklais, o pas mus šiuo metu perteklius yra, todėl nutariau, ką turėdamas atliekamo pasiųsti Jums tikėdamasis, kad daiktai bus sunaudoti bendroj kovoj prieš lietuviškas išgamas komunistus.

Tikiuosi, kad mums pavyks ir plačiau išsikalbėti. Šiuokart linkiu ir toliau taip pat sėkmingai vesti kovą prieš mūsų žemelės teriotoją – bolševiką!

Tikėkimės, kad laisvė ne už kalnų!

Sėkmės ir pasisekimo!

ltn. Girėnas [86]

(Kalba netaisyta)

Jonas Girgas [87], Gailiūnų kaimo gyventojas, spalio 2 d. jį „išvadavusiems" iš NKVD „partizanams" papasakojo: „Mūsų grupės vadas anksčiau buvo Stonkus Jonas s. Antano, kuris suimtas 1946 m. rudenį ir turėjo slapyvardį Žaibas, pagal kurį ir dabar tebesivadina mūsų grupė. Aš miške būdamas turėjau slapyvardį Briedis. Be to, daugiausia partizanams padėdavau perkeldamas per upę. Pats asmeniškai dalyvavau Merkinės puolime 1945 m. gruodžio mėn.

Klausimas: Kokia vietos partizaninio sąjūdžio gimimo istorija?

Atsakymas: Partizaninis sąjūdis pas mus prasidėjo nuo pat pirmųjų bolševikinės okupacijos dienų. Iš pradžių partizanų buvo apie 150 žmonių, 1944 m. vadovavo Galinis – Aleksonis iš Liškiavos kaimo. Jis žuvo 1944 m. rudenį Bugedos kaime, Kapčiamiesčio vls. Vėliau vadovavo kažkoks mokytojas, kurio žmona yra Rudžiūtė iš Liškiavos (vadinama Dzūkijos gražuole). Jis žuvo 1945 m. pavasarį ties Panara, Merkinės vls. Jo vyrai paklojo apie 40 enkavėdistų. Po mokytojo vadovavimą perėmė Siaubas – Grušauskas iš Radzyščiaus kaimo, Merkinės vls., kuris vadovauja ir iki šiol, savo žinioje turi apie 40 žmonių ir laikosi daugiausia Žaliamiškyje. (...) Prašyčiau, jeigu galima, paeiti kartu su manim, kur susitiksim ką nors iš Siaubo vyrų, kurie visa geriausiai apie mane žino. Aš pats toliau taip pat pasiliksiu laisvės kovotojų gretose ir visomis jėgomis kovosiu su Lietuvos okupantais... „Septyniolikai Siaubo vyrų teko patirti „SG mielnicą (malūną)" ir sovietų lagerius. Po „SG malūno", Grigas prisipažino, kad yra Siaubo ir Liepos kuopų ryšininkas, slapyvardžiu Briedis. Dėl garantijos, kad jis nėra partizanų išdavikas, Grigas išvardijo tuos, kurie laiduotų už jį – 19 Siaubo rezervinio būrio žmonių, gyvenančių Leipalingio vls., Gailiūnų ir Baltašiškės kaimuose. Šio būrio vadovas yra Antanas Valatkevičius – pasakė Grigas. Taip pat nurodė, kad rezervinis būrys ginkluotas dviem lengvais kulkosvaidžiais ir 17 šautuvų. Šituos ginklus turi su savim būrio dalyviai.[2]

Realizuojant Grigo parodymus, š.m. spalio 8 d. Siaubo rezervinio būrio nariai, iš viso 16 žmonių, gyvenančių Gailiūnų ir Baltašiškės kaimuose, buvo suimti.

Per operaciją, pagal Grigo parodymus, surasti 4 bunkeriai. Iš vieno jų paimta 98 šautuvų ir 30 pistoletų TT šovinių, o taip pat vienas čekoslovakiško kulkosvaidžio diskas.

Smogikai savo operaciją tęsė 1947 m. spalio 9 d. „partizanų išvaduotas iš enkavėdistų", Gailiūnų kaimo gyventojas Stasys Balčius davė tokius parodymus: „Į partizanus išėjau nuo pat bolševikų okupacijos pradžios ir priklausiau rezervinei Žaibo grupei, kuri laikė save 5–ąja Siaubo grupe. Mūsų veikimo rajonas: Kašarių, Ricielių, Guobinių, Rigėliškės, Baltašiškės ir kitų gretimų kaimų rajonas. Iš pradžių visai grupei vadovavo Liūtas, o maždaug nuo 1945 m. vasaros, Liūtui atsisakius, vadovavimą perėmė Žaibas, o Liūtas liko Žaibo padėjėju ir kartu vadovavo Mickūnų kaimo vyrams"...[88] S.Balčiaus bendražygis ir būrio vadas Kadugys – Antanas Valatkevičius (g. 1913 m. Gailiūnų k.) apsišaukėliams „partizanams" taip pasakojo: „Aš žinau vietą, kur yra užkastas priesaikos dokumentas, kurį užkasėme keturiese: Liūtas – Rudys Bronius (areštuotas tuoj po užsiregistravimo), Žaibas – (areštuotas šių metų pradžioj), aš ir Bučionis iš Miciūnų kaimo. Butelį užkasėm Juodiškio ežero šlaite. (...) 1945 m., datos neprisimenu, pas mane atėjo Rudys Bronius ir pakvietė eiti pas Stonkų Joną – Žaibą. Kai atėjome pas pastarąjį, pas jį jau buvo Bučionis Viktoras. Stonkus Jonas atnešė iš kiemo užlakuotą litrinį butelį ir pakvietė mus visus eiti prie Juodiškio ežero užkasti šitą butelį į žemę. Kai mes atėjome, parinkome ant ežero kranto vietą, kur mums dalyvaujant Stonkus užkasė butelį. Šiame butelyje buvo keletas dokumentų, vienas iš jų – rezervininkų sąrašas su parašais, kitų nežinau. Tardymo organams mane areštavus, aš parodžiau tą vietą, kur buvo užkastas butelis" 1947 m. lapkričio 20 d. MGB tardytojui Kadugys – Antanas Valatkevičius (priesaiką davęs „Šarūno" rinktinės vadui Alseikai 1945 m. Pūščios girioje).

„Partizanai" apklausos pabaigoje Kadugio pasiteiravo: „Ką manote daryti toliau?" „Pasilikti partizanų gretose ir kovoti su mūsų bendru priešu – bolševikais", – atsakė Kadugys.[89]

Šaltinis: Gracius Priėmė: Luža
a.b.Nr.6418 1957 m. rugpjūčio 2 d.

Agentūrinis pranešimas

Buvo sudarytas banditų rezervininkų sąrašas, kurį šaltinis matė asmeniškai, kadangi pats buvo rezervinės grupės narys, tiktai šaltinis neprisimena, rodos, kad tą sąrašą pasirašė visi dalyviai. Sąrašą saugojo Jonas Stonkus ir Rudys. Kur jie tą sąrašą padėjo, šaltinis nežino. Iš viso sąraše buvo daugiau nei 50 žmonių. Kaip jam pasakojo Jonas Stonkus ir Rudys, visi turėjo ginklus, bet šaltinis ginklo neturėjo ir kokiose nors nusikalstamose operacijose nedalyvavo.

Visų banditų rezervininkų šaltinis, praėjus daug metų, neprisimena, tik prisimena, kad buvo: Antanas Valatkevičius, Vladas Sinkevičius, Vladas ir Pranas Martinioniai, Stasys Balčius, Vaitiekus ir kiti.

Kai dėl priesaikos, tai iš tikrųjų ji buvo: 1945 m. mes visi banditai rezervininkai buvome pakviesti į Pūščios mišką, kur atėjo gaujos vadas Alseika, jo adjutantu buvo banditas Suraučius iš Švendubrės kaimo ir dar kažkas su jais – neprisimenu. Šitie banditai buvo ginkluoti. Priesaiką davėme vadui Alseikai, skaitė kažką panašaus į maldą, smulkiai teksto šaltinis neprisimena, bet viskas buvo suvedama į nepriklausomos Lietuvos atkūrimą ir kovą su sovietų valdžia.

Užduotis agentui duota atskirai.

Pažyma: Pranešimas iš agento paimtas ryšium su LSSR KGB prie MT tardymo skyriaus užklausimu. Daugelis iš areštuotų už antisovietinę veiklą buvusių rezervininkų iš kalėjimų sugrįžo ir gyvena Didžiasalio apylinkėse.

Priemonės: Visus sugrįžusius banditus–rezervininkus paimti į agentūrinį stebėjimą, tam pritraukiant agentus: Gracių, Igną, Mortą.

Tikra: KGB aparato prie LSSR MT Veisiejų rajonui vyr.oper. įgaliotinis leitenantas (Luža).

(Kalba netaisyta)

Marcinonis

„Mes rankų nenuleidome. Pūščioje priesaiką davėme. Tada vadas buvo Gontis. Kai žygiavome, vieškeliu, ėjome, tai gal dviejų kilometrų vora buvo. Visi ginkluoti, dainuodami... Aš varganai pradėjau gyvenimą ir varganai baigiu. Žinote, po to visko, kai aš imu kalbėti, tai vienu pradedu, o kitu pabaigiu. Kitas galvoja, kad aš meluoti vis niekaip neprisirengiu. Žinote, negalima apsakyti, kaip tardė. Mus tardė su Stonkum, tai laikėmės. Atveda iš tardymo, tai slenkstis buvo mums priegalvis, o šalia keturi stovi su automatais.

O buvo taip: suėmė tokį Joną Grigą, tai jis viską kaip ant šniūro suvėrė. O lupo mus gal porą savaičių. Tardė toks Jankevičius. Pasidėjo ant stalo mušimo įrankius ir pasakė: „Dabar pradėsim su tavimi darbą'. Ant stalo pridėta visokio storio kabelio. Sako: „Na tai išsirink! Kuris tau geriausias!". Sakau: „Aš išlaikysiu ar žūsiu, man jie visi vienodi". Išrengdavo nuogą ir lupdavo. Tai matote, kokia dabartės mano galva..."

1947 m. gruodžio 9 d. MGB pavaduotojo pulkininko Litkenso įsakymu į Alytų atvyko majoro Sokolovo smogikų grupė. Alovės miške smogikai, apsimetę partizanais, „atėmė" iš enakvėdistų Vilniun vežamą vairuotoją Juozą Milių. „Išvaduotas" J.Milius papasakojo „partizanams" apie Špoko būrį ir jo ryšininką Švetkauską, pareiškęs norą pasilikti su partizanais. „Eiti į partizanų būrį smogikai negalėję, – samprotavo MGB, – nes Milius buvo senokai suimtas ir jo pasirodymas kaime su nežinomais partizanais būtų sukėlęs žmonėms įtarimą, todėl Špoko ryšininką Švetkauską SG nutarė suimti slapta ir padaryti kombinaciją kaip ir su Miliumi. Bet kareiviai Švetkausko namuose nerado.[90] „Kad SG nebūtų be darbo, – rašo Sokolovas, – aš, gavęs pulkininko Litkenso užduotį – išsiaiškinti, kokie partizanai žuvo Talokyje Salicko sodyboje gruodžio 8 d. (MGB manė, kad ten žuvo 10 Negro būrio partizanų), patraukiau į ten". Kai naktį smogikai atėjo prie Salicko namų, jų niekas neįsileido. Tada, išdaužė trobos langus, sulindo vidun. Moterys

buvo įsitikinusios, kad tai partizanai, papasakojo, kad jos pačios nematė, kaip, gelbėdamiesi nuo kariuomenės, kluone pasislėpė trys vyrai, kurie paskui sudegė. Per tą laiką, kol smogikai buvo Talokyje, atėjo žinia, kad Švetkauskas jau namuose. Gruodžio 10–osios naktį Švetkauską suėmė kareiviai, kadangi SG slaptai jo suimti nepavyko, mat antrą kartą tardomas Milius MGB pareiškė, jog smogikams viską melavęs, nes bijojęs, kad gali nužudyti. Kai du smogikai varėsi Švetkauską į Lazdijus, juos ties Trako mišku užpuolė „partizanai" ir suimtąjį iš NKVD „atėmė", nusivedė į mišką ir ėmė klausinėti. Ten Švetkauskas iš pradžių patvirtino turįs ryšį su partizanais, pasakė jų slapyvardžius, bet paskui, gerai įsižiūrėjęs į savo „vaduotojus", ėmė įtarinėti, kalbėjo atsargiai ir į smogikų klausimus net atsirėždavo: „Aš nenoriu būti išdavikas". „Jeigu jūs norite, tai einam pas mūsų partizanus, ir jie jums pasakys, kas aš toks..."

Miške buvo šalta, ir smogikai patraukė į eigulio trobą, bet eiguliui Švetkausko nerodė, o paslėpė jį palapinėje ir vis klausinėjo. Apie smogikų operacijos eigą Sokolovas pranešė Litkensui ir paprašė leidimo susisiekti su partizanais. Litkensas smogikams eiti pas partizanus leido.

Naktį iš gruodžio 12 d. į 13–ąją smogikai pagal numatytą maršrutą kartu su Švetkausku išėjo pas Špoko partizanus. Pulkininkas Litkensas davė Sokolovui penkis kareivius su kulkosvaidžiu smogikams pridengti. Kareiviai, apsimetę telefonistais, laikėsi netoli SG maršruto.

Smogikai naktį išėjo iš miško ir patraukė per Ročkių kaimą. Užsuko paš valstietį Liudvinauską, kur ir apsistojo. Vieni „partizanai" išėjo su Liudvinausku ieškoti pastotės, nes pėsčiomis buvo toli, kiti pasiliko troboje. Smogikams vakarieniaujant, mergina išėjo vandens, paskui grįžo su malkomis. Netrukus toje pusėje, kur vaikščiojo mergina, kažkas iššovė iš pistoleto. Apsimetėliai, puolę iš trobos, pasiruošė šaudyti ir bėgo iš paskos nuėjusiems ieškoti pastotės. Tuo metu iš krūmų juos ėmė apšviesti raketomis ir apšaudyti iš automatų bei šautuvų. Smogikai manė, kad juos apšaudo kariuomenė arba stribai, ir traukėsi be šūvių. Susitikę su anais keturiais „partizanais", susėdo į vežimus ir važiavo toliau. Važiavo lėtai, nes buvo purvynas. Bevažiuodami vis išgirsdavo, tartum kažkas juos sektų. Kai tik privažiavo Mikabalių–Paserninkų kryžkelę, paskutinę pastotę pasiviję raiteliai sušuko: „Kto idiot?" Smogikai atsakė: „Lietuvos partizanai" ir pasiteiravo – kas klausia?

Raiteliai atsakė, kad jie taip pat partizanai ir pasisakė slapyvardžius: Viesulas ir Klajūnas. Smogikų paklausė slaptažodžio, bet tie atsakė, kad slaptažodžio nežino, nes nelietuviai. Partizanai tuomet paleido keletą serijų iš automatų. Smogikai partizanus apšvietė raketomis ir apšaudė iš kulkosvaidžio bei SVT ir matė, kaip raiteliai krito nuo arklių. Vieną, užsikabinus kojai už balno, arklys nuvilko, o kitas pasileido bėgti. Pradėjus į jį šaudyti – staiga prapuolė. Smogikai bėgo jų link, bet iš abiejų kelio pusių ėmė smarkiai šaudyti. Vežimai apvirto, arkliai išsibėgiojo. Kažkur pradingo ir Švetkauskas. Vežėją sužeidė...

Sokolovas savo ataskaitoje pažymėjo: per susišaudymą smogikai į jo signalus neatsakė ir ryšininko nepasiuntė. Jau 2 val. nakties smogikai atsidūrė Paserninkų kaime pas Majauską. Štai ką jie ten veikė:

Majorui drg. Sokolovui
Pranešimas S/g vado Barzdos

„(...) Mes pas jį atėjome naktį, maždaug 2 val., t.y. jau gruodžio 13 d. Nurodytas pilietis ir jo šeima iš pradžių mumis visiškai netikėjo ir sakė tiesiai į akis: jūs istrebiteliai. Mes iš trobos nieko neišleidome ir pasilikome pas juos dienoti. (...) Visa ši šeima buvo mums abejinga iki vidurdienio. Mes tuo metu ramiai tarp savęs kalbėjomės, dainavome banditų dainas ir visiškai nekreipėme į juos dėmesio, t.y. visai nevertėme, kad jie mums būtų atviri. (...) Gruodžio 13 dienos antroje pusėje jie pasidarė mums atviresni ir pradėjo kalbėti apie banditus. (...) Su Blaževičiūte visą laiką kalbėjosi kovotojas Tauras, kuris jai davė banditų dainų, ir ji savo ranka parašė adresą ir prašė, kad Tauras jai parašytų laišką. Tauras pažadėjo atsiųsti ir sakė, kad laiške nurodys savo adresą. Blaževičiūtė dar parodė Taurui 4 banditų nuotraukas ir prašė iš jo nuotraukų, bet mes atsakėme, kad su savimi neturime. Vienoje šių nuotraukų buvo 12 banditų, o kitose trijose po du. Visi banditai buvo nufotografuoti su tokiais ginklais, kokius jie iš tikrųjų ir turi. Buvo matyti automatai ir keli vienetai šautuvų. (...) Ji mums paaiškino, kad banditas, slapyvardžiu Sakalas yra buvęs Alytaus gimnazijos mokytojas, o Rambynas – jo mokinys. Blaževičiūtė papasakojo, kad Siaubas ir dar 7 banditai nukauti bunkeryje ant Nemuno kranto. (...) Pranas Majauskas sakė, kad jis žino, jog enkavėdistai daro tokią kombinaciją: paima žmogų, jį veža lyg areštuotą, kelyje surengia kautynes, kur kiti enkavėdistai, neva banditai, jį paima ir pradeda tardyti, o po tardymo jie suima visus, kuriuos pastarasis nurodė. Jis sakė, kad Lazdijuose taip darė iš kažkur atvažiavę stribai. Dar jis sakė, jog žmonės pastebėjo, kaip po kautynių nušauti enkavėdistai vėl atsikelia ir ramiai sau nuvažiuoja. Taip buvo rudenį Lazdijų apskrityje. Bet jis pastebėjo, kad jie visi šiame rajone perspėti apie tokias kombinacijas ir jų tuo nenupirks".

Gruodžio 13 –osios vakarą smogikai išsidangino. Sokolovas savo raporte apie šią smogikų operaciją rašė: „Važnyčiotojai šnėkėjo, kad jie vežė stribus, kuriuos apšaudė partizanai. (...) Po to, kai aš perėmiau SG, vietose, kuriomis praėjo SG, prasidėjo kariuomenės operacijos, ir aš nurodžiau Seirijų vls. MGB skyriaus viršininkui, kur yra bunkeris su trimis banditais. Kaip jie to bunkerio ieškojo, aš nežinau, bet bunkerio jie nerado, o iš to ūkio, kur buvo bunkeris, banditas pabėgo raitas, į jį kareiviai šaudė, bet nepataikė... Be to, nežinia, kur pasislėpė abu broliai ir sesuo Majauskai. Paėmęs SG, aš sugrįžau į Alytų, kur buvo rengiama kita kombinacija".[91]

Savo raporte vyresnybei smogikų vadas aiškina: „Reikia vengti apskrities skyriams perduoti sulaikytuosius ir apie juos medžiagą, gautą iš s/g. „Atbojaus" metodu s/g gali dirbti nepaisant jokių banditų perspėjimų ir dėl šio mūsų taikomo metodo smerkimų. Bet tiktai reikia šiuos „atbojus" kruopščiai parengti vykdyti: dažniausiai toliau nuo objekto gyvenamosios vietos, kad objektas pagal vietovę matytų, jog jį suėmė banditai, kurių jis žinoti negali, tarp kurių nerastų sau žinomo partizano. Tai viena.

Antra – kad „atboj" ir po jo sekantys tardymai s/g tiriamajam objektui būtų kuo įtikinamesni, reikia miškuose, per kuriuos eina keliai iš keleto apskričių, rengti permetimo bazes – padaryti miške keletą bunkerių, suteikiant jiems senų išvaizdą, atseit juose banditai gyvena jau seniai, vesti į šiuos bunkerius „atimtus" banditų ryšininkus ir

СХЕМА

ганизации поиска и ликвидации
нды „Лепа" 7ср. 34сп 88 МГБ
28. 9. 1947 г.

170

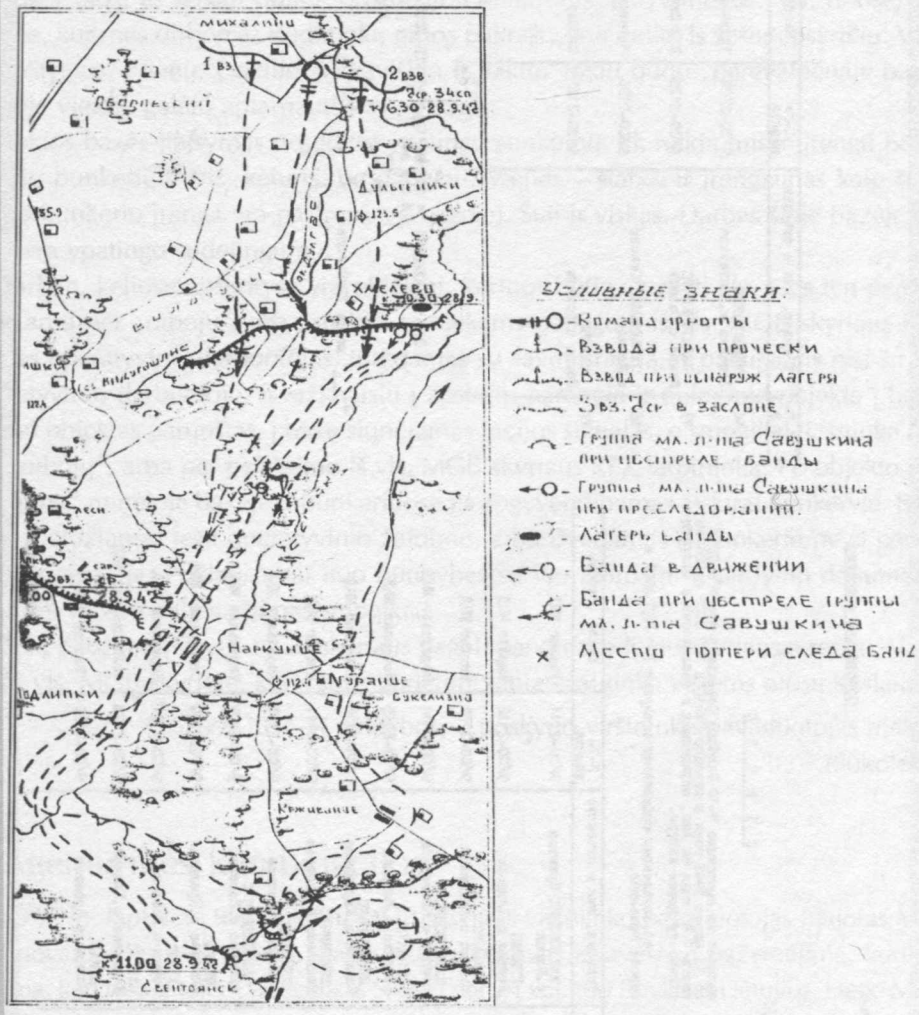

Схему составил НО-I майор Морозов

Схему чертил: старшина Мухин.

км-3

Совершенно секретно

2.

С П И С О К

выписок из протокола №-10 Особого Совещания при МГБ СССР от 13 марта 1948 года и нарядов ГУЛАГ'а МВД СССР от 24-го марта 1948 года на лиц, осужденных к заключению в исправительно-трудовые лагеря.

Все осужденные содержатся в тюрьме №-1 МВД ЛССР в городе Вильнюсе.

П-П-п.п.	Фамилия, имя и отчество	П-Т-наряда	Какой лагерь
1	МАРЦИНОНИС Пранас с.Юзса	9/СО-2111	Карлаг МВД
2	ГРИГАС Ионаса с.Владаса	9/СО-2112	Карлаг МВД
3	БАЛЬЧУС Стасис с.Антанаса	9/СО-2113	Интлаг МВД
4	МАРЦИНОНИС Владис с.Ксавераса	9/СО-2114	Воркутлаг МВД
5	СТОНКУС Антанас с.Мотеюса	9/СО-2115	Печорлаг МВД
6	СИНКЕВИЧУС Владас с.Мартинаса	9/СО-2116	Печорлаг МВД
7	ЯНКЕВИЧУС Вацлавас с.Адомаса	9/СО-2117	Интлаг МВД
8	ЛЕВУДИС Болесюс с.Казиса	9/СО-2118	Норильлаг МВД
9	ВАЛАТКЕВИЧУС Антанас с.Юозаса	9/СО-2119	Норильлаг МВД
10	ШМИТАС Антанас с.Пранаса	9/СО-2120	Севвостлаг МВД
11	АУГУС Юозас с.Казиса	9/СО-2121	Воркутлаг МВД
12	АУГУС Вацлавас с.Казиса	9/СО-2122	Севжелдорлаг МВД
13	ЖУКАС Владас с.Пранаса	9/СО-2123	Вятлаг МВД
14	МАРЦИНОНИС Антанас с.Ксавераса	9/СО-2124	Устьвымлаг МВД
15	ВАЛАТКЕВИЧУС Ионас с.Юозаса	9/СО-2125	ИТЛ Стр-ва №-501 МВД
16	ЗАКАРАЦКАС Стасис с.Ионаса	9/СО-2126	Ухтижемлаг МВД
17	БИЛЕНИС Ионас с.Юозаса	9/СО-2127	Сиблаг МВД

ЗАМ НАЧАЛЬНИКА 14 ОТД ОТДЕЛА "А" МГБ СССР
Майор
/Трясцын/

"____" марта 1948 года.

ten tardyti. Tokiu būdu galima keletą dienų objektą tardyti darant su juo papildomas kombinacijas, kad pagaliau išsiaiškintume. Tokiomis kombinacijomis, kaip mes darome, kai tardome objektą miške, prie laužo,objekto išsamiai apdoroti jį apklausiant negalime. „Apdorojant" bunkeryje mūsų neriboja laikas, galima objektą apdoroti išsamiai, netgi atskleisti mus labiau dominančius jo ryšius. Suėmus eiti ten, kur yra permetimo bazė, tardyti bunkeriuose, iš kur perduoti kariuomenei priklausomai nuo tardymo rezultatų, paleisti, užmezgant su jais ryšį, kaip su banditų ryšininkais, pagal slapyvardį.

Tokią bazę aš laikau būtina organizuoti Trakų aps. kr. Akmenės* vls. ribose, toje vietoje, kur mes dirbome: Rūdininkų girios pakrašty, kur keliai iš šešių apskričių: Varėnos, Alytaus, Prienų, Lazdijų, Vilkaviškio ir Šakių. Tokiu būdu „perevaločnaja baza", vienoje vietoje galėtų aptarnauti šias apskritis.

Tokios bazės įtaisymas nesudaro ypatingų sunkumų, tik reikia miške įrengti būtiną skaičių bunkerių – tris, keturis, ne daugiau. Vienas – štabo, ir įrengiamas kaip štabo (štabo bunkerio įranga yra pas mus s/g bazėje). Štai ir viskas. Darbas šioje bazėje taip pat nėra ypatingo sudėtingumo.

Tarkim, keliose apskrityse yra objektai, kuriuos būtina tardyti s/g, juos ten perduodant arba per „otbojų", arba su jais smogikams pabėgant iš vls. MGB skyriaus KPZ. Vienas operatyvinis darbuotojas, turėdamas su savimi raciją, ir palaikantis ryšį su kitu operatyviniu darbuotoju, išvažiavusiu į apskritį, parengia ir nukreipia objektą į bazę.

Kai objektas paruoštas, į bazę siunčiamas racijos signalas, o smogikai jį sutinka arba per „otbojų", arba per pabėgimo iš vls. MGB skyriaus KPZ tarpininką. Po objekto „apdorojimo" minėtoje bazėje ir bunkeriuose jis apgyvendinamas atskirai bunkeryje, iš kur arba išleidžiamas tęsti operatyvinio žaidimo, arba išvedamas iš bunkerio neva per kareivių operaciją. Priklausomai nuo būtinybės su juo paimami ir tardymo dokumentai arba dėl vaizdo paliekami pas smogiką.

Tokį pabėgimą iš vls. MGB skyriaus pagal mano nurodymus geriausia rengti Akmeninės vls. MGB skyriuje, kuris savo padėtimi labiausiai tinka visiems mūsų tikslams.[2]

LSSR MGB 2–N valdybos, 2 poskyrio viršininko pavaduotojas majoras (Sokolovas)

Agentūrinės kombinacijos

1947 m. lapkričio 9 d. Lazdijų MGB skyriaus viršininko pavaduotojas majoras Mnacekanovas užverbavo agentą, slapyvardžiu Mikas ir išdavė jam pažymėjimą, kuriame rašoma, kad toks ir toks (pabėgėlis iš Sibiro) per 24 val. turi išvykti iš Lietuvos. Liepė Mikui tą pažymėjimą rodyti giminėms ir pažįstamiems, sakyti, kad jis niekur nevažiuos, bet slapstysis. Kaip slapstytis, Miką MGB instruktavo: jeigu partizanai jam pasiūlytų eiti su jais, reikia sakyti, kad slapstytis saugiau, bet partizanams juo patikėjus, reikia sutikti.

1947 m. lapkričio 24 d. Kirteliškės kaime pas Andrių Nedzinską Mikas susitiko su partizanais. Ką girdėjęs pranešė Šventežerio emgėbistui Frolovui. Štai trumpas gruodžio 2 d. Miko agentūrinio pranešimo atpasakojimas. Šaltinis klausinėjo partizaną Kerštą, ar jis negalėtų jam parūpinti dokumentų. Kerštas atsakęs:

– Ne, šito padaryti negalime. Tu apie tai pakalbėk su mūsų viršininku.

– Aš jo nepažįstu, – sakė šaltinis.

– Tai ir yra bėda, kad tu jo nepažįsti. Kaip draugui tau pasakysiu, nes vis tiek tu jį pamatysi – Juozo Mikelionio brolis Vincas Mikelionis, jį vadina Vargdieniu...

Agentūrinio pranešimo apačioje MGB prierašas: Drg. Koroliovui. Skubiai perduoti Frolovui, kad jis, susitikęs su Miku, duotų jam užduotį nustatyti: 1. štabo dislokavimo vietą, 2. vadovybės sudėtį, 3. liepti įstoti į gaują ir pradėti tarnybą štabe.

Kitame, gruodžio 9 d., Miko agentūriniame pranešime sakoma, kad gruodžio 7 d. Kirceliškės kaime pas Andrių Nedzinską jis susitiko su partizanais Juozu Mikelioniu – Berželiu, Kerštu ir vienu nepažįstamu. Janina Armanavičienė, pasikvietusi šaltinį į kitą kambarį, pasakė: „Tikriausiai to civiliai apsirengusio nepažįsti? Jis yra vyriausias viršininkas, Kariūnas – Labenskas iš Papėčių". Vėliau iš pokalbių su partizanais šaltinis sužinojo, kad Kariūnas 1931–1939 metais mokėsi Lazdijų gimnazijoje, baigė karo mokyklą, turi leitenanto laipsnį. Mikas, likęs vienas su Kariūnu, klausinėjo, kaip jam įstojus į partizanus. Kariūnas jam sakė, kad įstojęs į partizanus daug kentės, alks ir šals, bus purve ir nemiegojęs, o kelio atgal nebebus. Liepė Mikui pagalvoti ir pakalbėti su Vargdieniu.

1948 m. balandžio 18 d. šaltinis Plunksna (Miko giminė) emgėbistams pranešė, kad pas jį balandžio 16 d. buvo atėjęs ginkluotas jo brolis su vienu partizanu. Jis išeidamas pasakė, kad įstojo į partizanus.[92]

Pasakoja Vytautas Škarnulis

„Margelis... Kokis jis partizanas buvo? Banditas! Kai juos išvežė, tai jis po kiek metų sugrįžo. Viršaičio sūnus, turtingai gyveno. Parėjo, atėjo pas mane, mes dar vienbalsiai gyvenome, abu karves ganėme. „Ar atsimeni, kaip mes šnekėjome, kad kitokie laikai bus?" Galvoju aš sau: „Kokie laikai?" Ir klausiu: „Kaip tu čia parvažiavai?" „Parvažiavau savo noru", – sako jis. „Tai ką tu darysi?" „Gal negrįšiu"... Čia kiek laiko pabuvo, paskui... ir sako: „Eisiu in Šventežerį milicijon, užsiregistruosiu". Paskui parėjo ir sako: „Liepė per 24 valandas važiuoti atgal". Jis jau anksčiau man pasakojo: „Parvažiavau, tai Krosnoj nakvojau pas stribus. Paskui antryt man stribai davė pavadą ir pavežė iki kryžkelių, iki Zujaus. Aš nešnekėjau lietuviškai, o tik rusiškai. Parvažiavau su sargyba. Ties kryžkelėmis padėkojau lietuviškai. „Tai aukštas valdininkas!" – pamanė stribai. Jis man darės įtartinas su tais stribais... jei pabėgęs iš ten... Jis čia buvo, buvo ir vieną sykį jau sako: „Eisiu pas mūsiškius". Ir išėjo. Dar prieš tai sykį karves ganau, žiūriu, jis ateina pas mus, ir tik pykšt, pykšt... jau stribai. Tai sakau sau: jį turėjo suimti, bet kaip ėjo, taip nuėjo. Kitą kartą buvau pas svainį Ežerėliuose. Tada vyko kažkokie rinkimai. Rodos, jau sutemę buvo. Girdžiu: „Fyyy, fyy..." švilpauja. Žiūriu, jis. Sako: „Buvau pas Andrių Nedzinską, būtau papuolis, bet ravu, ravu – ir pabėgau". Neva ieško mūsiškių. Dar spėjome pasakyti kelis žodžius, ir vėl – pykšt! Šovė kažkas. Na kas čia? Jis, būdavo kai ateina pas kokį žmogų, pabūna kiek, tai antryt tą žmogų jau šaukia stribai: „Tu su banditais!" Jo sesuo gyveno Ežerėliuose, na ir pas svainį jis vis ateidavo. „Kas čia galėtų būti?" – ėmė samprotauti svainis. Kai tik ateina, tai lekia pas šunį ir po šunio būda vis

kažką daro. Ateina toji milicija, tieji stribai, ir vėl po būdą..." Sykį tas svainis pažiūrėjo nuėjęs, kas ten yra? Ogi surašyti visi žmonės, pas kuriuos partizanai lankosi. Gal tas svainis ir pasiskundė partizanams, jį suėmė ir nežinia kur jis dingo. Sykį ryte jis buvo pas mano brolį atėjęs. Gal ir nakvojo. Mano brolis turėjo jo seserį. Pamatė ateinant Grikapalio pusėn kareivius, – tai per sodelį... Tie šaudė šaudė, jau, manau, dabar jį nušovė. Važiuoju kartą miškan, o jis sau vaikštinėja..."

MGB rašo: „Gyvendamas nelegaliai ir slapstydamasis, Mikas iki 1948 m. kovo mėn. palaikė ryšį su mumis, o paskui pasuko išdavystės keliu". MGB sugalvojo klastą. 1948 m. liepos mėn. Armanavičienės namuose kareiviai „pametė" MGB skyriaus viršininko dokumentus. Tarp jų buvo ir Miko slapto bendradarbiavimo su MGB „įrodymas". Atseit pagal jo pranešimus MGB areštavo Mindaugo grupės partizanų ryšininkus Butrimanskaitę, Rybinskaitę ir Majauską, žuvo keli partizanai.

1948 m. rugpjūčio 19 d. Graužų kaime per MGB operaciją žuvo trys partizanai. Tarp jų dokumentų MGB surado Šarūno rinktinės nuosprendį, kuriame buvo rašoma, kad 1948 m. liepos 14 d. Miką partizanai sušaudė. Taip žuvo viena iš daugelio MGB sąmokslo aukų – Kęstutis Margelis, g. 1922 m. Šventežerio vls., Grikapalio k. 1941 m. jis kartu su šeima buvo išvežtas į Krasnojarsko kraštą, iš kur 1947 m. pabėgo į Lietuvą.

1949 m. kovo 9 d. Leipalingio vls. Smališkių kaime MGB kareiviai Onos Paliutienės troboje, po krosnimi, surado bunkerį. Jame slėpęsi partizanai pasiduoti atsisakė ir visi žuvo. Tarp partizanų dokumentų emgėbistai surado vado Barzduko – Petro Vilkelio laišką Juozapavičiaus partizanų grupės vadui Špokui – Antanui Vailioniui. Jame, kaip teigia MGB, buvo rašoma, kad partizanai įtaria ir patį Stipruolį, nes jis keistomis aplinkybėmis pabėgęs iš Leipalingio MGB ir įstojęs į partizanus. Per operacijas, kai kiti partizanai žūdavę, jis pasitraukdavęs...

MGB rašo: „Ignas Tonkūnas yra mūsų šaltinis slapyvardžiu Beržas".

Šaltinis: Beržas

Agentūrinis pranešimas [95]

Pagal užduotį šaltinis 1948 m. iš rugsėjo 10 į 11 d. atvyko į Leipalingio vls., Lipliūnų kaimą, kur susitiko su ryšininku Vaškevičiumi, jo vardo šaltinis nežino. Vaškevičius jam kalbėjo: „Kaip tu čia atsiradai, kelyje nuo Lipliūnų iki Gerdašių stovi 7–ios kareivius atvežusios mašinos". Gal po 10 ar 15 minučių prie šaltinio ir Vaškevičiaus priėjo Šernas*. Jis buvo apsivilkęs suknele ir turėjo pistoletą. Vaškevičius jam pasakė, kad atvažiavusios 7 mašinos. Šernas šaltinį įspėjo, kad savo sūnaus čia nesuras, nes jis yra Kapčiamiesčio vls., Sirguškės k. ir dar nesugrįžo. Kaip jis sakė, šaltinio sūnus ir banditas Bogušis į ten palydėjo vadą Žilį, pavarde Meškauskas (iš Utenos aps.), kuris rugpjūčio 29 d. ar 30 d. Žaliamiškyje vedė banditų ir rezervistų pasitarimą.

* *Šernas – Jonas Navickas, g. 1923 m. Leipalingio vls. Diržių k., žuvo 1949 m. Šventežerio vls., Kirceliškės k.*

Banditų ryšininkas Gladkauskas (jo vardo šaltinis nežino) ir Leipalingio vls., Mizarų k. gyventoja Subačienė – bandito Subačiaus žmona rugsėjo 5 d. pavakare perkėlė savo valtimi per Nemuną: Gandrą, Sukilėlį ir Subačių. Šernas šaltiniui kalbėjo, kad jis ieško savo draugų Barzduko, Žvirblio, o trečiojo slapyvardį šaltinis pamiršo. Šernas šaltiniui sakė: „čia nieko nerasite, eikime kartu". Ir jie ėjo link Didžiasalio. Šernas šaltiniui sakė, kad iš Didžiasalio eis į Dulgininkus pas Jurkonį, iš kurio turės paimti baltinius, o sekmadienį žadėjo būti Vilkininkų kaime pas Vitkauską. Jis gyvena Kaune, yra spekuliantas ir ryšininkas. Kaune banditams nuperka įvairių reikmenų, o Vilkininkų kaime gyvena jo tėvai. Iš Vitkausko žadėjo eiti į Šadžiūnų kaimą, pas Levulį, kurio vardo jis nežino, kaimo senelis, jį pravardžiuoja Barzda, rusiškai – „Boroda", nors barzdą nusiskuto prieš 15 metų. Iš Barzdos ruošiasi eiti į Jovaišių kaimą pas ryšininką Abramavičių. Jo vardo nesakė, šaltinis žino, kad Abramavičius turi dvi dukteris, viena ištekėjusi už bandito, kurio pavardės nežino. Per Abramavičių Šernas asmeniškai susitiks su Špoku, Jokeriu ir Klajūnu. Šernas šaltiniui sakė, kad kai kariuomenė vykdė operaciją ir Kapčiamiesčio plente buvo daug mašinų, jis Gerdašių k. rajone pasimetė su banditais. Šernas prašė šaltinį, kad šis nuvažiuotų į Kauną ir nupirktų jam žiūronus, bet kai šaltinis atsakė, jog neturi pinigų, Šernas pasakė paprašysiąs tą, kuris pinigų turi, tikriausiai Vitkauską.

Be to, šaltinis pabrėžė, kad Šernas ir kiti banditai dažnai būna Paliepio kaime pas Bronių Prapiestį.

1948.09.12.

Priėmė papulkininkis Vaupšasovas

Priemonės: Nuo 1948.09.12 pastatyti prie Vilkininkų kaimo gyventojo Vitkausko ir Šadžiūnų kaimo gyventojo Levulio namų Leipalingio garnizono pasalą banditui Šernui ir sugrįžusiam iš Kauno Vitkauskui suimti.

Užduotis: Per ryšininkus ir per savo sūnų nustatyti, kas dalyvavo banditų pasitarime ir kokie buvo duoti nurodymai.

Papulkininkis Vaupšasovas".

MGB pastebi, kad šaltinis Beržas save iššifravęs, dviveidžiauja ir vertingos medžiagos nebeteikia, todėl jį reikia išvežti iš Lietuvos, o jo sūnų – partizaną Stipruolį – likviduoti. Pas Barzduką rasto laiško Špokui dingstimi. MGB sugalvojo klastą – „pamesti" dokumentą, kuriame būtų parašyta, kad Stipruolis bendradarbiauja su MGB, o „tėvo išvežimą nurodyti taip, kaip mums žinoma". MGB rašo: „1949 m. gegužės 25 d. per operaciją aktyvaus banditų ryšininko Vyšniausko* namuose buvo „pamestas" lauko krepšys su „slaptais dokumentais".[94]

Štai vienas tų „slaptų dokumentų":

** Juozas Vyšniauskas, g. 1902 m. Miciūnų k., gyveno Jovaišių k., 1950 m. liepos 15 d. nuteistas 10 metų lagerio.*

Kopija
Visiškai slaptai
Asmeniškai drg. Renkauskui!

Aš gavau iš Jūsų agento Tigro, kuris šiuo metu yra gaujoje, slapyvardžiu Stipruolis naujausią medžiagą.

Medžiaga neginčijamai svarbi ir yra verta paties rimčiausio mūsų dėmesio. Kaip Jums yra žinoma, dalis jos realizuota su puikiausiais rezultatais. Pasitaikius palankioms aplinkybėms, panaudosime ir likusią.

Tigro elgesys turi pasilikti toks, kaip ir anksčiau, tai laiduoja jam apibrėžtą padėtį ir autoritetą tarp banditų ir būtent Špoką akyse. Kitos elgesio linijos kol kas duoti neverta. Tam nėra galimybių.

Taip pat Jums duodu žinoti apie pas Jus atsiradusią nuomonę, neva jo tėvas išvežtas neteisėtai.

Išvežti imtasi todėl, kad pas Barzduką buvo rasta dokumentų, nurodančių Tigro ryšį su mumis. Be to, tarp giminių banditų rėmėjų irgi ėmė sklisti nemalonūs gandai. Neginčijama, kad visa tai galėjo neigiamai atsiliepti tolimesnei Tigro veiklai.

Išsklaidyti šioms giminių banditų rėmėjų abejonėms buvo susitarta su juo pačiu, ir susitarta tėvą išvežti, kur jam suteiktos tinkamos gyvenimo ir darbo sąlygos.

1949.III.28

Majoras Trusovas

Šis klastingas dokumentas pateko į partizanų rankas, o į kamerą, kurioje sėdėjo J.Vyšniauskas, buvo įleistas agentas.

1949 m. gruodžio 6 d.
Kalėjimo kameroje
Šaltinis V.
(...)

„Areštuotas ir Juozas Vyšniauskas papasakojo, kad kartą, kai jis iš turgaus sugrįžęs namo, žmona jam pasakė, kad pas juos buvo atėję kareiviai ir Leipalingio valsčiaus leitenantas užmiršo planšetę". Toliau sakoma, kad J.Vyšniauskas toje planšetėje radęs kažkokį laišką ir nepažįstamųjų fotografijų. Jis nesigilindamas planšetę atidavęs partizanams Tigrui ir Karveliui.

O MGB, „pametusi slaptus dokumentus", netrukus sužinojo: „Š.m. liepos mėn. iš agento Šepilo buvo gauti duomenys, kad partizanai, įtarę išdavystėmis Stipruolį – Praną Tonkūną sušaudė".[95]

План: 2 (23) 1 ~~37~~ 33

Агентурно-оперативных мероприятий по компрометации бандита-террориста «Степролис» бандгрупты «Изопавичус».

ндгруппе «~~Изопавичус~~ Витенис» бригады «Шарунас» округа «Вай-» активно действует бандит-террорист: «Сте-лис» — Танкунас Пранас сын Игнаса, жениц м-ка Лейпалингис. Лаздияйского уезда ЛССР.

Проводимым расследованием ряда терактов со-менных на территории Лейпалингской волости, и турными данными установлено, что в них непосред-енное и самое активное участие принимал «Сте-лис» и бандит «Жвирблис» (убит 18 мая 1949 г).

Отец бандита «Степролис» — Танкунас нас сын Казиса; являлся нашим источником псевдонимом «Бяржас», в свое время давал цен-материалы по которым убиты бандиты и аре-ованы участники резервно-террорестической ппы в м-ке Лейпалингис.

В последствии «Бяржас» перед бандитами рас-фровался и материалов заслуживающих внимания давал. Подозрен в двурушничестве.

В период проведения мероприятий по делу рибой» выселен в отдаленные местности СССР.

У убитого главаря-бандита «Барздукас» того 9.3.49 года) обнаружены и изяты документы и которых имеются копии-письма на имя банд заря «Шпокаса» в котором «Барздукас»

(24) 34 2 38

шего агента» — «Тикрас» (условно даем кличку)
ериалы заслуживают серьезного нашего внимания и
изуются с положительными результатами (это
поятельство бесспорно обратить внимание банд-
аря т.к. проведенные за последнее время операции
ультате которых убиты бандиты, о которых знал
епролис» и находился среди них, но за некоторое
я, до проведения операции уходил.
Последний случай убийства «Жвирблиса» с ко-
им вместе, все время скривался «Степролис», а
только они розошлись «Жвирблис» на третие
ки (18·5-49г) убит нами.

2. По поводу выселение его отца указываем, что
нам известно; отец расконспирировался и даль-
якобы его держать, не было целесообразности.
то-бы упрочнить положение «Степролиса»
икрас») перед бандитами, инсценировано, по
оворенности с ним, выселение отца, где вы
аны определенные условия.

3. Бесспорно, что «утеренное» письмо будет
дано бандглаварю «Шпокас», а последний может
дпринять меры ликвидации бандита-террориста
епролис», как «предателя и нашего агента».
Копию письма прилагается.

Ст. опер Уполномоченный 2 отд. Упр 2Н МГБ ЛССР
майор Атрусов /Трусов/.

Зам. Нач-ка Лаздияйского УОМГБ
«Власны»: подполковник /Зетелев/.

Зам. Нач-ка 2 отдела Упр 2Н МГБ ЛССР
подполковник

2 мая 1949г.

Копия

25 Совершенно секретно. 39

35

Лично тов. Ренкаускас!

Мной получены от Вас последние материалы агента „Тиграс", который в данное время находится в банде под кличкой „Степролис".

Материалы бесспорно ценные и заслуживают самого серьезного нашего внимания. Как Вам известно, часть из них реализовано с прекрасными результатами. Остальные используем при первой благоприятной возможности.

Поведение „Тиграс" должно оставаться как прежде, это создает ему определенное положение и авторитет среди бандитов и в частности „Шпокаса". Другую линию повидения пока давать не следует. В этом нет надобности.

Одновременно ставлю Вас в известность о возникшем у Вас мнении, о якобы неправильном выселении отца — неправильное.

Выселение предпринято в связи с тем, что у убитого „Барздукаса" обнаружены документы, указывающие на связь с нами „Тикрас" и его отца. Кроме того среди родственников-бандпособников также пошли нелестные слухи. Все это бесспорно могло быть вредным и отразится отрицательно в дальнейшей работе „Тикрас".

Чтобы рассеять эти сомнения бандитов родственников-бандпособников, по договоренности с ним самим было решено произвести выселение отца, которому созданы определенные условия жизни и работы.

Майор Отрусов (Трусов).

28/III-40

Šaltinis Beržas
Priėmė Mnacekanovas
Šepilovas
Putveinas
1948 m. spalio 4 d.
(...)

Būdama parduotuvėje Saveikytė šaltiniui perdavė, kad jo sūnus Stipruolis gyvas ir sveikas. Jazminas partizanams kalbėjęs, kad dabar jie bus priskirti rajonams, už kuriuos ir bus atsakingi.

Jazminas išvardijo kaimus, kur jie veiks.

1. Jazminas, Kibirkštis, Kirtanavičius veiks Savanorių, Veršių ir Mižonių kaimuose.
2. Špokas, Jokeris, Klajūnas – Paseirės, Vilaikių, Jovaišių, Kamorūnų, Šadžiūnų kaimuose.
3. Barzdukas, Žvirblis, Kalnius ir ketvirtas – Vilkininkų, Jurgeliškės, Sankonių, Abarauskų, Mikalinos, Dulgininkų kaimuose.
4. Bučionis, Subačius, Garnys – Kaziulių, Didžiasalio, Viktarinos kaimuose.
5. Šernas, Šturmas, Stipruolis – Mizarų, Diržų, Lipliūnų kaimuose.
6. Kon. Vaikšnoras, Juozas Vaikšnoras ir Bučionis iš Buteliznos – Gerdašių, Sventojansko, Krivonių kaimų apylinkėse.

Partizano Keršto – Jono Šumlinsko suėmimas

1949 m. rugsėjo 10 d. emgėbistai, panaudodami partizano žmoną, slaptai suėmė Mindaugo grupės partizaną Joną Šumlinską – Kerštą.

Jonas Šumlinskas g. 1927 m. Žemaitkiemio kaime. Jo tėvus 1945 m. išvežė į Sibirą, o jis 1946 m. pabėgo iš sovietų kariuomenės ir, kiek pasislapstęs, 1947 m. rugpjūčio 18 d. įstojo į partizanus. Degutiškių kaime davė priesaiką Mindaugo grupės vadui Vargdieniui, buvo paskirtas į Vieversio vadovaujamą 2 būrį, slapstėsi dažniausiai su partizanais Vargdieniu, Kariūnu, Kovu, Kancleriu, Berželiu ir Vieversiu Mikyčių Trako miške. Keršta, jam pačiam prašant, 1948 m. liepą buvo perkeltas į Žilvičio vadovaujamą 3 būrį, kur tapo antrojo skyriaus vadu. Žilvičio būriui priklausė šie partizanai:

1. Žilvitis – Bronius Šalaševičius iš Maišymų k.
2. Vikeris – Kostas Jankauskas iš Miklausių k.
3. Vairas – Gediminas Surdokas iš Miklausių k.
4. Tautmylis – Kostas Markevičius iš Kalnių k.
5. Žaltys – Alfonsas Trakimavičius iš Pasūdinės k.
6. Žynys – Vytautas Griškonis iš Papartėlių k.
7. Sūkurys – Leonas Ramanauskas iš Mockavos k.
8. Žvalgas – Antanas Kliukinskas iš Mockavos k.

Jono Šumlinsko žmoną Oną Gražulevičiūtę, patekusią į kalėjimą, MGB panaudojo

savo kombinacijai. Jai kalėjimo prižiūrėtojai leido slapta susirašinėti su giminėmis ir savo vyru. Atseit „gerieji" prižiūrėtojai irgi patriotai, o pasitaikius progai bėgs pas partizanus. Toks „tikras" žmogus atrodė ir stribas Karankevičius.

Viename MGB dokumente užfiksuota, jog O.Gražulevičiūtė motinai rašiusi: „Mama, jeigu Jonas mane išgelbėtų, tai paprašykite jo, kad jis priimtų pas save ir vyruką, nes jis, išlaisvinęs mane, pats turės bėgti".

Po daugybės pasikalbėjimų ir susirašinėjimų emgėbistai gavo paties Keršto, kaip liudijo MGB, laišką: „Lietuvi, man labai malonu, kad Jūs dedate visas pastangas kovai už Lietuvos laisvę. Būkite geras, padarykite gera dėl mano gyvenimo draugės, kuri pateko į raudonojo teroro rankas. Už tai aš jums apmokėsiu, galiu duoti laikrodį, kostiumą ir viską, ko panorėsite. Pradėdamas kovą už tėvynę, pasistenkite gauti man gerą „koltą" arba pistoletą „TT". Aš jums išduosiu tokį dokumentą, kurį turint partizanai jums nieko nedarys, gal kada ir papulsite pas juos.

Šumlinskas"

„Tikras lietuvis" Karankevičius pagal MGB nurodymus parašė Kerštui laišką. Pastarasis atrašė: „Jeigu padarysite taip, kaip siūlote, kelias į mano būrį atviras. Jeigu eisite pas mus, paimkite dešimtuką ir pistoletą, nors mums tai ir nereikalinga, bet bus vienas pirmųjų jūsų įrodymų prieš bolševizmą. Kitu atveju sunku bus jumis patikėti.

LP 1 būrio vad. Šumlinskas"

Po ilgų svarstymų abiejose pusėse Gražulevičiūtės motina susitiko su Šumlinsku, o vėliau – su Karankevičiumi, kuriam pasakė, kad Šumlinskas nori su juo susitikti už dviejų kilometrų nuo Lazdijų. Kalėjimo prižiūrėtojai Karankevičius ir Muravjovas susitiko su Šumlinsku ir sutarė, kad rugsėjo 10 d. vakare jie visi trys, t.y. su Gražulevičiūte, pabėgs iš kalėjimo. Bet „tikrieji lietuviai" pareiškė, kad jie pasiims ir trečią žmogų, t.y. sargybinį, kuris paleis dar du areštuotuosius, ir penkiese ateis į sutartą vietą. Partizanas Kerštas – J.Šumlinskas sutiko, sakė, kad į susitikimą jis ateis su O.Gražulevičiūtės seserimi Leokadija.

Emgėbistai parinko susitikimui stribus Karankevičių, Jušką, Kimševą, Muravjovą – kaip mokančius lietuviškai ir pakankamai instruktuotus. Kimševą su Samouchovu uždarė į kamerą su O.Gražulevičiūte, jie visi rugsėjo 10 d. turėjo „pabėgti" iš kalėjimo. Prie susitikimo vietos laukė kariuomenė.

Į sutartą vietą, kur jau laukė „tikrieji lietuviai", paskui Leokadiją Gražulevičiūtę atėjo partizanas Kerštas – Jonas Šumlinskas. Čia jis buvo suimtas ir nuginkluotas.[96]

MGB savo 1949 metų rugsėjo mėnesio Žilvičio partizanų agentūrinėje byloje Zveri (F 3, 41/56.1.87) rašo: „Šumlinskas per tardymą pasakė, kad š.m. rugsėjo 11 d. jis turėjo susitikti su būrio vadu Žilvičiu ir kitais banditais Rudaminos valsčiaus Maišymų kaimo gyventojo Liudo Diliaus sodyboje.

Banditams likviduoti, buvo išsiųsta 25 žmonių čekistinės kariuomenės grupė, kuri šiame ūkyje susidūrė su 4 banditais. Dėl nemokšiškų ir neryžtingų kareivių ir operacijos vadovų leitenanto Kotlečkovo ir jaun. leitenanto Glukovskovo veiksmų, banditai sužeidę du kareivius, nebaudžiami pasitraukė.

Per agentūrą buvo nustatyta, kad šiame susišaudyme sužeisti Žilvitis ir kiti du banditai".[97]

MOKSLEIVIJA

Leipalingis

1946 m. vasarą aštuoniolikmetis Antanas Vaškevičius, stodamas į „Ąžuolo" partizanų būrį, gavo belgišką „Brauning" ir užduotį – nušauti Leipalingio valsčiaus pirmininką. Liepos 8 d. jis atėjo į valsčių, vaikščiojo po kabinetus ir klausinėjo, kaip jam įstoti į jūrininkų mokyklą. Prabuvęs iki 14 val., valsčiaus pirmininko nesulaukė. Tada sumanė nušauti partorgą. Siekiančiam revolverio užpakalinėje kišenėje ėmė drebėti rankos. Tada išėjo į koridorių, perkėlė pistoletą iš užpakalinės kelnių kišenės į švarko užantį ir ėmė laukti. Partorgui išėjus iš kabineto ir tolstant koridoriumi, jaunuolis šovė jam į nugarą. Po to, iššokęs į kiemą, bėgo gimnazijos link. Stovintis su dviračiu vienas žmogus, jį paklausė: „Kas atsitiko?" „Banditai Leipalingį užpuolė!" – atsakė bėglys ir, pagrasinęs pistoletu, atėmęs dviratį, pasileido plentu Seirijų link. Greitai važiuodamas užlėkė ant kelmo ir pargriuvo. Išgirdęs šaudant, metęs dviratį, o paskui ir pistoletą, pasislėpė krūmuose, bet kareiviai jį surado.

„Leipalingyje 1946 m. lapkričio 19 d. įvyko atviras Antano Vaškevičiaus teismas dėl partorgo drg. Benediktovo nušovimo, kuris iš esmės virto antisovietine demonstracija. Teisiamasis per visą procesą elgėsi išskirtinai įžūliai, vis užsipuldavo sovietų valdžią, o pirmininkaujantis drg. Rugienis nesugebėjo jo sutramdyti... Salėje buvo visi 7–tų ir 8–tų klasių mokiniai.[1]

LKP(b) CK karinio skyriaus vedėjas Rožnovas.

„Išbėgęs rėkė stribas Šimanskas, kur tas banditas, kur tas paganskas", – paskui dainuodavo Leipalingio moksleiviai.

Kapčiamiestis

1946 m. lapkričio 23 d. MGB suėmė kelis Kapčiamiesčio progimnazijos mokinius, kurie tardomi prisipažino, kad granata susprogdino Kapčiamiesčio VK pirmininką Ašmeną.[2] 1946 m. rugsėjo mėn. iš 22 į 23 d. naktį, apie 23 val. trise:

Liudas Šerkšnas, g. 1930 m. Leipalingyje, 5 klasės mokinys, Bronius Jančiulis, g. 1925 m. Jančiulių k., 3 klasės mokinys, Vytautas Bubnelis, g. 1929 m. Šapurų k., 3 klasės mokinys, naktį atėjo prie VVK pastato. Bronius Jančiulis su šautuvu įlindo pro langą vidun ir padavė Vytautui Bubneliui ten rastą šautuvą, telefono aparatą ir dokumentus. Paskui visi nuėjo prie pirmininko Ašmeno buto lango, kuriame nebuvo šviesos, ir Bronius Jančiulis paruošė dvi granatas. Vytautas Bubnelis išdaužė šautuvo buože langą, o Bronius Jančiulis su Liudu Šerkšnu jas metė vidun. Viena – atšokusi nuo palangės – nukrito nesprogusi, o kita įlėkė vidun ir sprogdama užmušė pirmininką Ašmeną. Po to visi trys perbrido upelį ir nubėgo prie Vytauto Bubnelio namų, o paskui išsiskirstė.

Liudas Šerkšnas buvo partizanų Martyno Jurašiaus – Paberžio iš Kapčiamiesčio, Petro Bankietos iš Menciškės ir Viktoro Braslausko iš Pertako k. ryšininkas. Kartą Pertako miške jis susitiko su šiais partizanais, kurie prašė L.Šerkšną parūpinti jiems rašomo popieriaus, medikamentų ir davė jam du „Laisvės Varpo" numerius. Davė ir trispalvę, kurią jis su Jonu Jančiuliu iškėlė berže Kapčiamiesčio kryžkelėje.

B.Jančiulis buvo nuteistas 25 metams, kiti du – po 10 metų.

Kapčiamiesčio progimnazijos mokytojas Bronius Ališauskas, g. 1918 m. Pertako k., prisipažino tardytojams, kad buvo LLA narys. Į šią organizaciją 1946 m. sausį jį įtraukęs Lazdijų apskr. Vartotojų sąjungos instruktorius Juozas Lazauskas, o jo žmona (kaip ji prisipažino) priklausiusi „Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjungai" ir turėjusi Bastūnės slapyvardį.

Vilnius

Lyrikas. 1947 m. gegužės 2 d.

„Tarybų gatvėje viename kambaryje su Šerkšnu gyvena Alfonsas Muzikevičius ir Balys Maksimavičius, kurie taip pat mokosi Vilniaus suaugusiųjų mokykloje. Šaltinis su jais pažįstamas iš anksčiau, kadangi jie yra to paties valsčiaus gyventojai.

Gegužės pradžioje šaltinis užėjo į butą pas Šerkšną, ten rado vieną Muzikevičių, kuris, atrodo, jau buvo išgėręs, nes atrodė linksmas. Šaltinis prisiminė gimnazijos laikus ir tuos moksleivius, kuriuos areštavo MGB už dalyvavimą pogrindyje. Muzikevičius pasakojo: „1944 m. rudenį Leipalingio gimnazijos mokytojai Kudzys ir Valavičius įsteigė pogrindinę organizaciją, kuri norėjo organizuoti ir suburti partizanus. Šiai organizacijai priklausė ir keli iš mūsų gimnazijos, tarp jų ir aš su Bolium Maksimavičium. Mes palaikėme ryšius su kitomis partizanų formuotėmis, vežiojome išspausdintą antisovietinę literatūrą, nors mūsų organizacija savo laikraščio neturėjo. Viskas buvo gerai, kol neareštavo Kudzio, pas kurį rado šios organizacijos narių sąrašą, ir tada prasidėjo baudėjų areštai. Aš mečiau gimnaziją ir devynis mėnesius slapsčiausi bunkeryje.

Kai paskelbė amnestiją, aš, kaip besislapstantis, atėjau į miliciją ir užsiregistravau. O Maksimavičius pabėgo į Vilnių, čia jį areštavo, bet jis kažkaip išsisuko, po 7 mėnesių jį paleido. Gerai, kad per kratą pas mane nieko nerado, ypač kad nerado revolverio dėklo, o pas Maksimavičių – jokios literatūros.

Šaltinis pasidomėjo, ar jie tada turėjo ginklą? Muzikevičius atsakė: „O kaipgi, Maksimavičius ne kartą atsinešdavo į gimnaziją revolverį".

Lyrikas. 1947 m. birželio 30 d.

„Birželio 26 d. šaltinis aplankė Šerkšno ir Maksimavičiaus butą. Maksimavičius nepatenkintas pradėjo pasakoti: „Velnias žino, kažkodėl politika aptilo, bet jeigu Lietuva bus laisva, pasistengiu dirbti kokiu viršininku valstybės saugume. Tada aš galėsiu pasikviesti prie savo stalo ne tiktai sovietų valdžios atstovų, bet ir tų, kurie buvo palankūs visiems sovietų veiksmams".

Lyrikas. 1947 m. lapkričio 1 d.

„1947 m. spalio 18 d. per Sruogos laidotuves šaltinis sutiko Balį Maksimavičių, kuris susitiko su nepažįstamu žmogumi geležinkelininko uniforma. Grįždamas iš laidotuvių, sutiko mašinas, kuriomis važiavo Sniečkus, Paleckis ir Gedvilas Maksimavičius, kreipdamasis į šaltinį ir į nepažįstamąjį, pasakė: „Kai jie buvo čia – laidotuvėse, tai juos galima buvo visus nušauti ir taip atkurti lietuvių valdžią".

Į šaltinio pastabą, kad tokiu atveju pačiam reikėtų paaukoti gyvybę, o ir tokių žmonių, kurie tam ryžtųsi, nesurasi, Maksimavičius atsakė: „Tam reikalingas koks nors partizanas, kad juos nušautų, galima vienam ir gyvybę paaukoti. Aš juos visus galėčiau nušauti iš automato, o pats likčiau gyvas".

Nepažįstamasis, kuris ėjo kartu, suabejojo tokiu aktu – visur apsauga... ir dar mieste.

Maksimavičius abejingai atsakė: „Jeigu aš juos nušaučiau, tai į mane nešaudytų, kadangi aplinkui minia, o antra – per sąmyšį galima pasislėpti. Tačiau, Paleckį galima nušauti iš toli, žiūronus turint".

Nepažįstamas žmogus atsiliepė, kad už tokį dalyką, jeigu pačiuptų, tai vis dėlto sušaudytų.

Maksimavičius atsakė: „Kodėl? Pavyzdžiui, aš juos nušaunu, tai apie tokį nušovimą sužinotų ne tik Sovietų Sąjungoje, ir bet užsienyje, o su užsieniu jie turi skaitytis. Aš būčiau ne paprastas kalinys, o įžymybė. Be to, dabar yra mirties bausmės panaikinimo įstatymas taigi vis tiek galima būtų likti gyvam".

s.a. Aras. 1947 m. gruodžio 4 d.

„Pastaruoju metu Balys Maksimavičius sakė, kad jį kaltina už tai, kad buvo sumanęs per laidotuves nušauti Paleckį ir kitus žinomus asmenis. Kadangi jam kaltinimas teisingas, tad kalbėti apie tai vengia, tiktai pasakė, kad panašiai buvo. Apskritai Maksimavičiaus antitarybinis nusiteikimas matyti iš jo pokalbio su Sakalu, kai jie kalbėjo apie knygą Donkichotas, ir tyčiojosi iš Sovietų valdžios, sakė kad sovietų sumanymai panašūs į šios knygos sumanymus.

Į Sakalo klausimą – ar Maksimavičius žino apie Suvalkų štabą, pastarasis atsakė teigiamai".

s.a. Vilkas. 1948 m. kovo 11 d.

„Kameroje Nr.32 sėdi Balys Maksimavičius, kuris su kaliniais kalbasi, kad jį galį teisti kiek tik nori, vis tiek komunistų valdžios čia nebebus. Bus karas ir amerikonai

sovietus nugalės. Apie savo nusikalstamą veiką Maksimavičius pasakojo, kad jis buvo miške, kariavo su bolševikais, bet paskui miške sėdėti nusibodo, jis atvažiavo į Vilnių ir įstojo į VU teisės fakultetą.

Taip ėjo diena po dienos, ir jis su grupe lietuvių (pavardžių nepasakė) apsiginklavo pistoletais ir norėjo Paleckį nušauti, bet nesuspėjo, nes areštavo".

Balys Maksimavičius buvo nuteistas 10–čiai metų lagerio...

Lazdijai

Alfonsas Petruškevičius, Lazdijų valsčiaus Staidarų kaimo gyventojas, Lazdijų gimnazijos 5 klasės mokinys, MGB žinomas kaip antitarybiškai nusiteikęs. MGB rašė: „1948 m. sausio 9 d. šaltinis Miestietis mums pranešė: 1948 m. sausio 8 d. per pertrauką gimnazijos koridoriuje susirinko 5 klasės mokiniai: Krūkonis, Petruškevičius, Skripka ir šaltinis. Pokalbio metu Krūkonis kalbėjo: „Jūs žinote, kad sekmadienį, po Naujųjų Metų, rusų kareiviai nukovė du partizanus, vienas iš jų mūsų gimnazistas Vabalas, o kitas nežinomas. Aš girdėjau, kad jie ėjo pas Vabalo tėvą, kuris sunkiai serga. Beeinančius juos pamatė rusų kareiviai ir pradėjo šaudyti. Vabalas atsišaudė iš kulkosvaidžio, o antrasis – iš šautuvo. Vabalas šaudė tol, kol diske neliko nė šovinio. Pamatęs, kad padėtis beviltiška, ir nenorėdamas pasiduoti gyvas, išsitraukė naganą ir nusišovė". Kai Krūkonis papasakojo, Petruškevičius, gailėdamasis žuvusio bandito, pareiškė: „Vabalas blogai padarė. Kam jis nusišovė? Jam reikėjo padaryti taip: gultis ir apsimesti negyvam, o kai tik rusai būtų atėję jo pasiimti, tada jis būtų galėjęs juos nušauti ir pasitraukti. Viskas įvyko per bailumą. Jis buvo jaunas ir nesusigriebė ką daryti, todėl pats save ir pražudė".

Informatorius Miestietis 1948 m. sausio 11 d. susitiko su Petruškevičiumi, kuris šaltinio paklausė, ar jam eiti balsuoti? Šaltinis atsakė: „Eik, balsuok, mažiau bus įtarinėjimų ir laikys tave savu žmogumi".

„Mane kaime žino visi, bet aš nesibijau. Reikia balsuoti, tegul rusai galvoja, kad esu geras žmogus".

Eidamas su šaltiniu per miestą ir pamatęs kareivį su automatu, Petruškevičius tarė: „Jeigu jis šitaip eitų per kaimą, tai mes automatą iš jo atimtume, o patį nušautume. Šitas driskius atėjo balsaviman varyti mūsų žmones".

Petruškevičius prašė šaltinio parūpinti jam kokį nors ginklą, sakė: „Aš už jį būčiau geresnis. Vabalas buvo bailys, o aš būčiau nuėjęs į miestą ir visus komunistus po vieną iššaudęs".

Parėję į šaltinio namus ir išgėrę, Petruškevičius dantimis griežd amas kalbėjo: „Ateis laikas, ir aš jiems atkeršysiu. Blogai, kad dar žiema, pėdsakus gali surasti, bet nieko, jeigu ir toliau taip šaudys mūsų žmones, reikės veikti. (...) Aš visus komunistus pririšiau prie medžio ir iššaudyčiau.

Ateis pavasaris, paleis gimnazistus, nereikės mokytis, ir bus gerai. Ateisi pas mane, ir mes abu pradėsime keršyti už mūsų draugus ir brolius, už Lietuvos laisvės kovotojus".[3]

A.Petruškevičius ir S.Krūkonis išėjo į partizanus.

Merkinė

„Einam, sniegas girgžda po kojomis. Naktis pasiutiškai tyli ir šviesi, sąlygos mums nepalankios, bet laukti nėra kada. Einam vienas antram nieko nesakydami, nenorim pasirodyti, kuris bailesnis. Priėjome prie pat lango. Aplink stalą susėdę žmonės kalbasi. Mes skaičiuojame: vienas, du, trys, keturi.... ir viena po kitos abi granatos atsiduria tarp kalbančiųjų. Nė nepajutau, kaip atsidūriau namuose. Atsiguliau ir galvoju: nejaugi iš tiesų aš tą granatą įmečiau? (...) Vėliau tą dieną teko nuo žmonių išgirsti: „Čia padarė ne vaikai, čia padarė didvyriai". Man girdint šiuos žodžius, taip lengva ir gera buvo krūtinėje, kad negaliu net apsakyti. Rinkimai praėjo blogoje nuotaikoje, nes dzūkai pakrikštijo ir savo deputatą drg. Drobnį [4]. Mūsų žygis pavyko. Aiškiai buvo parodyta raudonajam slibinui, kaip Dainavos šalis atsiliepia į jų skelbiamus laisvus privalomus rinkimus."

Dar vienas panašus žygis

Varpas. (Užrašė Vytautas Kudarauskas, g. 1929 m. Gudakiemio kaime)

Emgėbistai linksminosi Merkinės klube. Keli mokiniai užlipo į sceną. Vienas jų išsitraukė iš degtukų dėžutės skutimosi peiliuką ir kad bikfordo „šniūras" geriau užsidegtų, jo galą nupjovė. Pirmas degtukas užgeso, o antras virvutę uždegė. Vaikai iš klubo spėjo pabėgti. Po kelių minučių sudrebėjo visa Merkinė. Žuvo MGB karininkas, du kareiviai, o keturiasdešimt trys buvo sužeisti [3]. Po kelių minučių MGB suėmė Vytautą Kudarauską ir Bernardą Navicką (g. 1929 m. Gelovinės k.). V.Kudarauskas kalėjo Mordovijos lageriuose ir grįžo į Lietuvą. B.Navickas, peršokęs Varėnos kalėjimo tvorą, pabėgo pas partizanus, buvo Kazimieraičio rinktinės štabo viršininkas, turėjęs Girinio slapyvardį, žuvo 1949 m. lapkričio 26 d. Varčios miško bunkeryje.

AKTAS

1948 m. balandžio 18 d. Merkinė

Mes, Merkinės vls. MGB skyriaus viršininkas, majoras Kotka, 31 š.p. vadas leitenantas Gnatiukas, karo gydytojas kapitonas Murenionokas surašėme šį aktą dėl to, kas pasakyta žemiau.

Š.m. balandžio 18 d., 19 val. 30 min. Merkinės valsčiaus centro klube per šokius įvyko sprogimas, dėl kurio žuvo leitenantas Obuchovičius, seržantas ir 8 šaulių kuopos eilinis – 10 kareivių sunkiai ir lengvai sužeista. Be to, sužeista MGB bendradarbis, vyr. leitenantas Baširovas ir jaun. leitenantas Lapo, Merkinės vls. MGB skyriaus liaudies gynėjų (neįskaitoma) ir Milius, iš vietos gyventojų sužeistas 21 žmogus. Iš viso žuvo 4 ir sužeisti 42 žmonės.

Dėl to ir surašytas šis aktas.

Merkinės vls. MGB skyriaus viršininkas majoras Kotka.
34 š.p., 3 š.k. vadas vyresn. leitenantas Gnatiukas

Karo gydytojas kapitonas Murenionokas

Visiškai slaptai

LSSR MGB 2–N valdybos viršininko pavaduotojui pulkininkui drg. Sinicynui

Raportas [6]

apie s/g nuveiktą darbą išaiškinant teroristinį–diversinį aktą Varėnos apskr. Merkinės vls.

Su s/g, iš viso 16 žmonių, 1948 m. balandžio 20 d. atvykau į Varėną, kur, man tik atvažiavus, padėtis buvo tokia:

Susprogdinus Merkinės klubą, buvo suimti įtariami įvykdę šią diversiją – du Merkinės gimnazijos gimnazistai Kudarauskas ir Navickas. Įtariama, kad būtent jie abu susprogdino klubą. Be to, Varėnos aps. MGB skyriuje buvo nepatikrintos agentūrinės medžiagos, kad Kudarauskas Merkinės miestelyje platino antitarybinius lapelius.

Per tardymą apskrities MGB skyriuje Kudarauskas prisipažino, kad kartu su savo draugu Navicku pagal banditų užduotį susprogdino Merkinės klubą, už tai gavę aukštą apdovanojimą, bet vėliau šiuos savo parodymus paneigė sakydamas, kad melavo, kadangi per tardymą jį mušė, tad, norėdamas mušimo išvengti, jis pats apie save prikūrė.

Navickas visai nieko nepasakė. Kudarauskas, savo parodymus paneigęs, jokių kitokių dalyvių nenurodė, išskyrus Navicką, kuris atkakliai atsisakinėjo nuo kaltinimų, pareikštų per tardymą.

Išaiškinti Merkinės klubo sprogdinimo tikriesiems kaltininkams, buvo nuspręsta ištardyti Kudarauską s/g būdu, persivilkusių MGB kareivių uniforma mūsų s/g smogikų lydimas į Vilnių tęsti tardymo. Miško kelyje s/g „atima" iš sargybos Kudarauską, nusiveda jį į mišką ir ten tardo, pasirėmę iš jo paimtais dokumentais, apkaltina išdavyste.

Turint omeny, kad Varėnos apskrityje 1947 m. žiemą s/g miške netoli Varėnos, vykdė „atėmimo" kombinaciją ir dėl to galėjo būti mūsų veiksmai išslaptinti ir tai Kudarauskas tikriausiai žino, buvo nuspręsta šią kombinaciją įvykdyti Trakų aps. teritorijoje, Valkininkų vls., Rūdininkų girioje. Nustatyti pasalos vietos mes išvažiavome į Valkininkų mišką ir, apsimetę inžinierine kariuomene, nustatėme tą vietą, kur įvyks „otbojus" ir kur po to nuvesti.

Įvykdyti operaciją buvo nuspręsta šitaip:

Kudarauską lydi s/g smogikai Krūkas, Molčianovas ir Šalijas, apskrities MGB skyriaus mašina, kurią vairuoja mūsų vairuotojas drg. Gončiarovas, siunčiama keliu per Eišiškių miestelį į Vilnių. Mašina iš Varėnos išvažiuoja vidurdienį. Neprivažiavus kelių kilometrų iki Eišiškių, mašina pradeda gesti, vairuotojas mašiną remontuoja, privažiuoja Eišiškes ir vėl remontuoja, pareikšdamas sargybos vyresniajam Krūkui, kad mašinos gedimas yra rimtas, bet jis pats galįs ją sutvarkyti. Kol mašina remontuojama, smogikai nusiveda Kudarauską į valsčiaus skyrių, kur jį saugo patys, laukdami, kol mašina bus suremontuota. Mašiną remontuoja iki sutemos. Vairuotojas, pabaigęs darbą, pareiškia, kad jis negarantuoja, jog mašina vėl nesuges. Nusprendžia važiuoti. Netoli miško, kuris yra už 20 km nuo Eišiškių, mašina visiškai sugenda. Krūkas pasilieka prie mašinos, o du lydinčiuosius, Molčianovą ir Šalijų, siunčia per mišką į Akmeniškius (yra tik Akmenynė) paskambinti į aps. MGB skyrių apie susidariusią padėtį, perdavęs

Kudarausko paketą su dokumentais Šalomui. Tie vedasi Kudarauską per mišką, vaizduodami, kad eina į Akmeniškius. Beeinančius per mišką pačiumpa banditai, sargybą „nukauna", o Kudarauską nusiveda toli į mišką, kur ima tardyti. Save s/g legenduoja kaip „Didžiosios Kovos" apygardos Perkūno brigados 5 kuopą, tardymo rezultatus smogikai informuoja mane per Kirvį ir Sakalą, kurie, reikalui esant, ateina pas mane į sutartą vietą miške.

Naktį į 20 d. nurodyta kombinacija buvo įvykdyta miške Akmenynės vls. teritorijoje. Vos atsidūręs tarp „partizanų" Kudarauskas ėmė jų prašyti, kad greičiau trauktųsi iš tos vietos, kur jį sučiupo, sakydamas, esąs svarbus nusikaltėlis prieš Sovietų valdžią ir jo gali ieškoti dideli kariuomenės junginiai. Kai smogikai jį nusivedė į saugią vietą ir „susipažino su dokumentais", Kudarauskas visiškai patikėjo esąs tarp Lietuvos partizanų ir taip kalbėjo:

Jis, Kudarauskas, kartu su savo draugu Navicku buvo užverbuotas Dainavos brigados vado Vanago (jau yra duomenų, kad Vanagas šiuo metu yra Dainavos apygardos vadas, vietoj žuvusio vado Ąžuolio). Jam buvo duotas Varpo (Kolokol), o Navickui Spartako slapyvardis.

Iš pradžių jie Merkinės miestelyje platino kontrrevoliucinius lapelius, kuriuos per ryšių punktą jiems perdavė Vanagas, punktui vadovavo Varpo dėdė Alinsksas Bronys, gyvenantis Merkinės vls. Masališkės k. Varpo žodžiais, jis turi ginklų: pistoletų, šautuvų ir šovinių, žino bunkerį, kuriame slepiasi banditai. Vėliau per Vanagą, Varpą ir Spartaką susisiekė su kitais ryšininkais–rezervistai iš Merkinės miestelio ir iš Vanago gavo uždavinį: įmesti į rinkimų komisijos kambarį granatas per rinkimus į darbo žmonių vietos tarybas. Iš Vanago per skyriaus vadą Vabariūną jis gavo su kapsulėmis granatas, kurias, posėdžiaujant rinkimų komisijai, ir įmetė į kambarį pro langą.

Po šio teroristinio akto Varpas mūsų organų buvo sulaikytas, bet, nesant įrodymų paleistas ir kartu su Spartaku tęsė savo kontrrevoliucinę veiklą, platino kontrrevoliucinius lapelius, apie rengiamas operacijas perduodavo banditams žvalgybines žinias, kurias gaudavo iš rezervistų, gyvenančių Merkinės mstl. ir aplinkiniuose kaimuose, tai aš nurodysiu žemiau.

Š.m. balandžio mėn. iš Vanago per banditą Bevardį Varpas ir Spartakas gavo užduotį susprogdinti Merkinės mst. klubą, kai jame vyks pasitarimas. Šiam tikslui per Merkinės gyventoją Kazį Bakanauską jiems buvo perduota 7 kg sprogstamos medžiagos, padegamoji virvutė ir kapsulės.

Kaip paaiškino Varpas, sprogstamąją medžiagą Bakanauskas įgaliotas bandito Vanago, išsimainė už samagoną iš sprogdintojų, dirbančių tiltų statyboje.

Banditas Bevardis instruktavo Varpą ir Spartaką, kaip elgtis su sprogstamąja medžiaga ir kaip sprogdinti.

Jie sukrovė sprogstamąją medžiagą į dėžę ir tokią miną padėjo po klubo scena. Per vieną posėdį klubą bandė susprogdinti, bet nesuveikė kapsulė.

Tada jie įstatė naujus detonatorius ir laukė patogaus momento. Š.m. balandžio 18 d., po to, kai klube pasibaigė iškilmingas posėdis ir prasidėjo šokiai, jie, Spartakas ir

Varpas, Bokušauskas ir Bakanauskas išvedė iš klubo savus žmones, kuriuos laikė nevertus žūti, ir susprogdino klubą.

Padegamąją virvutę uždegė Varpas ir Spartakas, po to pabėgo namo.

S/g smogikai Kudarauskui – Varpui išreiškė nepasitikėjimą dėl to, kad jis nieko neišdavė, ir jis savo ranka surašė parodymus apie savo veiklą Perkūno brigados vadui, taip pat parašė keletą laiškų savo bendrininkams, perspėdamas juos dėl arešto pavojaus, patardamas nelaukus išeiti į gaują.

Iš Varpo – Kudarausko parodymų matyti, kad Merkinėje veikė Vanago sukurta organizacija, kaip veikiantis jo rezervas – tokios sudėties:

Kudarauskas ir Navickas vykdė aktyvių diversantų teroristų vaidmenis, taip pat platino antitarybinius lapelius ir rinko Vanago banditams žvalgybinius duomenis.

Kudarausko dėdė Alinskas Bronys žino, kur yra du Vanago bunkeriai, kuriuose slepiasi iki 10–ties banditų, o jiems vadovauja skyriaus vadas Bevardis. Vietą, kur maždaug yra bunkeriai, Varpas pažymėjo s/g smogikų žemėlapyje.

Merkinės pašto viršininkas Kostas Paltanavičius peržiūri visus laiškus, siunčiamus MGB ir MVD adresu, padaro įdomesnių kopijas, kurias per Bronį Alinską siunčia Vanagui arba savo ryšininkams, bet jų Varpas nežino.

Du Merkinės vls. MGB skyriaus istrebitelių bataliono kariai – Lugauskas, kito vardo ir tėvavardžio Varpas nežino, bet jis Božio nežino todėl, kad jie buvo susiję su Spartaku. Šie kareiviai rinko žvalgybinius duomenis apie rengiamas operacijas ir per Spartaką perspėdavo Vanago banditus.

Kazys Bogušauskas su savo draugais taip pat rinko banditams žvalgybinius duomenis. Jo draugas Petras Bakanauskas platino kontrrevoliucinius lapelius, kuriuos perduodavo pats Kudarauskas, Spartakas. Be to, Bogušauskas banditams ir klubui sprogdinti parūpino sprogstamosios medžiagos ir dabar turi sprogstamosios medžiagos atsargų, kur ji paslėpta, žino Spartakas, kuris kartu su Bogušausku Kaziu šią medžiagą paslėpė.

Zigmas Lukšys ir Juozas Janulevičius – šitie du rezervistai turi tiesioginį ryšį su Kudarausku – Varpu, jie ginkluoti, palaiko ryšį su Vanago banditais, o taip pat artimai susiję su Vanagu.

Merkinės mst. kooperatyvo vedėjas, jo pavardės ir vardo Varpas nesakė, taip pat palaiko ryšį su banditais ir pagal jų užduotį ruošia kooperatyvo prekes ir pinigus, kuriuos per iš anksto inscenizuotą apiplėšimą numatęs perduoti banditams.

Alinskas Bronys taip pat yra rezervistas, turi ginklą ir tiesiogiai susijęs su Bevardžiu, bet klauso Kudarausko – Varpo. Jis per jį platina lapelius ir Vanago banditams renka žvalgybos duomenis.

Varpas pasakojo, kad yra dar keli rezervistai, taip pat pavaldūs jam, bet jie partizanams padeda mažai, ir jis mano, kad jų minėti Perkūnui neverta.

Varpas taip pat sakė, kad Merkinėje gyvena medicinos darbuotojas, jo pavardės ir vardo nenurodė, kuris banditus aprūpina medikamentais ir teikia jiems medicinos pagalbą.

Tuo Kudarausko – Varpo parodymai baigėsi. Daugiau klausinėti būtų buvę įtartina, tad nuspręsta jį perduoti kariuomenei atgal.

Kudarauskui smogikai pasakė, kad jie ryšininko buvo perspėti, jog miške prasideda „ablavos":, tad jam geriausia būtų pasislėpti bunkeryje, į kurį reikia eiti užrištomis akimis. Jam užrišo akis ir vedėsi į bunkerį.Einant per proskyną, Kudarauskas buvo suimtas smogikų, apsirengusių kareivių uniforma. Smogikai, lydėję Kudarauską, atsišaudydami pabėgo į mišką.

Suimtą Kudarauską išsivedė į kelią, kur iš anksto buvo organizuotas KP, ir po trumpos apklausos jis buvo mašina nuvežtas į Vilnių. Kudarausko dokumentai buvo likę pas smogikus, ir jie perdavė juos mums.

Tokiu būdu buvo baigta Kudarausko – Varpo kombinacija.

1948.IV.23 aš gavau potvarkį palikti du smogikus tęsti kombinacijos su Kudarausko laiškais ir kartu su s/g grįžti į Vilnių. Aš palikau Kerštą ir Šalomą, o su kitais smogikais išvažiavau į Vilnių.

Po operacijos smogikų nuotaika buvo gera. Jie tiksliai vykdė mano užduotis, s/g jautėsi darna. Ypatingai gerai dirbo Matrosas, kuris Kudarauską tardė, vaizduodamas banditų kuopos vadą. Kirvis ir Sakalas vaidino banditus ryšininkus. Jie greitai ir nepastebimai palaikė ryšį tarp manęs ir Matroso, laiku perduodavo įdomių faktų iš tardymo.

Kai Kudarauską nuvedė į mišką ir pradėjo aušti, jo dar netardė, vaizdavo, pasitraukia nuo „atbojo" vietos toliau. Jis dar ilgai vis įsižiūrėjo į smogikus tik po to pasakė, kad Jūs tikri partizanai. Mat persirengę stribukai šitaip elgtis negali. Pasakojo, kad žiemą Varėnos valsčiuje veikė stribukų grupė, persirengusi banditų uniforma. Jie apšaudė mašiną, vaizdavo, kad atima suimtuosius ryšininkus, juos vedė į mišką ir tenai tardė. Po tardymo ir po kautynių vėl atidavė kariuomenei kartu su protokolu, kurį stribukai buvo surašę miške. Vieną tokį, tardomą stribukų, MGB išvadavo. Jis ryšininkams papasakojo apie MGB padarytą kombinaciją. Ir jis iš pradžių galvojo, kad tokią kombinaciją daro ir su juo, bet paskui įtikino gryna smogikų banditiška šnekta, jų elgsena miške, kad jis turi reikalą su tikrais partizanais, todėl ir buvo su jais toks atviras.

Majoras drg. Sokolovas

Pasakoja Vytautas Kudarauskas

„Aš kadaise buvau girdėjęs apie tas kombinacijas, bet tuo metu iš galvos išėjo. Visiškai patikėjau, kad čia partizanai. Vežė mane jau iš Varėnos. Ten išbuvau dvi ar tris dienas. Na, ir veža. Mašinėlė atvira. Lengva, bet toks kėbuliukas. Sėdi penki sargybiniai, aš – ant grindų, jie iš šonų. Na, ir važiuojame. Buvo gal balandžio 21 diena. Jau apie vakarą, prieš temstant. Na, ir ką... šūviai. Maždaug apie Eišiškes. Kareiviai dingo, ir aš bėgti. Kaip žinot... parsivedė mane į mišką, visi uniformuoti, kuo puikiausiai kalba lietuviškai. Su jais ir antryt buvau. Paskui į vakarą man užrišo akis ir veda. Veda, bet vėl šūviai, man per sprandą, veidas kruvinas, pasirodo rusai. Tie dingo, ir vėl rusai. Atveža mane į Vilnių, o mano kišenės pilnos prikimštos proklamacijų. Vilniuje mane labai mušė. Kai duoda su kabeliu per sumuštas vietas, tai nugriūvi. Tada man buvo devyniolika metų..."

III DALIS

TĖVŪNIJOS

PŪŠČIOS GIRIOS PARTIZANAI

Pūščios girioje 1944 metais glaudėsi pirmieji Dainavos krašto partizanų būriai. Kitais metais iš šių būrių susiformavo Šarūno rinktinė ir jos vardas buvo duotas partizanų būrių junginiui, veikusiam plačioje geografinėje erdvėje nuo Nemuno, Dzirmiškės miško iki Kalniškės miško ir Lenkijos sienos.

Pirmuosius partizanus iš Nemuno kairiosios pakrantės kaimų subūrė Šarūnas – leitenantas Bolius Šimkonis, g. 1908 metais Liškiavoje, Ąžuolas – Antanas Bučionis, g. 1901 metais Buteliznos k., Aras – Jonas Petrauskas, g. 1907 metais Sankonių k., Liepa – Jurgis Ptakauskas, g. 1912 metais Mizarų k.

Žuvus Šarūnui (1945 m. vasario 6 d. Macevičių kaime), Pūščios girioje ir aplink ją veikusiems partizanams pradėjo vadovauti Alseika – leitenantas Vytautas Gontis, g. 1918 metais Šiauliuose, Leipalingio gimnazijos mokytojas. Jo vadovaujami Pūščios partizanų būriai buvo sujungti į vieną junginį, pavadintą Šarūno rinktine.

1945 metų rugsėjį Pūščios girioje, prie Dulgininkų kaimo, susitiko Kazimieraitis su Alseika ir aptarė būsimą Dainavos partizanų junginių struktūrą.

1945 metų lapkritį Siaubo partizanai atlydėjo į Ąžuolo partizanų būrį du užsienio žvalgus, lietuvų emigrantus, kuriuos perdavė palydėti per sieną į Lenkiją. 1945 m. gruodžio 2 d. žuvo lydėdamas per sieną žvalgus, ties Kučiūnais per susidūrimą su enkavėdistais partizanas Beržas – Antanas Milčius, g. 1918 metais Kučiūnų k., laimingai pasitraukė Balandis – Albinas Ramanavičius, g. 1920 metais Kučiūnų k., ir Kudzma – Kazys Valenta, g. 1922 metais Pertako k.

Kai 1945 metų spalio mėnesį Alseika iš partizanų pasitraukė, Kazimieraitis laikinuoju Pūščios partizanų vadu paskyrė Ąžuolą.

Pūščios partizanai dalyvavo Merkinės puolime.

1946 metų balandžio 16 d. Pūščios girioje, priešais rikiuotę, dalyvaujant partizanų vadams Vanagui, Siaubui, Mindaugui, Laisvūnui ir Antanaičiui, Kazimieraitis už drąsą ir uolumą apie 40 partizanų apdovanojo juostelėmis.

Kai Užnemunės partizanai buvo sujungti į vieną Šarūno rinktinę, Pūščios partizanų junginys pavadintas I kuopa, 1947 metais ji pervadinta į Vytenio kuopą, o 1948 metais – į Vytenio tėvūniją.

Dar 1945 metais keliolika Pūščios partizanų žuvo mūšiuose su NKVD, kiti buvo areštuoti arba pasidavė (žr. sąrašus – p. 505).

Ąžuolo vadovaujamoje rinktinėje buvo trys būriai (iš viso apie 50 partizanų).

I būrys
(Slapstėsi tarp Seiros ir Dulgės upelių)
Vadas:
1. Strazdas – Bolius Savickas, g. 1916 metais Mikalinos k.
Partizanai:
2. Skroblas – Jonas Leščinskas, g. 1919 metais Nelubonių k.
3. Kudzma – Kazys Valenta (kulkosvaidininkas), g. 1922 Pertako k.
4. Klajūnas – Bronius Sadeckas, g. 1923 metais Pertako k.
5. Mataitis – Viktoras Sukackas, g. 1924 metais Dulgininkų k.
6. Hanibalas – Juozas Sukackis, g. 1919 metais Dulgininkų k.
7. Barzdukas, Labutis – Petras Vilkelis, g. 1910 metais Dulgininkų k.
8. Nevėžis – Antanas Radziukynas, g. 1913 metais Leipalingyje.
(...)

II būrys
(Slapstėsi Gerdašių, Lipliūnų, Mizarų, Diržų, Kaziulių, Krivonių kaimuose ir kt.)
Vadas:
9. Šturmas – Kostas Treigys, g. 1920 metais Diržų k.
Partizanai:
10. Laiminas – Kazimieras Vaikšnoras, g. 1910 metais Buteliznos k.
11. Uola – Alfonsas Vaikšnoras (kulkosvaidininkas), g. 1913 metais Buteliznos k.
12. Lapinas – Leonas Ivoška, g. 1925 metais Petroškų k.
13. Žvirblis – Juozas Bankietas, g. 1922 metais Didžiasalio k.
14. Lapas – Juozas Šumskas, g. 1922 metais Mizarų k.
15. Baravykas – Bronius Butkevičius, g. 1920 metais Didžiasalio k.
(...)

III būrys
Vadas:
16. Paberžis – Martynas Jurašius, g. 1917 metais Pertako k.
Partizanai:
17. Kanapynas – Petras Bankietas, g. 1918 metais Menciškės k. (žuvus Paberžiui, Kanapynas vadovavo būriui).
18. Liūtas – Antanas Sotnikas, g. 1908 metais Macevičių k.
19. Milžinas – Bolius Sotnikas, g. Macevičių k.
20. Sikorskis – Bolius Navickas, g. 1927 metais Kučiūnų k.
21. Milžinas – Juozas Subačius (Ąžuolo ir Siaubo ryšininkas), g. 1918 m. Mizarų k.
(...)

Pūščios girios erdvė partizanams buvo per maža – iš visų pusių Nemuno ir kaimų suspausta, slapstytis joje buvo pavojinga, dar pavojingiau buvo, kai tą girią kaip amaras apsėdo agentūra. Šioje Šarūno rinktinės erdvėje partizanai žūdavo ne kautynių laukuose, bet bunkeriuose, savųjų arba MGB agentų išduoti. Daugybė šio krašto agentų juodą darbą pradėjo 1946 metais ir baigė nesėkmingais Vanago ieškojimais 1956 metais. Antai 1946 metais MGB informatoriams Nematančiam, Paišeliui ir Taurui įsako Lipliūnų kaime surengti vakarėlį, tikėdamiesi, kad į jį ateis ir partizanų. Agentas Gardinas 1946 metais kovo 3 d. pasiskundė MGB, kad iš jo nepažįstami partizanai atėmė kiaulę.

LDK Vytenio grupės partizanai Pūščios miške 1945 m.

LDK Vytenio grupės partizanai

LDK Vytenio grupės partizanai

LDK Vytenio grupės partizanai

LDK Vytenio grupės
partizanai

LDK Vytenio grupės būrio vadas
Petras Bankieta
KANAPYNAS

LDK Vytenio grupės partizanai

Zigmas Stravinskas
SAPNAS

Atpažinęs tik Kazio Lazicko iš Krivonių kaimo arklius, jis atsekęs net iki Norkūnų kaimo, kur gyveno partizanų ryšininkas Juozas Nasetka.[1]

1946 metų liepą majoras Guselnikovas, regzdamas klastą, areštavo buvusį partizaną ir užverbavo slapyvardžiu Kurokas. (Jis 1944 metais buvo įstojęs į partizanus, o 1945 metų liepą pasidavė). „Kadangi jis gerai žino Ąžuolo partizanus, tai jam užduota agentu smogiku įsiskverbti į jo būrį", – samprotauja enkavėdistas. Ir štai Kuroką su trimis areštuotais žmonėmis pasiuntė pjauti šieno ir „bandantį pabėgti" apšaudė. Paskui prie Leipalingio miške įtaisė „pašto dėžutę". Tolesnis Kuroko likimas nežinomas.[2]

Agentas Silnas (Silnyj) emgėbistams pranešė, kad jo žmona Menciškės kaimo miške sutikusi net septynis partizanus ir vieną atpažinusi. Jis esąs Vincas Volskas. Žinanti, kad jie čia dažnai būna. Į tą vietą 1946 metais rugsėjo 7 d. atvyko enkavėdistai, vadovaujami vyresn. leitenanto Vysotinskio. Per kautynes su enkavėdistais žuvo: Erdžius – Vaclovas Vaikšnoras, g. 1922 m. Sventojansko kaime, Liūtas – Vincas Volskas, g. 1920 m. Menciškės kaime, ir Klajūnas – Bronius Sadeckas, g. 1923 m. Pertako kaime.

1946 metų lapkričio 9 d. informatorė Žmona (Žena) pranešė, kad Kaziulių kaime, Vaikšnoro namuose (9490) dažnai lankosi partizanai. Toje vietoje lapkričio 11 dieną 17 valandą enkavėdistai surengė pasalą. Sekė, kaip du partizanai, ėję trobesių link, taikėsi lįsti į bunkerį. Nieko nelaukę, ėmė šaudyti. Tie atsakė ugnimi. Per susišaudymą žuvo Ąžuolo adjutantas Sukilėlis – Jonas Vitkauskas, g. 1928 m. Mizarų kaime, ir Milžinas – Jonas Subačius, g. 1918 m. Mizarų kaime.

Maršrutinis agentas Bijūnas 1946 m. lapkričio 8 d. Leipalingio enkavėdistams pranešė, kad Ąžuolo partizanai ateina į Margų kaimą ir dienoja Juzės Žukienės troboje. Atslinkę į Margų kaimą enkavėdistai pastebėjo, kad toje troboje kažkas yra. Įsiklausę suprato, kad partizanai vaišinasi. O šie pastebėjo, kad čia pat rusai. Partizanai pro langus paleido ugnį, vienas, iššokęs pro langą iš degančio namo, bandė pabėgti, kiti iš vidaus vis atsišaudė. Paskui, enkavėdistai atpažino, kad partizanas, bandęs pabėgti, buvo Uosis – Antanas Saveikis, gim. Leipalingyje, Klajūno brolis. Kiti du gulėjo apdegę pelenuose.[3]

Per susišaudymą buvo sužeistos trys moterys.

Leipalingio emgėbistų atpažinimo protokole parašyta:

„Mes, žemiau pasirašę, Leipalingio vls. MVD skyriaus viršininkas leitenantas Guščinas, 94 pasienio dalinio mangrupės viršininkas Košeliovas, dalyvaujant Leipalingio gyventojams Gusakovui ir Čereškai, atpažinome lavoną – apžiūrėję nustatėme, kad jis – Saveikis Antanas, Liudviko s., Leipalingio gyventojas. Bandito lavoną po atpažinimo užkasėme už 500 metrų nuo Leipalingio".[4]

1946 metų lapkričio 23 dieną Abarauskų kaime, Jono Šerkšno sodyboje, bunkeryje enkavėdistai suėmė Viršilą – Bolių Virbalį, g. 1915 metais Bertašiūnų kaime. Suimtasis prisipažino, kad 1945 metų balandį įstojo į Aro būrį, Šarūno rinktinės vadui Alseikai Pūščios girioje davė priesaiką. Pasakojo, kad rinktinė turi tris batalionus: Veisiejų bataliono, vadas Margis, Leipalingio – Ąžuolas ir Kapčiamiesčio – Paberžis". Alseikos adjutantas – Bijūnas.

Aras – Jonas Petrauskas, g. 1907 m. Sankonių k.
Margis – Vytautas Vabalas, g. 1918 m. Lasevičių k.
Paberžis – Martynas Jurašius, g. 1917 m. Pertako k.
Bijūnas – Antanas Šerkšnas, g. 1920 m. Vilkanastrų k.

1947 m. spalio 20 d. Šarūno rinktinė, veikianti Pūščios girioje, buvo pervardinta į LDK Vytenio partizanų grupę, o jos vadu paskirtas Liepa (jam žuvus, grupei vadovavo Nevėžis), o štabo viršininku – Liepos adjutantas Dikas – Algimantas Paliutis, g. 1948 m. Šapurų k. Žuvus Nevėžiui, grupei vadovavo Barzdukas (Labutis) – Petras Vilkelis, g. 1910 m. Dulgininkų k.

Partizanų žūtys

1947 metų vasario 10 d. Kalvių kaime per MGB siautėjimus žuvo Bronius Maciulevičius, g. 1926 metais, Ona Vengrauskaitė, g. 1924 metais ir Ona Šerkšnaitė, g. 1925 metais.

Informatorius Janas pranešė, kad vasario 13 d. Valančiūnų kaime, Vinco Valentos sodyboje žuvo Liūtas – Antanas Sotnikas.

Emgėbistai, suradę siūlo galiuką, rado ir kamuolį [5]

Lazdijų aps. MGB skyriaus viršininkas papulkininkis Litvinovas MGB ministrui generolui majorui Jefimovui rašė:

„1947 metais sausio 11 d. Leipalingio vls. MVD skyriaus buvo išsiųsta į Vilkininkų kaimo rajoną (9486) RPG. Kelyje sulaikė be dokumentų moterį, kurią, atvežę į Leipalingio vls. MVD skyrių, ištardė. Ji papasakojo, kad jos vyras, Juozas Rozga, gim. 1909 metais, priklauso Liepos būriui ir dabar slepiasi bunkeryje, esančiame Nelubonių kaime. Tą vietą galinti parodyti. RPG surado bunkerį, kuriame buvo Rozga, per suėmimą jis buvo sužeistas į koją. Jis pasisakė, kad yra gimęs 1908 metais Mažeikių rajone, Ylakių vls., Šulpetrių kaime, slapyvardis Rimgaudas. Per karą tarnavo vokiečių armijoje ir buvo sovietų lageryje, iš ten pabėgęs, įstojo į Liepos būrį. Pagal Rozgos parodymus mes suėmėme Abramavičių, kuris per tardymą pasakė, kad už 100 metrų nuo jo ūkio, po plento tiltu (gal prie upelio, vardu Bilsnyčia? – B.K.) yra bunkeris, kuriame slepiasi 3 partizanai."

Enkavėdistai Mizarų kaime (9090) surado po plento tiltu bunkerį su partizanais. Į enkavėdistų reikalavimą pasiduoti partizanai atsakė ugnimi. Žuvo Žvirblis – Juozas Bankietas, Baravykas – Bronius Butkevičius ir Lapas – Juozas Šumskas. Rimgaudo likimas nežinomas.

MGB pinklėse [6]

Apie partizaną Žvirblį yra MGB dokumentų, kaip antai:

1947 m. kovo 7 d. L. einančiam MGB 2–N valdybos viršininko pareigas papulkininkiui Vasiljevui

1946 metais sausio 24 d. buvo užverbuotas agentu smogiku, slapyvardžiu Brolis, partizano, veikiančio Liepos būryje, brolis. Agentui Broliui buvo duota užduotis susitikti su savo broliu ir kartu su juo fiziškai sunaikinti būrio vadą Liepą.

Ryšium su tuo, kad agento Brolio brolis 1947 metais sausio 16 d. kartu su kitais dviem partizanais buvo nukautas, jį toliau agentu smogiku panaudoti nėra galimybės, todėl jis panaudojamas tik informatoriumi.

Lazdijų aps. MGB skyriaus viršininkas Litvinovas

1947 metais balandžio 21 d. MGB 2–N valdybos viršininkas majoras Figūrinas Laz-

dijų aps. MGB skyriaus viršininkui papulkininkiui Pšeničnikovui rašė: „To išvadoje Jums būtina peržiūrėti savo sumanymą dėl Brolio tolesnio panaudojimo ir pasiųsti jį ne pagal šią kryptį."

(Kalba netaisyta)

MGB 1947 metų birželio 21 d. Vilkanastrų kaime, Grauželio namuose, bunkeryje suėmė Stasį Bankietą – partizaną Stungrį – „agentą Brolį".

Tais pačiais tikslais suėmė ir mokytoją Veroniką Gruodytę ir ją užverbavo: „Verbuoti pagrindas, rašo MGB, buvo tokia medžiaga: 1947 metais sausio 24 d. ant Vilkanastrų mokyklos sienų, kur Birutė (jai duotas agentės slapyvardis – B.K.) dirbo mokytoja, buvo išklijuoti antisovietiniai atsišaukimai... Nuo verbavimo pradžios Birutė savo pažadų nevykdė". Kitame dokumente parašyta: „Informatorė Birutė. Darbo byloje Nr.18303 agentūrinės medžiagos nėra, nes ji nuo verbavimo dienos jokios medžiagos nepateikė".

Lazdijai, 1947 m. rugpjūčio 5 d. Petrovas.

Dėl to SSSR MGB Ypatingasis pasitarimas 1948 m. balandžio 8 d. nepaklusnius „agentus" nuteisė. Veronika Gruodytė gavo 8 metus, o Stungrys – Stasys Bankietas 10 metų.

Apie partizano draugystę

Štai ką jie rašo: „1947 m. gegužės 16 dieną užverbavome du žmones. Vertingas agentas Miškas, g. 1927 metais ir gyvenantis Merkinės valsčiuje, raštingas, dirba Druskininkų pašto telefonininku". Šnipo padedami, emgėbistai gavo partizano rašytus Miškui laiškus. Juos perskaitę, suėmė patylom („neglasno") Mišką, ištardė ir užverbavo.[7] Pamokė, ką daryti, kad partizanas Juozas Treigys pasiduotų. Todėl partizano mylimoji raštelius rašinėja ar žodžiu pranešinėja apie partizanus. Tie agentūriniai pranešimai iš šalies atrodo kaip nekaltos šnekos...

Šaltinis Miškas
Priėmė Jefremovas
Visiškai slaptai
Druskininkai, 1947.V.30

Agentūrinis pranešimas [8]

1947 metų birželio 28 d. Druskininkų progimnazijos mokinė Ona Dūdytė pasikvietė šaltinį nueiti į Leipalingio vls., Lipliūnų kaimą, į svečius pas jos tetą Sadeckienę, kur galės susitikti su banditu Juozu Treigiu.

Kai ėjome į kaimą, ir buvo dar per kilometrą iki Lipliūnų kaimo, iš miško išėjo banditas ir paklausė, kur mes einame. Mes atsakėme, kad einame į Lipliūnus pas Sodeckienę. Tada banditas mus paleido, sakydamas, kad ta teta yra gera. Pas Sadeckienę atėjome 3 valandą, pailsėjome, o pavakare išėjome į kiemą pasėdėti. Vakare 10 valandą kažkas už nugaros priėjo ir paėmė už pečių. Išsigandome ir atsigręžę pamatėme, kad už nugaros stovi būrio vadas Liepa – Ptakauskas iš Mizarų kaimo. Jis buvo ginkluotas automatu ir pistoletu. Su juo buvo dar vienas banditas. Po kiek laiko atėjo dar aštuoni, su kuriais buvo Juozas Treigys ir jo brolis.

Ptakauskas – Liepa su mumis kalbėjosi ir juokavo. Šaltinis pasakė, kad jis partizanams pavydi: jie gražiai aprengti, pavalgę ir laisvi. Liepa atsakė, kad nėra ko pavydėti, nes visada esame pavojuje, slapstomės nuo persekiojimų, o su partizanais būdamos moterys labai trukdo, kai susiduriama su rusais, sutrinka ir nežino, ką daryti, o jas reikia saugoti.

Paskui šaltinis sėdėjo Sadeckienės trobos prieangyje su Treigiu, deja, pasikalbėti ilgiau neteko, nes atėjęs Liepa liepė eiti. Treigys dar norėjo šiek tiek užtrukti, bet Liepa paskubino: „Per vaišes ir merginas mes dažnai įkliūvame, todėl rizikuoti neverta".

Nueidamas Treigys šaltiniui pasakė, kad jiems neteko pasikalbėti, bet kai po 3–4 dienų sugrįš iš Kapčiamiesčio apylinkių, tai susitiks ir pasikalbės.

Treigys skundėsi, kad pastaruoju metu jo vieno niekur neleidžia eiti ir su šaltiniu susitikti pasidarė sunkiau.

Kai Liepos būrys išėjo, atėjo Vaikšnoro, buvusio Švendubrės kaimo gyventojo, būrys – apie 10 vyrų. Partizanai pas Sadeckienę atsigėrė pieno ir išėjo.

Liepos būryje partizanai ne jaunesni kaip 25–erių metų, Vaikšnoro būryje – visi jauni, ne senesni kaip 20–ties metų. Liepos būryje partizanai apsirengę civiliškai, o Vaikšnoro – visi uniformuoti.

Šaltinis, pernakvojęs pas Sadeckienę, su Dūdyte patraukė tiesiai į Druskininkus. Maždaug už kilometro nuo Sadeckienės namų vėl sutiko partizanus iš Vaikšnoro būrio. Jie klausinėjo, ar eidamos nepastebėjo jų bunkerio. Jos atsakė, kad nepastebėjo. Paskui jie nuėjo į mišką, o šaltinis su Dūdyte – į Druskininkus.

Eidama Dūdytė sakė, kad kareiviai neseniai ėjo šiuo keliu, kiti mišku, o partizanai juos matė ir bijojo, kad jų nerastų. Dūdytė sakė, kad partizanų bunkeris yra miškelyje, medeliais ir krūmais užmaskuotas, kitas bunkeris apdengtas žagarais. Visi bunkeryje nebūna, kiti jį iš visų pusių saugo. Kai juos rusai suranda, jie bėga, ir taip juos nuvilioja nuo bunkerio.

Leipalingio valsčiaus MGB skyriaus vyr. įgaliotinis
vyresn. leitenantas (Zavolodka)

Šaltinis Miškas
Priėmė Jefremovas
Visiškai slaptai
1947.VI.23.
Druskininkai

Agentūrinis pranešimas [9]

1947 m. birželio 22 d. Druskininkų progimnazijos mokinė Ona Dūdytė pakvietė šaltinį nueiti į Leipalingio valsčiaus Lipliūnų kaimą pas pastarosios tetą Sadeckienę, kur šiek tiek pabuvo. Maždaug 8 val. vakaro į Sadeckienės namus atėjo pažįstamas šaltiniui banditas Juozas Treigys, su kuriuo šaltinis pasisveikinęs paklausė – kaip jis čia pakliuvo. Treigys atsakė, kad jis vyrams tai sakęs, jog buvojant Lipliūnų kaime – lankantis pasidarė sunkiau susitikinėti, kadangi čia dažnai būna kareivių ir apskritai nusibodo visą laiką slapstytis ir laukti mirties. Tada šaltinis pasakė, kad tokio gyvenimo reikėjo atsisakyti ir atvirai gyventi. Tada galima būti kartu ir apsivesti. Treigys pasakė, kad džiaugtųsi tuo, bet nežino, kaip tai padaryti, ir paprašė šaltinį tyliai sužinoti Druskininkuose, ar negalima būtų legalizuotis ir įsidarbinti, pridūręs – jog ir jo brolis nori legalizuotis.

Šaltinis pažadėjo tai kaip nors sužinoti. Deja, Treigys tuo suabejojo, ar tik nebus dar blogiau, ir pateikė pavyzdį, kad vienas banditas legalizavosi, o paskui jį uždarė į kalėjimą, sumušė ir privertė parodyti bunkerius. Šaltinis Treigį paklausė, ar jam leidžia legalizuotis kiti banditai ir jų viršininkai. Treigys atsakė, kad jų leidimo neprašys, o dėl kitų banditų jis pasakė, kad jau seniai daugelis nenori būti gaujoje ir nori legalizuotis, bet nežino, kaip tai padaryti, ir visi laukia, kas pirmas pradės ir kas iš to išeis. Treigys pasakė, kad jų reikalai beviltiški. Viršininkai visą laiką žada, kad greitai Anglija ir Amerika padės, bet karo vis dar nesimato ir niekas tuo daugiau nebetiki, kad greitai karas bus, tikriausiai, ir vėl žiemą teks išgyventi miške.

Pokalbiui sutrukdė kiti banditai, kurie po kiek laiko atėjo pas Sadeckienę. Jų iš viso buvo 10 vyrų, visi jauni, ne daugiau kaip 20–ies metų, ginkluoti šautuvais, visi apsirengę naujutėlaite tamsiai žalios spalvos uniforma, ant kairiosios rankovės trispalviai antsiuvai (geltonos, žalios ir raudonos spalvos), lietuviškomis kepurėmis ir auliniais batais.

Jiems iš paskos įėjo maždaug 20–30–ies metų banditas, apsirengęs Lietuvos kariuomenės karininko uniforma su antpečiais, kurį banditai vadino Vadu. Šaltinis pastarąjį atpažino, kaip buvusį vokiečių žandarą Druskininkuose – Vaikšnorą iš Švendubrės. Kiti jauni banditai pokalbyje su šaltiniu pasakė, kad jis turi žmoną ir vaiką, kurie gyvena kažkokiame kaime netoli Lipliūnų. Namų šeimininkė Sadeckienė pasiūlė banditams pavalgyti, bet pastarieji gėrė tiktai pieno ir pabuvę gal 15–20 minučių, ruošėsi eiti, kadangi Vadas įsakė eiti, nes iš kažko sužinojo, kad netoliese yra kareivių.

Treigys norėjo dar truputį pasilikti su šaltiniu, bet kiti banditai pasakė, kad mes tavęs nepaliksime dėl moters pražūti. Banditai ir Treigys išėjo į mišką už Sadeckienės namų.

Kol banditai buvojo pas Sadeckienę, Dūdytė buvo kartu su šaltiniu ir ypatingų pokalbių nebuvo, sėdėjo ir kalbėjosi bendromis temomis. Tarp kitko, šaltinis juokais pasakė jauniems banditams: „Kai jus užpuls rusai, tai visi išbėgiosite, nes jauni ir kariauti nemokate". Banditai atsakė: „Neišbėgiosime, o jeigu kariauti nemokame, tai išmoksime". Bet šaltinis pastebėjo, kad visi banditai nelinksmi ir iškankintos išvaizdos, o Vadas piktas ir visą laiką tylėjo, vis išeidavo į kiemą, pro langą žiūrėjo.

Atsisveikindamas Treigys pasakė, kad jiems reikėtų susitikti šeštadienį ar sekmadienį, kad susitikimo vietą ir laiką pasakys Dūdytė arba sesuo.

Išėjus banditams, šaltiniui Dūdytė parodė į miško pusę už Sadeckienės namų ir pasakė, kad ten, bunkeriuose, gyvena banditai, bunkeriai gerai užmaskuoti. Čia pat Dūdytė papasakojo, kad banditams trukdo vietos gyventojų karvės, kurios nuolat ateina prie bunkerių, ieško maisto likučių, bulvių lupenų, o kartą atėjusios apvertė katilą, kuriame buvo sudėtos virti nuskustos bulvės ir jas suėdė. Šaltinis patvirtino, kad tai ta pati vieta, apie kurią pranešė anąsyk. Be to, Dūdytė eidama pasakojo, kad neseniai pagavo vieną banditą iš Didžiasalio kaimo, kuris buvo ištremtas, bet iš tremties pabėgo, įstojo į gaują, bet legaliai gyveno savo namuose ir kartą jį buvo areštavę, o dabar suėmė su pistoletu.

Šaltinis eidamas domėjosi, kur dabar gyvena jo pažįstamas Juozas Treigys. Dūdytė atsakė, kad jis gyvena pas vieną ūkininką už 4 kilometrų nuo Lipliūnų kaimo kartu su broliu, bet kaimo pavadinimo ir ūkininko pavardės nepasakė, net ir tada, kai šaltinis dar paklausė. Dūdytė sakė, kad ten daug uogų ir kitą sekmadienį kartu su šaltiniu eis uogauti, kur ir susitiks su Treigiu.

Iš Albinos Treigytės pasakojimo.

„Turėjau tris brolius. Vienas žuvo prie Skirdžiaus ežero, antras – prie Nemuno, o trečias – Didžiasalyje. Motiejus žuvo 1947 m. gegužės 14 d. prie ežero. Jie buvo septyniese. Iš ryto dar vandens pasisėmė, ir rusai... Tikriausiai kažkas pasakė. Čia toks Lazauskas siautėjo."

MGB dokumentuose rašoma, kad sekti brolius Treigius buvo užverbuotas informatorius Pistoletas – g. 1891 m. Švenčionių aps. Rasališkių k., gyvenantis Diržų k. Informatoriaus 1947 m. liepos 19 d.pranešime sakoma: „Šaltinis būdamas Gerdašių bažnytėlėje girdėjo kaip Treigių motina Marija moteriai kalbėjo: „Gegužės 12 d. rusų azijatai nušovė jos sūnų Motiejų, o Vaikšnorą iš Šventojansko sužeidė į koją. Ji eis į Leipalingį, kur turi pažįstamą ir sužinos apie rusų kariuomenę.

„Juozas žuvo prie Nemuno, – pasakojo A.Treigytė. – Jis turėjo Druskininkuose merginą Jadzę Krūkonytę, kuri dirbo pašte. Su ja dar vokiečių laikais draugavo. Merginos iš mūsų kaimo mokėsi Druskininkuose, tai su ja vis pareidavo. Pas Oną Dūdienę – Sadecko seserį Lipliūnuose vis abu susitikinėdavo. Vieną sekmadienį, jau pasnigta buvo, jis palydėjo ją prie Nemuno, atrakino valtį, pasodino ir žiūrėjo, kaip ji iriasi per Nemuną. Iš anos pusės jį rusai nušovė..."

Leipalingio vls. MGB skyriaus vyr. operįgaliotinis
vyresn. leit. Zavoloda
1947.VII.7.
LSSR valstybės saugumo ministrui
generolui majorui drg. Jefimovui
Vilnius

Specpranešimas [10]
apie dalinį Liepos gaujos likvidavimą ir bunkerių radimą

Iš informatoriaus Nematančio buvo gauta duomenų, kad Liepos gaujos dalyviai dažnai lankosi pas Lipliūnų ir Diržų kaimų gyventojus.

Realizuojant informatoriaus Nematančio duomenis, š.m. gruodžio 14 d. Lipliūnų k. (8690) ir Diržų k. (8890) rajone, Leipalingio vls. buvo įvykdyta čekistinė karinė operacija, kurioje dalyvavo MGB VV 34 ir 261 šaulių pulkai. Per operaciją Lipliūnų kaimo gyventojos Danios Vaikšnorytės namuose buvo nukautas Šarūno rinktinės 1–osios banditų kuopos vadas Ptakauskas Jurgis, Karolio s., g. 1911 m. Lazdijų apskr., Leipalingio vls., Mizarų k., lietuvis, nepartinis, iš buožių, slapyvardis Liepa, vokiečių okupacijos metais dirbo Kauno policijos skyriaus viršininku.

Diržų k. rajone, miške, buvo nukautas eilinis banditas iš Liepos gaujos – Treigys Juozas, Alekso s., g. 1924 m. Lazdijų aps., Leipalingio vls., Diržų k., lietuvis, nepartinis, iš vidutinių valstiečių, slapyvardis Kadugys.

Iš nukautųjų banditų paimta:

2 automatai, 2 pistoletai, 1 granata ir 30 šovinių, dokumentai, turintys operatyvinę reikšmę.

Ptakauskas ir Treigys yra agentūrinėje „Brodiačije" byloje Nr.419.

Operacijos metu sunaikinti 3 banditų bunkeriai.

Operacijoje pasižymėjo MGB VV 261 pulko eilinis Gruševskis Anatolijus Josifovičius, pastarasis asmeniškai nukovė banditų vadą Ptakauską. (...)

Atpažinimo protokolas [11]

1947 m. gruodžio 15 d.

Leipalingio mst.

Aš, Leipalingio vls. MGB skyriaus leitenantas Augaitis, dalyvaujant Lazdijų aps., Leipalingio mst. gyventojams Šimanskui, Antanui Mackevičiui ir Vladui Maslauskui šiandien atpažinome banditus, nukautus per 1947 m. gruodžio 14 d. čekistinę karinę operaciją, tai buvo:

1. Ptakauskas Jurgis, slapyvardis Liepa, g. LSSR, Lazdijų aps., Leipalingio vls., Mizarų k., maždaug 38 metų, buvo gaujos vadas, kuri veikė Pūščios miško rajone.

2. Treigys Juozas, Alekso s., slapyvardis Kadugys, g. Lazdijų aps., Leipalingio vls., Diržų k., maždaug 23 m., buvo asmeninis Liepos gaujos vado adjutantas, turėjo puskarininkio laipsnį.

Dėl to ir surašytas atpažinimo aktas.

Leipalingio vls., MGB skyriaus viršininkas leitenantas (Augaitis)
(Šimanskas)
(Mackevičius)
(Maslauskas)

Kopija tikra: Apskrities MGB skyriaus vyr. operįgaliotinis, vyresn. ltn. (Zavolodka)

Pažyma: Atpažinimo protokolo originalas yra agentūrinėje Brodiačije byloje Nr.419

Pas nukautą Liepą MGB rado dokumentus, tarp kurių buvo Šarūno rinktinės 1947 m. spalio 20 d. įsakymas Nr.1 ir lapkričio 6 d. įsakymas Nr.2. Juose buvo parašyta, kad Vytenio grupę sudaro trys būriai:

I būrio vadas Petras Vilkelis – Barzdukas.

II būrio vadas Antanas Radžiukynas – Nevėžis (J.Kizelaičio parodymuose rašoma, kad Nevėžis buvo „A" štabo organizuotos puskarininkių mokyklos instruktorius).

III būrio vadas Martynas Jurašius – Paberžis.

Nevėžio žūtis

1948 m. gegužės 4 d. Gerviškių k. Leipalingio skyriaus enkavėdistai, vadovaujami vyresn. leitenanto Šepilovo, nukovė Nevėžį, Skroblą ir Balandį – Albiną Ramanavičių, g. 1921 m. Kučiūnų kaime. Operacijoje pasižymėjo, rašo MGB, jaunesnysis leitenantas Macenis.

Apie žuvusių partizanų mirtį buvo sukurta tokia daina:

Mirtim jie džiaugės trijų vyrų,
Kurie ramiai kraujuos gulėj.
Nevėžis, Skroblas ir Balandis...
Kartoj linguodami rugiai.

Paberžio žūtis

1949 m. vasario 26 d. Krivonių kaime emgėbistai suėmė partizaną Uolą – Alfonsą Vaikšnorą, g. 1913 m. Buteliznos kaime. Su juo ėjusį III būrio vadą Paberžį vijosi keliolika kilometrų ir Vilkanastrų kaime nušovė.

Per tardymą Uola pasakojo, kad Pūščios miške yra apie 50 bunkerių. Parodė Barzduko bunkerio vietą. 1949 m. kovo 9 d., Onos Paliutienės troboje, bunkeryje, priešindamiesi kariuomenei, žuvo Barzdukas, Milžinas – Bolius Sotnikas, Vėjūnas – Juozas Barkauskas ir Tautmylis – Petras Žakevičius.

Beje, anksčiau Uolą Kazimieraitis buvo apdovanojęs juostele už drąsą.

Alfonsas Vaikšnoras – Uola

Iš 1949 m. kovo 2 d. tardymo protokolo[12]

(...)

Šiauriau Lipliūnų kaimo, už kokių 700–800 metrų, miške yra bunkeris, įrengtas 1948 m. rudenį, jame telpa 2 žmonės. Po pušimi iškasta duobė ir iš netašytų rąstų padarytos sienos ir lubos. Užmaskuotas spygliais ir samanomis. Įėjimas uždengtas dangčiu, kuris atidengiamas užmaskuota viela. Šis bunkeris įrengtas Šturmo grupei. Šiame bunkeryje slėpėsi Tigras ir Žaliamiškis. Tigras buvo nukautas Krivonyse, o Žaliamiškis slepiasi bunkeryje, apie kurį kalbėjau anksčiau, vienas. Aš paskutinį kartą šiame bunkeryje buvau 1948 m. gruodžio 27–28 dienomis. Tikslios bunkerio vietos nežinau, bet vietovę parodyti galiu.

Norkūnų kaimo rajone, Norkūnų miške yra 1947 vasarą įrengtas bunkeris, kuriame telpa 6–7 žmonės. Vietovę galiu parodyti. Jis yra 2 1/2 m pločio ir 3 m ilgio, iš rąstų, užmaskuotais spygliais ir samanomis. Dangtis atidengiamas užmaskuota viela. Šiame bunkeryje slepiasi: Barzdukas, Kielė, Milžinas ir (?). Jame paskutinį kartą buvau 1948 m. gruodžio 10 d. Barzduko bunkerį gerai žino ryšininkas Juozas Nasetka, jis gali parodyti (Juozas Nasetka, g. 1907 m. Sventojansko kaime, gyvena Norkūnų kaime).

Iš 1948 m. kovo 10 d. J.Nasetkos parodymų.

(...) „Trečią kartą Barzduką mačiau 1949 m. kovo 6 d. Smališkių kaime, Leono Paliučio namuose. Kai aš įėjau į trobą, Barzdukas, atidengęs bunkerio dangtį, kuris buvo įtaisytas krosnyje, iš jos išlindo ir manęs paklausė, ko aš atėjau. Aš atsakiau, kad noriu pirkti paršą, bet L.Paliutis atsakė, kad paršo neparduos. Daugiau su Barzduku nekalbėjau ir išėjau".

„Be tų bunkerių, apie kuriuos išpasakojau, žinau apie 30 bunkerių Pūščios miške, kuriais naudojomės laikinai, per siautimus („ablavas"). Šiuos bunkerius žino tik banditai"– Uola

Aktas

1949 m. kovo 9 d. Leipalingis

Mes, žemiau pasirašę, LSSR MGB darbuotojas majoras Trusovas, Lazdijų aps. MGB skyriaus 2–N poskyrio viršininko pavaduotojas kapitonas Koroliovas, MGB VV 34/2 š.p. vadas kapitonas Burlakovas ir suimtas banditas Alfonsas Vaikšnoras, slapyvardis Uola, surašėme šį aktą dėl to, kad šią dieną, pagal bandito Vaikšnoro duomenis ir jam asmeniškai dalyvaujant, Leipalingio vls., Norkūnų kaime buvo surastas bunkeris, kuriame slėpėsi trys banditai.

Per susišaudymą du banditai buvo nukauti, o vienam pavyko pabėgti.
1. Bolius Sotnikas – Milžinas.
2. Juozas Barkauskas – Vėjūnas.
Buteliznos kaime išaiškintas bunkeris, iš kurio paimta ginklų.

Parašai

Ten ir tada žuvo Vytenio tėvūnijos vadas Barzdukas – Petras Vilkelis, g. 1910 m. Dulgininkų kaime.

Virš bunkerių kvatojo šmėklos
Ieškojo nekaltų aukų.
Mielas Vėjūne, Milžinėli,
Apšlakstėt bunkerį krauju...

Perletas [13]

Kapčiamiesčio MGB skyriaus viršininkas Bobkovas užverbavo agentą Perletą, g. 1928 metais. Perleto motina išvežta į Sibirą, o jis vis slapstosi. MGB, jį verbuodama, pažadėjo sugrąžinti iš Sibiro motiną, jeigu jis su jais bendradarbiaus.

Ir štai 1950 metais sausio 28 d. kariuomenė, vedama Perleto, išėjo į Paliepio kaimą. „Nepriėjus bunkerio, rašo MGB, Juozo Barkausko sodyboje kariuomenė susidūrė su trimis partizanais". Per susišaudymą žuvo Miškas – Juozas Braslauskas, g. 1915 metais Pertako kaime, I būrio vadas Žvejas – Juozas Dabušinskas, g. 1918 metais Snaiginio kaime, ir partizanas slapyvardžiu Vakaras.

„Kai prasidėjo susišaudymas, rašo MGB, Perletas, kaip buvo su Bobkovu susitaręs, pabėgo". Emgėbistai, ieškodami partizanų, ir paskiau išnaudos niekieno nepastebėtą „bėglį".

Papartis

1950 metais birželio 2 d. 00 val. Vytenio tėvūnijos vado Paparčio – Juozo Volungevičiaus būrio partizanai Bedalis ir Savanoris (jie anksčiau priklausė Mindaugo tėvūnijos 2 būrio 3 skyriui) Valentų kaime apšaudė stribus. Iš užsiliepsnojusios apylinkės pastato vienas po kito ėmė šokinėti pro langus stribai. Varviškės garnizono enkavėdistai, išgirdę šaudymą, atskubėjo „liaudies gynėjams" į pagalbą. Šuo, vedęs enkavėdistus, pametė partizanų pėdsakus ir persekiojimas nutrūko. Iš Lazdijų atvyko valsčiaus MGB skyriaus viršininkas drg. Petrošius ir prisakė savo agentams Paslapčiai, Irenai, Budriui ir Lesnojui sužinoti, kas dalyvavo stribų užpuolime. Agentai informavo, kad užpuolime dalyvavo jau minėti partizanai ir Juozas Valenta, kurį MGB spalio 30 dieną areštavo.

Paparčio žūtis [14]

1950 metų gegužės 27 dieną agentai Žmona (Žena) ir Mackeliūnas pranešė, kad Dulgininkų kaime, pas Ivanauską lankosi partizanai. Tenai birželio 5 dieną MGB surengė kariuomenės pasalą. Naktį vienas partizanas, išėjęs kiemą, pamatė, kad yra apsupti. Per susišaudymą su kariuomene žuvo Vytenio grupės vadas Papartis – Juozas Volunge-

vičius, g. 1926 m. Paserninkų kaime, 2 būrio vadas Radastas – Juozas Kanklevičius, g. 1932 m. Miškinių kaime ir Savanoris – Juozas Rutkauskas, g. 1902 m. Barčių kaime.

Žuvo ir vienas kareivis – Kurtinas Viktoras Leonovičius.

Diemedis Vytenio tėvūnijos vadu paskyrė Sapną – Zigmą Stravinską, g. 1918 metais Vilkininkų kaime.

1950 metais liepos mėn. agentas Gardinas pranešė, kad Vytenio tėvūnijos šeši partizanai slapstosi Pūščios miške, tarp Lipliūnų ir Krivonių kaimų, netoli Dūdienės namų.

1950 metų lapkričio 19 dieną, apsuptas kariuomenės, Kancevičiaus namuose nusišovė Vaidila – Juozas Matulevičius, g. 1928 metais; jis buvo pabėgęs iš sovietų armijos.

Pasakoja Matulevičiūtė:

„Rusams pranešė Jonas Petrauskas. Macenis... Jis, rodos, buvo Lietuvos kacapas. Leipalingyje, Kauko namuose, gyveno su savo šeima. Dar neseniai kažkas jį matė Šeštokų geležinkelio stotyje: eina su baltu lietpalčiu, su lazdele, jau visai senukas. Kai mane tardė, turėjau ilgas kasas, tai nurovė: „Sakyk, bliade, kur yra banditų bunkeris?!" Tada man buvo 17 metų. Jis žmonėms nagus lupo."

Jaunučio žūtis

1951 m. vasario 22 d. Didžiasalio k.

Aktas

Mes, žemiau pasirašę, Veisiejų MGB skyriaus viršininko pavaduotojas kapitonas Kiriupinas ir to paties rajono MGB skyriaus viršininko pavaduotojas leitenantas Renkauskas iš vienos pusės, karinio dalinio 3212–P štabo viršininkas kapitonas Ponomariovas, 3212,4 š.k. vadas kapitonas Bondarevas iš kitos pusės, surašėme šį aktą apie tai, kad 1951 metų vasario 22 dieną, vykdydama čekistinę karinę operaciją Didžiasalio k. š.k. komanda miško pakraštyje surado bunkerį su banditais.

Į pasiūlymą pasiduoti banditai paleido iš automatų ugnį. Per kautynes bunkeryje buvo nukauti 4 banditai. Pastarųjų asmenybės nenustatytos.

Iš bunkerio buvo paimta:

1. Vienas šautuvas.
2. PPŠ automatų.
3. 3 pistoletai.
4. Raketinis pistoletas.
5. 100 vnt. įvairių šovinių.
6. Įvairių dokumentų.

Agentas Nematantis MGB pranešė, kad nukautieji partizanai yra Sapnas – Zigmas Stravinskas, Jaunutis – Viktoras Bučionis ir Jaunučio žmona, o ketvirtojo nežinąs.

Atpažinimo protokolas

1951 m. vasario 28 d.

Aš, LSSR Kauno sr. Veisiejų r. MGB skyriaus viršininko pavaduotojas leitenantas Renkauskas šią dieną parodžiau atpažinti liaudies gynėjui Juozui Švitrai nukautus banditus, iš kurių jis atpažino:

Sapną – Zigmą Stravinską iš Vilkininkų kaimo.

Jaunutį – Viktorą Bučionį, Vytenio tėvūnijos štabo viršininką, g. 1927 m. Buteliznos kaime.

Linksmutį – Bolių Ivanauską, g. 1934 m. Didžiasalio kaime.

Lakštingalą – Angelę Janulevičiūtę, g. 1930 m. Varnėnų kaime.

Vėliau emgėbistams paaiškėjo, kad žuvo ne Sapnas, o Vytautas Maslauskas iš Varnėnų kaimo, kurio tėvus išvežė, o jis 1951 m. vasario 10 d. įstojo į partizanus ir to paties mėnesio 22 d. žuvo.

1951 m. balandžio 26 d. J.Petrauskas, g. 1912 m. Sankonių k., užverbuotas agentu Gomožu.

Agentūrinė byla „Brodiačije"

Visiškai slaptai

Agentūrinė byla „Brodiačije" Nr.419

Vadovauja sekimui: rajono MGB skyriaus vyr. operatyviniai įgaliotiniai, leitenantai Macenis ir Bobkovas

Pažyma [15]

(...)

Žinios apie gaujas ir jų ryšius šnipinėjančią agentūrą

Nr.	Kategorija ir slapyvardis	Prie ko iš šnipinėjamų objektų turi priėjimą arba ką paskiriamas šnipinėti	Su kuo palaiko ryšį
1.	Ag. Žmona (Žena)	Šnipinėja gaujos dalyvius per veikiančią banditų ryšininkę Stasę Vilkelytę	R MGB S vyr. operįgaliotnis leitenantas Macenis
2.	Inf. Mackeliūnas	Šnipinėja gaujos dalyvius per buv. bandito Šturmo motiną – Oną Radzevičienę	„
3.	Inf. Gardinas	Šnipinėja gaujos dalyvius per ryšininkus ir Praną Prapiestį	„
4.	Inf. Nematantis	Turi tiesioginį ryšį su gaujos dalyviais – štabo viršininku Jaunučiu	„
5.	Inf. Akis	Šnipinėja per ryšininkę Uršulę Vilkelienę	„
6.	Inf. Miškinis	Turi glaudų ryšį su gaujos dalyviais Sauliumi ir Voveruška, per kuriuos šnipinėja kitus gaujus narius	R MGB S viršininkas, majoras Krugovcovas

7. Inf. Irena	Šnipinėja gaujos dalyvius per ryšininkus: Lazauskaitę ir Elę Skrabulytę	R MGB S vyr. operįgaliotinis leitenantas Bobkovas
8. Inf. Budras	Šnipinėja gaujos dalyvius per banditų ryšininkę Gaušytę	„

Kauno sr. MGB Veisiejų rajono skyriaus viršininkas
majoras (Krugovcovas)

Žena [16]

1951 m. rugpjūtį Perepalovas, Oleinikas, Sinicynas ir Počkajus pasirašė tokio turinio partizanų suėmimo planą.

Š.m. rugpjūčio 12 d. banditai Žvalgas ir Banga buvo atėję į Dulgininkų kaimą pas agentą Žmona (Žena) ir jai pasisakė, kad jie eina į pasitarimą (į kur nepasakė), o grįždami užeis pas ją.

Š.m. rugpjūčio 17 d. Žmona (Žena) Dulgininkų k. gyventojo, ryšininko Petrausko ūkyje susitiko su banditais Žvalgu ir Kalėda, kurie sakė, kad jie netrukus užeis pas ją.

Būtina prieš banditus Žvalgą, Bangą ir Kalėdą įvykdyti operaciją ir juos suimti panaudojus pagal planą preparatą „22".

1. Agentei Žmonai (Žena) duota užduotis: penktadienį – t.y. 1951 m. rugpjūčio 31 d. kartu su banditų rėmėju Petrausku išvaryti naminės, iš Petrausko tai būtinai sužinos banditai.

2. Išvarytą naminę Žmona pasideda kluone, kuriame su ja susitarus bus pasislėpusi kariuomenės operatyvinė grupė, vadovaujama Veisiejų r. MGB skyriaus 2–N poskyrio viršininko pavaduotojo leitenanto Macenio ir operatyvinio darbuotojo vyresn. leitenanto Griaznovo su MGB vidaus apsaugos 8 komandos 5 kareiviais. Pas operatyvinės grupės vyresnįjį leitenantą Macenį bus laikomas naminės butelys su preparatu „22".

3. Įvedant operatyvinės kariuomenės grupės apgultį, Žmona bus instruktuota, kaip reikės pavaišinti banditus namine, taip pat ir su preparatu „22".

4. Žmona eina į kluoną ir paima du butelius. Agentės ėjimas į kluoną bus signalas, kad jo namuose yra banditai, paskui kariuomenės grupė stebi signalą dėl preparato „22" panaudojimo.

5. Agentė Žmona, sugrįžusi iš kluono su namine, pirmiausia pavaišina banditus namine be preparato „22". Kad nesumaišytų butelių, su agente bus sutarta, jog tamsiame butelyje bus naminė be preparato, o šviesiame – su preparatu „22".

6. Tuo atveju, jeigu sargyboje stovės banditas, Žmona, pavaišinusi esančius troboje banditus, namine su preparatu „22", juo pavaišins ir banditą, stovintį sargyboje.

7. Žmona bus instruktuota, kad preparato „22" kaip nors atsisakytų ir negertų, bet jeigu atsisakyti nepavyktų, tai jai bus įduota neutralizuojamoji tabletė.

8. Signalas, kad naminės su preparatu banditai, esantys troboje, panaudojo, bus agentės su balta skarele išėjimas į kiemą, o signalas, kad stovintis sargyboje banditas, irgi pavaišintas preparatu, bus jos kosėjimas.

9. Operatyvinė kariuomenės grupė, gavusi signalą, eina į trobą, kur yra girti banditai, juos nuginkluoja ir surištus išveža į mišką, kuris yra nuo Žmonos ūkio už 20–30

metrų ir ten po vieną sukelia į mašiną, kuri operatyvinės kariuomenės grupės bus iškviesta racijos signalu į Dulgininką mišką už kilometro nuo Žmonos ūkio.

10. Jeigu agentei Žmonai nepavyktų panaudoti preparato prieš banditą, stovintį sargyboje, o kitiems pavyktų, tokiu atveju kariuomenės operatyvinė grupė imasi priemonių šį banditą likviduoti, o kitus suimti.

11. Tuo atveju, jeigu nepavyktų preparato panaudoti prieš visus banditus, kariuomenės operatyvinė grupė imasi priemonių juos likviduoti, kai agentė išeis iš trobos.

12. Suimti banditai sukeliami į mašiną, pristatomi į UMGB, kur patalpinami į specialiai parengtą kamerą, ją stebi leitenantai Macenis ir Griaznovas.

Atgavusius sąmonę banditus tardys skyriaus viršininkas kapitonas Liniovas ir leitenantas Macenis.

13. Agentei užšifruoti bus įvykdyti tokie veiksmai:

a) Tuo atveju, jeigu banditai bus suimti be triukšmo, jiems per tardymą bus įteigta, kad jie suimti girti miške.

b) Jeigu banditai būtų paimti likviduojant stovintį sargyboje banditą, kariuomenės operatyvinė grupė kitus banditus greitai suims ir išveš į mišką, kur inscenizuos susišaudymą.

Už operaciją atsakingas Veisiejų MGB skyriaus viršininkas majoras Perepalovas ir 2–N valdybos skyriaus viršininko pavaduotojas majoras Paškovas".

Tačiau įvyko ne taip, kaip buvo sugalvota pagal operatyvinį agentūrinį planą.

Agentė Žmona (Žena)* 1952 metais sausio 1 d. MGB pranešė, kad į jos namus buvo atėję partizanai Banga ir Dobilas, apsirengę tiktai švarkais ir ginkluoti pistoletais. Ji mananti, kad jie slepiasi kažkur netoli jos namų.

Enkavėdistai ėmė ieškoti bunkerio, kurį surado. Jis buvo Mikalinos kaime, prie Zigmo Kuckailio namų. Į enkavėdistų ultimatumą pasiduoti partizanai atsakė šūviais. Bet žuvo Banga – Antanas Voveruška, g. 1929 metais Stalų kaime, ir Dobilas – Vytautas Kalėda, g. 1930 metais Šutronių kaime.

1952 metais sausio 8 d. Veisiejų emgėbistams Monika Kuckailienė prisipažino, kad 1951 metų gruodį pas ją atėjo Dobilas su Banga ir prašė jos vyrą Zigmą leisti jiems netoliese jo namų įsirengti bunkerį. Žmogus sutiko. Ir maždaug už 200–300 metrų nuo namų, krūmuose, jie įsirengė bunkerį.

Visiškai slaptai

Agentės Žena charakteristika [17]

Agentė Žena yra 1946 m. nukauto bandito, tuo metu veikusio Veisiejų valsčiaus teritorijoje, žmona.

Žena tarp rėmėjų bazės ir įskaitinio elemento turi plačius ryšius ir sumaniai juos šnipinėja. Per savo bendradarbiavimo su MGB laiką (nuo 1950 m. gruodžio) agentė Žena teikia vertą operatyvinio dėmesio medžiagą. Š.m. vasarį pagal jos duomenis Lipliūnų miško masyve nukauti du Vytenio gaujos dalyviai. Dirbdama su MGB organais yra atvira, duotas užduotis įvykdo sąžiningai, konspiratyvi, stropiai eina į konspiracinius susitikimus. Visa jos teikta medžiaga teisinga ir patikrinta.

** Agentė Žmona (Žena) – g. 1921 metais ir gyvenanti Dulgininkų kaime.*

Žena ne vieną kartą buvo apdovanojama. Šiuo metu šnipinėja Žvalgo banditų grupę.

Veisiejų rajono MGB skyriaus viršininkas majoras
parašas
1951 m. rugpjūčio 28 d.

Šiapus ir anapus uždangos

1951 metais liepos 14 dieną emgėbistai gavo iš Veisiejų agentės Žmonos ir Druskininkų agento Vasario pranešimus, kad rajone pasirodė nematytų partizanų ir išmestų iš lėktuvų Lietuvon parašiutininkų. Pas agento Vasario seserį, gyvenančią Degėsių kaime, birželio 9 dieną buvo atėjęs Diemedis su Drąsuoliu ir vienas nepažįstamasis su barzda ir apsivilkęs nauju munduru.

Emgėbistai agento Vasario seseriai parodė Skirmanto nuotrauką. Ji sakiusi, kad šis žmogus buvo atėjęs birželio 9 dieną.

Persekiotojai mano, kad „po smūgių, suduotų Kazlų Rūdoje, Panemunėje, Prienų ir Jiezno rajonuose, Skirmantas bandys pereiti į Vakarus. Jie žino, kad 1949 metų balandį per sieną į Vakarus Rimvydą ir Klajūną lydėjo Vytenio grupės partizanas Trimitas, taip atsitikti gali ir dabar, todėl numato suaktyvinti agentūros ir kariuomenės veiksmus. MGB rašo: „Adolfas Jakimonis iš Krivonių kaimo 1949 metais buvo susitikęs Krivonių kaime su Vanagu. Pas jį dažnai lankosi Sapnas, Varpas, Banga, Jūreivis ir kiti. Jį reikia areštuoti ir perleisti per SG (SG – partizanais apsimetę smogikai – B.K.). Saknevos kaime gyvena Stepanija Dimšienė, Papėčių kaime – Vincas Vaitulionis – jie 1948 metais lydėdavo pogrindininkus per sieną".[1]

Partizanas Klajūnas – agentas Bronius [18]

1951 metų rugsėjo naktį iš 11 į 12 d. Klajūną su smogikais MGB permetė iš Lenkijos per sieną Veisiejų rajone. „Kad mūsų legenda būtų panašesnė į tiesą ir kad greičiau pasklistų apie banditų perėjimą iš Lenkijos, rašo MGB, pasienio juostoje ir Klajūno grupės išmetimo rajone pasienio kariuomenė inscenizavo sienų pažeidėjų persekiojimą ir paieškas, apsimetant, kad buvo aptikti „pažeidėjų" pėdsakai"..

Klajūno smogikams maršrutas buvo parengtas taip, kad, eidami nuo sienos pusės į spėjamą Dainavos apygardos vadų slaptavietę, galėtų susitikti su partizanų ryšininkais ir sužinoti apie partizanus. Jeigu tektų susitikti su partizanais ar ryšininkais, tai reikia jų paprašyti, kad padėtų susitikti su Dainavos apygardos vadu Diemedžiu. O susitikus su partizanų būriu, reikia sužinoti apie ryšius su Dainavos apygardos vadais, susitarti dėl būsimo ryšio ir prireikus su jais susitikti. „Su Klajūnu ir agentų–smogikų grupės vyresniuoju, – pastebi MGB, – operatyviniai darbuotojai susitikinėjo kiekvieną naktį". Per tuos susitikimus agentai emgėbistams raportavo apie užduoties eigą, ką sužinojo apie partizanus ir gaudavo užduotis kitai dienai. „Visi ryšininkai ir rėmėjai, kuriuos aplankė agentai, – džiaugiasi MGB, – atpažinę Klajūną, jo grupę sutiko gražiai: parodė, kur pasislėpti, davė valgyti, pranešdavo apie kariuomenės ir ginkluoto aktyvo judėjimą". Rugsėjo 14 dieną smogikai užėjo pas Vytenio partizanų grupės ryšininką Kumpį. Šis Vytenio partizanų grupės ryšininkas pažadėjo suvesti su grupės vadu Sapnu. Kitą dieną Klajūnas susitiko su Sapnu ir 10 jo partizanų. Sapnas apsidžiaugė, kad vadas Klajūnas

sugrįžo iš Lenkijos. Tiek laiko buvo nesimatę. Sapnas papasakojo Klajūnui apie neseniai įvykusį partizanų pasitarimą Bestraigiškės miške, kad jį vedė apygardos vadas Diemedis, kad ryšius su Šarūno rinktine Sapnas palaiko per Juozapavičiaus grupės vadą Medelį ir paaiškino, kaip su juo susitikti. Sapnas net pasiūlė palydėti Klajūno „partizanus" iki Bestraigiškės. Bet Klajūnas sakėsi surasiąs vienas, nes tas vietas gerai žino, tik susitarė dėl ryšio ir išėjo pas Medelį. (Plačiau apie Bestraigiškę – skyrelyje „Dainavos apygardos vadas Diemedis".)

Po išdavystės Bestraigiškėje

Rugsėjo 30 dieną Klajūno smogikų grupė, sustiprinta dviem emgėbistais, mokančiais kalbėti lietuviškai, ir prisistatančiais iš Šarūno rinktinės štabo, buvo išmesta Vytenio partizanų grupės veikimo rajone. Per ryšininką Kumpį Klajūnas išsikvietė Sapną ir liepė jam surinkti partizanus pasitarimui. „Toks įsakymas buvo duotas tam, – paaiškina MGB, – kad, susirinkus į pasitarimą visai gaujai, ji būtų nuvesta į mišką giliau ir tenai likviduota". Sapnas atsivedė šešis partizanus, nes kitų nesurado, jie neva išėję rengti bunkerių žiemai. Spalio 2 d. per pasitarimą su partizanais Klajūnas perskaitė Šarūno rinktinės vado Žilvičio įsakymą (Žilvitis jau buvo žuvęs – B.K.), susijusį su Vytenio grupe, ir Diemedžio (taip pat jau žuvęs – B.K.) įsakymą, kad Klajūnas yra paskirtas Dainavos apygardos štabo viršininku. „Sapnas ir jo partizanai šį įsakymą priėmė nuolankiai, – rašo MGB, – ir Klajūno autoritetas sustiprėjo". Spalio 3 d., paaiškėjus, kad daugiau ateinančių partizanų nesulauks, smogikai ryžosi suimti susirinkusius. Pirmiausia suėmė Sapną. Klajūnas pasiūlė Sapnui kartu eiti prie tolėliau esančio siųstuvo ir perduoti užsieniui žinių. Abu išėjo perduoti žinių. Su jais dar ėjo leitenantas Popovas (turėjęs agento smogiko užduotį) ir emgėbistas leitenantas Martusevičius (taip pat turėjęs smogiko užduotį). Kiti pasiliko prie ugnies laukti sugrįžtant vadų.

„Už 4 kilometrų nuo lagerio Klajūnas pasiūlė pailsėti. Poilsio metu Sapnas rūkė, bet ranką buvo įkišęs į kišenę, kurioje laikė granatą. Kad Sapnas ranką ištrauktų, Klajūnas jį paklausė, ar geras jo kompasas. Sapnas ištraukė ranką parodyti kompasą, tuo metu leitenantas Popovas ir smogikas Tigras staiga čiupo jam už rankų ir surišo. Sapnas iš pradžių galvojo, kad tai juokais, bet kai jam pasakė, kad jie nejuokauja ir kad surišo jį apygardos štabo įsakymu, jog būtų perduotas „partizanų teismui" už taikių žmonių plėšimus, Sapnas ėmė prašyti paleisti".

Surišę Sapną, Klajūnas su Tigru pasiliko jo saugoti, o leitenantas Popovas nubėgo naktį į Druskininkus ir iškvietė enkavėdistus. Pamatę enkavėdistus, Klajūnas ir Tigras pabėgo palikę surištą Sapną. Enkavėdistai jį, neva, radę atsitiktinai.

Paskui Popovas ir Tigras sugrįžo pas partizanus, laukiančius prie ugnies, ir pasakė, kad Klajūnas su Sapnu dar prie siųstuvo.

„Vienas iš smogikų, neva, jo gimtadienio proga, pasiūlė išgerti. Penki banditai ir buvęs su jais rezervistas Dėdė gėrė, bet vienas atsisakė. Jis ir tas, kurio preparatas nepaveikė, buvo nušauti iš begarsių pistoletų, o kiti suimti".

Emgėbistai paėmė 2 partizanų kulkosvaidžius, 5 šautuvus, 4 granatas, 1000 šovinių, žiūronus ir susirašinėjimo medžiagą.

„Per ataskaitinį periodą mūsų MGB 2–N valdyba įvykdė specialią užduotį: 1951 m. spalio 4 d. Krivonių kaime buvo nukauti: Linas – Antanas Kvedaravičius, g. 1933 m. Šutronių kaime, Žvalgas – Juozas Juknevičius, g. 1929 m. Bertašiūnų kaime, Vėjelis – Antanas Bučionis, g. 1933 m. Bertašiūnų kaime.

Suimti:

Sapnas – Zigmas Stravinskas, g. 1918 m. Vilkininkų kaime.

Jūreivis – Jonas Kvedaravičius, g. 1929 m. Šapurų kaime.

Viltis – Juozas Janulevičius, g. 1933 m. Taikūnų kaime.

Milžinas – Vytautas Palačionis, g. 1930 m. Palačionių kaime".

Sapną ir Jūreivį karinis tribunolas 1951 m. gruodžio 4 d. Alytuje, parodomajame teisme, nuteisė mirties bausme pakariant.

„Kvalifikuoti agentai" ir toliau dirbo savo juodą darbą...

Pasakoja Adolfas Janulevičius

„Palaukite, aš Jums pasakysiu. Čia kalti patys partizanai. Buvo toks Klajūnas. Kokiu tai būdu jis bėgo į Ameriką ir jį sugovė, jam nukirto kojų. Indėjo guminį kojų. Ir jis, matyt, prižadėjo išduoti partizanus. O šitaip buvo. Pirmiausia, kaip atėjo čia, jie parėjo iš Bestraigiškės. Klajūnas, draugas mano. Na kaipgi. Bet tie neprisileido. Kiek jų ten žuvo, aš nežinau. Visur apstojo kariuomenė, ir šitie partizanai negavo žinios. Ir jie pirmiausia pasirodė Šutronyse, pas Kisieliaus Antanų, o paskui atėjo in Krivonis. Tie septyni – ir tie septyni. Apsimetę lenkų partizanais. Su jais buvo Klajūnas ir du iš mūsų krašto, lietuviai, sužinosite patys... Partizanai parėjo pas Pranakų Jakimonį. Tai Stravinskas, Palačionis, Mazėtis, Bučionis, Juknevičius, Kvedaravičiai. Parėjo pas Pranakų Jakimonį. Ir dabar netikėsiu... Jie sako: „Einam in Mizarus". Jų čia buvo stovykla. Atėjo pas mani. Aš juos pažįstu. „O kas čia?" – klausiu. „Čia lenkų partizanai, – atsako, – mūs draugai". Tai va tau draugai. Gerai dabar. Sako, rytoj galite neateiti, nes mes turime valgyti. O jie dar per Nemuną persikėlė ir ėjo į Dulgininkus. Vieną pažino, jis lietuvis. Matai, ponuli, kaip yra. Dabar kasa bulves. Nunešc reikia valgyti ir pasakyti, ar rusų nėra. Pasipjoviau šiečkos, čia kasa bulves ir miškan. Ugnis baisi kūrenasi, Kvedaravičius sėdi viduryje ir geria šnapsų. O tas man draugas sako: „Ar išgersi, Adolfai?" O jis lenku skaitės. Sakau: „Pats gerk". Ir Saveikis buvo prie ugnies, kalba už Lietuvą. Turėjo stiklinę, tai ir man įpylė sulig rinčių. Išgėriau. Ir sako: „Dabar, Adolfai, eik namo". Namo parėjau žemį kapstydamas. Atsiguliau lovon – ir stribai. Išvedė už pažastų. Nubudau Alytaus MGB. Ar velnias? Pats Macenis buvo. Paskui pasirodo, kad jie turėjo vaistų. Jono brolis nusišovė vieton, Bučionį nušovė Veisiejuose bėgantį, Juknevičių vedė parodyti bunkerį, tas ten pats nusišovė. Įlipo bunkerin, ten buvo ginklų, tai nušovė stribų ir pats nusišovė. Liko keturi: Palačionis, Mazėtis, Kvedaravičius ir Stravinskas. Tiesa, Stravinską iš vakaro išsivedė. Jų laukė stribai. Stravinskas šoko bėgti, o šitie „draugai" jį už sprando ir gyvą paėmė. Vado neužmigdė. O! Matai kas darėsi. Todėl, kad nebuvo mokytų. Pranas padėjo saugumui. Sėdim prie ugnies miške, o jau aplinkui rusai. Eina kur mūsiškis, iš paskos – lenkas. Jie Lietuvos partizanai... Cholera... su milinėm, su visokiais perkūnais... Ponuli, ponuli... Užmigdė. Saveikis sėdėjo prie ugnies ir vis kalbėjo už Lietuvą. Lenkai kalbėjo lenkiškai ir Saveikis su jais irgi – lenkiškai..."

Pasakoja Gražina Klimienė–Juknevičiūtė, g. 1925 m. rugpjūčio 19 d. Bertašiūnų k.

„Juos užmigdė Adolfas Jakimavičius ir Bronius Saveikis. B.Saveikį užverbavo, jis daug partizanų išdavė. Brolis – Žvalgas ir dar vienas atbudo. Juos vedžiojo po mišką, kad parodytų bunkerį. Jie bėgo. Juos nušovė Krivonių miške. Ten buvo daug enkavėdistų mašinų.

Mano brolis Juozas–Žvalgas gimė 1929 m. gegužės 4 d. Bertašiūnų kaime. 1950 m. gegužės pradžioje jį paėmė į sovietų armiją. Išvežė iš Vilniaus. Jis iš tenai pabėgo ir grįžo su perskelta galva traukiniu. Leipalingio seselės jam galvą aprišo."

Visiškai slaptai

Perduoti per „VČ" [19]
Drg. Ignatjevui
Drg. Pitovranovui
Drg. Šubniakovui
Maskva

Tęsdami š.m. rugsėjo 27 d. pradėtą banditų Dainavos apygardos likvidavimo kombinaciją, agentų smogikų grupė, dalyvaujant suimant banditų vadui Klajūnui, spalio 4 d. Veisiejų rajone, miško masyve visiškai likvidavo aktyvią Vytenio gaują. Agentai smogikai, panaudoję operatyvinės technikos priemones, nukovė 3, suėmė 5 banditus:

Nukauti: banditų grupės vadas Juknevičius Juozas, Motiejaus s., slapyvardis Žvalgas, g. 1929 m. iš buožių.

Banditai slapyvardžiais: Vėjelis ir Linas

Suimti: gaujos vadas Stravinskas Zigmas, Jonos s., slapyvardis Sapnas, g. 1918 m., iš vidutinių valstiečių, gaujoje nuo 1949 m. Jo pavaduotojas Kvedaravičius Jonas, Vaclovo s., slapyvardis Jūreivis, g. 1929 m., iš vidutinių valstiečių, banditai slapyvardžiais – Milžinas, Viltis.

Paimta: 2 kulkosvaidžiai, 5 šautuvai, 2 iš jų – automatiniai, 7 pistoletai, 4 granatos, apie 1000 šovinių, žiūronai ir banditų susirašinėjimo medžiaga.

Likviduotoji gauja 1950–1951 metais įvykdė teroristinių aktų prieš vietos aktyvą.

Dainavos apygardos likvidavimo kombinaciją tęsiame.

Lietuvos SSR Saugumo ministras generolas majoras (Kapralovas)
1951 m. spalio 4 d.

Kelio pabaiga

1951 m. liepos mėn. MGB 2–N valdyba užverbavo agentą, slapyvardžiu Savanoris[20], anksčiau buvusį Sakalo ryšininką Lakūną. Jį MGB bandys įvesdinti į Dainavos apygardos štabą. MGB 2–N valdybos skyrius Savanorį nusiuntė į Jonavos MGB skyrių, kur jis tris mėnesius gyveno stribų sąskaita. MGB jam organizavo susirašinėjimą „iš kariuomenės" su tėvais. Savanoris laiške tėvams rašė, kad rengiasi dezertyruoti. Ir štai vieną naktį uniformuotas Savanoris pasirodo tėvų namuose. „Pabėgėlis" gauna iš partizanų ryšininkų pistoletą ir pradeda savo „partizanavimą" – visų padedamas ir užjaučiamas. Spalio 25 d. jis ieško Krikštonyse Beržinio, bet niekaip neranda.

Savanoris tebeieško klajodamas po Leipalingio valsčiaus kaimus. Slapstosi pas pažįstamus, lindi tėvų namuose įrengtame bunkeryje. Kad žmonės labiau patikėtų „partizano" legenda, Savanorio namus dažnai lanko stribai, tėvai vis kviečiami į rajono MGB skyrių. Lapkričio pradžioje, susitarusi su Savanoriu, MGB jį prie namų apšaudė. Ilgainiui jis buvo suporintas su kitu Raseinių MGB agentu Lakštingala. Pateikiame jų laiško MGB ištrauką apie tai, kaip 1951 m. gruodžio 22 d. jie pasibeldė į Jono Janulevičiaus

trobos duris. Pasigirdo: „Kas čia?" „Aš pasakiau savo pavardę", – rašo Savanoris. – „Įsileido. „Uždegsiu šviesą, nors pažiūrėsiu, kaip tu atrodai", – kalbėjo valstietis. Paskui jis klausinėjo: ar jo, kaip partizano, šeimos nepersekioja? „Kabinėjasi, mano tėvas jau du kartus sėdėjo", – atsakė Savanoris. – „O man vis viena: vieną kartą parveš – ir viskas"... Pradėjo smarkiai loti šuo. „Vaikai, bėkite, nes visą savaitę rusų nebuvo, o dabar gali būti rusai..." Savanoris su Lakštingala nuėjo toliau – užsuko pas Vilkininkų kaimo gyventoją Feliksą Lazicką. „Kai tik įėjome trobon, mums atnešė vakarienę ir butelį. Mes sakome, kad negeriame, kadangi dabar jau pamokyti su degtine. „Žinote, kas buvo Pūščios miške, dėl ko visa tai įvyko. Dėl degtinės..." Ten buvo ir Sapno motina. Ji pradėjo pasakoti, kad dabar žmonės ne tie. Jeigu Zigmui (Sapnui) žmonės būtų pranešę, tai Klajūno būtų neprisileidęs... Aš sakiau, kad jis buvo pas mus specialiai atėjęs, bet mano tėvai buvo gudrūs ir su juo nieko nekalbėjo... Ir į kambarį neįsileido. Išėjo svirnan miegoti.

Ištrauka iš laiško, rašyto MGB 1952 m. sausio 4 d.:

„Lazickas perspėjo mus, kad šiame rajone vaikščiotume atsargiai, kadangi dažnai pasirodo kareivių, neseniai Janulevičių nukovė, o dabar Vaitulionio ieško. Mes atsakėme, kad ir mūsų rajone tas pats, kadang kareiviai mūsų ieško, tai ir mūsų likimas tikriausiai tas pats... Po šitų žodžių Lazickas apsiverkė..."

1952 m. sausio 9 d. ataskaitoje pasakyta, kad Vytenio tėvūnijos sekime dalyvaujantys agentai Lakštingala ir Savanoris su partizanais dar nesusitiko. Kad su jais susitiktų, turi per Vilkininkų kaimo gyventoją Lazicką (Savanorio giminė) 1952 m. sausio pradžioje pasiųsti partizanams Zigmui Urbonui ir Antanui Vaitulioniui laišką, kuriame bus siūloma, kad netikėtai nesusidurtų, pasiskirstyti veikimo rajonais. Atsakymo iš jų dar negavę.

„Kad agentai būtų užšifruoti, – rašo MGB, – pastarieji pagal mūsų užduotį vasario pradžioje apsilankė pas Didžiasalio kaimo gyventoją Radvilavičių, kur pagal susitarimą su mumis turės būti inscenizuotas jų susidūrimas su kariuomenės grupe. Atėjus į Radvilavičiaus namus, jo žmona pradėjo jiems ruošti valgyti, o pats Radvilavičius išėjo sargybon. Pamatęs link namų einant grupę kareivių, jis pranešė agentams. Juos bebėgančius kareiviai apšaudė. Po to buvo surengta aktyvi jų „paieška", kur tęsėsi dvi paras".

1952 m. kovo 5 d. Savanoriui ir Lakštingalai buvo liepta likviduoti Zigmą Urboną – Varpą, Antaną Vaitulionį – Lakūną ir Antaną Stankevičių.

Agentai niekaip negali susitikti su partizanais, nors visur jų ieško. „...Mes išėjome iš miško, ėjome susitikti su Veisiejų rajono viršininku majoru Perepalovu, – rašo paaiškinamajame laiške MGB Lakštingala. – Išėjome iš miško, pamišky buvo ūkis, kurio šeimininko pavardės aš nežinau, mes užėjome į kiemą, kažkas garsiai kalba, mes galvojom, kad susirinkę kolūkiečiai kalba. Mes pradėjome eiti keliu. Tuo tarpu pasigirdo: „Stok!" – vieną ir kitą kartą. Mes nesustojome ir pradėjome bėgti, aktyvas pradėjo į mus šaudyti ir vytis, aš šokau bėgti į kairę, mano draugas į dešinę, jį vijosi dviese, o mane trys. Aš jau buvau netoli miško, ir aktyvas buvo šiek tiek atsilikęs, bet tie du, kurie vijosi mano draugą, nustojo jį vytis ir užbėgo man už akių, ir aš buvau apsuptas iš visų pusių. Tada aš parpuoliau ant žemės ir galvojau, gal jie manęs nepamatys. Bet vienas aktyvistas šaukia: „Vyrai, vienas banditas čia netoli guli, turbūt nušautas". Ir jie pradėjo eiti prie manęs. Tada aš matau: vienas aktyvistas jau netoli manęs – 15–20 metrų, atstatęs į

mane šautuvą. Tada aš jam sakau: „Nešauk, pasiduodu". Tada jie subėgo visi ir mane paėmė. Lakštingala, 1952 m. balandžio 22 d." [21]

Taip MGB ir nepavyko šių agentų infiltruoti tarp partizanų, nes, kaip rašoma dokumentuose, „Didelį įtarumą tarp gyventojų sukėlė agento Lakštingalos buvimas grupėje, kur jo niekas nepažinojo ir todėl laikė MGB agentu.

Ryšium su tuo, kad šiuo metu banditai Urbonas ir Vaitulevičius (gal Vaitulionis?) nori susitikę su Savanoriu jį likviduoti, pastarasis slepiasi tėvų namuose, bunkeryje. Suderinus su MGB vadovybe, Savanoris artimiausiu metu bus legalizuotas ir pasiųstas į sovietų armiją. Dėl galimo prieš jį pasikėsinimo jam bus po legalizacijos paliktas ginklas".

Lietuvos SSR Veisiejų r. MGB skyriaus Kauno sričiai
Agentas: Savanoris
Lakštingala
Priėmė: Perepalovas
Visiškai slaptai
1952.01.4–5

Agentūrinis pranešimas [22]
(pagal ag. bylą Brodiačije Nr. ...)

Pagal užduotį mes 1951 m. gruodžio 30 d. pasirodėme Sankonių k., kur pirmiausia apsilankėme pas pilietį Virbalį (Savanorio tolimą giminaitį). Užėjus į kambarį, Virbalis Savanorį pažino ir pasakė: „Aš apie tave jau girdėjau, kad dabar slapstaisi". Tolesnėje šnekoje, Virbalis pasakė, kad kai jūs beldėtės į duris, aš pagalvojau, jog rusai su Maceniu atėjo. Kai gyvas buvo Sapnas, tai belsdavosi štai į šitą langą, kur aš visada miegu (Virbalis parodė į langą). Ir perspėjo šaltinį Savanorį, kad jis kitą kartą belstųsi į šitą langą.

Per pokalbį su Virbaliu Lakštingala išeidavo karts nuo karto į kiemą pasižvalgyti. Virbalis stebėjosi sakydamas, kad kai banditas Kalnius pareikalavo iš Sapno ryšininkų sąrašo, tai tame sąraše buvo įregistruotas ir jis – Virbalis, bet jo kažkodėl į Sibirą neišvežė.

Kai su Virbaliu šiek tiek pasišnekėjome, pastarasis mums paruošė vakarienę ir kalbėjo: „Blogai, kad jūs čia nežinote kelių. Jeigu jūs vaikščiotumėte su Voveruška, jums būtų geriau, kadangi jis šitą rajoną žino. Į Virbalio žodžius mes atsakėme, kad tikriausiai ateis toks laikas, kai mes su Voveruškos grupe susitiksime, bet kol kas tenka veikti vieniems.

Mes išbuvome Virbalio namuose maždaug pusantros valandos. Prieš pat išėjimą jis, Virbalis, mūsų paprašė, jeigu kada nors mes būtume šiame rajone, tai būtinai pas jį užeitumėm, su tuo sutikome ir pažadėjome užeiti.

Iš Virbalio mes išėjome į Vilkininkų k., pas Vytautą Lazicką, g. 1925 m. (agento Savanorio giminė). Kai atėjome į jo ūkį, tai buvo maždaug 6–7 val. ryto, t.y. 1951 m. gruodžio 31 d. Nenorėdami kaimyno taip anksti kelti, nuėjome į kluoną, kur pailsėjome maždaug iki 11 val. dienos. Vietą, kur daržinėje uždaroma, anksčiau pats Lazickas buvo parodęs, kai mes pas jį buvome atėję pirmą kartą. Tuo metu, kai mes nubudome, Lazickas parvažiavo arkliais iš kolchozo, ir jo motina ruošėsi važiuoti į Veisiejus. Lazickas, kai mes išėjome iš kluono, pamatė ir mūsų paklausė, kaip mes čia atsidūrėme,

kodėl neužėjome į trobą. Mes jam atsakėme, kad, į šitą rajoną vėlai atėję, nenorėjome jūsų gąsdinti. Lazickas mus perspėjo, kad šiame rajone vaikščiotume atsargiai, kadangi čia dažnai pasirodo kareiviai, sakė, kad šiomis dienomis nušovė Janulevičių, o dabar vaikšto ieškodami Vaitulionio. Į tai atsakėme, kad tokia pati padėtis ir mūsų rajone, kadangi kareiviai ieško mūsų ir mūsų likimas toks pats, kaip ir Janulevičiaus. Po šitų žodžių Lazickas apsiverkė. Tuo metu jo motina su Lazicko broliu išvažiavo į Veisiejus, o mes su juo užėjome į trobą, kur Vytautas Lazickas paruošė mums pietus. Per pietus Lazickas papasakojo, kad jis ką tik buvo pas Vilkininkų k. gyventoją Joną Petrauską, kur Vaitulioniui padėjo remontuoti vokiško šautuvo spyną, kadangi jo rusiškas dešimtukas veikia blogai. V.Lazickas mūsų paklausė, ar nenorėtume su juo susitikti ir pasikalbėti. Į tai mes atsakėme, kad pasikalbėti su juo būtina, kadangi dažnai veikiame šiame rajone ir galime atsitiktinai susidurti ir susišaudyti. Jam pasakėme, kad jis tegul ateina čia (pas Lazicką) arba tegul pasako, kur eiti mums. Po to Lazickas nuėjo pas Petrauską ir sugrįžo maždaug po 2 valandų, pasakė, kad Vaitulionio jis negalėjo surasti, bet Petrauskas, neva, jam (Lazickui) pasakė, kad banditas Vaitulionis turėtų ateiti vakare. Lazickas mūsų prašė užeiti vakare, kadangi pas jį bus jaunimo vakaras ir gali ateiti Vaitulionis.

Maždaug 16 val. Lazickas pasiūlė mums su juo nueiti parsinešti naminės, mes iš pradžių pasakėme, kad negeriame degtinės, bet paskui sutikome. Tada Lazickas mums pasakė, kad su banditais iš Voveruškos grupės jis geria dažnai.

Atėję į Bubnio ūkį kartu su Lazicku, mes išgėrėme tris ketvirtines naminės ir, pabuvę apie valandą, išėjome. Eidamas Lazickas paprašė agentą Savanorį šautuvo. Kai pastarasis jį padavė, tai Lazickas su juo ėjo priekyje. Prie Lazicko ūkio paėmėme iš jo šautuvą ir išsiskyrėme. Mes patraukėme Varnėnų link, o Lazickas į namus.

Kai buvome pas Lazicką, tai jis mums pasakojo, kad per Kalėdas, pasiėmęs iš kolchozo savo arklį, kartu su Petrausku ir banditu Vaitulioniu važinėjo į Didžiasalio kaimą (rodos, pas Petrauską), kur buvo jaunimo vakaras. Šiame ūkyje visi išgėrė ir nuėjo pas Vladą Žuką, kur taip pat gėrė ir vėl grįžo į šokius. Kai antrą kartą atėjo į vakarą, banditas Vaitulionis pradėjo mušti būgną, kuris stovėjo troboje, kur vyko šokiai, tada vakaro dalyvis Juozas Karlonas, 30–32 metų iš Kaziulių k., numetė Vaitulioniui kepurę, už tai Vaitulionis Karloną sumušė.

Po to visi važiavo į Vilkanastrų kaimą, pas pilietį, pravarde Selvukas, kur dar išgėrė tris litrus samagono ir į namus sugrįžo antros dienos vakarą.

Mes, paėmę iš Lazicko šautuvą, užėjome į Janulevičiaus namus, kur tuo metu buvo pats Janulevičius, jo žmona, dukra ir kažkoks jų giminė (kuprotas senukas). Pradėjus šnekėtis, Janulevičiaus tėvas apsiverkė ir pasakė mums, kad kareiviai nušovė jo sūnų Juozą. Į tai mes atsakėme, kad už jo sūnų mes „atsiskaitysime" su kai kuriais aktyvistais ir valstiečiais, kurie jį išdavė. Po to mes papasakojome, kad ir dabar priversti daug vaikščioti, kadangi šiame rajone, kur mes turime bunkerį, dažnai pasirodo kareiviai. Ir prašėme Janulevičių mums padėti kur nors įsirengti naują slaptavietę. Janulevičius pasakė, kad jis sukrėstas sūnaus žūties ir nieko negali pasakyti, prašė užeiti kitą kartą.

Iš jo mes nuėjome pas Valentą, kur paėmėme truputį lašinių, ir nuėjome pas Bolių Janulevičių, bet, kai pasibeldėme į langą, jis iš karto mus pastebėjo, išėjo iš trobos ir pasakė, kad mes nelaiku atėjome, ir liepė skubiai pasišalinti, nes gretimame Bertašiūnų kaime jau trečia diena kaip yra kareivių. Jis parodė kelią, ir mes nuėjome. Užėję į vienus namus, esančius prie ežero, šeimininko pavardės nežinome (jo sūnus turi armo-

niką), mes paklausėme kelio pavadinimo ir paprašėme parodyti kelią į Vilkininkus. Palydėjo mus jo sūnus, po to jis grįžo namo, o mes nuėjome pas Lazicką. Kada atėjome pas jį, tai ten šokiuose buvo daug jaunimo. Pažiūrėję, kad Vaitulionio nėra, mes su visais atsisveikinome, juos perspėdami, kad niekam nepasakotų apie mūsų apsilankymą šokiuose, ir išėjome.

Kartu su mumis į kiemą išėjo ir Vytautas Lazickas, su kuriuo tarėmės, kaip mums geriau surengti susitikimą su banditu Vaitulioniu, Voveruška ir kitais, kad tarp mūsų neįvyktų susidūrimo.

Mes konkrečiai sutarėme, kad jeigu Vaitulionis bus nusiteikęs su mumis susitikti, tai jis pats gali ateiti pas Savanorio tėvą, pastarasis visą šią savaitę žinos mūsų buvimo vietą. Arba Vaitulionis gali atsiųsti ką nors iš savo ryšininkų taip pat pas Savanorio tėvą, arba, kai ateis mūrų ryšininkas pas Lazicką, buvo sutartas slaptažodis „Rublis".

Po šito pokalbio mes padavėme Lazickui laišką, kuris mūsų buvo parašytas iš anksto, banditui Vaitulioniui.

Laiško kopija pridedama prie konspiracinio pranešimo.

Iš čia perėjome į savo buvimo vietą, kur išbuvome iki 1952 m. sausio 4 d. Niekur nevaikščiojome, nes nežinojome, kur veikia mūsų kariuomenės grupės.

Savanoris
Lakštingala

Lakūnas [23]

Iš majoro Perepalovo rašto generolui Kapralovui

Paaiškinamasis raštas dėl Šarūno banditų rinktinės vado Lakūno atvedimo į nelegalų susitikimą.

(iškirpta)

Verbuojamai Tulpei buvo duota užduotis išsiaiškinti, kaip nusiteikęs brolis ir kaip galima suimti, kad panaudojus šnipinėti ir banditams likviduoti. Tam agentė noriai sutiko.

Buvo nuspręsta su agentės pagalba ir panaudojus preparatą Lakūną paimti gyvą, kai jis ateis pas ją.

(1952 metų liepos 22 d. Tulpė rašė Druskininkų MGB raštelį, kuriame ji jaudindamasi klausė: Kaip iš velnio nagų ištraukti brolį?).

Saugumietis rašo toliau:

„...Aš su rajono MGB skyriaus operatyviniu įgaliotiniu jaun. leitenantu Paškausku nuvykau pas agentę ir pokalbyje su jos motina sutarėme, kad 1952 metų liepos 25 dieną mes su Lakūnu susitiksime jų namuose. Motina sutiko.

Sutartu laiku Lakūno tėvų namuose mes susitikome su Lakūnu. Jis atėjo be ginklo. Po pasikalbėjimo su Lakūno motina ir agente, Lakūnas buvo aprengtas kareivio uniforma ir automobiliu atvežtas pokalbiui į Alytaus rajono MGB skyrių.

Lakūno tardymas ir parengimas, dalyvaujant LSSR MGB 2–N valdybos skyriaus viršininkui drg. Zenechinui, užtruko iki 1952 metų liepos 25 dienos vakaro.

Per tardymą Lakūnas papasakojo apie banditų grupių, priklausančių Dainavos apygardai, struktūrą ir sudėtį, apie slapstymosi vietas ir Juozapavičiaus tėvūnijos, kuriai vadovauja Medelis, banditus. Papasakojo apie ne kartą aplankytą Medelio stovyklą, tačiau Lakūnas, ne visai mumis pasitikėdamas, sakė ne viską, neįstengėme iš jo išgauti išsamesnių parodymų.

Su mūsų pasiūlymu padėti MGB organams likviduoti banditų likučius Lakūnas sutiko ir sakė, kad likviduoti vadeivą Medelį kol kas netikslinga, kadangi per jį galima užmegzti ryšius su kitais banditais ir nustatyti slaptavietes.

Lakūnas savo ranka parašė liudijimą savo veiksmų patvirtinimui, parašė ministro, vardu pareiškimą, kuriame išdėstė:

„Aš, suprasdamas savo ir liaudies priešų banditų vykdomus nusikalstamus veiksmus, savo valia palieku gaują, pasižadu garbingu darbu padėti likviduoti liaudies priešus ir taip atpirkti savo kaltę.

Kreipdamasis į Jus, draugas Ministre, prašau suteikti man galimybę tai padaryti. Aš visomis jėgomis stengsiuosi padėti likviduoti gaujos, į kurią buvau įtrauktas, likučius, kad užsitarnaučiau garbingo piliečio vardą ir atgaučiau tas teises, kurių aš, pasukęs į neteisingą kelią, netekau. Todėl dar kartą prašau leisti man tai padaryti.

(iškirpta)

Po išsamaus instruktažo Lakūnui buvo duota užduotis užmegzti ryšį su banditais Varpu ir Stankevičiumi, atvesti juos į operatyvinį smūgį. Kad būtų išvengta susidūrimo su kariuomenės grupėmis, Lakūnui buvo nustatytas veikimo rajonas, kuris keisis priklausomai nuo aplinkybių.

Likvidavus nurodytus banditus ir po tam tikro Lakūno užtvirtinimo, spręsti klausimą dėl jo tolesnio panaudojimo.

1952 metų liepos 25 dienos vakare Lakūnas buvo atvežtas automobiliu į Vilkininkų kaimą. Lakūnui buvo paskirtas 1952 metų liepos 29 dieną sutartoje vietoje konspiracinis susitikimas, tačiau Lakūnas neatėjo.

Kad išsiaiškinčiau aplinkybes, aš su savo pavaduotoju vyr. leitenantu Renkausku ir kareivių grupe 1952 metų liepos 31 dieną, apsimetę, kad sodybas kratome ieškodami banditų, aplankėme Lakūno motiną, kuri mums perdavė raštelį ir pasakė: „Antanas liepė pasakyti Jums, kad viskas gerai". Raštelyje Lakūnas rašė: „Aš išėjau pas Medelį, kadangi jis jau tris kartus mane kvietė, o dabar manęs laukia bausmė. Gavau literatūrą ir kitą mažmožį. Susitikti negaliu, nes einame trise. Kai grįšiu, pranešiu ir susitikę pasikalbėsime išsamiau.

Viso gero, A."

Pagal susitarimą su Lakūnu, jeigu bus nutrauktas konspiracinis arba skubus susitikimas, jis mums praneš per savo motiną arba agentę Tulpę.

Per kitą konspiracinį susitikimą su Lakūnu bus nurodytos papildomos slaptavietės.

Konspiracinis susitikimas įvyks artimiausiomis dienomis, priklausys nuo to, kiek laiko jis bus pas Medelį.

Per konspiracinį susitikimą su agentu Juozu 1952 metų rugpjūčio 1 dieną vyr. leitenantas Popovas domėjosi, kaip Lakūnas elgiasi, ir Juozas jį charakterizavo teigiamai.

Būdamas pas Medelį, Lakūnas vaikšto į susitikimus su Beržiniu ir Varnėnu, bet rezultatai kol kas nežinomi.

(...)

Kaip Lakūnas toliau elgsis, sunku pasakyti, tačiau jo kandidatūra visiškai tinkama verbuoti.

Lakūno asmens savybės: fiziškai stiprus, drąsus, išsivystęs, raštingas, išsilavinimas vidurinis. Į gaują įstojo 1951 m. rugsėjį. Baigė Vilniaus miškų technikumo du kursus. Labai nori mokytis.

Visus gautus duomenis ir apie Lakūno elgesį pranešiu. Su juo dirbu aš, mano pavaduotojas Renkauskas ir vyr. operįgaliotinis 2–N valdybos vyresn. leitenantas Popovas.

1952 m. rugpjūčio 2 d. Veisiejų r. MGB skyr. virš. majoras (Perepalovas)

MGB apie Antaną Stankevičių

Iš tikrųjų Antanas Stankevičius yra gaujoje. 1952 m. vasario 17 d. jis su Urbonu atėjo pas agentę Žmoną. 1952 m. vasario 26 d. Stankevičius buvo sulaikytas.

Stankevičius paliudijo, kad 1951 m. gegužį jis užmezgė ryšį su Voveruška, Kalėda ir Urbonu, o birželio mėnesį jį užverbavo žvalgybininku, bet slapyvardžio dar nedavė. Pagal agentų Žmonos ir Gardino duomenis nustatyta, kad Stankevičius po MGB tardymo įstojo į būrį ir vaikšto su Urbonu.

Patikrinus duomenis apie Stankevičių, jo išėjimą į būrį, jam yra pradėta byla formuliaras ir imtasi daug priemonių jį sukompromituoti prieš partizanus, kaip „mūsų agentą", o būtent: yra parašyti du anoniminiai laiškai. Vienas bandito Vaitulionio sesers vardu, o kitas – Urbono tėvams. Ten nurodyta, kad pastarieji perspėtų Urboną, jog Stankevičius į būrį pasiųstas MGB likviduoti Urbonui.

Laiškais per agentę Žmoną paskleista legenda, kad MGB organai „pasiuntė į gaują" Stankevičių. Agentė Žmona paskleis melagingus gandus, kad Stankevičius į gaują pasiųstas tik tam, kad išduotų paskutinius partizanus.

Pasakoja Matulevičiūtė *(kalba netaisyta)*

„Rozų užejo pas mani Viktoras Urbonas su Antanu Stankevičiumi. Nusiminį. Sako, mes jau baigiam išnykc. Jie su Vaitulioniu Antanu buvo apiplėšį Ricielių parduotuvį ir daiktus paslėpį Švitros kuojynėly. Paskui sustarė juodu su Vaitulioniu suscikc pas Žakevičių Varnėnuose. Pas V.Stankevičiaus pusbrolį. Jiedu laukia, laukia, o Vaitulionio vis nėra. Tas pranešė vyram. Mano vyras, amžinų acilsį, stovėjo prie lango ir viskų matė. Žiūro, rusai supa, paskui atkirto raistų, kad jiej negalėt juom pabėgc ir pradėjo šaudzyc. Žiūro, kad jiej jau bėga paažeri link Bertašiūnų, bet tį rusai, tai – paažeri keliu pro Vanagus. O pas Marcinkonis kūlė rugius, tai atbėgo du ruskiai, už arklių – ir vycis! Juos užlankė. Antanų Stankevičių nušovė Marcinkonio laukuose, o Viktoras Urbonas dar vis bėgo. Nubėgo į Jančiulį Abarauskuose ir jau aina per kiemų drebėdamas. Sako: „Jau toliau bėgc neturiu jėgų..." Išejo kluonan ir atsisėdo. Rusai an arklių užlėkė aplinkui. Inlindo iš peludės pusės. Matė, kap V.Urbonas drebančiu ranku laikė braunykų atkišis in vartus. Kap davė iš automato, tai širdzis su plauciais iškrito an klojimo.

Atvažiavo mašina, susdėjo lavonus ir išvažiavo, tai Vaitulionis išejo iš Dubelio ir su rusais nuvažiavo. O jis da rašo... Tai ko jis išdzilo iš cia?"

Visiškai slaptai

Litera „A"
2 Vch.Nr.978
SSSR MGB 2 vyriausiosios valdybos 7 skyriaus viršininkui papulkininkiui drg. Burdinui. Maskva.[24]
Nr.2/7/41978, 1952 m. rugsėjo 30 d.

1952 m. rugsėjo 24 d., operatyviškai panaudojus gaujos vadeivą Lakūną, likviduoti Vytenio gaujos dalyviai:

Gaujos vadeiva Urbonas Viktoras, Boliaus s., slapyvardis Varpas, g. 1928 m., gaujoje nuo 1950 m. ir eilinis banditas Stankevičius Antanas, Vlado s., g. 1934 m., slapyvardis Gintaras, gaujoje nuo 1952 m. sausio, kurie š.m. rugpjūčio 17 d. Veisiejų r., Barčių k. apiplėšė parduotuvę SelPO, pavogė pirkios skaityklos radijo aparatą ir tų pačių metų rugsėjo 6 d. įvykdė teroristinį aktą prieš Veisiejų r., Lipliūnų k. pirkios skaityklos vedėją Vaikšnorą.

Ryšium su banditų Varpo ir Gintaro likvidavimu, prašau aukščiau nurodytą banditinį pasipriešinimą laikyti atskleistu. Tuo pačiu pranešu, kad š.m. rugpjūčio 10 d. areštuotas Maskeliūnas, nustatyta, kad nutraukti elektros laidai ir pavogtos žvakės iš dviejų MTS traktorių Spartos k., parodymų nepateikė. Remdamasis liudininkų parodymais, Veisiejų r. Liaudies teismas RSFSR 2 UK 79 st. pagrindu, nubaudė trejiems metams ADL.

LSSR MGB 2–N valdybos viršininko pavaduotojas
valstybės saugumo papulkininkis (Odincovas)

1952 m. spalio 1 d., Vilnius.

Žuvę Pūščios girios partizanai

Pavardė, vardas	Slapyvardis	Gimimo data	Gyvenamoji vieta	Kada įstojo į partizanus	Einamos pareigos	Kada žuvo	Kur žuvo
1. Prapiestis, Kazys	Dagys	1925 02 07	Paliepio k., Kapčiamiesčio vls.	1945 01 12	Eilinis	1945 01 13	Pūščios miške
2. Jurkonis, Bolius	Slibinas	1916 05 09	Mižonių k., Leipalingio vls.	1944 10 21	Eilinis	1945 02 06	Macevičių k.
3. Valionis, Liudas	Uosis	1920 02 06	Mižonių k., Leipalingio vls.	1944 10 21	Eilinis	1945 02 06	Macevičių k.
4. Subačius, Petras	Veliuona	1923 02 02	Mižonių k., Leipalingio vls.	1944 10 21	Eilinis	1945 02 06	Macevičių k.
5. Uoslys, Juozas	Obuolys	1912 04 19	Gerdašių k.	1945 03 20	Eilinis	1945 04 07	Pūščios miške
6. Sukackas, Zigmas	Gediminas	1926 05 17	Dulgininkų k.	1945 02 05	Eilinis	1945 02 23	Panaros k.
7. Sadauskas, Bronius	Smilga	1942 05 15	Buteliznos k.	1945 04 10	Eilinis	1945 02 23	Panaros k.
8. Petrauskas, Antanas	Bizūnas	1922 09 13	Sankonių k.	1945 04 10	Eilinis	1945 06 10	Barčių k.
9. Šimaitis, Pranas	Nemunas	1900 12 28	Gerdašių k.	1945 03 14	Eilinis	1945 06 30	Pūščios miške
10. Sadauskas, Vladas	Krūmas	1913 06 24	Diržų k.	1945 04 02	Eilinis	1945 06 30	Pūščios miške
11. Paliutis, Ferdinandas	Fridrichas	1925 10 25	Šapurų k., Kapčiamiesčio vls.	1944 12 26	Eilinis	1945 06 30	Pūščios miške
12. Šimaitis, Algis	Sakalas	1927 11 25	Gerdašių k., Leipalingio vls.	1945 03 14	Eilinis	1945 09 14	Tabubalėse
13. Pauliukonis, Pranas	Sakalas	1921 05 23	Kučiūnų k., Lazdijų vls.	1945 05	Eilinis	1945 09 14	Tabubalėse
14. Milčius, Antanas	Beržas	1918 04 30	Kučiūnų k.,	1945 05	Eilinis	1945 12 02	Kučiūnų k.

15. Penkevičius, Jonas	Kalnelis	1916 01 17	Kučiūnų k., Lazdijų vls.	1945 05	Būrio vadas	1946 03 24	Diržų k.
16. Sukackas, Juozas	Hanibalas	1919 10 13	Dulgininkų k., Leipalingio vls.	1945 05 02	Skyriaus vadas	1946 04 11	Krivonių k.
17. Dapkūnas, Vladas	Galstas	1917 05 21	Kučiūnų k., Lazdijų vls.	1945 05 03	Eilinis	1946 04 11	Krivonių k.
18. Sabalis, Jonas	Žaibas	1925 02 13	Varviškės k., Kapčiamiesčio vls.	1946 04 25	Eilinis	1946 04 13	Pūščios miške
19. Juozulynas, Stasys	Nagas	1923 05 14	Grickavo k., Kapčiamiesčio vls.	1945 10 17	Eilinis	1946 06 20	Pūščios miške
20. Volskas, Vincas	Liūtas	1920 09 27	Menciškės k., Kapčiamiesčio vls.	1947 04 17	Eilinis	1946 08 10	Pertako miške
21. Navickas, Bolius	Sikorskis	1927 04 13	Kučiūnų k., Lazdijų vls.	1945 05 03	Eilinis	1946 08 10	Pertako miške
22. Sadeckas, Bronius	Klajūnas	1924 05 25	Pertako k., Kapčiamiesčio vls.	1945 04 17	Eilinis	1946 08 10	Pertako miške
23. Sukackas, Viktoras	Mataitis	1924 02 24	Dulgininkų k., Leipalingio vls.	1945 02 05	Eilinis	1946 11 15	Nelubonių k.
24. Bučionis, Antanas	Ąžuolas	1904 06 19	Buteliznos k., Leipalingio vls.	1945 06 10	Kuopos vadas	1946 10 04	Valan.
25. Kancevičius, Jonas	Kalvaitis	1923 11 04	Mikalinos k.	1946 05 12	Eilinis	1946 10 06	Abarau.
26. Subačius, Juozas	Milžinas	1918 04 25	Mizarų k.	1946 04 20	Eilinis	1946 11 10	Pūščios miške
27. Vitkauskas, Jonas	Barkūnas	1905 06 23	Leipalingio mstl.	1946 05 07	Eilinis	1946 11 10	Pūščios miške
28. Bankietas, Juozas	Ąžuolas	1921 04 17	Menciškės k., Kapčiamiesčio vls.	1945 02 14	Eilinis	1945 05 18	Pūščios miške

29. Šumskas, Juozas	Lapas	1926 01 30	Mizarų k., Leipalingio vls.	1945 05 02	Eilinis	1947 01 16	Pūščios miške
30. Butkevičius, Bronius	Baravykas	1919 02 16	Didžiasalio k.	1945 04 16	Eilinis	1947 01 16	Pūščios miške
31. Bankietis, Juozas	Žvirblis	1917 08 06	Didžiasalio k.	1945 04 16	Eilinis	1947 01 16	Pūščios miške
32. Mizeras, Juozas	Serafinas	1918 04 25	Mizerų k.	1945 05 20	Skyriaus vadas	1947 03 05	Micevičių k.
33. Kisielius, Bolius	Karvelis	1919 02 21	Mikalinos k.	1945 02 17	Eilinis	1947 03 17	Rici.
34. Kucklailis, Stasys	Girėnas	1913 11 11	Mikalinos k.	1947 01 22	Eilinis	1947 03 17	Rici.
35. Urbonas, Antanas	Varnas	1921 11 14	Šutronių k.	1946 01 17	Eilinis	1947 03 17	Rici.
36. Valenta, Kazys	Kudzma	1922 04 03	Pertako k., Kapčiamiesčio vls.	1945 09 02	Eilinis	1947 04 01	Mikalinos k.
37. Treigys, Motiejus	Dofas	1924 01 19	Diržų k., Leipalingio vls.	1944 09 25	Eilinis	1947 05 14	Pūščios miške
38. Vaikšnoras, Kazys	Laiminas	1910 03 04	Buteliznos k.	1945 04 10	Būrio vadas	1947 06 08	Lipliūnų k.
39. Šerkšnas, Antanas	Bijūnas	1920 05 17	Vilkanasrių k.	1945 01 02	Eilinis	1947 06 16	Valanč.
40. Bankietas, Petras	Kanapynas	1918 04 30	Menciškės k., Kapčiamiesčio vls.	1945 05 20	Būrio vadas	1947 11 05	Krivonių k.
41. Vaikšnoras, Vaclovas	Erdžius	1922 09 12	Sventojansko k., Kapčiamiesčio vls.	1945 06 12	Eilinis	1947 11 05	Krivonių k.
42. Ptakauskas, Jurgis	Liepa	1912 10 14	Mizerų k.	1944 10 28	Grupės vadas	1947 12 14	Lipl.
43. Treigys, Juozas	Kadugys	1922 03 12	Diržų k.	1944 09 25	Eilinis	1947 12 14	Lipl.
44. Žibūda, Kazys	Demokratas	1927 05 20	Menciškės k., Kapčiamiesčio vls.	1947 10 15	Eilinis	1948 02 01	Macevičių k.
45. Maciulevičius, Bronius		Raketa	1928 02 12	Kapčiamiesčio mstl.		1947 06 20	Eilinis 19
02 10	Kalv.						
46. Sotnykas, Antanas	Liūtas	1908 12 19	Macevičių k.,	1947 04 17	Eilinis	1948 02 13	Dulg.

			Kapčiamiesčio vls.				
47. Radziukynas, Antanas	Nevėžis	1918 02 12	Leipalingio mstl.	1945 01 03	Būrio vadas	1948 05 03	Gerviškių k.
48. Leščinskas, Jonas	Skroblas	1919 10 10	Nelubonių k., Leipalingio vls.	1945 04 23	Skyriaus vadas	1948 05 03	Gerviškių k.
49. Ramanavičius, Albinas		Balandis	1929 09 12	Kučiūnų k.,	1945 05 03	Grandies vadas	1948 05 03
Gerviškių k.							
			Lazdijų vls.				
50. Rutkauskas, Juozas	Tūzas	1915 04 12	Leipalingio mstl.	1945 02 17	Eilinis	1948 07 18	Rici.
51. Vitkauskas, Viktoras	Varnas	1918 01 17	Leipalingio mstl.	1945 04 20	Skyriaus vadas	1946 01 01	Mizarų k.
52. Kuckailis, Bolius	Šapalas	1914 09 17	Mikalinos k. Leipalingio vls.	1945 05 22	Eilinis	1946 09	
53. Virbalis, Bolius	Margis	1915 05 23	Bertašiūnų k., Veisiejų vls.	1945 05 15	Eilinis	1946 09	
54. Dvareckas, Juozas	Vėtra	1915 02 12	Leipalingio mstl.	1945 05 10	Eilinis	1946 03 20	Diržų k.
55. Bogušis, Vytas	Gediminas	1927 05 13	Mikalinos k., Leipalingio vls.	1945 12 20	Eilinis	1946 01 01	
56. ?	Rimgaudas	1909 03 21	?	1945 03 12	Skyriaus vadas	1947 01 11	
57. Mizeras, Stasys	Planeta	1910 05 23	Mizerų k.	1947 04 10	Eilinis	1947 02 17	
58. Bankietas, Stasys	Stungurys	1915 04 24	Didžiasalio k.	1947 03 20	Eilinis	1947 06 15	Vilkanastrų k.

Šis partizanų sąrašas buvo rastas pas partizaną Medinį - Juozą Aleksonį, g. 1917 m. Veršų k., nukautą NKGB 1948 m. rugsėjo 27 d. 19 val. pietvakarinėje Cimaniūnų k. pusėje, miško pakraštyje [25]

ŠVENTEŽERIO KRAŠTO PARTIZANAI

Pirmieji enkavėdistų ugnimi pakrikštyti buvo Šventežerio partizanai Trako, Kalniškės ir Mikyčių Trako miškuose. Didžiulę geografinę erdvę – nuo kalnuoto Kalniškės miško iki pietinių Lietuvos pakraščių apėmė Mindaugo tėvūnija. O toje erdvėje ilgai netilo dainos apie Kalniškės mūšį, išvežtuosius ir žuvusius partizanus. Daugiausia čia žuvo jaunų vyrų, išėjusių partizanauti paskutiniais laisvės kovų metais. Čia ir nuožmiausiai veikė enkavėdistai. Antai Šventežerio enkavėdistas, tardydamas Juozą Dulską iš Žališkės kaimo, sužinojo apie tris partizanų būrius. Du būriai slapstąsi Mikyčių Trako miške. Vienam vadovaująs Gruodis – Antanas Muliuolis, kitam Dulkė – Jonas Česnavičius, o trečiame būryje esą partizanai: Pranas Andrulionis, jo brolis, slapyvardžiu Šaka, Žiurinskas, slapyvardžiu Mazgas, Zdanavičiai, Varnas – Pranas Vailionis iš Ročkių kaimo, Milžinas – Pranas Vaivada iš Radvilonių, ginkluotas kulkosvaidžiu, Slapikas, Kalnius, Ūselis iš Avižienių, Vincas Plytnikas, Jonas Saveikis iš Žagarių, Antanas Aglinskas iš Ročkių ir kt... Visiems vadovaująs Mindaugas – Vladas Stepulevičius. Jo adjutantas esąs Klajūnas – Vytautas Bučinskas, vis nešiojąsis spausdinimo mašinėlę, Dulkei ir Gruodžiui įsakymus spausdinąs. Šaudmenys, esantys Mikyčių miške, priklausą Gruodžiui, o Trake – Mindaugui. J. Dulskas pasakojo girdėjęs žmones šnekant, kad Mindaugas liepęs rengtis sukilimui, kuris turėtų įvykti 1946 metų kovą. Bus vyrų mobilizacija, enkavėdistai iššaudyti, o stribus teis. V. Stepulevičius būsiąs apskrities viršininku, J. Česnavičius – policijos viršininku, o V. Bučinskas apskrities sekretoriumi. Enkavėdistas, sulaikęs kvapą, klausęsis, kas jo laukia. 1945 metų gruodį jis jau turėjo tris pirmuosius agentūrinius pranešimus. Agento Bobrovo slaptame pranešime sakoma, kad jis gruodžio 16 dieną atėjo pas Palionienę, gyvenančią išvežto Mazėčio namuose, ir ten radęs begeriančius partizanus. Prisėdęs ir pasiklausęs jų šnekų, sužinojo, kad jų vadas yra Milžinas. Ten buvo Pranas Andrulionis iš Avižienių, Alfonsas Ūselis ir kt. Girdėjęs juos šnekant, kad per Kalėdas jų dvidešimt atvažiuos. Milžinas sakęs, kad Lietuva greitai bus atkariauta iš bolševikų. Bešnekučiuojant atėjo Albina Žiurinskaitė ir Marija Bendoriūtė. Jos, išėjusios su partizanais iš trobos, kažką tarėsi. Paskui partizanai išvažiavo ir susidūrė su Seirijų stribais. Per susišaudymą Milžiną sužeidė į petį, ir dabar Bobrovas nežinąs, ar partizanai atvažiuos per Kalėdas.

„Pas mane banditai buvo gruodžio 13 dieną, – praneša Bobrovas. – Manęs namuo-

se tada nebuvo. Tačiau žmona banditus atpažino. Buvo Juozas Kryžiokas iš Šlavantų. Rodė savo sužeistą ranką, Milkevičius, sakėsi iš Šlavantų, Mikelionis, atrodo, kad iš Bajoriškių. Jis buvo legalizavęsis, bet vėl išėjo į mišką., Muliuolis iš Buteliūnų, Albinas Daugėla, Motiejūnas iš Paliūnų, slapyvardžiu Šamas"... Kitų partizanų pavardes agentas pamiršęs. Motiejūnas paprašęs duonos, samagono, ir visi išėję. Kai partizanai anąsyk buvo apsirodę, tai nakvojo pas Antaną Jančiuką Babruose. Jie ten būna nuolatos, tik niekas nepraneša. Avižienių kaime gyvena Izabelė Maliukevičienė. Ji veža iš Auštadvario malūno miltus ir kepa partizanams duoną.[26]

1946 metais pavasarį sukilimas neįvyko, o tik buvo performuoti Dainavos krašto partizanų junginiai. Įkūrus PLP štabą, Šarūno rinktinės Pūščios partizanai ir Šventežerio partizanai buvo perduoti Tauro apygardai, o Seirijų batalionas, arba Karininko Juozapavičiaus grupė – Dzūkų rinktinei, vadovaujamai Ąžuolio. Šarūno rinktinei vadovavo Apynys – Juozas Kučinskas, gim. 1918 m. Keturvalakių k., jo adjutantas buvo Ilgūnas, Dainius – Stasys Radzevičius, gim. 1923 metais Ukmergės apskrityje, rinktinės ūkio dalies viršininkas buvo Sedis – Vincas Kisieliauskas, gim. 1902 metais Inkištų kaime, NKVD suimtas Verstaminų kaime, bunkeryje 1947 metų gegužės 5 dieną. Iš jo parodymų sužinoma, kad rinktinės štabo bunkeriai įrengti Kalniškės miške, 1–osios kuopos – Giraitės miške ir netoli Mikniškių kaimo, o 2–osios kuopos – Pūščios girioje.

Štabo ryšį su kuopomis palaikė:

Eglė – Bronė Krasauskaitė iš Komenkos kaimo. Ji buvo užmezgusi ryšį su 1–osios kuopos vado Vargdienio ryšininke Liepa – Albina Pileckaite iš Mikyčių kaimo.

Aguona – Genė Krušinskaitė iš Šarkiškių kaimo – palaikė ryšį su rinktinės štabo ryšininke Neužmirštuole iš Žagarių kaimo. Aguona paketus nunešdavo Neužmirštuolei, o ši perduodavo 2–osios kuopos vadui Liepai.

Laimė – Albina Lukevičiūtė buvo rinktinės vado Apynio ryšininke ir susisiekdavo su Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vadu.

Šituos duomenis MGB jau turėjo, nes minėtos ryšininkės buvo suimtos balandį. Sedis Marijampolės kalėjimo kameroje gegužės 8 dieną pasikorė.[27]

Rudeniop šios dvi kuopos buvo sugrąžintos Dainavos apygardai ir sudarė naują partizanų junginių struktūrą. 1–oji kuopa buvo pavadinta Šarūno rinktinės Mindaugo grupe, o 2–oji – LDK Vytenio. Tada rinktinei vadovavo Kariūnas – leitenantas Benediktas Labėnas.

Grupes pervadinus tėvūnijomis, tokia struktūra išliko iki Laisvės kovų pabaigos.

Mindaugo grupės I būrys

Būrio vadai:

1. Kalnius – Jurgis Gylys, g. 1915 m. Galstų k.
2. Klajūnas – Vytautas Bučinskas, g. 1930 m. Teizininkų k., vado pav.

Skyrių vadai:

3. Vilkas – Pranas Milkevičius, g. 1922 m. Spartų k.
4. Trispalvis – Jonas Zdanavičius, g. Gražulių k.

Partizanai:

5. Artojas – Jurgis Adomavičius, g. 1923 m. Nakrūniškės k.
6. Jonas Andriušis, g. 1931 m. Lazdijuose.
7. Miškinis – Mečislovas Dainauskas, g. 1923 m. Nemajūnų k.
8. Putinas – Juozas Gylys, g. 1923 m. Nemajūnų k.
9. Vaiduoklis – Jonas Gylys, g. 1923 m. Nemajūnų k.
10. Banginis – Juozas Gylys, g. 1928 m. Galstų k.
11. Ainis – Aloyzas Goberis, g. 1927 m. Giraitėlių k.
12. Diemedis – Jasevičius, g. 1923 m. Teizų k.
13. Ąžuolas – Vladas Jarmala, g. 1928 m. Straigių k.
14. Klevas – Antanas Jaruševičius, g. 1932 m. Jurčiūnų k.
15. Kovas – Jonas Jančia, g. 1928 m. Neravų k., grupės štabo viršininkas.
16. Dragūnas – Aleksas Jogauda, g. 1925 m. Stebulių k.
17. Granitas – Antanas Jonuška, g. 1925 m. Giraitėlių k.
18. Karklas – Algirdas Juškauskas, g. 1927 m. Kalesnykų k.
19. Planeta – Antanas Juškauskas, g. Kalesnykų k.
20. Bajoras, Skydas – Jonas Jutkevičius, g. 1927 m. Šventežeryje.
21. Vėjas – Vincas Kaminskas, g. 1925 m. Skaistučių k.
22. Ramunis – Antanas Kaminskas, g. Skaistučių k.
23. Vampyras – Vytautas Klekys, g. 1927 m. Bestraigiškės k.
24. Viesulas – Juozas Krivickas, g. 1921 m. Šarkiškių k.
25. Aguona – Genė Krušinskaitė, g. Dzūkų k.
26. Kalvaitis – Stasys Lapaitis, g. 1922 m. Papėčių k.
27. Šaka – Vacys Majauskas, g. 1928 m. Marcukaviznos k.
28. Laimė – Algirdas Marcinkevičius, g. 1928 m. Atesnykų k.
29. – Pranas Mikolskis
30. Gintaras – Vladas Neifalta, g. Giraitėlių k.
31. Jaunutis – Vytautas Neimanas, g. 1930 m. Giraitėlių k.

31a. Aušra – Vladas Perlys, g. 1925 m. Buckūnų k.

32. Vanagas – Albinas Senkus

32a. Vikruolis – Feliksas Stepulevičius, g. Laibgalių k.

33. Svajūnas – Romualdas Talandis, g. 1933 m. Giraitėlių k.
34. Karys – Vytautas Tuinila, g. 1929 m. Kalesnykų k.
35. Varmas – Albinas Vabuolas, g. 1922 m. Stankūnų k.
36. Stipruolis – Juozas Vabuolas, g. 1930 m. Stankūnų k.
37. Bijūnas – Antanas Vabuolas, g. 1923 m. Stankūnų k.
38. Rytas – Jonas Vabalas, g. 1924 m. Laibgalių k.
39. Ainis – Antanas Vaitkevičius, g. 1921 m. Panarvės k.
40. Tigras – Pranas Vaitkevičius, g. 1923 m. Panarvės k.
41. Radastas – Juozas Vaitulionis, g. 1922 m. Giraitės k.
42. Vaivada, g. 1929 m. Teizininkų k.
43. Žvirblis – Jurgis Venckus, g. 1922 m. Giraitės k.

44. Jovaras – Jurgis Vengrauskas, g. 1927 m. Sapiegiškės k.
45. Didvyris – Juozas Zdanavičius, g. Gražulių k.
46. Viltis – Antanas Zdanavičius, g. 1926 m. Gražulių k.
47. Vytis – Jonas Zdanavičius, g. 1928 m. Gražulių k.

Pagal Onos Saveikytės parodymus dar buvo partizanės Laimė – Albina Lukevičiūtė, g. 1925 m. Stebulių k., ir Lapė – Marytė Milkevičiūtė (partizano Vilko sesuo), g. 1931 m. Spartų k. 1947 metais žuvo I būrio partizanas Strausas – Jurgis Bagdžiūnas, Stankūnuose žuvo kilęs nuo Marijampolės partizanas Tarzanas, sunkiai sužeistas mirė partizanas Povas – Alesius Raginskas.

II būrys

Būrio vadai:

1. Dulkė – Jonas Česnavičius, g. 1909 m. Šventežeryje.
2. Milžinas – Pranas Vaivada, g. Radvilonių k.
3. Vieversys – Jonas Uzdila, g. 1923 m. Agarinių k.

Partizanai:

4. Šalna – Pranas Andrulionis, g. 1920 m. Avižienių k.
5. Dobilas – Motiejus Armanavičius, g. 1909 m. Neravų k.
6. Skrajūnas – Juozas Aravičius, g. 1930 m. Janėnų k.
7. Uosis – Antanas Blažauskas, g. 1929 m. Staidarų k.
8. Pipiras – Gediminas Blažauskas, g. 1922 m. Ežerėlių k.
9. Akstinas – Vytautas Buračiauskas, g. 1931 m. Salų k.
10. Vygandas – Petras Buračiauskas, g. 1925 m. Salų k.
11. Balandis – Vincas Burba, g. 1929 m. Agarinių k.
12. Miškinis – Mečislovas Dainauskas, g. 1923 m. Paliūnų k.
13. Jazminas – Jonas Dapkūnas, g. 1928 m. Neravų k.
14. Sirena – Albinas Daugėla, g. 1911 m. Buteliūnų k.
15. Dainius – Juozas Gaidys, g. 1932 m. Ricielių k.
16. Kadugys – Juozas Gylys, g. 1923 m. Galstų k.
17. Jaunutis – Vytautas Gudeliauskas, g. 1930 m. Šulnelių k.
18. Narsuolis – Antanas Janulevičius, g. 1924 m. Grikapalio k.
19. Lašas – Jonas Janulevičius, g. 1928 m. Grikapalio k.
20. Gintaras – Vytautas Karčmarskas, g. 1928 m. Straigių k.
21. Vampyras – Vytautas Klekys, g. 1928 m. Bestraigiškės k.
22. Dramblys – Juozas Kryžiokas, g. 1918 m. Šlavantų k.
23. Špokas – Jonas Krūtys, g. 1919 m. Agarinių k.
24. Aras – Vytautas Kvedaras, g. 1926 m. Šlavantų k.
25. Mauras – Antanas Maksimavičius, g. 1927 m. Akmenių k.
26. Žvaigždikis – Stasys Krūkonis, g. 1931 m. Grikapalio k.
27. Jovaras – Vladas Liesionis, g. 1930 m. Mikyčių k.
28. Strazdas – Aleksandras Maskeliūnas, g. 1929 m. Poveliškės k.

Vytautas Bučinskas
KLAJŪNAS

Mindaugo grupės partizanų vadai
Vincas Kaminskas – VĖJAS
Albinas Vabuolas – VARMAS

Mindaugo grupės partizanai. Sėdi trečias iš kairės:
Jurgis Gylys – KALNIUS

Partizanų dainų kūrėja (pirma iš dešinės)
Elė Radzevičiūtė su Mindaugo grupės partizanais

Leonas Tuinyla
KARYS

Mindaugo grupės
partizanai

Alfonsas Petruškevičius
RIMVYDAS

Mindaugo grupės partizanai

Feliksas Stepulevičius
VIKRUOLIS

Vytautas Salyklis
EIMUTIS

ALgimantas Marcinkevičius – LAIMĖ, Vytautas Kliokys – JŪREIVIS

Mindaugo grupės partizanai

Genė Krušinskaitė
AGUONA

Elė Radzevičiūtė

29. Šilas – Juozas Matonis, g. Ročkių k.
30. Šaškus – Jonas Mickevičius, g. Straigių k.
31. Berželis – Juozas Mikelionis, g. 1919 m. Bajoriškių k.
32. Šaltis – Juozas Milkevičius, g. 1922 m. Šlavantų k.
33. Šamas – Antanas Motiejūnas, g. 1922 m. Paliūnų k.
34. Spalis – Jonas Muliuolis, g. 1930 m. Buteliūnų k.
35. Spindulys – Pranas Nedzinskas, g. 1925 m. Žagarių k.
36. Rickus – Jonas Petruškevičius, g. 1924 m. Staidarų k.
37. Rimvydas – Alfonsas Petruškevičius, g. Staidarų k.
37a. Keleivis – Juozas Petruškevičius, g. 1924 m.
38. Žaibas – Juozas Pockevičius, g. 1916 m. Pajėčių k.
39. Varnėnas – Juozas Riškevičius, g. 1923 m. Neravų k.
40. Sidabras – Jonas Rudzikas, g. 1911 m. Neravų k.
41. Skirmantas – Algirdas Salinis, g. Janėnų k.
42. Eimutis – Vytautas Salyklis, g. 1930 m. Staidarų k.
43. Trimitas – Antanas Saveikis, g. 1929 m. Žagarių k.
44. Ožys – Petras Uzdila, g. 1916 m. Agarinių k.
45. Mazgas – Alfonsas Ūselis, g. 1922 m. Avižienių k.
46. Varnas – Pranas Vailionis, g. 1920 m. Seirijuose.
47. Slapikas – Petras Valenta, g. 1921 m. Mikabalių k.
48. Tigras – Antanas Valenta, g. 1913 m. Šadžiūnų k.

III būriui priklausė Rudaminos partizanai.

Žūtys

1946 metų birželio 1 dieną Bestraigiškės miške Seirijų stribams surengus pasalą žuvo Milžinas ir Strazdas – Olesius Maskeliūnas, o Klajūnas – Bronius Saveikis, savo vokišku kulkosvaidžiu stribus išblaškęs, sužeistas pasitraukė [28]. Stribai žuvusius partizanus paguldė ant gatvės Seirijuose. Po to plačiai skambėjo po kaimus Elės Radzevičiūtės sukurta daina:

Strazdukas, lyg miegui sumerkęs blakstienas,
šalia vado ilsis ramus.
Prie ko priglaus galvas senieji tėveliai,
Nes jis jų vienturtis sūnus...

Kitoje Elės Radzevičiūtės dainoje minimi 1946 metais gegužės 14 dieną Mikyčių Trako miške žuvę partizanai – Medelis, kilęs iš Zarasų apskrities, Apynys – Vytautas Salyklis, gimęs Šventežeryje, iš ten pat Dulkė, Kvedaras iš Šlavantų – irgi buvo paguldyti Šventežerio gatvėje.

„Partizanas Apynys, – prisimena A. Pileckaitė, – buvo iš mūsų krašto. Šventežeryje

gulėjo ant gatvės. Žmonės kalbėjo, kad kokis partizanas paguldytas gatvėje. Nueinu, žiūriu, kad Apynėlis. Jo pavardės nežinau.

Laimės dalykas, kad aš likau gyva... Kartą sutinku Vytautą Kvedarą, ir jis prašo užeiti į stovyklą miške. Bet aš, kaip žinodama, nėjau. Pareinu namo, ir mama man sako: „Bėk, vaikeli, parnešk skietų". Tada ji audė. Tik išėjau ir ... baisus šaudymas. Tada žuvo keturi partizanai. Jeigu būčiau nuėjusi, matote, kas būtų atsitikę. Medelis buvo kažkur iš Žemaitijos..."

1946 metų birželio 22 dieną Trako miške žuvo Varnas – Pranas Vailionis ir Mazgas – Alfonsas Ūselis, mirtinai sužeista Radzevičienė.

Liepos 23 dieną prie Metelių žuvo Jovaras – Jurgis Vengrauskas, pas jį enkavėdistai rado Kazimieraičio raštą, kuriuo jis buvo apdovanotas.

Iššūkis

1946 m. gruodžio 19 d. apie 23 val. 30 min. ties Panarvės kaimu, trys kilometrai nuo Lazdijų (1864), partizanai iš kulkosvaidžių ir automatų apšaudė dengtą sunkvežimį „Ford". Jam sustojus, priėjo du vyrai, vienas ginkluotas kulkosvaidžiu, kitas – automatu, ir sukomandavo: „Visiems civiliams iš mašinos išlipti, lietuviams gultis ant žemės" ... Išlipo 35 civiliai. Tačiau tarp jų buvo ir kariškis, kuriam pavyko pasprukti į Lazdijus. Kai visi jau buvo išlipę, partizanas, ginkluotas kulkosvaidžiu, priėjo prie mašinos ir paleido į ją seriją. Minioje kilo sąmyšis. Mašinos kėbulo priekyje lindėję 5 ginkluoti kariškiai, turėję du automatus, du naganus ir pistoletą, priešintis nesiryžo. MVD inspektorius Pranas Zareckas ir ryšių ministerijos darbuotojas Georgijus Golobkovas buvo nušauti, o vyresn. leitenantas, majoras, vairuotojas ir vienas tarnautojas – sužeisti.

Šioje operacijoje, kaip spėjo MGB, dalyvavo partizanai Vieversys – Jonas Uzdila (g. 1923 m. Agarinių kaime), Ožys – Juozas Uzdila (g. 1916 m. Agarinių kaime), Rickus – Jonas Petruškevičius (g. 1923 m. Staidarų kaime) ir Granitas – Antanas Jonuška (g. 1923 m. Giraitėlių kaime).

Partizanės

1947 m. vasario 26 d. pas Graužų kaimo gyventoją atėjo 27 partizanai. Tarp jų buvo trys moterys, viena – sunkiai serganti. Partizanai paprašė Joną Strenkauską iš Vaickūniškės kaimo atvežti jų arkliais ligonei kunigą... kaip paskui per tardymą aiškinosi prelatas Juozas Laukaitis, jis nežinojęs, jog ligonė buvusi partizanė, nes ji jau nekalbėjo. O liudininkai teigė kitaip: „Kai prelatą sutiko partizanai, tarp jų buvo Mindaugas – Vladas Stepulevičius, Vilkas – Pranas Milkevičius, Trispalvis – Jonas Zdanavičius, Klajūnas – Vytautas Bučinskas, Karžygis – Juozas Zdanavičius, Varmas – Albinas Vabuolas ir jo brolis Bijūnas. Kunigas Juozas Laukaitis negalėjo nežinoti, kad kalbasi su partizanais, nes jie buvo apsivilkę Lietuvos kariuomenės uniformomis ir turėjo ginklus".

Kunigui išvažiavus, apie 16 val. trobon įbėgęs sargybinis sušuko: „Rusai!" Partizanai griebėsi už ginklų. Vieni, išbėgę į kiemą, skubėdami kinkė arklius, trise nešė neštuvais ligonę, kiti, pasistatę ant palangių kulkosvaidžius, pliekė į supančius kareivius. Vienas kareivis parkrito čia pat prie kluono. Kieme du partizanai, apsipylę krauju, šaukė: „Už kluono rusai, šaudykite padegamomis kulkomis!" Užsidegė kluonas. Partizanų vadas įsakė trauktis į Kalniškę. Šiaip taip partizanai išsiveržė iš apsupties. Gyventojai patraukė kareivio lavoną toliau nuo degančio kluono.

Taip Kalniaus būrys susikovė su MGB kariuomenės 34–ojo šaulių pulko daliniu, vadovaujamu leitenanto Belorybkino. Čia žuvo Viltis – Antanas Zdanavičius (g. 1926 m. Gražulių k.), o sunkiai sužeistas Gintaras – Andrius Neifalta (g. Giraitėlių k.) po dviejų dienų mirė.

„Aš kartu su partizanais dalyvavau kautynėse su sovietų kariuomene, – sakė tardytojui Laimė – Albina Lukevičiūtė (g. 1925 m. Stebulių k.). – Mūsų būryje buvo iki 30 žmonių. Buvo Viltis, kurio lavonas buvo paguldytas gatvėje Seirijuose. Partizanų būrys rogėmis pasitraukė į Stebulius"... Po to A. Lukevičiūtė, grįžusi į mūšio vietą, žvalgė rusų kariuomenę, aplankė Sutrės kaime partizanų paslėptą ligonę – partizanę Neužmirštuolę – Oną Saveikytę. Sugrįžusi pas Kalniaus partizanus į Pakirsnių kaimą, iš kur jau sutemus visi išvažiavo Šeštokų link. Privažiavę kryžkelę Lazdijai – Šeštokai – Rudamina, susitiko su kitomis rogėmis. Jose važiavusieji šovę iš pistoleto. Partizanai, nieko nelaukę, paleido ugnį iš visų ginklų. Deimantas – Ona Jančiūtė (g. 1923 m. Paskirsnių k.) šaudė iš pistoleto, o kitos merginos laikė arklius. Žuvo milicijos leitenantas Vladimiras Čiujevas, Lazdijų vls. MVD skyriaus viršininkas vyr. leitenantas Rikūnas, operįgaliotinis jaun. leitenantas Juozas Lazauskas, milicininkas Jakimovas, Muravjovas ir dar trys aktyvistai. Partizanai gyvi ir sveiki pasitraukė į Giraitės mišką.

Įvykio vietos ir lavonų apžiūrėjimo aktas [29]

1947 m. kovo 1 d. Rudamina

Mes, žemiau pasirašę, Rudaminos valsčiaus MGB skyriaus leitenantas Urzinas, kapitonas Petrovas-Zusas, jaun. leitenantas Pilipenka, MGB valsčiaus skyriaus liaudies gynėjas Bakanovas, apžiūrėję įvykio vietą ir lavonus, nustatėme:

Ant plento, iš Lazdijų į Šeštokų geležinkelio stotį, 32 metrai nuo kelio posūkio į Rudaminą buvo rasti 6 (šeši) lavonai, tarp jų:

Vyr. leitenanto Piotro Rekūno, jo tėvo Rekūno, Ivancovo N. S., Muravjovo, Čiujevo ir Lazausko. Drūčio lavonas rastas už 50 metrų nuo kelio. Apžiūrėjus lavonus nustatyta, kad gulintys ant kelio išvardintųjų asmenų lavonai vienas nuo kito yra per 0,5-2 metrus kvadrate 25-30. Visų lavonų galvose ir viršutinėse liemens dalyse rastos kulkų skylės, Čiujevui sutraiškyta dešinė koja. Pagal kulkų paliktas žaizdas, nustatyta, kad šaudyta iš automatinių ginklų. Trys lavonai – Ivanovo, Čiujevo ir Muravjovo – gulėjo veidais į viršų, kiti trys veidais į žemę, Drūtys gulėjo ant dešiniojo šono.

Visiems išvardintiesiems, išskyrus Drūtį, numauti batai, Čiujevui nuvilkta milinė. Kai kurių lavonų kelnių ir palaidinių kišenės išverstos. Surašytas atskiras rastų daiktų ir vertybių aktas.

Rudaminos valsčiaus MGB skyriaus viršininko pavaduotojas (Urzinas)
Lazdijų apskrities MGB kapitonas (Petrovas-Zusas)
Jaun. leitenantas Pilipenka
Liaudies gynėjas (Bakanovas)

Pinklėse

1947 m. gruodžio 17 d. Meteliuose engėbistai, sulaikę Oną Naruševičiūtę, g. 1924 m., užverbavo slaptąja agente ir davė jai Ninos slapyvardį [30]. Nina turėjo šnipinėti Šaškaus – Jono Mickevičiaus (g. Straigių k.) būrio partizanus ir „privesti juos prie operatyvinio smūgio". Per karinę operaciją balandžio 13-ąją pas ją buvo apsilankiusi Šaškaus partizanų grupės narė Neužmirštuolė – Ona Saveikytė. Nina pranešė MGB, kad Ona Saveikytė nuėjo į koplyčią prie Dusios ežero kranto. Į ten patraukė ir kariuomenė. Kelyje Barčiai – Seirijai NKVD sulaikė nepažįstamą moterį, kuri sakėsi esanti Aldona Babrauskaitė. Per tardymą nepažįstamoji prisipažino, kad yra Šaškaus būrio partizanė Neužmirštuolė. Taip pat papasakojo apie Laimę – Albiną Lukevičiūtę ir Lapę – Marytę Milkevičiūtę (g. 1928 m. Spartų k.)...

Prasidėjo žmonių tardymai, bunkerių ieškojimai ir teismai.

Antanas Čeponis, g. 1891 m., MGB tardytojui prisipažino, kad nuo 1946 m. pas jį lankydavosi partizanai. Vilkui ir Neužmirštuolei jis leidęs savo namuose įsirengti bunkerį, kuriame kartais slėpdavosi ir Trispalvis.

Marytė Milkevičiūtė tardytojui nurodė, kad bunkeriai yra pas Vincą Krūkonį Laibgalių kaime, Albiną Kašelionį Straigiškių kaime, Antaną Čeponį Graužų kaime, o Sutrės kaime pas Praną Bartkevičių ir Sidarą.

Pasakoja Albina Pileckytė:

„... Platindavau lapelius, partizanams dokumentus nuveždavau. Tėvas buvo padaręs tokį važelį, o jame – slėptuvę. Važiuoju aš, o pro šalį rusai... Bet niekada nekrėtė. Tada man buvo šešiolika metų. Kartą atėjo į namus Vargdienis ir klausia: „Ar tu negalėtum mums padėti?" Aš taip apsidžiaugiau... mamai pasigyriau. O ji labai išsigando...

Buvo dvi tokios – Marytė Milkevičiūtė ir Ona Saveikytė iš Žagarių. Vieną iš jų pagavo, tai ji pasakė apie kitą, ir abi viską išpasakojo. Kur partizanai eina, su kuo ryšį turi...

Sykį, atsimenu, žiūriu pro langą ir matau, kaip slenka viena prie kitos kareivių vilnis. Slenka link mūsų namų. Maža kad krečia mišką. Neturėjau net nuojautos, kad čia viskas dėl manęs. Eina su jais moteris, apsigobus galvą lietpalčiu iki čia... Įeina trobon, paduoda ji man ranką ir sako: „Labas, Liepa!" O man partizanai buvo davę Liepos slapyvardį. Ranką padavė Milkevičiūtė. Aš nežinau, kas man pasidarė... ir kiek galėdama jai kumščiu į snukį...

Nuo spec grupės

v a d o.

Drg. majorui Sakalauskui.

R A P O R T A S.

Pranešu jums apie duoto šių metų rukpiūčio mėn. 26 d. uždavinio vygdymą.

Uždavinys Man su devyniais kovotojais ir radistu nuvykti pas Pavilionį Martyną gyvenantį Metelių km. Seirijų val. Alytaus aps. pas kurį taip pat pagal duotus nurodymus turi gyventi jo brolis banditas Stasys jo motina ir sesuo. Pavilionį Stasį radus namuos arba jį išaukus per jo motiną arba seserį kurios taip pat pagal duotus nurodymus nors ir jam nesan namuose žino kur jis randasi sunaikinti.

Uždavinio vygdymas Šių metų rukpiūčio mėn. iš 26 į 27 dieno nakti 1 val. 45 m. nuvykau į Metelių km. Matrosas su kovotojais Sebentu ir šalna nuėjo pas Pavilionį Martyną į kambarį aš su kovotojais Žaibu ir Klevu slaptai priartėjau prie Pavilionio gyvenamo namo ir jį nematomai apsupau likusius kovotojus ir radi stą palikau nuo kaimo maždauk už kilometro krūmuose.

Matrosui su Serbentu užėjus pas Pavilionį Martyną į kambarį jie ten nieko daugiau neatrado kaip tik Martyną su žmona nebuvo nei mums reikiamo Stasio nei jo sesers ir motinos. Kalbant Matrosui apie jo brolį Stasį Martynas visiškai užsigynė neturys jokio brolio o su seseria ir motina jau senai kartu negyvena nes jos gyvena motinos tėviškėi Udrijoje, taip pat kalbant apie nurodytą bandito Stasio paną Ireną Pavilionis Stasy ir jo žmona užsigynė nieko nežinati.

Bendra Pavilionio nuotaika primant Matrosa praėjo neitariamai jį esant ryšininku ir Matrosą skaitant provokatorium.

Matrosui man apie visą pranešus ir nesan rezultatu apleidom Pavilionio gyvenvietę [illegible] pas savo toliau paliktus

- 2 -

kovotojus per radistą pranešėm jums apie mūsų atėmimą ir mūsų laukimo vietą Nr.2.

Gryšti į isodinimo vietą esant trumpam laikui [illegible] buvo neymanoma nes uždavinį baigėm 27 dienos 4 val. 15 m. o iki isodinimo vietos nuo mūsų atliekamo uždavinio vietos buvo 10 kilometrų.

S P E C G R U P Ė S VADAS.

Seirijuose stribai mane paguldė ir tiek ėdė... Mano kryžiaus keliai – Seirijuose. Mane jie padarė juodą kaip žemė. Turėjau tokius kailinukus, tai stribai juos man ant galvos, kad riksmo nesigirdėtų, ir taip audė pagaliais. Tai, Dieve, lietuviai... Rusas sėdi, o šitie verčia ir meluoja. Kokie tie stribai žiaurūs! Aš nieko neišdaviau..."

Iš Onos Saveikytės parodymų MGB [31]

Seirijai, 1947 m. balandžio 15 d.

Klausimas: Pagrindinės Kalniaus būrio dislokacijos vietos?

Atsakymas: Pagrindinės vietos:

a) Kalniškės miškas ir aplinkui jį esantys kaimai: Stebuliai, Atesninkėliai, Teizininkai, Verstaminai, Barčiai (Simno ir Šventežerio valsčių teritorija).

b) Trako miškas ir netoli jo esantys kaimai: Straigiškiai, Graužai, Vaickūniškė, Žagariai, Straigiai, Staigūnai (Seirijų valsčius).

c) Mikyčių Trako miškas ir šalia jo esantys kaimai: Mikyčiai, Stankūnai, Neravai (Šventežerio valsčius).

Klausimas: Nurodykite Kalniaus būrio bunkerių vietas.

Atsakymas: Aš žinau 12 Kalniaus būrio bunkerių. Per visą 1946–47 metų žiemą būrys buvo suskirstytas į grupes ir slapstėsi. Dabar jis susirinko ir bunkeriuose būna mažai. Slepiasi daugiausia miškuose, kuriuos išvardijau, o naktį nakvoja pas patikimus žmones. Ne visuose bunkeriuose buvau, kiti man žinomi iš partizanų pasakojimų.

O. Saveikytė pasakoja apie bunkerius. Straigiškių kaime pas Vladą Kundrotą troboje tarp krosnies ir sienos. Šiame bunkeryje ji ne kartą nakvojusi. Jame slėpėsi Juozas Zdanavičius – Didvyris, Jonas Zdanavičius – Vytis, Jonas Muliuolis – Spalis, Antanas Motiejūnas – Šamas ir Marytė Milkevičiūtė – Lapė. (neįskaitoma) kaime Juozo Bartkevičiaus troboje. Jis skirtas tik vienam žmogui, jame slėpėsi M. Milkevičiūtė – Lapė. Straigiškių kaime Albino Kašelionio svirne. Atidengus lentą, galima patekti į bunkerį. Ten slėpėsi Jonas Zdanavičius – Trispalvis, Pranas Milkevičius – Vilkas, Albinas Vabuolas – Varmas, Antanas Vabuolas – Bijūnas ir kiti. Pošnios kaime – Broniaus Petrausko trobos palėpėje. Jis – penkiems žmonėms. Nakrūniškės kaime Jurgio Bagdono kluone, Vaickūniškės kaime Juozo Radzevičiaus kluone, jame slėpė sužeistą Vladą Neifaltą – Gintarą. Staigūnų kaime Andriaus Sidaro troboje po grindimis, Verstaminų kaime Stepulevičiaus kluone, pas Albiną Lukevičiūtę – Lapę kluone po šiaudais, Graužų kaime Antano Čeponio kluone. Dabar jo neliko, kadangi per susišaudymą kluonas sudegė. Jame tilpo 10–12 žmonių. Kalniškės miške – nuo Stebulių kaimo pusės ir nuo miško pakraščio už kilometro. Šiame bunkeryje aš buvau su Jonu Zdanavičiumi – Trispalviu, Pranu Milkevičiumi – Vilku ir Rytu 1946 m. rudenį naktį.

Šaltinis Nina
Priėmė – Adamenecas

1948 m. gegužės 20 d.

Agentūrinis pranešimas [32]

Š.m. gegužės 16 d. pas šaltinį į namus atėjo Rumbonių vls., Genėnų k. gyventojas Stasys Povilonis, 22–23 metų, kuris, asmeniškai besikalbėdamas su šaltiniu, jam papasakojo, kad š.m. gegužės 14 d. į Metelių k. Seirijų vls. atėjo Seirijų valsčiaus MGB skyriaus liaudies gynėjai ir kratė visą gyvenvietę, taip pat tikrino Martyno Povilonio ir jo brolio Antano Povilonio ūkius, pas kuriuos aš š.m. 15-osios vakare buvau su Šventežerio valsčiaus gyventoju Jonu Bučinsku, kurio šeima išvežta į tolimus Sovietų Sąjungos rajonus, o jis per išvežimą pasislėpė ir ėmė gyventi nelegaliai. 1947 m. vasarą Bučinskas buvo sulaikytas Seirijų valsčiaus MGB skyriaus, iš kur, palikęs savo laikrodį, dviratį ir asmeninius dokumentus, pabėgo. Š.m. gegužės 15 d. Martyno Povilonio, Jono Bučinsko, Antano ir Stasio Povilonio ūkyje buvo neilgai, ten išgėrė naminės ir išėjo pas Seirijų vls. Metelių mst. gyventoją pilietį Gereltauską, pas kurį nakvojo. Gegužės 17 d. aušant aš pastebėjau, kad netoli mūsų buvimo vietos yra Seirijų MGB skyriaus liaudies gynėjai, tada aš – Stasys Povilonis – visus šeimininkus iš namų išvijau ir pats pasilikau namuose tiktai su Bučinsku ir laukiau, kai tik kuris iš liaudies gynėjų pasibels į duris arba langus, tai pirma kulka nušaučiau vietoje, o gal nušaučiau ir daugiau, todėl, kad man kitos išeities nebuvo. O jeigu iš namų bėgčiau, jie mane vis tiek nušautų, ir todėl aš rizikavau, man vis tik buvo skirta žūti, bet kol žūsiu, aš turiu pats nušauti keletą liaudies gynėjų, bet kažkodėl liaudies gynėjai į Gereltausko namus nėjo. Po to aš Gereltausko namuose palikau asmeninį automatą, vežimu išvažiavau į laukus, nepastebėtas liaudies gynėjų, todėl ir likau gyvas, su savimi tuo metu turėjau tik pistoletą.
(...)

Šaltinio pokalbis su Poviloniu buvo baigtas, kadangi atėjo jaunimas su armonika, tarp jų ir banditų vadas Vilkas, apsivilkęs civiliais drabužiais, ginkluotas pistoletu. Pagriežė keletą šokių, pasiėmė armoniką ir su Poviloniu išėjo į Metelių mst. pas Praną Metelionį, pas kurį nuolat slapstosi pabėgęs nuo išvežimo Bučinskas, slepiantis ir bandito Vilko armoniką. Jeigu Vilkas eina kur groti, tai armoniką neša Bučinskas. Labai dažnai Vilkas griežia armonika prie Metelių ežero, o kai ateina kariuomenė ar liaudies gynėjai, meta armoniką, kurią pasiima Metelionis ir parsineša į namus, o Vilkas su savo banditų grupe sėda į valtis ir nuplaukia į Miroslavo valsčiaus Papėčių kaimą, anapus ežero, tai asmeniškai matė šaltinis.

Šaltinis praneša, kad š.m. gegužės 3 d., kai buvo iššudyta Juozo Kubiliaus šeima, banditas Jonas Zdanavičius, slapyvardis Vytis, dviračiu atvažiavo pas šaltinį su mergina, kurią liepė paslėpti savo ūkyje, kol jie sugrįš jos pasiimti. Iki tol ši nepažįstama mergina buvo Alytaus aps., Žagarių kaime, bet pas ką nepasakė. Taip pat Zdanavičius paaiškino, kad ji yra Alytaus gimnazijos gimnazistė, o kai pradėjo areštuoti merginas už antitarybinių proklamacijų platinimą, ją taip pat norėjo areštuoti, bet ji iš Alytaus pabėgo ir slapstėsi Žagarių kaime, bet dabar jau ten nebegalima slėptis, kadangi šiame rajone buvo iššudyta Kubilių šeima ir todėl rusai pradės čekistines karines operacijas, kur

ją gali suimti, ir todėl tegul ji pabūna čia, pas jus. Šaltiniui taip pat pavyko nustatyti, kad šios merginos pavardė Birutė Kasačiūnaitė, o iš asmeninių dokumentų ji teturi gimimo liudijimą, kuriame nurodyta, kad ji 15 metų, o iš kur šita mergina Birutė, šaltinis nenustatė.

Š.m. gegužės 19 d. šaltinis Nina susitikęs Metelių ežere su Stasiu Poviloniu ir banditu Vilku, pastarieji kėlėsi į kitą Metelių ežero pusę ir, būdami girti, šaltiniui pasakojo, kad greitai bus vežami žmonės, todėl reikėtų susipažinti su stribu Katkausku, bet aš jo nepažįstu, tik girdėjau iš žmonių, kad apie jį gražiai atsiliepia Miroslavo vls,. Papėčių k. gyventojas Stasiūnas, vardo ir tėvo vardo nepasakė, pranešė, kad visi, kas padeda banditams, tegul slepiasi, kadangi greitai bus tremiami į tolimus Sovietų Sąjungos rajonus. Po to Povilonis, kreipdamasis į banditų grupės vadą Vilką, kalbėjo: „Aš taip pat jį asmeniškai pažįstu, daug girdėjau iš žmonių gero apie jį, kadangi daugelį išgelbėjo", – bet kaip, nepasakė. Šiuo pokalbiu šaltinio susitikimas su gaujos vadu Vilku baigėsi.

Nina

Seirijų valsčiaus MGB skyriaus vyr. operatyvinis įgaliotinis
leitenantas (Adamenecas)
Tikra: Alytaus aps. MGB skyriaus vyr. oper. įgaliotinis
leitenantas (Pešinas)

1949 metų vasario 8 dieną partizanai Niną sušaudė.[33]

Spec. grupės vado raportas
Drg. majorui Sokolovui

Raportas [34]

Pranešu jums apie šių metų rugpjūčio mėn. 26 d. uždavinio vykdymą.

Uždavinys. Man su devyniais kovotojais ir radistu nuvykti pas Povilonį Martyną, gyvenantį Metelių k. Seirijų vls. Alytaus aps., pas kurį taip pat pagal duotus nurodymus turi gyventi jo brolis banditas Stasys, jo motina ir sesuo. Povilonį Stasį rastą namuose arba iškviestą per jo motiną arba seserį, kuriuos taip pat pagal duotus nurodymus, nors jis ir nebūtų namuose, žino, kur jis būna, sunaikinti.

Uždavinio vykdymas. Šių metų rugpjūčio mėn. iš 26 į 27 d., naktį, 1 val. 45 min. nuvykau į Metelių k. Matrosas su kovotojais Serbentu ir Šalna nuėjo pas Povilonį Martyną į kambarį, aš su kovotojais Žaibu ir Klevu slaptai prisiartinau prie Povilonio gyvenamo namo ir jį nematomai apsupau, kitus kovotojus ir radistą palikau nuo kaimo maždaug už kilometro krūmuose.

Kai Matrosas su Serbentu užėjo pas Povilonį Martyną į kambarį, jie ten nieko daugiau nerado, kaip tik Martyną su žmona, nebuvo nei mums reikiamo Stasio, nei jo sesers ir motinos. Kada Matrosas prakalbo apie jo brolį Stasį, Martynas visiškai išsigynė neturįs jokio brolio, o su seseria ir motina jau seniai kartu negyvenąs, nes jos gyvenančios motinos tėviškėje Udrijoje, taip pat, kai paklausė apie nurodytą bandito paną Ireną, Povilonis Martynas ir jo žmona užsigynė nieko nežinantys.

Bendra Povilonio nuotaika priimant Matrosą praėjo neįtarus, kad jis esąs ryšininkas ir Matrosas provokatorius.

Kai Matrosas man visą pranešė ir rezultatų nebuvo, apleidom Povilonio gyvenvietę ir, grįžę pas savo toliau paliktus kovotojus, per radistą pranešėm jums, kad mus nuimtų ir mūsų laukimo vietą Nr. 2.

Grįžti į įsodinimo vietą dėl trumpo laiko suspėti buvo neįmanoma, nes uždavinį baigėm 27 dienos 4 val. 15 min., o iki įsodinimo vietos nuo mūsų atliekamo uždavinio vietos buvo 10 kilometrų.

Spec. grupės vadas – Matrosas

Pasakoja Antanas Čižauskas

„Jie atėjo nušauti. Tai buvo stribai, persirengę lietuviškomis uniformomis. Partizanus, kurie apie mus sukiojosi, aš pažinau. Tada aš Stasio broliui Martynui tik mirktelėjau, kad tu nieko nešnekėk. Tie pasiteiravo: „Gal Stasio namuose nėra?" Martynas jiems ir sako: „Aš jokio Stasio nežinau. Tokio brolio aš neturiu." Iš jų vieną lyg ir pažinau, jis sakė: „ Reikia pažįstamą atsivesti, nes jie mums nepasakys" – jau taip šnekėjo tas persirengęs stribas. Stasiui kliuvo už tai, kad neklausė partizanų. Aš jam sakiau: „Stasy, dviem valdžiom netarnausi." „O ką man daryti?" Na va ir padarė.

Žmonės jo ir jo motinos lavonus atpažino plūduriuojančius Metelių ežere. Aš dar pats juos išyriau. Abu buvo toj pačioj vietoj, ties miško kampu. Visi bijojo tenai eiti. Tai mes su tokiu vaikeliu nuėjome. Jis juos pamatęs apalpo. Aš jam sakau: „Tu nieko nedaryk, tik paversk valtį ant vieno šono, kad neapvirstume. Aš vienas juos įkėliau valtin. Vieną naktį palaidojome vieną, kitą naktį – kitą.

Pažinau tokią Naruševičiūtę, ji buvo mano kaimynė prie Dusios ežero. Kiek aš supratau savo kvaila galva, ir jos brolis buvo partizanų ryšininkas. O jinai sąmoningai perėjo į MGB pusę, gal ją kurstė, samdė? Kai apie Graužus suėmė visus ryšininkus, tada pasodino ir jos brolį. Jei ne kalėjimas, tai ir brolį būtų nušovę. Pas Naruševičiūtę užeidavo tai vieni, tai kiti..."

Dar nepraėjo trys vargo metai,
Kai mes išėjom į miškus.
Krauju aplaistėm žalius dirvonus,
Kietąsias gatves ir miškus...

Verstaminų kautynės

Verstaminų kaimo gyventoja Marytė Miliūtė per tardymą (1951 m. gegužės 30 d.) papasakojo, kad 1947 m. balandžio 1 d. vakare jų namuose apsinakvojo gal 20 partizanų. Ryte, maždaug 10 val., trobon įbėgęs sargybinis sušuko: „Rusai!" Partizanai kūlverščiais išpuolę iš trobos, pradėjo šaudyti į enkavėdistų būrį. Namiškiai sugulė ant

grindų. Per kautynes sunkiai sužeidė Klajūną – Vytautą Bučinską. Jis mirė. Sužeidė ir Vieversį – Juozą Uzdilą, kuris vadovavo kautynėms...

Enkavėdistai daug metų nerimo, ieškodami, kas palaidojo Klajūną. Informatorius Juozas savo 1947 m. rugpjūčio 25 d. agentūriniame pranešime Gajevskiui rašė, kad Juozas Uzdila sužeistas penkis kartus: dukart – Kalniškėje, 1947 m. kovo 28 d. – prie Dusios ežero, dar vėliau Verstaminų kaime, tada, kai žuvo V. Bučinskas, ir paskutinį kartą Babrų kaime, pataikius į krūtinę. Dabar jis vaikšto vienas ir nesinešioja ginklo. Turi seserį, kuri ištekėjusi už Pralamciškės Baranausko. Pas ją jis dažnai ateina. Tai šaltiniui pasakojęs Agarinių kaimo gyventojas Sinkevičius.

Po penkerių metų MGB pagaliau susekė, kas palaidojo V. Bučinską. Jiem padėjo agentas Stepanas [35]. Jo agentūriniame pranešime sakoma: „Kai pas Jušinską atėjo leitenantas Malomužas ir ėmė klausinėti apie partizanų susišaudymą su kariuomene, tas suprato, kad jį areštuos. Tada jis susiekė su partizanu Jūreiviu ir jau ruošėsi išeiti į mišką, bet buvo suimtas".

Po to agentūriniame pranešime emgėbisto pažymėta: „Šį agento Stepano pranešimą reikia panaudoti tardant Jušinską ir kitus asmenis."

Pasakoja Stasys Jušinskas

„Kai aš parvažiavau iš Lazdijų, jau į vakarą, susitikau tokius Apanavičius, jie ir sako: „Oi, ty pas jus išsišaudė! Nevažiuok, sako, nes reikės lavonai vežtie ar kų, ty buvo baisus mūšis..." Sakau, na, gerai, važiuoju pas Marcinkevičių. Aš paleidau arklius ir einam trise namo, žmona ir kaimynė. Nepriėję namų, gal 500 metrų, susitikome dvi mergaites. Jos sužeistą matę. Sako: „Eikim, mes jums parodysim žmogų. Nušautas ar pašautas?" Nueinam. Nagi Bučinsko Vytukas. Paimu, o jis, mane atpažinęs, sako: „Gelbėk..." Žinokit, šitokie aukšti šlaitai, o jis vandeny visas, tik burna matyti. Rankomis už šlaito, kaip ir laikytų. Jis į ten nėrė nuo enkavėdistų, o jau išlipti negali. Kaip duota... čia, į krūtinę. Ir kai aš jį patraukiau, tai per tų žaizdų tik oras eina. Planšetės diržo tik skutukas. Matyt, rikošetu kulka pataikius. Ir niekaip aš jo negaliu ištraukti. Patraukiu, kai jis išsitiesia, noriu pasitaisyti, tai jis atgal vandenin nuslysta. Kankinaus, kankinaus, paskui pasiėmiau virvutį, perrišau per pečius ir vos–ne–vos ištraukiau ant kranto. Ir jis prašo vis, kad jį nuvežtau. Sako: „Tu mani, Stasy, nuvežk į Giraitėlius pas Goberius. Vežk mani tenai". Mano arkliai palikti. Aš sakau: taip ir taip. O jis: „Bėk kuo greičiausiai! Aš kaip nors dar išliksiu." Aš parlekiu su tais arkliais, prieinu prie jo, o jis jau miręs. Ką daryti? Visi kaimynai areštuoti, tuščia, surandu kelis. Visi bijo. Dar diena. Nutarėme palaukti, kol sutems. Taip ir padarėme. Mes jį iš tenai paėmėm. Ant paklodės gražiai atvežėm į tokią pievą, salutę. Ten buvo rusiški apkasai, neužgriauti. Reikėjo kur nors padėti, žemė sušalusi... nė karsto. Mes jį lapais apklojome. Jau enkavėdistai neras. Antroj dienoj pas mane ateina į namus ir: „Kur padėjai?" Jie visą naktį kankino, pasivertę partizanais. Su partizanų kepurėm, uniforma... Bet aš supratau. Išduota buvo... Žiūrėkit, kaip greitai! Tada jų apsigyniau. Paskui NKVD: „Kur dėjai?" Iš pradžių lietuvis tardė, o paskui tokis rusas. Bet nemušė. Išeinančiam man pasakė: „Posmotrim, kak ty budeš ščastliv dalše".

Ėjau dar kitą dieną. Žiūriu, ant sienos kabo ta pati enkavėdisto kepurė. „Tai kur dėjai Bučinską?" – vėl klausia. Sakau: „Aš jums jau pasakojau, kad nemačiau, nežinau." „Nežinai?" – paklausinėjo dar. – Idi damoj, posmotrim, kak ty dalše budeš ščastliv"... Taip penkerius metus jie mane sekė. Ant kiekvieno šviežio sniego, ant kažko... išvartydavo viską. Buvo palietė ir laukus pasėmė, bulves susipyliau kluone, kaupe, tai gyvatės išdraskė tą kaupą ir bulves sušaldė...

Atsišaukė ir partizanai. Pirmiausia atėjo dvi ryšininkės. Su tokiu Zdanavičiumi mes jį nuvežėme galan jo tėviškės laukų – prie Pralamciškės kaimo. Atėjo keli partizanai. Jie mus iš šonų lydėjo, o mes važiavome. Atvažiuojame iki jų lieptos vietos. Jie neateina ir liepia važiuoti iki kitos. Ir taip iki Barčių kaimo. Paskui jie važiavo, o mes gal dvi valandas laukėme arklių. Kur jie važinėjo, mes nežinome. Bučinsko sesuo sakė, kad palaidojo Metelių kapinėse.

Po kiek laiko partizanų vadas Tigras – Pranas Vaitkevičius man įteikė pažymėjimą. Buvau gavęs 25 metus. Kalėjau Kemerove, Taišete, Karagandoje ir Omske."

Grupės vadai

1947 m. gegužės 18 d. Janėnų kaime žuvo Mindaugas – Vladas Stepulevičius (1946 m. balandžio 30 d. Kazimieraitis jį paskyrė Šarūno rinktinės vadu, perduodamas ją Tauro apygardai) ir Bijūnas – Antanas Vabuolas. Žuvo Juozo Lugausko daržinėje. Partizanai, įtardami išdavystę, jį 1947 m. birželio 4 d. sušaudė.

Laikinai eiti Šarūno rinktinės vado pareigas rugpjūčio 20 d. buvo paskirtas Vargdienis – Vincas Mikelionis.

MGB žinojo, kad Šarūno rinktinei vadovauja Vargdienis, o štabo viršininkas yra Dainius – Stasys Radzevičius, g. 1923 m. Ukmergės apskrityje. Vokiečių okupacijos metais jis gyveno Rimiečio kaime pas dėdę. Tai 22–24 metų aukšto ūgio vyras, vilkintis Lietuvos kariuomenės kapitono uniformą.

Mindaugo grupei vadovavo Kalnius – Juozas Gylys. Grupėje 32 partizanai, veikę Leipalingio, Veisiejų, Šventežerio ir Rudaminos valsčiuose. Grupę sudarė trys būriai.

I būriui vadovavo Kalnius, jam žuvus – Varmas – Albinas Vabuolas.

II būrio vadas buvo Vieversys – Jonas Uzdila, iki jo vadovavo Trispalvis – Jonas Zdanavičius, dar anksčiau Vilkas – Pranas Milkevičius.

III būriui vadovavo Žilvitis – Bronius Šalaševičius.

1947 m. kovo 14 d. Kaimelių kaime, Adelės Jaruševičiūtės namuose, per susišaudymą su MGB kareiviais žuvo Rickus – Jonas Petruškevičius, g. 1925 m. Staideriškių kaime.

PAŽYMĖJIMAS

Pažymima, kad D a i n a v o s apygardos Ž a r Ū n o rinktinės P. M i n d a u g o tėvonijos Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio d a l y v i s A i m i s , gimęs 1919 m. kovo 10 d. dėl demokratinės Lietuvos atstatymo 1949 m. balandžio mėn. 4 d. iš kautynių lauko paėmė sužeistą partizaną , kurį parsivežė pas save. Jo namuose tas partizanas ir mirė.Jis jį palaidojo , grįžindamas partizanams jo ginklus.

Už nurodytus žygius ir nuopelnus D a i n a v o s apygardos vadas isakyme apygardai Nr.30,1950.VI.17 A i m į atžymėjo Laisvės Kovos Kryžiumi III laipsnio (su kardais).

1950.VI.19.

ADV

ApVAdj

Pažymėjimo Nr.1225.

Prisiminimai apie Rickų ir kitus

Pasakoja Stasė Jaruševičiūtė:

„Partizanai atėjo naktį, pavakarieniavo ir atsigulė. Jau auštant – stribai. Mes turėjome didelį šunį, jis ant vienų lojo vienaip, o ant kitų – kitaip. Partizanų tada buvo nemažai, sugulę ant grindų. Mama tik „Vaikai, šuo loja ant stribų!" Jie pašoko ir – pro verandos duris, nes pro langą pamatė, kad pilnas kiemas stribų. Tie beldžiasi į duris, o anie bėga. Kai stribai pamatė bėgančius partizanus, tai vieni vytis, o kiti duris verst. O mama vis laikė duris, bet kai jie įsiveržė, tai mamą priemenėje nušovė. Rickų bėgantį sužeidė,tas vargšas nepabėgo, tai nušovė. Jauniausias brolis išbėgo su partizanais ir nebegrįžo. Jis žuvo Kaimelių kaime su Varmu pas Jaruševičių. Turėjo Klevo slapyvardį."

Iš O. S., g. 1922 m. Vytautų kaime, 1947 m. lapkričio 23 d., tardymo protokolo:

Būrio vadas Jurgis Gylys, slapyvardis Kalnius, su savo grupe 1947 m. kovą buvo Kaimelių kaime pas Jaruševičių, kai juos apsupo kariuomenė. Nukovė Rickų ir sužeidė Putiną, kuris atbėgo pas Kalniaus dėdę Juozą Gylį.

1946 m. rugsėjį pas mus į namus buvo atėję Jurgis Gylys– Kalnius, Juozas Kasikevičius – Žiedas ir mano brolis Vincas Stučka – Briedis.

1947 m. rugpjūtį aš ir Juozas Gylys buvome sulaikyti MGB organų. Kai grįžome namo, Juozas Gylys man papasakojo: „Manęs klausė apie bunkerį. Kažkoks niekšas jiems papasakojo. Bunkeris yra mano laukuose prie ežero, bet aš jiems nesakiau. Rusai jo niekada nesuras..."

Informatorė Verbutė 1947 m. kovo 8 d. emgėbistams pranešė, kad ji, eidama su Jonu Neimonu iš Mikutiškių kaimo, sužinojusi, jog pas juos slepiasi sužeistas partizanas Juozas Plytnikas ir kad pašnekovas keletą kartų važiavo į Lazdijus vaistų, buvo parvežęs medicinos seserį.

Pasakoja Jonas Bagdžiūnas

„... Kaip sykį atlėkė šeši vežimai su „šventąja". Ji mūsų kamaroje nakvojo. Jei ji pasakys, tai ruskiai neužpuls. Nuo Rudaminos per Lazdijus parlėkė. Tiesiai per miestų. Paskui jie pas mus šoko. Buvo cimbolai. Berželis mokėsi cimbolais groti. Buvo ir Rickus. Jis bešokdamas pargriuvo. Labai narsus partizanas. Jį paežerėj nušovė. Žmonės tada šnekėjo: „Dabar tai viskas. Po partizanų..." Tas atsitikimas buvo pas Jaruševičių. Moterys Rickų atkalbėjo, kad nešaudytų, nes trobesius padegs. Rickus jų pasigailėjo ir pasileido bėgti. Tai žuvo vargšas...

Kur „šventoji" pasirodydavo, tai niekas partizanų nejudindavo. Ja labai pasitikėjo Kalnius, o Gruodis tai nelabai. Ją buvo nuvedę kamaron gult, tai kas dvi valandas keitė sargybą. Kariškai apsirengus, su diržu, brauningu. Aš tada ant krosnies gulėjau ir viską mačiau. Buvo ir Dulkė, Aidas, Kovo brolis...

Kariūnas buvo aukštas vyras, truputį gunktelėjęs, vokišką automatą pasikabinęs. Pas mus buvo bunkeris, tai prisimenu, kaip Kariūnas lindo bunkerin, o aš jį su dangčiu paspaudžiau, kad greičiau lįstų. Kariūnas gražiai dainuodavo.

Vieną kartą ateina Kovas, Kancleris, dar kažkas ir sako: „Dienavosim, jei rusai, tai duok žinią." Kaip tyčia, mano užmigta. Tėvas atsikėlęs sako: „Buvo rusai." Dzievaži, tai jau prapuoliau, žinios nespėsiu perduoc... Aš tiesiai per raistų, per alksnynų ir in Mikyčius... Kirtau kloniu į Paulavičių. Įlėkęs sakau: „Rusai!" Dar Paulavičius netikėjo. Tie už ginklų... Ir aš su jais iš trobos, o ant kalnelio rusas. Ko man reikėjo? Išbėgai, tai ir spausk į namus. Ten ir mano ginklas buvo. Kovas pasistatė už kampo lėkštinį kulkosvaidį, ir aš prie jo. Jis taikycis in tų rusų tik paukšt, ir užstrigo kulkosvaidis. Bet tas rusas nusivertė nuo kalnelio, gal užsiglaudė kur? „Vajezau!" Kulkosvaidis užsikirto!" – šaukė Kovas. Jis jį padraskė. O Poteliūnas: „Greičiau arklius kinkykit!" Jis kaip šturmu nulėkė arklių, o Kovas vos paneša tų kulkosvaidį. Berželis buvo su automatu, Kancleris, rodos, irgi su automatu. Zervynose ledas vos kėlė. Mes iš pradžių lygumėle bėgom, tai iš kulkosvaidžių rusas taip duoda, kad žemė dulka. Kaip mumiem ty nekliuvo? Ir nė vienam. Pirmas bėgo Berželis. Tai dar prisimenu, kaip jis užlėkęs ant ledo žegnojosi. O Kancleris pasiėmė kitą kryptį ir išlošė. Jis pasitraukė į Mikyčius. O mus dar kitoj vietoj apšaudė. Su Poceliūnu pėsti bėgom, paskui gal 5 kilometrus – arkliais. Rusai gavo pastiprinimą, tada palikome arklius ir bėgti. In Galstų. Taip bėgom, kad mano klumpės nulakstė, nuo sniego kojos apšalo..."

1948 m. gegužės 24 d. KGB tardymo skyriaus viršininko pulkininko Kismino rašte Lazdijų r. KGB skyriaus viršininkui majorui R. Jurkevičiui rašoma: „Šaltinis Borec – Jurgis Bartnikas, Motiejaus s., mūsų archyvinis agentas, 1948 m. balandžio 6 d. pranešė, kad banditai Juozas Mikelionis (slapyvardis Berželis), Šumlinskas ir Kariūnas (kitų duomenų nėra) lankosi pas Joną Bagdžiūną, kurio kluone šiauduose įrengtas bunkeris [36]...

Šaltinis Čižikas 1948 m. balandžio 6 d. pranešė, kad broliai Mikelioniai ir Juozas Jaruševičius vis ateina pas Bagdžiūną.

Šaltinis Moškinas 1948 m. balandžio 6 d. pranešė, kad banditas Benediktas Labėnas iš Papėčių kaimo kartu su kitais banditais lankosi pas Bagdžiūną, kuris turi dvi dukteris.

1948 m. kovo 15 d. iš agento Bučinsko (pagal MGB agentų sąrašą Bučinskas – Vaivada Jonas, Mato s., g. 1927 m., gyv. Mikyčių kaime, 1949 m. rugpjūčio 9 d. partizanų sušaudytas) emgėbistai gavo slaptą pranešimą, kad Laibgalių kaimo gyventojo Krūkonio namuose veikia partizanų štabas. MGB operacijos metu – 1948 m. kovo 20 d. – Šventežerio MGB skyriaus viršininkas vyresn. leitenantas Minakovas nukovė Mindaugo grupės vadą ir laikinąjį Šarūno rinktinės vadą Vargdienį. Daug dienų partizano kūnas gulėjo numestas ir šunų apgraužtas Šventežerio miestelio gatvėje...

Žuvus Vargdieniui, Šarūno rinktinei vadovavo Kariūnas – Benediktas Labėnas, g. 1913 m. Papėčių kaime, Lietuvos kariuomenės leitenantas.

1948 m. balandžio 4 d., tardymų iškankinta ir vedama parodyti partizanų bunkerį, Babrų ežere nusiskandino partizanų ryšininkė Elzė Aravičiūtė, g. 1925 m. Janėnų kaime.[37]

1948 m. balandžio 15 d. per MGB operaciją pagal agentės Laputės slaptus pranešimus, Įgliškių kaime, Juozo Goberio namuose, susišaudymo metu žuvo Šarūno rinktinės štabo viršininkas Dainius ir partizanas Radastas – Juozas Vaitulionis, g. 1928 m. Neravų kaime.[38]

Iš atsiminimų

„Buvo surengta pasala. Ėjo Dainius ir Radastas. Žmonės šnekėjo, kad jie, pajutę pavojų bėgo ir juos bėgančius sužeidė. Viena moteriškė pasakojo, kad Vaitulionį kareiviai dar klausinėjo, o paskui šūviu pribaigė. Dainius nusišovė pats. Kai rytą nuėjau į tą vietą, tai Dainiaus žuvimo vietoje radau rožančių, o Radasto – nosinę ir smegenų. Smegenis suvyniojau į nosinę ir paslėpiau po žeme, paskui nuėjau pas jo brolį Leoną ir pasakiau, kur paslėpiau. Brolis jas palaidojo Verstaminų kaimo vokiečių kapinėse."

Rūpestėlis [39]

Agentas Rūpestėlis – g. 1926 m. Udenikų kaime, Albino Vabuolo – Varmo ryšininkė, Juozo Zdanavičiaus – Trispalvio meilė, rašo MGB. – Užverbuota 1948 m. rugpjūtį šnipinėti Juozapavičiaus grupės partizanus. Per ją buvo nustatyta, kad Graužų kaime, Prano Kašelionio vienkiemyje, rugpjūčio 19 d. turės įvykti partizanų vadų Gruodžio ir Varmo susitikimas. Pagal Rūpestėlio duomenis, 1948 m. rugpjūčio 19 d. buvo išsiųsta karinė operatyvinė grupė, kuri auštant apsupo P. Kašelionio sodybą. Apžiūrint namus, įvyko susišaudymas, kurio metu buvo nukauti trys partizanai ir mirtinai sužeistas pats namų šeimininkas P. Kašelionis, g. 1914 m. Straigiškių kaime. Namas sudegė.

Žuvo: Mindaugo rinktinės vadas Gruodis – Antanas Muliuolis (g. 1920 m. Buteliūnų k.), būrio vadas Šamas – Antanas Motiejūnas (g. 1922 m. Paliūnų k.), Miškinis – Mečislovas Dainauskas (g. 1923 m. Seirijų – Kolonijos k.).

1948 m. rugpjūčio 26 d.

Gavėjas: Krasnojarsko kraštas, Chakaso sritis, Sarolinsko r., Ulas-Salania. Ivaškevičius Liudas, Vinco s.

Siuntėjas: Šventežeris.

Memorandumas Nr. 231 [40]

(Laiškas, patekęs į MGB rankas)

Žinai, mes ketvirtadienį anksti rytą išgirdome šaudymą, kaip pasidarė mums liūdna, kad prakeiktieji baudėjai apsupo Graužų k., kur buvo trys mūsų broliai: Gruodis, Šamas ir Miškinis. Kai pamatė priešus, Miškinis bėgo, o Gruodis ir Šamas pasiliko troboje, bunkeryje. Tada trobą padegė ir jie sudegė, tik kaulai liko. Juos nuvežė į Seirijus, bet mes pažiūrėti nėjome. Supranti, kaip dabar mums liūdna, likome be kaimynų.

Sudievu

Pažyma: memorandumo originalas yra Ivaškevičiaus Antano, Vinco s., byloje.

Pasakoja Albinas Čeponis

„Pirmiausia susišaudė vasario mėnesį. Tada buvo baisūs šalčiai. Visi sėdime, baisu ... o čia žydo kluonas liepsnoja. Jį padegė, kad galėtų pabėgti.

Partizanai buvo arkliais atvažiavę, gal kokie 30 vyrų? Atėjo kaimynas ir sako: „Vy-

rai, yra rusų!" O jie: „Na, taip, taip... Mes šventąją turime". Ta šventoji buvo susapnavusi, kad neveiks stribų šautuvai. Jie ir patikėjo. (Šventoji – partizanė Deimantas – Ona Jančiūtė.) Vienas rusas prislinko prie lango, o kiti – stovi ant kalno. Kai partizanai tą rusą pamatė – kaukšt! Ona Saveikytė kaip tik buvo pagimdžiusi vaiką, tai partizanai ją išnešė ant paklodžių, nunešė pas Praną Kulakauską. Šventoji pabėgo su partizanais. Buvo ir kunigas O. Saveikytei atvežtas, mišias atlaikė. O kai šaudė, tai mus, vaikus, nunešė į rūsį po troba. Užsidegė troba, bet dėdė Albinas Čeponis atbėgęs užgesino.

Kitą vasarą irgi susišaudė. Rusai atėjo anksti ryte. Prikėlė mano mamą: „Ar nėra banditų?" Mama sako, kad nėra. „Gerai". Nuėjo pas Praną Kašelionį, tokia trobelė netoli buvo. Tą prikėlė: „Ar nėra banditų?" „Nėra." O Adomėnas buvo stribų vadas. Kaip dabar prisimenu, jis Praną Kašelionį pasiveda už tvoros, ten kiti stovi. „Stovėk čia." Palaukė Adomėnas ir klausia: „Niekas nešaudo?" O partizanai buvo troboj. Gulėjo ant aukšto. Vienas partizanas, atrodo, iššovė, tai kaip užkūrė rusai ugnį. O po namu buvo bunkeris, tai kiti du partizanai bunkeryje sudegė.

O dar prieš tai stribas Adomėnas sako Pranui Kašelioniui: „Eisiu pažiūrėsiu, kodėl vis dar nešaudo". Kai tik jis pasitraukė, tai Pranas šoko bėgti per sodą, o rusas tupėjo dagiuose, šovė ir pataikė Pranui. Tas parkrito. Atbėga mama pas mus ir sako: „Viskas." Padėjo pagalvę jam po galva, jau nori vežtie, o arkliai išsigandę išbėgiojo. Paskui jį nuvežė į Alytų, tik nurengė – ir jis mirė. O mano tėvas už partizanus išsėdėjo aštuonerius metus."

Aguona

„Aš, Krušinskaitė (Brundzienė) Eugenija, 1946 metais perėjau į partizanų judėjimą. Tapau Lakūno būrio ryšininke, daviau priesaiką ir gavau Aguonos slapyvardį. Palaikiau ryšį su Seirijų apylinkėse veikiančiais kovotojais. Parūpindavau vaistų, teko slaugyti, nors ir ne visą laiką, sužeistą Klajūną. Mano slaugomas Vieversys taip pat pasveiko, niekas daugiau mums nepadėjo, gal tik Aukščiausiasis.

1947 metais Rudaminos apyl. Lazdijų raj. čekistai paėmė 8 gyvus partizanus. Jie išdavė mane, kaip štabo ryšininkę (nors aš tiksliai nežinojau, kur jis yra). Tuojau po suėmimo atėjo pas mane į namus, kurie buvo Simno vls., Šarkiškių kaime, eigulio Kaduškevičiaus sodyboje (jis žuvo per Kalniškės mūšį, buvo išėjęs darbo reikalais į mišką ir pakliuvo į mūšio sūkurį, liko našlaičiais penki maži vaikai), kovotojai Mindaugas su Bijūnu, ir pranešė, kad paimtieji išdavinėja, patarė kuo skubiau trauktis. Nors buvo jau po pusiaunakčio, aš apsirengiau ir išėjau su jais. Apie penktą valandą ryto atėjo manęs suimti. Dar keletą dienų pasislapsčiau viena. Prasidėjo smarkios paieškos, enkavėdistai turėjo mano nuotraukų, jau buvo neįmanoma vienai slapstytis – ir aš perėjau į būrį. Kad nedrumstume ramybės apylinkių gyventojams, prasidėjus pavasariui išėjom į stovyklą Kalniškės miške. Stovyklą pasirinkom po aukšta šakota egle, kad kūrenant nesimatytų dūmų. Mat kartais maistą ruošdavome stovykloje (virdavom sriubą), nors šiaip daugiausia maitinomės gautu iš gyventojų maistu. Kai aplinkui būdavo ramu, išeidavom į kaimą apsiprausti, ir apylinkių žmonės mus pamaitindavo.

Stovyklą žinojo ir jon ateidavo du ryšininkai – Stasys Pšagotskas ir Marytė Markevičiūtė (Ramoškienė, dabar gyv. Marijampolėje), atnešdavo maisto ir švarių skalbinių vyrams.

Iki 1947 metų žiemos stovyklavome Kalniškėje, o atėjus žiemai važiavome pas tų apylinkių žmones, nuolat keisdami buvimo vietą. Mums persikeliant į kitą vietą, ties kryžkele Rudamina – Šeštokai pro šalį pravažiuojantis žmogus pasakė, kad susitiksim rusus. Partizanai skubiai suruošė pasalą. Tuo metu žuvo žymus enkavėdistas, apylinkių baubas Čiujevas. Mes nenukentėjom ir dar pasipildėm ginklų atsargą. Per žiemą enkavėdistų buvome užpulti keturis kartus. Vieno susišaudymo metu (Verstaminų kaime) mano akivaizdoje buvo mirtinai sužeistas Klajūnas. Kai ėjom pro molinio tvarto galą, atšokusi kulka kliudė jam krūtinę. Aš tik pora žingsnių ėjau pirma jo, jis mane praleido, o jeigu nebūtų praleidęs, būtų kliuvę man.

Jau vasarėjant 1948 metais ir mums apsistojus Graužų dvare (netoli Dusios ežero), užpuolė enkavėdistai. Per susišaudymą aš laikiau kulkosvaidžio diskus (kulkosvaidį turėjo Varmas). Traukėmės link Rinkoto kažkokiu pagrioviu, atrodo, apaugusiu alksniais. Aš padaviau pilną diską kulkosvaidininkui ir pradėjau krauti tuščią. Pasigirdo papliūpa, ir ėmė kristi alksnių šakos, ir man pasirodė, kad viena šaka labai skaudžiai sumušė kojos kulną. Pasižiūrėjus pamačiau pro batą tekantį kraują ir supratau, kad sužeidė. Sušukau vyrams, kad aš sužeista, jie priėję paėmė už parankių ir vedė (maskuodami mano kraują) ligi Rinkoto miško. Pasitraukus į mišką, rusai nustojo mus persekioti, tada jie nutraukė mano batą ir aptvarstė žaizdą. Pritemus paprašė žmogų, kad parvežtų mane į kaimą, kažkur prie Dusios. Ten kurį laiką aš ir sveikau. Po kelių savaičių prasidėjo paieškos, kažkas, turbūt, pranešė, kad ten yra sužeista partizanė. Prasidėjo kratos, ir ypač buvo sekamos moterys. Pasidarė nesaugu tose apylinkėse, mane iš tų namų ryžosi pervežti į kitą pusę Rinkoto. Mums važiuojant pro Kryžių bažnytėlės griuvėsius, atrodo, kaip iš debesų ant kelio atsirado rusų kareiviai. Sustabdė, paklausė, kur važiuojam. Atsakėm, kad į Seirijus, į ligoninę, nes su šake persidūriau koją. Užjautė mane kareiviai ir paleido. Mes ligi sutemos prabuvom miške, ir tik sutemus mane nuvežė į numatytą vietą. Po to, matyt, kareiviai papasakojo vyresniesiems ir stribams, tada prasidėjo dar smarkesnės paieškos, pasidarė visai pavojinga būti tuose kraštuose. Tada mano bendražygiai paprašė Tauro apygardos vyrų, kad kol pasveiksiu leistų pagyventi jų teritorijoje. Ir pervežė mane maždaug dešimt kilometrų nuo Marijampolės, nežinau nei kaimo, nei mane priglaudusių žmonių pavardės. Ten prabuvau kol pasveikau ir pradėjau vaikščioti. Tada jau reikėjo grįžti pas savus. Dauguma mūsų vyrų jau buvo Seirijų Trake, ir aš sugrįžau pas juos. Ligi rudens prabuvau su jais. Žiemai vyrai rengėsi skirstytis į bunkerius, kur kas, aš nenorėjau lindėti bunkery. Kvotojo Kalniaus pastangom pavyko gauti pasą svetima pavarde. Gavusi pasą nebuvau visą laiką su kovotojais. Bet dažnai susitikdavom, padėdavau kuo galėjau.

Tuo metu daugiausia gyvenau Obelnykų ir Cigoniškių kaimuose. Ten buvo rubežius tarp Seirijų ir Miroslavo. Kai iš Seirijų kratydavo, aš pereidavau į Cigoniškes, ir atvirkščiai. Pasas porą kartų išgelbėjo. Bet 1949 m. kovo 8 d. užėjo Simno rusai ir stribai ir mane pažino. Jie atvažiuodavo pas tetėną malkų, tuo metu aš ten gyvenau, ir buvo kelis kartus matę. Suėmė mane ir nuvežė į Alytų, ten išlaikę 7 paras pervežė į Lazdijus.

Lazdijuose jau tardė „kaip reikia" pasižymėjęs tardytojas Mačelginas. Lazdijuose ir nuteisė dvidešimt penkeriems metams ir dar penkeriems be teisių. Kažin kodėl jie labai norėjo, kad rašyčiau malonės prašymą, siūlė net tris kartus. Jokios malonės iš jų nenorėjau ir nerašiau. Išvežė į Marijampolės kalėjimą, paskui į Vilniaus paskirstymo punktą. O toliau į Irkutsko srities Taišeto trasą. Ten išbuvau 7 metus ir 3 mėnesius.

Su manim tas kovų ir vargo dienas praleido šie partizanai: Mindaugas, Bijūnas, Kalnius, Varmas, Trispalvis, Vytis, Kalvaitis, Šilingas, Kovas, Titnagas, Deimantas, Klajūnas, Rytas. Varmo brolio slapyvardės neatsimenu. Kartais susirinkdavo ir daugiau kovotojų ir vėl išsiskirstydavo. Tai priklausė nuo aplinkybių ir išgyvenimo galimybių."

Eugenija Brundzienė
1998 04 04

Žūtys

1948 m. balandžio 17 d. iš slapto informatoriaus Žmogaus MGB gavo pranešimą, kad Galstų kaimo gyventojų Švirino ir Pečiulionio ūkiuose yra bunkerių, kuriuose slepiasi partizanai. Balandžio 20 d. į kaimą buvo pasiųsta kariuomenės grupė su Veisiejų emgėbistais. Kai iš Galstų kaimo gyventojo Juozo Karaliūno trobos išėjusį partizaną rusai bandė suimti, tas paleido į juos ugnį. Taip žuvo Juozas Plytnikas – Žygūnas, g. 1925 m. Galstų kaime.

1948 m. birželio 2 d. Burliūnų kaimo gyventojas Grigorijus Kimševas MGB pranešė, kad iš Burliūnų partizanai nuėjo į Babrus. Ten buvo pasiųsta kariuomenė, kuri nukovė du partizanus: 2-ojo būrio III skyriaus vadą Kirvį – Aleksą Leskauską, g. 1898 m. Kalvelių kaime, ir Vyturį – Juozą Šimoniutį, g. 1927 m. Kalvelių kaime.

1948 m. gegužės 11 d. stribai nukovė Sireną – Albiną Daugėlą, g. 1911 m. Buteliūnų kaime. MGB pastebi, kad per operaciją ypač pasižymėjo stribas Baubonis.

Kautynės Kirtiliškėse

Iš informatorių Kovotojo (Borec) ir Bato MGB gaudavo pranešimų, kad Neravų, Stankūnų, Kirtiliškių ir Nemajūnų kaimuose lankosi partizanai. 1949 m. sausio 20 d. MGB įvykdė operaciją, kurioje dalyvavo 9 operatyvininkai, 30 kareivių ir 50 stribų. 14 val. 45 min. jie apsupo, kaip rašoma dokumentuose, 18 partizanų. Per mūšį žuvo 7: Kovas – Jonas Jančia, štabo viršininkas, buvęs gimnazistas, į partizanus įstojęs 1946 m.; Varnėnas – Juozas Riškevičius, g. 1923 m., pabėgęs iš Sovietų kariuomenės; Lašas – Jonas Janulevičius, g. 1928 m. Grikapalio kaime, pabėgęs iš Sibiro tremties; Kancleris – Zigmas Lisauskas, g. 1921 m. Kantrinciškės kaime; Pranas Kliučinskas, g. 1928 m. Avižienių kaime; Šernas – Jonas Navickas, g. 1923 m. Diržų kaime, 1948 m. spalio 6 d. už nusižengimus pervestas iš Vytenio į Mindaugo grupę; Mauras – Antanas Maksimavičius, g. 1927 m. Akmenių kaime; civilis Pranas Kliučinskas. Pasitraukė sužeisti – grupės vadas Kalnius, I būrio vadas Varmas ir Rimvydas, sveiki – Klevas, Akstinas, Žvaigždikis, Drąsuolis, Jaunutis, Kalvaitis ir Banginis.[41]

1949 metais Kalniškės miške žuvo partizanai Jaunutis – Vytautas Neimanas, g. 1930 m. Giraitėlių kaime, ir Karys – Vytautas Tuinila, g. 1929 m. Kalesninkų kaime.[42]

Suimti partizanai [43]

1949 m. balandį buvo suimti partizanai Gintaras – Vytautas Karčmarskas, g. 1928 m. Straigių kaime ir Skrajūnas – Juozas Aravičius, g. 1930 m. Janėnų kaime. „Iš agento Žemės (Zemlia) ir informatoriaus Kruopos (Krupa), rašo MGB savo dokumentuose, nuolat buvo gaunami pranešimai, kad Janėnų kaimo gyventoja Sidarienė palaiko ryšį su Mindaugo grupės partizanais". Būrys stribų, vadovaujamų leitenanto Bagdono, apsupo Sidarienės namus ir ištardė šeimininkę, kuri prisipažino, kad arklidėje slepiasi du partizanai. Į stribų reikalavimą pasiduoti jie atsakė ugnimi. Tada stribai pradėjo masiškai šaudyti. Pasigirdo balsai. Nustojus šaudyti, iš arklidės iškėlę rankas išėjo du partizanai. Iš jų stribai atėmė kulkosvaidį, automatą ir pistoletus. Po sunkių tardymų partizanai parodė 12 bunkerių, kuriuose rasti 5 kulkosvaidžiai. Nurodė 10 ryšininkų, kurie taip pat areštuoti.

Skrajūnas birželio 8 d. Lazdijuose MGB tardytojui pasakė, kad grupės vadas – Kalnius. Grupėje trys būriai. Pirmojo būrio vadas Varmas, skyriaus vadas Vėjas – Vincas Kaminskas, skyriuje šie partizanai: Viesulas, Laimė, Karklas, Vampyras, Vanagas ir Karys. Jie veikia Babrų, Janėnų, Straigiškės, Straigių, Sutrės, Staigūnų, Zebrėnų, Pečegrindos, Nekrūnų, Akuočių, Žagarių, Vaickūniškės kaimų teritorijoje.

Antrojo būrio vadas – Vieversys. Būryje trys skyriai. Pirmo skyriaus vadas – Tigras – Pranas Vaitkevičius. Eiliniai: Juozas Gylys – Kadugys, Jaunutis. Antro skyriaus vadas – Klevas – Antanas Jaruševičius. Eiliniai: Banginis, Žvaigždikis, Drąsuolis. Antrame skyriuje būna ir Kalnius su savo štabu bei Akstinu. Jie slapstosi Mikyčių Trako miške.

Trečiajam būriui vadovauja Žilvitis. Jis veikia Rudaminos ir Simno valsčių teritorijoje, slapstosi Kalniškės miške.

1949 m. rugsėjo 15 d. MGB pažymoje nurodyta, kad pirmajam būriui tebevadovauja Varmas, jo būrio partizanai: Viesulas – Juozas Krivickas, g. 1921 m. Šarkiškių kaime, Laimė – Algirdas Marcinkevičius, g. 1928 m. Atesninkų kaime, Karklas – Algirdas Juškauskas, g. 1927 m. Kalesninkų kaime, ir skyriaus vadas Vėjas – Vincas Kaminskas, g. 1925 m. Karužių kaime.

Kalniaus žūtis

1949 m. rugsėjo 18 d. slaptasis informatorius Vizgirda pranešė MGB, kad Kalniaus būrio 7 partizanai rugsėjo 17 d. buvę Pazapsių kaime, po to nuėję į Klepočius. Šiuos Vizgirdos duomenis, rašo MGB, patvirtino informatorė Roža (Snukis), pranešusi, kad partizanai, trumpai pabuvę Petroškų ir Klepočių kaimuose, nuėjo Ringeliškės link. Rug-

sėjo 20 d. Ringėliškės miške emgėbistai įvykdė operaciją. 12 val. 510 žmonių, vadovaujamų 34-ojo šaulių pulko vado pulkininko Voronino ir Lazdijų aps. MGB skyriaus viršininko Aleksejevo, pajėgomis buvo įvykdyta operacija Petroškų miške (9070), 16 km į pietryčius nuo Lazdijų. Kariuomenė aptiko tris partizanus, kurie tris kartus bandė prasiveržti iš apsupties žiedo. Vienas partizanas buvo nukautas mūšyje, o du pastebėti medyje ir nušauti. Tai Kalnius – Jurgis Gylys., Mindaugo grupės vadas, buvęs I-ojo būrio vadas ir Šarūno rinktinės štabo žvalgybos viršininkas ir Tautmylis – Kostas Markevičius, g. 1929 m. Sangrūdos vls., Užukalnių kaime, buvęs Mindaugo grupės visuomeninės dalies viršininkas. Paimtas kulkosvaidis, 2 šautuvai.

Per susišaudymą buvo sunkiai sužeistas į krūtinę 353-iojo šaulių pulko 9-osios kuopos būrio vadas vyresn. leitenantas Konstantinas Jevsinas, kuris mirė, ir lengvai sužeistas Veisiejų vls. MGB skyriaus viršininkas leitenantas Jocius.

LSSR MGB ministro 1952 metų gegužės 31 dienos pranešime SSRS MGB ministrui Ignatjevui rašoma, kad 1952 metų gegužės 31-osios naktį ant Amalvos ežero kranto (Marijampolės ir Simno rajonų sandūra) sutartoje vietoje į susitikimą buvo iškviesti du partizanai. Per grumtynes vienas partizanas buvo nukautas iš karto, o bandant suimti partizanų vadą Karaliūną, žuvo MGB Kauno valdybos skyriaus viršininkas, vyresn. leitenantas Jonas Jocius, Antano s., g. 1917 m., VKP (b) narys, kilęs iš neturtingų valstiečių, MGB organams priklausęs nuo 1945 metų, ir specagentas „Norkus" – Feliksas Nagrodskas, Prano s., g. 1927 m., iš neturtingų valstiečių, iki įstodamas į specgrupę (1951 m. rugsėjį) dirbęs Raseinių r. MGB skyriuje liaudies gynėju.

Žuvimo aplinkybės:

Plaukusius valtimi ir bandančius išlipti į krantą partizanus Karaliūną ir nepažįstamąjį užpuolė agentūrinė grupė ir, veikdama pagal planą, vieną likvidavo, o Karaliūną du smogikai bandė suimti. Prasidėjo kova, kurios metu smogikai su partizanu įkrito į ežerą. Norėdamas jiems padėti Jocius plaukė valtimi, bet, praradęs pusiausvyrą, taip pat įkrito į vandenį. Vandenyje smogikai, tempdami į krantą Karaliūną, nepastebėjo, kaip jis išsitraukė pistoletą ir nušovė Jocių ir Nagrodską. Lengvai sužeistas smogikas Petryla iššoko į krantą ir iš kulkosvaidžio Karaliūną nušovė.[44]

MGB pastebi, kad slaptoji informatorė Roža yra buožės duktė, jos tėvai išvežti į Sibirą. Roža yra asmeniškai pažįstama su Mindaugo grupės štabo viršininku Akstinu – Vytautu Buračiausku, g. 1931 m. Salų kaime, kurį 1947 m. MGB buvo suėmusi, bet jis iš kalėjimo pabėgo. Akstinas yra ne kartą pas Rožą lankęsis. MGB padedama informatorės, sumaniusi jį sunaikinti. Taip 1949 m. gruodžio 14 d. per čekistų operaciją Mikyčių kaime, Čeponio sodyboje žuvo Akstinas, jo brolis Petras, g. 1925 m., ir Gylys.[45]

Suimtas partizanas Drugys – Vincas Pledas 1948 m. gruodžio 28 d. tardytojui papasakojo: „Kokį mėnesį dabar neprisimenu, tai buvo rudenį, pas mus į Žilvičio būrį atvedė nepažįstamą partizaną, slapyvardžiu Akstinas. Jis buvo sužeistas į kairiosios kojos kelį ir kažkur gydomas. Jis su mumis gyveno gal tris savaites, sunkiai galėjo vaikščioti. Žaizda sugijo, bet kojos per kelį nelankstė".

Varmas

Mindaugo tėvūnijos vadu paskiriamas 1-ojo būrio vadas Varmas, kurio buvusį būrį seka agentūra. Tai agentas Gulbinas, buvęs Vilko – Antano Kušlio būrio partizanas, Dvejetas (Dvoika) ir Kazys – Kalniškės miško eigulys, slaptas informatorius Povilionis – rašo Simno vls. MGB skyriaus viršininkas kapitonas Kostočka. 1950 m. sausio 12 d. MGB pažymoje nurodoma, kad, realizuojant slaptųjų informatorių Dvejeto (Dvoikos) ir Kazio agentūrinius duomenis, 1949 m. liepos 24 d. Kalniškės miške buvo įvykdyta operacija, kurios metu suimtas partizanas Keleivis – Antanas Žukauskas, g. 1908 m. Kalesninkų kaime. Agentė Mergaitė seka Marcinkevičių ir Krivicką.

Dvejetas (Dvoika) užverbuotas 1948 m. spalio 18 d., Kazys – 1946 m., Mikas – 1949 m.[46]

Iš agentų MGB sužinojo, kad Šulnelių kaime pastebėta partizanų. 1950 m. gegužės 2 d. MGB išsiuntė kariuomenės grupę, vadovaujamą seržanto Budarkovo, kuri 00 val. 20 min. apsupo Juozo Petruškevičius namus. Per susišaudymą žuvo Mindaugo grupės vadas Varmas ir skyriaus vadas Klevas – Antanas Jaruševičius. Pas Klevą čekistai surado žuvusiųjų Mindaugo grupės partizanų sąrašą.

Mindaugo tėvūnijos partizanų, žuvusių 1945–1949 metais, sąrašas[47]

	Pavardė, vardas, tėvo vardas	Gimimo metai	Gimimo vieta	Slapyvardis	Įstojimo į partizanus data	Žūties data
1.	Radzevičius, Antanas	1920	Kalvelių k.	Vyturys	1944 09 01	194? 10
2.	Bugnelis, Vincas	1918	Semoškų k.	Viesulas	1945 04 01	1946 10
3.	Mikelionis, Vincas	1912	Bajoriškių k.	Vargdienis	1944 09 03	1948 03 01
4.	Plytnikas, Juozas	1927	Galstų k.	Titnagas	1945 10 14	1948 04 01
5.	Dapkūnas, Jonas	1928	Neravų k.	Jazminas	1948 05 24	1948 10
6.	Mikelionis, Juozas	1918	Bajoriškių k.	Berželis	1945 11 26	1948 12
7.	Janulevičius, Jonas	1928	Grikapalio k.	Lašas	1948 11 24	1949 0101
8.	Riškevičius, Juozas	1923	Neravų k.	Varnėnas	1948 09 10	1949 01 01
9.	Jančė, Jonas	1926	Neravų k.	Kovas	1946 12 03	1949 01 01
10.	Maksimavičius, Antanas	1920	Akmenių k.	Mauras	1948 06 03	1949 01 01
11.	Gylys, Jurgis	1920	Galstų k.	Kalnius	1945	1945 09 20
12.	Vabuolas, Albinas	1927	Laibgalių k.	Kadugys	1948 05 22	1949 09 20
13.	Markevičius, Kostas, Boliaus	1929	Užukalnio k.	Tautmilis	1948 05 20	1949 09 20
14.	Buračiauskas, Vytas	1931	Salų k.	Akstinas	1947 11	1949 12
15.	Buračiauskas, Petras	1925	Salų k.	Vygandas	1948 02 18	1949 12
16.	Gylys, Juozas	1928	Galstų k.	Banginis	1948 05 25	1949 12

255

(A25

Šarūno Rinktinei

Įsakymas Nr.7.

1950m.vasario mėn. 27d.

§ 1.

...io mėn.28d.žuvo DLK Vytenio Tv I būrio vadas Ž v e j a s,
... vadas,M i š k a s ir kovotojas Š t u r m a s.
...das: L.e.TvV p.raportas Nr.11.iš š.m.vasario mėn.14 d.

§ 2.

...ausio mėn.30 d.žuvo DLK Vytenio Tv II būrio ūkvedis J ū r a
...istas II būrio vadas B e d a l i s.
...ižanui Be d a l i u i leidžiu nešioti II sužeidimo juostelę.
...pindas:L.e.TvV p.raportas Nr.12iš š.m.vasario mėn.14 d.

§ 3.

...i.m.vasario mėn.27 d.P Mindaugo Tv II būrio I skyriaus kovoto-
...j d o slapyvardę,pakeičiu į B a j o r ą.
...indas: L.e. Tv p.raportas Nr.12 iš š.m.vasario mėn.15 d.

§ 4.

...P Mindaugo Tv Vado p V a r m u i už aprūpinimą Rinktinės Šta-
...omąja medžiaga,reiškiu padėką.

§ 5.

...ndaugo Tv II būrio vadui V i e v e r s i u i ir tos pat Tv
...jui B a j o r u i už parūpinimą Rinktinės Štabui rašomosios
...lės,reiškiu padėką.

/pas/Dilmedis
Rinktinės Vadas

Nuorašas tikras.
1950m.kovo mėn.27d. L.e.Tėvūnijos vado p.

P M i n d a u g o T ė v ū n i j a i

Į s a k y m a s Nr.2.

19[illegible]m.kovo mėn.27d.

§ 1.

[illegible]o š.m.kovo mėn.15d.1-mo būrio,1-mo skyriaus vadą Jūreivį ,už gir-
[illegible], ir netaktišką elgesį su kovotojais,beicivilia[illegible] gyventojais
[illegible]reigų atleidžiu ir perkeliu į 11-rį būrį 1-mą skyrių.

§ 2.

[illegible]o š.m.kovo mėn.15d.11-ro būrio,1-mo skyriaus,kovotoją A r o j ą
[illegible]lim į 1-mą būrį 1-mą skyrių.

§ 3.

[illegible]o š.m.kovo mėn.16d.1-mo būrio ,1-mo skyriaus grandies vadą L a i m e
[illegible]reigų atleidžiu ir skiriu 1-mo būrio 1-mo skyriaus vadu.

§ 4.

[illegible]o š.m.kovo mėn. 16d.1-mo būrio 1-mo skyriaus kovotoją V i e s u l ą
[illegible]u 1-mo būrio,1-mo skyriaus grandies vadu.

,L.e.Tėvūnijos Vado p. Jaunaf

Štabo viršininkas. Vejas

17. Valenta, Antanas	1913	Šadžiūnų k.	Tigras	12 02	1948 12
18. Kryžiokas, Juozas	1918	Šlavantų k.	Dramblys	1944 09 03	1946 06 13
19. Kvedaras, A.	1926	Šlavantų k.	Aras	1946 03 04	1946 05 14
20. Česnavičius, Jonas	1909	Šlavantų k.	Dulkė	1944 11 03	1946 05 14
21. Jasevičius	1923	Teizų k.	Diemedis	1947 05 03	1947 07 30
22. Mikolskis, Pranas				1944 04 09	1945 01 25
23. Janulevičius, Antanas	1924	Grikapalio k.	Norgalis	1945 09 28	1947 07 05
24. Šimoniutis, Antanas	1924	Galstų k.	Ežys	1945 10 05	1947 01 15
25. Stučka, Vincas	1922	Galstų k.	Briedis	1946 03 03	1947 01 15
26. Gylys, Juozas	1923		Putinas	1944 03 02	1947 04 03
27. Petruškevičius, Jonas	1924	Staiderių k.	Rickus	1945 04 03	1947 03 09
28. Andrulionis, Pranas	1920	Avižienių k.	Sąlyga	1944 09 01	1947 02 04
29. Blažauskas, Gediminas	1922	Ežerėlių k.	Pipiras	1944 04 04	1947 05 11
30. Milkevičius, Juozas	1922	Šlavantų k.	Šaltis	1947 05 15	1947 07 30
31. Rudzikas, Jonas	1911	Neravų k.	Sidabras	1947 02 17	1947 07 30
32. Armanavičius, Motiejus	1909	Neravų k.	Dobilas	1947 07 10	1947 07 30
33.		Zarasų aps.	Medelis	1944 09 03	1946 03 14

Šis sąrašas paimtas iš 1950 m. gegužės 2 d. nukauto Klevo – Jaruševičius Antano ir kito, rašo Lazdijų aps. MGB skyriaus vyr. operatyvinis įgaliotinis vyresn. leitenantas Iljinas.

Šį sąrašą išvertė Lazdijų aps. MGB skyriaus viršininko pavaduotojas, leitenantas Petrošius.

Nuorašas

Šarūno Rinktinei
Įsakymas Nr. 17
1949 m. spalio mėn. 1 d.

§ 1

Š.m. spalio mėn. 20 d. per masinį emvėdistų siautėjimą garbingai kovodami žuvo P Mindaugo tėvūnijos vadas Kalnius, tos pat tėvūnijos visuomenės dalies viršininkas Tautmijlis ir II būrio I skyriaus kovotojas Kadugys.

Pagrindas: Tėvūnijos štabo v-ko š.m. rugsėjo mėn. 22 d. raportas Nr. 53.

§ 2

Š.m. rugsėjo mėn. 22 d. per susišaudymą su emvėdistais žuvo P Mindaugo Tv. II būrio I skyriaus kovotojas Genys ir partizanas – kandidatas Liubartas.

Pagrindas: Tėvūnijos št. v-ko raportas Nr. 54.

§ 3

Š.m. rugsėjo mėn. 6 d. per susišaudymą su emvėdistais sužeistas Kar. Juozapavičius Tv. P Siaubo būrio II skyriaus partizanas – kandidatas Berželis.

Partizanui – kandidatui Berželiui leidžiu nešioti pirmąją sužeidimo juostelę.

Pagrindas: Tėvūnijos vado š.m. spalio mėn. 1 d. raportas.

§ 4

Nuo š.m. spalio mėn. 1 d. ligi š.m. gruodžio mėn. 24 d. Kar. Juozapavičiaus Tėvūnijos P Siaubo būrio I skyriaus ūkvedys Perletas pasižadėjo nevartoti stipriųjų alkoholinių gėrimų.

Pagrindas: Tv. vado š.m. spalio mėm. 1 d. raportas.

§ 5

Nuo š.m. spalio mėn. 2 d. P Mindaugo Tv. II būrio kovotoją Jūrą perkeliu į LK Vytenio Tv. II būrį ir skiriu būrio ūkvedžiu.

§ 6

Nuo š.m. spalio mėn. 2 d. LK Vytenio Tv. II būrio visuomenininku skiriu to pat būrio kovotoją Radastą.

§ 7

Nuo š.m. spalio mėn. 2 d. LK Vytenio Tv. I būrio visuomenininką Gailių skiriu I skyriaus ir I būrio ūkvedžio pareigoms.

§ 8

Nuo š.m. spalio mėn. 2 d. LK Vytenio Tv. II būrio kovotoją Saulutį perkeliu į tos pat tėvūnijos I būrį.

/pas/ Diemedis — Rinktinės Vadas

/pas/ Papartis — Adjutantas Medelis

(Kalba netaisyta)

VEISIEJŲ PARTIZANAI

Mindaugo grupės II būrio III skyrius

Skyriaus vadai:

1. Bedalis – Juozas Vailionis, g. 1928 m. Paliūnų k.
2. Papartis – Antanas Vailionis, g. 1923 m. Paliūnų k.
3. Savanoris – Juozas Rutkauskas, g. Barčių k.

Partizanai:

4. Tėvas – Antanas Vailionis, g. 1888 m. Paliūnų k.
5. – Juozas Bleizgys, g. 1925 m. Bertašiūnų k.
6. Viesulas – Bolius Bubnelis, g. 1918 m. Semoškų k.
7. Akstinas – Vytautas Buračiauskas, g. 1931 m. Salų k.
8. Ilgis – Antanas Drazdauskas, g. 1922 m. Barčių k.
9. Jūra – Antanas Ivaškevičius, g. Babrų k.
10. Neris – Vaclovas Ivaškevičius, g. Babrų k.
11. Rytis – Antanas Ivoška, g. 1922 m. Petroškų k.
12. Radastas – Juozas Kanklevičius, g. 1932 m. Miškinių k.
13. Žiedas – Jonas Kasikevičius, g. 1928 m. Petroškų k.
14. Vanagas – Juozas Kasikevičius, g. 1923 m. Petroškų k.
15. Vilkas – Petras Kasikevičius, g. 1918 m. Petroškų k.
16. Kirvis – Aleksas Leskauskas, g. 1898 m. Kalvelių k.
17. Žvalgas – Vytautas Leskauskas
18. Kancleris – Zigmas Leskauskas, g. 1921 m. Kastriškės k.
19. Titnagas – Juozas Plytnikas, g. 1927 m. Galstų k.
20. Žygūnas – Vytautas Plytnikas, g. 1929 m. Galstų k.
21. Vyturys – Antanas Radzevičius, g. 1920 m. Kalvelių k.
22. Audra – Albinas Sakalauskas, g. 1922 m. Mikyčių k.
23. Briedis – Vincas Stučka, g. 1923 m. Vytautų k.
24. Vyturys – Antanas Šimoniutis, g. 1924 m. Kalvelių k.
25. Gediminas – Jonas Šimoniutis, g. 1924 m. Kalvelių k.
26. Artojas – Vladas Vailionis, g. 1925 m. Paliūnų k.

Antroje eilėje: SAVANORIS, KLEVAS, ILGIS, NAIKYTUVAS,
Pirmoje eilėje: ARTOJAS, ŽIEDAS, AUDRA

TĖVAS,
RADASTRAS,
Antanas Ivaškevičius,
BEDALIS

Mindaugo grupės II būrio III skyriaus partizanai

Vladas Vailionis – ARTOJAS
Antanas Drazdauskas – ILGIS

27. Jovaras – Jurgis Viengrauskas, g. 1927 m. Sapiegiškės k.
28. Naikintuvas

Partizanai Bedalis, Savanoris, Žvejas ir Tėvas 1949 m. rugpjūčio 16 d. Mindaugo grupės vado įsakymu Nr. 13 perduoti LDK Vytenio tėvūnijai.

Iš čekistų klastų

1946 m. gruodžio 21 d. aš – Zverevas Brolio slapyvardžiu užverbavau Vytautų k. gyventoją Petrą Stučką, Motiejaus s., kurio sūnus Vincas Stučka yra Kalniaus gaujoje, jo slapyvardis Briedis. Agentui Broliui duota užduotis palenkti sūnų legalizuotis.

MGB yra sumaniusi kaip „mūšio" metu paimti sūnų, o paskui jį užverbuoti vidaus agentu (F.3.28/2.1.113 „Brodiačije").[48]

Rezidentas Mokytojas (Učitelj) – Ragauskas Zacharas Samuilovičius, g. 1909 m. Merkinėje, raštingas, VKP(b) narys, žydas, gyvena Veisiejuose, dirba valsčiaus agitatoriumi.

Mokytojo (Učitelj) verbavimą į rezidentus sąlygojo tai, kad Veisiejų valsčiaus teritorijoje yra 35 žmonės, priklausantys mūsų agentūros informatorių tinklui. Kol nebuvo rezidentūros, jie turėjo tik asmeninius ryšius.

Rezidentas Mokytojas (Učitelj) 1941 m. dirbo milicijos organuose, okupacijos metu dirbo LSSR priešo užnugario žvalgybos partizanų daliniuose.

1946 m. gruodžio mėn. MGB plane parašyta: „Areštuoti banditų rėmėjus Veisiejų valsčiuje: Aleksą Potelį, Petroškų k. gyventoją, Zigmą Vilkelį, Petroškų k. gyventoją, iš Lazdijų vls. – Aleksą Gedą, Kučiūnų k. gyventoją, Staidarų k. gyventoją Trakimavičių ir Vaivadą iš Teizininkų kaimo Šventežerio vls.

1946 m. gruodžio 18 d. užverbuota agentė Marija (spėjama, kad Marija buvo Anelė Stabingytė, kuri draugavo su Vanagu – Juozu Kasikevičiumi. 1949 m. ji partizanų sušaudyta). Ji pranešinėdavo, kad partizanai slapstosi Galstų, Gegutės, Kalvelių, Klepočių ir Petroškų kaimuose.[49]

Agentei Marijai duoti užduotį „privesti prie operatyvinio smūgio" Kasikevičiaus banditų grupę (trys broliai), kadangi šaltinis turi meilės ryšių su vienu iš nurodytų banditų, rašo MGB 1947.4.7. Už verbavimą atsakingas kapitonas Golovenkovas.

Iš agentės Marijos slaptų pranešimų

1946 m. gruodžio 8 d. pranešime sakoma, kad Marija asmeniškai pažįsta partizanus Kalnių, Vilimą, Vanagą, Briedį, Jovarą, Ežį ir kitus, kurie slapstosi Galstų, Klepočių, Petroškų ir Vytautų kaimuose.

1947 m. sausio 19 d. Marija praneša, kad sausio 13 d. ji Petroškų kaime sutiko partizanus brolius Kasikevičius, Lisauską ir Stučką. Vanagas pasiteiravo Marijos, ar ji jau numezgė kojines, nes prasidėjo šalčiai. Ši atsakiusi, kad dar nebaigė. Iš partizanų ji sužinojusi, kad vieni jų, kaip antai Jurgis Gylys, Juozas Plytnikas ir Antanas Šimoniutis,

pasiliks žiemavoti, kadangi turi bunkerius, o kiti patrauks slapstytis į Leipalingio valsčių. Kur tie bunkeriai yra, Marija nesužinojusi.

Sausio 16 d. pranešime sakoma, kad Marija ėjusi į Smališkių kaimą pas Zigmą Janulevičių, kad susitiktų su Balandžiu – Dapkūnu. Ten radusi partizaną Gavutį – Perkūną . Kai tas jos paklausęs, kam reikalingas Balandis, ji atsakiusi, jog norinti stoti į partizanus. Tuomet Gavutis pasakė: „Jeigu nori būti partizanė, tai nušauk Veisiejų NKVD viršininką Motiną arba į NKVD būstinę įmesk granatą." Marija atsakiusi, kad ji negalinti prieiti. Tada Perkūnas tarė: „mes irgi negalime per sargybą prieiti". Perkūnas su Z. Janulevičiumi kažkur išėjo ir netrukus grįžo su Balandžiu. Balandis Marijai pakartojo Perkūno žodžius. Tada agentė Marija kartu su Z. Janulevičiumi sugrįžo į namus.

1947 m. balandžio mėn. MGB plane įrašyta: „Agento Jano (pagal agentų sąrašą Janas – Ona Miglinaitė) duomenimis bandito Juozo Gylio – Putino motina žino, kur yra bunkeris, kuriame slepiasi banditai. Gylienę suimti ir su sargyba palydėti į numatytą vietą. Pakeliui inscenizuoti melagingą banditų grupės užpuolimą, vietoje surengti tardymą, ją apkaltinti, jog ji vedusi liaudies gynėjus parodyti bunkerio. Kaip jos išvadavimo ženklo reikalauti įrodymo, kad ji žino, kur yra bunkeris. Atsakingas Veisiejų MGB skyriaus viršininkas majoras Guselnikovas."

1947 m. gegužės 13 d. Petroškų kaime pasirodė grupė A. Sokolovo smogikų. Smogiko „jaunesn. ltn. „Liepsnos" raporte rašoma, kad 8 „partizanų" grupė, eidama Lenkijos sienos link, nakties 12 val. pasibeldė į Zigmo Vilkelio langą. Šeimininkas juos įsileido. Vakarieniaujant jis „partizanams" pasakojo, kad jie atpažįstami iš uniformų, iš barzdų... Draugystės vardan Z. Vilkelis padovanojo „partizanams": spirito vaistams, bintų ir kelias raketas. Juozas Vilkelis išėjo su jais į kaimą ieškoti maisto. Juos žmonės priėmė labai gerai, visur kvietė užeiti, apsilankyti ir kitą kartą. Juozas Vilkelis išsipasakojo smogikams, kad jis priklauso Kalniaus būriui, jo slapyvardis Dragūnas. Smogikai prašė, kad jis juos suvestų su Kalniumi. Raporto autorius rašo, kad Dragūnas siūlo rytojaus dieną Petroškų miške, prie kelio į Veisiejus, surengti pasalą, jis turi rusišką automatą. Žadėjo suvesti su Kalniaus partizanais. Apie 4 val. nakties Dragūnas nuėjo namo, o smogikai sulindo į Ringeliškės mišką. Išsiskirdamas Dragūnas su smogiku Perkūnu sumainė ginklus: mauzerį išmainė į rusišką TT. Ryte 8 val. partizanas vėl atėjo į mišką pas smogikus. Čia jie Dragūnui įteikė raštą, skirtą Kalniui. Po kelių valandų sugrįžo pas smogikus jau su Kalniaus laišku, kuriame vadas rašė, kad jis nežino, ar jie iš tikrųjų yra partizanai ir prašė „partizanus" duoti jam tikslų adresą, žadėjo išsiaiškinti per savo kovotojų vadus. Vakare apie 22 val. Dragūnas pas „partizanus" atėjo su savo vyrais: Jonu Kazoku – Kibirkštimi, ginkluotu vokišku šautuvu, Viktoru Milčiumi – Žiogu, ginkluotu vokišku automatu, Jonu Kėriu, ginkluotu rusišku kulkosvaidžiu, ir Antanu Kėriu.

Smogikas rašo: „Kibirkštis bandė priešintis ir buvo nukautas, o kiti suimti".[50]

1948 m. gegužės 22 d. Kapčiamiesčio emgėbistų grupė, vadovaujama leitenanto Griaznovo, sunkiai sužeidė Semoškų kaime partizaną Kasikevičių, kuris kitą dieną mirė.

Marytė Leskauskaitė, g. 1930 m. Kalvelių kaime, partizano Kirvio – A. Leskausko sesuo (slapyvardis Stasė), per tardymą nurodė, kur yra palaidotas Kasikevičius Juozas – Vanagas (g. 1923 m. Petroškų k.).

1949 m. gruodžio 19 d. partizano Vanago palaikus emgėbistai iškasė.[51]

1948 m. rugpjūčio 27 d. Veisiejų MGB grupė, vadovaujama jaun. leitenanto Bašinsko, ir 34 š.p. 2 sb. vadovaujama leitenanto Smirnovo, Bertašiūnų k. rajone (9480) susidūrė su partizanais. Naudodamiesi tamsa, partizanai pasitraukė. Iš agentų Slapuko ir Zuikio pranešimų sužinota, kad sužeistas partizanas Artojas – Vladas Vailionis, g. 1925 m. Paliūnų kaime, kitą dieną mirė ir jį palaidojo Leipalingio kapinėse. Buvo sužeistas ir plaukdamas per ežerą nuskendo Ilgis – Antanas Drazdauskas, g. 1922 m. Barčių kaime. Žmonės jį suradę palaidojo Liškiavos kapinėse.

Slaptasis informatorius Janė pranešė, kad 1948 m. vasario 13 d. žuvo partizanas Liūtas – Antanas Sotnikas, g. 1910 m. Macevičių kaime.

II būrį seka MGB agentė Roža (Snukis), užverbuota 1948 metais.

1946 metų spalio 19 d. Vytautų kaime, NKVD apsupti, žuvo Rytis ir Žygūnas.

1948 metais Paliepio miške žuvo Juozas Bleizgys.

L. P. Partizanų Mindaugo vardo grupės 2 būrio 3 skyriaus vadas
Grupės vadui
1948 12 30

Raportas [52]

Jums pranešu, kad š.m. gruodžio 25 d. 7.30 val. vakaro Leipalingio valsčiuje, Šutronių kaime, atsitiktinai iš automato nusišovė antrojo būrio 3 skyriaus kovotojas Naikintuvas.

Aplinkybės: š.m. gruodžio 25 d. kovotojai Naikintuvas, Žiedas ir Gediminas išėjo tarnybos reikalais į kaimą, eidami keliu pamatė ateinant grupę žmonių, visi paruošė ginklus ir laukė jų prisiartinant, bet kai žmonės priartėjo, pasirodė, kad tai buvo civiliai.

Kovotojo Naikintuvo automatas liko užtaisytas.

Sugrįžę iš užduoties, jie užėjo pas vieną gyventoją. Naikintuvas įėjo į trobą, o Žiedas su Gediminu pasiliko lauke. Kai tik Naikintuvas įėjo į trobą, kovotojai išgirdo trumpą automato seriją. Gediminas ir Žiedas, įbėgę vidun, rado Naikintuvą nebegyvą. Pasirodo, kad Naikintuvas, sėsdamas ant suolo, paspaudė automato gaiduką, įvyko trumpa serija ir keturiais šūviais į galvą jis nušovė pats save. Tuo metu visi kovotojai buvo blaivūs.

2 būrio 3 skyriaus vadas Papartis.
Kopija tikra: grupės štabo viršininkas Kovas
Iš lietuvių į rusų kalbą išvertė leitenantas Gurbininkas
Tikra: Leitenantas (Čiursinas)

Šaltinis Korobka
Priėmė: Koroliovas, Bašinskas
1949 m. birželio 30 d.

Agentūrinis pranešimas [53]

1949 m. birželio 28 d. pas šaltinį į namus atėjo Lazdijų aps. Veisiejų vls., Paterių k.

gyventoja Vailionienė Emilija, Martyno d., 48 metų (mergautinė pavardė Mikelionytė, jos vyras gyvena Brazilijoje) ir perdavė šaltiniui tris banditų atsišaukimus – du laikraščius „Laisvės varpas", „Už tėvų žemę" ir vieną lapelį.

Šaltiniui paklausus, iš kur tu gavai laikraščius, Vailionienė atsakė, kad jai šiuos laikraščius perdavė mūsų kaimo gyventojas Gūtys Jonas, Adomo s., 55 metų. Kai jis perdavė jai laikraščius, pasakė, kad ji perduotų paskaityti kitiems kaimynams, bet šaltinis laikraščių niekam nedavė.

Šaltinis spėjo, kad šiuos laikraščius iš banditų gauna Žakevičiūtė Marė, Felikso d. – 25 metų, ji turi pasą, bet gyvena nelegaliai. Jos vienas brolis areštuotas, o tėvas Sibire miręs. Ji turi du brolius – Alfonsą, g. 1916 m., ir Juozą, g. 1914 m.

Šaltinis iš kažko girdėjo, iš ko nebeprisimena, kad Alfonsas dabartiniu metu gyvena Vilniuje, turi pasą, maskavimuisi nešioja barzdelę.

Žakevičius per vokiečių okupaciją buvo Šventežerio vls. policijos viršininkas, kai įžengė Sovietų armija, Juozas pasislėpė ir kur dabartiniu metu yra, šaltinis nežino.

Žakevičiūtė Marė 1948 m. kovo mėnesį atėjo pas šaltinį ir pasakė, kad jai reikalingi pinigai, šaltinis jai turi duoti 50 rublių, po to šaltinis jos nematė.

Iš Žakevičiūtės, kaip spėja šaltinis, lapelius gauna Geda Zigmas, Karaliaus s. – g. 1906 m., Paterių k. gyventojas. Geda yra Leskausko Zigmo, slapyvardis Kancleris, pusbrolis. Šią prielaidą šaltinis daro iš to, kad visi lapeliai ateina iš Gedos.

Paterių kaime banditai nebuvo prieš 8 mėnesius, bet, kaip šneka žmonės, dabartiniu metu dažnai būna Veisiejų vls., Bartelių kaime ir prisilaiko Antano Verbaus – 60 metų, sodyboje.

Antanas Verbus yra šaltinio pusbrolis ir jis šaltiniui pasakojo, kad š.m. sausio ar vasario mėnesį iš jo banditai paėmė kiaulę. Kiaulę paėmė banditas Audra. Tada Verbus nuėjo į banditų štabą, ten gavo dokumentus, kuriais kiaulę liepė grąžinti, ir Audra kiaulę jam sugrąžino.

Šaltinis paklausė Verbų, kaip jis galėjo surasti štabą, į tai Verbus atsakė: „Kai reikia, viską galima surasti", bet kur yra banditų štabas, jis nepasakė. Šio pokalbio pagrindu šaltinis spėja, kad pas Verbų Antaną, jo brolį Verbų Bolių (kaimynai) arba pas Kurauską Juozą yra bunkeris (Kurauskas yra Dabušinsko giminė)

Korobka

Užduotis:

1. Nuvažiuoti pas Verbų Antaną arba pakviesti pas save, pavaišinti ir begeriant bandyti nustatyti, kur yra banditų štabas, kas jam vadovauja. Kad įgytų Verbaus pasitikėjimą, perskaityti su juo vieną lapelį.

2. Aplankyti savo gimines Barčių kaime ir per juos nustatyti banditų slapstymosi vietas.

3. Susitikimas 1949 m. liepos 7 d.

Pažyma:

Veisiejų vls., MGB skyrius turi duomenų, kad Geda yra aktyvus banditų rėmėjas, o Žakevičiūtė banditų ryšininkė.

Priemonės:

1. Gedai Zigmui pradėti bylą – formuliarą ir aktyviai šnipinėti, o taip pat Žakevičiūtę.

2. Nustatyti, ar gyvena Vilniuje Žakevičius Juozas,kai bus nustatyta, spręsti dėl jo operatyvinio panaudojimo.

3. Verbų šnipinėti per informatorius Korobką ir Reką.

Priėmė: Lazdijų aps. MGB skyriaus 2-N poskyrio viršininko pavaduotojas kapitonas – Koroliovas

Veisiejų vls. MGB skyr. operatyvinis įgaliotinis jaun. leitenantas – Bašinskas.

Agentūrinio pranešimo originalas yra šaltinio Korobka (Dėžutė) darbo byloje.

LSSR MGB 2-N valdybos viršininkui
pulkininkui drg. Počkajui [54]
Pagal 1949 m. spalio 11 d. padėtį
(...)

Iš informatoriaus Korobkos* (Dėžutės) gauti duomenys, kad už 50 metrų nuo Kiaulevičiaus Petro, Karaliaus s. – Liepalingio vls., Taikūnų k. gyventojo namų, yra bunkeris, kuriame slepiasi Mindaugo grupės dalyviai.

Pagal šiuos duomenis š.m. vasario 17 d. buvo įvykdyta čekistinė karinė operacija. Surastas bunkeris, kuriame buvo trys banditai. Pastariesiems buvo pasiūlyta pasiduoti, bet du banditai pasiduoti atsisakė ir buvo nukauti, o vienas banditas pasidavė.

Nukauti banditai atpažinti, tai buvo:

1. Vailionis Antanas, Antano s. g. 1923 m. Veisiejų vls., Paliūnų k., gaujoje buvo skyriaus vadas, slapyvardis Papartis.

2. Sakalauskas Albinas, 27 metų, g. Šventežerio vls., Mikyčių k., eilinis banditas, slapyvardis Audra.

Paimta gyva gaujos dalyvė:

3. Žakauskaitė Bronė, Antano d., g. 1926 m. Lazdijų r., Kapčiamiesčio vls., Padumblių k., lietuvė, SSSR pilietė. Jos brolis areštuotas MGB organų, o šeima 1948 m. gegužės 22 d. išsiųsta iš Lietuvos SSR teritorijos. Žakauskaitė nuo išvežimo pasislėpė ir įstojo į ginkluotą gaują.

Iš bunkerio buvo paimta: 2 lengvieji kulkosvaidžiai, 1 automatas, 1 šautuvas, 4 pistoletai, 1 granata ir 1047 vnt. šovinių.

Lazdijų aps. MGB skyriaus tardymo poskyrio viršininkas vyresn. ltn. Stiopinas

---

** 1949 m. gruodžio 18 d. Barčių kaime buvo nušauta Ona Kamorūnienė, Miko d., g. 1912 m. – MGB informatorė Korobka (Dėžutė).*[55]

ŠVENTEŽERIO PARTIZANAI, KORĖJOS KARO METU

Šarūno rinktinės 1950 m. gegužės 12 d. įsakyme Nr. 12 rašoma:

Š.m. gegupės 1 d. garbingai žuvo Mindaugo tėvūnijos partizanas Varmas ir tos pačios tėvūnijos 2-ojo būrio skyriaus vadas Klevas.

„Nuo š.m. gegužės 12 d. Mindaugo tėvūnijos vadu skiriu Mindaugo tėvūnijos 2-ojo būrio vadą Vieversį, o taip pat palieku senas pareigas".

1950 metų rugpjūtį Mindaugo tėvūnijos vadu buvo paskirtas Žilvitis, o III būriui vadovavo Vikeris – Kostas Jankauskas, g. 1928 m. Miklausių kaime.

I būrio vadas Vėjas – Vincas Kaminskas, g. 1929 m. Skaistučių kaime. Vėjo būryje: Artojas – Jurgis Adomavičius, g. 1933 m. Nakrūniškės kaime, Ąžuolas – Vladas Jarmala, g. 1928 m. Straigių kaime, Uosis – Antanas Blažauskas, g. 1929 m. Straigių kaime, Skirmantas – Algirdas Salinis, g. 1927 m. Janėnų kaime, Vampyras – Vytautas Klekys, g. 1927 m. Bestraigiškės kaime, ir Bajoras – Jonas Jutkevičius, g. 1927 m. Šventežeryje.

II būrio vadas Vieversys – Jonas Uzdila, g. 1923 m. Agarinių kaime. I skyriaus vadas Tigras – Pranas Vaitkevičius, g. 1926 m. Panarvės kaime. Partizanai: Balandis – Vincas Burba, g. 1929 m. Agarinių kaime, Jovaras – Vladas Liesionis, g. 1930 m. Mikyčių kaime, Rimvydas – Alfonsas Petruškevičius, g. 1929 m. Staidarų kaime. 2 skyriaus vadas Žvaigždikis – Stasys Krukonis, g. 1931 m. Grikapalio kaime.

Informatorius MGB praneša kameroje iš Stasio Jušinsko – Ainio sužinojęs, kad 1951-1952 metais Mindaugo tėvūnijai vadovavo Vieversys, o štabo viršininkas buvo Rimvydas. I būriui vadovavo Laimė – Algirdas Marcinkevičius, g. 1928 m. Atesninkų kaime, antram būriui vadovavo Bajoras, o trečiam – Vikeris. Ainis agentui sakęs, kad Vieversys labai protingas, jis vienas seniausių partizanų, atsargus ir visai negeria, negeria ir Tigras. Stipriai geria vadai Jūreivis ir Žilvitis.

Karklas [56]

Informatorius Planeta, panaudodamas jam nieko neįtariant Petravičių kaimo gyventoją Joną Kvedarą, sužino, kad turi pasirodyti partizanai. Lazdijų MGB skyriaus 2-N

poskyrio viršininko pavaduotojas kapitonas Minakovas 1950 m. rugpjūčio 13 d. 23.30 val. Sutrės kaime, prie kelio į Žebriškės kaimą (1674) surengė kariuomenės pasalą. Netrukus kelyje pasirodė penki žmonės, tarp savęs kalbantys rusiškai. Kareivis sukomandavo: „Stoj!" Nepažįstamieji kareivio pusėn paleido kulkosvaidžių ir šautuvų ugnį. Atsikvošėję ir gavę pastiprinimą kareiviai su šunimis persekiojo partizanus gal 15 kilometrų. Per susišaudymą žuvo Mindaugo tėvūnijos I būrio vadas Karklas – Albinas Juškauskas, g. 1928 m. Kalesninkų kaime, į partizanus įstojęs 1948 metais.

Nenoras tarnauti rusams

Slaptai

Apskrities vykdomojo komiteto pirmininkui
Kopija: Lietuvos KP(b) apskrities komiteto sekretoriui
Kopija: Apskrities MGB skyriaus viršininkui

Naujokų išsiuntimas į Tarybinę armiją baigtas 1950 m. birželio 2 d. Pateikiu išvengusiųjų atvykimo Alytaus apskrityje išsiuntimui į karinius dalinius sąrašą.

Asmenys, nurodyti sąraše, turi būti patraukti teismo atsakomybėn (sudebnoj otvetstvenosti).

Prašau imtis priemonių jų paieškoms ir nurodyti apskrities prokurorui imtis priemonių.

Priedas: 2 lapų sąrašas

Alytaus apskrities karinis komisaras
gvardijos pulkininkas (Nadeždinas)
2-osios dalies viršininkas
majoras (Špokas)

Išvengę išsiuntimo į karinius dalinius

Nr.	Pavardė, vardas, tėvo vardas	Gim. metai	Namų adresas	Išvengimo data
		Seirijų valsčius		
1.	Kavaliauskas Pranas, Antano	1928	Vainiūnų k.	1950 04 14
2.	Bagdžius Bronius, Jurgio	1929	Nakrūniškės k.	1950 04 24
3.	Belevičius Jonas, Juozo	1928	Žilvičių k.	1950 04 24
4.	Kalvinskas Vitas, Kazio	1929	Paserninkų k.	1950 04 24
5.	Drazdauskas Juozas, Vinco	1928	Seirijai	1950 04 07
6.	Matulevičius Jonas, Juozo	1929	Akuočių k.	1950 04 06
7.	Jastramskas Jonas, Simo	1929	Paserninkų k.	1950 04 24
8.	Žilionis Vladas, Jono	1929	Paserninkų k.	1950 04 24
9.	Bagdonavičius Jonas, Juozo	1929	Žilvičių k.	1950 04 24
10.	Svinkūnas Česlovas, Kuozo	1929	Jonkiškių k.	1950 04 24
11.	Zoruba Pranas, Bernardo	1928	Žilvičių k.	1950 04 24

12.	Vaivada Vytautas, Antano	1929	Paserninkų k.	1950 04 24
13.	Buikus Feliksas, Felikso	1929	Krikštonių k.	1950 04 20
14.	Baranauskas Jonas, Juozo	1928	Žagarių k.	1950 04 24
15.	Žėkas Antanas, Juozo	1928	Vainiūnų k.	1950 04 24
16.	Baliukas Juozas, Alekso	1929	Vainiūnų k.	1950 04 24
17.	Žilionis Jonas, Juozo	1928	Paserninkų k.	1950 04 24
18.	Lukoševičius Bronius, Simo	1928		1950 05 05
19.	Lukoševičius Bronius, Jono	1928	Metelių k.	1950 05 05
20.	Petrukonis Vitas, Motiejaus	1928	Vainiūnų k.	1950 04 24
21.	Balutis Juozas, Jono	1929	Bestraigiškės k.	1950 05 12
22.	Laibinis Jonas, Antano	1928	Vainiūnų k.	1950 05 31

(...)

Alytaus apskrities karinis komisaras gvardijos
pulkininkas (Nadeždinas)
Antrosios dalies viršininkas
majoras (Špokas)

Kauno srities MGB valdybos viršininkui
pulkininkui drg. Sinicynui

Pranešimas [57]

apie 1928, 1929, 1930 ir 1931 metų gimimo
naujokų pavasarinio šaukimo iš Lazdijų r. rezultatus.

1951 m. kovo 20 d. šaukiamąją komisiją praėjo 513 žmonių. 1951 m. gegužės 25 d. į karinius dalinius išsiųsta 188 žmonės. Šaukiamosios komisijos nepraėjo 159 žmonės – dėl ligos – 59, dėl šeimos padėtis – 64, dėl trumpo susirgimo – 31 žmogus ir palikti kaip politiškai nepatikimi 5 žmonės. (Būtent tie, kurių artimieji išvežti, brolis partizanas, partizanų ryšininkas, sugautas besislapstant. – B.K.)

Blažonis Vytautas, Vinco s., g. 1930 m. Mikyčių k. Imantis veiksmų surasti V. Blažonį, buvo nustatyta, kad jis, prieš atvykdamas į šaukimo punktą, įstojo į būrį.

Slaptieji informatoriai Magdė ir Lapas mums pranešė, kad prieš vykimą į naujokų šaukiamąjį punktą, jis surengė namuose palydas su išgertuvėmis ir pavaizdavęs, jog važiuoja į armiją, iš tikrųjų iš namų išvažiavęs karinio komisariato nepasiekė, bet išėjo į būrį.

Kitų besislapstančių dar ieškoma.

Maskeliūnas Juozas, Jono s., g. 1930 m. Mankeliūnų kaime, tėvai išvežti, pats slapstosi.

Apie J. Maskeliūną MGB skyrių pasiekusi PK* medžiaga liudija, kad jis savo pažįstamam, tarnaujančiam Sovietų armijoje, rašė antisovietinio turinio laiškus ir kvietė savo pažįstamą įvykdyti dalinyje teroristinį aktą, pabėgti iš armijos ir įstoti į partizanus.

** PK - pašto kontrolė*

Taip pat rašė, kad jis slaptai palaidojęs 1950 m. gruodį mirusį nuo sužeidimo Alvydą Laibinį – Audrą.

Per tardymą verbuojamas prisipažino turįs ryšį su Beržiniu ir pažadėjo įsiskverbti į gaują. 1951 m. gegužės 14 d. užverbuotas Berželio slapyvardžiu.

Prilepskis

Šarūno rinktinės
Įsakymas Nr. 6
Rikiuotės sritis

§ 1

Š.m. gegužės 2 d. žuvo Juozapavičiaus tėvūnijos II būrio 1 skyriaus kovotojas Aras.

Pagrindas: Tėvūnijos vado 1951 05 30 raportas Nr. 26.

§ 2

Š.m. gegužės 16 d. į Mindaugo tėvūnijos II būrio 1 skyrių kandidatu į partizanus priimtas Vikruolis.

Pagrindas: tėvūnijos vado 1951 05 25 raportas Nr. 10.

§ 3

Š.m. gegužės 29 d. į Mindaugo tėvūnijos II būrio 1 skyrių priimtas kandidatu į partizanus Keleivis.

Pagrindas: Tėvūnijos vado 1951 05 25 raportas Nr. 23.

§ 4

Š.m. gegužės 25 d. Mindaugo tėvūnijos štabo viršininką Pavasarį iš pareigų atleidžiu, pervedu į Šarūno rinktinės štabą ir paskiriu rinktinės vado adjutantu.

§ 5

Š.m. gegužės 25 d. Mindaugo tėvūnijos visuomenės dalies vadą Rimvydą iš pareigų atleidžiu ir pervedu į Šarūno rinktinės štabą visuomeninės dalies vadu.

Rinktinės vadas Žilvitis
Rinktinės štabo viršininkas Pavasaris

Ūžia trankos griaustinis po šalį,
vėtros siaučia visu smarkumu.
Daug mūs brolių kapuose jau guli
po baisiųjų kovų kruvinų...

Paslapties apgaubta žūtis

1951 m. spalio ir lapkričio mėnesiais MGB iš savo slaptųjų informatorių Lapo, Boreco (Kovotojo) ir Magdės gavo pranešimus, kad karinės operacijos Bestraigiškės miške metu Mikyčių kaimo bunkeryje, kurį prižiūrėjo vienas Mikyčių gyventojas, nusižudė keturi partizanai.

Bunkerio prižiūrėtojas Juozas Česnavičius (g. 1908 m. Mikyčių kaime) pasakojo, kad 1951 m. rugpjūtį pas jį atėjo partizanai ir prašė leisti jo žemėje išsikasti bunkerį. Bunkerį įsirengė patys partizanai, o J. Česnavičius padarė bunkeriui dangtį, dar padirbino Diemedžiui spausdinimo mašinėlės futliarą. Bunkerį prižiūrėjo partizanų ryšininkė Rūta – Angelė Mikelionytė, o maistą partizanams nešė J. Česnavičiaus žmona. Kai kartą ji atidarė bunkerį, rado visus partizanus nusišovusius. Tai įvyko spalio mėnesį iš 9 į 10 dieną. Spalio 12 d. J. Česnavičius padarė karstus, Juozas Bražinskas partizanų lavonus iškėlė iš bunkerio, suguldė į karstus, gal už 100 m. nuo bunkerio iškasę kapui duobę, palaidojo. Laidotuvėse dar dalyvavo Angelė Mikelionytė ir Anelė Janavičienė. Palaidoję kapą aparė.[58]

Lavonų aprašymas

1951 m. lapkričio 7 d. Mikyčių kaimas

Per čekistinę kariuomenės operaciją 1951 m. lapkričio 7 d. Mikyčių kaime, už 25-30 m nuo Česnavičiaus ūkio, buvo surasta banditų palaidojimo vieta.

Atkasus kapą, nustatyta: 1,5 m gylio duobėje buvo du karstai, padaryti iš senų lentų, vienas 2x1,92 m., jame gulėjo trys banditai, nusišovę, veidai aptekę krauju, banditai su kariškomis kelnėmis, taip pat kruvinomis, basomis kojomis, apsivilkę marškiniais, po galvomis padėtos pagalvėlės.[59]

Kitame karste gulėjo vienas banditas, taip pat nusišovęs į galvą, veidas visas kraujuotas, su kariškomis kelnėmis, basas.

Banditai iš kapo buvo paimti ir pristatyti į rajono MGB skyrių atpažinti.

Šmatavičius

1951 m. lapkričio 7 d. akte rašoma: „Atidarius dėžes, bunkerio šeimininkas Česnavičius pasakė, kad didelėje dėžėje yra banditų Liesionio, Blažonio ir trečiojo, slapyvardis Girėnas, lavonai, antroje – bandito Antano Motiejūno". Po aktu – Šmatavičiaus, Durakovo ir SSSR MGB įgaliotinio majoro Rumiancevo parašai. Šių partizanų žūtis – iki šiol neįminta mįslė. Ar tai nebuvo dar viena MGB agentūros klasta? [60]

Iš to meto liudininkų pasakojimo: „Juozas Bražinskas į partizanus išėjo vėlai, po tų partizanų nusižudymo, kai prasidėjo tardymai. Jis pažadėjo rusams teikti žinių, bet išėjo. Gal po poros savaičių žuvo.

Į šitą bunkerį, kuriame nusišovė keturi partizanai, ateidavo ir Žvaigždikis. Kai Žvaigždikis Bestraigiškėje buvo sužeistas, jis buvo ir išliko kitame bunkeryje, įrengtame prie pagrindinio bunkerio šono. Pagrindiniame – visi žuvo. Juos rusai paėmė, o Žvaigždikis liko, paskui jį žmonės išgydė. Vėliau jis išvažiavo į Vokietiją. Dar Janušoniui iš Ežerėlių jis atsiuntė portsigarą. Pasikeitė pavardę ir toliau gyveno.*

Žvaigždikis draugavo su Gene Mikelionyte. Kasė bulves, kai Bestraigiškėje iššaudė partizanus. Mikelionytė atėjo pas šituos keturis partizanus ir per bunkerio angą papasakojo, kas atsitiko... kad aplinkui rusai. Paskui atvarė gal 7 karves ir visą bandą pervarė

** MGB sukurta legenda*

Схема

Расположения банишских бункеров в р-не х-ва Чеснавичус Юозас с. Балтруса.

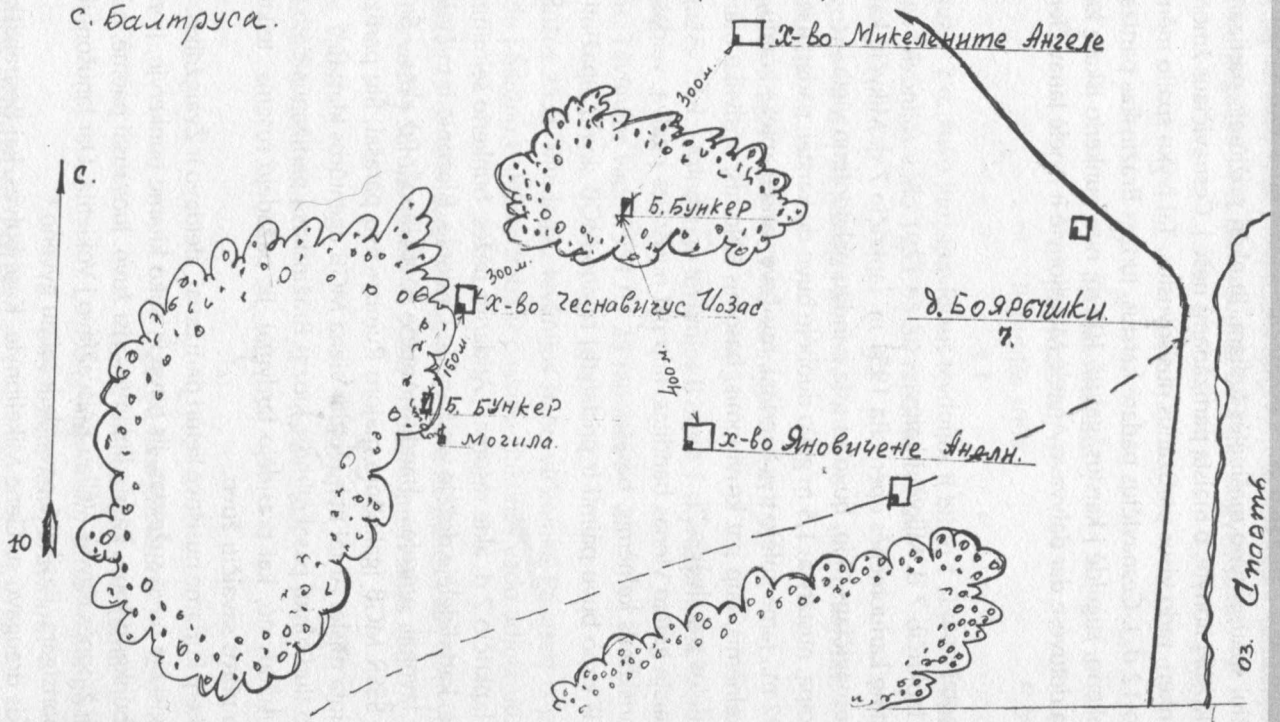

Составил Зам. Нач. отделения 2-Н Лаздийского РО МГБ

капитан (Страхов)

per bunkerį, kur buvo partizanai. Tie pagalvojo, kad rusai lupa angą, ir nusišovė. Juos vakare palaidojome, o Mikelionkos pradėjo lot. Pirmiausia griebė Pavasarį, Muliuolį, mušė, mušė, bet ką..."

Nusižudė partizanai: Spindulys – Vytautas Blažonis, g. 1930 m. Mikyčių k., Jovaras – Vladas Liesionis, g. 1930 m. Mikyčių k., Stipruolis – Antanas Motiejūnas, g.1934 m. Ežerėlių k., ir Girėnas – Jonas Balutis, g. 1928 m. Prygos k. Visi – 2-ojo būrio, vado Žvaigždikio partizanai.

Iš bunkerio buvo paimti trys šautuvai, du naganai, 62 šoviniai, rašomoji mašinėlė, du mundieriai, trys kepurės, rašomasis popierius, susirašinėjimų medžiaga.

Partizanas Žvaigždikis

MGB rašo (F.36/50.l.127): 1948 m. liepos 20 d. mes užverbavome agentu, pseudonimas Katinas, Krūkonį Stasį, Juozos , g. 1929 m. Grikapalio kaime.

Girėnas – Jonas Balutis 1950 metais pabėgo iš šaukiamojo į TA punkto ir įstojo į partizanus. Apie jį MGB pranešinėja slaptasis informatorius Dvoika (Dvejetas).

Rytas

Aktas [61]

1951 m. gruodžio 2 d. Stankūnų k.

Mes, žemiau psirašę Kauno srities Lazdijų rajono liaudies gynėjai – Muravjovas, Matvejevas ir Sokolovas, surašėme šį aktą dėl to, kas žemiau išdėstyta:

1951 m. gruodžio 2 d., 2-3 valandą nakties, devynių Lazdijų rajono liaudies gynimo karių grupė, vadovaujama skyriaus vado Kudašovo, apsupo Lazdijų rajono Stankūnų gyventojo Jurgio Varnelio sodybą. Sodybą supant, iš trobos išėjo Varnelis ir jo sesuo. Kai pastarųjų buvo paklausta, ar jų namuose nėra banditų, jie atsakė, kad nėra. Tuo tarpu vienas banditas ėmė šaudyti iš automatinio ginklo, paskui jį išbėgo antras. Į bėgančius banditus l/g kariai paleido ugnį. Per susišaudymą nuo Varnelio trobos palėpės nušoko trečias banditas, bet čia pat kario Matvejevo buvo sugautas.

Sugautas banditas pasivadino Jonu Vabalu, slapyvardis Rytas, jis su savimi turėjo šautuvą ir pistoletą, o taip pat pas jį per kratą buvo surastos dvi fotonuotraukos su jo atvaizdu ant sniego, viename jis su šautuvu prie kojos ir pistoletu dėkle prie kairio šono ir žiūronais ant krūtinės, antrame – su šautuvu ant peties (su diržu) ir su žiūronais ant krūtinės.

Suimtasis banditas Vabalas buvo apsirengęs buv. Buržuazinės Lietuvos armijos uniforma.

Apie tai ir surašytas šis aktas.

(Muravjovas)
(Matvejevas)
(Sokolovas)

Partizanai Rytas – Jonas Vabalas, g. 1925 m. Laibgalių k., Drąsuolis – Juozas Gude-

liauskas, g. 1920 m. Laibgalių k. ir Vikruolis – Feliksas Stepulevičius, g. Laibgalių k., 1951 m. gruodžio 2 d. naktį J. Varnelio sodyboje buvo apsupti stribų. Dviems pavyko pabėgti, o Rytas pateko į nelaisvę.

Apie Mindaugo grupės partizanus ir papasakojo MGB suimtas partizanas Rytas. Iš 1951 m. gruodžio 2 d. jo tardymo protokolo sužinome, kad jis, 1946 metais nuteistas už slėpimą savo namuose partizanų Kalniaus, Antano Šimoniučio, Vargdienio ir kitų, kartu su tėvu kalėjo. 1950 metais gruodžio 24 d. sugrįžęs į Lietuvą, susitiko su partizanais Žvaigždikiu, Jovaru, Žygūnu ir kitais. Paskui įstojo į partizanus. Mindaugo tėvūnijai tada vadovavo Vieversys, o štabo viršininkas buvo Rimvydas. Mindaugo tėvūnija turėjo tris būrius.

I būrys:

Vadas:

Laimė – Algirdas Marcinkevičius, g. 1929 metais Atesninkų k.

Partizanai:

Ąžuolas – Vladas Jarmala, g. 1928 m. Straigių k.
Jaunuolis – Vytautas Juškauskas, g. 1929 m. Kalesnykų k.
Artojas – Jurgis Adomavičius, g. 1933 m. Nakrūniškės k.
Skirmantas – Algirdas Salinis, g. 1926 m. Janėnų k.
Pavasaris – Gediminas Urmanavičius, g. 1929 m. Naujosios Kirsnos k.
Viesulas – Juozas Krivickas, g. 1921 m. Šarkiškių k.
Trimitas – Petras Jakimonis, g. 1921 m. Abarauskų k., perkeltas iš Vytenio tėvūnijos.
Vyturys – Bronius Lukoševičius, g. 1929 m. Metelių k.
Audriūnas – Juozas Karčiauskas, g. 1930 m. Mockavos k.
Karys – Vytautas Tuinyla, g. 1929 m. Kalesnykų k.

II būrys

Vadas:

Žvaigždikis – Stasys Krūkonis, g. 1928 m. Grakapalio k.

Partizanai:

Drąsuolis, skyriaus vadas – Juozas Gudeliauskas, g. 1920 m. Laibgalių k.
Spindulys – Vytautas Blažonis, g. 1930 m. Mikyčių k.
Jovaras – Vladas Liesionis, g. 1930 m. Mikyčių k.
Girėnas – Jonas Balutis, g. 1928 m. Prygos k.
Stipruolis – Antanas Motiejūnas, g. 1934 m. Ežerėlių k.
Bajoras, skyriaus vadas – Jonas Jutkevičius, g. 1927 m. Šventežeryje.
Eimutis – Vytautas Salyklis, g. 1930 m. Staidarų k.
Jūreivis – Vytautas Klekys, g. 1928 m. Bestraigiškės k.
Keleivis – Juozas Petruškevičius, g. 1924 m. Staidarų k.
Balandis – Vincas Burba, g. 1929 m. Agarinių k.
Svajūnas – Romualdas Talandis, g. 1933 m. Marcukaviznos k.

III būrys:

Vadas:

Vikeris – Kostas Jankauskas, g. 1928 m. Miklausių k.

(žr. sk. „Rudaminos partizanai").

Ryto nurodytos bunkerių vietos

Rytas su Drąsuoliu ir Vikruoliu slėpėsi Neravų k., bunkeryje už 300 metrų nuo Jono Daugėlos sodybos, Kalniškės miške, bunkeryje už pusės kilometro nuo Rolių k. gyventojo Juozo Valentukonio namų. Tai buvo 2 būrio 3 skyriaus bunkeris, kuriame slepėsi Rimvydas ir Balandis. Bunkerį prižiūrėjo Juozas Valentukonis. Mikyčių k. pakraštyje, netoli Stankūnų k., bunkeryje slėpėsi partizanai, kuriuos aptarnavo Pranas Saveikis. Prie savo namų Ežerėlių k. turėjo bunkerį partizanų ryšininkas Kūkalis – Juozas Bražinskas. 1951 metų kovo pabaigoje bunkeryje Mikyčių miške slėpėsi 2 būrio vadas Žvaigždikis, partizanai Drąsuolis, Rytas ir Tigras. Tą bunkerį prižiūrėjo Bronius Maciūnas iš Neravų kaimo. Gegužės pradžioje Rytas su Drąsuoliu slėpėsi Mikyčių k. pas Antaną Naujalį. Už 0,5 kilometro nuo Neravų, Mikyčių miške buvo bunkeris, prižiūrimas Broniaus Maziuko, g. 1914 metais, jo slapyvardis buvo Švyturys. Kitas ryšininkas, slapyvardžiu Varpas – Zigmas Plytnikas, gyvenantis Klepočių k., prižiūrėjo bunkerį Ringėliškės miške. Jo ūkyje slėpėsi Drąsuolis ir Vikruolis. Yra žinoma, kad Žvaigždikis apdovanojo Bronių Maziuką Kovos už Laisvę II laipsnio Kryžiumi...

Šv. Kalėdų antrąją dieną

„Kai dėl Dainavos apygardos Šarūno rinktinės, tai po to, kai 2-N valdyba likvidavo vadą Žilvitį, naujasis rinktinės štabas yra nežinomas. Pagal Simno r. MGB skyriaus agento Drąsaus duomenis, š.m. lapkričio pabaigoje su juo susitikęs Mindaugo tėvūnijos banditas Algirdas Marcinkevičius – Laimė, kuris jam prisistatė kaip būsimasis Šarūno rinktinės vadas ir prašė agentą parengti jam susitikimą su Jovaru, kurį jis gerai pažįsta.

Imamės priemonių ruošdami Jovaro susitikimą su Laime, kad pastarasis būtų suimtas.

1951 m. gruodžio " " Vykdytojas Dušanskis" [62]

1951 m. gruodį iš slaptųjų informatorių Magdės, Katrės ir Jonuškos MGB gavo pranešimus, kad Bagdononių k. yra bunkeris, kuriame slepiasi Vieversys ir Laimė. Už 400 metrų nuo Jono Grėbliūno sodybos MGB surado tą bunkerį su partizanais.[63]

Jovaras buvo MGB panaudotas susitikti su kitais partizanais, kurie po to buvo suimti arba žuvo (žr. skyr. „Dainavos apygardos vadas Diemedis").

Iš tardymo protokolo

1951 m. gruodžio 27 d. Lazdijai

Į Lazdijų r. MGB skyriaus vyr. operatyvinio įgaliotinio klausimus atsakinėjo Bagdononių kaimo gyventojas Juozas Grėbliūnas, g. 1919 m.

Klausimas: Jums parodyti keturių nukautų banditų lavonai.

Atsakymas: Atpažįstu keturis. Ir pastebi, kad nėra penkto – Rimvydo. Sako, kad šiame bunkeryje buvo iš viso penki partizanai. Tęsia: „Iš man parodytų lavonų partizanus pažįstu todėl, kad nuo 1951 m. rugsėjo pradžios jie pas mane dažnai ateidavo, o rugsėjo pabaigoje, netoli mano ūkio, partizano Laimės pasiūlymu, buvo pastatytas bunkeris. Aš su broliu Pranu vežiau iš Trako miško statybinę medžiagą, o kai bunkeris buvo pastatytas, kad nesimatytų bunkerio vietos, anksti ryte žemę suariau".

Alfonsas Petruškevičius, g. 1929 m. Žagariškių k., gyveno Staidarų k., V klasės gimnazistas. Petruškevičius MGB buvo užverbuotas 1948 m. vasario 16 d., bet 1949 m. gegužį dingo.

Iš žuvusio Klevo buvo paimti dokumentai. Ten parašyta, kad 1950 m. balandžio 6 d. priimtas naujas kovotojas, slapyvardis Rimvydas, g. 1929 m. vasario 10 d.[64]

Giraitėje

1951 m. iš agento Levinsko Lazdijų MGB skyrius gavo pranešimą, kad Giraitės miške yra partizanų bunkeris, kuriame slepiasi Mindaugo būrio partizanai.

Iš agento Straigio buvo gauti patvirtinantys duomenys, kad netoli Armanavičiaus sodybos yra bunkeris.

Gruodžio 28 d. buvo įvykdyta čekistinė karinė operacija, jos metu rastas bunkeris, kuriame priešindamiesi žuvo partizanai:

Kūkalis – Vytautas Bražinskas, g. Ežerėlių k.

Eimutis – Vytautas Saliklis, g. 1930 m. Staidarų k.

Svajūnas – Romualdas Talandis, g. 1933 m. Giraitėlių k.

Vikruolis – Feliksas Stepulevičius, g. Laibgalių k.

Bajoras ir Balandis

Aktas [65]

1952 m. vasario 3 d. Agariniai

Aš, Lazdijų r. MGB skyriaus 2-N poskyrio viršininko pavaduotojas kapitonas Strachovas, SSR MGB įgaliotinis kapitonas Kuršijevas ir Lazdijų r. MGB skyriaus vyr. operatyvinis įgaliotinis leitenantas Sidunovas surašėme šį aktą:

1952 m. vasario 3 d. liaudies gynėjai, vadovaujami būrio vado pavaduotojo Rekšio, ieškodami banditų, 1952 m. vasario 3 d. 20 val. Agarinių kaime, netoli A. Božoko sodybos aptiko du banditus, kurie per susišaudymą buvo nukauti:

1. Bajoras – Jutkevičius Jonas, Antano s., g. 1927 m.
2. Balandis – Burba Vincas, Antano, g. 1929 m.

Iš nukautųjų paimta:

1. 2 užsieninės markės šautuvai

2. TT pistoletas
3. „Parabellum"
4. Dvi granatos
5. 152 vnt. įvairių šovinių
6. Banditų susirašinėjimo medžiaga

Parašai

Vyturys ir Audriūnas [66]

Dauguma vyrų, šaukiamų 1950 metų gegužį į sovietų armiją, pabėgę iš šaukiamųjų punktų arba iš dalinių, išėjo į miškus. Į Mindaugo grupę įstojo Bronius Lukoševičius, g. 1929 metais Meteliuose, slapyvardis Vyturys, ir Juozas Karčiauskas, g. 1930 m. Mockavos k., slapyvardis Audriūnas. MGB pažymoje rašoma: „Bronius Lukoševičius, 1951 metų vasario 4 d. susitikęs su mūsų agentu Žvirbliu (turi medžioklinį šautuvą), kvietė pastarąjį į Trako mišką pamedžioti. Vasario 12 dieną agentas Žvirblis pranešė: „... Š.m. vasario 4 d. Žagarių mokykloje vyko šokiai, kur buvo šaltinis. Šokiuose buvo ir Bronius Lukoševičius, besislapstantis nuo šaukimo į sovietų armiją, jis per pokalbį su šaltiniu kvietė pastarąjį į medžioklę..."

Mūsų agentui Žvirbliui duota užduotis susitikti su Lukoševičiumi ir vasario 22 d., nuo 10 val. Iki 12 val., Trako miško pakraštyje, „Koplytėlės" rajone (toks vietos pavadinimas) medžioti. Šaltinis bus varovas, o B. Lukoševičius su savo vokišku šautuvu lauks pasaloje. Be to, su agentu Žvirbliu susitarėme, jeigu jis pagal mūsų užduotį su B. Lukoševičiumi susitars, tai Žvirblis prie kluono sienos iš pietų pusės vasario 21 dieną pastatys ženklą – kartį, atremtą į sieną. Nelegalui Broniui Lukoševičiui suimti arba likviduoti veikti taip:

1. Vasrio 21 dieną, 8 valandą išeiti su RPG į Straigius, o grįžtant reikia eiti 200-300 metrų atstumu pro Žvirblio namus ir patikrinti, ar yra sutartas ženklas.

Vykdytojas: RMGBS operatyvinis įgaliotinis leitenantas Žurumskas.

2. Vasario 22 d. 8 valandą ryto į Trako mišką atvežti 15 kareivių ir iki 9-tos valandos „Koplytėlės" rajone po 3 žmones užmaskuoti. Kareiviai lauks „sekrete" iki B. Lukoševičiaus pasirodymo.

Vykdytojai: 2-N skyriaus viršininko pavaduotojas kapitonas Minakovas ir Žurumskas.

3. B. Lukoševičiaus suėmimo atveju pastarąjį ištardyti ir ateityje spręsti klausimą dėl jo operatyvinio panaudojimo, įvedant į gaują vidaus agentu.

Lazdijų r. MGB skyriaus operatyvinis įgaliotinis
leitenantas (Žurumskas)
Sutinku: RMGBS viršininko pavaduotojas
leitenantas (Šmatavičius)

Šis klastingas sumanymas nepavyko, nes apie kartį daugiau nekalbama.

1951 metais gruodžio 26 dieną Bagdononių k. bunkeryje žuvo Mindaugo tėvūnijos vadai. Tuo metu Vyturys su Audriūnu slėpėsi Paliūnų k. pas Mikučiūną. Kai sužinojo

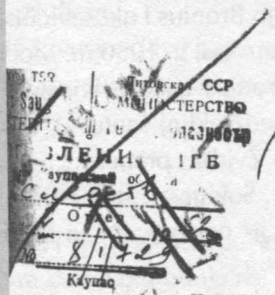

Вх. 3/3189
3.VI.52

Литовская ССР
МИНИСТЕРСТВО
ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ
ОБЛЕНИ... УМГБ
Каунасской области
Следств.
Отдел
№ 8/1729
Каунас

Сов.секретно

143

НАЧАЛЬНИКУ ОТДЕЛА 2-Н УМГБ ПО
КАУНАССКОЙ ОБЛАСТИ ПОДПОЛКОВНИКУ
тов. ОЛЕЙНИКУ

здесь

Направляю следственные материалы, выделенные из следственного дела № 1180 по обвинению КАРЧАУСКАСА Витаутаса-Иозаса сына Игнаса, ЛУКАШЕВИЧУСА Бронюса сына Ионаса и других, всего 4 человека, для оперативного использования.

ПРИЛОЖЕНИЕ: По тексту на 2 листах.

НАЧАЛЬНИК СЛЕДОТДЕЛА УМГБ ПО
КАУНАССКОЙ ОБЛАСТИ ПОДПОЛКОВНИК
/СОЛОДОВНИКОВ/

Исп. Камаров
Отп.2 экз.ф.т.

Т. Селиваст
Изучите материалы и подберите кандидатуру через которых можно организовать розыск бандитов „Вестрис" „Приказ" „Яуполис" „Бернсиль" „Варнас" „Кальо" их инвентарь.
Продумайте как можно их использовать составьте план совместно с Каунасским РО МГБ
Д. Зенкин
4.6.52 г.

apie nelaimę, užėję pas Radišauską, „paėmė ant drąsos". Tenai atsirado Bračiulis, kuris papasakojo, neva partizanus išdavęs Metelionis. Abu partizanai, atėję pas Metelionį, pradėjo šaudyti: šovė į Metelionienę, sėdinčią ant krosnies, taikėsi į jį patį, bet pistoletas užspringo. Metelionis šoko bėgti, vėl šovė į jį, bet pataikė į šoną niekuo nekaltam Grušauskui. Metelionis bėgo per lauką, o partizanai dar keturis kartus šovė pavymiui, bet irgi nepataikė.

Po šaudymų nuėjo į Burliūnus pas Vladą Akromą ir sulindo į bunkerį.

1952 metų kovo naktį Vyturys su Audriūnu buvo Gervėnuose pas Gegužį. Anksti rytą Vyturys išėjo į Akuočius, o Audriūnas pasiliko. Jam beklampojant per sniegą, užsikišo šautuvo vamzdis. Užėjęs pas Lazicką, ėmė valyti šautuvą, bet vamzdyje strypas nulūžo. Tada išardė ginklą ir, įkišęs vamzdį į krosnį, kaitino, kad sudegtų skuduras. Staiga išgirdo balsą, kad į kiemą suka rogės su stribais. Išbėgo į kiemą ir ėmė šaudyti, bet ginklas sugedo. Puolė bėgti, bet pasiviję stribas jį sugriebė. Pribėgo kitas, įsodino į roges ir parsivežė į Seirijų stribyną. Enkavėdistai jo kišenėje rado granatą: turbūt partizanas ją buvo pamiršęs. Per tardymą pasakė, kur yra Audriūnas. Leitenantas Kormilcevas su grupe stribų nuvažiavo į Gervėnus ir apsupo Gegužio sodybą. Du kartus reikalavo partizaną pasiduoti, bet jis nepasidavė. Tada enkavėdistai jam perdavė raštelį. Audriūnas pasidavė. Stribas Bronius Jurgelionis, g. 1931 metais Krikštonių kaime, tardytojui papasakojo: „Banditas Karčiauskas, kurį mes sulaikėme Gegužio kluone, buvo apsirengęs buržuazinės Lietuvos kariuomenės kareivio uniformą, užsidėjęs karišką kepurę su kokarda, apsivilkęs mundurą, ant kurio rankovės buvo prisiūtas kryžius, ir susijuosęs diržu su šovinine".

Išrašas iš Broniaus Lukoševičiaus 1952 metų kovo 29 dienos tardymo protokolo:

„Dainas spausdinau mašinėle 1951 metų pavasarį ir vasarą bunkeryje, esančiame prie Trako miško, Žagarių kaimo gyventojos Grėbliūnienės žemėje. Mašinėlė buvo Dainavos apygardos vado Diemedžio. Į tą bunkerį mane išsikvietė Vėjas. Ten su Diemedžiu išbuvau tris dienas, o paskui persikėliau į bunkerį Trako miške, kur ir toliau spausdinau dainas".

1952 metų birželio 27-28 dienomis Kaune įvyko partizanų Vyturio ir Audriūno bei ryšininkų Albino Akromo, g. 1908 metais Vaickūniškės k., ir Juozo Bračiulio, g. 1912 metais Paliūnų k., teismas. Juos kaltino už tėvynės išdavimą, priešinimąsi ginklu. Vyturys su Audriūnu 1951 metų liepos 17 dieną apšaudė Lazdijų r. MGB kariuomenės grupę ir nušovė stribą Muravjovą, 1951 metų gruodžio 27 dieną užpuolė sovietinį aktyvistą Metelionį. A. Akromas slėpė antitarybinius eilėraščius ir kitus dokumentus. Už tai V. Karčiauską ir B. Lukoševičių nuteisė sušaudyti, A. Akromą – 25-eriems metams, o J. Bračiulį – 10 metų lagerio.[67]

Apie kitų Mindaugo tėvūnijos partizanų likimą skaitytojas sužinos skyriuje „Dainavos apygardos vadas Diemedis".

RUDAMINOS PARTIZANAI

Mindaugo grupė

Vadai: Mindaugas, Vargdienis

Štabo viršininkai: Krūmas, Dainius

III būrio partizanai:

1. Būrio vadas – Žilvitis – Bronius Šalaševičius, g. 1916 m. Maišymų k.
2. Skyriaus vadas – Aušra – Juozas Griškonis, g. 1924 m. Papartėlių k.
3. Vijurkas – Bronius Aleksandravičius, g. 1925 m. Mikniškių k.
4. Vaidotas – Vincas Bartaška, g. 1917 m. Mikniškių k.
5. Ramunis – Vincas Busilas, g. 1921 m. Mikniškių k.
6. Žynys – Vytautas Griškonis, g. 1930 m. Papartėlių k.
7. Deimantas – Ona Jančiūtė, g. 1923 m. Pakirsnių k.
8. Šaulys – Jonas Janulevičius, g. 1928 m. Pakirsnėlės k.
9. Švyturys – Stasys Keršulis, g. 1926 m. Kirsnelės k.
10. Tautmilis – Kostas Markevičius, g. 1929 m. Užukalnių k.
11. Vairas – Gediminas Surdokas, g. 1905 m. Miklausių k.
12. Žalgiris – Algirdas Trakimavičius, g. 1931 m. Pagrūdos k.
13. Skyriaus vadas – Kerštas – Jonas Šumlinskas, g. 1927 m. Žemaitkiemio k.
14. Rytas – Juozas Jančia, g. 1922 m. Pakirsnių k.
15. Vikeris – Kostas Jankauskas, g. 1928 m. Miklausių k.
16. Žvalgas – Antanas Kliučinskas, g. 1920 m. Mockavos k.
17. Algimantas – Algis Miliauskas, g. 1922 m. Šadžiūnų k.
18. Drugys – Petras Pledas, g. 1929 m. Naujosios Kirsnos k.
19. Sūkurys – Leonas Ramanauskas, g. 1924 m. Mockavos k.
20. Žaibas – Domas Sakalauskas, g. 1922 m. Mikniškių k.
21. Ąžuolynas – Alfonsas Šikarskas, g. 1925 m. Dervinių k.
22. Pavasaris – Gediminas Urmanavičius, g. 1928 m. Kirsnos k.

Nuo 1949 m. rugpjūčio abu skyriai buvo sujungti į vieną ir pavadinti I skyriumi, kuriam vadovavo Kerštas (žr. skyr. „Agentūrinės kombinacijos").

1948 m. pavasarį Gedimimas Urmanavičiaus tėvai buvo išvežti į Sibirą, o jis slaps-

Mindaugo grupės III būrys
(Rudaminos partizanai)

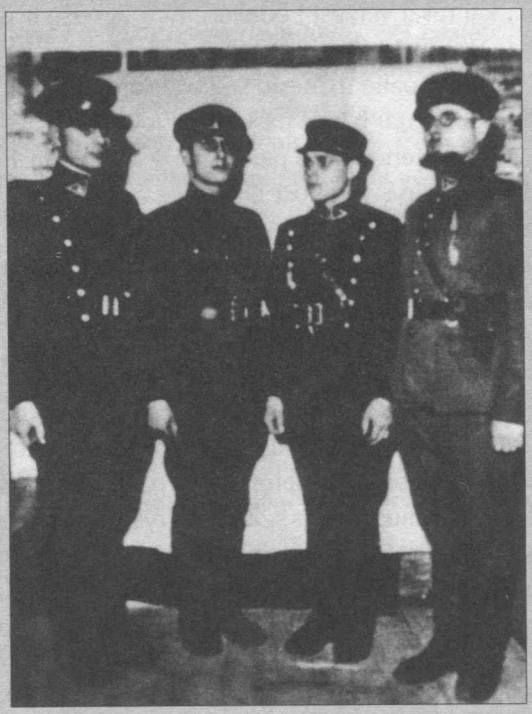

Mindaugo grupės III būrio
partizanai

tėsi, paskui įstojo į Vikerio partizanų būrį. 1951 m. liepos 1 d. Šarūno rinktinės vadas Žilvitis Pavasarį iš Mindaugo tėvūnijos štabo viršininko pareigų atleido ir paskyrė vado adjutantu. Žuvo kartu su Žilvičiu ir Diemedžiu 1951 m. rugsėjo 27 d. Bestraigiškės miško bunkeryje.

Lakūnas – Jonas Neifalta žuvo 1945 11 21 Krosnos valsčiuje.

Rudaminos krašto – Būdviečio, Kirsnos, Maišymų, Mikniškių ir kt. kaimų partizanai 1945 metais buvo Karvelio būryje. 1945 m. vasario 25 d. jie užėmė Rudaminos NKVD būstinę, nukovė šešis stribus ir išvadavo suimtuosius. Kitą dieną Karvelio būrys keliomis rogėmis atsidūrė prie Žaliamiškio. Išgirdę šaudymus Panaros laukuose, skubėjo į pagalbą Šarūno partizanams. Užėję enkavėdistams iš šono, rėžė iš vokiškų kulkosvaidžių. Enkavėdistai pasitraukė. Gegužės 16-ąją kovėsi su pasienio daliniu Kalniškės miške.

Rudaminos partizanams vadovavo Vilkas – Stasys Čėpla, g. 1910 m. Elveriškės kaime. Žuvus Karveliui, Vilko partizanai priklausė Perkūno rinktinės, kuriai vadovavo Auksutis – kapitonas Vaclovas Navickas (žuvo 1946 m. spalio 28 d. Avižienių kaime, grįždamas iš pasitarimo pas Siaubo partizanus), Vytauto būriui. Nuo 1946 metų pavasario Rudaminos partizanai priklausė Tauro apygardos Algimanto rinktinei, kuriai vadovavo Gediminas – Jonas Aleščikas. Jo adjutanto Balandžio – Stasio Marijausko rašte pažymima: Vilkas – kuopos vadas, partizanauja nuo 1944 metų lapkričio 1 dienos, nuo 1946 metų sausio 15 d. vadovauja kuopai. Kiekvienose kautynėse buvo narsus, ypač Rudaminos puolime 1945 02 25 d., pirmas įsiveržė į milicijos būstinę. Antrą kartą, 1946 01 27 d., kai rusai veržėsi į bunkerį, juos atmušė ir išsigelbėjo".

Kai NKVD 1946 metų gegužį Sūsninkų miške partizanus išsklaidė, Vilko kovotojai (15 vyrų) iki spalio mėnesio veikė atskirai. Vilkas už partizano nušovimą buvo atleistas iš vado pareigų ir būriui paskiau vadovavo Žilvitis – Bronius Šalaševičius. Kai Rudaminos ir Šventežerio krašto partizanai, vadinamoji 1 kuopa, buvo grąžinta Dainavos apygardai, tas būrys vadinosi Dainavos apygardos Šarūno rinktinės Mindaugo grupės 3-iuoju būriu. Jis nuėjo garbingą kovos kelią.

1945 m. rudenį – 1946 m. pavasarį pas Rudaminos partizanus slapstėsi Gediminas – Jonas Aleščikas. 1945 m. rugpjūtį Žukausko namuose jis susitiko su dvylika partizanų ir jiems prisistatė kaip Dzūkų grupės vado Kazimieraičio paskirtas Šarūno rinktinės vadas. Savo pavaduotoju pasirinko Balandį – Stasį Mirijauską, kuris paskui vadovavo batalionui. Antano Viskačkos – Šerno 1947 m. parodymuose užfiksuota, kad Gediminas ir Balandis slėpėsi Mikniškių kaimo gyventojo, rinktinės ryšininko Ramunio – Vinco Busilos namuose ir Kirsnelės kaime pas Vincą Keršulį, kurio sūnus Petras buvo partizanas, o kitas sūnus Vincas – Žirafa – ryšininkas. Gediminas savo 1946 m. balandžio 15 d. įsakymu Nr. 5 Šarūno rinktinę pervedė į Tauro apygardą, ją pavadinęs Algimanto rinktine, kuriai vadovavo iki 1946 m. rugpjūčio. Kai Gediminas buvo iškviestas į Tauro apygardos štabą, rinktinei vadovavo Mindaugas, pavadinęs ją Šarūno rinktine.

1946 m. rugpjūtį pas besislapstančius Vinco Keršulio namuose partizanus Gediminą, Balandį ir Šerną atėjo Žilvitis (jis tada slėpėsi Mikniškių kaime pas Čekanavičių), ir atsivedė kapelioną Grafą. Kapelionas sakė, kad vadovybė jį pasiuntė pas Dzūkijos partizanus išpažinčių klausyti. Išklausęs išpažinčių ir pasimeldęs, Ramunio buvo palydė-

tas į Žilvičio slėptuvę pas Čekanavičių. Antrą kartą kapelionas šiuos partizanus aplankė 1946 m. gruodį, tada, kai jie slėpėsi bunkeryje Juozo Launikonio kluone. Čia jį palydėjo Žilvitis su Gluosniu. Kapelionas sakėsi apkeliavęs Leipalingio, Kapčiamiesčio, Veisiejų ir Šventežerio krašto partizanus. J. Launikonio bunkeryje pabuvęs 3-4 dienas, gruodžio 23 d., lydimas partizano Vilko, išėjo pas Žvejį.

Jau Mindaugui vadovaujant Šarūno rinktinei, enkavėdistai suėmė Balandį. 1947 m. sausio 23 d. kariuomenė, vadovaujama Rudaminos valsčiaus MVD skyriaus viršininko vyresn. leitenanto Minakovo, iššukavusi Zelionkos mišką bei Pagrūdos ir Papartėlių kaimus, krėtė Mikniškius. Martyno Kaleinyko sodyboje apšaudė ir sužeidė į ranką bėgantį partizaną Degtuką – Juozą Kaleinyką, g. 1923 m. Per tardymą Degtukas pasakė enkevėdistams, kad Kirsnos kaime, Juozo Keršulio kluone, yra bunkeris, kuriame slepiasi Petras Keršulis – Stukas, Juozas Grigaravičius – Bijūnas ir Juozas Maskelis – Tarzanas; Kirsnelės kaime, Juozo Launikonio kluone irgi įrengtas bunkeris, kur slepiasi Stasys Mirijauskas – Balandis ir Antanas Viskačka – Žalgiris, Šernas. Enkavėdistai, apsupę sodybą, vertė šeimininką parodyti bunkerį, tam išsigynus, ilgai krėtę sodybą, bunkerį surado kluone. Uniformuoti, vokiškais automatais ginkluoti partizanai Balandis ir Šernas pasidavė. Enkavėdistai aptiko archyvą, atskleidusį jiems daug partizaninės kovos paslapčių.[68]

„Juozas Kaleinykas gyveno Mikniškių kaime, – pasakojo Jonas Vaitkevičius, – slapstėsi nuo kariuomenės. Kai jį suėmė, tai labai išsigando. Jeigu būtų buvęs vyras, taip nebūtų atsitikę. Jis nežinojo bunkerių vietos, bet žinojo, pas ką ateina partizanai. J. Launikonį enkavėdistai krėtė pusę dienos ir būtų bunkerio neradę, bet pastebėjo ant medžio iš po žievės kyšantį laido galiuką. Mat partizanai buvo įsivedę radiją. Šiuo laidu ir iki bunkerio atėjo. J. Launikonį iš karto areštavo."

Kai 1947 metų kovą Mindaugas buvo iškviestas į Tauro apygardą, Žvejys į jo vietą paskyrė Apynį – Praną Kučinską. Šiam žuvus, Šarūno rinktinei laikinai vadovavo Vargdienis – Vincas Mikelionis. Tais metais Šarūno rinktinė buvo sugrąžinta Dainavos apygardai.

MGB 1947 m. lapkričio 23 d. duomenimis, 1946-1947 metais Šarūno rinktinės partizanai nukovė 10 ir sužeidė 29 kariškius, 10 kariškių dingo be žinios.

Vilkas su savo partizanais 1947 metų vasario 2-osios naktį buvo apsuptas Karužių kaime, Juozo Kaminsko namuose esančiame bunkeryje. Per kautynes su enkavėdistais žuvo Apuokas – Antanas Čėpla ir Miškinis – Jonas Račius. Partizanams Vilkui, jo žmonai Anelei, Uosiui, Vabalui ir Krūmui – Vincui Juralevičiui (buv. Alytaus saugumo policijos pareigūnas) pavyko pasitraukti. Kaminskų šeima pabėgo, liko viena sužeista Kaminskienė.[69]

Per kautynes žuvo enkavėdistas ir buvo sužeistas Lazdijų NKVD skyriaus viršininko pavaduotojas Goberovas.

Kaminskų kaimynė vėliau prisiminė: *„Buvo labai šalta... per Grabnyčias. Klausom: try... tryyy...! Mes visi užsiglaudėm už krosnies. Paskui žiūrime – bėga link mūsų rusų kareiviai, o ant keliuko guli žmogus. Tėvas troboje ėmė dėti suolus jau tam, negyvam. Bet kareiviai jį nusinešė prie mašinos.*

Anksti ryte atėjo stribai. Atėjo į namus ir pasakė, kad partizanai nušovė du kareivius. Žuvo ir du partizanai. Gal Čėplukas gulėjo ant keliuko netoli mūsų namų, o kitas žuvo, bėgdamas per kalną. Kaminskai išbėgiojo, liko tik sužeista motina. Du jos sūnūs žuvo partizanuose. Liko dar vaikas Algucis. Jis vis slapstėsi. Ateina jis kartą pas mus, tada kūlėme. Teta jis mane vadino. Aš jam ir sakau: tau reikia prisiregistruoti. O jis iš tolo: „O, ne, man dar duos šautuvą, ir aš atkeršysiu už brolius". Gal iš vakaro jam davė ginklą, o kitą dieną jį nušovė. Sodyba liko išdraskyta."

Daug kas aiškėja iš Stasės Kaminskaitės, g. 1927 m. Skaistučių kaime, 1951 m. liepos 23 d. tardymo protokolo. Ji sakė, kad bunkeris jų troboje buvo įrengtas pačių partizanų 1946 m. gruodžio mėnesį. Jame slėpėsi Vilkas, jo žmona Adelė, Apuokas, Miškinis, Uosis, Krūmas, Vabalas. 1947 m. vasario 2 d. namus užpuolus kariuomenei, žuvo Miškinis ir Apuokas, o kiti pabėgo. Namuose liko sužeista motina, o visi kiti šeimos nariai pasitraukė. Du broliai, Antanas ir Vincas, išėjo į partizanus. Namai sunyko.

1947 m. gruodžio 20 d. Išlandžių kaime, Juozo Grebliko sodyboje, arklidės palėpėje, NKVD aptiko Vilką, tuomet žuvo Uosis – Vytautas Čėpla, g. 1926 m. Elveriškės kaime, ir Bosas – Vincas Būbnys, g. 1908 m. Varnupių kaime. Vilką nuteisė 25 metams lagerio.[70]

(MGB rašo, kad 1946 metų sausio 9 dieną jie, darydami kratą Šilėnų kaime ir šaudydami kluone į šalinę, išgirdo žmogaus dejavimą. Atvėrę šiaudus, rado nebegyvą Kostą Rašanauską.)

Po metų penki partizanai ir jų ryšininkas žuvo Naujosios Kirsnos kaime. 1948 m. vasario 11 d. iš agento Ložkos [71] (Šaukšto) žmonos enkavėdistai gavo pranešimą, kad Juozo Karausko ūkyje yra Žilvičio partizanų. Naktį atvažiavo sunkvežimiu enkavėdistai su stribais ir apsupo sodybą.

Aktas [72]

1948 m. vasario 11 d. Naujosios Kirsnos k.

Mes, žemiau pasirašę, Lazdijų aps. MGB skyriaus operatyvinis įgaliotinis jaun. leitenantas Nesterovas, VK MGB 562 osb, I kuopos vadas kapitonas Kuznecovas, skyriaus vadas seržantas Naumecas šiandien surašėme šį aktą dėl to:

Š.m. vasario 11 d. VK MGB 562 osb I kuopos čekistinės karinės grupės Rudaminos vls. Naujosios Kirsnos kaimo gyventojo Juozo Karausko ūkyje buvo nukauti 6 banditai:

1. Bartaška Vincas, Miko s., slapyvardis Vaidotas
2. Keršulis Stasys, Vinco s., slapyvardis Žirafa, Švyturys
3. Jančia Juozas, Povilo s., slapyvardis Rytas
4. Busilas Vincas, Juozo s., slapyvardis Ramunis
5. Karauskas Juozas
6. neatpažintas

Jukneliškės kaime Kleinyko sodyboje suimta sužeista banditė Ona Jančiūtė, Povilo d., slapyvardis Deimantas.

Iš nukautųjų paimta:

1. Keturi lengvieji kulkosvaidžiai
2. Vienas šautuvas
3. Šeši įvairūs pistoletai
4. Dvi granatos
5. Tūkstantis du šimtai įvairių šovinių

Nurodytieji ginklai atiduoti į apskr. MGB skyriaus sandėlį. Dėl to ir surašytas šis aktas.

Parašai

Pasakoja Gediminas Karauskas

„Pas mus gyveno partizanai. Ūkiniame pastate buvo jų bunkeris. 1948 m. vasario 11 d. užėjo stribai su enkavėdistais, ir prasidėjo mūšis. Namus supo nuo vieškelio pusės. Partizanų vadas Žilvitis nemiegojo. Buvo Pelenų diena. Trobos duris pravėrus rusui ar stribui, Žilvitis į jį šovė. Kiti partizanai pašoko, ir prasidėjo mūšis. Jis truko daugiau nei dvi valandas. Partizanų buvo apie 21. Jie buvo pasimokę, kaip užpuolimo metu veikti. Ten buvo griovelis. Tame griovelyje ir išsidėstė, iš vienos pusės upė, iš kitos kelias. Man tada buvo gal 14 metų. Į trobą metė granatas, net kampą trobos išgriovė. Visi sulindome papečėn. Ir motina nuo lovos atsikėlus. Kai tik ji atsikėlė nuo lovos, lovoje sprogo granata. Tėvą nušovė ant slenksčio. Dar spėjo pasakyti: „Sudievu, sūneliai!" Penki partizanai laikėsi, o kiti traukėsi. Buvo sužeista partizanė Jančiūtė, ją partizanai nešė. Žuvo jos brolis Rytas, Trispalvis, Švyturys, Vaidotas. Ūkinis pastatas sudegė. Kai Trispalvis pirmas išbėgo su kulkosvaidžiu, tai jį nukirto. Jis krito ties tvarto durimis. Trispalvio kojos apdegė. Juozas Jančia – Rytas buvo nušautas prie tilto. Taip (rodo) viena ranka atsirėmęs į žemę, o kitą iškėlęs. Sugriebė mano vyresnį brolį kacapas, vedėsi už rankos ir iš pistoleto į smilkinius pribaiginėjo partizanus. Kai Ramunį kėlė į vežimą, tas ėmė krutėti, tai į ratą daužė jo galvą. Dalyvavo Krosnos stribai. Vienas įlėkė trobon, jis buvo iš gretimo kaimo, ėmė rėkti: „Visus iššaudysiu!" Kaimynė mūsų buvo užsiglaudus už pečiaus, tai jis jai peršovė krūtinę. Paskui suvarė su arkliais kaimynus, žuvusius partizanus sukrovė į vežimus ir išvežė į Lazdijus. Su partizanais ant gatvės paguldė ir mano žuvusį tėvą. Jo kapo nežinom.

Po mūšio namie buvo klaikus vaizdas."

Suimta partizanė Deimantas – Ona Jančiūtė (partizanai ją laikė šventąja – asmuo turėjo stebuklingos galios) tardytojui papasakojo, kad Žilvičio partizanai daugiausia slapstydavosi Zelionkos ir Palios miškuose, slėpdavosi ir Kirsnos kaime Juozo Karausko ūkyje, kurį vadino Dupala, Juozo Abromaičio sodyboje, vadintoje Kretos sala. Buvo dar slaptavietė, vadinama Romove, ten daugiausia slėpdavosi Žilvitis, ten buvo spausdinimo mašinėlė, o iš bunkerio gerai matyti Rudaminos miestelis. Romovės vietą gerai žinojo Adelė Paškevičiūtė.

Ona Jančiūtė gimė 1923 m. Pakirsnių kaime. Jos du broliai – Kovas ir Rytas – žuvo partizanuose.

Už tai, kad sūnūs partizanavo, Jančių šeima 1945 metais rugsėjo 29 dieną iš Pakirsnių kaimo buvo išvežta į Sibirą. Ona Jančiūtė 1947 m. iš Sibiro pabėgo ir kovo mėnesį įstojo į Žilvičio partizanų būrį.

Lietuvos Partizanų
Dainavos Apygardos

Pažymėjimas Nr. 1043

Lietuvos Partizanų Dainavos Apygardos Vadovybė pripažinė,
Šarūno Rinktinės Partizano Mindaugo
ės partizanų rimėja Dūnojus kovoje už
kratinės Lietuvos Nepriklausomybės atstatymą nuo 1945. VI. 20
1948. II. 11 globojo kelis partizanus, jus rūsku
mindamas. 1948. II. 21 jos namuose šoryku-
o kautynose žuvo vyras, tačiau ji ir dabar
uo galėdama padėdė partizanams.

Už nurodytus žygius ir nuopelnus Lietuvos Partizanų Dainavos
ardos Vadovybė rimėja Dūnojus atžymėjo
pirmėja Molumo Juostelė.

S m. Opalių mėn. 7 d.

Apygardos Vadas

Skyriaus Viršininkas

Apygardos Adjutantas

[illegible] P.
[illegible] Biuktinis
[illegible]indaugo gr.
Būrio
[illegible]adas
[illegible]18.X.14
[illegible]29.

[illegible]ssiusta X.14. dieną

83

Gr. Vadui

Raportas

Prašau p. Gr. Vado sutikimo bei tarpininkavimo apdovanojimui rimejos. Dūnojaus ginusios 1914 m

Dunojus globojo partizanus nuo 1945.11.20 d. iki 1948.11.11 d aprūpindama maistu ir drabužiais 1948.11.11 d Jos namuose įvykusiose kautynise buvo nukautas vyras, tačiau ir dabar padeda partizanams suteikdama jiems naudingų žinių maisto bei drabužių.

Žibrūtis

Ill. čio Būrio Vadas

Daina apie Naujosios Kirsnos kautynes

Partizanų būrys paklabeno duris
į mažą sodiečio trobelę.
Atidarė jiems jas, liepė džiaut milines
mūs broliukai išvargę, sušalę.

Naktis buvo tamsi, jie sumigo visi,
tik mėnulis padangėmis braidė.
Azijatai, sekliai – mūs Tėvynės rykliai,
jie mums kruviną pokylį rengė.

Pasigirdo šauksmai, azijatų balsai,
Azijatai apsupo trobelę.
Sudrebėjo namai, išbyrėjo langai,
tik granatos praskynė mums kelią.

Šeši sviro beržai, nėr vainiko čionai,
ir nebėra žaliųjų rūtelių.
Ir pravirks ne viena lietuvaitė jauna,
sužinojusi partizano dalią...

Kai mes išėjom tą Kūčių naktį,
kažko nerimo jauna širdis,
kad nesulauksim Kalėdų ryto...
Gal paskutinė jau ši naktis?

Šv. Kalėdų rytą [73]

Agentas Žalvaris 1948 m. rugsėjo 19 d. Lazdijuose susitiko su Mindaugo grupės vado Kariūno ryšininku Vytautu. Ryšininkas iš Žalvario, kaip Kauno pogrindžio atstovo, pareikalavo pogrindžio organizacijos įgaliojimo, jeigu jis norįs susitikti su Kariūnu. Po savaitės Žalvaris atvyko su įgaliojimu. Vytautas, neradęs Kariūno, susitiko su būrio vadu Žilvičiu – Bronium Šalaševičium, g. 1914 m. Maišymų kaime. Žalvaris su Vytautu išėjo į Karužių kaimą pas Kupstą, kur jų turėjo laukti Žilvičio partizanai. Juos pasitiko ginkluotas automatu sargybinis. Po pusvalandžio pasirodė ir Žilvitis, lydimas keturiolikos partizanų, apsiginklavusių dviem lengvaisiais kulkosvaidžiais, aštuoniais automatais ir dviem SVT, be to, visi turėjo pistoletus ir granatų. Buvo uniformuoti. Žilvitis vilkėjo policijos leitenanto uniformą, jo pavaduotojas Aušra – Juozas Griškonis, g. 1924 m. Papartėlių k., – Lietuvos kariuomenės puskarininkio uniformą. Žilvitis agentą Žalvarį pasisodino šalia, paėmė iš jo įgaliojimą, papasakojo, kad partizanų būryje jis jau penkeri metai, vienuolika kartų buvo sužeistas.

Vytautas su Žalvariu lapkričio 3 d. nuėjo Lazdijų bažnyčion į pamaldas. Po to Vytauto sesuo prisiminė: „Sekmadienį, kai visus išleidau į bažnyčią, o namuose likau

viena, įvažiavo kieman nepažįstamas vyras su moterim. Ta moteris ėmė man moti ranka. Prieinu, žiūriu, kad tai partizanas Akstinas – Vytautas Buračiauskas (g. 1930 m.). Jis spalio 1 d. prie Veisiejų dvaro per kautynes su MGB buvo sužeistas. Sužeidė be jo dar penkis partizanus, o Jazminas žuvo. Į čia važiavo gal 20 kilometrų". Mergina sužeistąjį užvilko ant tvarto... Vytautas klausė Žalvarį, ar jis negalėtų, susitaręs su Kauno slaptąja organizacija, paguldyti sužeistąjį į Kauno ligoninę. Žalvaris sakė, kad tą padaryti galima, bet reikia mašinos. Tačiau Akstinas važiuoti atsisakė.

Valė su Valentu Kupstu važiavo dviračiais į Kapčiamiestį pas medicinos seserį pagalbos sužeistam Drąsuoliui. Žalvaris norėjo susitikti su Kariūnu, Dainiumi ir Kalniumi. Vytautas su Žalvariu 1948 m. spalio 21 d. išvyko pas Kauno pogrindininkus.

Kaune gyveno mergina, kuri 1948 m. gegužės 22 d. vežama į Sibirą pabėgo iš traukinio ir sugrįžo pas motiną, gyvenančią Žemaitkiemio kaime. Ten porą mėnesių slapstėsi, kol apsigyveno Kaune. 1948 m. liepos 15 d. ją užverbavo MGB ir pavadino Rožyte. Mergina draugės namuose susitiko su Žilvičiu, kuriam žadėjo numegzti pirštines. Lapkričio 4 d. Rožytės draugės namuose buvo susirinkę šešiolika partizanų. Žilvitis susitarė susitikti su mergina per Šv. Kalėdas.

1948 m. lapkričio 13 d. Kariūnas laiške Žilvičiui rašė: „Man teko sužinoti, kad Tamsta užmezgėte ryšį su kažkokiais Kauno partizanais. (...) Kelis kartus buvo siųstas jų agentas Gedgaudas Julius. Galimas daiktas, kad tas pats asmuo buvo atvykęs ir pas Jus. Jis pažįsta mane, Apyg. Vadą Vanagą, Rimvydą ir kitus. Tačiau šį rudenį jis jau spėjo patvarkyti tris Kauno Vaidoto grupės partizanus. (...) Ištikus nelaimei ir patyrus nuostolių kovotojais ar civiliais asmenimis, būsit atsakingas už visas pasekmes Tamsta.

Kariūnas"

Petras Janulevičius 8 val. ėjo bažnyčion į Kalėdų pamaldas. Jį sustabdė kareiviai ir ėmė klausinėti, kas yra jo namuose... Taigi 1948 m. gruodžio 25 d. MGB, remdamasi agentės Rožytės pranešimais, Delnicos kaime, Petro Janulevičiaus sodyboje, įvykdė karinę operaciją: 34-ojo šaulių pulko 28-ojo būrio 80 kareivių, vadovaujamų Lazdijų vls. MGB skyriaus viršininko Jono Petrošiaus ir 2-ojo šaulių būrio vado kapitono Koroliovo, 8 val. 15 min. apsupo P. Janulevičiaus sodybą...

Operatyvinėje pažymoje rašoma: „Iš informatorės Rožytės, palaikančios ryšius su Lazdijų vls. MGB skyriaus viršininku Jonu Petrošium, buvo gautas pranešimas, kad Žilvičio būrys (operatyvinė byla Zveri (Žvėrys) Nr. 418) š.m. gruodžio 24-25 dienomis turi būti Krosnos vls. Delnicos kaime pas Petrą Janulevičių, Petrą Vevesį ir Petrušonį.

Kopija

Aktas

1948 m. gruodžio 25 d. Krosnos vls., Delnicos k.

Mes, žemiau pasirašę, Lazdijų valsčiaus MGB skyriaus jaun. leitenantas Petrošius, Lazdijų aps. MGB skyriaus operatyvinis įgaliotinis kapitonas Zavolodka, Lazdijų aps. MGB skyriaus operatyvinis įgaliotinis leitenantas Alferovas, MGB kariuomenės 34 š.p.

2 bataliono štabo viršininkas kapitonas Mogunas, surašėme šį aktą dėl to, kad šiandien buvo įvykdyta čekistinė karinė operacija Lietuvos SSR, Marijampolės aps., Krosnos vls., Delnicos k. gyventojo Janulevičiaus Petro, Igno s. ūkyje ir laukuose buvo nukauti 5 banditai ir vienas paimtas gyvas, kuris pasisakė esąs:

1. Pledas Vincas, Kazio s., g. 1929 m. Lazdijų aps., Rudaminos vls., Naujosios Kirsnos kaime, eilinis Žilvičio banditų būrio dalyvis, slapyvardis Drugys. Iš jo paimtas vokiškas šautuvas.

Po mūšio nukautieji banditai buvo parodyti sužeistam banditui Pledui, kuris juos atpažino ir išvardijo, kad nukautieji yra:

2. Sakalauskas Danius, maždaug 26 m., g. ir gyv. Lazdijų aps., Rudaminos vls., Maišymų k., Žilvičio banditų būrio 2-jo skyriaus vado pavaduotojas, slapyvardis Žaibas.

3. Aleksandravičius Bronius, maždaug 24 metų, g. ir gyv. Lazdijų aps., Rudaminos vls., Mikniškių k., Žilvičio banditų būrio eilinis banditas, slapyvardis Vijurkas.

4. Griškonis Juozas, maždaug 26 m., g. ir gyv. Lazdijų aps., Rudaminos vls., Papartėlių k., Žilvičio banditų būrio vado pavaduotojas ir skyriaus vadas, slapyvardis Aušra.

5. Janulevičius Jonas, g. 1928 m. Lazdijų aps., Rudaminos vls., Papartėlių k., Žilvičio banditų būrio eilinis banditas, slapyvardis Šaulys.

6. Šikarskas Alfonsas, maždaug 23 metų, g. ir gyv. Lazdijų aps. Rudaminos vls., Dervinių k., Žilvičio banditų būrio eilinis banditas, slapyvardis Ąžuolynas.

Mūšio vietoje surinkti šie ginklai:

1. Sovietų gamybos lengvasis kulkosvaidis Nr. 24911-1932 n.1., – 1 vnt.
2. Automatų PPŠ Nr. GD–858, ZV–9624 – 2 vnt.
3. Pistoletų TT Nr. CHK–487, ČC–945 – 2 vnt.
4. Užsieninės markės pistoletas Nr. 371420 – 1 vnt.
5. Granatos.

Paimti dokumentai turi operatyvinę reikšmę.

Per operaciją sužeistas seržantas Ignatovičius I. V.

Per operaciją pasižymėjo:

1. Valsčiaus skyriaus viršininkas jaun. leitenantas Petrošius, gavęs vertingų žinių ir teisingai surengęs operaciją.

2. 2-N skyriaus viršininko pavaduotojas kapitonas Koroliovas Georgijus Poschosevičius.

3. 2 SB vadas kapitonas Kovalenka.

4.Bataliono štabo viršininkas kapitonas Popgunas, vadovavęs mūšiui.

5. Seržantas Ignatovičius I. V.

6. Seržantas Donskichas I. V., nukovęs vieną banditą.

7. Eilinis Snykovas Michailas Ivanovičius, nukovęs du banditus.

Prašome pasižymėjusius paskatinti.

Banditų veiksmų per praėjusią parą neužfiksuota.

LSSR Lazdijų apskrities MGB skyriaus viršininkas majoras – Aleksejevas

Perdavė – Popovas

1948 m. gruodžio 25 d. Priėmė – Chodkinas

Majoras drg. Aleksejevas perdavė, kad, „ paskatinti informatorę Rožytė, 1000 rublių jai bus įteikta dar šiandien." [74] Taigi galime paskaičiuoti, kiek tuo metu, kagėbistų ir agentų supratimu, kainavo partizano gyvybė...

Iš Petro Janulevičius, g. 1891 m. parodymų: „Kai susišaudymas baigėsi, mane nusivedė į trobą, prie trobos durų gulėjo nukautas kareivis, kiti keturi gulėjo netoli trobos. Už kluono gulėjo sužeistas į koją partizanas, iš kurio kareiviai paėmė šautuvą."

Kariškai apie savųjų žuvimą beveik niekur nerašo.

Visiškai slaptai

Šaltinis Rožytė
1948 m. lapkričio 29 d.
Priėmė Petrošius

Kopija

Agentūrinis pranešimas [75]

Šaltinis praneša, kas finansų technikume mokosi jos draugė Janulevičiūtė Ona, Petro d., g. 1927 m. Marijampolės apskrityje, Krosnos valsčiuje, Delnicos kaime.

Š.m. spalio 16 d. šaltinis su Janulevičiūte parvažiavo į namus maisto ir pakeliui užvažiavo pas Janulevičiūtės tėvus. Spalio 16 d., maždaug 12 val., pas Petrą Janulevičių atėjo trys banditai – du broliai Griškos ir vieno šaltinis nepažino.

Banditą Vitą Grišką šaltinis žinojo anksčiau, nes kartu mokėsi Rudaminos vls., Aštriosios Kirsnos žemės ūkio mokykloje. Iki vakaro pabuvę pas Janulevičių, išėjo į Vaičiulionio ūkį.

Š.m. lapkričio 4 d. šaltinis antrą kartą su Janulevičiūte užvažiavo į Delnicos kaimą pas jos tėvus ir jų namuose rado 16 banditų, tarp jų buvo Šalaševičius – Žilvitis, du broliai Griškos, buv. Lazdijų valsčiaus, Salų kaimo gyventojas Vitas Buračiauskas, Lazdijų valsčiaus, Žemaitkiemio kaimo buvęs gyventojas Jonas Šumlinskas, Rudaminos valsčiaus, Maišymų kaimo buvęs gyventojas Danius Sakalauskas. Kiti banditai šaltiniui nepažįstami. Visi banditai įsitaisė Petro Janulevičiaus arklidėje, šiene.

Per susitikimą šaltinis susipažino su Žilvičiu, kuris paprašė šaltinį numegzti pirštines, bet šaltinis nepažadėjo, kadangi neturi vilnos, o taip pat kalbėjosi su Vitu Buračiausku, kuris papasakojo apie sužeidimą, kad jis buvo sužeistas į koją ir gydėsi netoli šaltinio namų, Kuzo ūkyje.

Šaltinis prašė Žilvitį, kad, kai bus šiame rajone, užeitų pas šaltinio motiną, į tai šaltiniui atsakė: „Mes ten būsime, bet tame rajone daug išdavikų, kai tik ten pasirodome, tai rytojaus dieną ateina kareiviai ir daro kratas".

Dauguma banditų apsirengę senosios Lietuvos kariuomenės uniformomis, Žilvitis vilki karininko uniformą, antpečiai su dviem žvaigždutėmis, kitų skiriamųjų ženklų šaltinis neatsimena.

Po šio pokalbio šaltinis išėjo namo, o Janulevičiūtė ir Žilvitis palydėjo šaltinį į kiemą, ir Žilvitis paprašęs šaltinį: „jeigu gali, tai atvažiuok pas mus, mes galime susitikti

čia, o jeigu anksčiau negalėsi, tai būtinai parvažiuok su Ona gruodžio 24 d., tada mes su jumis pasikalbėsime daugiau". Žilvitis su šaltiniu atsisveikino ir nuėjo į trobą.

Šaltinis paklausė Janulevičiūtę: „Jie visada pas jus būna?" Į tai pastaroji atsakė, kad pas mus ne visada, bet mūsų kaime visą laiką, būtent, pas Petrą Vevesį, Vaičiulį ir Petrušonį, čia jie būna kaip namuose. Pas mus gyvena arklidėje, palėpėje, o dieną daugiausia būna troboje.

Toliau šaltinis pranešė, kad Janulevičiūtė dažnai per savo tėvus susirašinėja su banditais laiškais. Ką ji rašo, šaltiniui nežinoma.

Rožytė

Užduotis: gruodžio 5 d. apsilankyti pas Petrą Janulevičių, paprašyti, kad Ona parašytų Žilvičiui laišką ir nustatyti tikslią jo gaujos buvimo vietą.

Susitikimas 1948 m. gruodžio 8 d.

Lazdijų valsčiaus MGB skyriaus viršininkas
jaun. leitenantas (Petrošius)

Iš atsiminimų

Žuvusius suvertė į kelias roges ir nuvežė į Lazdijus, nežinau, kiek juos ten palaikė, paskui vėl rogėmis nuvežė prie Salinos ežero už Lazdijų ir sukišo po ledu. Pavasarį, kai ledas ištirpo, jie buvo išplukdyti į krantą. Tada ten gyvenantys žmonės juos paėmė ir palaidojo ant kalniuko prie ežero. Greitai ir apie tai buvo sukurta daina:

Iš lėto aušo Kalėdų rytas,
toksai audringas, nejaukus,
Delnicos kaime aidėjo šūviai,
raketos nušvietė laukus.

Pradėjo gęsti danguj žvaigždutės,
po žemę sklaidėsi šviesa.
Ir su žvaižduteėm kartu užgęso
jaunas kovotojas Aušra.

Nors Atžalynas, Šaulys, Vijurkas –
jie priešus svaidė kulkomis,
bet juos klastinga kulka pakirto,
sužeisti krito mirtinai.

O Žaibas mirdamas kalbėjo,
ilgai kartojo šiuos žodžius:
„neverkit, sesė, kad mes čia žūstam,
nes mūs likimas toks žiaurus.

Suūžkit, rūsčios ežero bangos,
krantai, paimkit kūnus jų.
krantai, paimkit ir juos paslėpkit
tarp sausų meldų ir žolių.

Iš M. V. 1951 metų sausio 17 dienos tardymo protokolo [76]

Žilvičio ryšininkė M. V., g. 1929 m. Paliūnų kaime. Du kartus – 1948 m. gegužį ir 1948 m. liepą, – jai pavyko pabėgti iš Lazdijų rajono MGB skyriaus areštinės. Jos prižiūrėtojas arba sargybinis MGB tardytojui paliudijo, kad vieną vakarą jis su tardytoju Mačialkinu ją tardė. Po tardymo drg. Sedunovui viršininkas leido pareiti namo, kur jam teko su draugais enkavėdistais gerti, ir štai paryčiui jį iškvietė tardytojas Jarochovas. Ištardytą M. V. drg. Jarochovas paliko saugoti drg. Sedunovui. Bet sargas užmigęs, o kai nubudęs, tai M. V. jau nebuvo. Ji buvo iššokusi pro langą. Po trejų metų bėglę surado. Ją sugavusiems *smogikams* ji ir papasakojo apie savo partizaninę veiklą. Jos tėvai areštuoti, ji gyvenusi pas tetą Maišymų kaime, o nuo 1947 m. Marijampolėje, ten kažkur mokėsi. Važiuodama į savo kraštą, užsukdavusi Kirsnoje pas Juozą Karauską, kur susitikdavusi Žilvitį. Ji taip pat turėjusi savo ryšininkų Kaune, iš kurių gaudavusi partizanams uniformų ir įvairių ženklų. „Kaune pažįstu merginą, pavarde Angelė Šalaševičiūtė, kuri gyvena Zanavykų g., namo Nr. 38, bt. 5, ji mums pasakojo, kad Kaune, Mickevičiaus gatvėje gyvena kažkoks Lietuvos kariuomenės karininkas. Žilvičio bunkeris esąs Kirsnos kaime Janulevičiaus ūkyje, arklidėje, jo įėjimas yra po ėdžiomis, o išėjimas – po pamatais į duobę, lauke prie akmenų krūsnies. Jame slepiasi Vikeris, Vijoklis ir kiti partizanai. Šių partizanų ryšininkas esąs Vytautas Pakruopis, slapyvardis Ateitis. Šitaip pasakojo tardytojui, o gal smogikui M. V., turinti fiktyvų pasą Onos Janulevičiūtės pavarde, išduotą Žilvičio, 1951 m. sausio 17 d. Prieš tris savaites ji dar sužinojusi iš Žilvičio, kad jie turį iš užsienio svečių, kurie neseniai sugrįžo, ir dar žinanti vieną pogrindininkę – Nataliją Martinaitę.

Pasakoja Janulevičius

„Aš buvau mažas. Buvo Kūčių vakaras. Pavalgėme vakarienę ir ėjome gulti. Taip apie 12 valandą. Bar, bar, bar kažkas į duris. Man, kaip vaikui, tai įdomu. Atėjo septyni vyrai. Pavakarieniavo ir išvargę užmigo. Kaip anksčiau, šeštą valandą atsikėlė mišių. Tėvai išeidami mums liepė gulėti. O partizanai žiūri, kad jau apsupti. Jie pirmi pradėjo šaudyti. Partizanas Sakalauskas žuvo troboje. Enkavėdistai visi baltai apsirengę... Buvo seserys: Janė, dabar gyvena Lazdijuose, Birutė – Šeštokuose. Janė mokėsi Kaune. Visus išvežė į Sibirą, liko nesuimta tik Birutė. Natalija buvo baigusi Aštriosios Kirsnos mokyklą.

Rusai pakrovė žuvusiuosius į mašiną. Pleduką gyvą. Mes, vaikai, gilzių gyvą perkūną prisirinkome... Partizanai mušėsi Kalniškėje. Lavonus sutraukė su arkliu. Pabėgo tik Žilvitis, sužeistas į kelį. Iš Mažeikos paėmė arklį ir nujojo į Maišymus. Jis pabėgo iš 24 mūšių. Visas sušaudytas...“

Šaltinis Laputė
1952 01 22

Priėmė: Strachovas
Nesterovas

Agentūrinis pranešimas [77]

Pagal anksčiau duotas užduotis, šaltinis aplankė Simno r., Atesnykų k. gyventoją

Kalinauską, pastarasis papasakojo, kad gaujos vadas Vikeris su savo banditais slepiasi miške prie Atesnykų kaimo ir pamiškėje. Tiksliai nustatyti, kur yra Vikerio bunkeris, nebuvo galima. Šaltinis 1952 m. sausio 19 d. pavakare, grįždamas iš Kalinausko į namus, eidamas keliuku per Kalniškės mišką iš Atesnykų į Gudeliškius, už 0,5 km nuo Atesnykų, sutiko Vikerį ir su juo einantį banditą, kurio nepažino. Į miško keliuką, kuriuo ėjo šaltinis, jie nulipo nuo aukštumos, esančios kelio pusėje nuo Atesnykų.

Vikeris šaltinį, kaip pažįstamą, paklausė, kas girdėti Lopiškių kaime ar vis persekiojama Antano Šalaševičiaus šeima. Taip pat jis domėjosi, pas ką iš Lopiškių kaimo gyventojų užeina MGB darbuotojai.

Į šaltinio klausimą, kodėl jis Vikeris, seniai besilankė pas pažįstamą Lopiškių kaime, Vikeris atsakė, kad čia Kalniškėje, jam su savo broliais saugiau, kadangi į šitą miško rajoną kariuomenė neužsuka ir jų neieško. Atesnykų kaime yra gerų žmonių, kurie viskuo aprūpina.

Į Lopiškių kaimą ir kitus Lazdijų rajono kaimus ateis po kurio laiko, kai paaiškės, kad MGB jų taip nebeieško.

Šaltinis taip pat pranešė, kad bandito Šalaševičius brolis Petras Šalaševičius labai dažnai dviračiu važinėja į Kalniškės mišką, Atesnykų kaimo link.

Šaltinis, sugrįžęs iš Atesnykų kaimo, kalbėjosi su Lopiškių kaimo gyventoja Virbeliene. Ji papasakojo, kad bandito Šalaševičiaus motina jai sakė, kad jos sūnus slepiasi pas jos brolį Stasiukyną – Simno vls., Saltininkų k. gyventoją.

Parašas

Užduotis: Nustatyti per savo pažįstamą Kalinauską Vikerio ir kitų banditų slėpimosi vietą.

Priemonės: Kariuomenės pajėgomis įvykdyti bunkerio paiešką Atesnykų kaimo rajone.

Rajono MGB skyriaus 2-N poskyrio viršininko pavaduotojas
kapitonas (Strachovas)

Viršininko nurodymas: Pabandyti per šaltinį Laputę nustatyti Vikerio bunkerį. Jeigu tokių galimybių nėra, tai suderinti klausimą su Simno MGB skyriumi ir ieškoti bunkerio.

Lazdijų r. MGB skyriaus viršininkas
papulkininkis Prilepskis

III būrio žūtis

1952 metais balandžio 19 dieną per slaptą susitikimą su MGB agentas Durtuvas pranešė, kad balandžio 16 dieną penki Vikerio partizanai Didžiojoje Kirsnoje įvykdė teroristinį aktą ir balandžio 18 dienos ankstų rytą, atėję į Bilvyčių kaimą, pasislėpė Onos Černelytės trobos palėpėje. MGB, remdamasi duomenimis, gautais iš agento Durtuvo, 1952 metų balandžio 19 dieną Bilvičių kaime įvykdė čekistinę karinę operaciją, kurios metu Onos Černelytės sodyboje buvo nukauti visi Vikerio partizanai.

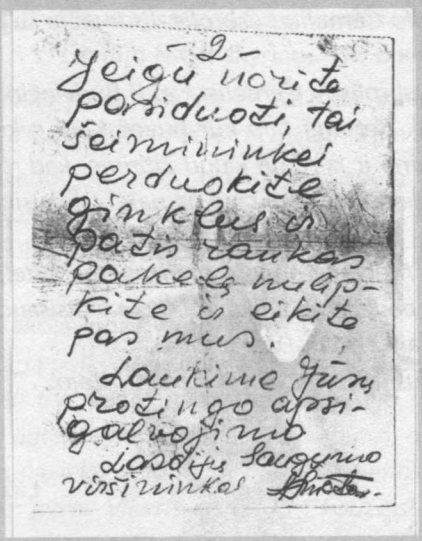

-2-
Jeigu norite
pasiduoti, tai
šeimininkei
perduokite
ginklus ir
patis rankas
pakelę nulip-
kite ir eikite
pas mus.
Laukime Jūsų
protingo apsi-
galvojimo
Lazdijų Saugumo
viršininkas

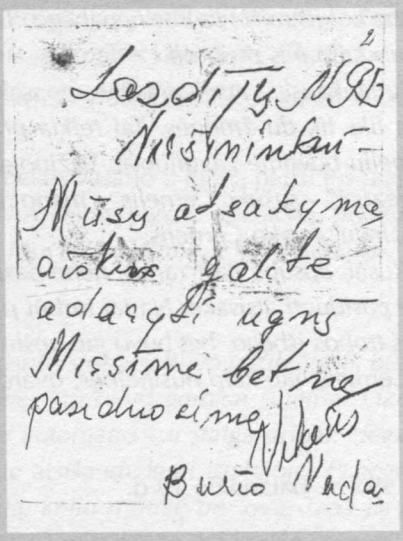

2
Lazdijų N95
Viršininkui
Mūsų atsakymą
aiškus galite
adaryti ugnę
Mirsime bet ne
pasiduosime
Vikeris
Burio Vada

Kostas Jankauskas
VIKERIS

Iš atsiminimų

„Pas Černelytę sušaudė paskutinius partizanus. Kostą Jankauską paėmė sunkiai sužeistą, bet jis mirė. Jis vos nepabėgo. Tai Adolfo Černelio pusbrolis. Jis ir atėjo su partizanais kaip pas pusbrolį.

K. Jankauskas atseit prasitaręs, pasakojo pusbrolis A. Černelis, kad iš Būdviečio šiandien liks tik du žmonės. Tai reikia praneštie. Bet argi taip kur buvo? Kaip sykis, su Černeliu buvome Lazdijuose. Važiuojame namo ir jau nuo kalnų žiūrime, kad rūksta. „Vajėzus!" – sušuko Černelis, – mano namai dega!" „Kodėl tavo namai?" – klausiu. „Aš jau žinau, – sako Černelis.

Rusai, apsupę partizanus, liepė pasiduoti. Mergaitė nunešė partizanams raštelį, bet anie pasiduoti atsisakė. Na tai turbūt padegė padegama kulka. Partizanai atsišaudydami iš trobos išbėgo, bet buvo jau apsupti keliais žiedais. Visi ir žuvo.

Černelis, jau kaip nusipelnęs, dvaro kašarus gavo, paskui ir partijoj įstojo..."

1952 m. balandžio 19 d. Lazdijai

Aktas [78]

Mes, Kauno sr., Lazdijų rajono MGB skyriaus viršininko pavaduotojas leitenantas Šmatavičius, MGB vidaus apsaugos 8 komandos vado pavaduotojas papulkininkis Korejčenka ir Lazdijų r. MGB skyriaus vyr. operatyvinis įgaliotinis kapitonas Charlamovas, surašėme šį aktą dėl to, kad 1952 metų balandžio 19 dieną, remiantis Lazdijų r. MGB skyriaus duomenimis, buvo įvykdyta čekistinė operacija, kurios metu gyvenamojo namo, priklausančio Černelytei Onai, Petro d., Lazdijų r., Bilvyčių kaimo gyventojai, palėpėje buvo rastas penkių banditų būrys.

Per susišaudymą su banditais buvo nukauti:

1. Dainavos apygardos Šarūno rinktinės Mindaugo tėvūnijos III būrio vadas Jankauskas Kostas, g. 1923 m., slapyvardis Vikeris.
2. Eilinis banditas Šalaševičius Antanas, Petro s., g. 1932 m.,
3. Eilinis banditas Andriuškevičius Vytautas*, g. 1929 m., slapyvardis Vijoklis.
4. Eilinis banditas Dambrauskas Vincas, g. 1927 m., slapyvardis Žvejas.
5. Eilinis banditas Lastauskas Sigitas, Petro s., g. 1930 m., slapyvardis Aušra.

Iš nukautųjų paimta:

1. 1 lengvas kulkosvaidis.
2. 1 PPš automatas.
3. 3 šautuvai.
4. 2 TT pistoletai.
5. 1 pistoletas Parabellum.

---

* *Vijoklis – Vytautas Andriuškevičius, g. 1929 m. Mikniškių kaime, 1950 metų balandžio 3 dieną pabėgo iš SA ir įstojo į Vikerio būrį.*

Lavonai atpažinti ir pristatyti į Lazdijų r. MGB skyrių.

Lazdijų r. MGB skyriaus viršininko pavaduotojas vyresn. leitenantas (Šmatavičius)
MGB vidaus apsaugos 8 komandos vado pavaduotojas papulkininkis (Koreičenka)
Lazdijų MGB skyriaus vyr. operatyvinis įgaliotinis kapitonas (Charlamovas)

Šių kautynių, įvykusių 17 valandą, metu žuvo MGB vidaus apsaugos kareivis Obozovas ir buvo sužeistas kareivis Dmitrijevas.

Vikerio partizanus sekė agentė Laputė. 1950 metais vasario 8 dieną pagal jos pranešimą Kalvarijos r. MGB skyriaus kareiviai Mockavos kaime įvykdė operaciją, per kurią žuvo Sūkurys – Leonas Ramanauskas, g. 1924 m. Mockavos kaime, o kti pasitraukė.

Pasakoja Jonas Vaitkevičius

„Kartą pelkėse šeši partizanai susišaudė su Krosnos stribais. Buvo ir Žilvitis. Jį, būdavo, lydi trys keturi partizanai. Taigi ėjo per pelkę. Jau buvo gerokai sutemę. Vikeris nešėsi ant krūtinės kailinius pasikabinęs, o po jais automatas – ir staiga stribai. Negalėdamas pasiekti automato, puolė į krūmus, o anie atsišaudydami išbėgiojo. Pabėgo ir nežino: gyvas Vikeris ar ne? O jis sužeistas į koją, kelio ropukę peršovė. Tada jis pašliaužė toliau, o čia stribai vis šaudo į viršų raketas. Tai išsilaužė dvi karklo šakeles, jas sukišo į batą, paskui sudraskė baltinius ir aprišo, paskui šiaip taip pasiekė bunkerį ir įlindo. Po kiek laiko aš pas jį nuėjau. Jis ir sako: „Reikia vaistų". Suradau tokį žmogų, bet jis: „Aš ten neisiu". Sakau, peršauta koja. Tai jis man davė tokių knatukų ir replytes. Sako: „Gink, Dieve, neimk tų knatukų į rankas. Paimk knatukų tomis replytėmis, uždėk ant žaizdos iš vienos pusės, iš kitos". Dar davė tokių geltonų vaistų ant žaizdos dėti. Ir gal per tris savaites išgijo. O Žilvičio kaip nėra, taip nėra. Vieną vakarą atėjau pas Vikerį, sėdime, girdime, kad kažkas bunkerį daro. Vikeris – už automato ir kampan įsispaudė, o aš nieko neturiu, laukiu, kas čia bus. Bunkerin įlindo Žilvitis. Mus pabučiavo. „Tai gyvas, – sako Vikeriui. – Mes tave jau buvome palaidoję". O man pažada: „Mes tau parnešime raštą". Ir parnešė. Aš jį įkišau butelin ir paslėpiau pelkės krūmuose. Taip aš jo ir neradau. O Diliuko raštas išliko, bet jau sunykęs, vos matyti kas parašyta.

Kitą kartą su tėvu darome vagutes ir staiga žiūrime, kad prie bunkerio stovi trys enkavėdistų sunkvežimiai. Galvojame, viskas, gyvi ar negyvi, bet jau paimti. Buvo gal 11 val. ryto. Toliau ariame ir stebime: sueina kareiviai, susėda sunkvežimiuose ir išvažiuoja. Dienos metas, baisu ten eiti, bet tik pritemus einu pasižiūrėt. Pasiimu kirvuką, medžiai dar be lapų, žiūrinėju vis apsiklausydamas, ir įlindau bunkerin. Aš ir klausiu: „Kaip, vyrai, jaučiatės?" „O ką?" – atsako jie. Sakau, enkavėdistų sunkvežimis čia buvo atvažiavęs, kad sunkvežimio ratų pervažiuota tik šalia bunkerio, o jei per vidurį, galas, žuvę. O jie to net nenujautė. Pasirodo, kad sunkvežimiai buvo atvažiavę į tą vietą paimti po siautimo kareivių. Žilvitis dar prieš siautimą parėjo į tą bunkerį. Partizanai tik juokiasi..."

KARININKO ANTANO JUOZAPAVIČIAUS PARTIZANŲ TĖVŪNIJA

Žuvus Liškiavos krašto partizanų vadams Šarūnui – Bolesiui Šimkoniui ir Juozapavičiui – Mykolui Lukošiūnui, partizanams ėmė vadovauti Siaubas – Antanas Grušauskas, g. 1901 m. Radysčiaus kaime. Jo vadovaujamai grupei priklausė trys būriai, slėpęsi Žaliamiškio, Živulciškės, Bestraigiškės ir Dzirmiškės miškuose. Šios grupės partizanai nepasižymėjo drausme, tačiau nevengė kautynių su enkavėdistais, kurių dokumentai byloja, kad ši grupė yra „vedančioji gauja" [79]. Partizanų veiklai buvo palanki geografinė padėtis, padėjo ir tai, kad čia įrengti PLP, DA ir ŠR štabai. 220-ojo Kutuzuvo ordino pasienio pulko pranešimuose rašoma, kad 1945 m. birželio 7 d. Živulciškės kaime „banditai" apšaudė pulko kareivius, o spalio 1 d. nušovė tris kariškius Jonionių kaime. Suimto Vinco Baltulionio 1945 m. lapkričio 29 d. tardymo protokole rašoma, kad spalio 1 d. 8 val. vakaro jis dviračiu nuvažiavo į Jonionių kaimą ir, užėjęs į Juozo Rutkausko namus, rado ten šokantį jaunimą. Tarp jų buvo ir trys kariškiai. Apie 10 val. atėjo partizanas Vitas Pigaga. Prieangyje jį sutiko Siaubas, Vyturys ir Savukas. Siaubas pasakė: „Mes jiems šiandien parodysime, daugiau čia nebešliaužios". Jis V. Baltulioniui įsakęs eiti į kambarį ir liepti muzikantams groti. Susitarti su V. Pigaga: kai tik bus tinkamas momentas, duoti ženklą, tęsiamai sušukus: O! Tas įžengė į kambarį ir priėjęs prie muzikantų. liepė jiems groti valsą. Kai visi pradėjo šokti, priėjo prie leitenanto ir pasakė: „Šokime trise". Leitenantas atsakęs, kad taip šokti nemoka. Tuo metu V. Pigaga sušuko: O! Kambarin įbėgo Siaubas, Vyturys, Savukas ir sušukę: „Ruki verch!" pradėjo šaudyti iš pistoletų. Buvo nušauti trys kariškiai, Monika Barinaitė, šokusi su leitenantu, ir mirtinai sužeistas namų šeimininkas J. Rutkauskas. „Kai įbėgo kambarin, papasakojo V. Baltulionis, ir sušuko „Ruki verch!", prasidėjo panika. Aš prisispaudžiau prie sienos ir taip prastovėjau. Viskas vyko žaibiškai. Po to atvarė pastotę, kurią važnyčiojo Jonas Bozys, partizanai sukrovė lavonus ir nuvežę sumetė Nemunan."

Pasakoja Jonas Rutkauskas

„Štai tas kambarys, kur jie šaudėsi. Čia buvo krosnies sienelė, o va čia šoko. Toliau

Lietuvos Karininko
Juozapavičiaus vardo partizanų
būrio vadas
A. Siaubas

Vardo dienos proga partizanui A. Giržinui pareiškiu padėką už drąsą ir sumanumą mūšiuose su okupantais ir jų pakalikais stribais. Dalyvavusiam mūšiuose Kudrėnų vietovėje, Panaros kaime, Barzdžiūnų kaimo gale, Kibijšių miško stovykloje, Živulčiškės pakrašty.

Už nuopelnus paskiriu partizaną A. Giržiną partizanų grupės vadu Šiaulėnų apylinkėse.

Siaubas A. Siaub

1945 birželio 13 d.

stovėjo audimo staklės, kampe grojo muzikantai, o va čia stovėjo nusigręžę nuo durų ruskeliai. Žiūrėjo, kaip jaunimas šoka. Jų leitenantas šoko su Barinaite. Tik ateina vienas miškinis ir liepia vaikams išeiti. Aš vietinis, į mane tik pasižiūrėjo... Supratau, kad kažkas bus. Išėjau į lauką ir sėdžiu ant tvoros. Tik pykšt, pykšt, pykšt... Tiems bežiopsantiems ruskeliams įrėmė pistoletus, ir tie nuvirto, prieš tai dar riktelėjo „Valio" – buvo ženklas Siaubui. Sužeistas leitenantas dingo. Guli nušauta Barinatė, sužeistas mano tėvas, kita mergina į koją sužeista... Įeina trobon Siaubas, Savukas, žiūrinėja ir klausia: „Kur trečias rusas?" Ėmė ieškoti. Eina kitan trobos galan, ieško, tamsu, koridoriuje patamsyje Savukas grabaliojasi. Ir vėl tik pykšt, pykšt, pykšt... Gal visą apkabą suvarė. Taigi tas sužeistas rusas. Jis už atidarytų durų buvo užsiglaudęs. Sužeidė Savukui ranką ir – per slenkstį, bet čia pat partizanai jį ir nušovė. Va, dar staktoje kulkos ženklas".

„Banditų apieškai išsiųsta 50 pulko kareivių, – rašo NKVD, – suimti 33 banditai iš 18-kos legalizavusiųjų". Spalio 3 d. NKVD areštavo Rusingės dvaro valdytoją Vladą Ragelį – partizaną Berželį, kuris papasakojo, kad Siaubo būryje yra apie 70 partizanų, ginkluotų 8 kulkosvaidžiais, 10-čia automatų, 50-čia šautuvų, pistoletais ir granatomis; birželio mėnesį jie susikovė su NKVD kariuomene Margių kaime, o liepą Kibyšių miške, kur žuvo daug partizanų."

Karininko Juozapavičiaus grupė

Vadas: Siaubas

Vado pavaduotojas: Smauglys – Valeras Alieciūnas, g. 1920 m. Raganiškės k.

Štabo viršininkas: Laisvūnas

I būrys *(veikė Levūnų, Žaliamiškio, Živulciškės miškuose)*

Būrio vadai:

1. Skiedra – Antanas Matulevičius, g. 1916 m. Kalvelių k.
2. Špokas – Antanas Vailionis, g. 1913 m. Jovaišių k.
3. Medinis – Juozas Aleksonis, g. 1917 m. Veršių k.
4. Klajūnas – Bronius Saveikis, g. 1923 m. Leipalingyje.
5. Jokeris – Antanas Stravinskas, g. 1920 m. Jovaišių k.

I skyriaus vadai:

6. Vorošilovas – Antanas Kleponis, g. 1915 m. Levūnų k.
7. Dūda – Jonas Kilbildis, g. 1920 m. Jonionių k.
8. Savukas – Antanas Sukarevičius, g. 1923 m. Leipalingyje.

II skyriaus vadai:

9. Naikintuvas – Jurgis Barbatavičius, g. 1922 m, Kudrėnų k.
10. Perkūnas – Antanas Gavutis, g. 1924 m. Veisiejuose.

Partizanai:

11. Sakalas – Vincas Baltulionis, g. Jonionių k.
12. Vasaris – Fliorus Černiauskas, g. Leipalingyje.
13. Sklandytuvas – Juozas Barbatavičius, g. 1926 m. Kudrėnų k.
14. Bombonešis – Vytautas Barbatavičius, g. 1928 m. Kudrėnų k.

15. Špokas – Bolius Bingelis, g. 1923 m. Rusingės k.
16. Levas – Juozas Česnulis, g. 1915 m. Veršių k.
17. Genys – Antanas Jurkonis, g. 1930 m. Vainiūnų k.
18. Stumbras – Bolius Juškevičius, g. Panemunės k.
19. Nemunėlis – Juozas Karnauskas, g. 1929 m. Šakių aps., Pijotų k.
20. Linksmutis – Antanas Kėva, g. Kudrėnų k.
21. Juodvarnis – Liudas Kibildis, g. 1924 m. Jonionių k.
22. Žaibas – Juozas Morozas, g. 1924 m. Rūdos k.
23. Kibirkštis – Petras Mikelionis, g. 1928 m. Drapalių k.
24. Našlaitis – Antanas Mockevičius, g. 1929 m. Drapalių k.
25. Vėtra – Juozas Mockevičius, g. 1930 m. Drapalių k.
26. Žalgiris – Stasys Paliutis, g. 1901 m. Bartelių k.
27. Jokeris – Vytautas Pigaga, g. Jonionių k.
28. Virtuozas – Motiejus Pilvelis, g. 1918 m. Vainiūnų k.
29. Karvelis – Jonas Radziukynas, g. 1927 m. Panemunės k.
30. Lietutis – Antanas Rėkus, g. 1921 m. Barčių k.
31. Bitinas – Romas Rožukas, g. 1926 m. Veršių k.
32. Bajoras – Vladas Sapiega, g. 1904 m. Drapalių k.
33. Tauras – Antanas Subačius, g. Kibyšių k.
34. Narsuolis – Bolius Vailionis, g. Jovaišų k.
35. Vyturys – Jonas Večkys, g. Gudelių k.
36. Margis – Juozas Večkys, g. Gudelių k.
37. Gruodis – Pranas Valentukevičius, g. 1926 m. Liškiavoje.

II būrys (veikė Živulciškės, Cijūniškės, Dzirmiškės miškuose)

Būrio vadai:

1. Butegeidis – Juozas Marčiulionis, g. 1912 m. Gudonių k.
2. Beržinis – Bronius Tamkevičius, g. 1920 m. Šlapikų k.

I skyriaus vadai:

3. Gervė – Juozas Klibaras, g. 1925 m. Krikštonių k.
4. Rambynas – Antanas Marčinskas, g. 1927 m. Živulciškės k.

II skyriaus vadai:

5. Tigras – Bronius Bieliauskas, g. Mankūnų k.
6. Gintaras – Vladas Buzūnas, g. 1912 m. Dzirmiškės k.

Partizanai:

7. Dobilas – Vaclovas Bartkevičius, g. 1922 m. Gudonių k.
8. Smilga – Vincas Dumbliauskas, g. 1926 m. Radžiūnų k.
9. Dūmas – Alfonsas Jakucevičius, g. 1922 m. Balkasodžio k.
10. Kerštas – Valerijonas Jakucevičius, g. 1916 m. Balkasodžio k.
11. Šarūnas – Jonas Jankeliūnas, g. 1927 m. Onciškių k.
12. Šturmas – Aloyzas Jonuška, g. 1924 m. Onciškių k.
12[a]. Varnėnas – Antanas Kašalynas, g. 1918 m. Lapšiaus k.
13. Špokas – Antanas Kasiulionis, g. 1925 m. Gudonių k.

14. Kranklys – Juozas Kasiulionis, g. Gudonių k.
15. Žvirblis – Antanas Kavaliauskas, g. 1924 m. Mankūnėlių k.
16. Rūta – Juozas Kavaliauskas, g. Balkasodžio k.
17. Vyturys – Pranas Kavaliauskas, g. Žvirgždės k.
18. Korkas – Algirdas Kisielius, g. 1927 m. Juozapavičių k.
19. Audra – Alvydas Laibinis, g. 1930 m. Buckūnų k.
20. Jazminas – Bolius Liesionis, g. 1928 m. Drapalių k.
21. Žilvitis – Juozas Matulevičius, g. 1920 m. Žilvios k.
22. Briedis – Aleksas Sidaras, g. 1907 m. Milastonių k.
23. Žiedas – Bronius Sidaras, g. 1922 m. Mankūnų k.
24. Paukštis – Pranas Sidaras, g. 1924 m. Mankūnų k.
25. Ąžuolas – Petras Simanavičius, g. 1918 m. Obelijos k.
26. Kalnelis – Antanas Simanavičius, g. 1932 m. Ginčionių k.
27. Žaibas – Vladas Sinkevičius, g. Balkasodžio k.
28. Žvaigždė – Pranas Svetulevičius, g. 1924 m. Krikštonių k.
29. Dėdė – Aleksandras Svetulevičius, g. 1908 m. Krikštonių k.
30. Vyturys – Vytautas Šebonis, g. 1930 m. Mankūnėlių k.
31. Vytenis – Pranas Švedkauskas, g. 1913 m. Balkasodžio k.
32. Jaunutis – Agatonas Tamkevičius, g. Šlapikų k.
33. Uosis – Juozas Turčinas, g. Gudonių k.
34. Grikis – Juozas Vartavičius, g. 1921 m. Dzirmiškės k.
35. Dagys – Stasys Petkus, g. 1906 m. Miroslavo apyl.
36. Papūga žuvo 1947 m. Šlapikų k.
37. Linas – Juozas Juškevičius, g. 1927 m. Panemunės k.
38. Kęstutis – Albertas Kėkštas, g. 1925 m. Naujojoje Vilnioje.

III būrys (veikė Cijūniškės, Bestraigiškės miškuose):

Būrio vadai:

1. Gruodis – Antanas Muliuolis, g. 1921 m. Buteliūnų k.
2. Sakalas – Juozas Jurelionis, g. 1922 m. Paserninkų k.

Skyriaus vadas:

3. Agurkas – Adolfas Kaupinis, g. 1922 m. Paserninkų k.

Partizanai:

4. Vanagėlis – Pranas Ajauskas, g. 1919 m. Paserninkų k.
5. Tigras – Juozas Ajauskas, g. 1917 m. Paserninkų k.
6. Kėkštas – Juozas Burneika, g. 1922 m. Demeniškių k.
7. Aras – Juozas Celevičius, g. 1924 m. Seirijuose.
8. Kietis – Juozas Gaidžiūnas
9. Ramunis – Jonas Gegužis, g. 1925 m. Gervėnų k.
10. Žilvitis – Antanas Jurkonis, g. 1929 m. Vainiūnų k.
11. Švidrys – Antanas Kaknevičius, g. Šadžiūnų k.
12. Medelis – Juozas Karpavičius, g. 1927 m. Demeniškių k.
13. Aitvaras – Vladas Lėlius, g. 1922 m. Mikabalių k.
14. Pabėgėlis – Antanas Majauskas, g. Paserninkų k.

15. Skroblas – Juozas Misiūnas, g. 1927 m. Ročkų k.
16. Varguolis – Pranas Rybinskas, g. 1927 m. Seirijų Kolonijos k.
16[a]. Viedras – Alfonsas Tumasa, g. Mikabalių k.
17. Plienas – Bronius Vailionis, g. 1925 m. Paserninkų k.
18. Garsas – Vytautas Vaivada, g. 1929 m. Paserninkų k.
19. Aidas – Antanas Volungevičius, g. 1929 m. Paserninkų k.
20. Papartis – Juozas Volungevičius, g. 1926 m. Paserninkų k.
21. Krienas – Antanas Žilionis, g. Seirijuose.
22. Strazdas – Juozas Žilionis, g. 1928 m. Paserninkų k.

Kautynės

Partizanas Smauglys ir generolo Bičkovskio kariuomenė [80]

1946 m. vasario 1 d. 1 valandą į 112-ąjį pasienio pulką, esantį Seirijuose, atėjo Oktos kaimo gyventojas ir pranešė, kad pas jį buvo užsukę partizanai. Vienas jų vilkėjo vokiška uniforma. Į tą kaimą išėjo penkios pasieniečių grupės. Kapitono Markovo grupė, neradusi partizanų Oktos kaime, prisijungė prie majoro Popovo grupės ir visi kartu per Raganiškę pasuko Karklynų kaimo link. 3 val. 30 min. pastebėję žiburį, kareiviai patraukė jo pusėn. Prie vienos sodybos seržantas Solovjovas paleido automato seriją į šmėstelėjusį žmogaus šešėlį. Šešėlis taip pat atsakė serija ir jį sužeidė. Kilo panika. Kareiviai pradėjo šaudyti kur papuolė. Į susišaudymo vietą atbėgo dar dvi kareivių grupės, rado sužeistą seržantą, o partizanai atsišaudydami pasitraukė. Majoras Lukovnikovas, perėmęs visų penkių grupių vadovavimą, pasekė partizanų pėdsakais. Auštant, 7 val. 30 min., enkavėdistai, pasiekę Onciškių kaimą, lange pastebėjo šviesą. Kareiviai, prislinkę prie lango, pamatė troboje partizaną, apsirengusį vokiška uniforma. Majoras Lukovnikovas ryžosi jį paimti gyvą ir pasiuntė leitenantą Timčiuką su keliais kareiviais trobon. Jiems įėjus, partizanas užšoko ant krosnies ir metė į juos granatą, paskui automato serija prasiskynęs kelią pro duris, dingo. Kareiviai padegė kluoną, manydami, kad jis ten. Bet, sudegus pastatui, „bandito" pėdsakų nerado. Taip dingo partizanas Smauglys, sužeidęs leitenantą Timčiuką ir du eilinius, bei moterį su vaiku.

„Apie šią nelaimę mes informavome generolą majorą Bičkovskį – Lietuvos apygardos NKVD pasienio kariuomenės viršininką", – rašo NKVD kontržvalgybos „Smerš" viršininkas pulkininkas Borisovas.

Pasakoja Anelė Levulienė

„Tada, kai buvo tas atsitikimas su Smaugliu, kitiems nieko, o man kojon pataikė. Viena granata sprogo nuo manęs už metro, kita gal už poros. Tik pagalvokit, trys granatos sprogo kambaryje. Neliko nei langų, nei nieko.

Tada, kai dar ėjo laikrodžiai, rodė antrą valandą nakties. Rengėmės kulti, tai anksti atsikėlėm, užsidegėm lempą. Girdžiu, kad duris kažkas klebena. Atidarau, žiūriu, kad Smauglys, apsivilkęs baltu chalatu. Klausia: „Kas čia gyvena?" Sakau: „Levulis". Jis akis

išvertė. Matyt, pasimetęs buvo. Jis pamatęs šviesą ir pas mus. O jį kažkur prie Gailieko buvo enkavėdistai užklupę ir atsivijo. O tada taip prisnigta buvo, kad perbėgo katė – ir jau didžiausi pėdsakai. Jie pėdsakais, pėdsakais, per pušynus, per alksnynus – ir pas mus. Jis įeina trobon, o mano amžiną atilsų vyras ir sako: „Tai jūs gal daugiau yra?" Smauglys: „Ne, tik aš vienas". O mergaitė priėjo prie lango ir mato, kad kažkas baltas stovi, bet žioplas vaikas nedrįso pasakyti. Staiga vėl barškina, bet kad krestelėjo, tai ir langas išlėkė. Smauglys klausia, ar yra kitos durys. Sakome, tik vienos. Langai buvo dvigubi. Tai jis ant pečiaus. Tai, Dzievuliau, kiekvienas nuo mirties ginasi. Ciej raisciniai jo pėdsakais atsekė. Na, ir jau du rusai troboj, į tėvą atkišę durtuvus: „Jest bandit?" Tėvas sako: „Jest". Kiti lauke stovi. O Smauglys ant krosnies jau tarškina savo ginklą. Ten buvo ir Onutė, tai ji nuo pečiaus – ir papečkin. Rusai pašaudė, pašaudė, bet ką, jis už kamino užsiglaudęs. Nori gyvą paimti. Tada vienas rusas kitam sako: „Granatą!" Taigi, jau mes ant krosnies granatą ir jį užmuš. O aš mačiau, kad ir Smaugliui ant kaklo granata kabojo, tai su šitais žodžiais jis tik granatą nuo kaklo – ir kad trenks! Lempa užgeso, ruskeliai suklupo: vienam vieną koją nukirto, kitam abi. Smauglys nuo krosnies ir, patraukęs iš automato visais pasieniais, per duris ir – į alksnyną. Kaip ėjo, taip ir nuėjo.

Mergaitė žiūri, kad kažkas blizga ant žemės. Paliečia – klanas mamos kraujo. Gulime visi sugulę, o čia traška, braška, šaudo, rėkia. Mergaitė sako: „Krekvos* griūna". Pasirodo, kad kluonas dega. Su mumis gulėjo toks Jankeliūnas, jis paskui partizanuose žuvo, tai tas kalba: „Užsitrauksim ant galvų patalus, tai greičiau uždusim..." Man rodos, kaip dabar pagalvoju, geriausia būtų buvę pabėgti, nušaus tai nušaus, negu gyvam ugny degti. Jokios baimės tada nebuvo. O jau to kraujo troboje! Ruskeliai nukirstom kojom...

Prie kluono buvo šiaudų kūgis, tai kareiviai nešė šiaudus trobon ir jau ruošėsi degti. Namas buvo dengtas skiedrom, tos apšalusios, trobos lubos moliu užpiltos, davė, davė tom padegamom, bet neužkūrė. Auštant jų prilėkė gyva galybė, visas garnizonas suvažiavo, iš Seirijų vyresni atvažiavo. Tie liepė mesti šiaudus ir sekti pėdsakais per alksnyną. Bet jau rytas, vaikai į mokyklą ėjo, pėdsakus sumaišė, ir kareiviai pasimetė.

Paskui atėjo vežtis tų sužeistų rusų. Nunešė juos pas kaimynus ir paguldė ant žemės. Jie be kojų. Mane kaimynai nunešė, nes kaip pradėjo degtie, tai žmonės subėgo gesinti, bet kariuomenė neleido. Vienas vargšas, gal ir geras ruskelis, norėjo, kad su jais ir mane paimtų, bet kitas: „Banditų nereikia!" Aš ir pati su jais būčiau nevažiavus. Mane į Alytų nuvežė žmonės. Ten gal tris savaites gydė. Tais laikais nei vaistų, nei nieko, tai liepė namo vežties. Kunigas Reitelaitis stravikliais išgydė. Matote, kaule granatos šukė įstrigo, o ta granata kokia užnuodyta buvo.

Kartą Jankeliūnukas pas mus rugius kirto, o mano Onutė ėmė, aš iš paskos su lazdele pėdus rišau. Ateina Smauglys su partizanais. Pasišnekėjome. Sako: „Kai enkavėdistas užriko „granatų!", prisiminiau, kad ir aš tų granatų turiu, ir šasterėjau..." Sako, jei mes laimėsime, tai vargo neturėsit. O matote, dar didesnį vargą turim..."

---

* Krekvos – gegnės

Karininko Juozapavičiaus grupės partizanai

Stovi: JAZMINAS, STUMBRAS, PERKŪNAS, SIAUBAS, LINKSMUTIS, NEVĖŽIS, NAŠLAITIS, ŠPOKAS, VĖJELIS, BOMBONEŠIS
Sėdi: KARVELIS, MEDINIS, KIBIRKŠTIS

Karininko Juozapavičiaus grupės partizanai Dzirmiškės miške

Stovi: PAPARTIS, KRANKLYS, GERVĖ
Guli: ŽVAIGŽDĖ, SMAUGLYS

Karininko Juozapavičiaus grupės partizanai

SUKILĖLIS
JOKERIS

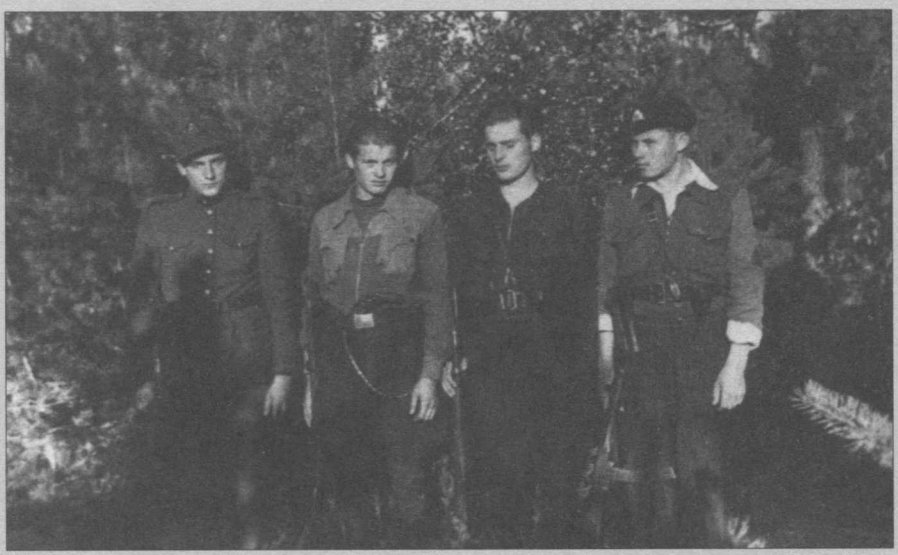

Karininko Juozapavičiaus grupės Siaubo būrio partizanai

Juozas Gegužis
LAISVŪNAS, DIEMEDIS

Karininko Juozapavičiaus grupės partizanai Bestraigiškės miške

Karininko Juozapavičiaus grupės partizanai Živulciškės miške

Partizano Kėkšto žūtis

Pasakoja Česius Burneika

„1946 m. balandžio 14 d. žuvo Kėkštas, mano brolis. Tą naktį partizanai, sugrįžę kažkur iš Prienų miškų, apsistojo prie Bestraigiškės miško Žvikelių kaime. Netoliese gyvenęs šnipas pranešė Veisiejų saugumui. Iš Alytaus atvažiavo dešimt sunkvežimių enkavėdistų ir apsupo kaimą. Partizanai nė nepajuto, kaip prasivėrė trobos durys ir pasirodė kareiviai. Kareiviai šoko atgal, o partizanai puolė prie lango. Žiūri, kad lauke guli rusas su kulkosvaidžiu. Jie tą rusą nukirto, o patys pro langą, ir bėgt... Tik už kokio puskilometrio Kėkštui peršovė kojas. Tada jis nusišovė. Kiti aštuoni partizanai atsišaudydami pasitraukė. Paėmė Kėkšto lavoną, atpažino, areštavo tėvą ir išvežė į Seirijus. Jau netoli miestelio Kėkšto lavoną išmetė ant kelio, pririšo prie mašinos ir taip per miestelį vilko iki stribyno. Po poros dienų stribai išsivedė tėvą ir dar kelis vyrus iš rūsio, davė kastuvus ir nurodė vietą duobei iškasti. Kai duobė jau buvo iškasta, stribas atsivedė tėvą prie sūnaus lavono, prie kojų buvo pririšta virvė. Stribas sako tėvui: „Trauk savo šunį". Bet vienas vyras, kitas, su kuriais kasė duobę, ir tėvas paėmė lavoną už kojų, už rankų, nunešė ir paguldė į iškastą duobę. Tėvui liepė sūnų apkasti. Apkasė..."

1946 m. rugsėjo 19-22 dienomis generolas Bičkovskis surengė ofenzyvą. Dokumentuose rašoma: „Banditai turi slėptuves ir slepiasi: Pūščios (9090), (9088), Bestraigiškės (0882), Mikyčių (1270), (1070) ir Giraitės (1866), (1666), (1408) miškuose". Operacijoje dalyvavo: 108-ojo pulko dalinys, 94-asis pasienio dalinys, Minsko batalionas. Iš viso 1200 žmonių, vadovaujant asmeniškai generolui Bičkovskiui. Įvairiose nurodytų miškų vietose radusi 18 slėptuvių, bet be partizanų, ir išvengusi susišaudymų, kariuomenė grįžo į savo dislokavimo vietas. Analogiškos operacijos tuo pat metu buvo vykdomos Merkinės miškuose. MGB konstatavo, kad operacijų metu partizanai išsiskirstę po sodybas – „Bandity uchodili po chutoram".

Žaibas

Panaroje pas Baublį gyveno jo giminaitė, kurią vadino Stase. Pas ją ateidavo partizanai Špokas – Bolius Bingelis (g. 1923 m. Rusingės k.), Dūda – Jonas Kibildis (g. 1920 m. Jonionių k.), Naikintuvas – Jurgis Barbatavičius (g. 1922 m. Kudrėnų k.), Perkūnas ir Žaibas – Juozas Morozas (g. 1924 m. Veisiejų valsč. Rūdos k.).

1946 m. gruodžio mėn. MGB užverbavo Stasę ir pavadino Katiuša. 1947 m. sausio 11 d., pagal numatytą planą kariuomenei grįžtant iš Panaros, Katiuša susitiko su MGB leitenantu ir pranešė jam, kad Kosto Janulevičiaus trobos palėpėje slepiasi partizanas Žaibas. Kariuomenė tuojau sodybą apsupo. Leitenantas Pčiolkinas šaukė partizanui pasiduoti, o kai šis nepasidavė, trobą iš visų pusių apšaudė. Viduje pasigirdo granatos sprogimas. Tada enkavėdistų vadas pasiuntė kareivį nuplėšti trobos skliauto lentų, kad būtų galima matyti partizaną. Belupantį lentas kareivį Kiseliovą Žaibas nušovė. Tuomet enkavėdistai namą padegė. Jam ėmus liepsnoti, iš savo užuoglaudų išlindo enkavėdistų

vadai pasigėrėti tokiu „puikiu" reginiu. Tuo metu Žaibas pro langą nušovė Merkinės vyr. operatyvinį įgaliotinį leitenantą Pčiolkiną ir būrio vadą leitenantą Stoidą [81]. Partizanas išbėgo iš degančio namo, bet už 800 metrų nuo trobos buvo nukautas. Šis Žaibo žygis taip pat apdainuotas jo niekada neužmiršusių tos apylinkės dzūkų.

O Kostą Janulevičių, g. 1908 m., MGB areštavo ir uždarė į Vilniaus kalėjimą Nr. 1. Jis taip pat nuėjo savąjį kančių kelią...

Pasakoja Vladas Janulevičius

„Žaibas daugiausia gyveno pas mus. Čia buvo bunkeris. Jis jau bėgo nuo rusų basas. Jo kojos buvo žaizdotos. Todėl ir pasiliko pas mus. Čia dar gyveno partizano Dūdos sesuo. Ji irgi slapstėsi. Mano tėvas dirbo eiguliu. Kad čia slapstytųsi partizanai, rusams nė į galvą neatėjo, nes miškas toli.

Tą kartą iš vakaro pas mus atėjo penki partizanai – vadas Siaubas ir dar keturi. Tie išėjo, o Žaibas pasiliko. Sako: „Aš toliau eiti nebegaliu". Jeigu jis būtų bunkerin įlindęs, jo būtų neradę, bet čia Kibildytė... Jie kažkur ėjo, kažkas matė ir pranešė rusams. Ir iš niekur nieko, iš kitos kalnelio pusės – rusai... Staiga apsupo namus ir ėmė klausinėti, kas juose yra. O Žaibas nubėgti į bunkerį nesuspėjo. Užlipo ant aukšto, o skylę lubose uždengė kraičio skrynia. Bet rusai net ieškoti nėjo. „Žaibe, nulipk geruoju!" – šaukė enkavėdistas. Jis nepakluso. O mano tėvui, broliui ir Kibildytei pavyko iššokti pro langą ir pabėgti.

Tada enkavėdistai liepė visiems iš trobos išeiti ir, sustatę kulkosvaidžius, pradėjo šaudyti. Buvo gal 4 valanda, nes vaikai iš mokyklos ėmė grįžti. Pašaudė, pašaudė ir tada vienam kareiviui liepė lipti ir atlupti skliauto lentas. Tas atsisakė lipti. Tada liepė kitam. Kai tas lupo lentas, Žaibas patraukė iš automato ir kareivis nukrito žemėn. Tada rusai padegė trobą.

Blogai padarė Siaubas. Jie tada su kulkosvaidžiu buvo Radzysčiuje, galėjo padėti Žaibui, bet į pagalbą neatėjo. Bėgdamas Žaibas dar nušovė tris enkavėdistus. Ir jau būtų ištrūkęs, nubėgo gal kokius 400 metrų, bet pas kaimyną rusai buvo nuėję arklių nušautam kareiviui parsivežti, pamatė bėgantį ir paleido seriją iš kulkosvaidžio. Ir nukirto Žaibą.

Tėvą gal 9 mėnesius MGB tampė. Žiauriai mušė, tardytojas buvo kažkoks žydas, tėvas pasakojo... Jam šokas buvo. Bet jis neprisipažino. Sakė: „Jūs atsivijote..." Ir viskas."

Ganydami vaikai dar ilgai dainavo dainą apie Žaibą:

Iš degančio namo laimingai išbėgęs,
sunaikinai keturis priešus staiga.
Bet kautis turėjai, slapukus sutikęs.
Sušvitęs, Žaibeli, dingai...

MGB dokumente rašoma, kad Meironytė Marytė, Mato d., g. 1925 metais Rokiškio aps. Aukštuolių kaime, draugavo su partizanu Perkūnu, buvo partizanų ryšininkė, todėl

MGB ją užverbavo ir davė Katiušos slapyvardį. Ji turėjusi, kaip rašo MGB, Stasės* pravardę.

Snaigupė

1946 m. rugsėjo 7 d. 1 val. 30 min. nakties Snaigupės kaime (9694), Petro Aleksonio sodyboje, enkavėdistai susišaudė su Siaubo partizanais. Kai užsiliepsnojo troba, partizanai iššoko pro langus, bet buvo pakirsti enkavėdistų kulkų. Žuvo Levas – Juozas Česnulis ir Lietutis – Antanas Rėkus.[82]

Enkavėdistai nušovė sužeistą Petrą Aleksonį ir sužeidė devyniolikmetę Oną Aleksonytę.

Pasakoja Ona Aleksonytė

„Kai pas mus tada susišaudė, man buvo septyniolika metų. Vieną vėlų vakarą, gal 12 valandą, atėjo du partizanai. Dabar neprisimenu jų slapyvardžių, tik žinau, kad vienas buvo iš Veršių kaimo. Atėjo jie,– ir rusai... visas garnizonas. Tikriausiai kažkas pasakė. Verčia duris. Atidarėm, tada klausia mano tėvą: „Kas pas jus yra?" Tėvas ir sako: „Nieko." O partizanai ant trobos užlipę. Rusai liepia paduoti lempą. Aš kaip dabar prisimenu: nešu lempą ir nuimu stiklą, kad blogiau šviestų, o jie mažiau matytų. Bet partizanai ėmė šaudyti. Ir prasidėjo... O mes su tėvu greitai – po lova. Kiek pašaudžius, rusai padegė trobą. Kai troba jau užsiliepsnojo, partizanai pro langus iššoko, bet rusai juos čia pat nušovė. O mes su tėvu – iš palovės ir pro duris. Rusai pamanė, kad partizanai bėga, ir – šaudyti į mus. Ir abu sužeidė. Paskui sužeistą tėvą rusas nušovė. Aš prišliaužiau akmenį ir sėdžiu jį apsikabinus. Priėjo rusas, o aš jam rodau, kad va čia gyvena mano dėdė. Stribai dėdę atvarė su vežimu. Jis paskui mane vežė į Gardino ligoninę. Aš ir dabar savo kūne nešiojuosi kulką. Tėvo palaidoti neleido. Kartu su žuvusiais partizanais nuvežė į Leipalingį ir ten paguldė gatvėje. Kitą dieną dėdė vežė Leipalingio stribams medaus, kad leistų tėvą palaidoti, bet kūno neatidavė, o sakė: „Atvažiuok rytoj, tai atiduosime". Nuvažiavo rytoj, bet nei partizanų, nei mano tėvo jau neberado."

1947 m. kovo 16 d. toje pačioje vietoje Siaubo partizanai buvo surengę pasalą Druskininkų garnizono enkavėdistams. Kai keletas rogių su enkavėdistais nuvažiavo žemyn į Groblios slėnį, ties Snaigupėlės tilteliu juos kirto partizanų kulkosvaidžiai, sustatyti ant trijų kalvelių. Žuvo trys MGB VK 7/34 š.p. eiliniai, keturi buvo sužeisti. Žuvo ir operatyvinis įgaliotinis vyresn. leitenantas Šubinas.

Aprimus kautynėms, Siaubo partizanai Tauras – Antanas Subačius ir Vasaris – Fliorus Černiauskas lipo žemyn į slėnį pažiūrėti. Jie nematė, kad linų džiovinimo duobėje lindi keli enkavėdistai. Vasaris buvo nukautas, o Taurą, sunkiai sužeidę, pribaigė automato serija.

** Stasė – Rusingės dvaro valdytojo Vlado Ragelio žmonos sesuo, draugavo su Merkinės enkavėdistu Šalionka, partizanų sušaudyta.*

1947 m. liepos 17 d. Siaubo partizanai surengė enkavėdistams pasalą Genių kaime. Per kautynes žuvo 8/34 š.p. eiliniai Ivanovas ir Šelepa, jaun. seržantas Cariovas, Vanlieras, o šuo buvo sužeistas.

Vietrakalnis [83]

1947 m. liepos 22 d. Siaubo partizanai patykojo grįžtančių iš Druskininkų enkavėdistų. Kai sunkvežimis, vežęs 14 žmonių – du karininkus, šešis kareivius ir penkis „liaudies gynėjus" – privažiavo mišką, esantį už šešių kilometrų šiaurvakarių kryptimi, ties Vietrakalniu (9680), pasipylė kulkosvaidžių ir automatų ugnis. Žuvo Leipalingio vls. MGB skyriaus viršininkas jaun. leitenantas Motinas*, MVD skyriaus viršininkas kapitonas Miliušenka, kuopos vado pavaduotojas vyresn. leitenantas Šturminas, seržantas Kravcovas, eilinis Ibragimovas, stribas Lazauskas. Dar buvo sunkiai sužeisti Taranecas ir eilinis Garbunovas, lengvai – kareivis Martiušovas ir stribas Švitra.

1947 m. liepos 22 d., 19 val. 45 min., sunkvežimiui įvažiavus į mišką (9680), už šešių kilometrų nuo Druskininkų į šiaurės vakarus, iš dešiniosios kelio pusės, iš 25-30 metrų atstumo buvo paleista trijų lengvųjų kulkosvaidžių, dviejų automatų ir dviejų šautuvų ugnis, rašė MGB.

Žuvusiųjų lavonai liepos 22 d. atvežti į Leipalingį, o liepos 24 d. jaun. leitenantas Motinas su 5 žuvusiais karininkais, kareiviais ir liaudies gynėjais 15 val. palaidoti Alytuje", – pranešė MGB.

Partizanų ieškoti išvažiavo 10 motorizuotų čekistų grupių, – pranešė savo valdžiai Lazdijų MGB skyriaus viršininkas papulkininkis Pšeničnikovas.

Anelė, Skiedros sesuo (Skiedra – Siaubo pavaduotojas Antanas Matulevičius, g. 1914 m. Kalvelių k.), 1947 m. liepos 25 d. MGB pranešė, kad liepos 24-ąją, būdama pas Leipalingio vls. Ricielių kaimo gyventoją Adolfą Subačių, susitiko su broliu. Iš pokalbių sužinojusi, kad liepos 22-osios kautynėse dalyvavo: Skiedra, Savukas – Jonas Sukarevičius (g. 1923 m. Leipalingyje) ir Romas Rožukas – Bitinas (g. 1923 m. Veršių k.).

Seirijų enkevėdistai, tykodami Siaubo partizanų, liepos 23 d. sugavo Aitvarą [84] – Vladą Lelių (g. 1922 m. Bagdononių k.). Vainiūnų kaime auštant jie pastebėjo žmogų, kuris, priėjęs prie Anelės Balevičienės trobos lango, su kažkuo kalbėjosi. Stribas Romas Šatas ir 34-ojo šaulių pulko viršila Ovčerenka tyliai prie jo prislinko, griebė, pargriovė ir atėmė šautuvą. Sugautas partizanas tardytojui papasakojo, kad prieš tai jis gėręs su Diemedžiu ir Beržiniu, o paskui išsiskyrę. Parodė tuščią bunkerį Bestraigiškės miške, papasakojo apie partizanų būrius: Gruodžio būryje yra 10 partizanų, ginkluotų dviem kulkosvaidžiais, keturiais automatais, keturiais šautuvais ir septyniomis granatomis; Butkaus būryje – aštuoni partizanai; Špoko – šeši, Beržinio – keturiolika. Visiems būriams vadovauja Smauglys, būriai pavaldūs Siaubo batalionui.

** Motinas Vasilijus Kuzmičius, g. 1918 m. Čkalovo sr., Tocko rajone, Kazankos bažnytkaimyje, rusas, iš neturtingų valstiečių, VKP(b) narys, išsilavinimas 8 klasės. 1938 m. rugsėjo 5 d. pašauktas į VK tarnybą MVD, perkeltas į MVD-MGB organus, Chabarovske baigė SMERŠ'o kursus ir buvo išsiųstas į LSSR. Nuo 1945 m. liepos 20 d. dirbo operatyvinį darbą Lazdijų apskrityje.*

Siaubo žūtis

MGB ilgai sekiojo Siaubą. Šaltinis Rūta 1946 m. rugpjūčio 16 d. pranešė, kad rugpjūčio 3 d., 17 val. Siaubo partizanų būrys ėjo iš Levūnų miško, kur yra bunkeriai, į Žaliamiškį... Šaltinis žinąs, kad sužeistas partizanas Paukštis rugpjūčio 12-osios naktį pervežtas į Žaliamiškį prie Genių kaimo, kur jį slaugo partizanas Žaibas. Ji dar žinanti, kad Kibyšių kaime, prie plento Merkinė–Leipalingis, septintame kilometre nuo Merkinės yra bunkeris, kuriame slepiasi Dūda ir Perkūnas.

Šaltinis Kazys 1946 m. rugsėjo 3 d. pranešė, kad rugpjūčio 24 d. per mūšį su Leipalingio MVD Siaubas buvo sužeistas į krūtinę.

Agentas Mykolaitis (Panaros kaimo gyventojas, jo tėvas 1946 m. buvo areštuotas ir tuo metu kalėjo Vilniuje) sutiko dirbti MGB naudai, kad būtų paleistas jo tėvas. Jis pažadėjo apsigyventi tuščiame Siaubo name, kur susitikinės su partizanais ir juos išduos. To nebereikėjo...[85]

Agentai [86] Rūta ir Medis informavo Merkinės MGB, kad Lizdų ežero rajone 1947 m. spalio 27 d. pastebėtas partizanų būrys. Spalio 31 d. ankstų rytą į tą vietą buvo pasiųstas MGB kariuomenės 34-ojo šaulių pulko ir 261-osios šaulių divizijos daliniai. Kariuomenė Ežerynų miške aptiko bunkerį, kuriame slėpėsi partizanai. Kareiviams prie bunkerio priartėjus, partizanai pradėjo šaudyti. Du jų žuvo viduje, vienas – šalia bunkerio, o grupės vadas Siaubas – traukdamasis. MGB buvo atpažinti: Siaubas, Dobilas – Julius Muzikevičius (g. 1911 m. Klepočių k.), Domas – Vytautas Gavelis (g. Lydekininkų k.)...

Tuo pat metu NKVD surengė kariuomenės „sekretus" ties Druskininkėlių kaimu prie Nemuno. Enkavėdistai sekė, kaip prie valties atėjo keturi partizanai, įsėdo į ją ir ėmė irtis per Nemuną. Kai priplaukė Nemuno vidurį, į juos buvo paleista smarki kulkosvaidžių ir automatų ugnis. Partizanai iš valties irgi atsakė ugnimi, bet trumpai: vienas tuoj sukniubo valtyje, trys sukrito į Nemuną... Tuomet žuvo Vėjelis – Pranas Čaplikas (g. Ryliškių k.). Tarp nuskendusiųjų buvo ir Perkūnas. Po savaitės žmonės rado jo kūną Nemune, prie upelio, vadinamo „obelų ravu", netoli Živulciškės kaimo.Perkūną partizanai palaidojo Liškiavos kapinėse. Spėjama, kad plaukdami per Nemuną žuvo Milžinas ir Savanoris.[87]

Tą perkėlą MGB žinojo jau anksčiau: šaltinis Borisas [88] 1946 m. spalio 5 d. pranešė, kad Vanago ir Siaubo būriai ties Druskininkėliais naudojasi perkėla ir turi savo valtis, o Vanago būrys daugiausia buvoja Ežerynų, Lizdų, Klepočių ir Druskininkėlių apylinkėse.

Visiškai slaptai

Vilniaus srities MGB valdybos viršininkui
papulkininkiui drg. Jakovlevui

Vilnius

Į Jūsų 1952 m. gegužės 8 d. raštą Nr. 7884

Varėnos rajono MGB skyriaus veikiančiame agentų-pranešėjų tinkle yra agentas, pseudonimu Borisas.[89]

Borisas gimęs 1924 m., kilęs iš Alytaus apskrities, Simno valsčiaus, Gluosnykų kaimo, lietuvis, nepartinis, turi vidurinį išsilavinimą, 1943 metais baigė Alytaus mokytojų seminariją, dirba mokytoju vidurinėje mokykloje. Fašistų kariuomenei okupavus Lietuvos SSR, Borisas kurį laiką tarnavo Prienų policijos mokykloje kanceliarijos raštininku. Išvadavus Lietuvos SSR iš okupantų, Borisas pradėjo dirbti Alytaus aps., Merkinės vls., Ilgininkų pradinėje mokykloje mokytoju.

Užverbuotas 1945 m. rugpjūtį.

Boriso žmona yra Vanago žmonos – Vandos gera draugė, kartu mokėsi Alytaus mokytojų seminarijoje, vienoje klasėje.

Varėnos rajono MGB skyriaus viršininkas papulkininkis (Vasiljevas)

Iš A. Grušausko – Siaubo sūnaus Sigito prisiminimų

„Perkūnas ir Vėjelis kėlėsi per Nemuną ties Levūnais, o tėvas – ties Živulciške. Man pasakojo buvęs stribas Barzdaitis, jis jau pasikoręs. Sako: „Mes apsupom, šaudėm, šaudėm, bet neprisileidžia artyn. Tada atsitraukėm ir klausom – pokšt iš brauninko... Taigi jis pats nusišovė. Jam buvo nukirstos kojos. „Kai priėjom, pasakojo tas stribas, tai radom jo rankom išsikastą duobelę ir kraujo prileistą. Tai toj duobelėj, savo kraujyje, jis dokumentus sumirkė, kad negalėtų perskaityti".

Siaubas buvo su tokiu Nevėžiu...

Prisimenu tėvą, kai jis parėjo iš Panaros mūšio. Grįžo tada su partizanu Sakalu – Baltulioniu, ginklų parsinešė. Jis turėjo tokį paltelį, pasiūtą su kailiniais, tai kai nusivilko, jie buvo pilni automato kulkų. Kaip dabar prisimenu, mes, vaikai, tomis kulkelėmis vis žaidėme.

Čia vaikščiodavo enkavėdistai, kuriuos vadino Velnio tuzinu, o jiems vadovavo toks Dzenkovas..."

Ilgai šiose apylinkėse netilo Siaubui skirta daina:

Tyliai banguoja Nemunas galiūnas
Ir girios ošia tyliai, neramiai.
Tave priglaudė žalia panemunė
Ir apraudojo medžiai milžinai.

Agentė Anelė
Priėmė Samsonovas

Agentūrinis pranešimas

1947 m. lapkričio 14 d. Veisiejų valsčiaus , Kalvelių kaimo gyventoja Matulevičiūtė Daminka, Juozo d., buvo nuėjusi pas savo giminę Joną Subačių į Leipalingio valsčiaus Ricielių kaimą. Ten ji iš giminių sužinojo, kad jos brolis Antanas Matulevičius, Juozo s., slapyvardžiu Skiedra, iki šiol gaujoje ir vaikšto su ginklu, vienok visa Siaubo gauja yra stipriai sumušta, o pats vadas, slapyvardžiu Siaubas, nukautas. Kartu su juo kareivių

prie Nemuno buvo nukautas Anicetas Gavutis, Boleslovo s., slapyvardžiu Perkūnas. Iš viso 1947 metų spalio mėn. buvo nukauti 9 Siaubo gaujos banditai.

Priėmė: Veisiejų vls. MGB skyriaus vyr. operatyvinis įgaliotinis
leitenantas Samsonovas

1947 m. gruodžio 25 d. 21 val. Miciūnų kaime kautynėse su enkavėdistais žuvo Bitinas – Romas Rožukas, g. 1926 m. Veršių kaime. Taip pat žuvo trys enkavėdistai.

MGB pažymi, kad 1947 m. lapkritį Špoko partizanai ties Vilaikiais apšaudė tris kareivius topografus, kurie, metę daiktus, pabėgo. Gruodžio 11 d. irgi ties Vilaikiais buvo apšaudytas Lazdijų r. MGB skyriaus sunkvežimis. Žuvo Vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas Piotras Lazarenka, aktyvistai Adelė Stabingaitė ir Antanas Bižys. Buvo sužeistas Antanas Mikšys ir Gediminas Būdavas.

„Dainavos" partizanų apygardos „Šarūno" rinktinė
Įsakymas Nr. 2
1947 m. lapkričio 6 d.
Rikiuotės dalis

§ 1

Š.m. spalio 31 d., netikėtai užpuolus didelėms priešo pajėgoms, didvyriškai žuvo Kar. Juozapavičiaus vardo partizanų grupės vadas „Siaubas".

§ 2

Nuo š.m. spalio 31 d. Kar. Juozapavičiaus vardo grupės vadu skiriu partizaną „Skiedrą".

§ 3

Nuo š.m. spalio 31 d. Kar. Juozapavičiaus vardo grupės 1-ojo būrio vadu skiriu partizaną „Špoką".

§ 4

Nuo š.m. spalio 20 d. Juozapavičiaus vardo grupės 3-jo būrio vadu skiriu partizaną „Gruodį".

§ 5

Nuo š.m. spalio 20 d. Mindaugo vardo grupės 3-jo būrio vadu skiriu partizaną „Žilvitį".

§ 6

Š.m. spalio 31 d., netikėtai užpuolus, žuvo Juozapavičiaus vardo partizanų grupės 1 būrio 2 skyriaus vadas „Perkūnas" ir kovotojai „Savanoris" ir „Milžinas".

§ 7

Nuo š.m. spalio 31 d. Kar. Juozapavičius vardo grupės 1-ojo būrio 2-jo skyriaus vadu skiriu partizaną „Medinį".

§ 8

Š.m. lapkričio 5 d. mūšyje su NKVD didvyriškai žuvo LDK Vytenio grupės 3-jo būrio vadas „Kanapynas" ir kovotojas „Erdžius".

§ 9

Nuo š,m. lapkričio 5 d. LDK Vytenio vardo grupės 3-jo būrio vadu skiriu partizaną „Paukštį".

§ 10

Spalio 14 d. mūšyje su NKVD didvyriškai žuvo Kar. Juozapavičiaus grupės 2-jo būrio kovotojai „Kietis" ir „Krienas".

§ 11

š.m. spalio 12 d. dėl neatsargumo nusišovė Kar. Juozapavičiaus grupės 3-jo būrio kovotojas „Liūtas".

§ 12

Partizaną „Špoką", „Jokerį" ir „Narsuolį" pervedu iš Kar. Juozapavičiaus grupės 3-jo būrio į tos pačios grupės 1-jį būrį.

§ 13

Į Mindaugo vardo partizanų grupės 3-jį būrį priimtas naujas kovotojas „Vijurkas"

Rinktinės vadas (Kariūnas)
Štabo viršininkas (Diemedis)

Skiedra

Agentas Aras

Iš agentūrinio pranešimo [90]

priėmė Bogomolovas
1948 m. vasario 19 d.

1948 m. vasario 19 d. pas šaltinį atėjo Onciškių kaimo gyventoja Jonuškienė ir paprašė vaistų nuo skrandžio opos. Pasakojo, kad ji iš partizano Smauglio girdėjusi, jog Gervėnų kaimo gyventojas Cibulskas išdavęs Diemedžio bunkerį. Sakiusi, kad neseniai kažkas pranešė MGB, jog pas juos yra bunkeris. Atėjo kariuomenė, viską išvertė, bet bunkerio nerado, o jame tuo metu buvo keli partizanai.

Ji pasakojo, kad vis daugiau vyrų išeina į miškus. Neseniai išėjo Tarasevičiai. Partizanai veikia labai drąsiai. Žuvus Siaubui, vadu paskirtas Skiedra. 1947 m. lapkritį ji pati mačiusi, kaip jų kaimo miškelyje, vadinamam Pušynėliu, susirinko daug partizanų. Skiedra jiems pasakė kalbą.

Jonuškienė taip pat pasakojo, kad 1947 m. gruodį iš Kauno čia atvyko partizanų pogrindžio atstovas Rimvydas. Jis tikrino partizanų veiklą ir davė naujų nurodymų...

Lazdijų r. MGB skyriaus viršininko papulkininkio Aleksejevo 1950 metų spalio 17 dienos nutarime rašoma, kad 1940 metų spalio 17 dieną Antanas Matulevičius, Juozo s., g. 1916 metais Kalvelių kaime, atleistas iš pasienio policijos, ją likvidavus, organizavo Veisiejų valsčiaus gyventojų, antisovietiškai nusiteikusių asmenų grupę ir 1940 metais spalio 18 dieną su dvylika žmonių perėjo valstybės sieną iš SSSR į Lenkiją.

Lenkijos teritorijoje jie vokiečių pasieniečių buvo sulaikyti ir perduoti sovietams: Matulevičius, Drazdauskas, Rėkus, Bubnelis, Valenta ir kiti. Spalio 23 dieną sovietai

juos areštavo. „Tardymo byla, kaltinant aukščiau išvardintus asmenis pagal RSFSR BK „a" 58-1 str., buvo baigta 1941 metų gegužės 31 dieną ir kaltinamieji uždaryti Kauno kalėjime," – rašo MGB. Bet prasidėjus karui jie buvo išlaisvinti. Sugrįžus rusams, MGB pradėjo jų ieškoti ir nustatė, kad Antanas Matulevičius išėjo į partizanus ir turėjo Skiedros slapyvardį. Žuvo 1948 m. birželio 3 dieną. Partizanaudamas žuvo ir Antanas Drazdauskas, slapyvardis Ilgis (1948 06 23), Jonas Šimoniutis – Gediminas 1949 metais spalio 23 dieną buvo suimtas. Kiti „nusikaltėliai" areštuoti, bet kai kurių MGB vis nesuranda.[91]

1948 m. vasario 24 d. pagal agento Drugio – Rybinsko slaptą pranešimą MGB kariuomenė krėtė Mižonių kaimą. Žuvo Bombonešis – Vytautas Barbatavičius, g. 1928 m. Kudrėnų kaime. 1948 m. kovo 2 d. agentui Drugiui informavus buvo suimta Marytė Mikelionytė, g. 1929 m. Vilkiautinio kaime, turėjusi Gegužės slapyvardį, gyvenusi Savanorių kaime, buvusi Jokerio ryšininkė.[92]

Aktas [93]

1948 m. balandžio 18 d.Radžiūnai

(Ištrauka)

Seirijų MGB kariuomenė Radžiūnų miške (2706) rado bunkerį, kuriame pasidavė partizanas Barsukas – Jonas Česiūnas, g. 1925 m. Kėdainių vls. Lapių kaime. Jis sakėsi buvęs išvežtas į Prūsiją, o, baigiantis karui, į karo belaisvių stovyklą Gardine, iš kur bėgo į namus ir susitiko su Vanago partizanais. Pas juos ir pasiliko. Su 67 partizanais dalyvavo Merkinės puolime. 1946 žiemą vėl bėgo į namus, bet sutikęs Siaubo partizanus, pasiliko pas juos. Siaubas jį pasiuntė į Grikio būrį, kuris veikė Dzirmiškės miške. Ten buvo partizanai: Grikis, Smilga, Pomidoras, Bastūnas, Žiedas, Žilvitis, Paukštis. Barsukas su Smilga slėpėsi viename bunkeryje, kurį balandžio 19 d. išdavė. Iš Tolkūnų kaime Juozo Biliaus žemėje įrengto bunkerio besipriešinantis MGB kariuomenei Smilga buvo paimtas gyvas. Barsukas parodė bunkerį Obelijos miške ir Valvonio sodyboje bei kitur. Iš viso – 4.

Iš Smilgos parodymų

Alytus1948 m. balandžio 19 d.

„Aš buvau suimtas 1948 m. balandžio 19 d., maždaug 12 val., specialiai įrengtoje slėptuvėje, esančioje Miroslavo vls., Tolkūnų k., gyventojo Juozo Biliaus žemėje.

Nenorėdamas pasiduoti, du kartus iššoviau iš nagano ir 4 kartus iš šautuvo. Kareiviai metė į bunkerį granatą, kuri prie bunkerio įėjimo sprogo. Matydamas savo pasipriešinimo beviltiškumą, pasidaviau.

(...)

1946 m. kovo 15 d. aš kartu su savo vyresniu broliu Vaclovu Dumbliausku įstojau į

ginkluotą gaują. Jis buvo nukautas 1947 m. žiemą Talokio kaime. Juozapavičiaus gaujai, į kurią įstojome, tada vadovavo Bronius Bieliauskas – Tigras, nukautas 1946 m. pavasarį, žuvus Tigrui, būriui vadovavo Vladas Buzūnas – Gintaras iš Dzirmiškės k., nukautas 1947 m. rudenį Radžiūnų k. per kariuomenės operaciją, kartu su Pranu Švedkausku – Bitinu iš Balkasodžio k., abu nukauti Babarsko sodyboje. Stasys Petkus – Dagys iš Mankūnų k., žuvo 1947 m. pavasarį Krikštonių kaime. Pranas Sidaras – Paukštis iš Mankūnų k., žuvo 1948 m. sausį Dzirmiškės miške. Su juo kartu tada buvau aš, jo brolis Bronius Sidaras – Žiedas ir Aleksas Sidaras – Briedis iš Milastonių kaimo. Antanas Kavaliauskas – Žvirblis iš Mankūnų k., nukautas 1946 m. Seiliūnų kaime, Juozas Kavaliauskas – Rūta iš Balkasodžio k., nukautas 1947 m. Krikšonių kaime prie Nemuno. Partizanai slapyvardžiu Daktaras, apie 30 metų, pagal specialybę daktaras, gydydavo sergančius, nukautas 1947 m. pavasarį Seirijočių kaime, slapyvardžiu Grikis, nukautas 1947 m. Dzirmiškės miške. Barsukas 1947 m. gruodį kartu su manim perėjo iš Juozapavičiaus grupės į Kęstučio, o mano brolis Vaclovas Dumbliauskas – Pomidoras buvo nukautas 1947 m. gruodžio 8 d. Tolkūnų kaime kartu su Antanu Labučiu – Žilvičiu iš Likiškėlio k. ir Vytautu Urbonu – Giriniu irgi iš Likiškėlio k.

Kadangi Juozapavičiaus grupė turėjo didelių nuostolių, aš su broliu ir Barsuku perėjau į Kęstučio grupę.

Aš žinau, kad Dzirmiškės miške yra banditų bunkeris, kuriame slėpėsi Bronius Sidaras – Žiedas, jo pusbrolis Aleksas Sidaras – Briedis. Bunkeris netoli didelės pušies.

Obelijos miške yra bunkeris, kuriame buvo šautuvų, jame slėpiausi aš, mano brolis ir kiti, dabar jame yra šovinių ir kai kurių ginklų.

Radžiūnų miške yra bunkeris, kuriame paslėpti šautuvai ir rusiškas lengvasis kulkosvaidis (su dviem diskais). Šis bunkeris yra netoli Radžiūnų k. gyventojo Babarsko sodybos.

1947 m. rudenį aš su broliu Vaclovu Dumbliausku – Pomidoru ir Juozu Matulevičiumi – Žilvičiu šį bunkerį įrengėme Tolkūnų k. gyventojo Juozo Biliaus laukuose, ten aš ir buvau suimtas.

1952 m. šiam Juozapavičiaus būriui vadovavo Petras Simanavičius – Ąžuolas iš Obelijos kaimo, kuris 1951 m. sausį buvo suimtas ir nuteistas sušaudyti. Būryje, be aukščiau išvardytų partizanų, dar buvo: Alfonsas Jakucevičius – Dūmas iš Balkasodžio kaimo ir Vladas Sinkevičius – Žaibas iš Balkasodžio k., abu kartu žuvo 1949 m. pabaigoje ar 1950 m. pradžioje MGB karinės operacijos metu, Alfonsas Laibinis – Audra iš Buckūnų k., nukautas 1949 m.

1948 m. balandžio 29 d. Kudrėnų kaime Skiedros būrio partizanai apšaudė 37-ojo šaulių pulko sunkvežimį. Nukovė jefreitorių, sužeidė seržantą ir du eilinius kareivius. Apšaudant buvo pataikyta į mašinoje esančią statinę su benzinu. Kareiviai išsigandę išlakstė, o sunkvežimis sudegė.

Iš informatoriaus Les (Miškas)* 1948 m. gegužės 4 d. pranešimo emgėbistams Abrasimovui ir Nikonovui.

Pagal anksčiau duotą užduotį šaltinis Les pranešė, kad jis 1948 m. balandžio 21 d., važiuodamas iš savo namų Margų kaime į Merkinę, matė maždaug 100 partizanų, einančių keliu Barzdžiūnai–Margai. Dienos metu, apie 16-17 val., viena grupė ėjo rikiuote, o kita pakrikusi. Drapaliuose pabuvę pusantros–dvi valandas, nuėjo Seirijų–Leipalingio plento kryptimi. Iš Platukevičiūtės jis sužinojęs, nors ir pats girdėjęs šaudant, kad partizanai užpuolę mašiną. Šaltinis sistemingai stebėdamas nustatė, kad partizanai Mikelionis, Liesionis ir Pavolas aplanko tėvus ir dažnai pasirodo Drapalių, Zasčiūniškės ir Cimaniūnų kaimuose bei Žaliamiškio miške. Drapalių kaime gyvena buožės Jonas Stasiulionis ir Antanas Jurgelionis, jie turi po 30 ha žemės, pas juos ir lankosi partizanai. Gegužės 3 d. ten buvo atėję gal 60 partizanų.

Informatorius Lenis 1948 m. gegužės 5 d. pranešė Abrasimovui ir Nikonovui, kad jis balandžio 23 d. 18 val., grįždamas iš Druskininkų, matė Žaliamiškyje už medžių užsiglaudusius Gintarą – Juozą Janulevičių ir Kibirkštį – Juozą Mikelionį. Lenis sako, kad Kibirkštis, Gintaras ir Žuravlis lankosi Cimaniūnų kaime pas buožę Antaną Dobrovolską, kuris yra jų ryšininkas.

1948 m. gegužės 8 d. 34 š.p. 6 š.k. ir 562 OSB 1 kuopos kareiviai ir stribų batalionas pradėjo krėsti Drapalių (0690), Cimaniūnų (0692) ir Zasčiūniškės (0692) kaimus. Grupė stribų, vadovaujamų Gavrilovo, Drapalių kaimo gyventojos Mackevičienės namuose aptiko 2 partizanus, kurie atidengė į juos ugnį.

Žuvo Kibirkštis – Petras Mikelionis, g. 1928 m. Drapalių k.

Kitas partizanas neatpažintas. Namas sudegė.

1948 m. rugsėjo 27 d. Cimaniūnų kaime žuvo I būrio vadas Medinis – Juozas Aleksonis, g. 1917 m. Kaziulių kaime. Pas jį MGB surado Vytenio grupės žuvusių partizanų sąrašą.

Iš Dainavos apygardos vado partizanų kautynių dienoraščio

Šarūno rinktinė [94]

Sausio 7 d. Leipalingio miestelyje sučiuptas mokyklos vedėjas komunistas Petras Račkauskas ir Partizanų karo lauko teismo sušaudytas.

Sausio 21 d. partizanas Jazminas dienos metu įsiveržė į Leipalingio kooperatyvą, sužeidė pirmininką ir jo žmoną, kurie buvo ginkluoti pistoletais.

Sausio 23 d. Miroslavo vls. Mankūnų k. partizanai Paukštis, Grikis, Šarūnas, Žiedas, Kerštas ir Briedis važiuodami susidūrė su 19 enkavėdistų, per susišaudymą nė iš vienos pusės aukų nebuvo.

Sausio 24 d. per neatsargumą susižeidė iš nagano partizanas Sklandytuvas.

** Agentas Les – Gastonas Platukevičius, g. 1917 m. Margų k., užverbuotas, 1945 m. enkavėdistų sudarytame partizanų sąraše jo slapyvardis „Titnagas".*

Sausio 29 d. Leipalingio vls. Mižonių k. 13 enkavėdistų užpuolė Klajūną, Jokerį ir Narsuolį, partizanai pametė pistoletą.

Vasario 1 d. į Leipalingio mst. naktį įsiveržė partizanai Jazminas, Gintaras, Bombonešis ir Snaiperis, kurie paėmė į nelaisvę Lazdijų aps. Finansų skyriaus vedėją Juozą Želionį ir inspektorių Vytautą Valaitį, abu nuginklavę.

Vasario 1 d. Merkinės–Ryliškių kelyje, Samūniškio miške, partizanas Balandis nukovė Ryliškių valsčiaus stribą.

Vasario 3 d. partizanas Nemunėlis Druskininkų m. nukovė Druskininkų miškininką vyresn. leitenantą Debarovą ir partizanų reikalams konfiskavo 650 rublių.

Vasario 4 d. į Leipalingio mst. įsiveržė partizanai Bombonešis, Snaiperis, Kibirkštis ir apšaudė pastatą, kuriame buvo stribų, sužeidė stribą.

Vasario 5 d. Kapčiamiesčio vls., Macevičų k. pro langą buvo nukautas Makauskas, atrodo, kad tai padarė lenkų partizanai.

Vasario 6 d. Merkinės mst. Partizanai Balandis, Bombonešis, Snaiperis ir Nemunėlis įsiveržė į miestelį ir susidūrė su rusų patruliais. Partizanų aukų nebuvo.

Vasario 6 d. Leipalingio vls., Ricielių k. stribai ir enkavėdistai darė kratą ir sužeidė Julę Eidukevičiūtę.

Vasario 9 d. Merkinės vls., Kibyšių k. rusai apšaudė partizaną Balandį, o Balandis nukovė puskarininkį ir pasitraukė. Priešui atiteko rusiškas kulkosvaidis.

Vasario 10 d. Leipalingio vls., Baltašiškės k. partizanai Nemunėlis, Jazminas ir Sklandytuvas nukovė šnipus, Druskininkų mieste – žydę ir rusę.

Vasario 10 d. Kapčiamiesčio vls., Kalvių k. enkavėdistai apšaudė partizanus Raketą, Pakarklį ir Mišką. Per mūšį žuvo partizanas Raketa, sužeistas Pakarklis, nukautos dvi merginos ir sužeisti trys vyrai.

Vasario 13 d. Leipalingio vls., Dulgininkų k. partizanai Tūzas ir Liūtas pateko į pasalą, žuvo Liūtas.

Vasario 14 d. Kapčiamiesčio vls., Macevičių k. su enkavėdistais susidūrė 3 lenkų partizanai, visi trys žuvo.

Vasario mėn. į Leipalingio mst. dienos metu įsiveržė partizanai Bombonešis ir Žilvitis ir paėmė į nelaisvę MGB jaun. leitenantą Juozą Ragelį, kuris Partizanų karo lauko teismo nuosprendžiu sušaudytas, iš jo paimtas naganas.

Vasario 18 d. enkevėdistai užpuolė partizanus Paukštį, Žilvitį, Žiedą, Grikį, Šarūną ir Smilgą. Žuvo partizanai Paukštis ir Žilvitis, sužeisti Smilga ir Žiedas.

Vasario 20 d. Seirijų m. dienos metu partizanas Jazminas nušovė ginkluotą Seirijų valsčiaus pirmininką Vladą Andriulevičų.

Vasario 24 d. Leipalingio vls., Mižonių k. partizanai Bombonešis ir kiti susidūrė su rusais. Žuvo Bombonešis, priešo nuostoliai nežinomi.

Vasario 25 d. Krikštonių k. partizanai Pakalnis ir Žvalgas susidūrė su 30 rusų, abu partizanai žuvo.

Vasario 29 d. į Seirijų m. įsiveržė Nemunėlis, Jazminas, Jūrininkas ir Kranklys, paėmė į nelaisvę stribą Vaclovą Lukoševičių, kurį Partizanų karo lauko teismas nuteisė sušaudyti, paimtas pistoletas.

Per sausio ir vasario laikotarpį rinktinės vado įsakymu į partizanų eiles priimta 37 nauji nariai. Šarūno rinktinės aktyvūs veiksmai Seirijuose ir Leipalingyje sukėlė priešo paniką, ypatingai Leipalingyje. Už Leipalingio mst. ribų stribai retai ir labai nenoriai pasirodo, Leipalingio mst. patruliuoja naktį.

Šarūno rinktinės partizanai savo didvyriškais veiksmais jau seniai pirmauja visoje apygardoje.

Apygardos vadas Vanagas

Karininko Juozapavičiaus grupės vadas Špokas

Šarūno rinktinė
Įsakymas Nr. 21
1948 m. lapkričio mėn. 6 d.

§ 1

Nuo š.m. lapkričio mėn. 2 d. Šarūno Rinktinės štabo adjutantą Klajūną iš pareigų atleidžiu ir skiriu kar. Juozapavičiaus grupės vado pavaduotoju, palikdamas kartu ir partizano Siaubo būrio vado pareigas.

§ 2

Nuo š.m. lapkričio mėn. 2 d. Šarūno rinktinės štabo adjutantu skiriu partizaną Papartį (Kar. Juozapavičiaus grupė).

Kariūnas Diemedis
Rinktinės vadas Štabo viršininkas
(Dokumentų kalba netaisyta)

Agentas „Kazimieraitis" enkagėbistams pranešė, kad Žaliamiškio miške, ties Leipalingio– Merkinės valsčių riba, netoli Ricielių kaimo gyventojo Antano Gaidžio sodybos yra palapinė, kurioje slepiasi Klevas – Petras Videika iš Navikų k. ir Jazminas – Česlovas Kristapavičius iš Liepalingio, su jais drauge yra Danutė Gaidytė. Šį pranešimą patikrino informatoriai Jegorov ir Dub. 1949 m. balandžio 14 d. partizanų stovyklą apsupo kariuomenė. Per susišaudymą žuvo Jazminas ir mokytoja Eleonora Videikaitė, g. 1931 m. Navikų k., buvo sužeista Danutė Gaidytė, g. 1931 m. Ricielių k., o Klevas pasitraukė.

Pasakoja D. Gaidytė

„Aš tuo metu mokiausi Alytaus gimnazijoje. Pirmiausia mokiausi Leipalingyje, paskui Druskininkuose ir galiausiai Alytuje. Kai mano brolis buvo areštuotas, tai mane enkavėdistai vis tardė: „Pasakyk, mes tau nieko nedarysime ir tu galėsi mokytis toliau". Aš tai papasakojau mokyklos direktoriui. Jis man ir sako: „Žinai, vaikeli, geriau palik Druskininkus". Tada persikėliau į Alytaus gimnaziją, bet ten mokiausi neilgai: du ar tris mėnesius? „Tavęs, vaikeli, ieško" – taip man pranešė auklėtojas. Aš pėsčia parėjau iš

Alytaus į namus. O tada buvo pats vežimas žmonių Sibiran. Ką daryti? Su Klevo seserim Lione išėjome į mišką pas partizanus. Žaliamiškyje buvo palapinė, padaryta iš medžių, o šalia jos – bunkeris. Prisimenu, kai atbėgęs žmogus pranešė mums: „Rusai!" Gal prasidėjo ablavos, o gal kas ir išdavė? Partizanas Bajoras mums sako „Mergaitės, jūs bėkite į vieną pusę, o mes – į kitą". Galvojo, kad juos nuo mūsų nuvilios. Bet jie ėmė vytis mus. Mes palindome po tokia eglaite, susiglaudėme ir matome, kad stovi netoli kareivis ir savo aziatiškom akim žiūri į mus. Ir nieko nesakęs: nei „stoj", nei „ruki verch", staiga patraukė iš automato . Lionę nušovė, o mane sužeidė, man tik karšta pasidarė ir apalpau. Tada žuvo ir vienas partizanas Vaiduoklis – Česlovas Kristapavičius. Iš Leipalingio. Iš Guobinių kaimo atvažiavo su vežimais pavaryti žmonės, mane įkėlė į vieną vežimą, o tą mergaitę su žuvusiu partizanu – į kitą, ir, pagalvokite, juos abu išniekintus vežė į Merkinę ir ten gatvėje paguldė. Mane nuvežę uždarė rūsyje. Prisimenu , kaip toks stribas mane spardė ir rėkė: „Kur bunkeriai?" Paskui, truputį apibintavę mano žaizdas, nuvežė į Alytaus ligoninę, kur gydytojas Kudirka padarė operaciją. Po kiek laiko leido mano tėvui parsivežti mane į namus. Kai pasveikau, vėl padėjau partizanams: iš tokio Panaros Lipavičiaus parnešiau partizanams šovinių. Kartą beeinančią iš Liškiavos mane sulaikė rusai, uždėjo antrankius, nuvežė į Leipalingį, paskui į Marijampolę, dar vėliau į Vilnių, kur mane nuteisė Karinis tribunolas 25-riems metams lagerio ir išvežė į Irkutską..."

Pagal agento Veter (Vėjas) duomenis enkavėdistai 1949 m. gegužės 12 d. Mankūnėlių k. gyventojo Albino Vaičiulio kluone surado bunkerį, kuriame slėpėsi trys partizanai: Kerštas – Valeras Jakutavičius, g. 1916 m. Balkasodžio k., Vyturys – Vytautas Šebonis, g. 1930 m. Mankūnėlių k. ir Šarūnas – Jonas Jankeliūnas, g. 1927 m. Onciškių k. Visi trys žuvo.

Karininko Juozapavičiaus grupės partizanų bunkeriai [95] *(1946–1948 metais)*

(Pagal Klajūno 1950 metų parodymus MGB)

1. Cijūniškės miške buvo Diemedžio štabo bunkeris. Prižiūrėjo žmogus be rankos. (1948 m.)

2. Diemedžio bunkeris Ginčionių kaime pas Kavaliauskienę.

3. Diemedžio rinktinės štabo bunkeris 1948 m. buvo Živulciškės miške.

4. Kudrėnų kaime, netoli Marytės Slidziauskaitės namų, po malkomis įsirengė bunkerį partizanai Karvelis, Vaiduoklis – Česius Kristanavičius ir Genys. Jame slėpėsi Klajūnas su Rimvydu – Jurgiu Krikščiūnu, Kalvaičiu ir kitais. Tilpo 6 žmonės.

5. Ročkių kaime, bunkeryje pas Jakubauską, 1949 m. žiemą slėpėsi ir gydėsi partizanai Rimvydas ir Kalvaitis, vienas buvo sužeistas į ranką, kitas – į koją.

6. Rusonių kaime, pas Domicelę Varnelytę, 1946 m. įsirengė bunkerį partizanai Jokeris ir Vėtra – Alfonsas Tumosa. Bunkeris įrengtas po Rusonių bažnytėlės altoriumi. Vėtra žuvo D. Varnelytės namuose 1947 m. rugpjūtį.

7. Raudonikių kaime, Budreikienės namuose, bunkeryje slėpėsi partizanas Sukilėlis – Juozas Stravinskas.

8. Miciūnų kaime, miške už 500 m nuo Lipavičiaus namų, 1948 m. įsirengė bunkerį Jokeris, Snaiperis ir Tigras.

9. Paseirės kaime, prie Juozo Mulerčiko sodybos, krūmuose vieną bunkerį 1948 m. pavasarį įsirengė Špokas su Narsuoliu, kitą – Špokas, Narsuolis ir Švedrys. Šiame bunkeryje slėpėsi Rimvydas ir Kalvaitis.

10. Pas Miciūnų kaimo gyventoją Jarmalą 1948 m. rudenį įsirengė bunkerį Jokeris ir Snaiperis.

11. Jovaišių kaime, pas Andrių Bielevičių 1947 m. rudenį Jokeris įsirengė bunkerį kluone po malkomis. 1948 m. rudenį A. Bielevičių partizanai apdovanojo Geradarystės juostele.

12. Jovaišių kaime, Vailionio kluono palėpėje, įrengtas bunkeris, kuriame slėpėsi partizanai Ilgis, Bedalis, Artojas, Jokeris ir Klajūnas. Vailionio laukuose 1948 m. buvo įrengti du bunkeriai, kuriuose slėpėsi Jokeris, Špokas, Švedrys ir Narsuolis.

13. Paseirės kaimo gyventojai Vladas ir Bolesius Lekavičiai savo ūkyje turėjo bunkerį, kuriame 1945-1947 metais slėpėsi vokiečių kareiviai.

14. Gervėnų kaime, Diemedžio tėvo sodyboje, 1947 m. buvo trys partizanų bunkeriai.

15. Jovaišių kaime, Antano Raselio žemėje, už trijų šimtų metrų nuo ūkio, nedideliame miškelyje, 1947 m. pastatė bunkerį Jokeris ir Vėtra, jame 1949 m. slėpėsi Rimvydas, Balandis, Žvejys, Žiedas ir Jūra.

16. Miške prie Mižonių kaimo yra sandėlys su šaudmenimis. Špoko žodžiais, šiame bunkeryje yra apie du vežimus šaudmenų. 1948 m. šiuos šaudmenis apžiūrėjo Špokas, Jokeris, Narsuolis ir Švedrys.

17. Miciūnų miške yra 1948 m. partizanų iškastas bunkeris, kuriame ne kartą slėpėsi Jokeris su Snaiperiu. O vienas vokiečių lengvasis kulkosvaidis mano paskandintas griovyje prie Vilko ežero, netoli Rusonių kaimo.

Iš Perleto žodžių žinoma, kad Skiedra Gailiūnų ežere paskandino šešis šautuvus.

18. Ročkių kaime, Juozo Radzevičiaus kluone, yra bunkeris, kuriame 1948–1949 metų žiemą slėpėsi Sakalas, Skroblas – Antanas Misiūnas, Pabėgėlis – Antanas Majauskas, Vanagėlis – Pranas Majauskas.

19. Ročkių kaime, Giršaus kluone, 1947 m. įrengtas bunkeris, kuriame 1947 m. žiemą slėpėsi Klajūnas, Plienas – Pranas Vailionis, Varnas – Pranas Vailionis ir Miškinis – Mečislovas Dainauskas.

20. Žvirgždės kaime, Glatkauskienės ūkyje, esančiame prie pat Cijūniškės miško, yra bunkeris, kuriame 1946 m. slėpėsi Diemedis, Gervė, Žvaigždė, Kranklys ir Klajūnas.

21. Bukaučiznos kaime, Antano Muliuolio ūkyje, yra bunkeris, kuriame slėpėsi Sakalas, Kariūnas, Gegužis, Aidas ir Diemedis. Ten iš Kariūno krepšio dingo 100 rublių. Pasirodo, paėmė Muliuolionio vaikas, landžiodamas į bunkerį.

22. Snaigupės k. Vaisieta žino Kazimieraičio archyvą.

1949 m. rugpjūčio 20 d.

Kar. Juozapavičiaus Tėvūnijai

Įsakymas Nr. 1

§ 1

P. Rytui, 1949 m. birželio mėn. 1 d. įstojusiam į p. eiles, nuo š.m. rugpjūčio 1 d. suteikti p. eilinio laipsnį.

§ 2

P. Trispalviui, 1949 m. birželio mėn. 1 d. įstojusiam į p. eiles, nuo š.m. rugpjūčio mėn. 1 d. suteikti p. eilinio laipsnį.

§ 3

P. Ąžuolui, 1949 m. birželio mėn. 1 d. įstojusiam į p. eiles, nuo š.m. rugpjūčio mėn. 1 d. suteikti p. eilinio laipsnį.

§ 4

P. Medeliui, 1949 m. birželio mėn. 4 d. įstojusiam į p. eiles, nuo š.m. rugpjūčio mėn. 4 d. suteikti p. eilinio laipsnį.

§ 5

P. Siaubo būrio 1-mo skyriaus p. Gruodį š.m. rugpjūčio 10 d. skiriu Siaubo būrio skyriaus visuomenininku. Kartu pavedu l.e. ir II-ojo skyriaus visuomenininko pareigas.

§ 6

III-čio būrio p. Arą nuo š.m. rugpjūčio 10 d. skiriu III-čio būrio visuomenininku.

§ 7

II-ro būrio 1-mo skyriaus vadą Rambyną nuo š.m. rugpjūčio mėn. 10 d. skiriu II-ro būrio I-mo skyriaus visuomenininku. Kartu pavedu ir II-ro skyriaus visuomenininko pareigas.

§ 8

III-čio būrio p. Pabėgėlį nuo š.m. rugpjūčio mėn. 10 d. skiriu II-čio būrio ūkvedžiu.

§ 9

P. Siaubo būrio I-mo skyriaus p. Perletą nuo š.m. rugpjūčio mėn. 10 d. skiriu p. Siaubo būrio I-mo skyriaus ūkvedžiu.

§ 10

P. Siaubo II skyriaus p. Bajorą nuo rugpjūčio mėn. 10 d. skiriu p. Siaubo būrio II-ro skyriaus ūkvedžiu.

§ 11

P. Siaubo būrio I-mo skyriaus p. Tigrą nuo š.m. rugpjūčio mėn. 10 d. skiriu to paties skyriaus II-ros dalies vadu.

Špokas — Tėvūnijos Vadas

Medelis — Tėvūnijos Štabo Viršininkas

Karininko Juozapavičiaus grupė

Vadas: Špokas

***I (Siaubo) būrio** partizanai* (1949 m.)

Būrio vadas: Jokeris – Antanas Stravinskas, g. 1922 m. Jovaišių k.

I skyrius

1. Sk. Vadas Snaiperis – Vytautas Žuravlis, g. 1926 m. Cimaniūnų k.
2. Švedrys – Anastazas Kaknevičius, g. Šadžiūnų k.
3. Tigras – Bronius Polockas, g. 1925 m. Baltašiškės k.
4. Perletas – Vladas Potelis, g. 1912 m. Snaigupės k.
5. Rytas – Antanas Stonkus, g. 1932 m. Gailiūnų k.
6. Narsuolis – Boleslovas Vailionis, g. 1922 m. Jovaišių k.
7. Gruodis – Pranas Valentukevičius, g. 1926 m. Liškiavos k.
8. Klevas – Petras Videika, g. 1930 m. Navikų k.

Veikimo zona – Snaigupės, Baltašiškės, Mižonių, Jovaišių, Savanorių ir kt. kaimai.

II skyrius

1. Sk. Vadas Karvelis – Jonas Radziukynas, g. 1927 m. Kudrėnų k.
2. Neris – Vladas Amšiejus, g. 1925 m. Žeimių k.
3. Linas – Juozas Juškevičius, g. 1927 m. Panemunės k.
4. Kęstutis – Albertas Kėkštas, g. 1925 m. Naujojoje Vilnioje.
5. Ąžuolas – Jonas Milišauskas, g. 1927 m. Biržų apskr., Smilgių k.
6. Našlaitis – Antanas Mockevičius, g. 1929 m. Drapalių k.
7. Vėtra – Juozas Mockevičius, g. 1930 m. Drapalių k.
8. Berželis – Petras Rudys, g. 1924 m. Žeimių k.
9. Bajoras – Vladas Sapiega, g. 1904 m. Drapalių k.
10. Trispalvis – Vytautas Videika, g. 1932 m. Navikų k.

Veikė Cimaniūnų, Panemunės, Drapulių, Živulciškės ir kt. kaimuose.

Žalia eglaite ir galinga,
Tave vadinsiu močiute.
Apgink ir mus nuo pikto priešo,
Paslėpk po žalia šakele...

Eglė [96]

1949 m. kovo 9 d Druskininkuose, MGB konspiraciniame bute, majoras Trusovas, leitenantas Renkauskas* ir vyresn. leitenantas Šepilovas gavo slaptą informaciją apie partizanus. Agentė Eglė sausio 1 d. buvo Krikštonių kaime pas savo dėdę, kuriam 60 metų. Ji

** Jonas Renkauskas vadovavo 1949 metais sunaikinant Siaubo partizanų būrį. Jo 1950 m. sausio 1 d. atestacijoje, pasirašytoje Lazdijų apskr. MGB skyriaus viršininko papulkininkio Aleksejevo, pažymėta: „Drg. Renkauskas agentūrinį-operatyvinį darbą išmano, su agentūra dirbti moka, sprendimus priima teisingai. Per šį laiką užimamose pareigose pasirodė iš teigiamos pusės. Jis rengia agentūrinę bylą „Nedobityje". Užvedė 3 bylas-formuliarus, iš kurių 2 realizuotos, įvykdė 2 vertingus verbavimus.*

paprašė dėdės sūnų Vytautą, kad jis suvestų su Diemedžiu, kadangi norinti jam atiduoti šovinių. Vytautas žinąs, kad Diemedis su savo partizanais dabar yra Drapaliuose. Į ten važiuodamas, užsukęs pas ryšininkę, Živulciškės miško eigulę Varževičienę.

Pagal jo gautus duomenis ir jam vadovaujant buvo įvykdyta eilė čekistinių karinių operacijų, kurių metu buvo nukauta 12 banditų ir trys paimti gyvi.

Jis gavo ir apiformino medžiagą 4 aktyvių ryšininkų ir rėmėjų areštui. Drg. Renkauskas nepakankamai moka rašyti rusų kalba ir per mažai dirba, kad pagilintų savo žinias.

Nuo 1950 m. liepos iki 1952 m. spalio vyresn. leitenantas J. Renkauskas dirbo Veisiejų r. MGB skyriaus viršininko majoro Perepalovo pavaduotoju. Čia dirbdamas, kaip rašo Perepalovas, užverbavo 6 agentus, areštavo nemažai nacionalistinės gaujos ryšininkų ir rėmėjų. 1959 m. jis jau Utenos r. „Saldutiškio" kolchozo pirmininkas. Vėliau dirbo pasų „stale" Vilniuje.

Po valandos, iš tikrųjų dvejomis rogėmis atvažiavo partizanai Diemedis, Gražvydas, Smauglys, Aras, Rimvydas ir dar keli nepažįstami. Eglė Diemedžiui perdavė 65 automato šovinius. Kai Diemedis paklausė, iš kur juos ėmusi, ji atsakė, kad paliko vyras, kuris dabar sėdi kalėjime. Diemedis dar paklausė, kodėl ji, važiuodama pro Jurgelionio trobą, kai jai partizanai beldė į langą, nesustojusi. Eglė atsakė, kad negirdėjusi. Iš tikrųjų ji girdėjo, tik nežinojo, kas beldžia.

Charakterizuodama partizanus, Eglė sakė, kad Rimvydo pavardės nežinanti. Jis pats aukšto ūgio, brunetas, su akiniais ir pagal užimamas pareigas esąs aukščiau už Diemedį.

Sausio 16 d. šaltinis vėl lankėsi pas dėdę Krikštonyse, kur susitiko su Diemedžiu, Špoku, Rimvydu ir 12 partizanų. Diemedis jau sakęs, kad sausio 20 d. 9 val. Varžaitienės troboje Rimvydas ves pasitarimą, prašė ir ją dalyvauti ir atvežti spirito. Tas pasitarimas įvyko. MGB pastebi, kad š.m. sausio 19 d. šaltinis to pranešti negalėjęs, kadangi operatyvinis darbuotojas, su kuriuo šaltinis palaiko ryšį, buvo išvykęs, o per sąlyginį susitarimą negalėjo susisiekti su MGB.

Kai vasario 23 d. Eglė važiavo per Živulciškės mišką, sutiko važiuojančius Diemedį, Rimvydą, Gražvydą ir dar keturis partizanus. Diemedis jos paklausė, kodėl nebuvusi pasitarime, Eglė sakiusi, kad pabijojusi, ir partizanai nuvažiavę Krikštonių link.

Kovo 3 d. ji gavusi iš Rimvydo per nepažįstamą berniuką raštelį su parašu „Miškas", kuriame Rimvydas prašo parūpinti spirito. Pasak emgėbistų, šaltinis tvirtina, jog Diemedis su Rimvydu slepiasi bunkeriuose Živulciškės miške. MGB duoda Eglei užduotį 1949 m. kovo 9 d. vėl nuvykti pas dėdę, per Vytautą susitikti su Diemedžiu ir Rimvydu ir įteikti jiems spirito, ypač išsiaiškinti apie Rimvydą, nustatyti bunkerių vietas ir užmegzti glaudesnius ryšius su Varževičiene. Kovo 10 d. emgėbistai numato susitikti su Egle ir priklausomai nuo jos gautos medžiagos, suderinę su Seirijų valsč. MGB skyriaus viršininku, parengti čekistinę karinę operaciją. Kad ji pavyktų, paruošti partizanų išgertuves ir partizanus sunaikinti. MGB pastebi: „dėl agentės Eglės duomenų patikimumo patikrinimo, Druskininkuose š.m. kovo 15 d. surengti susitikimą su agentu Silnu (Silnyj), o taip pat užverbuoti nukauto bandito Medinio mylimąją J. P. Guzauskaitę".[97]

Agentas Silnas (Silnyj), kaip rodo MGB dokumentai, jau nemaža nuveikęs: „1949 m. iš slaptojo informatoriaus Silno (Silnyj) buvo gautas pranešimas, kad Cimaniūnų

kaime dažnai lankosi Špoko „partizanai". 1949 m. kovo 18 d. į Cimaniūnų kaimą atvyko Leipalingio stribai, vadovaujami jaun. leitenanto Nikonovo ir Antano Kvaraciejaus namuose rado partizaną, kuris, atsisakęs pasiduoti, per susišaudymą buvo sunkiai sužeistas ir neatgavęs sąmonės mirė. Tai buvo Gintaras – Juozas Janulevičius, g. 1927 metais Stračiūnų kaime, 1947 m. pabėgęs iš TA ir įstojęs į partizanus.

Eglės agentūriniame pranešime pažymėta: „Drapalių kaime, Jurgelionio Antano, Motiejaus s., ūkyje (pastarasis 1948 m. gegužės 22 d., kaip aktyvus banditų rėmėjas, išsiųstas iš LSSR teritorijos) gyveno mūsų šaltinis Silnas (Silnyj).

Agentė Eglė 1949 m. kovo 11 d., vykdydama MGB užduotį, buvo nuvykusi pas eigulę Oną Varževičienę į Živulciškės kaimą. Šaltinis eigulei papasakojo apie susitikimą su partizanais Krikštonyse. Eigulė šaltinį paklausė: kodėl ji anksčiau neatvažiavusi, pas ją buvęs Kariūnas iš štabo... (Eglė kovo 22 d. MGB pranešė, kad eigulės trobelėje, jai ir šaltiniui Smauglys papasakojo, kad jis Kudrėnų kaime išsiskyrė su Rimvydu, nes pastebėta rusų, ir kiti partizanai dėl jo dingimo gali nerimauti. Paskui Smauglys paklausė eigulę: gal jam būtų galima čia pernakvoti, nes sušlapęs ir toliau eiti negali... „Gali pernakvoti, kadangi jie nakvoja trise, galiu nuvesti", – atsakė Varžaitienė (Varževičienė). „Ar turi jie maisto?" – paklausė Smauglys. Eigulė atsakė, kad užteks ir jam. Smauglys persiavė ir su Varževičiene išėjo į kiemą. Jau buvo 12 val. nakties. Kai Varževičienė lydėjo Smauglį į bunkerį, šaltinis, stovėdamas prie lango, girdėjo, kaip Smauglys paprašė paimti grėblį ir pėdsakus užlyginti, nes buvo nustoję snigti. Eigulė išbuvo lauke gal dešimt minučių ir sugrįžusi pas šaltinį pasakė: „Nuvedžiau ir gali ramiai sau miegoti". (Kad Egle partizanai labiau pasitikėtų, MGB 2-N valdybos skyriaus viršininkas majoras Gusevas liepė jai išduoti 71 automato šovinį. Tuos šovinius Eglė perdavė Diemedžiui. Kai 1951 m. Eglė buvo sutikusi Diemedį Živulciškės miške, tas paprašė automato šovinių. Ji pasakė, kad šovinių turinti, bet nežinanti, kaip perduoti...)

Pagal Eglės agentūrinį pranešimą MGB sudarinėjo užduotis: nustatyti tikslią Diemedžio štabo buvimo vietą, sužinoti Rimvydo pavardę ir ar dažnai partizanai būna pas Varževičienę.

Operatyviniai veiksmai: „Medžiagą panaudoti operacijai Lazdijų, Alytaus ir Varėnos apskričių sandūroje". Majoras Trusovas.

Visiškai slaptai

Lietuvos SSR MGB 2-N valdyba
Leipalingio valsčiaus MGB skyrius

Agentūrinis pranešimas [98]

1949 m. kovo 22 d. Šaltinis Eglė

Priėmė: Trusovas, Nikonovas, Macenis ir Renkauskas

Šaltinis papildomai pranešė, kad, būdamas 1949 m. kovo 13 d. pagal Jūsų užduotį pas banditų ryšininkę Varžaitienę* (vardas, tėvo vardas nenustatyta), Alytaus aps., Sei-

* *Varževičienė*

rijų kaimo gyventoją, šaltinis pats asmeniškai matė Varžaitienės namuose tris banditus, kurių nepažino. Banditai išėjo nakvoti į bunkerį, kuris yra šalia Varžaitienės namų, griovyje. Kadangi banditus į bunkerį lydėjo ir juos bunkeryje uždarė pati Varžaitienė, ji grįžo į trobą po trijų-penkių minučių nuo išėjimo.

Po kiek laiko į Varžaitienės namus atėjo banditas, pavarde Kalvaitis, buvęs Seirijų valsčiaus, Krikštonių kaimo gyventojas, slapyvardis Smauglys. Pokalbyje Smauglys pasakojo Šaltiniui ir Varžaitienei, kad jis atsiskyrė nuo Rimvydo ir kitų Kudrėnų kaime, Merkinės vls. Ir dabar nežino, kur jie yra. Iš karto pasakė, kad Rimvydas dėl jo nerimaus, manys, jog jį paėmę rusai, kadangi ten mūsų žmonės pranešė, kad mus supa, dėl to ir pasimetėme.

Smauglys pradėjo Varžaitienės klausinėti, ar negalima būtų jam čia pernakvoti, kadangi labai šlapias ir toliau eiti negali. Į tai Varžaitienės atsakė, kad galima pernakvoti, kadangi jie nakvoja trise, jeigu nori, galiu parodyti... Tada banditas Smauglys paklausė, ar jie turi maisto. Varžaitienė atsakė, kad užteks ir jam, kadangi jie turi pakankamai.

Smauglys persiavė ir išėjo su Varžaitiene į kiemą. Tai buvo apie 12 val. Nakties.

Kada Varžaitienė lydėjo banditą į bunkerį, šaltinis stovėjo prie lango ir girdėjo, kaip banditas Smauglys prašė Varžaitienės, kad ji paimtų grėblį ir užmaskuotų jo pėdsakus, nes nustojo snigti.

Varžaitienė lauke buvo 10 minučių, sugrįžo pas šaltinį ir pasakė: „Nuvedžiau ir gali ramiai miegoti". Daugiau apie bunkerio buvimo vietą nekalbėjo.

Kokiam žmonių skaičiui įrengtas bunkeris ir kiek jame yra banditų, šaltinis nenustatė. Per pokalbį šaltinis nepastebimai paklausė Varžaitienę, kas toksai Rimvydas. Į tai Varžaitienė atsakė, kad Rimvydas vadovauja gaujai, kuri vadinasi Siaubas. Ši gauja dislokuojasi Lazdijų aps., Leipalingio vls. Ir Varėnos aps., Merkinės vls. teritorijoje, ir visi šie banditai vadinami siaubukai.

Ryte, kai šaltinis ruošėsi važiuoti namo, Varžaitienė šaltiniui pasakė, jog jeigu šaltinis važiuos per Leipalingio vls. Drapalių kaimą, būtinai pakeliui užeitų pas Jurgelionį (pastarojo tėvai išvežti) ir jam perduotų, kad jis pamatęs kareivius, būtinai atbėgtų pas ją – Varžaitienę ir praneštų kareivių skaičių ir judėjimo kryptį.

Šaltinis, važiuodamas per Drapalių kaimą, priėjo prie jaunuolio ir paklausė, ar čia gyvena Jurgelionis, po pastarojo teigiamo atsakymo, šaltinis persakė Varžaitienės žodžius, į ką Jurgelionis atsakė: „Gerai, viskas bus padaryta".

Šaltinis ne kartą buvojo Krikštonių kaime, Seirijų vls., Alytaus aps. Pas savo giminę Povilanskus. Kartą per išgertuves, kuriose dalyvavo ir šaltinis, Povilanskas pradėjo kalbėti apie karą. Girtas paklausė vieną jaunuolį, pavardės neatmena:

„O ką, jeigu bus karas, tai mums reikės eiti su partizanais? O kaip su ginklais? Partizanai turi ar ne?" Į tai jaunuolis atsakė, kad pas juos ginklų pakanka, kadangi Krikštonių, Žilvuciškės kaimuose – ir dar pasakė vieną kaimą, kurio šaltinis neatsimena, – už Nemuno, visi vyrai ginkluoti ir nėra tokio žmogaus, kad neturėtų ginklo.

Vienu metu šaltinis pranešė, kad Diemedžio gaujos ryšininkas yra Vitas Povilanskas

iš Seirijų vls., Krikštonių kaimo. Jis – Diemedis yra Povilansko Vito (Šaltinio giminaičio) giminaitis.

Šaltinis žino, kad jo giminaitis Vitas Povilanskas turi ginklą ir labai dažnai naktimis vaikšto su banditais ir žino bunkerių buvimo vietas.

Apie vyrų apsiginklavimą aukščiau išvardytuose kaimuose šaltiniui taip pat papasakojo 1949 m. vasario mėn. savo namuose Vitas Povilanskas.

Pažyma: apie bunkerio buvimą prie Varžaitienės sodybos informatorė Eglė pranešė antrą kartą.

Apie sistemingą Dainavos apygardos Šarūno banditų rinktinės štabo viršininko Diemedžio pasirodymą su savo gauja Seirijų vls., Krikštonių kaimo Živulciškės miško sandūroje su Leipalingio vls. Drapalių, Cimaniūnų, Starčiūnų, Ricielių kaimais patvirtinama informatoriaus Silno (Silnyj) duomenimis.

Uždavinys: Šaltiniui duota užduotis nustatyti tikslią Diemedžio gaujos buvimo vietą. Sužinoti bandito Rimvydo pavardę ir ar dažnai jie būna Varžaitienės bute, išnaudoti savo giminaitį Vitą Povilanską. Išaiškinti ryšininkus ir banditų rėmėjus.

Veiksmai: medžiagą panaudoti numatytai kariuomenės operacijai Lazdijų, Alytaus ir Varėnos apskričių sandūroje.

Tikra: St o/u pon. I atd-ia 2 skyriaus UPR 2-N RMGB LSSR
vyr. operatyvinis įgaliotinis
majoras (Trusovas)

Iš agentės Eglės ir Silno (Silnyj) MGB sistemingai gauna pranešimus, kad Živulciškės miške – Alytaus ir Lazdijų aps. sandūroje – slapstosi Juozapavičiaus grupės partizanai, kad šiame miške gali būti ir Šarūno rinktinės štabas. Remdamiesi šiais pranešimais, Lazdijų MGB skyriaus viršininkas majoras Aleksejevas ir MGB 2-N skyriaus viršininko pavaduotojas majoras Lebedevas kartu su Alytaus ir Varėnos aps. MGB skyrių viršininkais sudarė operacijos šių trijų apskričių sandūroje planą.

1949 m. balandžio 23 d. 9 val. 15 min., kariuomenei šukuojant prigludusius prie Živulciškės miško kaimus, prie Samanaraisčio žuvo Kranklys – Juozas Kasiulionis (g. 1922 m. Gudonių kaime). Miške, medyje, enkavėdistų šuo surado Alvydą – Vytautą Pempę (g. 1928 m. Onuškyje), šiauriniame miško pakraštyje žuvo Jazminas – Bolius Liesionis (g. 1926 m. Drapalių kaime), Gervė – Juozas Klibaras (g. 1925 m. Krikštonių kaime) ir Sukilėlis – Juozas Stravinskas (g. Merkinėje).

Iš agento Silno (Silnyj) gauta duomenų, kad šios operacijos metu balandžio 23 d. pavyko pasitraukti Bajorui – Sapiegai ir Našlaičiui – Antanui Mockevičiui. Šitie partizanai atėjo pas Silną (Silnyj) antrą dieną po operacijos ir pareiškė: „Jeigu sužinosime, kas mus išdavė, sušaudysime visą šeimą". Silnas (Silnyj) pareiškė norą pats nušauti šiuos du partizanus. „Suderinus su Jumis, Silnui (Silnyj) buvo išduotas ginklas, kad nušautų Našlaitį ir Bajorą",– rašo MGB.[99]

Štabas

Pietų Lietuvos sričiai
Įsakymas Nr. 4
1949 m. gegužės 19 d.
Rikiuotės dalis
§ 1

Dainavos apygardos štabo spaudos informacijos skyriaus viršininką Dzūką iš einamų pareigų atleidžiu ir nuo 1949 m. gegužės mėn. 19 d. skiriu Dainavos apygardos vadu.

Vanagas

1949 m. gegužės 22 d. Varčios miške įvyko Dainavos apygardos vadų pasitarimas. Posėdį pradėjo ir jam pirmininkavo Vanagas, sekretoriavo Diemedis ir Dzūkas. Apygardos vadu tapo Dzūkas, Šarūno rinktinės vadu liko Diemedis, Dzūkų rinktinės vadu – Balandis.

„Šis mūsų sąskrydis, palyginus su 1947 metais įvykusiu sąskrydžiu, bus labai negausus. Tada posėdžiavo virš 30 dalinių vadų, gi dabar žymiai mažiau. Dzūkų rinktinę atstovaus Liūtas, Tigras ir Balandis, Kazimieraičio rinktinę – Šarūnas, Kregždė ir, jei atvyks, Girinis, Šarūno rinktinę – Diemedis ir Sakalas. Iš mūsų tarpo bus Vanagas, Vieversys, Rainys ir aš. Taigi, vos 12 žmonių, Rimvydas neatvyko", rašė savo dienoraštyje Dzūkas. (kalba netaisyta – B. K.).

1949 m. birželio 1 d. Medelis paskirtas Juozapavičiaus grupės štabo viršininku. Jis taip pat Špoko raštininkas.

Siaubo I būrio žūtis

Eglė konspiraciniame susitikime Živulciškės miške lapkričio 3 d. MGB aiškino, kad partizanų reikia ieškoti šiame miške, prie eigulės Varževičienės namelio. „Lapkričio 3 d. miške, už šimto metrų nuo Varževičienės namelio, buvo surastas gerai užmaskuotas bunkeris. Operacijai vadovavo MGB ministro padėjėjas Kučiuginas ir mano pavaduotojas leitenantas Petrošius",– rašo majoras Aleksejevas. – „Dalyvavo Alytaus aps. MGB skyriaus viršininkas drg. Bogomolovas ir 30-ies žmonių kariuomenės grupė. (...) Banditai iš bunkerio priešinosi ginklu, o paskui nusižudė. Ištraukti lavonai, paimti du šautuvai ir du pistoletai. Alytaus aps. MGB skyriaus viršininko pulkininko Bogomolovo prašymu banditų lavonai atpažinti perduoti Seirijų MGB skyriui".

Visiškai slaptai
Lietuvos SSR valstybės saugumo ministrui generolui majorui drg. Kapralovui
1949 m. lapkričio 5 d. operatyvinė suvestinė

Iš agentės Eglės mes gavome duomenų, kad Živulciškės miške, prie eigulės Varžaitienės namo yra bunkeris su banditais.

Eglės duomenims realizuoti, Živulciškės miške buvo įvykdyta kariuomenės operacija, kuriai vadovavo valstybės saugumo ministro padėjėjas papulkininkis Kučiuginas ir mano pavaduotojas leitenantas Petrošius. Šioje operacijoje dalyvavo Alytaus apskrities MGB skyriaus viršininkas drg. Bogomolovas ir 30 žmonių kariuomenės grupė. Po nuodugnaus vietovės apžiūrėjimo, už 100 m nuo Varžaitienės trobos iš tikrųjų buvo aptiktas bunkeris su dviem banditais. Banditai iš bunkerio priešinosi ginklu, o po to nusižudė. Iš bunkerio paimta: 2 banditų lavonai, 2 šautuvai ir 2 pistoletai. Alytaus apskrities MGB skyriaus viršininko pulkininko Bogomolovo prašymu, banditų lavonai perduoti atpažinti Seirijų valsčiaus MGB skyriui.

Banditų veiksmų neužregistruota.

LSSR Lazdijų aps. MGB skyriaus viršininkas
majoras Aleksejevas
1949 m. lapkričio 5 d.

Tada žuvo: Linas – Juozas Juškevičius (22 m. amžiaus, g. Merkinės vls. Panemunės kaime), Kęstutis – Albertas Kėkštas (24 m. amžiaus, g. Naujojoje Vilnioje).

Pasakoja Ona Varževičienė

„... Mani kišo tan bunkerin, tį jau degė viskas, tai šunį atrišo, mani pririšo, ingrūdo bunkerin ir uždengė. Cik paskui, kai pamatė, kad trokštu, tai liepė ištraukc.

Matyt, buvo kieno pranešta, kad yra bunkeris. Atvažiavo daug mašinų ir apsupo miškų, tų vietų ir paskui atėjo pas mani ir sako: „Tai dabar einam į mišką, pasiimkit du kastuvus..." Jau, matai, jie buvo suradį tų bunkerį. Paėmė du kastuvus ir mani neapsirengusių paėmė, nes pas mani kūlė rugius, talka buvo. Paskui nuvarė te, prie to bunkerio. Na ką gi, vis tiek muša, duoda, duoda jie tom granatom – kareiviai į bunkerį, bet neišmuša dugno. Ir tada, kai išmušė tą dugną, tai dar truputį anksčiau pasigirdo du šūviai, ten, bunkeryje. Na aš – toliau, jei arti būsi, kai sproginėja tie žemės gabalai, tai iškart galas visiems... ir kareiviai, meta iš toliau. Dugną išmušė viršum medžių, kai į jį pataikė. Tada šunį atrišo ir pririšo mani pusiau už šunio, tos, kaip kaime būna, vadelės tokios ilgos, už juostos. Ir sako: „Dabar vot eisi kartu ir tu žūsi". Ir rusiškai, ir lietuviškai šnekėjo. Toks kariškis rusas. Na ir viskas... Inleido ten, tai kas gi, tiktai dega. Matau, kad du guli, tokie palundai padaryti, dega, kojos basos. Kraujo nesimato, tamsu, ten tie dūmai granatų. Ir jau negaliu prakalbėti, dusina labai. Na, tai paskui jie liepė ištraukti. Ištraukė. Klausia: „Kiek?" Sakau, du žmonės yra. Na kaip du žmonės, jau jie nieko nebijo. Dabar už vieno galo aš pririšta, – „o kitų galų rišk už kojų ir mumiem paduok". Aš užrišau už kojos. Sakau, traukit. Ištraukė vienų, paskui kitų, tada ir mane ištraukė. Buvo du jauni vyrai. Paskui liepė aprengt, aprengiau du vyrus. Mane pasodino ant mašinos, dar ir kaimynas atnešė man valgyt, surišęs tokiam punduky, nes jis buvo atėjęs kulti, paskui atėjo in mišką pažiūrėt, išgirdęs tą riksmą...

Šito bunkerio aš nežinojau... pasodino ir atvežė prie mano trobos ir liepė vandenio atnešti ir jiems numazgot veidus, sušukuot plaukus, o jie guli sau su tokiais mundurais

gražiais. Vieni prastai vaikščiojo, kiti – gražiai. Numazgojau veidus, paliko mani ir išvažiavo. Sako, kad in Seirijus nuvežė."

(Kalba netaisyta)

Operacija buvo tęsiama toliau, o lapkričio 6 d. į Žilvulciškės mišką vėl atsiųsta agentė Eglė, kuri, trumpai susitikusi su engėbistais, pareiškė, kad Živulciškės miške turi būti partizanų bunkerių. Nuodugniai kratant mišką, lapkričio 6 d. rytą aptiktas bunkeris, kuriame pasidavė Ąžuolas – Juozas Milišauskas (g. 1927 m. Smilgiuose, Pabiržės vls.). Po trumpo tardymo Ąžuolas parodė dar 6 bunkerius, kuriuos, kariuomenei atidarant žuvo Karvelis – Jonas Radziukynas (g. 1927 m. Kudrėnų k.) ir Našlaitis – Antanas Mackevičius (g. 1926 m. Drapalių k.), o Berželis – Pranas Rudys (g. 1924 m. Žeimių k.) buvo sužeistas ir paimtas gyvas.[100]

Aktas

1949 m. lapkričio 6 d. Panemunės k.

Mes, žemiau pasirašę, Lazdijų aps. MGB skyriaus viršininko pavaduotojas leitenantas Petrošius, 2-jo šaulių bataliono vadas majoras Kovalenka, 2-ojo šaulių bataliono 4 šaulių kuopos vadas vyresn. leitenantas Bondarenka šiandien surašėme šį aktą dėl to, kad šukuojant Živulciškės mišką Alytaus aps. Seirijų vls., buvo surastas banditų bunkeris, kuriame buvo paimtas gyvas banditas Ąžuolas – Milišauskas Jonas, Jono s.

Per tardymą banditas Milišauskas pasakė, kad jis žino bunkerį, kuriame slepiasi banditai iš Karvelio banditų grupės ir kuris yra Leipalingio vls. Panemunės ir Cimaniūnų k. rajone, šalia Antano Arnausko ir Vytauto Jurelevičiaus sodybų. Milišauskas į nurodytą vietą nuvedė ir parodė bunkerį.

Jį atidarius, bunkeryje banditų nerasta. Bunkeryje buvo patalynė, antklodė ir švieži šiaudai.

Pagal požymius nustatyta, kad šiame bunkeryje banditai gyveno iki paskutinės dienos.

Bunkeris nuo Antano Arnausko ūkio už 200-250 metrų ir nuo Vytauto Jurelevičiaus ūkio už 250-300 metrų.

Bunkerį parodė Milišauskas

Aktas

1949 m. lapkričio 6 d. Cimaniūnų k.

Mes, žemiau pasirašę Lazdijų aps. MGB skyriaus viršininko pavaduotojas leitenantas Petrošius, Leipalingio valsčiaus MGB skyriaus operatyvinis įgaliotinis jaun. leitenantas Nikonovas, MGB kariuomenės bataliono vadas majoras Kovalenka šią dieną surašėme šį aktą dėl to, kad suimto bandito Ąžuolo duomenimis buvo žinoma, jog banditai Karvelis ir Berželis slepiasi bunkeryje, esančiame Cimaniūnų k., už 200-300 metrų nuo Antano Dobrovolsko ūkio.

Šiame rajone įvykdžius operaciją, buvo rastas gerai užmaskuotas bunkeris su pasislėpusiais banditai, kurį parodė Milišauskas.

Bunkeryje buvo rasti ir nukauti banditai, kurių slapyvardžiai Karvelis ir Našlaitis, paimtas gyvas banditas, slapyvardis Berželis.

Iš banditų paimti:

1. Du kulkosvaidžiai.
2. Trys vokiški ir vienas rusiškas šautuvai.
3. Du pistoletai ir 500 vnt. šovinių.
4. Įvairi banditų susirašinėjimo medžiaga ir asmeniniai bandito Milišausko dokumentai.
5. 20 gaujos dalyvių fotonuotraukų.

(Parašai)

Bunkerio vietą parodė Milišauskas

Aktas

1949 m. lapkričio 6 d. Mižonių k.

Mes, žemiau pasirašę, Lazdijų aps. MGB skyriaus viršininko pavaduotojas leitenantas Petrošius, 2-jo šaulių bataliono 2 šaulių kuopos vadas kapitonas Bondarenka, jaun. seržantas Mockevičius surašėme šį aktą dėl to, kad žemiau pateikta:

šukuojant Alytaus aps., Seirijų vls., Živulciškės mišką, buvo surastas banditų bunkeris, kuriame buvo suimtas Milišauskas Jonas, Jono s., slapyvardis Ąžuolas. Jis per tardymą pasakė, kad Lazdijų aps. Leipalingio vls., Mižonių k. miške netoli nuo banditų ryšininko Lukoševičiaus Juozo, Algirdo s. ūkio yra banditų grupės vado Špoko bunkeris. Atvykusius į vietą banditas Milišauskas nuvedė į Lukoševičiaus ūkį, o nuo jo prie bunkerio, kuris buvo už 300-400 metrų miške gerai užmaskuotas, kai buvo atidarytas, bunkeris rastas tuščias, bet gerai apžiūrėjus vietovę ir patį bunkerį, nustatyta, kad banditai iš nurodyto bunkerio išėjo prieš parą.

Vietą parodė Milišauskas.

Juozapavičiaus grupės partizanai išsiskirstė po kelis. Tęsiant operaciją, lapkričio 7 d. Degėsių kaime esančiame bunkeryje žuvo Trispalvis – Vytautas Videika (g. 1930 m. Navikų k.). Tą pačią dieną buvo surastas Juozapavičiaus grupės informacijos skyriaus viršininko Gruodžio – Prano Valentukevičiaus (g. 1926 m. Liškaivoje) bunkeris Gailiūnų kaime ir paimta štabo dokumentai. Per šią Eglės agentūrinę operaciją buvo surasta 14 bunkerių.

Aktas

1949 m. lapkričio 7 d.

Mes, žemiau pasirašę, Lazdijų aps. MGB skyriaus viršininkas majoras Aleksejevas, LSSR MGB 2-N valdybos 2 skyriaus vyr. operatyvinis įgaliotinis leitenantas Tenčiurinas, Leipalingio valsčiaus MGB skyriaus operatyvinis įgaliotinis jaun. leitenantas Nikonovas ir MGB Vk 34 š.p. 3 bataliono štabo viršininkas kapitonas Ponomariovas surašėme

šį aktą dėl to, kad šią dieną realizuojant suimto bandito Milišausko Juozo, Jono s., g. 1927 m. parodymus, buvo ieškoma banditų bunkerio Leipalingio vls., Degėsių k., Vaikšnoro Jono, Zigmo s., g. 1930 m., ūkio rajone.

Atvykus pas Vaikšnorą Joną operatyvinės kariuomenės grupei, buvo pasiūlyta jam parodyti vietą, kur yra bunkeris, bet jis neparodė sakydamas: „Banditų jis nežino, ir jo ūkyje jie niekada nesirodė".

Neišgavusi iš Jono Vaikšnoro ir jo brolio Česlovo prisipažinimo parodymų, operatyvinė kariuomenės grupė vykdė nuodugnias paieškas aplink Vaikšnoro ūkį.

To pasėkoje už 100 metrų nuo Vaikšnoro trobos buvo aptiktas gerai užmaskuotas bunkeris, kuriame buvo surastas ginkluotas banditas, kuris priešinosi ginklu operatyvinei kariuomenės grupei.

Banditui, esančiam bunkeryje, buvo pasiūlyta pasiduoti, bet jis ir toliau atsišaudė, per susišaudymą buvo nukautas.

Iš bunkerio paimta:

1. Vienas PPš automatas.
2. Du automato ragai.
3. 50 vnt. šovinių.

Nesulaukus iš Jono Vaikšnoro ir jo brolio Česlovo prisipažinimo, jie iš karto areštuoti. Dėl to ir surašytas šis aktas.

Parašai

Bunkerį parodė Milišauskas.

Aktas[101]

1949 m. lapkričio 10 d. Leipalingis

Mes, žemiau pasirašę, Lazdijų aps. MGB skyriaus viršininkas majoras Aleksejevas, Leipalingio MGB skyriaus viršininkas leitenantas Renkauskas, kuopos vadas vyresn. leitenantas Bondarenka, surašėme šį aktą dėl to, kad šią dieną 19 val. Į Leipalingio vls. MGB skyrių atėjo ir pasidavė Juozapavičius ginkluotos gaujos dalyvis Polockas Bronius, Igno s., g. 1925 m. Leipalingio vls., Baltašiškės kaime, iš neturtingų valstiečių, nepartinis, slapyvardis Tigras.

Polockas Bronius pareiškė, kad, prieš pasiduodamas, jis nušovė ginkluotos gaujos dalyvį Vytautą Žuravlį, slapyvardžiu Snaiperis, iš Cimaniūnų kaimo ir, kad nušauto bandito lavoną paliko Prūdų miške.

Nuvykus į vietą – Prūdų mišką, iš tikrųjų buvo rastas nušautojo lavonas, o po to atpažintas aukščiau nurodytas banditas Snaiperis, kuris gaujoje buvo skyriaus vadas. Pas nušautąjį rastas ir paimtas 1 pistoletas, antrasis pistoletas „Parabellum" paimtas iš pasidavusio Tigro.

Tigras taip pat sakė, kad jis gali parodyti bunkerį su banditais ir ginklais. Dėl to ir surašytas šis aktas.

Lazdijų aps. MGB skyriaus viršininkas majoras Aleksejevas
Leipalingio vls., MGB skyriaus viršininkas vyresn. leitenantas Renkauskas
Kuopos vadas leitenantas Bondarenka

Taigi Tigras nušovė Snaiperį – Vytautą Žuravlį (g. 1926 m. Cimaniūnų k.), kurio lavoną palikęs Prūdų miške, nuėjo į Leipalingio MGB. Išdavęs Jokerį su Gruodžiu, jis tą pačią dieną išdavė ir Snaigupės miško bunkeryje buvusį Perletą – Vladą Potelį (g. 1914 m. Snaigupės k.) bei Rytą – Antaną Stonkų (g. 1932 m. Gailiūnų k.).

Iš tardymo protokolo

1949 m. lapkričio 10 d. Leipalingis

Aš, Lazdijų aps. MGB skyriaus viršininkas majoras Aleksejevas šią dieną ištardžiau pasidavusį – Polocką Bronių, Igno s., g. 1925 m. Lazdijų r., Leipalingio vls., Baltašiškės k., kilusį iš neturtingų valstiečių, išsilavinimas pradinės mokyklos 3 klasės, nepartinį, SSSR pilietį, gyveno nelegaliai.

(...)

Klausimas: Kokiame banditų būryje jūs buvote?

Atsakymas: Kai aš įstojau į gaują, tai šiam būriui vadovavo Špokas, paskui Klajūnas ir paskutiniu metu vadovavo Jokeris.

Klausimas: Išvardinkite jums žinomus gaujos dalyvius.

Atsakymas: Iš veikiančios gaujos dalyvių man žinomi šie asmenys:

1. Diemedis – Šarūno rinktinės vadas. Daugiausia jis būna Bestraigiškės miške, kur turi bunkerį, radijo aparatą ir spausdinimo techniką.

2. Papartis – rinktinės štabo viršininkas. Daugiausia būna tame pačiame Bestraigiškės miške.

3. Sakalas – šios rinktinės žvalgybos viršininkas. Daugiausia būna su jais.

4. Špokas – pavarde Vailionis, iš Jovaišių kaimo, Juozapavičiaus grupės vadas. Daugiausia slepiasi miške prie Mižonių k., ten jis turi bunkerį, kurį galiu parodyti.

5. Medelis – Juozapavičiaus grupės štabo viršininkas. Jis visada būna šalia Špoko.

6. Jokeris – Antanas Stravinskas iš Jovaišių k., Siaubo būrio vadas, jis yra Špoko pavaduotojas.

7. Gruodis – Pranas Valentukevičius iš Liškiavos mst., Merkinės vls. Informacijos viršininkas, jis veda apskaitą ir viską užrašo.

8. Bajoras – Vladas Sapiega iš Drapalių k., grupės ūkvedys.

9. Vėtra – Mockevičius iš Drapalių k., eilinis banditas. Paskutinieji keturi žmonės turi bunkerius Jovaišių k., kuriuos aš galiu parodyti, ir jie iš ryto turi būti šiuose bunkeriuose.

10. Snaiperis – Vytautas Žuravlis iš Cimaniūnų k. būrio vado pavaduotojas. Šiandien mano nukautas, o jo lavonas yra Prūdų miške. Snaiperio lavoną aš galiu parodyti, taip pat galiu parodyti ir bunkerį, kuriame mes su Snaiperiu slėpėmės, ten dabar yra kulkosvaidis ir automatas.

11. Perletas – Vladas Potelis iš Snaigupės k., pirmojo skyriaus ūkio skyriaus viršininkas.

12. Rytas – Antanas Stonkus iš Gailiūnų k., eilinis banditas.

13. Klevas – Petras Videika iš Navikų k., Merkinės vls., eilinis banditas iš Karvelio būrio.

14. Neris – pavardės nežinau, iš Merkinės vls., Žeimių k., eilinis banditas iš Karvelio būrio.

15. Aš – Tigras gaujoje buvau skyriaus vado pavaduotojas.

Paskui Tigras išvardijo 28 ryšininkų pavardes ir ką apie juos žinojo.

Tigras – Bronius Polockas, g. 1925 m. Baltašiškėje, jau atkalėjęs 10 metų lagerių, 1968 m. liepos 3 d. Kazachijos KGB tardytojui papasakojo: „Po miškų šukavimo Snaiperis man pasakė, kad reikia prie upelio pasidaryti bunkerį žiemai, bet aš nenorėjau būti būryje ir, išsitraukęs pistoletą, Snaiperį nušoviau, paskui nuėjau į Leipalingį ir MGB skyriaus viršininkui Renkauskui viską papasakojau. Kitą dieną aš nuvedžiau kareivius į tą vietą, kur slėpėsi Jokeris, per susišaudymą aš Jokerį nušoviau bunkeryje, o jo pavaduotojas Gruodis nusišovė pats".

Aktas

1949 m. lapkričio 11 d. Leipalingis

Mes, žemiau pasirašę, Lazdijų aps. MGB skyriaus viršininko pavaduotojas leitenantas Peterošius, 34 š.p.2 š.b. 6 š.k. vadas kapitonas Šaikinas bataliono štabo viršininkas kapitonas Ponomariovas, surašėme šį aktą dėl to, jog šią dieną, realizuodami pasidavusio ginkluotos gaujos nario Broniaus Polocko, Igno s., parodymus, įvykdėme čekistinę kariuomenės operaciją, kad likviduotume banditų bunkerius ir juose esančius banditus. Taip Snaigupės kaime, Snaigupės miško masyve, pamiškėje buvo aptikti 2 banditai, kurie priešindamiesi ginklu, bandė pasislėpti, bet per susišaudymą buvo nukauti ir atpažinti.

1. Vladas Potelis, g. 1912m., buv. Snaigupės k. gyventojas, iš vidutinių valstiečių, slapyvardis Perletas, gaujos tiekimo viršininkas.

2. Antanas Stonkus, 32-35 metų, buvęs Gailiūnų kaimo gyventojas, iš vidutinių valstiečių, slapyvardis Rytas.

Iš banditų paimta:

1. 2 pistoletai.

2. 25 šoviniai.

3. Iš valstiečių paimtų daiktų kvitai.

Lazdijų aps. MGB skyriaus viršininko pavaduotojas leitenantas Petrošius
Kuopos vadas kapitonas Šaikinas
Štabo viršininkas kapitonas Ponomariovas

Aktas

1949 m. lapkričio 11 d. Jovaišių k.

Mes, žemiau pasirašę, Lazdijų MGB skyriaus viršininkas Aleksejevas, 34 š.p. 2 š.p. majoras Kovalenka, Leipalingio vls. MGB skyriaus operatyvinis įgaliotinis jaun. leite-

nantas Nikonovas, šią dieną surašėme šį aktą dėl to, kad pagal legalizavusiojo „Tigro" – Broniaus Polocko parodymus buvo žinoma, jog Leipalingio vls. Jovaišių kaime gyventojo Gabrieliaus Eidukevičius ūkyje slepiasi gaujos dalyviai.

Nurodytame rajone buvo įvykdyta čekistinė kariuomenės operacija, jos dėka už 300 metrų nuo G. Eidukevičiaus namų, krūmų pakraštyje, buvo aptiktas gerai užmaskuotas bunkeris.

Bunkeryje buvo rasti ir nukauti banditai: Stravinskas, slapyvardis Jokeris, ir banditas slapyvardžiu Gruodis.

Iš nukautųjų paimta:

1. 1 čekiškas kulkosvaidis.
2. 1 mauzeris.
3. 1 pistoletas, kitų ginklų ir šaudmenų.
4. 2 granatos.
5. Įvairi banditų susirašinėjimo medžiaga, tarp jų du banditų nuosprendžiai likviduoti dvi sovietines šeimas.
6. 22 banditų fotonuotraukos, vienoje – „Jokerio" draugė, pavarde Ona Dūdytė iš Mižonių kaimo.

Aleksejevas
Kovalenka
Nikonovas

Aktas

1949 m. lapkričio 11 d. Mižonių k.

Mes, Lazdijų aps. MGB skyriaus viršininkas majoras Aleksejevas, karinio dalinio Nr. 3212 bataliono vadas majoras Kovalenka ir eilinis Cmazlovas surašėme šį aktą dėl to, kad žemiau nurodyta:

Šią dieną, panaudodami vedliu legalizavusįjį gaujos dalyvį Polocką, išvažiavę į mišką, esantį prie Mižonių kaimo, už 500 metrų į rytus nuo Šaulio ežero, maždaug už dviejų kilometrų nuo Mižonių k. gyventojo Lukoševičiaus Juozo, Ambraziejaus s., ūkio ir Medono Antano, Jono s., ūkio žemėje radome gerai užmaskuotą bunkerį, skirtą gaujos dalyviams slėptis.

Bunkeris 1,75 metrų aukščio, 3 metrų pločio ir 4 metrų ilgio.

Sienos surėstos iš netašytų rąstų.

Bunkeryje buvo narai, stalas, kopėčios nulipti į bunkerį. Ant narų buvo patalynė, o taip pat antisovietinės literatūros ir banditų susirašinėjimo medžiaga.

Banditų bunkeryje nebuvo, bet pagal Polocko pasakymą, šiame bunkeryje slėpėsi gaujos vadas Špokas, Jokeris ir kiti.

(Dar po to, remdamiesi Tigro parodymais, lapkričio 14 d. tie patys čekistai ir *smogikai* 16 val. išsikvietė partizanų Panaros miške.)

Aktas

1949 m. lapkričio 14 d. Panaros k.

Mes, žemiau pasirašę, Lazdijų aps. MGB skyriaus viršininkas majoras Aleksejevas, Leipalingio vls. MGB skyriaus viršininkas leitenantas Renkauskas, 34 š.p. 24 bataliono š.k. vadas vyresn. leitenantas Bondarenka šią dieną surašėme šį aktą dėl to, kad realizuojant legalizavusiojo bandito Tigro parodymus, 1949 m. lapkričio 14 d. Varėnos r. Merkinės vls. Panaros miške buvo įvykdyta čekistinė karinė operacija 24 bataliono 4 šaulių kuopos jėgomis, 16 val. Miške kariuomenės grupė susidūrė su banditais ir žuvo šie banditai:

1. Videika Petras, 22 metų, iš Merkinės vls., Navikų kaimo, Juozapavičiaus banditų grupėje turėjo Klevo slapyvardį, buvo skyriaus vadas, aktyvus teroristas. Apsirengęs Smetonos kariuomenės uniforma. Jo kišenėse rasti 4 laiškai:

1. Petro vardu.

2. Petro vardu.

3. Liunės vardu.

4. Liunės vardu.

2. Amšiejus Vladas, Juozo s., 24 metų, buvęs Merkinės vls., Žeimių k. gyventojas, Juozapavičiaus grupės banditas, slapyvardis Neris.

3. Nukautasis neatpažintas.

4. Nukauta ryšininkė, slapyvardis Dina, kuri buvo miške kartu su banditais.

Paimta 2 pistoletai, 14 vnt. šovinių. Reikia pažymėti, kad lengvasis kulkosvaidis, priklausęs Klevui, paimtas iš bunkerio Živulciškės miške per kariuomenės operaciją.

(...)

Buvo nukautas Klevas – Petras Videika (g. 1930 m. Navikų k.), Neris – Vladas Amšiejus (g. 1924 m. Žeimių k.), neatpažintas partizanas ir ryšininkė Dina, Diemedžio taip charakterizuota: „Dina, g. 1913 m., nuo 1945 m. turi slėptuvę, kurioje gyvena keletas partizanų ir kuriais ji rūpinasi".

Panaudojant Tigrą ir *Sokolovo smogikus*, per ryšininkus į Kaziulių kaimą lapkričio 13 d. naktį buvo iškviesta Vytenio partizanų. Per susišaudymą (šitaip rašo MGB, bet iš tikrųjų buvo kitaip – B.K.) žuvo:

1. Treigys Kostas, g. 1920 m. Diržuose, slapyvardis Šturmas.

2. Stravinskas Antanas, g. 1922 m. Vilkininkų k., slapyvardis Tautmylis.

3. Augus Petras, g. 1890 m. Dulgininkuose, ryšininkas.

4. Jekenta Pranas, g. 1907 m. Kaziulių k., ryšininkas.

5. Jekentaitė Anelė, g. 1924 m. Kaziulių k., ryšininkė.

6. Jekentaitė Adelė, g. Kaziulių k., ryšininkė.

Šiai operacijai, panaudodami 34-ojo šaulių pulko 2-ojo bataliono 4-ąją kuopą, vadovavo majoras Aleksejevas, majoras Sokolovas ir drg. Kotka.

Pasakoja Juozas Jekenta (stilius netaisytas)

„Aš su vyresniu broliu išėjau į Didžiasalį. Vakare trys seserys buvo nuėję pas kitą kaimyną Kaziuliuose: viena buvo mažiukė mergaitė, gal 13 metų, o dvi jau suaugę. Buvo nuėjį vakarot pas drauges. O vyresnis brolis liko namuose. Mes su broliu buvom vakare pas draugus ir einam namo. Gal pusė dvylikos nakties. Einam į namus, jau praėjom mišką į savo pakraštį, kaip sako, po savo kolioniju, ir žiūrim: eina... Kiek jų ėjo, nežinau, bet nuo mūs in ten eina, į Didžiasalio pusę. Aš gal truputį išsigandau ir užrėkiau: „Kas ten?" Jie metėsi krūmuose, tik ginklai sužvangėjo, o paskui atsišaukė: „Kas?" Aš sakau: „Vaikai!" „Nykit, – sako, – tąsysis čia ir dar gąsdins. Kaip šunis būtume nudėję". Jie prie mūsų nėjo. Paskui klausia: „Kur buvot?" Mes atsakome, kad buvom pas Vailionį. Jie sako: „Bėkit namo ir kad iš namų niekur neišeitūt, nes bus ablavas (siautimai – B. K.). Na ir nieko... Mes parėjom namo, o durys užrakytos. Įdomu, kad brolį palikom namuose, o durys užrakytos. Na, bet mes žinome, kur yra raktas, atsirakinome duris, ant pečiaus užlipome ir atsigulėme. Tik atsigulėme ir dar nepradėjome migdytis, jau atidaro duris. Brolis pareina ir parsiveda seseris. Na ir sako: „Jūs jau namuose. Buvo atėję partizanai. Tigras buvo, kitų nepažinau. Sakė, kad čia bus didelis ablavas"... Na ir mes kalbam, kad buvom susitikę. Bet ką. Mes nežinom, kokius... Brolis parsivedė visas tris seseris, taip jau čia pasidarė jam vienam neramu. O jos dažnai ten vakarojo, siūlų nusineša, mezga ir nakvoja. Tai sako: „Vienam neramu, nuėjau ir parsivedžiau seseris". Na ir šitaip: „Dar pasakė Tigras, kad rytoj, jeigu karšta – iškabyc ant tvoros baltų paklodį". Ir, rodos, sakė, kad paėmė antklodę, kibirą vandens pasisėmė ir nuėjo. Na ir paskui netrukus, gal dar nemiegojome, beldžias į duris kas. Brolis iš lovos pakilo ir klausia: „Kas čia?" Atsako: „Aš, Tigras, atidarykit!" Tik pradarė, ir mes girdim: „Tu!.." Ir bjauriai nuskeikė: „Svoločiau" ar kitaip. Sako: „Užvedei stribus". Brolis: „Ką jūs, vyrai, ką"... Tik – trinkt, trinkt, du šūviai. Išbėgo iš kito kambario sesuo: „Šaudote, tai pasakykite, už ką?" Sako: „Va už ką!" Ir išgirdome dar du šūviu. Ir tada prasivėrė duris, kur už sienukės gulėjo mažiausia sesuo, o kitoj lovoj vyriausia. O mums nuo pečiaus matyti, kaip švysčioja šviesos. Ir ten du šūviai – vyriausią seserį nušovė. Jauniausia pati paskui pasakojo: „Užšvietė vienas, o kitas atkišo kokį daiktų, tai aš pradėjau spiegti". Tai pirmas sako: „Palik, čia maža mergaitė". Jie jos nešovė. O mes kaip buvome ant pečiaus, tai atsibučiavome su broliu. Jau, sakom, sykiu žūsime. Tai jis man: „Šokam nuo pečiaus ir bėgam". O aš sakau: „Kaip bus, taip, gal nematys". Kaip sykis, iš vakaro buvo papjauta avis, jos kailis pakabytas, kad džiūtų. Jie pas tą seserį pradarė kamaros duris. Girdėjosi kalba vienas į kitą: „Du parėjo, tai kur tie?" Klausia seserį: „Kur tavo dar du broliai?" Toj sako: „Tai gal dar negrįžo? Jie kaiman buvo išėję". O jie vienas kitam: „Tai kad parėjo"... Na, bet mūsų ir neieškojo nuodugniai, tiktai pravėrė kamaros duris, paskui spintos, barkštelėjo ir kiemam išėjo. Paskui grįžo, perėjo su šviesu ir sako: „Gatavi". Seserį dar paklausė: „Kur arklių pakinktai?" Ji sako: „Ty, pašiūry". Girdėt arklių dundėjimas, išjojo. Mes tada bijojomės būti, tai visi atsikėlėme, apsirengėme ir išėjome. Jau kur nors. Toks Jekenta, mano pusbrolis netoli gyveno, tai pas jį. Mišku bijojomės eit, tai, sakom, eisime vieškeliu. Tik priėjome vieškelį, o ten

baisi kariuomenė. Ten mus sustabdė ir tol laikė, kol nesugrįžo toks viršininkas Macenis. Kai parėjo Macenis, tai tada mus susodino ir liepė sėdėt, ir nieku neiti. Dar paklausė: „Kur jūs einate?" Mes sakom: „Bijomės namuose būti, tai einame pas kaimyną". „Tai kur šeima, kad jūs vieni?", – klausia Macenis. Sakom: „Išvažiavo pas gimines, žadėjo parvažiuoti ir neparvažiavo". „Tai kada jie parvažiuos?" – vėl klausia Macenis. Sakome: „Gal rytoj". Tai jis garsiai nusijuokė: „Cha, cha, cha. Gal jie išvis neparvažiuos?" Na ir paskui nežinau, ką jie ten šnekėjo. Gal tarėsi, paleisti ar nepaleisti, bet paskui: „Eikite, kur einate". Ir dar nusijuokė: "Ir laukite draugės (šeimos – B. K.) parvažiuojant"... Antryt, kai jau parėjome, kraujo klanai. Buvo sesuo mokytoja Sangrūdoje, tai laidotuvėsna parvažiavo. Motina tada sėdėjo kalėjime.

Tada žuvo ir partizanas Šturmas. Brolis pasakojo, kai parėjome. Tigras buvo ne Pūščios miško. Tai sako: „Buvo atėjęs Augaus Petras ir sako, kad pas jį yra Šturmas, ir jis nori susitikti su siaubiniais". Lyg jie būtų girdėję? Jeigu čia yra siaubiniai, tai tegul ateina pas Augų. Kaip ten, kaip tam Augui pranešė, ar mano brolis jam nuėjęs pasakė: „Pasakyk Augaus Petrui, tegul Šturmas ateina miške toj ir toj vietoj". Na tai Augaus Petras parėjo namo, tuo metu Šturmas pas jį skutosi barzdų, ir sako: „Greičiau eik, jie sakė ilgiau nelauks. Jie šiandien turi grįžti atgal". Tada Šturmas su Augum išėjo į susitikimo vietą. Kai jie atėjo, jiems ir varė...

Kaip ant arklių sėsta ir išjota. Tai kaip anksčiau, reikia milicijai pranešti. Na tai aš nuėjau pas pusbrolį, jis sako: „Turi eiti ir pranešti milicijai". Kai ėjau į Leipalingį, arklius radau prie pat miestelio. Iš Pūščios jota stačiai į Leipalingį. Arkliai vaikšto po laukus. Nujojo ir ten paleido.

Žinojo, kad čia pas mus užeidinėja partizanai, jie ateidavo kasnakt. Taigi, regic, jie darę dėl kitų, kad čia jų būta stolica ir patys iššaudė. Taigi, jūs juos išduokite. Na paskui, po to, tai navet išėjome iš namų, pas puseseres. Gal porą savaičių nebuvome. Buvome tik su broliu, o jauniausią išsivežė sesuo.

Po kelių dienų šuva pradėjo loc, žiūrome, ateina partizanai. Gal trise. Toks vienas Bučionukas – Jaunutis. Vyrai net apsižėlino, sako: „Nepagalvokite apie mus". Tai tada paaiškėjo... Motina sugrįžo žiemą..."

Lazdijų MGB skyriaus viršininko majoro Aleksejevo
ataskaita Kapralovui.

1949 m. lapkričio 13 d.

„Remdamiesi legalizavusiojo bandito Tigro parodymais, aš, majoras Sokolovas ir drg. Katka, panaudoję 34 š.p. 2 bataliono 4 kuopą, įvykdėme čekistinę karinę operaciją, kurios metu 00-20 min. (1949 m. lapkričio 13 d.) Kaziulių kaime, susidūrus su grupe banditų, buvo likviduoti:

1. Kostas Traigys, g. 1929 m., slapyvardis šturmas.

2. Antanas Stravinskas, g. 1922 m., Vilininkų kaimo gyventojas, į gaują įstojo 1949 m. balandį, kai jo namuose buvo aptiktas bunkeris ir nukauti du banditai. Jo slapyvardis Tautmilis.

(...)

Be to, Šturmo kuprinėje buvo rastos dvi ampulės su nuodais, pagamintos Londone. Kaip jomis naudotis, pakete rastas nurodymas, parašytas ranka lietuvių kalba... štai tas tekstas (kalba netaisyta – B. K.):

„Viena ampulė skirta dvidešimčiai žmonių. Jeigu gerti su degtine, tai iš pradžių reikia šituos vaistus ištirpinti karštame vandenyje, jeigu apibarstyti maistą, tai iš pradžių reikia gerai sutrinti su cukrumi arba miltais.

Pavyzdžiui: paimkite iš tūbelės pusę vaistų, tai bus 0,5 gramo, ištirpinkite 10 gramų virintame vandenyje ir, jeigu jums reikia 10 žmonių, įlašinkite 16-20 lašų, jeigu – 5 žmonių, tai 8-10 lašų, jeigu 20 žmonių, tai 32-40 lašų ir t.t. Gali darytis bloga, pykinti, 5-10-ies minučių laikotarpyje visą kūną apima traukuliai, priklausomai nuo organizmo jie veikia silpniau arba stipriau. Numirti gali per valandą ar greičiau".[1]

Tai buvo ne kas kitas, kaip smogikų pamesti preparatai. Apie jų panaudojimą prieš partizanus čia sužinome pirmą kartą. Paskui jie bus naudojami masiškai.

1949 m. lapkričio 16 d. 18 val., majoro Sokolovo grupė, remdamasi Tigro parodymais, Cimaniūnų kaime susitiko su dviem partizanais, su kuriais buvo ir Juozapavičiaus grupės ryšininkas. Per susišaudymą žuvo Vėtra – Juozas Mockevičiaus, g. 1932 m. Drapalių k., ir ryšininkas.

Partizanas Bajoras nuo Sokolovo smogikų buvo už 150 m., kai tie susidūrė su Vėtra, jis pasitraukė.

Partizanai Ąžuolas – Jonas Milišauskas ir Berželis – Petras Rudys buvo nuteisti sušaudyti. O septyni ryšininkai nuteisti 25 metams, kiti 50 ryšininkų gavo mažiau nei 25 metus lagerio.[102]

Pasakoja Petras Karaciejus

„Apie Gintarą... Buvo taip: atėjo Gintaras ir tuo metu – stribai. Jam šeimininkas sako: „Tu lipk ant pečiaus". O jis: „Ne". Užsitaisė automatą ir laukia už durų. Kai tie priėjo, jis šovė, bet iš susijaudinimo nepateikė. Stribai atsitraukė, pasikvietė šeimininką ir sako: „Žinai ką, pasakyk, kad jis išeitų, o jeigu ne, trobą kursim." Tada jis pasileido bėgt. Kiek pabėgėjus stribai davė ir nušovė.

Partizanas Karvelis buvo iš Kudrėnų. Juos Radziukais vadino. Jaunas išėjo, blogas jis nebuvo. Išdavė Ąžuolas. Matėme, kaip enkavėdistai apsupę jį vedėsi į bunkerį. Karvelis pats nusišovė, o Berželis šovėsi, bet susižeidė. Kiek aš tada suskaičiavau? Gal 21 sunkvežimį su kariuomene. O kas čia darėsi! Mes pro langelį žiūrėjome, kaip jie tą bunkerį ėmė. Pirmiausia jie čia užplaukė. Paskui, žiūrime, pakraščiu eina rusai ir vedasi vieną „palatki" apsuptą. Na, vedasi, vedasi, kas man ten galvoj. Ateina jie ant kalnelio, tolėliau miškas... Tai tiktai išbėgs vienas, metė granatą ir atgal, o anie iš to bunkerio, kad šaudo, kad šaudo... Rusai, matyt, norėjo juos gyvus paimti. Partizanams čia gera vieta buvo: upelis bėga, jie tuo upeliu išeina, pareina... Šaudėsi jie ten, šaudėsi, o mašinos vis važiuoja ir važiuoja. Paskui, žiūrime, kad kažką tempia už kojų prie sunkvežimio. Sukėlė sunkvežimin ir išvažiavo.

Žuravlis – Snaiperis buvo paimtas kariuomenėn, ten pateko KGB mokyklon ir, matyt, buvo užverbuotas. Jis parvažiuoja atostogų, ir čia jį sučiumpa. Tada jis nubėga pas Siaubą, prašo, kad dovanotų ir į partizanus priimtų. O čia, matai, paukštis jis geras buvo. Spėjama, kad kažkur dar gyvas yra. Aš čia truputį girdėjau, kad jis buvo parvažiavęs. Gaila, kad jo tada nemačiau, aš jį ir seną pažinčiau. Man pasakojo, kad klausinėjo jis plačion apylinkėj tai vieno, tai kito žmogaus, paskui vėl išvažiavo ir daugiau nebegrįžo. Tie miško broliai kvaili buvo, kad prisileido tokius, kurie juos apgavo.

Buvo dar toks senis Volungevičius iš Giraitės kaimo. Nežinau, už ką jis buvo liečiamas rusų. Nuo to krašto buvo ir Jurelevičiaus žmona. Čia jis daugiausia naminę varė, bet buvo visur prikilnus. O buvo taip. Kai reikia partizanus likviduoti, tai ateina rusų saugumo karininkas su Tigru ir prie Jurelevičiaus trobesių, ten prie miškelio, ugnį suskuria. Tie kūrena, tai eina Volungevičius, pasisveikina su jais ir kalba, kad ir jis toks kaip jie – partizanas. Tie „kaukš", ir nušauna. O ryšininkai suieškojo Bajorą, Vėtrą, ir tie ateina pas „partizanus". Anie sau ugnį kūrena. Kai tik partizanai prisiartina, ima iš automatų pilt. Vėtrą nukerta, o Bajoras pasprunka. Kai Tigras šaudė Vėtrą, tai matė ir ryšininkė – Jurelevičiaus mergaitė. Ta šaukt: „Tigrai, ką darai, savus šaudai!" Bet ruskis, matyt, nesuprato, o Tigrui gal jos pagailo. Baigėsi šaudymas, vėl ramu, kaip niekur nieko. Snaiperio sesers dukrai Tigras sako: „Atnešk Snaiperiui kailinaičius". Ta nunešė. Štai kaip yra. Paskui tą Snaiperį Amerikon išleidžia, o lig tolei rusai išvažiuoti niekam neleido."

Žmonėse ir dabar gyva legenda apie Snaiperį, kurią kadaise sukūrė emgėbistai.

Pasakoja Ona Jotautienė

„Tai buvo sekmadienis. Ryte man pranešė, kad iššudyta mūsų šeima (Jekentų B.K.). Nežinojau, kas. Aš blaškiausi: bėgau į mokyklą, į miliciją... Kaip pasiekti namus – galimybių jokių. Milicijoj man pasakė, kad jeigu aš kaip nors pasiekčiau Lazdijus, ten milicijoj duosią apsaugą ir nuvešią mane į vietą. Aš tuo metu gyvenau Sangrūdoje, už 30 km nuo Lazdijų. Labai lijo. Kaip pasiekti Lazdijus? Mane iki ten sutiko nuvežti dabartinis mano vyras tėvo arkliais (mes tuo metu dar nebuvome susituokę). Jau buvo kokia 15-16 val,. kai mes pajudėjome baisiai patižusiu keliu smarkiai lyjant Lazdijų link. Lazdijuose atsidūrėm naktį. Aš ėjau į miliciją, o vyras grįžo atgal. Pasakiau budinčiajam savo bėdą, jis liepė palaukti, o pats nuėjo pas viršininką. Laukiau ilgokai (daugiau kaip pusvalandį). Grįžęs man trumpai, nežiūrėdamas į akis, ištarė: „Niekas Jūsų neveš, kaip norit, taip keliaukit". Išėjau į nakties tamsą, o lyja, lyja... Ką daryti? Leidausi pirmyn. Su savim nešiausi maišelį cukraus (šeimininkė buvo įpylusi – juk reikės kavos laidotuvėms, apie kurias aš nieko nežinau...) Išėjusi iš Lazdijų miesto nusiaviau batus, nusivilkau lietpaltį, apsukau juo cukrų ir basa, šlapia, vos įžiūrėdama kelią, leidausi verkdama į kelionę (nuo Lazdijų iki Veisiejų tuo metu buvo 22 km, nuo Veisiejų iki Leipalingio – apie 13 km ir nuo Leipalingio iki Kaziulių – 8 km). Priėjau Neravų kalną (tais laikais ten ėjo kelias). Jo ilgis 1 km: prieš leidžiantis stulpas, ir užlipus ant kalno

antras stulpas. Užlipau ant kalno šiaip taip (ir vis lyja, o aš peršlapusi kiaurai, apsikabinau stulpą ir raudojau, raudojau... Ką daryti: jėgų jau visai neturiu. Prisiminiau, kad Laibagalių kaime gyvena mano dėdė Daugėla. Galvoju, jeigu nakties tamsoje surasiu keliuką į jo namus (nes gyveno dar tolokai nuo pagrindinio kelio), vis tiek reikia duoti žinią – gal jis mane paveš... Keliuką šiaip taip suradau. Pasukau į kairę – o tamsu, o lyja, aš einu tai keliuku, tai jį pametus šonu, lauku. Tik šmurkšt – ir įkritau į kažkokį griovį. Išsikepurnėjau dar šlapesnė – nuo manęs vanduo srovėm teka. Tik – pirmyn. Priėjau lyg jo namus, klabenu – niekas neatidaro. Einu prie lango – ogi langas užkaltas, ir antras, ir visi kiti... Galvoju, tai jie bus išvežti į Sibirą (nes daug metų praėjo, kai mes su jais nebendravome). Pasirodo, jie nebuvo išvežti, bet aš tamsoje ne į tuos namus pataikiau. Reikia grįžti atgal. Visai prisibaigiau. Išėjau į kelią, truputį paėjau ir pasibeldžiau į vienos nedidelės prie kelio stovinčios trobelės langą. Įsileido. Žmonės labai geri – sukilo, užkūrė krosnį, kad nors kiek sušilčiau... Pasėdėjau ir išėjau. Jau ir lietus nustojo. Keliauju tolyn į Veisiejus. Čia užėjau pas pusbrolį a.a. Janulevičių, kuris pasikinkė arklį ir mane pavežė. Sustojome Leipalingy. Čia pamačiau seseris a.a. Bronę su Serafina (jos gyveno kitur), atvažiavusias tartis su kunigu dėl laidotuvių. Jos pasakė, kurie nužudyti ir liepė kuo greičiau skubėti į namus, nes likusi jauniausia sesuo Birutė visą laiką tik klykia iš siaubo, niekas jos negali nuraminti. Mes greičiau važiavome. Įėjus į kambarį ir pamačius pašarvotus 3 (brolį ir dvi seseris), aš kritau be sąmonės.

Toliau – laidotuvės, baisios, baisios..."

Partizanui Gruodžiui dzūkai sudėjo dainą ir dar ilgai ją dainuodavo:

Palikai mamą prie ratelio,
verpiančią baltus linelius,
ir nežinojai, kad tą dieną
rusų kankinama ji bus.

Stovi nepuoštas mamos kapas,
o tu blaiškaisi jau miškuos.
O namiškiai badauja, šąla,
išvežti Sibiro kraštuos...

Tigro nurodytame partizanų pagalbininkų sąraše buvo ir Kovas. Šis partizanų ryšininkas taps partizanu Aidu ir MGB agentu Vasariu, nuo jo prasidės kita išdavysčių grandinė.

Šarūno Rinktinei
Įsakymas Nr. 2
1950 m. sausio mėn. 6 d.
§ 1

1949 m. lapkričio mėn. 9 d. dezertyravo pas priešą Kar. Juozapavičiaus Tv. P Siaubo Br I skyriaus Br. V Tigras.

Pagrindas: TvV raportas Nr. 207/ iš 49.XII.5.

§ 2

1949 m. lapkričio mėn. 11 d. dezertyro Tigro išdavimu žuvo Kar. Juozapavičiaus Tv P Siaubo BrV Jokeris ir to pat būrio visuomenininkas Gruodis.

Pagrindas: TvV raportas Nr. 209/ iš 49.XII.13.

§ 3

1949 m. lapkričio mėn. 13 d. dėl dezertyro Tigro provokacijos žuvo Kar. Juozapavičiaus Tv P Siaubo būrio II skyriaus kovotojai Klevas ir Neris.

Pagrindas: TvV raportas Nr. 210/ iš 49.XII.13.

§ 4

1949 m. lapkričio mėn. 11 d. dėl dezertyro Tigro provokacijos žuvo Kar. Juozapavičiaus Tv P Siaubo būrio I skyriaus ūkvedys Perletas ir kovotojas Rytas.

Pagrindas: TvV raportas Nr. 212/ iš 49.XII.14.

§ 5

1949 m. lapkričio mėn. 15 d. dėl dezertyro Tigro provokacijos žuvo Kar. Juozapavičiaus Tv P Siaubo būrio II skyriaus kovotojas Vėtra ir sužeistas to pat skyriaus ūkvedis Bajoras.

Partizanui Bajorui leidžiu nešioti I sužeidimo juostelę.

Pagrindas: TvV raportas Nr. 214/ iš 49.XII.15.

§ 6

Nuo 1949 m. lapkričio mėn. 9 d. dingo be žinios Kar. Juozpavičiaus Tv P Siaubo būrio I skyriaus vadas Snaiperis.

Pagrindas: TvV raportas Nr. 213/ iš 49.XII.14.

Diemedis
Rinktinės Vadas

Šarūno rinktinei
Įsakymas Nr. 32
1950 m. sausio mėn. 10 d.

§ 1

Į Kar. Juozapavičiaus Tėvūniją pavyko įsiskverbti provokatoriui Ąžuolui, kuris padarė daug skaudžių nuostolių. Joje išdavimu žuvo keli partizanai, buvo išduoti partizanų ryšininkai ir kt.

Tačiau skaudžiausias joje padarinys buvo tai, kad tos pat Tv. Partizanas Tigras pabūgo dėlei išdavimų esančio masinio MVD-istų siautėjimo, metėsi į visišką depresiją ir, būdamas labai silpnos valios, dezertyravo pas priešą. Čia pradėjo viską išdavinėti ir visa tai atnešė dar skaudesnių nuostolių.

§ 2

Didingo Nemuno krašto sūnau partizane, Tu, jausdamas savy sruvenantį protėvių kraują, jausdamas begalinę meilę, atsižadėjai savo asmeniškumų ir paėmei ginklą į rankas. Ėmei jį su tvirtu pasiryžimu: ar mirti su juo, ar tėviškei laisvę grąžinti.

Motina tau tapo Tėvynė, o pilkieji tėviškės dirvonai, žalieji gimtinės miškai – namais. Žalios pušys bei eglių šakos motiniškai Tau klojo guolį, ramino, migdė ir saugojo nuo priešo akių. Tave lydintis ginklas tapo tavo broliu/

Išėjai tu ne tam, kad slapstytumeis ar saugotum savo gyvybę, išėjai gi kovoti, apginti savo kraštą ir grąžinti jam laisvę. Ir giliais vidurnakčiais, kai mėnuo klysta dangumi, tik tu vienam težinomais keliais, apeidamas tave tykojančias priešo užtvaras, o kartais ir palydimas siaubingų priešo šūvių ar žaizdruojančių raketų, Tu neši vergovės skraiste apgaubtiems savo broliams, taip priešo slopinamą, laisvės mintį.

Tu nepabūgai gigantiškos priešo jėgų persvaros, jo gausumo ir išdrįsai stoti su juo į nelygią kovą, parodydamas nuostabią savo ištvermę, pasakišką drąsą. Tau nebėra mirties baimės – Tu nugalėjai ją ir šiandien kovos lauke nesvyruodamas Tu aukojies ant Tėvynės aukuro, atiduodamas savo brangiausią, niekuo nepakeičiamą turtą – gyvybę, užgesti pačiame savo jaunystės pavasary, neišvengiamumo atveju net pats nutrauki savo gyvybės gijas, savo paties rankomis nuraškai vos tik teprasiskleidusį savo jaunystės žiedą.

Tavoji kraujo auka neveltui. Tu savo įstabia kova bei didvyriška mirtimi parodai atkaklų ir nepalaužiamą lietuvių laisvės siekimą. Tavo krauju aplaistyti pilkieji Lietuvos dirvonai, žalios girios, gatvių grindiniai be atgarsio nenudžius. Gatvėse niekinamas Tavo lavonas pagreitins ir priartins kruvinajam bolševizmui galutinį sprendimą. Mirdamas Tu negali išvysti taip trokštamos laisvės, tačiau Tu palieki nemarus savo brolių tarpe ir, apgaubtas graudingų dainų tonų, tu esi vėl kartu su jais kovos lauke, nes tavo garbė amžina ir nemari.

Partizane, būk savo kovoje tvirtas ir nepalaužiamas, išsaugok savo tautos širdį nuo azijatiškų kraugerių ir išnešk ją vėl į laisvą gyvenimą.

(Kalba netaisyta)

Diemedžio parašas
Rinktinės Vadas

Išrašas iš agentūrinio pranešimo
Šaltinis Eglė
1950 m. rugsėjo 5 d.

Visiškai slaptai
priėmė Krugovecas
Renkauskas

Krikštonyse šaltinis sutiko Varževičienę iš Živulciškės kaimo, ir per pokalbį Varževičienė šaltinį pakvietė užeiti pas ją, bet tą dieną šaltinis neužėjo, nes nakvojo pas gimines.

Eidamas namo, pakeliui užėjo pas Varževičienę Živulciškės kaime. Per pokalbį Varževičienė ėmė pasakoti apie praeitį, kaip šalia jos 1949 m. kareiviai šaudė banditus. Pasakojo, kaip ją tardė, o ji nieko nepasakė vien dėl to, kad ją mušė ir vertė pasakoti. Be to, Varževičienė pasakė: „Tegu mane užmuša, bet aš nieko nepasakosiu". Bešnekėdama ji pasakė, kad jos neišdavė paimtas gyvas Alvydas, nors su juo ir akistaton suvedė,

bet jis nesakė, kad žino bunkerius. „O po to, jau rudenį, kai netoli manęs nukovė bunkeryje banditus – Kėkštą ir dar vieną, atvedė mane iš bunkerio ištraukti, kaip prikankino mane kareiviai, ir pati labai bijojausi. Juk tada jie surado bunkerį. Aš pati tada sau galvojau, kiek jų čia dar yra, ir, jeigu rastų, tai man būtų viskas, aš prapuolusi". (Dėja, O. Varževičienę areštavo ir nuteisė lagerio B.K.)

Apie tai šaltinis paklausė: „Argi daugiau nerado?" Varževičienė atsakė: „Rado tik vieną, o Tigras išdavė 19 bunkerių". Bet ar čia, Živulciškės miške, Varževičienė nepasakė.

Varževičienė pokalbio metu buvo labai atsargi, smulkiai neaiškino, bet keitė pokalbio temas.

Per pokalbį šaltinis paklausė: „Tikriausiai visų „partizanų" vyriausias bus Diemedis?" Į tai Varževičienė atsakė, kad ji nuo to laiko, kai prie jos iššaudė „partizanus", jų daugiau nemačiusi. Šaltinis sakė: „ Tave gerai žinau, kiek kartų tu už juos buvai kankinama, bet neišdavei, tad aš tau pasakysiu, kad neseniai aš netoli tavęs buvau sutikusi". Bet Varževičienė dar kartą pasakė, kad labai norėtų su jais susitikti, apsidžiaugtų juos pamačius, bet pas ją neateina.

Taip šaltinis ir nesuprato, ar Varževičienė dabar turi ryšį su banditais, ar ne.

Iš visko matyti, kad Varževičienė vis dar palaiko ryšį, kaip ir anksčiau palaikė. Bet elgiasi atsargiai.

Kai dar kalbėjosi apie kariuomenę, ar čia vaikšto kareiviai, į tai Varževičienė atsakė, kad dažnai ateina ir ieško trijų vyrų iš mūsų kaimo. Šaltinis paklausė, kur jie galėtų būti? Išėjo į kariuomenę ar kur? Varževičienė atsakė, kad jie visi išėjo į gaują, bet jų artimieji sako, kad išėjo į armiją. Ir svarbiausia, kad kariuomenės jų nesurastų, kai jie pareina namo pas tėvus. Baigiantis pokalbiui, Varževičienė šaltinio paklausė: „Štai tu anksčiau, kai buvai pas mane, ar radai, ar ne, bunkerius, kurie buvo šalia manęs?" Šaltinis į tai atsakė: „Aš apie tai niekada nepagalvojau, o man ir Smauglys buvo sakęs, kad čia jų bunkerių nėra, o, žiūrėk, vis dėlto buvo". Į tai Varževičienė atsakė: „Jie patys kvaili. Aš jiems sakiau, kad čia jus gali surasti. „Partizanai" net negalvojo, kad čia juos suras. O jeigu būtų neradę, tai ir man nebūtų reikėję tiek kentėti."

Daugiau nieko neišsiaiškinęs, šaltinis išėjo namo.

Varževičienė anksčiau slapstėsi, o dabar – įsitikinusi, kad jos niekas neišdavė, vėl gyvena savo namuose.

Išrašas tikras: Veisiejų r. MGB viršininko pavaduotojas leitenantas Renkauskas

Partizanų ryšininkai

Vertimas iš lietuvių kalbos į rusų k. (B. K.)

Komisijos posėdžio, įvykusio 1949 m. rugpjūčio 30 d. dėl laisvės kovos judėjimo dalyvių pristatymo apdovanojimui,

Protokolas [103]

Komisija, susidedanti: iš pirmininko, Rinktinės vado Diemedžio, narių: Rinktinės štabo žvalgybos skyriaus viršininko Sakalo, Juozapavičiaus tėvūnijos III būrio vado Ai-

do, remdamasi Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjungos statutu, nusprendė pristatyti apdovanoti šiuos veikiančius judėjimo dalyvius:

Slapyvardis	Gim. metai	Už ką apdovanojamas	Ar buvo apdovanotas
1. Ilgūnas	1929	Nuo 1948 m. vasario 8 d. nuoširdžiai vykdo ryšininko pareigas. Nuo 1948 m. rugpjūčio 20 d. turi partizanų slėptuvę, rūpindamasis joje gyvenančiais partizanais.	ne
2. Švyturys	1909	Nuo 1948 m. kovo 1 d. turi partizanų slėptuvę, rūpinasi joje gyvenančiais partizanais, be to, aprūpina partizanus maistu.	ne
3. Gluosnis	1918	Nuo 1948 m. kovo 6 d. savo žinioje turi dvi slėptuves, nuolatos rūpinasi joje gyvenančiais partizanais, aprūpina juos maistu ir teikia jiems žinių apie emvėdistų judėjimą.	ne
4. Šaltinis	1898	Nuo 1947 m. spalio 15 d. iki šiol pas save turi slėptuvę, kurioje nuolat gyvena keli partizanai, esantys jo globoje.	ne
5. Akmuo	1904	Nuo 1946 m. spalio 10 d. iki šiol turi slėptuvę, kurioje nuolat gyvena keli partizanai, esantys jo priežiūroje, jiem teikia žinių ir juos globoja.	ne
6. Vikruolis	1912	Nuo 1947 m. rugpjūčio 12 d. iki 1948 m. birželio 16 d. turėjo pas save slėptuvę, kurioje nuolat gyveno keli partizanai, juos viskuo šelpė, o jis pats areštuotas. Buvo tardomas, nors ir žinojo kitą slėptuvę, kurioje buvo trys partizanai.	ne
7. Keliaunykas	1919	Nuo 1948 m. balandžio 26 d. dirba ryšininku, be to, nuo 1947 m. kovo 2 d. turi slėptuvę, kurioje	

		gyvena du partizanai, o taip pat juos viskuo šelpia.	ne
8. Idūkė	1919	Nuo 1947 m. spalio 20 d. perduoda žinių gyvenantiems miške partizanams. Kilus pavojui juos maitina.	ne
9. Mažylis	1914	Nuo 1947 m. spalio 20 d. yra partizanų slėptuvės globėjas, prižiūri ten gyvenančius partizanus, perduoda žinių apie emvėdistus.	ne
10. Bevardis	1919	Nuo 1944 m. rugsėjo 15 d. nuoširdžiai padeda partizanams. Be to, nuolat perduoda žinių apie emvėdistus.	ne
11. Miškininkas	1911	Nuo 1947 m. vasario 1 d. nuolat aprūpina partizanus vaistais ir medikamentais.	ne
12. Svajotojas	1901	Nuo 1945 m. globojo dvi partizanų slėptuves, dažnai jose gyveno 6 partizanai. 1946 m. slėptuves parodė emvėdistams, kurie jas sunaikino. Pats Svajotojas buvo areštuotas ir tardomas, bet nieko neišdavė. Sugrįžęs iš kalėjimo, nuo 1947 m. rugsėjo 16 d. globoja tris partizanų slėptuves ir jose gyvenančius partizanus, juos aprūpina maistu.	ne
13. Musiolis	1928	Nuo 1947 m. turi dvi slėptuves, kuriose dažnai gyvena keli partizanai. Be to, nuolat teikia žinių partizanams, Gyvenantiems miško stovykloje. 1948 m. rugpjūčio 20 d. per dideles emvėdistų gaudynes, buvo pasiųstas į žvalgybą, kurios metu buvo suimtas 15-kos emvėdistų, tardomas ir mušamas, bet nieko neišdavė ir buvo paleistas, po to, aplenkęs emvėdistus, atvyko į stovyklą ir pranešė apie gręsiantį pavojų. Tokiu būdu išgelbėjo 15 partizanų. Ne kartą buvo areštuojamas	

		ir tardomas, bet nieko neišdavė. Dabartiniu metu palaiko su partizanais ryšį.	ne
14. Garsas	1926	Nuo 1946 m. turėjo slėptuvę, kurioje gyveno keli partizanai, juos globojo, 1947 m. buvo įtartas ir areštuotas, buvo tardomas, bet nieko neišdavė. Nuo 1948 m. vėl turi slėptuvę, kurioje gyvena keli partizanai, be to, dirba ryšininku.	ne
15. Tulpė	1932	Yra partizanų slėptuvės, kurioje gyvena du partizanai, globėja. Kartą atėjo emvėdistai, partizanai nesuspėjo pasitraukti, bet ji savo gudrumu emvėdistus apgavo, leisdama partizanams pasislėpti slėptuvėje. 1949 m. balandį buvo tardoma, bet nieko neišdavė.	ne
16. Visomis	1898	Nuo 1945 m. turėjo slėptuvę, kurioje išgydė sužeistą partizaną. 1947 m. jo globon partizanai atidavė ginklų sandėlį. 1947 m. iš apsupties išgelbėjo keturis partizanus, paslėpęs juos slėptuvėje. Du kartus areštuotas, tardytas, bet nieko neišdavė.	ne
17. Klonis	1911	Nuo 1945 m. turi slėptuvę, kurioje globoja keletą partizanų. Nuo 1945 m. aktyvus ryšininkas.	ne
18. Lina	1913	Nuo 1945 m. turi slėptuvę, kurioje gyvena keli partizanai, jais rūpinasi. Ryšininkė.	ne
19. Raistas	1923	Nuo 1945 m. turi slėptuvę, kurioje gyvena keli partizanai, juos globoja. Areštuotas nieko neišdavė.	ne
20. Gudruolis	1929	Nuo 1945 m. turi slėptuvę, kurioje slepiasi keli partizanai, jais rūpinasi.1948 m. išgydė partizaną.	ne
21. Neris	1922	Nuo 1945 m. turėjo slėptuvę, kurioje globojo partizanus ir buvo ryšininkas. 1947 m. buvo	

		areštuotas ir sumuštas,bet nieko neišdavė. Kalėjime neteko sveikatos. Paleistas labai persekiotas. 1947 m. įstojo į partizanus, bet dėl silpnos sveikatos grįžo į civilį gyvenimą. Grįžęs dirbo partizanams.	ne
22. Liepa	1925	Nuo 1945 m. turi slėptuvę, kurioje gyvena keli partizanai, jais rūpinasi. 1947 m. ir 1948 m. išgydė partizaną.	ne
23. Ąžuolas	1910	Nuo partizaninio judėjimo pradžios slepia partizanus ir besislapstančius asmenis, juos viskuo aprūpina. Turi slėptuvę, kurioje dažnai gyvena keli partizanai.	ne
24. Kampnys	1929	Nuo 1946 m. balandžio 1 d. turi slėptuvę, kurioje dažnai gyvena keli partizanai. Juos maitina. 1949 m. liepos mėn. Išgelbėjo iš pavojaus septynis partizanus.	ne
25. Trimitas	1916	Nuo 1946 m. sausio 1 d. aktyvus ryšininkas. 1948 m. liepos mėn. vežė antspaudą ir paketus, kelyje buvo užpultas emvėdistų, nepaisydamas mirtino pavojaus, puolė bėgti, pasiėmęs antspaudą ir paketus pasitraukė. 1947 m. išgydė sunkiai sergantį partizaną. Turi slėptuvę, kurioje gyvena trys partizanai.	ne
26. Pušelė	1923	Nuo 1945 m. sausio 15 d. aprūpina partizanus įvairiais reikmenimis. 1947 m. naktį išgelbėjo keturis partizanus nuo grėsmingo pavojaus. 1947 m. lapkričio mėn. palaidojo kapinėse žuvusį partizaną. 1948 m. turėjo slėptuvę, kurioje per	

		žiemą laikė kelis partizanus. Po išdavystės buvo areštuota, bet nieko neišdavė. Padeda partizanų šeimoms.	ne
27. Šaulys	1920	1948 m. kovo 18 d. iš Leipalingio slapta paėmė ir atvežė žuvusio partizano Bombonešio lavoną. 1947 m. liepos 24 d. iš mūšio lauko išvežė ir paslėpė sunkiai sužeistą partizaną. 1948 m., matydamas iškilusį pavojų partizanams ir norėdamas nutraukti jų paiešką, šoko bėgti, ir taip sudarė sąlygas partizanams pasitraukti. Partizanams, esantiems stovykloje, perduoda žinių.	ne
28. Jaunutis	1923	Nuo 1949 m. kovo turi dvi slėptuves, kuriose gyvena šeši partizanai, jis juos aprūpina maistu ir kt.	ne
29. Brakonierius		Nuo 1948 m. turi slėptuvę, kurioje gyvena trys partizanai, juos maitina.	ne
30. Kovas	1904	Nuo 1945 m. turi slėptuvę, kurioje gyvena keli partizanai, juos maitina.	ne
31. Vasaris	1913	Nuo 1949 m. gegužės 12 d. turi slėptuvę, kurioje gyvena keli partizanai, viskuo juos aprūpina.	ne
32. Mažylis		Nuo 1946 m. aktyvus ryšininkas. 1948 m. liepos 18 d. išvedė iš apsupties tris partizanus.	ne
33. Ramunis	1909	Nuo 1948 m. gegužės 15 d. turi slėptuvę, kurioje kilus pavojui, slepiasi trys partizanai. 1949 m. gegužės 23 d. išgelbėjo du partizanus, kurie buvo užklupti kambaryje per pietus.	ne

34. Budėtojas		Nuo 1945 m. nuolatinis ryšininkas. Sąžiningai vykdo savo užduotis. 1947 m. spalio mėn. slėptuvėje išgydė sužeistą partizaną.	ne
35.Žvaigždaitė	1922	Nuo 1946 m. vasario 13 d. turi slėptuvę, kurioje per pavojų slepiasi keli partizanai. 1948 m. gruodžio mėn., kilus pavojui, išgelbėjo du partizanus, nors dėl to nukentėjo nuo emvėdistų.	ne
36. Šilas	1916	Nuo 1948 m. spalio 15 d. sąžiningai atlieka ryšininko pareigas. 1949 m. gegužės 23 d. buvo areštuotas, tardomas ir verbuojamas, bet nieko neišdavė, tebedirba ryšininku.	ne
37. Tautmilis	1928	Nuolat kelia partizanus per Nemuną. 1947 m. gegužės mėn. emvėdistai apsupo mišką. Iš kilusio pavojaus išgelbėjo Tautmilis – perkėlė per Nemuną 23 partizanus. 1948 m. spalio mėn. taip pat perkėlė apsuptus partizanus ir išgelbėjo jiems gyvybę.	ne
38. Keleivis	1923	Nuo 1947 m. kovo 15 d. turi slėptuvę, kurioje per pavojų slepia tris partizanus. Visu kuo padeda.	ne
39. Žiūkas	1926	Nuo 1946 m. siuva ir taiso partizanų drabužius. 1948 m. turėjo slėptuvę, kurioje slėpėsi trys partizanai. Be to, perduoda esantiems stovykloje partizanams žinių.	ne

Komisijos pirmininkas Diemedis

Nariai: Sakalas

Aidas

Lazdijų aps. MGB skyriaus įgaliotinis leitenantas Kavercovas

Pažyma [104]

Šis protokolas rastas ir paimtas 1949 m. rugsėjo 23 d., kai Alytaus aps. MVD skyrius sunaikino Dainavos banditų apygardos štabo bunkerį.

Šarūno rinktinės apdovanojimų komisijos posėdžių protokolas

Šarūno rinktinės apdovanojimų komisija, susidedanti: iš pirmininko, Šarūno rinktinės vado Diemedžio, ir narių: Šarūno štabo žvalgybos skyriaus viršininko Sakalo, Šarūno rinktinės Kar. Juozapavičiaus tėvūnijos, 3 būrio vado Vanagėlio, 1950 m. kovo 11 d. peržiūrėjo ir rado vertais pristatyti apdovanojimui šiuos Ka. Juozapavičiaus tėvūnijos TV dalyvius.

Eil. Nr.	Slapyvardis	Gimimo Metai	Už ką pristatomas apdovanojimui	Buvo apdovanotas	Pastabos
1.	Tarvydas	1901 m.	Nuo 1948 m. gegužės ir lapkričio turi tris slėptuves, kuriose gyvena keli partizanai. Partizanus sumaniai aptarnauja, aprūpindamas juos buities reikmėmis. Nuo to laiko nuolatinis ryšininkas.	1946.IV. 1 laipsnio uolumo juostele	
2.	Našlė		Nuo 1948 m. lapkričio turėjo tris slėptuves, kuriose gyvena keli partizanai. Partizanus sumaniai aptarnauja, aprūpindamas juos buities reikmėmis. Nuolatos seka priešo judėjimą ir tai praneša partizanams.	Nebuvo	
3.	Putinas	1917 m.	Nuo 1948 m. turi slėptuvę, kurioje gyvena keli partizanai. Slėptuvėje gyvenančius partizanus aprūpina buities reikmenimis.	Nebuvo	
4.	Žvaigždė	1929 m.	Nuo 1948 m. yra nuolatinė ryšininkė. Jai patikėtas užduotis vykdo uoliai ir sumaniai. Nuolat seka	1948 m. juostele už	

		priešo judėjimą ir praneša partizanams.	drąsą
5.	Mėta	Nuo 1947 m. birželio turi slėptuvę, kurioje nuolat gyvena keli partizanai. Slėptuvėje gyvenančius partizanus aprūpina maistu ir buities reikmenimis	
		Seka priešo judėjimą ir apie tai praneša partizanams.	Nebuvo
6.	Pivonija	1927 m. Nuo 1948 m. spalio yra partizanų ryšininkė. Patikėtas pareigas vykdo uoliai ir sumaniai. Be to, seka priešo judėjimą ir tai praneša partizanams.	Nebuvo
7.	Liepa	1910 m. Nuo 1944 m. rugsėjo 15 d. turi slėptuvę, kurioje gyvena keli partizanai. 1947 m. pavasarį slėptuvė buvo išduota ir surasta. Per tardymą nieko neišdavė. Nuo 1949 m. rudens vėl turi slėptuvę, kurioje gyvena du partizanai, juos prižiūri.	Nebuvo
8.	Miškas	1922 m. Nuo 1947 m. gruodžio turi slėptuvę, kurioje gyvena keli partizanai. Ten gyvenančius partizanus viskuo aprūpina ir prižiūri.	Nebuvo
9.	Ežeras	1924 m. Nuo 1948 m. rudens turi slėptuvę, kurioje gyvena keli partizanai. Partizanus viskuo aprūpina. (N. štabo)	Nebuvo
10.	Senelis	1919 m. Nuo 1948 m. vasaros yra nuolatinis partizanų ryšininkas. Patikėtus jam įsipareigojimus vykdo uoliai ir sumaniai.	Nebuvo

11. Gegužis	1921 m.	Nuo 1947 m. turi slėptuvę, kurioje gyvena keli partizanai. Nuo 1949 m. kovo prižiūrėjo gyvenančius N štabo slėptuvėje partizanus , juos viskuo aprūpindavo. Be to, anksčiau buvo partizanų ryšininku.	1948 m. – I laipsnio uolumo juostele
12. Zuikis	1926 m.	Nuo 1948 m. lapkričio turi slėptuvę, kurioje gyvena keli partizanai. Be to, nuo 1948 m. rudens turi antrą slėptuvę, kurioje taip pat gyvena keli partizanai.	

Komisijos pirmininkas (Diemedis)
Nariai: (Sakalas)
(Vanagėlis)

Žūtys

1950 m. sausio 7 d. Seirijų valsčiuje MGB skyriaus kariuomenės grupė Kudrėnėlių kaimo gyventojo Asadausko sodyboje aptiko partizaną, kuris priešindamasis žuvo. Tai buvo Juozapavičiaus grupės būrio vadas Aidas – Antanas Volungevičius, g. 1929 m. MGB paėmė kulkosvaidį, šautuvą, pistoletą, 119 šovinių ir partizanų dokumentų. Rado jaun. milicijos leitenanto Vlado Šimkonio, dingusio 1949 m. gruodžio 30 d., asmens dokumentus.

1950 m. vasario 22 d. MGB sužinojo, kad Ročkių kaime (1070) pas Sadauską bus vestuvės ir ten ateis partizanas. Penktos kuopos RPG apsupo Sadausko trobesius ir 00 val. kareivis Lyskovas pastebėjo žmogų, kuris, nepriėjęs sodybos, atsigulė. Kai kareivis šūktelėjo: „Stok!", tas, paleidęs iš automato porą serijų, šoko bėgti. Iš paskos šaudydami jį ėmė vytis kareiviai. Taip žuvo Varguolis – Pranas Rybinskas, g. 1927 m. Seirijų Kolonijos kaime. „Jį asmeniškai nukovė, pastebi MGB,– jaun. seržantas Volodka."

P. Rybinskas, 1947 m. pabėgęs iš Tarybinės armijos, įstojęs į partizanus, daugiausia slapstėsi Trako miške.

Iš T.A. taip pat pabėgo Pranas Celevičius, g. 1927 m. Seirijų Kolonijos kaime, slapyvardis Berželis, žuvęs 1951 m. vasario 6 d. Bestraigiškės miške, bunkeryje.

1951 m. kovo 14 d. Ginčionių kaime, bunkeryje, žuvo Jaunutis – Bronius Kavaliauskas, g. 1929 m. Ginčionių k.

Iš agentūrinių pranešimų

1950 m. gruodžio 29 d. agentas Akmuo pranešė: „Gruodžio 19 d. pas šaltinį atėjo trys partizanai: Bajoras ir du šaltiniui nepažįstami. Partizanas Bajoras padėkojo šaltiniui, kad jam išvarė naminės. Į šaltinio klausimą, kodėl jis taip ilgai nebuvo pas šaltinį, Bajoras atsakė, kad buvo labai užimtas. Partizanas Bajoras paprašė šaltinį, kad jis paruoštų bunkeriui lentų ir sijų, kurias jis turės nuvežti pas Petrą Slidziauską. Šaltinis, vykdydamas Bajoro įsakymą, kartu su P. Slidziausku parengė medžio ir kitą dieną abu nuvežė į Leipalingio lentpjūvę, kur išpjovę 12 lentų po 12 m ilgio – viso 1,5 kubo, o taip pat paruošė 14 po 2 m ilgio sijų bunkeriui statyti. Partizanas Bajoras gruodžio 25 d. antrą kartą atėjo pas šaltinį, kuris jam pasakė, kad medžiaga jau paruošta. Bajoras paprašė šaltinį nupirkti jam fotojuostą. Kadangi šaltinio su P. Slidziausku geri santykiai, šaltiniui Akmeniui buvo duota užduotis per Petrą Slidziauską nustatyti, kur partizanai ruošiasi statyti bunkerį. Akmuo fotojuostą nupirko, bet dar neperdavė. Nustačius vietą, kur bus pastatytas bunkeris, bus padaryta tolimesnių veiksmų suimti arba sunaikinti partizanus. Tuo pačiu agentas Akmuo yra aprūpintas spec. preparatu „privesti" partizanų vadą Narsuolį.[105]

Pagal agento Akmens duomenis yra nustatyta, kad per 1948-1949 metų žiemą P. Slidziausko namuose gyveno ir slėpėsi partizanų vadas Klajūnas – Saveikis Bronius, Liudviko s. Jis 1949 m. rudenį, kai ėjo per valstybinę sieną, buvo sužeistas į koją, kuri buvo amputuota. Klajūną LSSR MGB 2-N valdyba specialioms operacijoms partizanams likviduoti užverbavo agentu smogiku. Kadangi Klajūną suimant buvo sužeista koja ir amputuota, atmetama galimybė, kad, likvidavus gaujas, jis bus pašalintas iš tinklo ir negalės Vilniuje gyventi legaliai. Todėl būtina užklausti MGB Vilniaus sr. 2-N skyrių ir paprašyti, kad jį apgyvendintų Vilniuje, kur jį būtina nuodugniai apklausti dėl P. Slidziausko nusikalstamos veiklos.[2]

1953.III.20.

Apie tai, kad Klajūnas slėpėsi pas Petrą Slidziauską, MGB pranešė agentas Akmuo, gyvenantis Kudrėnų kaime.

Išdavystė

Niekšybės paslaptys

Partizanų ryšininkas Kovas*, g. 1925 m. Degėsių kaime, rašė į „Partizaną" eilėraščius ir atsišaukimus, turėjo miną, kuria rengėsi susprogdinti sunkvežimį su enkavėdistais. Po Tigro išdavysčių pradėjo slapstytis. Išsigandęs, kad ir jį ištiks daugybės partizanų ir jų ryšininkų likimas, susitiko su MGB ir papasakojo apie Juozapavičiaus grupės vyrus. Atskleidė, kad buvo pas Snaiperį bunkeryje, rašė eilėraščius, palaikė ryšį su partizanais. MGB, jį užverbavusi Vasario slapyvardžiu, nukreipė slapstytis į Norulių kaimą, rekomendavo vis rašyti antitarybinius eilėraščius, kad neprarastų partizanų pasitikėjimo. Per vieną susitikimą su partizanų vadu Vanagu Kovas–Vasaris sutiko parašyti

* *Kovas – Kazys Kalanta*

poemą apie Siaubą. MGB jam tai leido. Pagaliau vieną dieną Uciekos kaime Kovas–Vasaris susitiko su Beržiniu ir Bajoru. Beržinis jį pasiėmė į Janaukos, paskui – į Kudrėnų kaimus. Kudrėnuose Beržinis Kovui–Vasariui davė vokšką šautuvą ir mažą pistoletą. Praleidę dieną Žaliamiškyje prie laužo, vakarop patraukė į Cimaniūnus, o iš ten – į Šlapikas. Įsivedė į bunkerį, esantį po keliu į Krikštonis už 800 m nuo Šlapikų. Bunkerio landa buvo kairėje kelio pusėje, jame galėjo tilpti aštuoni žmonės. Išeidamas Beržinis paliko bunkeryje Kovą–Vasarį su Bajoru. Po dienos sugrįžo su partizanu Tauru, perdavė Kovui–Vasariui pluoštą rankraščių ir nurodė, kad jis iki vasario 1 d. parengtų almanachą, skirtą laisvės kovų penkmečiui paminėti. Kai po to Kovas–Vasaris perdavė MGB, dauguma straipsnių ir eilėraščių buvo parašyti Merkinės gimnazijos mokytojų bei mokinių. Į almanachą Kovas–Vasaris įdėjo ir savo poemą apie Siaubą. Parengtą almanachą perdavė Beržiniui.

Sausio 22 d. Beržinis pasakė Vasariui, kad yra du sužeisti partizanai ir reikia surasti jiems vaistų. Tą pačią dieną į bunkerį pas Kovą–Vasarį atėjo Beržinis ir Bajoras, dar du nepažįstami partizanai ir palydėjo Kovą–Vasarį iki Matuizų geležinkelio stoties, kur paėmė iš jo šautuvą – išleido į Vilnių vaistų. Agentas Vasaris Vilniuje sausio 26 d. gavo iš MGB naujų nurodymų.[107]

Visiškai slaptai

MGB 2–N valdybos 2 skyriaus viršininkui papulkininkiui drg. Figurinui

MGB 2–N valdybos 2 poskyrio vyr. operįgaliotinis vyresn. leitenantas Michailovas

1950.III.16

Raportas

apie per 1950.II.20–III.14 laikotarpyje atliktą darbą būnant komandiruotėje Varėnos aps.

Užduotis. Organizuoti agentūrinį–operatyvinį darbą aps. MGB skyriuje numatant likviduoti gaują ir padarant saugius rinkimus į SSSR Aukščiausiąją Tarybą.

Asmeniškai aš buvau išsiųstas vykdyti užduotį į Druskininkų valsčių, kur pirmiausia pradėjau organizacinį darbą susitikti su vidaus agentu Vasariu, kuris yra Šarūno rinktinės štabo sudėtyje, ir parengti su juo ryšius.

Atvažiavęs į jo tėvų gyvenamąją vietą Lazdijų apskrityje, susitikau su seserimi ir įteikiau jai jo rekomendacinį laišką. Neturėjau sąlygų ją verbuoti jos gyvenamojoje vietoje, todėl ji buvo iškviesta į Druskininkus, kur ir buvo užverbuota slapyvardžiu Kvietkas [108]. Po kruopštaus instruktažo Kvietkas buvo išsiųstas ieškoti Vasario.

Vasario 25 d. Kvietkas atvyko į eilinį konspiracinį susitikimą ir pranešė, kad su Vasariu ji susitiko ir perdavė jo pranešimą, kuriame jis rašė:

„Banditai mane kruopščiai tikrina, kad su jais susidaryčiau autoritetą aš sakiau, kad nuo 1940 m. saugau TT pistoletą, todėl prašau per seserį perduoti surūdijusį pistoletą. Dabartiniu metu rengiu bunkerius naujai kuriamai gaujai, vietoj 1949 m. likviduoto Juozpavičiaus būrio".

Vasario 28 d. aš pasirinkau 1938 m. laidos TT pistoletą ir perdaviau seseriai (Kvietkui), paliepęs jai užkasti jį žemėje ir tai pranešti banditams. (...)

Agento Vasario – partizano Aido patikrinimo laikotarpis baigėsi, ir jis Šarūno rinktinės vado Diemedžio įsakymu, kaip raštingas žmogus, buvo paskirtas rinktinės štabo skyriaus viršininku. Vasario 25 d. Vasaris pranešė, kad šiuo metu su partizanais stato bunkerius Juozapavičiaus grupės būriui, sukurtam vietoj žuvusiojo 1949–aisiais. Vasaris kovo 2 d. važinėjo į Kauną šapirografo. Sugrįžęs nuvyko į Žvirgždės kaimą pas Antaną Kavaliauską. Ten susitiko Šarūno rinktinės vadą Diemedį, jo adjutantą Papartį, organizacinio skyriaus viršininką Smauglį, skyriaus vadą Beržinį, ūkio dalies viršininką Švedrį, mokymo dalies viršininką Rambyną, štabo apsaugos skyriaus grandies vadą Narsuolį ir eilinį Kęstutį.* Kitą dieną į tą vietą atėjo Špokas su Medeliu, dar vėliau žvalgybos viršininkas Sakalas. Diemedis, pasikvietęs į šalį Vasarį, perskaitė jam priesaikos tekstą ir įspėjo, kad jis būtų pasiaukojęs ir tvirtas, per kautynes su MGB kariuomene nepasiduotų... Šitaip agentas Vasaris tapo partizanu Aidu.

Kovo 8 d. į slaptą susitikimą atėjo pats Vasaris, – rašė MGB. – Banditai jokių diversinių aktų per rinkimus į Aukščiausiąją Tarybą neruošia. Po rinkimų numatomas didelis banditų pasitarimas, kuriame Dainavos apygardos štabo vadai įteiks banditams apdovanojimų. Todėl dedamos visos pastangos „priversti pasitarimo dalyvius prie operatyvinio kariuomenės smūgio". Per šį konspiracinį susitikimą pranešė jų įrengtų naujai gaujai bunkerių vietas. Tokiu būdu Vasario duomenimis MGB yra žinomi Šarūno rinktinės šeši gyvenamieji bunkeriai, jų buvimo vietos.

Agento Vasario ryšininkės (Kvietkas) charakteristika

Agento Vasario rekomendacija užverbuota 1950 m. kovo 2 d. jo ryšininke, slapyvardis Kvietkas – jo sesuo Kalantaitė Julija, Mato d., g. 1934 m. Lazdijų apskrityje, Leipalingio valsčiuje, Degėsių kaime.

Užverbuota Druskininkuose, konspiraciniame bute, panaudojant Vasario raštelį dėl pagalbos jam dirbant su MGB organais.

Po verbavimo Kvietkas, vykdydama mūsų užduotis, surengė mums du susitikimus su agentu Vasariu.

Kvietkas, rengdama Vasario ir mūsų susitikimus, pasirodė teigiamai – kaip sumani, konspiratyvi ryšininkė, greitai ir gerai besiorientuojanti aplinkybėse.

Išprususi, drąsi, raštinga,veikia atsargiai, dirbti su MGB organais suinteresuota.

Lietuvos SSR, Varėnos aps. MGB skyriaus viršininkas papulkininkis (Vukolovas)
1950 m. balandžio 6 d.
Varėna

Per partizanų pasitarimą Diemedis kalbėjo Paparčiui ir Smaugliui, kad štabo bunkerį reikėtų perkelti iš Bestraigiškės į Cijūniškės mišką. Kovo 11 d. Aidas, Beržinis ir Smauglys apžiūrėjo, kaip atrodo šeši bunkeriai, įrengti Cijūniškės miške. Kur bunkerių buvimo vietos, Aidas perdavė MGB. Gegužės 20 d. Aidas, Smauglys, Papartis ir Sakalas pradėjo kasti dar vieną bunkerį tame pačiame miške (kad tilptų šeši žmonės). Diemedis įsakė

* *Kęstutis – Adomas Vasiliauskas – agentas Danko, partizanų sušaudytas.*

Aidui surinkti žinių apie Snaiperio dingimą: su kuo jis vaikščiojo pastaruoju metu, kaip buvo apsirengęs, kad sužinotų, nukautas ar pasidavė. Diemedis liepė Aidui rinkti žinias ir apie Šarūno rinktinę, apie pasižymėjusius ryšininkus, kadangi jis – Aidas – netrukus turės eiti į Dainavos apygardą ir į srities štabą kalbės dėl rinktinės veiklos. Aidas vis perdavinėjo informaciją: Špokas yra Juozapavičiaus grupės vadas, Špoko būrys slepiasi Bestraigiškės miške prie Vilaikių kaimo (gal Cijūniškės miške?). Ten bazuojasi Špokas, grupės raštininkas Medelis ir eilinis Bajoras. Seirijų fotografas (pavardės nežino) nufotografavo partizanų Lino ir Kėkšto lavonus, paguldytus ant grindinio Seirijuose, o nuotraukas perdavė Diemedžiui, kuris jas ketina siųsti į užsienį...

Aidas žinąs, rašo jis 1950 m. gegužės 29 d. MGB, kad Diemedis, žvalgybos viršininkas Sakalas ir štabo adjutantas Putinas – Juozas Drazdauskas (g. 1928 m. Veisiejų vls., buvęs Seirijų gimnazijos mokytojas, įstojęs į partizanus 1950 m. balandžio mėn.) kartu slepiasi Betraigiškės miške. Špokas slapstosi Drapalių kaime, o Beržinis su Rambynu – Cijūniškės miške.

Prieš 8–10 dienų Aidas ir Švedrys aplankė ryšininką, kuris Aidui perdavė Dainavos apygardos vado Dzūko paketą ir paprašė jį įteikti Diemedžiui.

Į išdavystę

Vasaris ir papulkininkiai Matiušenka, Vukolovas 1950 m. birželio mėn. Konspiraciniame susitikime dalyvavo: papulkininkis Aleksejevas, vyresn. leitenantas Michailovas ir leitenantas Macenis.[109]

Susitikimas įvyko miške, už 5 km į šiaurės rytus nuo Leipalingio.

Po gegužės 29 d. susitikimo su Jumis padėtis, kurioje yra Aidas, nepakito. Banditų vadų Dzūko ir Diemedžio susitikimo surengimas, kaip jau buvo pranešta anksčiau, pavestas Aido atsakomybei. Ši užduotis galioja ir šią mūsų sustikimo dieną.

Birželio 8 d. Aidas privalo vykti į Dzūko paskirtą ryšio punktą, priimti jį, palydėti į Aido grupės apsistojimo rajoną ir paslėpti paruoštame susitikti su Diemedžiu bunkeryje.

Aido grupės banditai – Narsuolis ir Bajoras – ketina birželio 5 d. pasitraukti iš savo apsistojimo rajono, kad susitiktų su Juozapavičiaus grupės vadu Špoku, o jei leis sąlygos, tai ir su Diemedžiu. Per susitikimą ketina pranešti Špokui, kaip jie – jo pavaldiniai – įsikūrė naujoje vietoje.

Aidas anksčiau paruoštą pasislėpti savo banditų grupei bunkerį paliko tuščią priimti Dzūkui, o sau įsirengė kitą bunkerį už vieno km. Aidas ryžosi eiti pasitikti Dzūko birželio 7 d., taip apskaičiavęs, kad kitos dienos ryte būtų jo ryšio vietoje, ten susitikti su juo, o paskui leistis Nemuno krantu per mišką iki Merkinės vls. Levūnų kaimo. Ten pailsėti ir birželio 8–osios vakarą eiti su Dzūku į savo apsistojimo rajoną maršrutu: Voverų, Kudrėnų ir Dambravos kaimai, iš ten per Žaliamiškį į bunkerį.

Pranešimą apie Dzūko atvykimą Aidas siunčia Diemedžiui ryšininkų grandinėle, pradėdamas nuo arčiausio, esančio banditų grupės slėpimosi rajone, ryšininko.

Pažyma:

1. Per laiko atkarpą po gegužės 29 d. susitikimo nei Aidas, nei jo grupės dalyviai su Diemedžiu ryšio neužmezgė.

2. Tikslinant aplinkybes iš gegužės 29 d. agento pranešime užrašytų žodžių, jos detaliai ir galutinai patvirtintos.

3. Agentas, kaip ir anksčiau, žvalus ir įsitikinęs, kad mūsų užduotis bus įvykdyta.

Užduotis:

1. Neprieštarauti Narsuolio ir Bajoro išvykimui į susitikimą su Špoku, o mes savo ruožtu pabandysime, kol į šį rajoną ateis Dzūkas, sutrukdyti jiems grįžti į Aido apsistojimo vietą.

2. Į Dzūko ryšio punktą išeiti prieš parą iki numatyto su juo susitikimo laiko, jį priimti ir nustatytu Dzūko ryšininko laiku, t.y. birželio 8 d., vesti Aido numatytu maršrutu, t.y. dienos metu – Nemuno krantu per mišką į Levūnų kaimą, o vakare – per Voverų, Kudrėnų ir Dambravos kaimus, iš ten per Žaliamiškį į bunkerį.

3. Jums įteikiami du specialūs preparatai banditams užmigdyti, kad jie būtų suimti gyvi. Pirmasis preparatas įdėtas į metalinį granatos su rankenėle pavidalo įtaisą. Šiam preparatui panaudoti, reikia atsukti rankenėlės viršutinėje dalyje esantį dangtelį, kuris virvele sujungtas su detonatoriumi, dangtelį su virvele lengvai patraukti iki galo, jį ištraukti ir mesti „granatą" į bunkerio angą. Atsižvelgiant į Jūsų aprašytas bunkerio angos įrangos detales, granatą mesti į angos skylę – iš anksto įsitikinus, kad kamštį esate įstūmęs į bunkerio vidų.

Įmetus „granatą" į bunkerį, turite nedelsiant uždengti skylę, atsiradusią ištraukus kamštį, kad po „granatos" sprogimo atsiradę garai negalėtų iš bunkerio greit išgaruoti. „Granata" turi sprogti per 3–4 sekundes po įmetimo. Jums yra žinomos keturios bunkerio skylės (orlaidės). Jas reikia užkamšyti iš anksto, dar prieš Dzūkui ateinant.

Šio preparato veikimas apskaičiuotas banditams visiškai užmigdyti – po sprogimo per 4–8 minutes.

Be to, Jums įteikiamas dar vienas preparatas dviejuose stikliniuose mėgintuvėliuose. Skystis, esantis kiekviename iš mėgintuvėlių, apskaičiuotas dviem litrams pieno, alaus, giros, vandens, degtinės. Pakanka išgerti 100 gramų skysčio su preparatu, kad per 15–20 min. suimtų miegas.

Jeigu Jums pačiam, susiklosčius aplinkybėms, reikėtų gerti kokį gėralą su preparatu, tai galima daryti be jokio pavojaus sau – tik turite iš anksto išgerti paėmus dvi Jums duotas tabletes. Perspėjama, kad šios tabletės veiks be pertraukos, jeigu jas panaudosite prieš 40–50 min. iki gėralo su preparatu. Vis dėlto nurodome Jums – geriau susilaikyti nuo šio gėralo. Tablečių veikimo laikas 8–10 val. po panaudojimo.

Įteiktus Jums preparatus po susitikimo su mumis nedelsdami nuneškite ir paslėpkite už 50–60 m nuo bunkerio, paruošto priimti Dzūkui. Paslėpkite juos taip, kad niekas, išskyrus Jus, negalėtų net atsitiktinai jų rasti.

Jeigu vienas arba du preparatai dėl nepriklausančių nuo Jūsų priežasčių nebus panaudoti, grąžinkite juos mums.

Mėgintuvėliuose esančiam preparatui panaudoti iš anksto pasirūpinkite alaus, pieno, naminės ir juos taip pat paslėpkite netoli parengto Dzūkui bunkerio. Atvykusiems „svečiams" paskui galima bus paaiškinti, kad „sandėlys" su kai kuriomis atsargomis yra Jūsų gerai užmaskuotas viršuje.

4. Atvestam Dzūkui ir jį lydintiems banditams, patarti, kad būtų saugiau įsitaisyti bunkeryje poilsiui, kol pas juos ateis Diemedis.

5. Kai priimsite svečius į bunkerį ir užmaskuosite angą, būtinai atsikratykite atvykusio su Jumis Švedrio. Tam, kaip Jūs pats siūlėte, reikia nueiti su juo į Jūsų bunkerį ir ten jį likviduoti, o po to grįžti į Dzūko bunkerį.

6. Grįžti prie Dzūko bunkerio, patikrinti bunkerio maskuotę, įsitikinti, kad banditai niekur neišėję, paimti jūsų paslėptą „granatą", atsukti dangtelį, ištraukti dangčio kamštį ir sviesti „granatą" į bunkerį, po to uždaryti angą.

7. Įsitikinus, kad „granata" suveikė (sprogimas įvyko), greitai pasitraukti per 5–6 m nuo bunkerio ir, užsiėmus patogią vietą, būt pasiruošusiam šaudyti, jeigu jie bandytų iš bunkerio išlipti.

8. Įmetęs „granatą" laukite prie bunkerio dešimt minučių, jeigu per tą laiką banditai bandys iš bunkerio išlipti, šaudykite į juos, bet jokiu būdu neleiskite nė vienam pasitraukti.

Jūsų šūviai bus signalas mūsų operatyvinei grupei, kuri nedelsiant ateis Jums į pagalbą.

9. Jeigu tokių bandymų nebus, t.y. per 10 min. niekas iš banditų nebandys iš bunkerio ištrūkti – nedelsiant vykti į operatyvinės grupės buvimo vietą.

10. Operatyvinė grupė, kurioje bus papulkininkis Vukolovas, išsidėstys nuo paruošto Dzūko bunkerio už vieno km ir 300 m nuo Žėko ūkio, kurio vieta jums gerai žinoma – 400 m nuo plento Merkinė–Leipalingis, Žaliamiškio gilumoje.

Atpažinimo signalai iškvietimui parengti susitikimo su Jumis vietoje. Į Jūsų signalą atsilieps papulkininkis Vukolovas ir leitenantas Macenis.

11. Tuo atveju, jeigu Dzūkas ir su juo atvykę banditai dėl kokių priežasčių eiti į bunkerį nenorėtų, bet pasiliktų viršuje, reikia padaryti viską, kad jie apsistotų netoli bunkerio. Tokioje padėtyje reikia pasiūlyti banditams „vaišių" – pritaikyti mėgintuvėliuose esantį preparatą. Jų panaudojimo būdai Jums jau išaiškinti.

12. Iš anksto Dzūką ir jį lydinčius banditus išklausinėti: ko gertų (alaus, pieno, naminės). Tai reikia padaryti todėl, kad Jūs žinotumėt, į kokį gėrimą pilti preparatą iš mėgintuvėlių. Tuo atveju, jeigu dalis banditų panorėtų gerti alaus, o kiti – pieno, preparatą įpilti į alų ir į pieną ir įsiūlyti, kad kiekvienas banditas išgertų ne mažiau kaip 100 gramų vieno arba kito gėralo su preparatu.

13. Po to, kai kiekvienas iš banditų išgers ne mažiau kaip 100 gramų gėralo su preparatu ir Jūs pastebėsite akivaizdžius jo veikimo požymius – galima užmegzti ryšį su operatyvine grupe.

Jeigu kuris iš banditų negertų gėralo su preparatu arba kurį jis menkai paveiktų – tokį banditą būtina nušauti Jums pačiam.

Tuo atveju tai ir bus mums signalas, pagal kurį mes ir atvyksime pas Jus banditų suimti.

14. Kad sutrukdytume banditams Narsuoliui ir Bajorui grįžti į Jūsų rajoną, kai Dzūkas bus atėjęs, mes rengsime demonstratyvią paiešką nurodytų kaimų rajone.

Jeigu aukščiau išvardyti banditai pas Špoką neitų arba sugebėtų prasiveržti pro mūsų užtvaras iš jo grįždami, perspėti juos, kad jie niekur nesitrauktų ir būtų savo bunkeryje.

Kai Jūs atvesite Dzūką ir jį užmaskuosite, Jums reikia nueiti į savo bunkerį ir pažymėti tą progą taip, kaip per susitikimą su „viršininkais": pavaišinti visus grupės dalyvius gėralu su preparatu iš mėgintuvėlių, o tolimesni veiksmai išplaukia iš ankstesnių užduoties punktų.

15. Tuo atveju, jeigu banditai Narsuolis ir Bajoras kokiu nors būdu atsidurtų bunkeryje, kuriame yra Dzūkas, tai po to, kai bunkeris su Dzūku bus užmaskuotas, – Jūs Švedrį, Narsuolį ir Bajorą nuvesite į savo bunkerį ir jiems taip pat duosite preparato iš mėgintuvėlių.

16. Užduotį siųsti ryšininką pas Diemedį gausite iš mūsų įvykdę Dzūko suėmimo veiksmus.

17. Tuo atveju, jeigu Jums išeinant pas Dzūką dėl padėties, susijusios su šios užduoties vykdymu, atsirastų esminių pokyčių – susisiekti ir nieko nelaukiant pranešti Jums žinomu būdu.

18. Tuo atveju, jeigu bunkeryje, paruoštame Dzūkui, arba viršuje, Jums atėjus su Dzūku, būtų kokių banditų (gali būti iki pranešimo gavimo atėjęs Diemedis su apsauga), prieš banditus veikti taip, kaip Jums jau buvo nurodyta, t.y. prieš pasislėpusius Dzūko bunkeryje panaudoti „granatą", o pasilikusius viršuje pavaišinti gėralu su preparatu iš mėgintuvėlių. Pageidautina sudaryti tokias sąlygas, kad pasilikusius viršuje banditus būtų galima nusivesti į savo bunkerį.

Veiksmai:

1. Agentui raštu užduotis surašyta nebuvo, kadangi galėjo pasikeisti aplinkybės ir agento veiksmų sąlygos taip pat nebuvo palankios.

2. Agentas apie preparato banditams užmigdyti panaudojimo būdus buvo instruktuotas pagal nurodymus drg. Naumovo ir Kartašovo, gavusių šiuos preparatus iš Maskvos ir perdavusių mums Leipalingio mst. prieš einant į susitikimą su agentu.

Veiksmai:

Įpareigoti drg. Aleksejevą š.m. birželio 5 d. surengti demonstratyvią paiešką agento nurodytų gyvenamųjų punktų rajone, kad būtų sutrukdyta banditams Narsuoliui ir Bajorui grįžti iš susitikimo su Špoku rajono.

Visus kitus veiksmus vykdyti pagal nurodytą ir LSSR MGB ministro generolo majoro drg. Kapralovo 1950 m. birželio 3 d. patvirtintą planą.

LSSR MGB 2–N valdybos 1 skyriaus viršininko pavaduotojas
papulkininkis Matiušenka
LSSR MGB Varenos aps. skyriaus viršininkas
papulkininkis Vukolovas

Sveiki!

Dzūkas su dviem palydovais atvyko pas Diemedį į Bestraigiškės mišką tą dieną, kada mes susitarėme, ir todėl išėjo didelis nesusipratimas. Susitikimas su Diemedžiu įvyko Žaliamiškyje, bet ten pasirodė kariuomenė ir eiti buvo neįmanoma, todėl susitikimas įvyko Bestraigiškės miške šio mėnesio 13 d. Jis atvyko, ir mes su Bajoru palydėjome jį iki Špoko, kuris nuvedė jį pas Diemedį. Mūsų reikalas nepavyko ne dėl mano kaltės.

Dzūkas šį mėnesį eis į Gardino grupę, iki Nemuno jį lydėti teks man ir dar kažkam. Būtų gerai su Jumis susitarti, kad kai jį lydėsiu, tai atvesti pas Jus. Mums reikia susitikti sekmadienį, t.y. rytoj, bet jeigu negalėsiu, tai tik pranešiu per seserį, kada mes eisime. Kol kas tikslios datos nežinau. Kelsimės per Nemuną ir susitiksime su Gardino grupe Žiogelių kaime, Druskininkų valsčiuje.

Aš jau anksčiau pranešiau Špoko užmačias, ir jeigu jis to dar nepadarė, tai tik todėl, kad čia yra Dzūkas, bijo, kad po to vyks didelės kariuomenės operacijos, bet kai Dzūkas išeis, tai jis greitai įvykdys. Stenkitės kiek įmanoma, kad tai būtų pabaigta. Manęs laukite tuo pat laiku ir toje pačioje vietoje sekmadienį.

P.S. Kartu siunčiu Dzūko laišką Diemedžiui, kurį man pavyko perimti.

Jurgis

Iš lietuvių k. išvertė: LSSR Varėnos aps. MGB skyriaus 2–N poskyrio operįgaliotinis leitenantas Solomiakas

„1950 m. birželio 21 d. aš su papulkininkiu Vukolovu priėmėme Vasarį, – rašo MGB, – parinkome iš operatyvinės kariuomenės 18 žmonių grupę, kuriai vadovavo papulkininkis Vukolovas, Leipalingio vls. MGB skyriaus vyr. operatyvinis įgaliotinis leitenantas Macenis ir MGB kariuomenės 34–ojo šaulių pulko vadas leitenantas Pasenkovas.

Dėl to, kad ši grupė dvi dienas buvo apgultyje ir kad agentas Vasaris nuoširdžiai vykdė mūsų užduotis birželio 24 d. 02 val. 30 min. Leipalingio vls. teritorijoje, Žaliamiškio miške, pavyko likviduoti banditų grupę".

Aktas [110]

1950 m. birželio 24 d.

Mes, žemiau pasirašę, Varėnos aps. MGB skyriaus viršininkas papulkininkis Vukolovas, Lazdijų MGB skyriaus Leipalingio vls. MGB skyriaus vyr. operatyvinis įgaliotinis leitenantas Macenis, 4 šaulių kuopos vadas, vyresn. leitenantas Pasenkovas, vyresn. seržantas Savčenka, eilinis Čialikovas, surašėme šį aktą dėl to, kad 2,30 val. 16 žmonių grupės jėgomis vadovaujant vyresn. leitenantui Pasenkovui, kvadrate (0395) buvo surastas bunkeris, esantis pamiškėje piečiau Leipalingio vls., Karalinavos kaimo gyventojo vienkiemio, kuriame nukauti trys banditai šiomis aplinkybėmis:

1950 m. birželio 22 ir 23 dienomis 4 šaulių kuopos 16 žmonių grupė, vadovaujama vyresn. leitenanto Pasenkovo, buvo pasaloje už 300 metrų nuo vienkiemio ir už 150 metrų nuo plento Merkinė–Leipalingis. 1950 m. birželio 24 d., 2 val. 15 min. į ryšio punktą atėjo vedlys ir pranešė, kad į Narsuolio banditų grupės teritoriją atvykęs Daina-

vos apygardos banditų vadas Dzūkas, jo adjutantas Švedrys ir Juozapavičiaus tėvūnijos vadas Špokas, kad išvardinti banditai yra bunkeryje. Aukščiau nurodytoje vietoje įėjimą į bunkerį saugo Narsuolio grupės banditas Švedrys. Kur šiuo metu yra banditai Narsuolis ir Bajoras, nežinia.

Remiantis tiksliais duomenimis buvo nuspręsta, pasinaudojus vedlio pagalba, 4 žmonių šturmo grupei eiti tiesiai prie bunkerio, nušauti sargybinį ir likviduoti bunkeryje esančius banditus.

2 val. 30 min priartėjus prie bunkerio, sargybinis banditas Švedrys serija iš automato buvo nukautas, o šturmo grupė, susidedanti iš vyresn. leitenanto Savčenkos, jaun. seržanto Putencovo, eilinio Čialikovo, Vasiljevo ir vedlio, puolė bunkerį ir visų ginklų ugnimi sutrukdė banditams išeiti iš bunkerio.

Nukauti banditai:

1. Dainavos apygardos vadas Baliukevičius, g. 1926 m., slapyvardis Dzūkas.
2. Dainavos apygardos vado adjutantas, slapyvardis Švedrys.
3. Juozapavičiaus banditų tėvūnijos vadas Vailionis Antanas, Antano s., slapyvardis Špokas, g. Liepalingio vls., Jovaišių k., gaujoje nuo 1944 m.
4. Banditas iš Narsuolio grupės Kaknevičius Nastazas, Petro s., slapyvardis Švedrys, gaujoje nuo 1944 m.

Likviduojant paimti trofėjai:

1. PPŠ automatas Nr. 3498
2. PPŠ automatas Nr. 507
3. PPD automatas Nr. 55
4. PPD automatas Nr. 55
5. Vokiškas šautuvas 6130
6. Vokiškas šautuvas 8884
7. Vokiškas pistoletas 109
8. Revolveris „Nagan" 686
9. Revolveris „Nagan" 52642
10. Revolveris „Nagan" 970
11. TT pistoletas 607
12. 55 vnt. įvairių šovinių
13. Įvairi banditų susirašinėjimų medžiaga
14. Laikrodis
15. 450 rub.

Aukščiau nurodytas turtas atiduotas į Lazdijų apskr. MGB skyriaus sandėlį.

Savų nuostolių nėra.

Dėl to ir surašytas šis aktas.

Varėnos aps. MGB skyriaus viršininkas papulkininkis (Vukolovas)
Leipalingio vls. MGB skyriaus vyr. operatyvinis įgaliotinis leitenantas (Macenis)
4 š.k. 3 būrio vadas vyresn. leitenantas (Pasenkovas)
Vyresn. seržantas (Savčenka)
Eilinis (Čialikovas)

Kopija tikra, akto originalas yra agentūrinėje byloje „Nedobytyje" („Nepribaigtieji")
Lazdijų aps. MGB skyriaus vyr. operatyvninis įgaliotinis
vyresn. leitenantas (Iljinas)

(Žuvusius partizanus užkasė Leipalingyje) [111]

Po Dzūko žūties papulkininkis Vukolovas norėjo tęsti čekistų operacijas, panaudojant agentą Vasarį ir net Sokolovo smogikus.

Birželio 24 d. 21 val. į Alytų atvyko smogikų vadas Sokolovas, susipažino su agentu Vasariu ir ėmė planuoti smogikų veiksmus. Vis dar manyta, kad Vasario išdavystės žmonės nežino. „Tačiau Diemedis iš karto atkrito, nes Dzūką likviduojant pabėgę banditai Bajoras ir Narsuolis perspėjo Diemedžio ryšininkus. Jie buvo gerai informuoti apie Aido vaidmenį" – rašo MGB. Bet trijų Gardino grupės partizanų ryšininkų Aidas nežinojo... Liko variantas – užmegzti ryšį su Mažojo Dzūko grupe (2 žmonės). Agentas su šia grupe susisiekdavo per ryšininkus, bet suabejota ar jie nežino apie Dzūko žūtį. Agentas siūlė legendą, jog jis pabėgęs iš operacijos. Matiušenka buvo prieš tokį variantą, kadangi galėjo būti iššifruotos operacijos detalės: kas žuvo, kodėl taip atsitiko, kaip agentui pavyko išsigelbėti...

Sokolovas su savo smogikais grįžo į Vilnių.

Visiškai slaptai

Vidaus agento Vasario charakteristika [112]

Kalanta Kazys, Mato s., g. 1925 m. Lazdijų r., Leipalingio vls., Degėsių k., iš valstiečių vidutiniokų, išsilavinimas 5 kl., gyvena ten pat ir dirba privačiame tėvo ūkyje.

Vokiečiams okupavus Lietuvos SSR, jis gyveno gimtinėje. 1944 m. vokiečių išvežtas į Vokietiją (Vakarų zoną), kur išbuvo iki 1947 m. kovo.

Po repatriacijos grįžo į tėvynę, gyveno su tėvais, dirbo žemės ūkyje.

1948 m. rudenį užmezgė ryšius su Dainavos apygardos Šarūno banditų rinktinės dalyviais ir pradėjo teikti jiems aktyvią pagalbą. Vėliau, kaip raštingas žmogus, buvo pervestas dirbti banditų laikraščio „Laisvės Varpas" korespondentu, kur spausdino savo eilėraščius ir straipsnius slapyvardžiu Kovas, dėl to įgijo populiarumą pogrindyje.

1949 m. spalį, sunaikinus gaują, su kuria palaikė ryšį, buvo areštuoti keli banditai ir paimti dokumentai, liudijantys apie jo ryšius su banditais.

Bijodamas, kad bus demaskuotas ir areštuotas, Kalanta gyveno nelegaliai ir slapstėsi Varėnos r., Druskininkų valsčiaus teritorijoje.

Įsitikinęs, kad jo padėtis beviltiška, 1949 m. gruodžio pradžioje Kalanta parašė laišką Druskininkų vls. MGB skyriaus viršininkui, apgailestavo dėl nusikalstamos veiklos ir žadėjo savo kaltę išpirkti naudingu darbu Sovietų valdžiai.

Per numatytus žmones 1949 m. gruodžio15 d. jam buvo paskirtas slaptas susitikimas, kuriame jis teisingai papasakojo apie savo nusikalstamą veiklą praeityje.

Už atvirumą ir norą išpirkti savo kaltę Kalanta buvo užverbuotas agentu, pseudonimu Vasaris, ir pasiųstas užmegzti ryšių su banditų pogrindžiu.

Vykdydamas mūsų užduotį pagal parengtą legendą, agentas po ilgo ir kruopštaus banditų patikrinimo buvo priimtas į gaują.

Per trijų mėnesių buvimo gaujoje laiką Vasaris įgijo banditų ir Šarūno banditų rinktinės vado Diemedžio pasitikėjimą, tad šio jis buvo patvirtintas rinktinės štabo agitacijos ir propagandos skyriaus viršininko pareigoms.

Vasariui esant gaujoje, įvyko keturi susitikimai, kurie buvo įvykdyti per jo rekomenduotą seserį, užverbuotą jam ryšininkę – Kvietkas.

Darbe su mumis Vasaris charakterizuojams teigiamai, raštingas, apsiskaitęs žmogus, turi polinkius literatūriniam darbui.

Perspektyvus – drąsaus ir ištvermingo charakterio, nuovokus, išradingas. Greitai ir sumaniai orientuojasi naujoje aplinkoje.

Sumanus, turi regimą atmintį. Užduotis perpranta greitai ir teisingai. Pareigingas.

Per darbo su mumis laiką Vasaris nurodė 12 bunkerių vietas, kuriuose slepiasi iki 15 rinktinės štabo dalyvių ir jo apsaugos būrio banditų.Išvardijo apie 10 aktyvių banditų ryšininkų ir papasakojo apie jų priešišką veiklą.

Agento Vasario duomenis patvirtina agentų Danko ir Žvaigždės pateikta medžiaga.

Palaiko nuolatinį ryšį su apskrities MGB skyriaus viršininku.

1950 m. balandžio

LSSR Varėnos aps. MGB skyriaus viršininkas
papulkininkis (Vukolovas)

Kai sukauks traukinys Šeštokuose,
Tai bus ženklas, kad veža į Rytus...

TREMTYS

Linkusiam į individualumą, darbščiam ir ramiam lietuviui, rusų atneštas subolševikinto rytietiško kolektyvizmo jausmas ir aklas stabų garbinimas, fanatiškos minios psichologija buvo nežinomi, svetimi ir nepriimtini.Lietuvis visa savo prigimtimi prieš tai protestavo kaip prieš išsigimimą. Labiausiai jį gąsdino klajokliška azijatų gyvensena. Atklydėliai iš Rytų, pasitelkę valdžios ištroškusius vietinius valkatas, grobia jo senelių žemę, griauna tėvų namus, niekina tikėjimą. Tačiau kas dabar daroma Lietuvoje, Rusijoje jau padaryta... Stribas, atėjęs į valstiečio namus su gauja aktyvistų ir enkavėdistų, dažnai šeimininkui pasakydavo: „Tu žadinai iš miego mane, dabar aš tave žadinu". Žmonės kėlėsi, drebančiom rankom rengė vaikus į šaltąjį Sibirą, ir nebesitikėjo čia grįžti.

Marksistai – „sielų inžinieriai" sužadino žmonėse žemiausius jų instinktus: paversti valdyti kitą, nesibijoti Dievo, kartojant, kad jo nėra. Tuose instinktuose, toje rytietiškoje migloje naujieji pasaulio tvarkytojai galėjo elgtis kaip tinkami. Naujieji bolševizmo apologetai žinojo, kad kaimas buvo dorovės dirva ir tautiškumo sargas, jog jį „iškeldinus" ir į jo vietą pasodinus proletariatą, kitatautį, subręs naujas „vaisius". Taip kadaise kryžiuočiai, neįstengdami pribaigti jotvingių, tūkstančius jų šeimų ištrėmė į Sambiją. Kolchozų Lietuvoje kūrimas – sėjimas naujos „kultūros" sėklos, prievartinis valstietiškos prigimties perkūrimas. Tačiau ši – bent iš pradžių – visokeriopai priešinosi. Tad vežimai, tremtys ir buvo tautos pasipriešinimo slopinimas, galutinis senosios gyvensenos sanklodos išardymas, žmonių pavertimas vergais šiapus ir anapus Uralo. Čia likę įnirtingai sovietinti ir rusinti. Tad iš vienos pusės – Lietuvos sovietinimas ir rusinimas, iš antros – nuolatinės tremtys: 1941 m. birželio 14–17; 1945 m. balandžio 24 – gegužės 2, liepos 17 – rugsėjo 3; 1946 m. vasario 18–21; 1947 m. gruodžio 22, 1948 m. kovo 28, gegužės 22; 1949 m. kovo 25–28; 1950 m. rugpjūčio 30, 1951 m. kovo 31, rugsėjo 20, spalio 29, spalio 31, lapkričio 30; 1952 m. sausio 9, sausio 24, rugpjūčio 6 dienomis.[1]

25

„УТВЕРЖДАЮ"
ВРИО МИНИСТРА ГОСУДАРСТВЕННОЙ
БЕЗОПАСНОСТИ ЛССР
ГЕНЕРАЛ – МАЙОР
(КАПРАЛОВ)
„23" апреля 1948 г.

„САНКЦИОНИРУЮ"
ПРОКУРОР ЛИТОВСКОЙ ССР
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ СОВЕТНИК
ЮСТИЦИИ 3 КЛАССА
(САПИЕГА)
„23" апреля 1948 г.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Гор. Вильнюс. „23" апреля 1948 г.

Я ст. о/уполномоченный 2 отдела Упр. 2-Н МГБ ЛССР
(должность, наименование органа МГБ, звание и фамилия сотрудника

майор – КОЛЕСНИКОВ
рассматривавшего учетное дело)

рассмотрев материалы учётного дела и заключение Лавдяйского УО МГБ Литовской ССР
(наименование органа МГБ ЛССР представившего учётное дело)

о выселении семьи ЛАБЕНАС- ЛАБЕНСКАС Ионас с.Кависа, 1877 года рожден
(фамилия, имя, отчество, год рождения и полные установочные данные
уроженец и житель дер.Стайдерн, Лавдяйской волости
на главу выселяемой семьи)
и уезда ЛССР, литовец, гр-н СССР, крестьянин-середняк.

Нашел:

Что, сын ЛАБЕНАСА-ЛАБЕНАУСКАС-ЛАБЕНАС-ЛАБЕНСКАС
(Указывается фамилия, имя и отчество главы выселяемой семьи, излагается
Бенедиктас в январе 1947 года вернулся из фильтрационного лагеря
сущность компроментирующих материалов на бандита и националиста находящегося на нелегальном
гор. Комсомольска, будучи враждебно настроен к Советской власти
положении, бандита и националиста убитого при вооружонном столкновении, осуждённого бандита и
перешел на нелегальное положение, вступил в действующую банду
националиста, пособника бандитов-кулака, на основании которых производится выселение)
командованием бандокруга, назначен на должность командира сборно
бригады "Шарунас" имеет бандкличку "Карюнас". По его заданию
бандиты совершают терракты над населеним лойяльно настроенным
к Советской власти и совпартактивом. Изложенное подтверждается
показаниями РИБИНСКАЙТЕ Юлии, агентурными данными и др. материа-
лами.

7504/5

Исходя из изложенного —

постановил:

Семью √ действующего бандита.
(указывается семья бандита, националиста или пособника бандитов—кулака)

√ В составе: 1. главы семьи - ЛАБЕНАС-ЛАБЯНСКАС Ионас с.Казиса, 1876 г.р.
(перечисляются фамилия, имя, отчество, год рождения главы семьи и всех ее

2. зять - БЕНЯВИЧУС Юлюс с.Казиса, 1906 г.р.
членов каждого в отдельности включая и малолетних с указанием степени

3. дочь - БЕНЯВИЧЕНЕ Яня д: Ионаса, 1912 г.р.
родства к главе семьи)

4. внуч ка - БЕНЯВИЧУТЕ Матильда д.Юлюса, 1938 г.р.

5. - " - БЕНЯВИЧУТЕ Зита д.Юлюса, 1945 г.р.

6.

7.

8.

9.

10.

12.

В Красноярский край
Дело в нестатка особ. сов.
сотруд. сек-та ОК
18/IX-48 [illegible]
Согласен
прок. [illegible]
17/IX-48 г.

Выселить из пределов Литовской ССР в отдаленные места Советского Союза.

СТ О/УПОЛНОМОЧЕННЫЙ 2 ОТДЕЛА УПР. 2-Н МГБ ЛССР
(должность, наименование органа МГБ, звание и фамилия сотрудника

МАЙОР - [illegible] (КОЛЕСНИКОВ)
выносившего постановление

СОГЛАСЕН: НАЧАЛЬНИК 2 ОТДЕЛА УПРАВЛЕНИЯ 2-Н МГБ ЛИТОВСКОЙ ССР —МАЙОР (ФИГУРИН) [signature]

NKGB viršininko Aleksandro Guzevičiaus ir NKVD viršininko Juozo Bartašiūno 1945 m. birželį patvirtinto Alytaus apskrities NKGB skyriaus viršininko Rogožino ir NKVD skyriaus viršininko Černyševo veiksmų plano viename iš skirsnių rašoma: „Iš stipriau apimtų banditizmo gyvenviečių iki 1945 m. birželio 15 d. paruošti išvežti 80 aktyvių banditų ir jų rėmėjų šeimų".

Taip buvo vykdomi baisūs nusikaltimai prieš žmoniškumą, remiantis tariamai teisiniais aktais, patvirtintais Lietuvos SSR prokuroro ir MGB ministro parašais bei antspaudais, nurodant, kad vienas ar kitas pilietis naudojo samdomąją jėgą, jo šeimos narys yra „banditas" arba jis pats jiems padeda. Prie kaltinimų buvo pridėdami stribų ir agentų pakeverzoti lapeliai, kaip jį išnaudojo kiti, kad tas ir tas dalyvavimo nacionalistinėje veikloje, kad buvo samdinys, ir kaip jis kitados ten nežmoniškai dirbo, ar iš kitų apie tą žmogų girdėti „prisiminimai". Tokie tada „paliudijimai" ir tapdavo „teisiniu įrodymu".

Auštant stribų ir enkavėdistų gauja, apsupusi sodybą ir pažadinusi žmones, ėjo vagiliauti, o leitenantas, išvardydamas šeimos narius, skaitė nutarimą išvežti. Ne vienas jaunuolis per tą sumaištį bandė bėgti pro sargybą ir buvo nušautas, o pasprukęs ėjo į mišką...

Apie „liaudies gynėjų" vagystes rašo ir tremtims Lazdijų apskrityje 1947 m. vadovavęs Bražūnis draugams Gedvilui ir Sniečkui: „Man atvykus į vietą kartu su VK ir LKP(b) darbuotojais, buvo parinkti 25 žmonės, smulkiai instruktuoti apie būsimą darbą. Lazdijų apskrityje nuteistos ir perkeltos 65 šeimos, bet penkios iki šiol nerastos ir dabar tebeieškomos. Turto paimta iš 65 Lazdijų, Rudaminos, Sangrūdos, Šventežerio, Veisiejų, Leipalingio ir Kapčiamisečio valsčiaus ūkių. Leipalingio ir Sangrūdos valsčiuose darbas buvo organizuotas blogai. Tai lėmė, kad šiusoe valsčiuose konfiskuotas turtas buvo išgrobstytas. Pvz., Leipalingio valsčiuje iš sandėlio buvo pavogti 4 kailiniai ir drabužių. Spirito gamyklos direktorius su liaudies gynėju sumainė karves.

Sangrūdos valsčiuje komiteto įgaliotinis ir pirmininkas drg. Sujeta darbu nesirūpino, ne vadovavo, bet nuolat girtuokliavo, man esant valsčiuje, blaivus nebuvo nė dienos. Todėl buvo pavogta didelė dalis konfiskuoto turto. Jo pasisavino ir atsakingi vidaus aparato darbuotojai, draugai: MGB viršininkas drg. Pilipenkovas pasisavino kiaulę ir veršiuką. MVD viršininkas – taip pat kiaulę ir teliuką. MGB viršininko pavaduotojas – kiaulę. Valsčiaus komiteto sekretorius drg. Martynovas pasiėmė tris kiaules, dvi sugrąžino, o trečią pasisavino. Komsorgas Gabariovas pasiėmė kiaulę. Liaudies gynėjai pasiėmė tris avis, vieną, kurios nespėjo suvalgyti, paslėpė, bet pavyko surasti. Kai MGB viršininkui drg. Pilipenkovui buvo liepta pasisavintus gyvulius sugrąžinti, jis atsakė: „Aš dirbau, todėl ir turiu teisę gauti dalį turto", – ir grąžinti kategoriškai atsisakė".

Tremtims Alytaus apskrityje vadovavęs drg. Gailevičius savo pranešime „draugams" rašė: „Iš Alytaus apskrities 8 valsčių buvo išvežtos 87 banditų šeimos. Kadangi perkeldinimo darbas turėjo būti įvykdytas vienu metu, valsčiuose buvo organizuotos 87 operatyvinės grupės po 3–4 žmones iš valsčiaus aktyvo ir po 1 iš apskrities atsiųsto aktyvo. (...) Išvykdamas iš Alytaus apskrities vykdomojo komiteto pirmininkui drg. Liepai nurodžiau, kad likusius arklius perduotų naujakuriams ir nuo banditų nukentėjusiems vals-

tiečiams. Kartu laikiau būtina pažymėti, kad techniškas operacijos vykdymas buvo paruoštas labai blogai. Užuot pradėjus darbą iš gruodžio 18 į 19 anksti rytą (buvo numatyta 4–6 val. ryto) dėl to, kad kariuomenės daliniai laiku neatvyko, darbas daugelyje vietų prasidėjo tik 9 valandą ryto, kai daugelis šeimos narių iš numatytų ūkių jau buvo išvykę į įvairius darbus. Dėl tokio neleistino vėlavimo namuose nerasta 43 šeimų narių, kurie šiuo metu, savaime aišku, slapstosi. Transportas buvo organizuotas labai blogai. Šiuo klausimu ypatingai delsė Kaunas. Kurą mašinoms pristatė pavėluotai".[2]

Lietuvos KP(b) Lazdijų apskrities komiteto 1948 m. gegužės 31 d.

Informacija [3]

„Apie partijos ir vyriausybės įvykdytas priemones iškeldinti banditų ir banditų rėmėjų šeimas"

(...) gegužės 22 d. 4 val. prasidėjo banditų ir banditų rėmėjų šeimų iškeldinimas.

(...) Iš visos apskrities buvo iškeldintos 403 šeimos, kurias sudaro 1543 žmonės, iš jų: 553 vyrai, 653 moterys ir 337 vaikai.

Iš 403 iškeldintų šeimų 280 – buožių, kurie sudaro 70% bendro iškeldintų šeimų skaičiaus, 100 šeimų vidutiniokų arba 20% iš bendro išvežtųjų šeimų skaičiaus, 8 šeimos – beturčių arba 0,24%, 103 šeimos tarnautojų, spekuliantų ir kt.

Pagal valsčius:

Iš Lazdijų miesto iškeldinta 18 šeimų.

Iš Lazdijų valsčiaus iškeldinta 54 šeimos

Iš Rudaminos valsčiaus iškeldinta 35 šeimos

Iš Sangrūdos valsčiaus iškeldinta 28 šeimos

Iš Šventežerio valsčiaus iškeldinta 76 šeimos

Iš Veisiejų valsčiaus iškeldinta 93 šeimos

Iš Leipalingio valsčiaus iškeldinta 46 šeimos

Lietuvos KP(b) Lazdijų apkomo sekretorius (Zedus)

Kauno srities MGB valdybos viršininkui pulkininkui drg. Sinicynui

Pranešimas [4]

Apie buožių šeimų išvežimo iš Lazdijų r. 1951 m. spalio 2 d. rezultatus

Lazdijų r. buvo numatyta ir įforminta 73 buožių šeimos.

Iš įformintų buožių šeimų išvežti iš Lietuvos SSR buvo patvirtinta 60 šeimų – 263 žmonės.

1951 m. spalio mėn. per buožių šeimų vežimus iš Lietuvos SSR į tolimus SSSR rajonus dėl įvairių priežasčių nebuvo išvežta 12 šeimų – iš viso 40 žmonių.

Tokiu būdu iš Lazdijų rajono buvo išvežtos 48 šeimos – iš viso 177 žmonės.

Per buožių ūkio blokavimą dalis šeimų narių dėl įvairių priežasčių išvežimo išvengė ir dabar gyvena nelegaliai 43 žmonės.

Pagal Kauno sr. UMGB „A" skyriaus sąrašą yra paskelbtos paskirų šeimos narių paieškos, turi būti ieškoma 93 žmonių, mūsų papildomai išaiškinti 4 žmonės...

(...)

Lazdijų r. MGB skyriaus viršininko pavaduotojas majoras (Buslovas)

Stalino inkvizicija

Antanas Aleščikas

„1947 metais, gruodžio 19 d., apie pirmą valandą nakties, mūsų namą apsupo stribai (taip tada juos visi vadino). Kaip kokie plėšikai įsiveržė į namus. Įsakė duoti valgyti ir gerti degtinės. Mama viską padavė, tais laikais daug nepasiginčysi ar nepaaiškinsi, kad savo šeimai neturi. Per naktį lėbavo slapčiomis, kad nepastebėtų kaimynai ar kiti žmonės. Vienas stribas atsinešė ir padėjo ant stalo sviesto gabalą. Mama subarė, kad į svečius atėjus šeimininkauti nemandagu. Už tai mamą labai sumušė. Mama gulėjo ant lovos ir verkė. Namuose jie patys viską ėmė, nieko nesiklausdami. Dar neišaušus rytui viską maišais vilko į vežimus, karves, arklius rišo prie vežimų, kiaules kėlė, net bites su aviliais krovėsi į vežimus. Žodžiu, ką rado ir kas jiems papuolė po ranka. Tėvams pasiimti nieko neleido, sakė: „Jiems nereikės..." Tik tada tėvai suprato, kad juos veš į Sibirą. Nors netikėjo, kad juos gali ištremti, nes nesijautė nusikaltę. Nebuvo už ką: vaikai maži, o patys per visą savo amžių į jokią politiką nesikišo. Mūsų name buvo mokykla. Kitame kambaryje gyveno ir mokytoja. Aš tą naktį miegojau mokytojos kambaryje, ant laisvos sofos. Aš dažnai čia miegodavau. Taip ir likau Lietuvoje. Mokytoja pasakė, kad čia jos sūnus. Sesuo Marytė tuo metu buvo pas kaimynę, o vyriausioji sesuo mokėsi Lazdijuose. Tėvus išvežė, o mes, vaikai, tuo tarpu likome. Ta naktis man atrodė kaip pasaulio pabaiga, apie kurią mums mažiems pasakojo močiutė. Namuose ant sienos buvo pakabintas didelis laikrodis, mušęs valandas. Pašoko vienas stribas ant kėdės jo nukabinti. Tėtė nedavė, atėmė, tiesiog susistumdė. Tada tėvuką labai sumušė, iki sąmonės netekimo. Tas laikrodis nelyginant mūsų šeimos simbolis. Jis labai senas, pirktas dar 1922 metais, tiesiog prisiminimas. Tik tas vienintelis laikrodis ir liko toje pat vietoje iki šių dienų. Dar nakties metu tėvus nuvežė į Lazdijus, o 4 val. ryto išvežė į Varėną. Gyvulius ir kitas gėrybes, kurias stribai susikrovė į savo vežimus, ar kam atidavė, ar patys pasidalijo, nežinom. Varėnoje suvarė į gyvulinius vagonus. Mums nedavė nei valgyti, nei gerti. Vagonuose langai buvo užkalti lentomis, o durys užrištos vielom. Sverdlovske vagonai stovėjo tris paras, o paskui išvežė į Tiumenę. Čia mūsų ešeloną perskyrė per pusę. Pusę paliko čia, o kitą pusę išvežė į Trofimovską. Nuvežė į mišką, visus sniege išlaipino ir liepė „gyventi". Žmonės šaukė: „Kaip mes galime gyventi sniege su mažais vaikais?!" Atsakymos buvo toks: „My vas, gadiny, ne privezli žitj, a privezli gnitj". Taip ir likome visi snieguos, be maisto, be tinkamų drabužių. Šalo žmonės, tėvų akivaizdoj mirė vaikai. Toks stiprus vyras Andriukaitis, kilęs iš Sudavijos, tarp Vilkaviškio ir Marijampolės, atidavė savo šiltesnius drabužius vaikams apkloti, o pats sušalo, ten jis ir buvo palaidotas. Alkani žmonės nepajėgė duobės išsikasti, kol nepasi-

stiprino Andriukaitienės supelijusios duonos gabalėliu. Išbadėję žmonės sniegyne kasė užuovėjas, kirto medžius, statė būdas. Koks ten buvo gyvenimas, žodžiais nenusakomas, šiurpas nukrečia jį prisiminus ir šiandien! Visus varydavo į miško kirtimo darbus. Alkani žmonės buvo menki darbininkai. Sriubą virdavome iš dilgėlių šaknelių ar kitų žolių, atsineštų iš miško. Apie 10 km vaikščiodavome po apylinkes, kad į kokį atsivežtą drabužį išsikeistume kibirą ar porą kibirų bulvių, kurias ant pečių parsinešdavome. Vietoje mėsos virdavome šunieną, jei kam tekdavo laimė pasigauti šunį. Pavargę čia porą metų, tėvai prašė komendantą liesti važiuoti į Jalutorovsko miestą. Išleido ir čia atvažiavo daugiau lietuvių, moldavų, ukrainiečių, kitų tautybių žmonių. Mama, pasiilgusi tėvynėje paliktų vaikų, ryžosi parvažiuoti į Lietuvą. Kelyje ji buvo sulaikyta, nuteista 10–čiai metų laisvės atėmimo, bausmę atliekant lageryje. Daug kartų galvojo nusižudyti, bet iš meilės vaikams to nepadarė. Lageryje išbuvo 3 metus. Sutvarkiau reikiamas pažymas ir iš lagerio ją paleido. Grąžino vėl į tremtį Jalutorovske. Po visų „kurortų" mama svėrė tik 28 kg. Ir ne viena mano mama taip gyveno, o milijonai žmonių, kuriais buvo užkimšti lageriai, nusėtos Sibiro platybės. Įvairiausių tautybių žmonės kovėsi dėl gyvybės, kuri kiekvienam iš mūsų Aukščiausiojo duota, visomis galiomis siekė nugalėti mirtį, kuri čia taip pat prieš kiekvieną stovėjo. Dieve mano, kiek skausmo, ašarų ir kraujo išliejo ta mažytė miela mūsų Lietuva?! Už ką? Dievas nubaudė?...

Taigi tėvai vargsta tolimojoje šiaurėje, o mes, vaikai, susirinkome į tėvų namus, nes neturėjome kur dingti. Man buvo 14 metų, seseriai Onutei 16, o jauniausiai Marytei 9 metukai. Pradėjome gyventi. Viskas buvo išplėšta, paimta, likusios tuščios sienos. Dirbom, susitaupėm pinigų, nusipirkom karvutę, įsigijom kitų būtiniausių rakandų. Mes buvome laikomi banditų šeima. Lazdijų vyriausią iš stribų vadeivą Soduniovą (Lietuvos rusą) prisimenu kaip žiauriausią. Ne kartą atėjęs su savo stribų būriu ne tik iškeikdavo mus, bet ir sumušdavo, reikalaudavo nurodyti banditus. Ką mes, vaikai, apie juos galėjome žinoti?.. Statydavo prie sienos ir šaudydavo aplink galvą, mušdavo iki sąmonės netekimo. Dar ir dabar aš juos matau Lazdijuose. Patys žudė nekaltus žmones, kankino, gąsdino net mažus vaikus. Šiandien jie, Stalino ir Berijos išperos, naudojasi karo dalyvių statusu, gauna personalines pensijas...

Neilgai mes pagyvenome įsikūrę tėvų namuose. 1952 m. apsupo mūsų namą, kai dar buvome su tėvais, viską atėmė, ką buvome užgyvenę, ir visus vaikus išvežė pas tėvus, į tolimąjį Sibirą. Atėmė ir bites, kurių turėjome 15 avilių. Atidavė jas kolūkiui. Tėvai gyveno Tiumenės srityje, Jalutorovsko mieste. Čia ir mus visus atvežė. Vargome tol, kol gavome teisę grįžti Lietuvon. 1960m. rudenį išvažiavo tėvai, o pavasarį parvažiavome ir mes visi. Sugrįžusiems tėvams neleido gyventi savo namuose. Mūsų namuose gyveno kolūkio pirmininkas Vosylius. Paskui jis pasistatė namą ir išėjo ten gyventi. Tėvams namai oficialiai dar nebuvo grąžinti. Čia įsikūrė kolūkio kontora ir apylinkės taryba. Jie visi darė taip, kad mes į savo namus negrįžtume. Net surengė teismą. Nutarė patys mus išmesti. Na ir išmetė. Mūsų viena mergaitė buvo ką tik gimusi. Išmetė lovytę su mergaite į lauką. Tėvukas pasipriešino. Jam surišo rankas. Tėvas buvo pasiuntęs dokumentus į Vilnių dėl namo nuosavybės, bet atsakymo dar neturėjo. Niekada nepamiršiu vaizdo, kai ryte susirinko giminės, kaimynai. Valgyt mama suruošė ant lauke, po

atviru dangumi, pastatyto stalo. Tokia proga visi išgėrėme butelį, nervams nuraminti... Taip atšventėme išvarymą iš nuosavų namų, oficialių valdžios pareigūnų įvykdytą. Naktį kaip tik užėjo baisi audra, lijo, griaudėjo. Nepaisydamas nieko, atlupau verandos duris ir su žmona įnešėme lovytėje gulinčią mergaitę. Miegas neėmė visą naktį. Tėtė išvažiavo į Vilnių ir parsivežė namo nuosavybės dokumentus. Taip ir prasidėjo gyvenimas iš naujo.

Tremtyje komendantūros darbuotojas kapitonas Šilovas iš mūsų labai tyčiodavosi, versdavo pasakoti, ką kalbą kiti lietuviai? Ar jie nesirengia bėgti? Jei nieko nežinodavai, sumušdavo, o keikdavo visus neišpasakytai. Kada iš vergijos pragaro parsikrausėtme į savo gimtus namus, niekas nebetikėjo, kad ir čia, Lietuvoje, baisūs dalykai dedasi. Jeigu papasakotum, kaip buvo iš tikrųjų. Tiesiog trūksta žodžių!.."

1988.12.06 d.

Gediminas Karauskas

„Taigi po Kalniškės mūšio kartą užėjo pas mus trys partizanai: Busilas, Šalaševičius ir Bartaška. Buvo labai išvargę ir purvini. Prausėsi ir ilsėjosi. Nuo tada mano tėvai ėmė aktyviai padėti partizanams. Tėvas apsiėmė būti ryšininku. Tėvai buvo bežemiai darbininkai. Gyvenome nuošalioje vietoje, prie tokių pelkių, kurios jungė miškus. Nebuvom įtariami, nes tėvas neturtingas, sodietis. O jaunystės draugai buvo stribai. Todėl tėvui buvo saugiau. Jis su jais susitikdavo, daug iš jų sužinodavo ir perduodavo partizanams. Su partizanais ir gyvenome kaip viena šeima. Mama ir teta maistą jiems gamindavo, po kiek laiko jie ir bunkerį įsirengė. Mes buvome labai gerai išmokyti, ką nors pastebėję, namie viską papasakojame. Buvo ir tokių atvejų, kai atlikdavome ryšininkų darbą. Vaikai visur praeina, niekas jų neįtaria. Nueidavome į valsčių pas stribus, apžiūrėdavome, ar neprivažiavo daugiau enkavėdistų. Pamatome daug sunkvežimių – vadinasi yra daug enkavėdistų. Su vyresniuoju broliu eidavome ir sargybą, kai partizanai tardavosi, jaunesnius partizanus mokydavo. Taip gyvenome gal trejus metus, kol išdavikas pasiryžo išduoti partizanus su visa mūsų šeima.

Gyvuliai sudegę, troba susprogdinta, nė vieno sveiko lango, kampas išgriautas, vienu žodžiu, gyventi baisu. Kelis mėnesius gyvenome pas kaimyną, bet nakvoti eidavome kas sau. (Žr. skyrelyje – „Rudaminos partizanai")

Po trijų dienų paleido mamą, tetą ir Agnietę Velepolskienę. Per sunkius tardymus ir kankinimus emgėbistai jas vertė būti jų seklėmis. Neišlaikiusios kankinimų, jos sutiko. Emgėbistai perspėjo, kad jei žinių neteiks, tai pasodins į kalėjimą. Mama su teta iš karto ėmė slapstytis, kaip ir aš – ėjom kas sau per žmones, per gimines. Kol partizanai buvo arčiau, tai ir mums buvo geriau, bet paskui jie pasitraukė į Dzūkijos miškus, tai ir mūsų gyvenimas pablogėjo. Paskui sugavo mamą ir nuteisė dešimčiai metų lagerio. Teta šiaip taip išsislapstė, pasidarė dokumentus ir išvengė kalėjimo. O aš ėjau į Krosnos septynmetę mokyklą. Po savaitės mane pamatė rusų kalbos mokytojas Steponauskas. Žvilgtelėjęs į mane ir nieko nesakęs, po pamokos sušaukė visus vaikus į didžiąją klasę. Aš tada pagalvojau: „Kas čia bus? To niekada nebūdavo". Prasideda pamoka ir mane pirmą kviečia prie lentos. Lenta prie lango, langas praviras. Aš nusigandęs ateinu prie lentos,

o mokytojas Steponauskas prieina prie manęs, viena ranka paima man už peties, o kitos pirštu rodydamas į mane vaikams sako: „Matote, vaikai, čia stovi banditas". Nežinau, kas man pasidarė. Pastūmiau Steponauską ir pats pro langą! Nuo tada daugiau nėjau į mokyklą. Labai norėjau mokytis, ir gabumų turėjau, bet išėjo kitaip: viską nutraukė Tėvynės pardavikai ir okupantų patarėjai. Pasiskųsdavau mamai, bet ji sakydavo: „Ką padarysi, vaikeli, toks jau mūsų likimas"... Paskui pradėjau gyventi pas tetą, bet ji labai bijojo. Kai tik pamato stribus, tai ima mane slėpti. Sunkiai gyvenau. Vienas kitas ūkininkas man paaukojo kviečių, ir aš juos nuvežiau į malūną. Ten dirbo stribas Vėlyvis. Pasvėręs kviečius, ėmė rašyti kvitą ir paklausė mano pavardės. Kai pasakiau pavardę, jis suriko: „Banditas!" Maišą išmetė iš malūno, o mane išvijo. Parvažiavęs papasakojau tai tetai. Ta išsigando: „Ką mums dabar daryti?" Pamatęs, kad teta bijo, išėjau kitur. Kviečius sumalė paprašytas žmogus.

Paskui ir aš pasidariau dokumentus, išėjau į Sovietų kariuomenę. Iš lagerio paleido mamą, su kuria buvau nesimatęs 8 metus.

Kartą pavasarį atėjau pasižvalgyti į tėviškę. Kaimyną sutikau, pasikalbėjome. Jis man ir sako: „Einam pas mane, pernakvosi". Nuėjau, valgyti davė. Tada labai plačiai kalbėjo apie vežimus į Sibirą. Buvo gegužės mėnuo, dar šaltoka. Naktį su kaimynu miegame ir jaučiu, kad kažkas stuksena man į šoną: „Geduli, mes jau apsupti". Girdėti, kad kažkas už lango šnekasi, paskui beldimas į duris. Įėję stribai suriko: „Niekas nebandykite bėgti, nes būsit nušauti. Stokit visi į kambario vidurį, nes bus krata". Sustatė, suskaičiavo žmones, sako: „Vieno trūksta". Šeimininkas pasakė, kad jis Lazdijuose mokosi. „Mes tai žinome", – atsakė stribų viršininkas. Visus surikiavo ir pranešė: „Būsite vežami į Rusiją". Pradėjome verkti, Urmanavičienė balsu raudoti, o aš, kaip svetimas, nežinau, ką daryti. Taip nusigandau. Ir galvoju, kaip čia man pabėgti. Tegu šauna, vis tiek bėgsiu, bet vis lūkuriuoju. Stribai liepė Urmanavičiui kinkyti arklius ir kai ką pasiimti. Bet pavasaris, tai ir visos atsargos išsibaigusios. Buvo dvi didelės kiaulės, tai šeimininkas prašė nors vieną pasipjauti, bet stribai – ne! Sūnus Juozas ėmė su stribais ginčytis, tie jį mušti. Šeimininkas privažiavo prie durų ir, pasiėmęs ką leido, visus susodino į vežimą – ir važiuojame Šeštokų stoties link. O aš vis galvoju: kaip čia man pabėgti. Žiūriu, ateina pažįstama mergina, prieina prie manęs Albinutė Makauskaitė ir įmeta vežiman gal 5 kg lašinių. Kaip pasius stribai! Ją suėmė, bet paskui, kiek palaikę stribynėje, paleido. Atvežė visus į Šeštokų malūną, suvarė vidun. Iš pradžių žmonių nedaug, bet vis vežė ir tiek prikimšo, kad neliko vietos ir statiems. Moterys su mažais vaikais, tie verkia, spiegia... Aš nebežinau, ką man daryti. Prieinu prie pamato plyšio, o ten matyti kyrziniai batai. Vadinasi, sargybinis. Pabėgti nėra kaip. Sulaukėme vakaro, ir pradėjo varyti į vagonus. Kai mus varė, jau buvo prieblanda. Varant iš kažkur pasimaišė kiaulė. Aš eiti kartu su ta kiaule. Ėjau, ėjau ir neatsigręždamas su ja nuėjau gal 3 kilometrus. Po kiek laiko sutikau kaimyną Gediminą Urmanavičių, už kurį ir turėjau važiuoti su jo tėvais Sibiran. Stribai manė, kad aš Urmanavičiukas. Gediminas man ir sako: „Kur dabar mums dėtis?" Jis už mane buvo vyresnis, gal 1929–ųjų gimimo. Jis ir klausia: „Ar tu nežinai, kur yra užkasti ginklai?" Aš juos žinojau. Po trijų dienų vakare susitikome sutartoje vietoje

ir išsikasėme du šautuvus ir nemažai šovinių. Pasidėjom pas jo dėdę. Paskui jis išėjo į partizanus. Po to, kai jis išėjo, mačiau jį tik kartą. Jis su Šalaševičiumi pasitraukė gilyn į Dzūkijos miškus. Šalaševičius – jo motinos pusbrolis. Jis buvo partizanų vadas, o Urmanavičius štabo viršininkas. Žuvo abu Bestraigiškės miške. Ten ir kryžius pastatytas.

Prisimenu, kartą nueinu pas tetą, sėdime, šnekamės, kaip gyvensime toliau, ji dirst pro langą, ogi rusai! Kur dėtis? Virtuvėje buvo rūsys, tai ji atidarė angą ir mane ten, o rūsy šalta, drėgna, žiemos metas. Ir kad užsimaniau kosėti. Galvoju: sukosėsiu, tai jie kaip trenks granatą. O jie sulindo trobon, susėdo ir geria. O aš taip sušalęs, taip ima kosulys, kad visas drebu iš šalčio ir baimės. Gal po keturių valandų jie išsidangino. Teta atidaro angą, o aš vos krutu, nesupranta, ką aš jai sakau, žodžio neištariu.

Paskui pradėjo „kurti" kolchozus, tai ganiau karves. Baimės jau buvo mažiau.

Daug nukentėjo gimtojo kaimo žmonių. Vieni partizanaudami žuvo, kiti pateko į kalėjimus, trečius išvežė. Naujosios Kirsnos kaimas nemažas buvo, išvežė gal septynias šeimas, ginti Tėvynės išėjo keturi, gyvas liko tik vienas. Labai nukentėjo Jutkelių šeima. Vaikšnių šeimą taip pat išvežė. Vaikšnys žuvo Kalniškės mūšyje, o Vaikšnienė su trimis vaikais slapstėsi. Kanevičių šeima irgi nukentėjo: žuvo du sūnūs, tėvai slapstėsi nuo Sibiro. Daug buvo ir okupantų bendrininkų."

Birutė Riškevičiūtė

„Mes gyvenome Lazdijų valsčiaus Neravų kaime. Mūsų sodyba stovėjo II kaimo linijoje ant kalno. Matėsi beveik visas kaimas. Gyvenome vargingai. Šeima didelė: mes, 7 vaikai, ir tėvai. Vyriausias brolis Antanas ir antras po jo Juozas, gimęs 1923 m. Juozas mokėsi Kirsnos žemės ūkio mokykloje. Su juo mokėsi Jurgis Gylys iš Galstų. Jie buvo neišskiriami draugai. Užėjus rusams, mokslą turėjo pamesti. Gavo šaukimą į kariuomenę. Brolis Antanas taip pat. Tada ir prasidėjo vargai. Bėgiojimai, slapstymasis nuo kariuomenės. Gerai, kad mes galėjome matyti, kai enkavėdistai ar stribai ateina į kaimą. Tuomet prasidėdavo: broliai į mišką, mes, vaikai, pas kaimynus su žinia, kiti su neužrašytu gyvuliu į mišką. Niekad nežinojome, ko jie eina į kaimą. Atsimenu, kartą nepastebėjom, o prie namų jau enkavėdistai. Brolis pro langą iššoko ir pabėgo, o langas liko praviras. Užsipuolė tėtuką: „Kur sūnūs? Kur jie pabėgo?" Kalbėjo rusiškai. Ir tėtukas jiems atsakė: „Čiort znajet, kuda oni pabežali". Tada dar labiau įniršo, išvertė visus namus, keikėsi, grasino kalėjimu. Broliams spaudimas didėjo, o į kariuomenę eit nenorėjo. Tvarte po mėšlu išsikasė bunkerį. Įėjimą užmaskavo arklių ėdžiomis ir nuolat ten slėpdavosi. Pagaliau jiems įgriso toks gyvenimas ir reikėjo ryžtis: į mišką arba į kariuomenę. Tėveliai maldavo, prašė, kad neitų į mišką, nes pražudys visą šeimą ir patys žus. Paklausė tėvelių ir vieną šaltą žiemos naktį, jaunimo išlydėti ir visų gailiom ašarom aplaistyti, susėdo į roges. Jie laikėsi vyriškai, ramino mus ir neverkė. Su broliais išvažiavo ir kaimynas Antanas Poteliūnas. Visi trys su atsisveikinimo daina nuvažiavo nuo kalno. Mes stovėjom klausėmės ir į tolį žiūrėjome. Kai ramuma apgaubė naktį, rytuose jau brėško aušra, o vakaruose vis kildavo ir krisdavo raketos, visi išsiskirstė po namus.

Vėl liūdesys spaudė širdis. Jei ilgai negaunam laiškų iš brolių, mamytė žodžiais

verkia: „Jau gal mano sūnelių gyvų nėra, gal jau žuvo fronte?" O koks būdavo džiaugsmas, kai nuo kito kalnelio Bartnykai mojuodavo laišku ir šaukdavo. Kojų nejausdami bėgdavom atsinešti laiško. Kartą gavom laišką nuo karininko. Rašytas rusų kalba. Niekas nemokėjo jo perskaityti. Mamytė nuėjo pas pažįstamą vietinį rusą ir tas perskaitė. Tai buvo skundas tėvams, kad sūnus Juozas „peržengė disciplinos tvarką". Brolis nerūkė ir į makorką išsimainė cukraus ir duonos, be to, dar netylėjo įspėtas.

Ačių Dievui, broliams neteko kariauti. Kol juos apmokė ir jau vežė į frontą, pasibaigė karas. Dar neatitarnavę, bet pasinaudoję suirute kariuomenėje, jie pabėgo. Parėjo namo sveiki, vienas anksčiau, kitas vėliau. Neturėjo tinkamų dokumentų, bet per pažįstamus už atitinkamą atlygį karinis komisariatas išdavė karinius bilietus. Atrodė, kad jau gal gyvensim ramiau. Deja, prasidėjo partizaninis judėjimas, neramios naktys. Vieną dieną ar naktį ateina miškiniai, kitą stribai, enkavėdistai. Reikalauja lašinių, duonos. Jei pasakai, kad neturim, viską valdžiai atiduodam, savi vaikai alkani, patys eina ieškot. Nežinai, kada ateis miškiniai, nežinai – kada ateis stribai, ir gyveni baimėje, kad nesusitiktų vieni su kitais.

Atsimenu, vieną naktį pažadino baisūs šūviai, šviesos, dūžtantys stiklai. Mes sukritom ant grindų. Netrukus – durų daužymas, riksmai. Tėtukas atidarė duris. Atkišę šautuvus, automatus įbėgo stribai šaukdami:„Kur banditai?" Naršo po visą trobą ir į tvartą, kluoną lekia. Tėvelis šaukia: „Kluone mano sūnūs miega, nenušaukit vietoj „banditų". O kiti jau atvaro brolius apatiniais drabužiais. Stribai daužo šautuvų buožėmis, stumdo, partrenkė virtuvėje ant aslos. Broliai sumušti, veidai pamėlę, aptinę. Visą naktį ant žemės išgulėjo. Atsinešė vokišką granatą ir pakišo Juozui po nosim:

„Tai tu, bandite, ją pametei? Nesigink, tu buvai su jais!" Išaušus pašaukė kaimyną Juozą Pikutį kaip liudininką. Broliai sakė, kad su juo buvo vestuvėse pas Urbonavičius ir kartu visi parėjo. Vargšelis Juozas visas dreba iš baimės, kelnės tirta, bet drebančiu balsu tvirtina, kad tikrai buvo visi kartu. Tai nepadėjo, brolius išsivarė. Kaip vėliau sužinojom, stribai ėjo nuo Trako pusės ir sutiko partizanus. Partizanai bėgo mūsų sodybos link. Stribai šaudydami vijosi ir iki mūsų prisiviję pametė. Todėl manė, kad gal mūsų trobesiuose pasislėpė. Namai liko sujaukti siaubingai. Keletas daiktų dingo (sesių dailesnės skarytės, gražesni rankšlusočiai).

Broliai kalėjime išbuvo gal 2–3 savaites. Antanui mažiau teko kaltinimų, o Juozui labai daug. Juozas viską neigė, todėl patyrė žiauriausių kankinimų. Parodė jam ir laišką, rašytą Kalniaus, pateikė kitų įrodymų. Brolis stebėjos, iš kur jie taip viską žino. Tas laiškas buvo Kalniaus klaida, nereikėjo jo rašyti ir įduoti Zigmui Basevičiui, kad parneštų Juozui. Stribai sugavo Zigmą, iškrėtė ir atėmė tą laišką. Mamytė verkė, kad Jurgis, geriausias draugas, pražudė Juozą ir visą šeimą.

Juozas, supratęs, kad namų jau nepamatys, o kančios nebepakenčiamos, pasirašė su jais bendradarbiaut...

Kiek buvo džiaugsmo, kad paleido brolius. Juozas buvo liūdnas, susimąstęs, bet nieko nesakė. Ateina stribai ir vis klausia Juozo. Tada jis pasakė, kad pasirašė... Ėjo dienos, brolį vis labiau ėmė spausti: „Ką sužinojai? Kur banditai? " – „Dar nesusitikau,

dar nežinau, gal jie manęs vengia"... O partizanai irgi nerimauja, žino apie laišką ir kitus Juozo ryšius, o jis laisvas. Ar tik netapo išdaviku? Stribai niršta, nebetiki juo ir palieka šaukimą į Lazdijus. Tėvelis, mamytė prašė Juozą eiti, gal dar nepasodins į kalėjimą. Brolis atsakė: „Ne, mamyt, jau aš pas juos neisiu, tie budeliai daugiau manęs nekankins; kad aš ir vieną dieną gyvensiu, bet laisvas, savo Tėvynėj, tarp savų". Mama: „Vaikeli, žūsi tu ir visus pražudysi". Juozukas: „Mama, geriau žūti garbingai, kovoje už Lietuvos laisvę, negu kalėjime pūti"...

Atsimenu, ant kalno klojom linus. Buvo gražus, saulėtas pavakarys, balti debesėliai padangėje plaukė. Brolis išėjo iš namų, sustojo prie šulinio, pasižiūrėjo į mus ir nuėjo keliu miško link. Viena diena nepareina, kita diena nepareina, supratau, kad mano mielas broliukas jau niekada nepareis. Pasislėpiau, išsiverkiau kiek norėjau. Juozas buvo mums, mažesniems, labai geras, nuoširdus, ant mūsų nepykdavo, neerzindavo. Kai maži buvome, sukaldavo iš lentučių vežimėlius. Mokėjo nudrožt lėlytes, padarydavo supynes, parveždavo gražių brėžinių iš žemės ūkio mokyklos. Kadangi jis buvo labai stiprus, tai mus ant rankų aukštyn kilnodavo ir visokiausius pokštus krėsdavo. Dar vieną kartą pamačiau savo broliuką su partizano uniforma. Sesuo Onutė buvo pas Launikonienę. Ten užėjo partizanai, su jais ir Juozas. Jinai parbėgo namo, mane išsitempė iš lovos ir nubėgom. Jie jau ruošėsi išeiti ir tik trumpą akimirką mačiau brolį. Jis man pasirodė kitoks su uniforma: aukštas, tiesus, kepurė jam labai tiko. Ant peršto mūvėjo žiedą su Vytimi. Tą žiedą jis ir anksčiau turėjo, bet slėpė, nenešiojo.

Išėjus Juozui į mišką, stribai dar dažniau pradėjo lankytis. Vis klausia, kur Juozas. Mes visi sakėme, kad išvažiavo mokytis. „Jis nesimoko, mes tikrinome, jis pas banditus, taip?" Kamantinėjo mus visus, net ir vaikus. Dažnai laikė namus apgulę, slapčia, net nesirodydami laukė partizanų. Manė, gal Juozas sugalvos pareit namo. Būdavo, šunelis sustaugia ir nutyla, tai jau stribai apgulę sodybą. Jiems buvo už ko slėptis, eglės, alyvos. Stebint pro langą žybteli – tai cigaretę užsidega. Partizanai jau vengė mūsų namų, nes pasakėme, kad laukia stribai. Jiems atsibodo mus saugoti. Vieną naktį pabeldė į duris. Tėvukui paklausus kas, atsakė: „Savi atidarykit greičiau!" Į trobą įėjo keli ginkluoti vyrai su lietuviškom uniformom, pasisveikino „Garbė Jėzui Kristui", kulkosvaidį pasidėjo ant stalo. Iš pradžių mandagiai pradėjo klausinėt, ar nežinom, kur yra partizanų Kalniaus būrys, jie pasimetė. Jų elgesys buvo kitoks, negu partizanų, ir nuojauta, ar kas paskatino seseris bėgt. Jie kalbėjo virtuvėje su tėvais ir broliu Antanu, o mes, seserys, miegojom kitam kambary. Angelė tik pasakė: „Jule, man atrodo, kad jie atėjo mūsų šaudyt, aš bėgu". Atsidariusi langą iššoko ir pabėgo, o Julė bėgo po jos ir ją suėmė patvory gulėjęs stribas (ji ant jo užlėkė): „Kur tu bėgi?" Julytė atsakė, kad atėjo ginkluoti vyrai, grasina, aš išsigandau ir bėgu. Jai liepė grįžt atgal ir pasakyt, kad pasiduotų gyvi. Julytei lendant atgal pro langą, į kambarį įėjo vadinamasis „partizanas". Na ir čiupo ją: „Kur tu bėgai? Ak tu kale, paleistuve, bėgai mūsų išduoti?" Pasisodino ant lovos krašto ir brauningu spragsėdamas į kaktą rėmė ir vis kamantinėjo. O Julytė „Aš niekur nebėgau, tik išsigandau ir iššokau pro langą". Tas sako: „Mes už jus kraują liejame, o jūs neverti, kad tokius žemė nešiotų, greit pavirsit pelenais". Drebu po apklotu ir nežinau ką daryti. Virtuvėje

irgi triukšmas. Valgyt nedavė. Rėkia: „Stribams tai lašinių turi?" Žodžiu, įtampa didžiulė. Visų viena mintis, kad būsim sušaudyti ir sudeginti. Bet vienas išėjo į kiemą, matyt, pasitarė. Ir gal suprato, kad Angelė pabėgo, o Julytė matė stribus. Nežinau kodėl, bet įbėgo į trobą ir sušuko: „Mus supa!" Visi išbėgo į kiemą pagrasinę, kad būsime dūmais paleisti. Kilo susišaudymas, ir į trobą suėjo leitenanto Sidenovo būrys. Keista, bet visi apsidžiaugėm pamatę pažįstamus veidus. Žinojom, kad jau nešaudys mūsų. Tėvelis papasakojo, kas buvo. Leitenantas leipė ateit į Lazdijus pasiaiškint. Išeidamas pridūrė: „Ne visada tu taip pasakoji". Iš tų apsimetėlių vienas, eidamas pro duris broliui tyliai pasakė „Mes iš enkavėdė". Tarp jų buvo ir gerų žmonių.

Po šito įvykio namie nenakvodavom. Tokiu būdu manėm išvengti tremties. Mes su Angele gyvenom Kučiūnuose pas tetą, kitos seserys ir broliai nakvodavo pas kaimynus. Namuose likdavo tik tėveliai. Netrukus, 1949 m. sausio 19 d., žuvo brolis Juozas.

Atsimenu, per algebros pamoką mokytojas Daugėla paksivietė mane prie krosnies sušilt ir tyliai paklausė: „Tavo brolis Juozas miške?" „Ne, jis Kirsnoj mokosi", – atsakiau. „Kalba, kad ir jis nušautas guli gatvėje"... Patamsėjo akyse, pajutau silpnumą. Mokytojas pridūrė: „Gal netiesa"... Atsisėdau į suolą ir jau nieko daugiau negirdėjau, galvojau tik apie brolį. Sulaukusi šeštadienio parėjau namo. Iš visų veidų supratau, kad broliuko jau neturim. Onutė papasakojo, kaip ją nusivarė atpažinti. Gulėjo gatvėje 7 vyrai, išniekinti, basi, kelnės nuleistos... Tarp jų atpažino savo brolį, rožančiumi pažabotą. Sako: „Nė nepajutau, kaip sugriežiau dantimis. Stribas pastebėjo, bet neareštavo, paleido. Išėjusi iš miesto parkritau ant sniego šalikelėje ir verkiau, verkiau, nejaučiau šalčio, nieko nemačiau...."

Stribai lankėsi rečiau. Mūsų per daug nekamavo, matyt, ruošėsi vežimui. Tik pastebėjo, kad mūsų šeima nenakvoja namie. Ir kai buvo numatytas 1949 m. kovo mėnesio 25 dienos vežimas, Sidenovas su keliais stribais atėjo pas mus išvakarėse apie pietus. Pasakė: „Mes čia pabūsim iki rytojaus, niekur negalit išeit". Paklausė, kur Angelė, Birutė, Antanas? Jiems buvo atsakyta, kad mes Kučiūnuose, o brolis išėjęs į miestą. Iš tikrųjų – Angelė buvo pas kaimynę Launikonienę, Antanas Galstuose pas pusseserę, o aš gulėjau ant duonkepės krosnies. Jis kampe, už dūmtraukio, ir ten gana tamsu. Stribai neatkreipė dėmesio ir manęs nematė. Mes nujautėm, kad gali vežt, bet jie neigė. Buvo didžiulė kiaulė, tėvelis prašė, kad leistų paskerst, kad neturim mėsos. Neleido. Išaušo rytas. Visi kilo. Tada leitenantas pasakė, kad esame vežami. Tėveliui liepė eit kinkyt arklius. Su juo išėjo ir brolis Jonas. Brolis dar vaikas buvo. Leido jam eit. Jonas pro kluono užpakalines dureles pabėgo. Toli jam nereikėjo bėgti. Tik nuo kalno – ir lindo į vamzdį po keliu. Brolis Antanas ėjo namo. Nuo pušynėlio pamatęs kieme stribus ir kinkomus arklius suprato, kas esam vežami. Jis leidosi atgal į mišką. Pamatė Sidenovas ir pats vienas ėmė vytis šaukdamas „Stok, šausiu!" Girdėjom šūvius. Pagaliau parbėgo leitenantas užduseęs, supykęs ir mamai sako: „Girdėjai šūvius? Tai tavo Antanulį nudėjau kaip šunį. Guli miške po krūmu"... Brolis pasakojo, kad leitenantas šaudydamas vijosi ir mišku, bet Antanas, bėgęs keliukiu, už posūkio krito krūmuose. Leitenantas prabėgo. Brolis paspruko į kitą pusę. O mes galvojom, gal tikrai jis Antaną nušovė.

Labai greit apsižiūrėjo, kad ir Jono nėra. Visus suvarė į vieną vietą, įsakė namus apieškot. Tada ir mane surado. Jaučiu, kaip nuo manęs traukia plunksnų maišą ir kitus skudurus, jau ir apklotą traukia. Stribas keikiasi suradęs mane, o aš raudu. Mama sako: „Renkis, vaikeli." Mažai ką mes pasiėmėm, tik tai, kas buvo sudėta į maišus, o daugiau neleido nieko imti. Daiktus sumetė į vežimą, dar jauną karvytę pririšo ir mes šalia vežimo, o stribai su šautuvais iš paskos. Važiavom nuo kalno. Karvytė pasimuistė ir nutrūko. Nubėgo lauku Trako link. Stribai jos nesivijo. Avalynė prasta, kojos šlapiame, klampiame sniege permirkusios. Ant kelio išėjusios kaimynės įmetė savo ryšulėlius į vežimą: viena duonos, kita džiūvėsių ir gabaliuką lašinių. Iš pradžių varė pėsčius, o vėliau mane ir mamą pasodino į vežimą. Atvežė į kluoną, kuris stovėjo ant kalno prie Lazdijų. Ten daug šeimų privežė iš aplinkinių kaimų. Pavakary atvažiavo sunkvežimiai ir mus visus nuvežė į Šeštokus. Ten laukė vagonai (gyvuliniai), paruošti žmonėms vežti. Vagonuose narai (gultai) padaryti, vidury – geležinė krosnelė. Daiktus sumetė po narais, o mes visi pasiklojom guolius viršuj. Nakčiai kaip suguldavom, tai kaip silkės bačkoje, negalėdavai pajudėt. Kol vis vežė ir krovė į vagoną naujas šeimas, durys buvo atviros, stovėjo sargyba.

Kitos dienos pavakary, pajutom, kad jau kabina garvežį. Vagonas prikimštas žmonių pilnutėlis. Žvelgėm paskutinį kartą į rausvą saulutę, mielą tėviškės padangę. Skausmas širdį spaudė, ašaros byrėjo. Užtrenkė geležines duris, bet langeliai buvo atviri ir saulės spindulėlis veržėsi į vidų. Sudrebėjo, subildėjo vagonas ir pajudėjo iš vietos. Žmonės neslėpė sielvarto. Balsu meldėsi, šaukėsi Marijos, Jėzaus pagalbos. Jaunimas užgiedojo giesmę „Marija, Marija", paskui ėmė giedoti visi. Uždarė ir langelius. Ir jau nieko nematėm, nežinojom, nei kur veža, nei kur esame. Tik po kelių dienų atvėrė geležines langelių dureles. Tai jau buvo Rusija. Kur nors stotelėje sustodavo ir, nuėmę strypus, kareiviai atidarydavo duris. Vieną žmogų nuvesdavo vandens parsinešt, o kitus išleisdavo į lauką savo reikalu. Tūpdavom čia pat prie vagono po kareivių nosimis. Toliau paeit neleido. Bet kartą traukinys stovėjo mieste ir iš vieno vagono praeinančiam karininkui ant galvos kažkas išpylė išmatų kibirą. Kilo didžiulis triukšmas, užtrenkė langelius, nedavė vandens ir niekas mūsų beldimų, šauksmų negirdėjo. Vagone pasidarė tvanku, vandens nė lašo. Atsimenu, važiavo sesuo ir brolis Norkevičiai, ir su jais dar viena mergaitė. Labai gražiai visi trys dainuodavo susėdę po narais. O tada tik sėdi ta mergaitė rankomis galvą susiėmusi ir kartoja: „Dievuli, Dievuli, duok vandenuko..." Vyrai pradėjo lupt grindis, kad kiek oro įeitų. Gal po 2 dienų atidarė duris ir jau leido parsinešt vandens. Užpuolė utėlės. Čia tavimi laipioja, graužia, o guli suspaustas, nė pasikasyti negali. Maisto atsargos baigiasi, tik džiūvėsių turime. Pradėjo duoti retkarčiais sriubos, neskani, bet vis tiek gerai. Krasnojarske nuvedė visus į pirtį. Dezinfekcinėje kameroje išdegino utėles, mus išdustavo, išsimaudėm. Pasijutom kaip naujai užgimę. Irkutske išlaipino. Čia pat perone susikrovėm daiktus. Mūsų jau laukė medikai su maišais dusto. Visus barstė ir į krepšius leido pasiimt. Netrukus atvažiavo sunkvežimiai ir mus vežė visą naktį į kaimelį prie Lenos kranto. Pasitiko buriatai. Moterys su raudonom beretėm, pypkės dantyse, daugiausia senos, negražios. Žandikauliai atsikišę, no-

sys mažos, akys primerktos, lūpos storos. Žiūri į mus kaip į keistybę, o ir mes manom, kad čia jau pasaulio kraštas. Apgyvendino mus 5 šeimas viename name. Velykas šventėm jau čia. Bet neturėjom net kiaušinių, nepajutom, kad šventės. Važiavom gal 21 dieną – tad savaitę laiko man dar viskas judėjo, suposi. Su seserimis gulėjom ant rusiškos krosnies, o ti ir ji vis judėjo, važiavo... Kolūkis tas labai neturtingas, žmonės patys neturėjo ką valgyt. Kas laikė karvytę, vištelių, tie dar šiaip taip gyveno, ir „tarasūną" iš parūgusio pieno virė. Prisigerdavo, vemdavo, bet linksmindavos. Vyrai nešiojosi savo gamybos peilius odiniuose futliaruose prie diržų. Mėsą jie valgė beveik žalią, tik truputį pavirtą. Kai pjausto gabaliuko viduje kraujas. Kartą kaimynė Marusia atsinešė puodelį su arklio koja, pastatė į duonkepį prieš liepsną. Virė ar nevirė, pasiėmė, sako, bus gerai. O aš, po laukus vaikščiodama, mačiau, kad valkiojosi tokia koja su kanopa ir galvojau, kad tai ta pati. Pasirinkusi senų batų pasisiuvau basutes. Pasiuvau ir Jerašienės mergaitėms. Ji man davė gabalėlį lašinių (jie atsivežė nemažai maisto). Sesuo Onutė su kitomis moterimis nuplaukė valtimi į kitą kolūkį ir išsimainė bulvių į užtiesalus. Susikasė sklypelį žemės ir pasodino. Už 7 km buvo rusų kolūkis Isetas, ir ten buvo daug atvežtų lietuvių šeimų. Tėvelis pasiskundė komendantui, kad mirsim badu, jei mus čia paliks, nes neturim jokio maisto. Turėjome tik lyšių šiek tiek ir džiūvėsėlių. Mus pervežė į Isetą. Ten už darbadienius duodavo lieso pieno, ir dar po 200 gramų javų. Darbadienį užsidirbdavai tik per 2–3 dienas. Mes su mamyte dirbome darže, o tėvelis ir seserys laukuose. Vieną dieną mama eina į daržą, kitą aš. Vandenį daržui laistyt reikėjo nešt iš Mancurkos upės prieš aukštą krantą. Sutino mano rankos. Pareini pietų, nėra ko valgyt, paguli svirnelyje (ten tėtukas sukalė šiokią tokią lovą ir mes, seserys, vasarą miegodavom) ir vėl eini į darbą. Kartą mūsų brigadininkas Petras Šubonis pasišaukė mane, išsitraukė iš kišenės mėsos gabalėlį ir padavė. Sako: „Valgyk, čia gera mėsa". Apsiašarojusi padėkojau jam. Kartą kaimynė Žiurinskienė atnešė riekutę duonos su sviestu. Labai gera moterėlė, nes per daug niekas neturėjo, iš savęs atėmė ir atnešė... Susirgau. Nežinojau, kas su manim darosi: nekosėjau, gerklės neskaudėjo, tik karščiavau, lyg po vandeniu nardžiau. Nieko nevalgiau, nes ir nebuvo ko valgyt. Nei vaistų, nei gydytojo. Tik Dievo malone po 2 savaičių atsikėliau. Ėjom į mišką uogaut, rinkom laukinius česnakus. Aplinkui tik taiga. Paupyje augo raudonų ir juodų serbentų krūmų. O kartais ir į kolūkio turnepsus įlįsdavau. Taip maitinomės, dar lieso pieno šiek tiek. Tik duonytės vis trūkdavo. Tėtukas atriekia mažytę riekelę. Atrodo, pavalgyčiau duonos iki soties ir būčiau laimingiausia. Su mamyte nueidavom į Naraną, pasikasdavom bulvių ir 7 km nešdavomės namo. Tai kryžiaus kelias. Atrodo, nedaug pasikasi, bet ant pečių 7 km parnešt nelengva. Atėjo ruduo, prasidėjo javapjūtė, pagrindinė darbo jėga – lietuviai. Nes gyveno gal 15 šeimų. Šeimos gausios, daug jaunimo ir mokytų žmonių. Vieną dieną susitarę pėsti grįžo iš laukų ir nėjo į darbą. Pirmininkas išsikvietė komendantą. Sušaukė visus į kontorą ir klausinėt po vieną, kodėl neina į darbą. Visi kaip susitarę: „Mes nevalgę, negalim dirbt". Ieškojo agitatorių. Kamantinėjo mūsų seniūną Dimšą, kas agituoja nedirbt? Ištisą dieną išlaikė visus kontoroje, o naktį moteris uždarė į vieną sandėlį, o vyrus į kitą. Dar neuždarė durų, o merginos uždainavo: „Propaganda gyvas melas,

mudryj Stalin, bus tau galas. Nukratysim bašmačkus, Kremliaus požemis sugrius"... Seniūnui vėl kliuvo: „Ką jos dainuoja?"

Sibire klimatas keistas. Dieną saulei šviečiant, labai šilta, o naktys baisiai šaltos. Merginos tik su suknelėmis. Mes, vaikai, pritemus nešėm joms apklotus, megztinius kišom pro lentų plyšius, net pavyko vieną lentą atlupti. Kitą dieną išleido ir visiems liepė eiti į laukus dirbt. Pirmininkas pažadėjo duoti pietus."

IV DALIS

VILTIES IR NEVILTIES METAS

Tu išėjai ir tavo kelią
Per amžius pergalė lydės.
Palinkus diemedžio šakelė,
Tau apie laisvę prakalbės...

(Iš dainos)

DAINAVOS APYGARDOS PARTIZANŲ VADAS DIEMEDIS

Žuvus Dainavos partizanų apygardos vadui Dzūkui, naujuoju jos vadu buvo paskirtas Šarūno rinktinės vadas Diemedis.

LLKS pietų Lietuvos sritis
ĮSAKYMAS NR. 18
1950 m. liepos 12 d. Rikiuotės dalis

§1

Š.m. birželio 23 d. priešui užpuolus slėptuvę, mūšyje didvyriškai žuvo Dainavos apygardos vadas leitenantas Dzūkas.

Pagrindas : Dainavos apygardos įsakymas Nr. 1, 1950.06.27 ir Šarūno rinktinės vado pranešimas 1950.06.28.

§2

Šarūno rinktinės vadą leitenantą Diemedį iš rinktinės vado pareigų atleidžiu ir skiriu nuo š.m. liepos 27 d. eiti Dainavos apygardos vado pareigas.

§3

Tauro apygardos visuomeninės dalies viršininko pareigas vykdžiusiam puskarininkiui Demonui už gerai atliktą jam pavestą darbą suteikiu viršilos laipsnį.

Pagrindas: ŪOT raportas Nr. 107.

Einantis srities vado pareigas Viltis

Šarūno rinktinės rajone nuo seno veikė platus šnipų tinklas. 1949 m. lapkritį agentas Malūnas pranešė, kad rinktinės štabas iš Cijūniškės miško persikėlė į Bestraigiškės mišką, kur yra bunkeris. Štabo vadovaujantis personalas nuolat pasirodo Seirijų Kolonijos kaime, kur štabo viršininkas Diemedžio adjutantas Papartis leidžia antitarybinius laikraščius ir lapelius. „Štabo buvimo vietai nustatyti mes pasiuntėme agentus Malūną ir Danko", – rašo MGB.

Emgėbistai yra sumanę su Diemedžiu ir Sakalu suvesti šnipus Myšką (Lokį ar Pelę) ir Eglę. Myška užmezgė ryšį su Dainavos apygardos štabo apsaugos būrio vadu Medeliu, kuris jį supažindino su ryšininkais. Agentui pavesta per kitą susitikimą su Medeliu ir Diemedžiu sužinoti bunkerių vietas.

Diemedžio pasitikėjimą įgijo ir Eglė, kuriai buvo papasakota apie štabo sudėtį. Kai Eglė kartą ėjo per Živulciškės mišką, ją sutikęs Diemedis paprašė automato šovinių. MGB rašo, kad atėjus pas ją Sakalui su Diemedžiu, ji panaudos preparatą 22 ir tiedu vyrai bus suimti gyvi.

Kai 1950 m. rugsėjo 10 d. pas agentą Myšką svečiavosi jo giminaitė Janė Vestfeldaitė, jis iš jos sužinojo, kad Barčių kaime rusai nukovė keturis partizanus. Dirbusi laukuose Vestfeldaitė su seserim, pavakare grįždamos namo, sutiko du kovotojus. Jie paprašė gerti. Tai buvo Berželis ir sužeistas Rambynas. Jie ėjo labai tyliai – Berželis vedėsi Rambyną už parankės ir nešė jo šautuvą. Atsigėrę vandens, pasuko į Bestraigiškės mišką, kur yra bunkeris, ten gydys sužeistą Rambyną – perdavė saugumui Myška. MGB pastebi: „Iš surastų pas nukautuosius dokumentų aišku, kad Rambynas paskirtas Juozapavičiaus tėvūnijos vadu".

Savo agentūriniame pranešime Eglė rašo, kad 1950 m. spalio 6 d. vakare į jos trobos langą kažkas pasibeldė. Paklausus, kas beldžiasi, pasigirdo jai pažįstamo Diemedžio balsas. Į trobą įėjo uniformuotas su leitenanto antpečiais Diemedis, Medelis ir Vaclovas Vailionis iš Jovaišių, pravarde Šakerio sūnus. Liepė uždegti lempą ir uždaryti šunį, kad nelotų. Agentė Eglė pasakiusi, kad iš šuns lojimo ji žinanti, ant ko jis loja. Partizanai paklausė, kas per žmonės pas ją yra. Tai buvo moterys, padedančios kasti bulves. Prie jų priėjęs Diemedis padavė ranką ir kalbėjosi apie jų krašto partizanus. Paskui Diemedis paklausė agentę: „Apie ką jūs norėjote su manim pasikalbėti?" Jis iš agentės gavęs raštelį anksčiau, bet buvo toli ir negalėjo ateiti. Agentė pasiskundė, kad ją užsipuola žmonės, neva jos sūnus neteisėtai paleistas iš kalėjimo. Ir apskritai apie ją sklinda įvairūs gandai. „Juk matote, kaip aš gyvenu, visa šeima išardyta, kas kur..." – skundėsi Eglė. „Niekas apie tave blogai negalvoja, kaip gyvenai, taip ir gyvenk", – guodė Diemedis. Medelis pradėjo prašyti šimto rublių. „Aš galiu duoti tik 50", – atsakiusi Eglė. Diemedis paprašė šovinių. Ji atnešė šovinių ir atidavė Medeliui, kuris juos susikrovė į kuprinę. Turėjo tris pilnas kuprines: viena buvo prikimšta literatūros, antra – maisto, trečia – šaudmenų.

Partizanai pas Eglę išbuvo maždaug dvi valandas. Išeidamas Diemedis pasakė Medeliui: „Palik jai laikraštį, tegu pasiskaito ir paleidžia per kaimą". Medelis ištraukė vieną egzempliorių „Partizano" ir proklamacijų – vienoje pusėje nupaišyta karikatūra, o kitoje – eilėraščiai, nukreipti prieš kolchozus.

Išeidamas Medelis tarė: „Rytoj gali pranešti milicijai, kad buvome pas tave". Eglė nutaisė piktą miną ir atšovė: „Ko gi tu mas mane atėjai? Eik ir pats pasakyk, kad čia esi, neieškok kvailių!" O Diemedis pasakė: „Neimk į galvą šito menkniekio. Jis juokauja..." „Geri juokai, kuo jis mane laiko", – nerimo agentė.

Partizanai, išeidami iš namų, su visais atsisveikino. Šaltinis paprašė Diemedį nepa-

miršti ir užeiti dažniau. Diemedis atsakė: „Kai būsiu šitam krašte, būtinai užeisiu". Iš namų patraukė tiesiai į plentą.

Eglės agentūriniame pranešime sakoma, kad svarbiausi partizanų ryšininkai yra Bronius Balčius iš Mižonių kaimo ir Antanas Saltonas iš Šarkelių kaimo, auginęs partizano Špoko sūnų.[1]

Diemedžiui sekti MGB 1950 metų rudenį užverbuoja Bijūną.[2]

Visiškai slaptai

Pažyma apie įvykusį verbavimą agento Bijūno – Žilionio Juozo, Juozo s., g. 1911 m., Lietuvos SSR, Kauno sr., Veisiejų r., Demeniškių k., iš valstiečių buožių šeimos, lietuvis, pradinės mokyklos keturių klasių išsilavinimas, dirba savo asmeniniame ūkyje, gyvena gimimo vietoje.

Pagal gautą sankciją verbuoti agentu verbavimas vyko tokiomis aplinkybėmis: iš anksto susitarus su Žilioniu, pastarasis atvyko į Alytų, kur buvo pristatytas į konspiracinį butą, po to nuodugniai ištardytas.

Per pasikalbėjimą Žilionis, nelaukdamas, kol jam bus pateiktas kaltinimas, pradėjo pasakoti apie savo nusikalstamus ryšius su ginkluotais banditais: Diemedžiu, Sakalu, Medeliu ir su jų ryšininkais.

Žilionis papasakojo: „1950 10 24 aš važiavau iš Alytaus turgaus su Demeniškių k. gyventoja Karpavičiene, kuri sakė, kad jos sūnus, banditas Medelis, yra bunkeryje prie banditų formuotės vado, todėl jo nenušaus.

Toliau man Karpavičienė pasakojo, kad banditai Sakalas su Diemedžiu išėjo į buvusį Merkinės valsčių, Žaliamiškio mišką, kadangi iš Paserninkų pabėgo Misiūnas, kuris žino banditų slėptuves ir išduoda jas rusams".

Apie asmenius ryšius su banditais Diemedžiu ir Sakalu Žilionis papasakojo:

„1950 m. lapkričio 1 d. ėjau pas Demeniškių k. gyventoją Benediką Vincą, Vinco s., gyvenantį šalia Bestraigiškės miško. Įėjęs į Benediko trobą, pamačiau sėdinčius už stalo du ginkluotus banditus, iš kurių pažinau vieną, Sakalą – Jurelionį. Nurodytieji banditai sėdėjo, gėrė naminę ir užkandžiavo.

Nepažįstamas banditas paklausė Sakalą, kas aš toks. Sakalas atsakė: „Tai Žilionis iš Demeniškių kaimo". Po to nepažįstamasis tarė: „Diemedis", – ir man paaiškino, kad jam apie mane viską papasakojo banditas Medelis – Juozas Karpavičius, kad tu mūsų žmogus ir todėl pasiūlė išgerti degtinės. Išgėręs degtinės aš pakviečiau banditus Diemedį ir Sakalą pas save, bet Diemedis atsakė: „Mes šiandien neisime, bet pas tave būti žadame greitai". Toliau Diemedis pridūrė: „Tu gerai gyveni, todėl atnešk rytoj mums ko pavalgyti". Po to aš išėjau.

1950 m. lapkričio 2 d.rytą, vykdydamas Diemedžio prašymą, aš pasiėmiau lašinių, sviesto, butelį degtinės ir išėjau į Benediko sodybą, kur vėliau pamačiau tuos pačius banditus, perdaviau jiems maistą ir kartu su jais ėmiau gerti atneštą naminę.

Išgėrę banditai ėmė ruoštis į Bestraigiškės mišką. Man padėkojo už svetingumą ir pasakė, kad greitai bus pas mane svarbiu reikalu.

Žilionis papasakojo, kad su banditais Diemedžiu ir Sakalu glaudžius ryšius palaiko Demeniškių mokyklos mokytoja Grajauskaitė ir kalvio duktė.

Po anksčiau išvardyto pokalbio mes įforminome verbavimą.

Turint omenyje, kad Bestraigiškės miško ir Benediko Vinco, Vinco s. ūkio rajone esama bunkerio (buvusio agento Vasario orientyras) naujai užverbuotam agentui Bijūnui duota užduotis:

Panaudojant draugiškus santykius su Benediku, su juo kalbantis ir stebint asmeniškai jo ūkį, nustatyti: ar dažnai Benediko ūkyje lankosi banditai Diemedis ir Sakalas, ir ar jis nėra banditų ryšių punktas, išsiaiškinti, kokiomis valandomis, iš kurios pusės į Benediko sodybą ateina ar iš jos išeina banditai, su kuo iš vietinių gyventojų susitinka nurodytoje vietoje.

Tuo atveju, jeigu į agento ūkį ateitų banditai Diemedis ir Sakalas, jiems paruošti gausius pietus, kad įsigytų palankumą, ir užmegzti su jais dalykiškus ryšius.

Gavus duomenų apie tokius agento kontaktus su banditais, parengti raštišką užduotį su tolesnio jo panaudojimo konkrečia kryptimi, toliau jį naudojant šnipinėti Dainavos apygardos banditų štabui.

Kauno srities, Veisiejų rajono MGB skyriaus viršininkas
majoras (Krugovcovas)
Tikra: 2–N skyriaus 1 poskyrio operatyvinio įgaliotinio padėjėjas
jaun. leit. (Kristanavičius).

1950 m. gruodžio 12 d. agentas Gracius pranešė: „Kalbėdamasis su savo giminaite Anele Bučionyte iš Gudelių kaimo sužinojau, kad pas juos veikia 6–7 partizanai, kuriems vadovauja Danielius.

Norėdama užmegzti ryšius su Diemedžiu, A. Bučionytė lankė savo seserį, gyvenančią prie Seirijų. Susitiko su Česium Jociunsku iš Lapšiaus kaimo ir jo sūnum Juozu, su kuriuo išėjo į Krikštonis ir pasimatė su Diemedžiu. Danielius jai sakęs: „Aš visai kitaip galvojau ir įsivaizdavau štabą, o, pasirodo, ten nieko rimto nėra".[3]

MGB žino, kad Juozapavičiaus grupė turi tris būrius: I Siaubo būrys, kuriam vadovauja Narsuolis, slapstosi Jurašiškės miške, II Beržinio būrys – Živulciškės ir Dzirmiškės miškuose, o III Sakalo būrys – Bestraigiškės miške. II ir III būriai saugo Dainavos partizanų apygardos štabą.

MGB praneša, kad čekistų kariuomenė, remdamasi agento Bijūno duomenimis, vadovaujama 2–N skyriaus viršininko pavaduotojo Jociaus, nukovė du partizanus [4]. Tame dokumente parašyta:

34–asis šaulių pulkas
Ypatingam pranešimui 1951.1.19. Nr. 1019 papildymai.

1951 01 18 23 val. ČVG 5 šaulių kuopa iš 6 žmonių, vadovaujama būrio vado leitenanto Fedorovo ir Veisiejų rajono MGB skyriaus viršininko pavaduotojo leitenanto Jociaus išėjo į Paliūnų k. (10.00) rajoną, 10 km šiauriau Veisiejų, ieškoti Juozapavičiaus gaujos banditų.

1951 01 19 2 val., apžiūrint Tamašauskiemės ūkį, buvo pastebėtas neramus šeimininkės elgesys, kuri grupei vienu metu pasiūlė degtinę ir užkandą. Nuodugniai apžiūrėdamas kieme esančius pastatus, eilinis Pankovas aptiko 1,5 metro atstumu nuo kluono dėmę nutirpusio sniego, pridėjęs ranką pajuto einančią iš bunkerio orlaidės šilumą, o paskui buvo rastas ir įėjimas į bunkerį, kuriame slėpėsi du banditai. Atidarant bunkerį pastarieji pradėjo šaudyti. Į pasiūlymą pasiduoti taip pat priešinosi ir šaudė iš bunkerio. Į bunkerį buvo įmesta granata ir paleistos trys raketos, banditai šaudyti nustojo.

Imantis atsargumo priemonių ir su bunkerio šeimininkės pagalba, iš ten buvo ištraukti dviejų banditų lavonai, kuriuos apžiūrint rastos šautinės žaizdos (kulkų).

Lavonai atpažinti:

1. Jonas Matulevičius, g. 1929 m.
2. Jonas Jastramskas, g. 1929 m.

Taip žuvo jaunuoliai, atsisakę tarnauti rusų kariuomenėje.

MGB, turėdami daug šnipų ir žinių apie partizanus, vieną po kitos vykdo karines operacijas, o partizanai, nenorėdami pasiduoti, žudosi.

Pagal išankstinį planą MGB kariuomenės 34–ojo šaulių pulko 2–jo šaulių būrio pajėgomis 1951 m. vasario 5 d. Bestraigiškės miške buvo vykdoma operacija – ieškoma bunkerių. Tą dieną jų nerasta.

Lazdijų MGB skyriaus operatyviniai darbuotojai gavo duomenų, kad 1951 m. vasario 3 d. 8 partizanai važiavo rogėmis iš Demeniškių kaimo į Bestraigiškės mišką. Agentai Olcha, Klevas ir Bijūnas taip pat patvirtino, kad Bestraigiškės miške slepiasi partizanai.

Vasario 5 d. kariuomenei operaciją baigus, ji vėl buvo pradėta iš naujo. Į Bestraigiškės mišką porinėmis rogėmis pasiųstos dvi kareivių grupės. Miškas vėl pradėtas intensyviai krėsti. Vasario 6 d. 34–ojo šaulių pulko 4–osios šaulių kuopos kareivis V. Bespalovas aptiko bunkerio dangtį. Bandant jį atidengti pasigirdo šūviai. Kareiviai paleido ugnį pro bunkerio angą.

Enkavėdistai, atidarę bunkerį, rado šešis partizanus nusišovusius, vieną sužeistą ir vieną gyvą. Suimtasis partizanas papasakojo, jog:

1. Dainavos apygardos žvalgybos vadas ir Šarūno rinktinės vadas Sakalas – Juozas Jurelionis, g. 1922 m. Paserninkų k.
2. Juozapavičiaus tėvūnijos III būrio vadas Vanagėlis – Pranas Majauskas, g. 1922 m. Paserninkų k.
3. Skyriaus vadas Berželis – Pranas Celiauskas, g. 1927 m.
4. Tėvas – Antanas Vailionis, g. 1898 m., sunkiai sužeistas ligoninėje mirė.
5. Garsas – Vytautas Vaivada, g. 1928 m. Paserninkų k.
6. Strazdas – Juozas Žilionis, g. 1929 m. Paserninkų k.
7. Slapikas – Vincas Pledas, g. 1929 m.
8. Gulbinas – Juozas Žukas, g. 1929 m. Šadžiūnų k., paimtas gyvas.[5]

Taip žuvo Juozpavičiaus tėvūnijos 3–asis partizanų būrys. Tačiau dar liko nesunaikinti ir neišblaškyti 1–asis Siaubo ir 2–asis, vadovaujamas Beržinio, būriai.

1951 m. Bestraigiškės miške, vykstant MGB kariuomenės surengtoms masinėms gau-

СХЕМА №1

расположения бункеров „ТЕВАС", НАУЕНА" и „КУРОРТАС", обслуживаемых Лазаускасом Вацлавасом сына Теофилии.

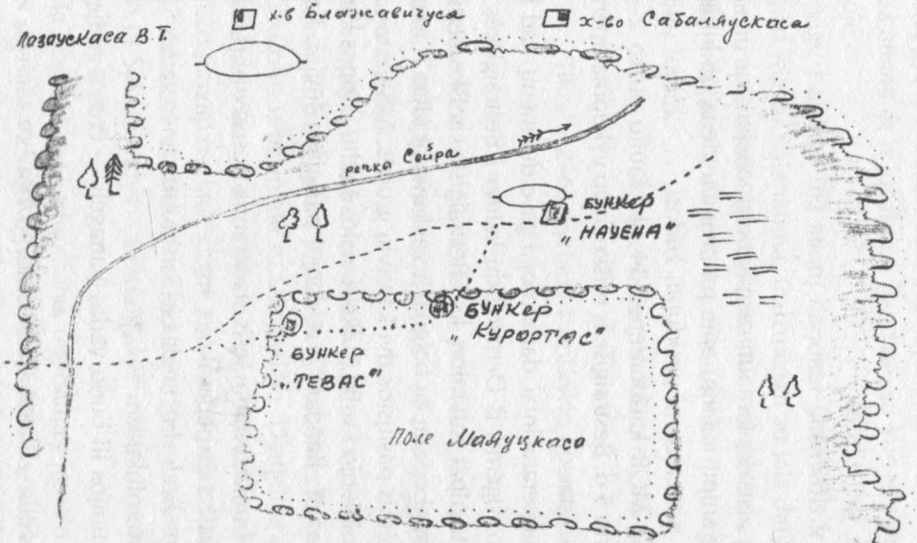

Схему составил:

о/уполн. Вейсейского ромгб

Ст. л-нт [signature] (Грибов)

dynėms, Kuciuliškės miške malkaujantis valstietis netikėtai aptiko bunkerį. Iš jo išlindo Beržinis su Diemedžiu ir ėmė žmogui grasinti. Šitaip partizanai apleido savo slaptavietę. Jos vieta žymi ir dabar duobė Kuciuliškės miškelyje prie keliuko į Karklynų kaimą.

Bestraigiškės miške suimtas partizanas Gulbinas tardytojams sakė, kad, pabėgęs iš kariuomenės, 1950 m. spalio 28 d. įstojo į partizanus. Tą dieną su partizanu Garsu buvo Betraigiškės miške, kai pas juos atėjo partizanai Vanagėlis ir Berželis kartu su ryšininku Vaclovu Lazausku. Gulbinas su Garsu įlindo į bunkerį, o Berželis su Vanagėliu juos užmaskavo. 1950 m. lapkričio 14–15 naktį partizanai pasistatė kitą bunkerį žiemai, kuriame apsigyveno maždaug prieš metus, pradedant snigti. V. Lazauskas šio bunkerio nežinojo. Jį aptarnavo Dėdė – Pranas Masionis iš Demeniškių kaimo, kurį ir užpuolė kariuomenė.

Bestraigiškės miške buvo kitas bunkeris Naujiena, kurį maskuodavo V. Lazauskas. Jis turėdavo atėjęs prie bunkerio koja pabelsti į dangtį ir pasakyti: „Kaip, ar gyvi sveiki?" Tik po tokio klausimo partizanai turėjo teisę bunkerį atidaryti. V. Lazauskas parodė ir kitą bunkerį, vadinamą Kurortu. Ten MGB rado: rašomąją mašinėlę, 1411 vokiškų šautuvo šovinių, 92 rusiškus, 5 rankines granatas, vokiško kulkosvaidžio spyną, taip pat įvairios litertūros ir dokumentų.[6]

1951 m. vasario 7 d. suimamas Juozpavičiaus tėvūnijos 2–ojo būrio skyriaus vadas Ąžuolas – Petras Simanavičius, g. 1918 m., sekamas pagal agentūrinę bylą „Posledyši".[7]

MGB rašo: „Pranė Baliukienė, kuri buvo tyliai suimta ir ištardyta, paliudijo, kad ji iš savo vyro Varguolio žino, jog Ąžuolas slepiasi Obelijos kaime bunkeryje, esančiame Antosės Juškelienės tvarte." Ten MGB surado: Stasį Baliuką – Varguolį, g. 1915 m. Seirijočių kaime, ir Antaną Simanavičių – Kalnelį, g. 1932 m. Ginčionių kaime. Juos ištardę sužinojo, kad Ąžuolas ir Briedis – Aleksas Sidaras, g. 1919 m. Milastonių k., slepiasi Milastonių kaime, Jono Babarsko kluone. MGB ten esančiame bunkeryje surado abu partizanus. Atidengiant bunkerį Breidis nusišovė, o Ąžuolas sunkiai susižeidė į galvą ir buvo nuvežtas į Alytaus ligoninę.

Ąžuolas tardytojui papasakojo, kad, stodamas į partizanus, 1948 m. balandį nuėjo į Dzirmiškės mišką, kur ant „Molio kalnelio" susitiko su Paukščiu, Žiedu, Briedžiu, Grikiu, Bastūnu, Kerštu ir Šarūnu.

1949 m. vasarą skyriui vadovavo Beržinis. Kartą pas juos atvyko Juozapavičiaus tėvūnijos vadas Špokas su skyriaus vadu Rambynu. Tada jie visi nusifotografavo. Fotografas – Motiejūnas iš Seiliūnų kaimo. Suimamas jis buvo 2–ojo būrio, kuriam vadovavo Beržinis, skyriaus vadas. Ryšininkės – Utaraitė, slapyvardis Mėta, ir Emilija Baranauskaitė – Pivonija iš Juozapavičių kaimo, taip pat Marytė Sidaraitė – Kregždė.

Agentas Gracius 1951 m. sausio 18 d. pranešė, kad jis, 1951 m. sausio 25 d. su giminaite iš Gudelių kaimo Anele Bučionyte būdamas pas Krikštonių kaimo gyventoją Bražinską (vardo nežino), matė, kai A. Bučionytė perdavė Bražinskui tris paketus nuo Daugirdo, veikiančio Druskininkų rajone, Diemedžio štabui ir klausė, kada jis galįs šiuos paketus perduoti Diemedžiui. Bražinskas atsakė, kad Beržiniui galės perduoti kad ir rytoj, o Diemedis dabar yra Bestraigiškės miške. Paskui jie kalbėjosi apie partizanus ir Bražinskas pasakojo, kad neseniai kareiviai ieškojo bunkerio, bet ne ten. O partizanai

tuo metu buvo jo namuose. Kai tiktai kaime pasirodė rusai, Beržinis su kitais partizanais iššliaužė iš trobos ir nuėjo į bunkerį. Pasakotojas parodė į pietus...

Agentė Eglė, būdama pas gimines Krikštonyse, štai ką girdėjo. „Žiūrėkite, kareiviai jau kalnuose", – sušuko moteris ir rodė pro langą. „Kažkoks kvailys apie bunkerį pasakė, bet kur jis yra, pats nežino", – kalbėjo vyriškis.

Šnipas Dolina 1951 m. kovo 8 d. pranešė: „1951 m. kovo 4 d. jis Leipalingio užkandinėje prisėdo šalia geriančių jaunuolių. Tarp jų buvo ir jo pažįstamas iš Kuculiškės kaimo Šatas. Kalbėdamas apie partizanus Šatas pasakė: „Kai kada Beržinis slepiasi Kuculiškės kaimo kapinaitėse. Jose yra rūsys, o durys žeme užverstos, įėjimas į bunkerį padarytas kitoje vietoje, gerai užmaskuotas. Jeigu mane ims į sovietų armiją, tai aš eisiu į tą bunkerį..."

1951 m. kovo 18 d. agentė Marčytė pranešė, kad pas ją buvo atvažiavusios seserys Marytė ir Ona Utaraitės iš Krikštonių kaimo ir Stasiui Utarui paliko maišą miltų, kad jis išvarytų naminės, nes per Velykas pas jas žadėjo užsukti Diemedis.

MGB suruošė masinę operaciją Krikštonių kaime, dalyvaujant 34–ajam šaulių pulkui, Veisiejų, Leipalingio ir Seirijų stribams. Po ilgų kratų kovo 26 d. surado Krikštonių kalninėje linijoje, Alberto Bražinsko žemėje, partizanų bunkerį, o jame: vieną vokišką šautuvą, PPŠ automatą, 60 įvairių šovinių, RPD apkabą ir įvairių partizanų susirašinėjimo bei kitų dokumentų; tai pranešė Veisiejų MGB viršininkas kapitonas Kiriupinas.

Kovo 28 d. MGB kariuomenė krėtė Jurašiškės mišką.

Eglė, vykdydama savo „misiją", nuvyko į Krikštonis. Iš Veronikos Grušauskienės ji sužinojo, kad bunkeris, kuriame neseniai kareiviai rado automatą ir šautuvą, buvo Beržinio. Su juo slėpėsi dar trys partizanai, bet kai sausio mėnesį pradėjo landžioti rusai, jį paliko. „Kas tą bunkerį aptarnavo?" – pasiteiravo agentė. „Jį aptarnavo mano duktė", – atsakė V. Grušauskienė.

Apie Beržinio bunkerį agentai seniai girdėjo, tik nežinojo, kur jis yra. Antai spalio 23 d. virš to bunkerio vaikščiojo kareiviai, o jame su Diemedžiui slėpėsi 7 partizanai. Apie tai sklido legendos. V. Grušauskienė papasakojo Eglei tokį atsitikimą: „Viename bunkeryje, kuris buvo išvežto Svetulevičiaus žemėje, slėpėsi partizanai. Rusai geležiniu virbu pradūrė bunkerio stogą, tada partizanai stogą apipylė žibalu, kad šuo nesuuostų ir neimtų loti. Paskui ant bunkerio susirinko daug kareivių, sėdėjo ir rūkė. Ryte partizanai ant dangčio rado daug nuorūkų".

MGB buvo girdėjusi iš slaptos informatorės Lapės, kad Diemedis slapstosi Seirijuose. Toji sužinojusi iš Baltuškonienės. Lapei MGB įsako nueiti į Živulciškės kaimą pas Baltuškonienę ir smulkiai išsiteirauti.

1951 m. birželio 27 d. Lazdijų MGB skyriaus kariuomenė, vadovaujama kapitono Minakovo, užklupo partizanus, plaukiančius Dusios ežeru netoli Barčių kaimo. Kaip praneša Minakovas, ten buvo nukautas Vėjas ir sužeistas Dainavos apygardos vadas Diemedis. Emgėbistai radę pamestą automatą, žemėlapį.[8]

Kur dabar slepiasi sužeistas partizanas, MGB niekaip nesužino, nors ir gauna įvairiausių šnipų pranešimų.

s/i „Gegužis"
1951 m.liepos 9 d.

Visiškai slaptai

Agentūrinis pranešimas [9]

Po liaudies gynėjų susidūrimo su banditais Lazdijų r., Barčių k. praėjus 5–6 dienoms, šaltinis kalbėjosi su Lazdijų r., Janėnų k. gyventoju Pranu Jančiūnu, tėvo vardo šaltinis nežino, 1917 ar 1918 m. gimimo. Pastarasis kartą šaltiniui papasakojo: „Kai susidūrė liaudies gynėjai su banditais, per susišaudymą buvo nukautas banditas Vėjas. Antras banditas, kuris buvo kartu, sunkiai sužeistas. Jis sužeistas į ranką, nukirsti du dešinės rankos pirštai, antra žaizda dešiniajame šone, taip pat sunkus sužeidimas, o kulka pasilikus viduje."

Bekalbėdamas su Jančiūnu, pastarasis pasakojo, kad sužeistas banditas, įkarštyje nepajutęs skausmo, atbėgo nuo mūšio vietos maždaug kilometrą, o paskui sėdo ant arklio, kuris buvo ganykloje, ir jojo dar maždaug pusantro kilometro, bet paskui nukraujavęs nusilpo ir nukrito nuo arklio.

Jančiūnas gyvena Janėnų kaime, maždaug už dviejų su puse kilometro nuo tos vietos, kur vyko mūšis. Ir nuo mūšio pradžios stebėjo šaudymą. Pamatęs, kad banditas nukrito nuo arklio, pribėgo prie jo, aprišo sužeistą ranką, paskui jį pervilko, aprišo šoną ir paslėpė banditą krūmuose. Pats Jančiūnas nuėjo į namus, pasikinkė arklius, atvažiavo prie bandito, paguldė jį į vežimą ir nuvežė į mišką. Į kokį mišką Jančiūnas nuvežė banditą, šaltiniui nepasakė. Šaltinis Jančiūną paklausė: „Koks sužeisto bandito slapyvardis?" Į tai Jančiūnas atsakė: „Slapyvardis nesvarbu, bet jis geras žmogus, jis mūsų vyriausias".

Šaltinis stengėsi sužinoti iš Jančiūno bandito slapyvardį ir kur jis jį nuvežė, bet Jančiūnas jam nepasakė. Šaltinis kalbėjosi su Petravičių apylinkės pirmininku Jonu Kvedaru, Antano s., kuris taip pat per pokalbį papasakojo, kad sužeistą banditą nuvežė Pranas Jančiūnas. Tuo pačiu Kvedaras pasakė, kad sužeisto bandito slapyvardis Diemedis, o iš kur jis tai sužinojo, šaltiniui nepasakė.

Užduotis: Ryšium su tuo, kad šaltinis gerai sugyvena su Jančiūnu, dažnai vienas kitą aplanko ir kaip viengungiai eina kartu į išgertuves ir vakarėlius, būtina su juo pasikalbėjus nustatyti sužeisto bandito slapyvardį ir į kokį mišką jis jį nuvežė. Perdavė „J" banditą kažkam ar pats jį slaugo? Yra bunkeryje ar kitoje vietoje? Kas gydo, gal kuris Lazdijų gydytojų?

Pažyma: 1. Agentūrinis pranešimas padarytas pagal šaltinio žodžius.

2. Kvedaras dirba apylinkės pirmininku, o šaltinis šios apylinkės sekretorius.

Priemonės: Patikrinti Jančiūną visais rajono MGB ir UMGB įskaitos būdais.

1951 m. liepos 3 d. pas šnipą Orą [10] į namus buvo atėjęs Pranas Naujalis iš Straigiškės kaimo ir Orui pasakė, kad iš tikrųjų nukautas Vėjas ir sunkiai sužeistas į krūtinę Diemedis, kuriam dar nutraukti dešiniosios rankos pirštai. Naujalis minėjęs, kad Diemedis yra kažkur prie Kalniškės miško.

Oras pasisiūlė asmeniškai susitikti su Diemedžiu ir suteikti medicinos pagalbą, bet į tai P. Naujalis atsakęs, kad Diemedžiui nieko nereikia, jis gerose rankose ir gydytojo pagalba jam suteikta.

P. Naujalis taip pat domėjosi, kada iš Kauno sugrįš Oro vyras. Kai sugįš, jis pas jį užeisiąs. Šį slaptą Oro pranešimą priėmė Lazdijų MGB skyriaus viršininko pavaduotojas leitenantas Šmatavičius.

MGB taip apibendrina savo sekimą: „1951 m. liepos 30 d. pagal areštuotųjų Dainavos apygardos štabo ryšininkų Kaminskaitės ir Juozo Naujalio parodymus, taip pat agento Oro duomenis, įtrauktinas Seirijų vaistininkas Kaminskas, sistemingai aprūpinantis banditus medikamentas, palaikantis ryšius su vadais Diemedžiu, Putinu ir kitais. Jis yra likviduotų banditų Vėjo ir Ramunio giminaitis.

Jis sužeistam Diemedžiui siuntė vaistų.

Nors vaistininko Kaminsko žmona – agentas Oras ir nuoširdžiai mus informuoja, bet dėl Kaminsko atsargumo agentas išsamiai ir visapusiškai apie jįx nušviesti negali.

Panaudojant Dainavos apygardos štabo ryšininkų paskutinius parodymus apie Kaminską, pastarąjį tarnybos kelionės į Kauną metu (1951 m. rugpjūčio 1 d.) slapta suimti ir užverbuoti. Užverbuotą Kaminską kontroliuos agentas Oras, – nusprendė MGB.

Agentas Bijūnas liepos 4 d. eidamas per Demeniškių kaimo antrąją liniją, esančią Bestraigiškės miško pakraštyje, susitiko Diemedį. Per trumpą pokalbį su šaltiniu Diemedis prasitarė, kad Šventežeryje, ant Dusios ežero kranto, kareiviai nukovė jo draugą Vėtrą, o jam pavyko pabėgti. Parodė šaltiniui ranką ir pasakė, kad ir pats nežino, kaip liko gyvas – jam nuplėšė dešinės rankos du pirštus ir sužeidė į krūtinę. Po to Diemedis šnipą keletą kartų perspėjo, kad niekam nepasakotų jį matęs.[11]

Kiti šnipai girdėję, kad Diemedį gydo Krikštonių kunigas Jonas Reitelaitis.

Informatorius Karvelis liepos 8 d. kalbėjosi su Vėjo ryšininku iš Nakrūniškės kaimo Pranu Radzevičiumi. „Gaila žuvusio Vėjo, su juo kalbėdavomės apie Lietuvos ateitį, o mirtis atėjo jaunam. Gerai, kad nežuvo Diemedis, be jo pakriktų partizanai, visi imtų gerti".

Lapkričio 21 d. į šnipo Rozos (Rožės) kamerą buvo pasodinta kalinė Stasė Kaminskaitė. Šnipas iš jos sužinojo, kad partizanų būriui vadovavo jos brolis Vincas, o būryje buvo Žilvitis, Jaunuolis, Ąžuolas, Tigras, Liepa, Vikeris. Jos sesuo Aldona, dirbo Griškabūdžio ligoninėje, aprūpindavo juos medikamentais, kuriuos gaudavo iš savo dėdės Mykolo Kaminsko. Šis dirba Veisiejų vaistinėje ir gyvena su viena moterimi pavarde Orientienė.

Ji pati turėjo svarbias pareigas partizanų būryje – dalyvaudavo kai stojantieji į partizanus prisiekdavo. 1950 m. lapkritį į būrį įstojo Bronius Lukoševičius."

MGB staiga sužino: Živulciškės, Bestraigiškės ir Trako miškuose pasirodė naujų „banditų", tarp kurių pagal agentų Vasario ir Kvietko pranešimus yra Amerikos žvalgas Skirmantas (pagal fotografiją atpažintas agento Kvietko). Pavymui informuoja Rūta.

Šalt. Rūta

Priėmė: Šmatavičius ir Sudilovskis

Agentūrinis pranešimas [12]

Vakar, 1951.VII.19 šaltinis dirbo pas Šlapikų k. gyventoją Juozą Brazicką. Maždaug 11 val. dienos per Brazicko ūkį keliuku į Živulciškės mišką praėjo Šlapikų kaimo gyventojas Vladas Levulis, kuris buvo lengvai apsirengęs, basas ir rankoje laikė kažkokį ryšulėlį. Maždaug po valandos ar pusantros Levulis grįžo iš Živulciškės miško, eidamas per Brazicko kiemą sustojo ir kažką su Brazicku kalbėjosi. Ryšulėlio Levulis jau neturėjo.

Šiandien, 1951.VII.20, šaltinis vėl aplankė Brazicką, kuris per pokalbį, dalyvaujant ir žmonai Anelei, šaltiniui papasakojo, kad vakar vakare, šiam išėjus į namus, pas jį, t.y. Brazicką, atėjo keturi banditai, kurie visi buvo nepažįstami, vienas iš jų su barzda. Minėti banditai pas Brazicką atėjo iš Šlapikų kaimo pusės, o nuėjo keliu tiesiai į Živulciškės mišką.

Paskui Brazickas sakė, kad banditas su barzda jo klausė apie šaltinį, kodėl šis taip dažnai lankosi Brazicko ūkyje.

Šaltinis, kalbėdamasis su Brazicku, pasidomėjo, kas tas banditas su barzda. Brazickas atsakė, kad, Vlado Levulio žodžiais, banditas su barzda yra gaujos vadas, turi slapyvardį Skrajūnas arba Skirmantas, į Živulciškės miško rajoną kartu su kitais nepažįstamais banditais atėjo maždaug prieš tris savaites.

Be to, Brazickas šaltiniui sakė, kad Levulis ir jo žmona Emilija Levulienė labai dažnai eina į Živulciškės mišką, Brazickas spėja, kad Živulciškės bunkeriuose gyvenantiems banditams neša valgyti.

Rūta

Pažyma: 1. Brazicko žmona – šaltinio sesuo, o pats Brazickas yra banditų vado Beržinio pusbrolis.

2. Levulio žmona E. Levulienė yra banditų vado Beržinio sesuo, Levulis mūsų sekamas pagal bylą formuliarą.

Užduotis: Per Brazicką ir Levulienę tęsti banditų slapstymosi ir ką tik atvykusių į Živulciškės mišką banditų buvimo vietų nustatymą, taip pat išsiaiškinti bandito Skirmanto arba Skrajūno asmenybę ir požymius.

Priemonės: Informaciją skubiai perduoti LSSR MGB 2–N valdybai ir Kauno srities MGB valdybai.

Lazdijų r. MGB skyriaus viršininko pavaduotojas
vyresn. leitenantas (Šmatavičius)

Agentė Eglė 1951 m. liepos 19 d. pranešė, kad Krikštonių k. gyventojas Antanas Bražinskas neva aptarnaujas kažkokį svarbų bunkerį. Spėjama, kad tai bus Dainavos apygardos vadų bunkeris, – rašo emgėbistas Renkauskas.[13]

MGB vadovybė nutarė rengti masines gaudynes. Agentai nuolat pranešdavo, kad ten ir ten, tada ir tada pasirodė iš amerikonų lėktuvų išmestų parašiutininkų. Liepos 7 d. jie aptikti Dzirmiškės miške, vėliau – Bestraigiškės, o štai dabar – Živulciškės. Emgėbistus, matyt, suintrigavo žymių agentų Vasario ir Kvietko pranešimai.

Abipus uždangos

Lietuva maldavo pasaulį, kad jis išklausytų jai daromas rusų komunistų skriaudas. Skundėsi, kad artimas verčiamas išduoti savo artimą, miestuose ir miesteliuose yra įrengtų kalėjimų, kur daugelis nepakeldami NKVD tardymų bando nusižudyti arba išprotėja. Tad ir partizano maldoje prabylama šiais žodžiais: „Marija, mes meldžiame Tave, suteik kankinio ištvermę ir pasiryžimą nekaltiems kaliniams jų tardymo metu".

1947 metų pradžioje, po ilgų tardymų VSM (MGB) PLP (Pietų Lietuvos partizanų) buvusioje štabavietėje Snaigupės kaime surado Kazimieraičio protokolą, kuriame jis, Jonas Deksnys ir Vilimas buvo aptarę bendrus pasipriešinimo veiksmus. Žmonės iš Vakarų 1945 metų lapkričio pabaigoje prie Merkinės ir aptarė juos. Šešių Siaubo partizanų lydimi, jie pasiekė Pūščios girią ir susitiko su Ąžuolu. Partizanai kalbėjo, kad tie du vyrai keliauja į Švediją ir yra nustebę, kad Dzūkijoje tiek daug partizanų. Ąžuolo partizanai Kudzma, Balandis ir Beržas gruodžio 2 dienos naktį, ties Kučiūnais juos palydėjo per sieną. Pereidamas per sieną žuvo partizanas Beržas – Antanas Milčius, gim. 1918 metais Kučiūnuose.

Liubeke (anglų zonoje Vokietijoje) 1946 m. balandį įvyko Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjungos pasitarimas. Jo dalyviai Algirdas Julius Greimas, Vytautas Stanevičius, Stasys Žymantas–Žakevičius, Jonas Deksnys, Algirdas Vokietaitis ir kiti nutarė Lenkijoje įkurti ryšių tarp Švedijos ir Lietuvos punktus. Iš buvusios Štuthofo kalinės Elžbietos Javorskos brolio V. Stankevičiaus J. Deksnys gavo fiktyvius lenkų repatrianto dokumentus ir tą pavasarį atvyko į Bydgoščių pas E. Javorską. V. Stankevičius vėliau nuvyko į Varšuvą, kur susitiko su kunigu marijonu Venskumi ir susipažino su Maryte Briliūte (Punsko bažnyčios zakristijono dukra). M. Briliūtė V. Stankevičių su J. Deksniu per Suvalkus palydėjo pas savo pusbrolį Pijų Pozdniaką į Pavaiponių kaimą.

P. Pozdniakas palaikė ryšius su Lietuvos partizanais, pas jį laikinai gyveno partizanas Nykštukas – Stasys Gurevičius iš Liubavo valsčiaus Senosios Būdos kaimo. P. Pozdniakas sutarė su V. Stankevičiumi ir J. Deksniu, kad paštą iš Lietuvos jis per M. Briliūtę perduos Motiejui Pečeliūnui į Pucką, o šis – per švedų pastorių, gyvenantį Gdynėje, jūreivio namuose, į Švediją. Visų Lietuvos pogrindininkų slapta susitikimo vieta tapo Leonido Kukulskio butas Gdynėje.

Jau tada Punsko krašte veikė Lietuvos partizanai, kuriuos Trakėnų miške prie Sangrūdos būrė partizanas Ožys – Adolfas Valenta. 1945 m. birželio 20 d. partizanai NKVD kariuomenės buvo išsklaidyti Susninkų miške, ir 17 žmonių būrelis birželio 17 d. pasitraukė į Lenkiją. Jie ir buvo Lietuvos pogrindžio žvalgų vedliai per sieną.

1946 m. gegužės mėnesį į Pavaiponių kaimo valstiečio Verbaus kluoną žvalgų V. Stanevičiaus ir J. Deksnio palydėti per sieną atėjo partizanai Erelis – Antanas Snizevičius (grupės vadas), Tigras – Antanas Keleras, Žaibas – Vytautas Prabulis, Garnys – Gediminas Lastauskas, Lubinas – Alfonsas Melkus, Lapė – Antanas Kvedaravičius ir Kostas Kubilius. Naktį netoli Žaliosios kaimo 1946 m. gegužės 21 d. jie laimingai perėjo per sieną.

1946 metų birželio 16 d. Giluišiuose Hektoras, Erelis – Juozas Markulis ir kt. pasirašė BDPS įsteigimo aktą.

Meškinas – V. Stanevičius nuvyko į Kauną, pasiėmė žmoną ir sugrįžo į Trakėnų mišką, iš kur 1946 m. birželio 25 d. buvo palydėtas per sieną tų pačių partizanų, o P. Pozdniako pavėžėtas į Suvalkų geležinkelio stotį. Hektoras – J. Deksnys 1946 m. liepos 29 d. nuvyko į Vilnių pas „bendražygį" agentą Erelį – Juozą Markulį. Su agentu Antanu – Lavrentijum Maksimovu jis rugpjūtį iš Vilniaus geležinkelio stoties atvyko į Gdynę, paskui ir į Pucką, kur kartu su M. Pečeliūnu aptarė slaptus ryšius. Agentas Antanas po to sugrįžo į Vilnių, o J. Deksnys rugsėjo pabaigoje išplaukė į Švediją. Kitą kartą pas M. Pečeliūną atvyko agentas Antanas ir pasiėmė jam J. Deksnio atsiųstus miniatiūrinius rotatorius, laišką ir 200 JAV dolerių.

1947 m. gegužės mėnesį į Vakarus išėjo Skirmantas su Rimvydu. Suimtųjų partizanų parodymuose pasakyta, kad 1947 m. gegužės 17 d. į „Valengrūnės" bunkerį pas Nykštuką – Stasį Gurevičių atvyko trys nepažįstami vyrai iš Kauno. Tai buvo Vytauto Didžiojo universiteto studentas ir kitas, slapyvardžiu Skirmantas. Abu jie buvo ginkluoti pistoletais ir suomiškais automatais. Špoko – Sergijaus Bendoravičiaus įsakymu partizanai Nykštukas, Apuokas – Bonifacas Rutkauskas ir Tigras per Gražiškių valsčiaus Vartelinės mišką juos pervedė per sieną. Paskui vedami į Cipliškių valsčiaus Maidavo kaimą užėjo pas valstietį Sarodinską ir, kiek pabuvę, ėjo toliau į Punsko kaimą pas Vladą Jankauską, o paskui dar toliau – pas Vaiciuliškių kaimo valstietį Antaną Liutinską, kur išbuvo visą dieną. Partizanas Garnys – Gediminas Lastauskas nuvedė Rimvydą į Zaboriškių kaimą pas fotografą Vilkauską. Kol jis darė Rimvydui nuotraukas, Skirmantas su partizanais jo laukė Veselovo kaime. Paskui Garnys Skirmantą su Rimvydu palydėjo į Loveco geležinkelio stotį. Čia Skirmantas Garniui perdavė savo automatą, o Rimvydas atminimui padovanojo savo nuotrauką.

Garnį – Gediminą Lastauską lenkų saugumas suėmė Ramoniukų kaime, besislapstantį Jono Burinsko kluone, kur saugumiečiai darydami kratą jį perdūrė ir peršovė. Suimtą partizaną perdavė SSSR čekistams, kurie jį uždarė į Marijampolės kalėjimą ir nuteisė 25 metams lagerio.

Skirmantas su Rimvydu laimingai pasiekė Varšuvą, kur susitiko su M. Briliūte, Roza Rainer (lietuvė netikra pavarde), o Skirmantas dar ir su savo studijų draugu Anteku Maziku. Gdynėje jie netikėtai susitiko J. Deksnį. Jis buvo atvykęs agento Erelio prašymu, mat Erelis M. Pečeliūnui buvo parašęs laišką, kad jis – Erelis arba kas kitas gegužės 17 d. atvyks pas M. Pečeliūną ir prašė tai pranešti J. Deksniui. Skirmantas J. Deksnį perspėjo, kad Juozas Markulis yra MGB agentas. Kai Skirmantas su Rimvydu keliavo atgal į Lietuvą, pas M. Pečeliūną pasirodė agentas Antanas. M. Pečeliūnas, žinodamas kas per vienas J. Markulis, Antaną priimti atsisakė. Tas, nusiminęs ir priekaištaudamas M. Pečeliūnui, išvyko, o J. Deksnys su jūrininku Vladu Valenta liepos 20 d. išplaukė į Švediją.

Vėliau į čekistų rankas pateko Pietų Lietuvos partizanų vado rekomendacija Vilniaus pogrindininkams. Pateikiamas dokumento lietuviškas tekstas ne iš originalo, bet iš jo vertimo į rusų kalbą.

L.O.
PLP vadas
Nr. 77
Br.
P. Gediminaičiai

Pageidautina, kad dabartiniu metu Vilniuje būtų sunaikinta keletas žymių bolševikų valdininkų – komunistų. Taip pat būtų naudinga nors vienoje ar dviejose įstaigose sunaikinti archyvus arba visokius kitus dokumentus.

Organizuoti universiteto medicinos fakulteto profesoriaus daktaro Markulio, slapyvardis Erelis, sekimą, stengiantis išaiškinti, kur jis būna ir pas ką užeina. Čia turima galvoje jo slapti ryšiai su komunistais, kurių naudai jis dirba ir šiuo savo darbu jau padarė daug žalos partizaniniam judėjimui mūsų šalyje.

Perspėju, kad tai gudrus tipas, naudojasi pasitikėjimu tarp studentijos ir slaptai palaikantis ryšį su enkagėbistais ir pagal jų nurodymus dirbantis provokacinį darbą. Jo sekimas turi būti vykdomas kuo slapčiau.

Visi kito charakterio veiksmai, demoralizuojantys ir darantys žalą raudoniesiems, gali būti vykdomi jūsų nuožiūra.

Apie vykdomus veiksmus ir žinias apie Markulio – Erelio sekimą praneškite man nors du kartus per mėnesį pagal šį teikimą.

Svarbiausia, veiksmai turi būti slapti, t.y. žino tiktai tie, kurie juos vykdo ir staigūs, nelaukti. Jeigu koks nors numatytas darbas sukeltų dvejonę dėl teigiamų rezultatų, geriau tokio darbo atsisakyti arba jį atidėti iki to momento, kai bus paruošta kruopščiau arba bus palankesnės sąlygos.

Birželio 1 d. P. Pozdniakas iš Vakarų sugrįžtančius Skirmantą ir Rimvydą parsivežė iš Cipliškių. Tris dienas jie buvo pas P. Pozdniaką, o paskui partizanai Garnys, Balandis – Algis Rutkauskas ir Dagilis – Bonifacas Rutkauskas birželio 5–os naktį abu palydėjo per sieną ties Pašešupės mišku, kur rusų pasieniečiai juos dar ir apšaudė. Baltimūrės bunkeryje Skirmantas ir Rimvydas susitiko su Tauro apygardos štabo partizanais majoru Rimantu, eiliniu Antanu Murausku, Unguriu, 4–os kuopos vado pavaduotoju Ateitimi, Vytauto rinktinės ūkio dalies darbuotoju Kovu. Paskui jie išėjo į bunkerį Panarė, esantį Gintautų kaime, pas Zavecką.

Suimtų partizanų parodymuose sakoma, kad žvalgai parsivežę 1500 dolerių ir kalbėję, kad Lietuvos teritorijoje reikia paieškoti aikštelės, kad parašiutais galėtų išmesti 4000 vokiškų kulkosvaidžių, šaudmenų.

1947 m. gruodžio 21 d. naktį, aplaistę savo krauju Romintos tiltą, į Lenkijos pusę kartu su kitais partizanais prasiveržė Skirmantas ir Mažytis. Jie laimingai pasiekė Suvalkus, Varšuvą, kur susitiko su M. Briliūte, o Gdynėje, M. Kukulskio bute – su J. Deksniu. Jie persikėlė į Švediją ir daugiau šiais ryšių kanalais nesinaudojo.

Lenkijos saugumas visą laiką šiuos partizanų veiksmus ir keliones sekė. Suvalkų saugumas 1948 m. užverbavo kitą agentą tuo pačiu slapyvardžiu Topolis. Šis agentas nuo 1944 iki 1946 m. gyveno Zaboriškių valsčiaus Budiškių kaime, o iki 1947 m. kovo

mėnesio pas savo brolį, Grajevo bažnyčios kleboną. Agento motina gyveno Marijampolės apskrities Igliškėlių valsčiaus Gudinės kaime, į kurį jis 1949 m. liepos 9 d. buvo išsiųstas užmegzti ryšių su Lietuvos partizanais ir pakišti pinkles partizanams pereinant per sieną. Jis buvo patikimas P. Pozdniako žmogus, pažinojęs partizanus, lydėjusius Skirmantą ir Mažytį į Vakarus. 1948 m. vasario 8 d. Skirmantas su Mažyčiu sėkmingai sugrįžo į Lietuvą.

Kitas agentas X–5 pranešinėjęs, kad Tauro apygardos partizanai naudojasi Seivų kaimo gyventojos Elenos Butvinskos namais, kur Skirmantas su Mažyčiu daugino lapelius ir leido „Laisvės Žvalgą". Agentas 1948 m. rugpjūtį nurodė Suvalkuose matęs Skirmantą, besikalbantį su lietuvių nacionalistinio pogrindžio dalyvio Bacevičiaus žmona.

1949 m. balandį sėkmingai per sieną į Lenkiją pereina Rimvydas su Klajūnu – Broniumi Saveikiu, buvusiu Dainavos apygardos Šarūno rinktinės vado Diemedžio adjutantu, Lenkijoje jis vadinamas Bronislovu. Ir štai jie 1949 m. birželį Senųjų Graužų kaime pas Jurgį Jurkūną susitinka su buvusiu ryšininku, dabar jau agentu Vytautu. Rimvydas, čia vadinamas Jurgiu, agentui Vytautui įteikia paketą, kad jį perduotų į Varšuvą. Iš Varšuvos pas Vytautą atvyko lietuvė Roza Rainer ir perdavė Rimvydui, su kuriuo suvedė Vytautas, iš prancūzų pasiuntinybės Varšuvoje gautą Skirmanto laišką.

Kai 1949 m. rugpjūčio 28 d. MGB Vytautą perverbavo, labai dėl to pradžiugo: *„Tokiu būdu ryšių punktas, Lietuvos banditų naudojamas emigracijos centrams, mūsų rankose."* Taip MGB, numezgusi šnipų tinklą, ims taikyti į patį pogrindžio centrą. Dar 1949 m. gegužės 27 d. SSRS MGB ministras generolas Abakumovas įsakė areštuoti M. Pečeliūną. Iš Lietuvos į Balstogę buvo išsiųstas SSRS MGB 2–N valdybos poskyrio viršininkas majoras Malcevas ir vyr. įgaliotinis, vyresn. leitenantas Maksimovas. Jiems birželio 13 d. pavesta M. Pečeliūną ištardyti. MGB samprotauja: M. Pečeliūno ryšių kanalas jiems laiduotų sėkmę sekant J. Deksnį ir Briedį, o areštas – priešingai, atsilieptų žaidimui su užsieniu. Todėl liepos 2 d. nutarta, kad, atsižvelgus į M. Pečeliūno parodymus, jį reikia užverbuoti. Jo sekti pasiųstas agentas Kaunas. Ryšininkų P. Pozdniako, M. Briliūtės ir E. Butvinskos likimą nutarta palikti spręsti vietos saugumui.

MGB tikisi per M. Pečeliūną užmegzti ryšį su lietuviais Švedijoje ir žymesnius iš jų išsikviesti į Lenkiją, kad būtų galima slapta juos suimti arba žaisti *„v temnuju"*, tai yra sekti jiems to nežinant. Manyta, kad tinkamiausi išsikviesti būtų Žilinskas ir Žakevičius.

Per agentą Vytautą Lenkijoje saugumui pavyko sužinoti Rimvydo bunkerį. 1949 m. gruodžio 15 d. lenkų saugumo kariuomenė, vykdydama operaciją, Šlynakiemio kaimo laukuose, pušimis apaugusiame kalnelyje aptiko bunkerį. Partizanai Rimvydas – Jurgis Krikščiūnas ir Žaibas – Vytautas Prabulis nusižudė.

Liudininkas pasakoja: *„Bunkerį šiame pušynėlyje išsikasė patys partizanai, aš nežinojau, nors orientavausi, kad jie gali būti. Čia jie gyveno du mėnesius. Bunkeryje tilpo keturi žmonės. Lenkų saugumas du kartus krėtė šį pušynėlį, akmenis vartė, bet bunkerio nesurado. 1949 metų gruodžio 15 d. 7 val. išėjau šerti gyvulių, kūgis buvo lauke, rytas buvo giedras, bet dar tamsu. Žiūriu, kad kažkas vis perbėga, paskui pasigirdo automato serija. Atėjęs kareivis mane pasiėmė ir ėmė varytis ten. Beeidamas išgirdau du šūvius. Tai Vytautas Prabulis nusišovė. Kai atvarė prie bunkerio, pamačiau vaizdą: V.*

Prabulio rankoje buvo parabelis, o J. Krikščiūnas sužeistas į galvą. Benešamas į sunkvežimį, jis mirė.

Aplinkui buvo sutraukta daug kariuomenės su sanitarinėmis dalimis. Rusų batalionui vadovavo lenkų pulkininkas. Bunkeryje jie rado 20 litrų žibalo, bulvių, duonos, Švenčiausios Panelės paveikslą ir pradėtą rašyti šio krašto istoriją. Jie bunkerio gal būtų ir neradę, bet partizanai primusu virėsi valgyti ir per bunkerio orlaidę buvo pastebėti garai.

Partizanai palaidoti Suvalkuose, ten ir kryžius pastatytas, bet tiksli kapo vieta nežinoma. Juos nuvežė į Suvalkus ir naktį palaidojo lenkų saugumas. Paskui iš Lietuvos atvažiavęs saugumas jų identifikuoti, kūnus iškasė.

Balstogėje mane ypatingai įnirtingai daužė lenkų saugumas.

Pasikeitus laikams, prie bunkerio pastatėme kryžių."

Po to lenkų saugumas areštavo 10 partizanų ryšininkų, 39 išsiuntė į Lietuvą, kaip nelegaliai atvykusius, ir iš pasienio zonos į Lenkijos gilumą perkėlė 19 lietuvių šeimų (80 žmonių).

Iš tikrųjų MGB rankose atsidūrė lietuvių partizanų pogrindžio keliai. SSSR MGB ministrui Abakumovui LSSR MGB ministras Kapralovas taip rašo: *„Legendinis Lietuvos pogrindžio organas, vadinamasis BDPS Prezidiumas 1949 m. gruodį permetė per susektą lietuvių nacionalistinio pogrindžio vadinamąjį Informacinį Centrą Švedijoje ryšių kanalą Lenkijoje „Prezidiumo narį" agentą Gintautą ir jį panaudojo „v temnuju". Paskui Gintautas užmezgė ryšį su Informacinio centro vadovais Žakevičiumi ir Žilinsku ir informavo juos apie pogrindį Lietuvoje".*

MGB įsakė: *„Pavesti agentui Litovčenkai (Drambliui) „instruktuoti" Gintautą ir parūpinti dokumentus: pažymėjimą, duodantį teisę vesti BDPS Prezidiumo vardu derybas, „Prezidiumo programą", „Prezidiumo darbo apžvalgą per 1948–1949 metus ir Dramblio laišką Žakevičiui."*

Kas toks Dramblys? Tai Litovčenka – Margis – Vytautas Augustaitis, gimęs 1904 m. Lygumų miestelyje. 1929 m. baigęs Kauno Vytauto Didžiojo universiteto technikos fakultetą. Nuo 1930 m. iki 1931 m. jis mokėsi Paryžiaus aukštojoje architektūros mokykloje. Nuo 1932 m. iki 1940 m. užėmė vadovaujančius postus sportinėse organizacijose. 1940 m. vasarą kaip tautininkų partijos vadovaujantis asmuo buvo areštuotas, nuteistas 8 metams ir ištremtas į tolimuosius Sovietų Sąjungos rajonus. 1942 m., būdamas pataisos darbų lageryje Šiaurėje, buvo įtrauktas į bendradarbiavimą su organais. Vykdydamas užduotį, šnipinėdamas Deksnį pagal agentūrinę bylą Štab ir planą Majak, pasirodė kaip kvalifikuotas, iniciatyvus ir patikimas agentas.

Kitas BDPS „bendražygis" Jurginas, gimęs 1896 m. Iki 1940 m. buvo 5–ojo pėstininkų pulko vadu, pulkininkas leitenantas, LLA Šiaulių apygardos operatyvinio skyriaus viršininkas, LLA Platelių karinio lagerio vadas. Užverbuotas 1946 m. gruodį sekti Lietuvos armijos karininkus. 1948 m. vasarą Jurginas jam pačiam nežinant įvestas į legendinį BDPS Prezidiumą. Jurginas buvo šiek tiek pažįstamas su emigracijoje buvusiais generolais P. Plechavičiumi ir S.Raštikiu, kitais užsienio centrų veikėjais.

Iš majoro Malcevo raporto Kapralovui sužinome, kad agento Gintauto vykimo į

Gdynę pas M. Kukulskį planas buvo parengtas Balstogėje. 1949 m. gegužės 23 d. Gintautas (pogrindžio slapyvardis Arūnas) atmintinai išmoko „legendą" apie sienų perėjimą, kad galėtų tai papasakoti arba parašyti užsienio lietuviams pogrindininkams, kai tik pas juos pateks. Jis taip ir padarė būdamas Londone, kai Žakevičius paprašė, kad jis savo kelionę aprašytų ir, kaip svarbų dokumentą, paliktų išeivijos archyvui.

Pateikiame trumpą „legendos" atpasakojimą. Prieš savo kelionę Arūnas susisiekė su Lazdijų apskrities, Seirijų valsčiaus, Seiliūnų kaimo gyventoju, pavardės nenurodo, kuris 1949 m. gruodžio 27 d. jį pavėžėjo arkliais iki Šlavantų, o paskui vedė per mišką Klepočių kaimo link. Tas vedlys Arūną atvedė į Kučiūnus, kur abu gruodžio 28 d. perėjo suartą sienos juostą, toliau – ir mirties zoną. Arūnas, būdamas gerai išstudijavęs vietos žemėlapį, vedlį paleido, o pats vienas surado Pavluvkos kaimą bei ten gyvenantį savo pažįstamą. Gruodžio 30 d. autobusu atvažiavo į Suvalkus, paskui į Balstogę ir tą pačią dieną 17 val. pasiekęs Gdynę atėjo pas M. Kukulskį, kuris apie jį pranešė M. Pečeliūnui. M. Pečeliūnas, ką matė, perduos MGB, nes jis jau agentas Jurgutis, gruodžio 31 d. gavo iš Leonido Kukulskio laiškelį, kuriame buvo sakoma, kad pas jį laukia svečias iš Lietuvos. Arūnas Jurgučiui sakęs, kad L. Kukulskio adresą gavęs iš Lukšos ir Mažyčio ir prašėsi perkeliamas į Švediją. Jurgutis atsakęs, kad to padaryti negalįs ir pasiūlė Arūnui susitikti su juo 1950 m. sausio 23 d. Gdynės geležinkelio stotyje. Arūnas išvyko į Sopotą, kur rašė „rašinėlius" į Švediją, o Jurgutis sausio 2 d. perdavė Malcevui atvykėlio Arūno žodinę informaciją: „Apie 35 metų, liesokas, 180 cm ūgio, su ūseliais kaip Hitleris, blondinas, truputį pliktelėjęs, ant dešiniojo skruosto barzdelė, apsiavęs auliniais batais, aulai suraukti, pėdos plačios, su ruda kepure, nėra pusės palto sagų, viršutinė – sulūžusi. Jis labai nori susitikti su Valteriu (Vokietaitis – B.K.), kadangi iki šiol negrįžo Skirmantas ir Mažytis".

Tai šitaip vyksta žaidimas „v temnuju".

Arūnas, būdamas Sopote, užmezgė ryšį su Informacinio centro vadovais Žakevičiumi ir Žilinsku ir juos informavo apie pogrindį Lietuvoje, nusiuntė BDPS Prezidiumo programą ir 1950 vasarą sutarė susitikti Švedijoje.

Štai tokio turinio laišką 1950 m. vasario 27 d. Arūnas gavo iš Žakevičiaus:

„Mielas Arūnai,

Mano laiško patvirtinimas gautas šiandien, II. 3 d. ir su dideliu susidomėjimu laukiu Jūsų laiško.

Dar kartą noriu akcentuoti, kad Jūsų atvykimą čia laikom labai svarbiu visais požiūriais... Yra vilties, kad Jūsų kelionė į čia galės greitai būti įvykdyta. Jeigu pas Jus pasirodytų ar per kitą asmenį Jums duotų žinią Henryk, tai žinokite, kad jam pavesta sutvarkyti Jūsų persikėlimo reikalus."

Laiškus Arūnui šitaip komentuoja MGB: *Arūnas (Gintauto pogrindžio slapyvardis) gali informuoti profesorių Dramblį (agentas Litovčenka – atliekantis BDPS Prezidiumo pirmininko vaidmenį), kad mes labai gerai suprantame Prezidiumo liniją. Jie Arūno lauks".*

Arūnas rašinį „Pogrindžio padėtis mūsų okupuotame krašte" 1950 m. vasario 20 d. išsiuntė į Švediją ir pažadėjo atsiųsti rašinį apie BDPS Prezidiumo veiklą. Arūnas savo

rašinyje pabrėžia, kad BDPS Prezidiumas numatęs suvienyti partizanų pajėgas ir pogrindžio organizacijas viena vadovybe, kad nebūtų skilimo, jis tikisi, kad karas tarp SSSR ir anglosaksų bloko tikrai kada nors kils. Taigi Arūnas mano, kad „šios kelionės tikslas atnaujinti ryšius ir nušviesti pogrindžio padėtį". „Mes šį laišką stengsimės išsiųsti 02 13. Gavę šį laišką, tuojau pat duokite atsakymą P.M. adresu. Pasirašo: 1950.II.10 Arūnas, BDPS Įgaliotinis".

Kovo 19 d., vis būdamas Sopote, Arūnas parašė kitą laišką: *„Dėl materialinės padėties ir saugumo dėliai čia ilgiau laukti negaliu, taip išvykstu atgal (...) Jei pavyks sėkmingai grįžti atgal, aš pats ar kas kitas iš BDPS atvyksime š.m. liepos 14–15–16 dienomis. Kai atvyksime – pasiųsime tokio turinio telegramą: „Irena jau pasveiko", tai turės reikšti, kad kas atvykęs iš BDPS".* Tam laiške pasakyta, kad su M. sutarta, kur jį galima rasti ir pasakyta, kad Erelis yra išdavikas.

Palūkuriavęs Arūnas iš Sopoto išvažiavo 1950 m. kovo 23 d., o kitą dieną pasiekė Pavluvkos kaimą ir 1950 m. naktį iš balandžio 4 į 5 dieną perėjo per sieną ties Kučiūnais, ėjo Klepočių, Šlavantų ir Paežerių link, pasiekė Simno valsčiaus Skovagalių kaimą, kur pernakvojo, o balandžio 6 d. pakeleivinga mašina pasiekė Alytų ir 1950 m. balandžio 7 d. susitiko su Drambliu Kaune.

Arūnas savo legendoje sako, kad antrą kartą į Lenkiją išvyko 1950 m. liepos 17 d. ir ėjo tuo pačiu keliu. Kažkur miške prie Klepočių dienojo, o liepos 18 d. patraukė Kučiūnų link, paskui su kartimi peršoko pasienio juostą, klaidžiojo prie Beržininko, kol pagaliau surado plentą Beržininkas–Seinai, sustabdė pakeleivingą mašiną ir atvažiavo į Seinus, paskui į Suvalkus, dar paskui – į Balstogę ir Gdynę.

O iš tikrųjų agentas pagal Abakumovo ir Kapralovo planą, susitaręs su pasienio kariuomenės vadu Davydovu, 1950 m. iš liepos 21 į 22 dieną buvo perkeltas per sieną ir Balstogėje patikrintas kaip išmoko planą. Paskui buvo išsiųstas į Olivą, kur susitiko su MGB agentu Jurgučiu – Mykolu Pečeliūnu. Agentas Arūnas apsigyveno Sopote, o Jurgutis 1950 m. liepos 25 d. išsiuntė į Švediją telegramą, pranešdamas: „Irena jau pasveiko. Juozas". Tai reiškė, kad iš Lietuvos atvyko Arūnas ir laukia, kada jį perkels į Švediją. Nesulaukęs rugpjūčio 16 d. išsiuntė antrą telegramą. Pagaliau rugsėjo 9 d. Jurgutis gavo iš Žakevičiaus laišką, kuriame šis žadėjo Arūną perkelti į Švediją ir pranešė siunčiąs į Lenkiją specialų atstovą. Lenkų agentas Zaskievič, kaip rašo MGB, pranešė, kad jo sekamas objektas Kruševskij gavo iš Briuselio anglų žvalgybos centro „Inteligenservis" užduotį susisiekti su Gdynės gyventoju L. Kukulskiu (mūsų naudojamu „v temnuju" – rašo MGB), o per jį su agentu Jurgučiu, kad perduotų jam slaptaraščio medžiagą ir kad jis išmoktų ja naudotis, kur buvo rašoma, kad Centras greitai Arūną paims į užsienį. Jurgutis susitaręs su Arūnu parašė atsakymą. Spalio 18 d. Sopote pas Arūną pagal slaptažodį prisistatė nepažįstamasis, vardu Henrikas, ir pasakė, kad jis turi užduotį pervesti Arūną per sieną į Vokietiją, kur jį perduos kitam, o tas pristatys į Vakarų Berlyną ir perduos kitiems. Susitarė susitikti Lupske spalio 21 d. Lenkų agentas Žuk ir Nikel (Rytų Vokietijoje) pranešė, kad Arūnas spalio 23 d. buvo pristatytas į Vakarų Berlyną, kur jį sutiko anglų žvalgybos generolas.

1950 m. spalio 3 d. naktį lėktuvas iš jūros pusės įskrido į Lietuvos oro erdvę, ir į Žygaičių miškus nusileido Skirmantas – Skrajūnas bei dar du parašiutininkai. 1950 m. lapkričio 14 d. Kazlų Rūdos miškuose su Skirmantu susitiko Pietų Lietuvos srities vadas Vanagas. Jiedu atvyko į Vanago bunkerį, esantį Jiezno rajono, Olendernės kaime.

Ten slapstėsi iki 1951 m. gegužės, o paskui vėl sugrįžo į Tauro apygardą.

Prieš atvykdamas pas Vanagą, Skirmantas (pasirašantis Mykolaičiu), būdamas pas Tauro apygardos partizanus, viename 1950 m. spalio 30 d. dokumente–memorandume rašė:

„1950 m. sausį į mane kreipėsi vienos šalies žvalgybininkas klausdamas, ar aš asmeniškai nepažįstu tokio Arūno, kuris pastaruoju metu yra Gdynėje ir, kaip Lietuvos atstovas, nori pakliūti į Vakarus. Aš atsakiau, kad nežinau tokio Lietuvos rezistencijos atstovo, nesužinoję Rimvydo misijos rezultatų, negalėjo siųsti į užsienį ir besidomintiems Arūnu, patariau laikytis atsargiai, kad nepakliutų ant provokatorių meškerės" (...) Praėjus kiek laiko, buvo gauti papildomi pranešimai, kad Arūnas vėl atšauktas į Lenkiją, atrodo, kad jis ten turėjo užduotį galutinai likviduoti mano nustatytų ryšių tinklą."

Mykolaitis tęsia:

„1950 m. rugsėjo pabaigoje gavau pranešimą, kad iš Lenkijos atsiliepė kažkoks Bronius, galimas daiktas, kad provokatorius. Jis prisistatė žuvusio Rimvydo ir jo draugo pusbroliu, kaip ieškantis pagalbos ir ryšio su Skirmantu". Agentas Bronius – tai partizanas Klajūnas – Bronius Saveikis, su kuriuo Rimvydas 1949 m. balandį laimingai perėjo per Lenkijos sieną. 1950 m. liepos mėnesį Lenkijos saugumas Klajūną sužeidė ir jam buvo amputuota koja. Rugpjūtį jis užverbuotas kaip agentas smogikas slapyvardžiu Bronius ir perduotas Lietuvos SSR MGB."

„Kiek vėliau, – rašo Mykolaitis, – *iš kitų šaltinių teko sužinoti, kad Arūnas per savo buvimo laiką Gdynėje parašė savo ranka keletą sąsiuvinio lapų apie padėtį Lietuvoje... Laimingu būdu šitas pirmasis pranešimas (fotokopijos pavidalu) pakliuvo man:*

Pogrindžio padėtis mūsų okupuotame krašte

(trumpa apžvalga)

Po arešto kai kurių BDPS prezidiumo narių, po pulk. Žvejo žuvimo 1948 m. vasario mėn. ties Pilviškiais ir pagaliau po p. Gedimino žuvimo tais pačiais metais gegužės mėnesį, likusieji prezidiumo nariai buvo priversti laikinai nutraukti darbą. Aprimus padėčiai, vėl nustatė tarp savęs ryšį, papildė prezidiumą naujais nariais ir ėmėsi darbo. Dabar į BDPS prezidiumą įeina šie asmenys: generolas Gintautas, prof. Dramblys, plk. ltn. Ruginis, plk. ltn. Maironis, kun. Ąžuolas, Brolis, Arūnas ir dar du (...)

Nutarė tęsti pradėtą darbą toliau. Šį kartą prezidiumo pirmininko pareigos buvo pasiūlytos kpt. Žemaičiui. Kaip pasirodė, kpt. Žemaitis nemokėjo, ar tai nenorėjo galvoti platesniu mūsų tautai mastu. Jis ne tik kad nesiėmė atitinkamų tvarkymosi veiksmų, kad būtų atstatytas tolimesnis BDPS veikimas, bet, priešingai, nesiteikė net atsakyti į tą pasiūlymą.

Susidarius tokiai padėčiai, BDPS prezidiumui ėmėsi vadovauti, gener. Gintautui sutikus, p. Dramblys, o savo pavaduotoju jis paskyrė pulk. Ruginį. Dabartiniu metu į

BDPS prezidiumo sudėtį įeina 9 įvairių profesijų žmonės: profesoriai, buvusieji Lietuvos kariuomenės karininkai, dvasiškiai, mokytojai ir t.t. Tokiu būdu, nesulaukęs iš kpt. Žemaičio atsakymo, BDPS prezidiumas, viduje susitvarkęs, ėmėsi žygių. Tam tikslui buvo pradėtas ryšio užmezgimas su apygardų štabais. Jam pačiam buvo pavesta užmegzti ryšį su Dainavos apygardos vadu p. Vanagu. Kadangi man tos apygardos vadovaujančių asmenų sudėtis iš dalies buvo žinoma (anksčiau, kai šiai apygardai dar vadovavo kpt. Ąžuolis, man teko su šios apygardos kai kuriais vadovaujančiais asmenimis bendradarbiauti, tai aš, kaip įgaliotas BDPS prezidiumo, pirmiausia turėjau susitikimą su Dzūkų rinktinės vadu p. Litu (Dainavos apygarda), o po to 1948 m. vasaros metu per p. Litą, su kuriuo ryšis buvo nustatytas pirmo susitikimo metu (...) Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdis (LLKS), išrinko LLKS prezidiumą, kurio nariais yra tik vieni partizaninių grupuočių vadai. Tokiu būdu kpt. Žemaičio iniciatyva buvo įgyvendintas jėgų suskaldymas ir sulaužytos plk. Žvejo tradicijos. Tačiau taip daryti partizaninių grupuočių vadai neturėję teisės ir todėl jie iš BDPS prezidiumo susilaukė protesto. Tam tikslui BDPS prezidiumas ryšio keliu per Vanagą, LLKS prezidiumui pasiuntė lyg ir memorandumą. Memorandume BDPS prezidiumas nurodė, kad taip daryti partizaninių grupuočių vadai neturėję teisės, kad jie sulaužę velionies plk. Žvejo tradicijas, kad keičiant pavadinimą, turėjo būti atsiklausta BDPS prezidiumo..." Šitaip MGB agentūra bandė supainioti išeivijos politikų protus ir Lietuvos partizanų kelius.

Arūnas Vakarų Berlyne gavo pasą Assman Villhelm vardu ir spalio 28 d. buvo nuskraidintas į Hamburgą, traukiniu pasiekė Portą, kur jį sutiko Žakevičius, o lapkričio 8 d. gavęs užsienio pasą Juozo Viliūno vardu, lapkričio 10 d. atskrido į Londoną ir lapkričio 14 d. kalbėjosi su senuku diplomatu Broniumi Balučiu, Stasiu Lozoraičiu ir kitais žymiais veikėjais. Kaip rašo ataskaitoje MGB Arūnas, Balutis jį su Butautu – Žakevičiumi – Stasiu Žymantu gražiai priėmė. Iš karto padovanojo Arūnui pakelį cigarečių ir paprašė pasakoti apie pogrindį. Balutis iš Arūno supratęs, kad Lietuvos ekonominė padėtis ne tokia jau baisi, bet pridūręs: „Nežiūrint į materialinę padėtį, lietuviai bus atkaklūs savo kovoje". Lapkričio 19 d. Londone, „Rojal" viešbutyje įvyko konferencija, į kurią iš Romos atvažiavo Stasys Lozoraitis, kiti – buvę Lietuvos kariuomenės karininkai ir veikėjai iš Informacinio centro Švedijoje. Toje konferencijoje Arūnas padarė pranešimą apie padėtį Lietuvoje, visi aptarė pogrindžio taktiką, ryšius su užsieniu, asmenų iš Lietuvos perkėlimą į užsienį, materialinę pagalbą pogrindžiui... ir apie lietuvių veiksmus, kilus karui, ir dar apie pogrindininkų užšifravimo metodus.

Arūnas sėkmingai sugrįš į Lietuvą ir parsiveš dar du žvalgus radistus, ir dovanotas pogrindžiui vertybes. Prieš išvykstant į Lietuvą su juo susitiko Butautas, kuris pranešė, kad iš amerikiečių gautas pranešimas, kuriame įtariama, kad J. Deksnio perduodamos radiogramos yra diktuojamos rusų. Todėl Butautas pasiūlė Arūnui ir radistams Japerto punktu nesinaudoti. Japerto punktas, kaip rašo MGB, – „pakištas mūsų pagal bylą Volna".

„Kaip pranešė katerio kapitonas, – rašo ataskaitoje MGB Arūnas, – kateris nuo kranto už vieno kilometro". Arūną su radistais persodino į guminę valtį ir 1950 m. gruodžio 19 d. 0^{30} val. jie išsilaipino ties Paliepgiriais ir Kunigiškiais. Paslėpę daiktus, plentu išėjo į Kretingą ir traukiniu atvyko į Kauną. Kaune agentas radistus atvedė į butą pas

legendinį pogrindžio dalyvį, agentą Vytulį, kur juos laikinai apgyvendino, pats Arūnas nuvyko į Vilnių ir atraportavo KGB apie įvykdytą užduotį. Pagal agento Gintauto (pogrindininko Arūno) pareiškimą ir agentų Margio ir Jurgino patikrintus pokalbius, – rašo MGB, – nustatyta, kad radistai atvyko su užduotimi: Juraičiui reikės palaikyti BDPS Prezidiumo ryšį su anglų žvalgyba ir užsienio nacionalistų centrais, o Rasai talkinti J. Deksniui. Agentams Margiui ir Jurginui radistai papasakojo, kad Londone jie baigė trimetę radijo žvalgybos mokyklą. „Manome, kad radistus būtina palikti laisvėje ir jiems sudaryti galimybę perdavinėti radiogramas" – rašo MGB.

Kas gi tas Arūnas?

MGB rašo: *„Agentas Gintautas – Juozas Vizbara, Juozo s., gimęs 1919 m., lietuvis, išsilavinimas vidurinis, buvęs buržuazinės Lietuvos kariuomenės karininkas, mokytojas Kaune.*[14]

Užverbuotas 1946 m., patyręs, patikrintas agentas. 1947 m. pagal jo medžiagą buvo visiškai likviduotas „Pietų Lietuvos partizanų štabas". (...)

Gegužės 18 d. kartu su kitais dalyviais iš Plechavičiaus armijos dezertyravo su ginklu ir slapstėsi pas gimines ir pažįstamus.

1945 m. birželio mėn., gyvendamas Prienų apskrityje Balbieriškio valsčiaus Žiūronių kaime, užmezgė ryšius su Lietuvos nacionalistinio pogrindžio ginkluotos gaujos dalyviais. Per banditą Joną Katalyną buvo iškviestas į susitikimą su kapitonu Jėčiu, tuometiniu Dzūkų banditų brigados vadu, kuris jį įtraukė į pogrindžio darbą ir jis buvo paskirtas kuopos Ūdrija, susidedančios iš keturių būrių po 25–30 žmonių kiekviename, vadu.

Gyvendamas legaliai ir dirbdamas mokytoju, Gintautas vadovavo šios kuopos banditinei veiklai, šaukė banditų pasitarimus, leido įsakymus tuometinei banditų veiklai suaktyvinti ir pan. Kartu su banditų vadais Daktaru (vėliau PLP vado pavaduotojas ir štabo žvalgybos – skyriaus viršininkas, areštuotas) ir Stipinu parengė statutą, atitinkantį Lietuvos buržuazinės armijos statutą.

1945 m. pabaigoje, reikalaujant žmonai ir dėl to, kad jos brolis banditas Kazys Degutis žuvo, Gintautas išvyko į Kauno apskritį ir ryšius su banditais laikinai nutraukė. 1946 m. su jais turėjo keletą susitikimų, bet pereiti į gaują ir jai vadovauti atsisakė. 1946 m. vasarą susisiekė su pabėgusiu iš lagerio nuteistu nacionalistinio pogrindžio dalyviu Liutkumi ir kartu su juo įsidarbino Lietuvos žuvininkystės stoties sistemoje inspektoriumi Šilutės apskrityje. Bet tenai kelių iš Alytaus apskrities piliečių buvo atpažintas ir pagal jų pranešimą areštuotas Klaipėdoje.

Per tardymą atvirai prisipažino apie savo antitarybinę veiklą, taip pat nurodė ir kitus nacionalistinio pogrindžio dalyvius. Iš Klaipėdos Gintautas buvo neviešai pristatytas į Valstybės saugumo ministeriją, užverbuotas ir paleistas į laisvę.

Išnaudodamas asmenines pažintis su daugeliu „Dainavos" banditų apygardos vadų, Gintautas pagal specialiai parengtą kombinaciją, kaip nacionalistinio pogrindžio Centro atstovas pasiekė tai, kad susitiko su PLP vadu kapitonu Ąžuoliu ir nustatė bunkerio buvimo vietą.

Per operaciją pagal jo medžiagą buvo surastas bunkeris, jame buvę keturi štabo

nariai buvo nukauti ir keturi suimti gyvi. Taip pat buvo paimtas štabo archyvas, ginklai ir spausdinimo technika. Pagal areštuotojų parodymus nukauti dar keli banditų vadai.

Per darbo su mumis laiką agento Gintauto iššifravimo duomenų neturime. Įterptas į legenduojamos pogrindinės organizacijos, remiantis byla Majak, sudėtį.

Kauno MGB valdyba legenduoja nacionalistinę pogrindinę organizaciją BDPS (Majak), kuri užmezgė ryšius su keliomis banditų apygardomis.

Gintautas slaptai įterptas „v temnuju" į legenduojamos organizacijos sudėtį ir naudojamas kaip atstovas ryšiams su banditų apygardomis. Ne kartą BDPS vardu išvyko į banditų dislokavimo rajonus deryboms su banditų formuočių vadovais.

Gintautas yra patyręs, patikrintas ir mums atsidavęs agentas, Konspiratyvus, dirba noriai. Asmeninės sąvybės: pakankamai išsilavinęs, drąsus, išradingas, moka susitvardyti įvairiausiomis aplinkybėmis".[15]

Agentas Arūnas sugrįžo iš užsienio, o Skirmantas, MGB persekiojamasis, klajojo po Užnemunės miškus.

LTSR Kauno srites MGB valdybos viršininkas pulkininkas Sinicynas ir MGB 2–N valdybos viršininko pavaduotojas papulkininkis Župikovas 1951 m. liepos 18 d. patvirtino „Agentūrinių, operatyvinių ir kariuomenės veiksmų, banditų vadų Skirmanto, Vanago ir Diemedžio paieškos ir suėmimo planą", pavadintą Otava ir Nytj.

MGB savo veiksmus motyvuoja tuo, kad Živulciškės, Trako ir Bestraigiškės miškuose pasirodė naujų „banditų". Pagal agentų Žena (Žmonos), On (Jis), Marčytės ir kitų pranešimais, jie pastebėti minėtuose miškuose, o Trako šiaurinėje pusėje Straigiškių kaimo gyventojas Pranas Naujalis slepia bunkeryje Diemedį.

Emgėbistai mano, kad Skirmantas iš Prienų r. perėjo į Šarūno rinktinę. Operaciją numato pradėti 1951 m. liepos 20 d. auštant jungtinėmis 34–ojo ir 298–ojo pulkų ir Veisiejų, Alytaus, Kalvarijos, Simno ir Lazdijų rajono stribų, vadovaujamų UMGB 2–N skyriaus viršininko kapitono Ponerybkos, pajėgomis. Operacijai vadovaus pulkininkas Sinicynas, papulkininkis Župikovas ir MGB vidaus kariuomenės skyriaus viršininko pavaduotojas generolas majoras Pankinas. „Kad kariuomenės veiksmai būtų netikėti, – rašoma operacijos plane, – suimti banditų ryšininkus ir rėmėjus". Emgėbistai vienu metu suėmė daugybę žmonių: dešimt gyvenančių prie Živulciškės miško, aštuonis – prie Trako, dar dešimt – prie Bestraigiškės. Vadovauja Šmatavičius, Miniakovas ir Oleinikas. Lazdijuose paruošiamos kameros su vidaus agentais Jogaila, Rožyte, Sovkinu, Stepanu ir kitais. Prie KP budi Dušanskis, Stankevičius.

Tvirtinu

Lietuvos SSR valstybės saugumo ministras generolas majoras (Kapralovas)

1951 m. liepos mėn.

MGB VV 4 š.d. jungtinės komandos čekistinės karinės operacijos ieškoti ir likviduoti Dainavos apygardą ir šnipą Skirmantą Živulciškės (0992), Bestraigiškės (0882) miškų masyvuose ir Trako miško šiaurinėje dalyje (1678) veiksmų planas [16]

Žemėlapis 1:50 000, išl. 1942 m.

I. Padėtis

Lietuvos SSR valstybės saugumo ministerijos ir Kauno sr. MGB valdybos duomenimis Dainavos apygardos banditų štabas su šnipu Skirmantu slepiasi Živulciškės, Bestraigiškės miškų masyvuose ir Trako miško šiaurinėje dalyje.

Tiksli apygardos štabo bunkerio vieta nenustatyta.

II. Operacijos tikslas ir sumanymas

Dainavos apygardos banditų štabo paieškos ir likvidavimo operaciją įvykdyti 1951 m. liepos 20 ir 21 d. netikėtai ir vienu metu blokuotose Živulciškės, Bestraigiškės miškų masyvuose ir Trako miško šiaurinėje dalyje, po to nuodugniai ieškoti banditų ir bunkerių kuopoms skirtuose plotuose blokuoto rajono viduje.

Paiešką Živulciškės miško masyve ir Trako šiaurinėje dalyje įvykdyti liepos 20 d., o Bestraigiškės miške – liepos 21 d.

Kad kariuomenės veiksmai būtų netikėti, prieš pat operaciją iš rajono, kur vyks operacija, suimti banditų ryšininkus ir rėmėjus.

Suimtinų ryšininkų ir rėmėjų, per banditų vadų Skirmanto, Vanago ir Diemedžio paieškas ir operaciją Kauno sr. Veisiejų ir Lazdijų rajonuose sąrašas.[17]

a) Živulciškės miško rajone:

Leitenanto Sudilovskio grupė, 8 MGB kareiviai, viena automašina, sulaiko:

1. Varpulienę Marę, Krikštonių k. gyventoją, aktyvią banditų vado Beržinio ryšininkę, š.m. VII.11 buvo Živulciškės miške su naujais banditais.

2. Levulienę Emiliją, Baltraus d., g. 1920 m., Šlapikų k. gyventoją, bandito Beržinio seserį, žinančias bunkerių vietas Živulciškės miške, susitikinėdavo su naujais banditais, sudaryta byla formuliaras.

3. Janulevičų Adolfą, Šlapikų k. gyventoją, aktyvų banditų ryšininką, jo ūkyje dažnai slepiasi banditai Beržinis, Narsuolis ir kt.

4. Saveikį Praną, Prano, Onciškių k. gyventoją, aktyvų banditų rėmėją, jiems renka maistą, turi ginklą, sekamas pagal bylą formuliarą.

Vyresn. leitenanto Sudinovo grupė, 8 kareiviai, viena automašina, sulaiko:

5. Žiurinską Antaną, Gudonių k. gyventoją, Diemedžio giminė, Trako miške ne kartą susitiko su Diemedžiu.

6. Petrauską Antaną, Krikštonių k. gyventoją, gaujos rėmėjas, žino Beržinio slėptuvę, anksčiau žinojo Diemedžio bunkerį.

7. Bražinską Adolfą, Krikštonių k. gyventoją, aptarnauja Beržinio bunkerį, aprūpina banditus maistu.

Leitenanto Kormilcevo grupė, 10 kareivių, automašina, sulaiko:

8. Tumasonį Juozą, Živulciškės kaimo gyventoją, turi bunkerį, kuriame slepiasi Beržinio motina ir sesuo, liepos 9 d. jo ūkyje buvo Beržinis ir Skirmantas.

9. Balevičių Antaną, Antano s., Mangaroto kaimo gyventoją, jo namuose sistemingai slepiasi banditai Beržinis ir kiti.

10. Baltuškonį Antaną, Živulciškės kaimo gyventoją, bandito Bajoro giminė, Živulciškės miške turi bunkerį, kuriame slepiasi Skirmantas.

b) Trako miško rajone

Leitenanto Žurumsko grupė, 10 kareivių, viena automašina, sulaiko:

11. Naujalį Praną, Jono s., Straigiškių k. gyventoją, Trako miške esančio bunkerio, kuriame yra sužeistas banditų vadas Diemedis, globėjas, sudaryta byla formuliaras.

12. Naujalį Juozą, Prano s., g. 1932 m. (sūnus), Straigiškių k. gyventojas, Diemedžio ryšininkas, aptarnauja bunkerį, nusifotografavęs su banditais.

13. Mazurkevičių Petrą, Prano s., g. 1928 m., Straigiškių k. gyventojas, aktyvus banditų rėmėjas, nusifotografavęs su banditais.

14. Stočkūną Antaną, 50 metų, gyvena Straigiškių k., banditų bunkerio Trake globėjas.

Jaun. leit. Cibulsko grupė, 10 kareivių, viena automašina, sulaiko:

15. Radzevičių Praną, g. 1931m., Nakrūmiškės k. gyventoją, 1951 m. su banditais Lukoševičiumi ir Adomavičiumi įrengė bunkerį Trako miške, kuriame slepiasi banditai.

16, Lukoševičių Joną, 45 metų, Žagarių k. gyventoją, jo sūnus Bronius yra bandito Vėjo gaujoje, pats turi bunkerį Trako miške, sudaryta byla formuliaras.

17. Kondratą Algirdą, Antano., g. 1930 m., gyvenantį Ročkiuose, tėvas areštuotas kaip banditų ryšininkas, turi ginklą, vaikšto kartu su banditais, bandito Vlado Jarmalos draugas, sudaryta byla formuliaras.

18. Vabalą Vladą, Marės s., g. 1930 m., Ročkių k. gyventojas, žino banditų stovyklavietes Trako miške. Praneša banditams apie kariuomenės pasirodymus, turi šautuvą, 1949 m. su banditais dalyvavo nužudant Babarsko šeimą, sudaryta byla formuliaras.

c) Bestraigiškės miško rajone:

Leitenanto Zaborsko grupė, 10 kareivių, viena automašina, sulaiko:

19. Varnelytę–Subačienę Domicelę, Čiuvonių k. gyventoją, Šarūno rinktinės ryšininkė, nešdavo paštą į kitas banditų grupes, sudaryta byla formuliaras.

20. Žilionį Antaną, Vinco s., Demeniškių k. gyventoją, nuo 1947 m. Šarūno rinktinės ryšininkas, platina banditų spaudą, susijęs su Diemedžiu ir Medeliu.

21. Matulevičių Praną, Jasiaus s., Mikabalių k. gyventoją, dviejų nukautų banditų brolis, gyvena palaikydamas ryšį su tėvūnijos vadu Medeliu.

22. Saveikį Zigmą, Mikabalių k. gyventoją, Šarūno rinktinės ryšininkas, žino banditų bunkerį tam pačiam kaime, Janavičiaus ūkio rajone.

23. Janavičių Juozą, Mikabalių k. gyventoją, turi banditų bunkerį.

Vyresn. leitenanto Gribovo grupė, 10 kareivių, viena automašina, sulaiko:

24. Klekį Praną, Bestraigiškės k. gyventoją, bandito Vampyro brolį, Šarūno rinktinės ryšininkas.

25. Pilvelienę Moniką, Rusonių k. gyventoją, Juozapavičiaus tėvūnijos ryšininkė, žinojo Jokerio bunkerį.

26. Utarą Bronių, Vaclovo s., Rusonių k. gyventoją, bandito Salinio giminaitis, Sakalo ryšininkas, galbūt žino apie du parašiutininkus, kurie slepiasi Bestraigiškės miške.

27. Blaževičių Juozą, Bukaučiznos k. gyventoją, yra Sakalo bunkerio globėjas.

28. Vestfeldą – tėvą ir dukrą Janę, Bukaučiznos kaimo gyventojus, banditų vado Sakalo giminės, gaujos ryšininkai.

Lazdijų r. MGB skyriaus viršininko pavaduotojas
leitenantas (Šmatavičius)
LSSR MGB 2–N valdybos vyr. operatyvinis įgaliotinis
vyresn. leitenantas (Aleksandrovas)
Sutinku: Kauno sr. MGB valdybos 2–N skyriaus viršininkas
papulkininkis (Oleininkas)
Tikra: Kristanavičius

Operacijos pradžia – liepos 20 d. 8.00 val. Pabaiga – įvykdžius užduotį. Blokavimą baigti iki 7 val., paiešką pradėti 1951 m. liepos 20 d. 8.00 val.

III. pajėgų ir išteklių apskaičiavimas:

Dalinių ir komandų pavadinimai	Vykdoma užduotis	Sudėtis (žmonių)
	1951 m. liepos 20 d.	
24 š.p.	Blokavimas	300
Živulciškės miške	Paieška	270
5500 metrų	Banditų ryšininkų	
perimetru	ir rėmėjų suėmimas	20
	8 sekretų tarnyba	50
	KOP rezervas	30
	Aprūpinimas	30
	Iš viso	700
298 š.p.	Blokavimas	410
Bestraigiškės miške	Banditų ryšininkų	
13000 metrų	ir rėmėjų suėmimas	20
perimetru	KSP rezervas	15
	Iš viso	445
Trako šiaurinėje	Paieška	120
dalyje	Banditų ryšininkų ir	
	rėmėjų suėmimas	20
	KSP rezervas	15
	Iš viso	155
	Iš viso 298 š.p.	600
Liaudies gynėjai		
Trako miško šiaurinėje		
dalyje 5500 m		
perimetru	Blokavimas	250

1951 m. liepos 21 d.

34 š.p.	Paieška	600
Bestraigiškės miškas	KSP rezervas	60
	Aprūpinimas	40
	Iš viso	700
298 š.p.	Blokavimas	500
Bestraigiškės miškas	Rezervas	60
	Aprūpinimas	40
	Iš viso	600
Liaudies gynėjai		
Bestraigiškės miškas	Blokavimas	250

Pastaba: a) blokuoti Bestraigiškės mišką nuo liepos 20 d. 23 val. iki operacijos pabaigos, sustiprinti 94 š.p. sudėtimi ir liaudies gynimo kariais, dalyvavusiais Trako miško operacijoje.

b) 34 š.p. sudėčiai, baigus pirmos dienos operaciją Živulciškės miške, susirinkti Bestraigiškių, Žvikelių, Mikabalių rajonuose, ten iki 1951 m. liepos 21 d. 4.00 val. pailsėti. Liepos 21 d. paiešką pradėti 5.00 val.

c) liaudies gynėjams vadovauti iš 298 š.p. skirti vieną patyrusį karininką.

d) dešinėje Nemuno pusėje, prieš Živulciškės miško masyvą, pagal ribą: Nemuno sala (1043), rytinė Živulciškė (0993) iš Druskininkų r. liaudies gynėjų turėti 40–ties žmonių užtvarą.

IV. Užduotis daliniams ir komandoms:

a) užtvaroms būti budrioms, banditus, bandančius išeiti ir prasiveržti iš blokuoto rajono, suimti gyvus arba sunaikinti ugnimi. Neblokuojamas rajonas sekamas rezervinių grupių. Blokuoto rajono viduje persekiojimą uždrausti.

b) paieškos grupės, nuodugniai apžiūrėdamos vietovę ir aplinkos daiktus, prisidengdamos ieško banditų ir jų bunkerių. Suradusios bunkerius, juos blokuoja ir skubiai praneša štabo vadovybei. Be štabo vadovybės įsakymo bunkeryje surastų banditų nelikviduoti. Banditus, sutiktus stovykloje ar einančius, sunaikinti ugnimi, veikti bendrai su paieškos grupėmis.

c) rezervinėms grupėms būti pasiruošusioms veiksmams prasiveržusiems banditams sunaikinti ir realizuotit operatyvinės grupės duomenis.

V. Ryšių organizacija ir tarpusavio veiksmai:

a) ryšiai su operacijos vadovais ir dalinių vadais palaikomi radiju, telefonu ir per ryšių karininkus, su divizijos štabu – radiju. Dalinių viduje ryšiai palaikomi radiju, telefonu ir per pasiuntinius. Ryšiai su liaudies gynėjais palaikomas telefonu, per pasiuntinius ir signalais.

b) savųjų atpažinimo signalai pagal signalų lentelę 1951 m. liepos 3 dekadai.

c) tarpusavio veiksmų signalai:

susidūriau su gauja – šautuvų – kulkosvaidžių šūviai,

gauja traukiasi – baltų raketų serija pasitraukimo kryptimi,

persekioja gaują – žalių raketų serija persekiojimo kryptimi,

prašau pagalbos – trys raudonos raketos,

radau bunkerį su banditais – signalas per radiją 333,

bendras susirinkimas pasibaigus operacijai – signalas per radiją 555. Serija žalių ir baltų raketų.

VI. Materialinis–techninis aptarnavimas:

1. Sudėčiai siųsti į operacijos rajoną skirti transportą pagal dalinių vadų apskaičiavimus.

2. Bunkeriams susporgdinti ir atkasti, o taip pat kareiviams, suėmusiams banditus bunkeriuose, aptarnauti prie dalinių KP turėti 3–4 žmonių specgrupę, aprūpintą VV, dalbomis, dideliais kastuvais, virvėmis, dujokaukėmis su gofruoto vamzdelio ilgum.

3. Sudėties ginkluotė tabelinė. Šaudmenų vienam BK kiekvienai ginklų rūšiai.

4. Sudėtį aprūpinti sausu daviniu ir vienkartiniu maistu dviems paroms.

5. Apranga – milinės, pilotės ir „plaščpalatkės".

6. Prie dalinių vadų Kp įrengti PMP medicininei pagalbai suteikti.

7. Sužeistuosius ir ligonius evakuoti automašinomis į Alytaus ligoninę.

Papildomi nurodymai:

1. Pranešimus apie prasiveržimus, paieškos pradžią ir tolesnius veiksmus perduoti kas valandą. Susidūrus su banditais suradus banditų slėptuvę ir nelaimės atveju – SKUBIAI.

2. Mano KP nuo 51.7.20.7.00 aukštumoje su atžyma 145,3 (0801) ir nuo 51.7.20.3.00 – Bestraigiškės vakarinis kraštas (0783). 34 š.p. vado KP nuo 51.7.20.7.00 – kelyje Živulciškės miško pietvakarinėje dalyje (0890), nuo 51.7.20.23.00 Bestraigiškė (0783). 298 š.p. vado KP – kelio ir tako sandūra (0980). Liaudies gynėjų komandos vado KP nuo 51.7.20.7.00 – Beliškiai ū1579) ir nuo 51.7.20.23.00 – Paserninkų pietinis kraštas (0982).

MGB VV 4 š.d. jungtinės komandos vadas pulkininkas (Klimovas)
1951 liepos 18
Sutinka:
Lietuvos SSR MGB 2–N valybos viršininkas pulkininkas (Počkaj)
Kauno sr. MGB valdybos viršininkas pulkininkas (Sinicynas)
Tikra: Kristanavičius

Masinių siautimų („ablavos") metu kareiviai surado du senus ir vieną naują tuščius bunkerius. Kariuomenė baigė savo nesėkmingą operaciją ir sugrįžo į dislokacijos vietas, stribai – į savo būstines.

Sesuo sugrįžo pas brolį

1951 m. birželio 13 d. pabėgusi iš Tiumenės Diemedžio sesuo – Anelė Gegužytė pagaliau pamatė Kauną. Ji dar 1947 m. gruodžio 19 d. su tėvu ir broliu buvo ištremta į Sibirą. Tėvas mirė vagone. *„Kai palaidojau tėvą, – rašo A. Gegužytė, – nieko kito negalvojau, kaip tik iš čia pabėgti. Žmonės, pas kuriuos gyvenau, dirbo geležinkelio stotyje – žmona traukinius išleisdavo, o vyras buvo mašinistas. Tai sutarėm: aš jiems viską paliksiu, o jie parveš mane į Lietuvą. Vieną vakarą ryžomes važiuoti. Vienu keliu aš į stotį, o kitu keliu kiti – bėgo ir partizano Grikio sesuo. Ir kaip tyčia, gal kokį puskilometrį paėjusi, sutinku komendantą. „Ak tu, banderoviete! Pabėgsi, o man reikės atsakyt!" Mane už sprando ir kalėjiman. Ir paliko, kaip jie sakė, visam gyvenimui pūti Sibire. Paskui nuvežė gal už 700 kilometrų į Aramaševo rajoną miškų kirsti. Sakė: „Tu iš čia jau nepabėgsi, nebent sparnus turėtum. Bet buvo kitaip lemta. Brolis Diemedis man rašė laiškus ir vis ramindavo, kad greitai pasimatysim. Ir kartą gavau iš pusseserės žinių, kad tėviškėje, pas kaimyną, mano brolį perkūnas nutrenkė. Vieną dieną užėjo į svečius, sėdėjo prie atviro lango ir laikė rankoje ginklą. Pro langą įlėkė ugnies kamuolys ir trenkė. Kaimynai išėjo pažiūrėti, kur čia trenkė, ir mato, kad dega Gegužio namai. Visi subėgo. Dėdė Petras eina pro duris šaukdamas: „Užmuškit!" Jį apdegino. Visi supuolė. Bet kažkas sako, kad Juozas troboj. Vyrai jį rado po stalu visai be gyvybės ženklų. Vienas buvo su arkliu, tai greitai nuvežė jį už kluono ir užkasė žemėn. O čia pasirodo mašina, pilna rusų. Ir taip lyja, kaip iš kibiro. Iš trobos liko tik keturios sienos. O Diemedis atsigavo, veiduose ėmė rodytis raudoni obuoliukai, pradėjo krutėti. Kai atbudo, tai pirmas klausimas buvo: „Kur mano ginklas?"*

Diemedis man vis rašė laiškus, tikino, kad greitai grįšiu į Lietuvą. Aš sapnuodavau, kad jis dainuoja su savo geriausiu draugu, kuris jį paskui išdavė, savo mėgstamą dainą:

Tėviškės laukuos saulutė leidžias jau.
Vakaro šešėliuos tavęs nematau.
Gali būt nerasiu niekad niekados,
tik švelnus vėjelis man primins tave...

Jis buvo labai geras. Visokių darbų mokėjo. Buvo išdrožęs iš medžio Marijos skulptūrėlę ir prie vartų kleve pakabinęs. Kai laukus šventino, tai ir ją pašventino. Gal ji ir saugojo jį nuo piktos akies? Jis man vis rašė, kad va, jeigu ne šiandien, tai rytoj ateis laisvė ir tu sugrįši.

Tuose miškuose malkas pjoviau pustrečių metų, o 1951 metais pabėgau ir, gerų draugų padedama, pasidariau pasą ir įsidarbinau Kaune, Žaliakalnio ligoninėje, budinčia sanitare. Davė Dievas vėl pabėgtie. O kaip pabėgau? Vežė į Samarą – į Kuibyševo elektros stotį. Vežė viengungius. Tai mane paėmė ir iš Kauno Vytautą Jakštą, Raštikio krikštasūnį. Jis važiavo į Tomską šeimos parsivežti, bato aule komandiruotę įsisiuvęs buvo. Jis galvojo – gal išsipildys jo svajonė parsivežti į Lietuvą mamą ir seserį. Ten, kažkur traukiny, buvo pavogti kažkieno pinigai. Tikrino dokumentus ir rado jį be paso. Tai atvežė į tą mišką, kur aš dirbau. Ir dabar mus abu veža į Samarą, Kuibyševo elektrinę. Mus nuveža į Tiumenę, o aš, pasirodo dokumentus namie palikau. Tai mums liepia

pernakvoti pas pažįstamus, komendantas ir sako: „Atplauks laivas, kuris veža į ten, tai pirmadienį nuvesiu". Buvo šeštadienio vakaras. Jis (V. Jakštas – B.K.) neduoda man ramybės: „Bėkim... Aš turiu dokumentus, bėkim, ir viskas..." O aš taip bijau... Ką daryti? Pamaniau, reikia bėgti. Užeinam į kirpyklą, pasidažiau, kad būčiau panaši į studentę, o ne į tremtinę... Kad jau to grožio pakaktų. O jis bilietus apsukriai gauna. Tik du – greituoju traukiniu. Ir mes tuos bilietus atkišę einame. O milicija tikrina, tikrina ir įleidžia – vyras su žmona važiuoja. Na ir per šv. Antaną, t.y. birželio 13 d., mes jau Kaune. Vytauto sesuo dirbo Žaliakalnio ligoninėje, tai atlaisvino man vietą, pati išėjo fabrikan, o mane įdarbino – kas ketvirtą dieną budėti. Jos brolis padarė man pasą, dvejiem metams pas save priregistravo. Ten metus gyvenau, į tėviškę parvažiuodavau. Po poros savaičių su broliu susitikau. Už tos sodybos, kur į jį perkūnas trenkė, aš su Diemedžiu susitikau. Jų buvo penki. Jis man papasakojo, kad Obelijos ežere jį sužeidė, o jo draugą Vėjelį nušovė. Kareiviai, pamatę mėnesienoje plaukiančius vyrus, liepė sukti prie jų. Bet jie nepaklausę. Paleido seriją, ir Vėjelis sukniubo. Diemedis sako, mečiau švarką, kepurę – ir į vandenį. O jie šaudo, šaudo... Jis gerai narstė. Tai, sako, po vandeniu išbuvau gal dvi valandas. Parodė man savo pirštus, petį... Kareiviai jo nepastebėjo, ir jis nuėjo pas savą žmogų, kur pasigydė. Parodė laikrodį, kuriuo jį apdovanojo. Klausiu: „O kur brolis Jonas?" O jis taip šaltai: „Sueikime visi, nes kito kelio kaip kovoti nėra".

Kai buvau klinikoj, vieną naktį sapnuoju, kad visai šeimai tėviškėje kloju lovas ir pametu paklodę, tokią baltą, gražią. Viena moteris man ir sako: „Tu pamesi savo šeimos artimiausią žmogų ir jo nesurasi..."

Taigi 1952 m. mane vėl ištapino."

Visiškai slaptai

Tvirtinu
Kauno sr. MGB valdybos viršininkas (Sinicynas)
1951 m. balandžio 20 d.

Papildomas planas [18]

Įterpiant agentą Vilnių šnipinėti Dainavos apygardos banditų štabą.

Agento Vilniaus įterpimo vidiniu agentu į Dainavos apygardą planas, patvirtintas LSSR Valst. saugumo ministro pavaduotojo pulkininko drg. Leonovo.

Plane numatyta agentą Vilnių siųsti maršrutu į Tiumenės sritį, iš kur jis turi pabėgti kartu su ištremta Diemedžio seserim Anele Gegužyte.

Kai agentas Vilnius grįš su Gegužyte į Lietuvos SSR naudingiau ir tikslingiau jam negrįžti į Kauną, iš kur agentas Vilnius yra kilęs, o nukreipti į Dainavos apygardos banditų formuotės buvimo vietą ir apgyvendinti pas mūsų agentūrą Veisiejų rajono teritorijoje, kur Diemedis dažniausiai lankosi.

Šiam tikslui galima panaudoti tiesiogiai agentę Marčytę, gyvenančią Veisiejų r. Rusonių k. Kaip agentė ji pakankamai patikrinta, pažįsta Diemedį ir naudojama jam ieškoti bei likviduoti.

Agentės Marčytės charakteristika [2]

Utarienė Morta, Antano d., g. 1894 m. Veisiejų r., Rusonių k., buv. Alytaus aps., Seirijų vls., iš neturtingų valstiečių šeimos, neraštinga, nepartinė.

Agentė Marčytė užverbuota 1948 m.

Užverbuota tokiomis aplinkybėmis: iki verbavimo Marčytė buvo naudojama „v tiomnuju" – per agentą Bojeviką, jai nežinant. To rezultatas, agento Bojeviko duomenimis – Marčytei netiesiogiai dalyvaujant, nukautas banditas „Viedras". Taip pat panaudota kita medžiaga apie gaujos ryšininkus ir rėmėjus.

Verbuojant Marčytę, nebuvo pateikta aukščiau minėta kompromituojamoji medžiaga, tačiau pastaroji pareiškė norą bendradarbiauti su MGB organais ir pasirinko kryptį.

Bendradarbiavimo su MGB organais laikotarpiu agentė Marčytė dirbo sąžiningai ir geranoriškai, dėl to remiantis jos duomenimis 1949 m. buvo nukautas banditas Žvaigždė.

Šiuo metu agentė Marčytė aktyviai seka savo kaimynus, banditų ryšininkus ir rėmėjus, tarp kitko – banditus Sakalą, dabartinį Dainavos apygardos štabo žvalgybos viršininką, Juozpavičiaus tėvūnijos vadą Rambyną, kuris rūpinasi Dainavos apygardos štabo apsauga.

Nors agentė Marčytė tiesioginių ryšių su banditais neturi, bet asmeniškai pažįsta Sakalą ir Beržinį, apie juos gerai informuota aplinkinių ryšininkų ir rėmėjų.

Agentė Marčytė, kad ir areštuotų nacionalistinio pogrindžio dalyvių šeimos narė, yra patikima.

Agentės Marčytės darbas neiššifruotas, ji laikosi konspiracijos, konspiraciniuose susitikimuose uoli, prašosi siunčiama į veikiančias ginkluotas gaujas, kad užmegztų dalykinius ryšius su banditais ir parengtų juos operatyviniam smūgiui.

Už aktyvų darbą MGB agentė Marčytė ne kartą gavo piniginį apdovanojimą.

Agentę Marčytę tikslinga panaudoti agentų smogikų grupėje, kuri turės užduotį suimti gyvus arba sunaikinti Dainavos apygardos banditų štabo vadus, besilankančius pas Marčytę.

Kauno sr., Veisiejų rajono MGB skyriaus viršininkas majoras (Kuganovas)

Išvažiuojantį su užduotimi į Tiumenės sritį agentą Vilnių tiesiogiai suvesti su Marčyte. Kaip jos giminė, tepabūna pas ją keletą dienų Veisiejų r., Rusonių k.

Marčytė, beje, žinos agento Vilniaus veiklos tikslus – ir toliau jie dirbs dviese.

Agentas Vilnius susitars su Marčyte, kad, gyvendamas pas ją, apsimes jos giminaičiu, priverstu kurį laiką slėptis kaime, o paskui važiuojančiu į Sibirą gelbėti savo tėvų. Ši legenda turi pasklisti tarp Rusonių k. gyventojų. Taip pat iš kelionės Vilnius išsiųs Marčytei keletą laiškų.

Tiumenės srityje, susitikęs su Gegužyte, agentas Vilnius papasakos jai apie savo giminaitę Marčytę ir susitars, kad jeigu sėkmingai pabėgs ir pasieks LSSR, tai apsistos pas Marčytę.

Reikia manyti, kad Diemedis, sužinojęs, jog jo sesuo, su kuria jis ir dabar susirašinėja, grįžo, netrukus ateis pas Marčytę susitikti su seserim.

Tuo atveju galėsime panaudoti preparatą 22, kadangi per šį susitikimą su banditais bus tik mūsų patikrinta agentūra.[20]

Kauno sr. MGB valdybos 2–N skyriaus 1 poskyrio vyr. operatyvinis įgaliotinis vyresn. leitenanatas (Zeninas)

Kauno sr. MGB valdybos 2–N skyriaus 1 poskyrio viršininkas kapitonas (Dušanskis)

Sutinku: Kauno sr. MGB valdybos 2–N skyriaus viršininkas majoras (Oleinikas)

1951 m. balandžio 27 d. Kauno sr. emgėbistai Zeninas ir Dušanskis parengė agentui Vilniui užduotį, kurią patvirtino pulkininkas Sinicynas. Užduotyje sakoma: Vilnius, prieš vykdamas į Tiumenę, turės tris dienas pagyventi pas Mortą Utarienę, Veisiejų rajono Rusonių kaime, kartu paskleisti gandus, kad besislapstantis agentas yra pabėgęs iš tremties, jog jo tėvai likę ten, o kai sugrįš su „bėgle", tai vėl apsigyvens pas Mortą Utarienę Rusonyse.

Nuvykęs į Tiumenę, agentas Vilnius susitiks su tos srities MGB viršininku pulkininku Uralovu. Šis pulkininkas Vilnių pasodins į vieną lagerį su Anele Gegužyte. Jis A. Gegužytei pasakos, kad jį – su tėvais, kaip Lietuvos karininko šeimos narį, – 1941 m. ištrėmė iš Kauno. Toliau MGB pastebi, kad reikia pasakoti, kaip iš tikrųjų buvo: agentas su savo seserim Danute pabėgo iš tremties, bet seserį grąžino atgal, o jis slapstėsi. Pasklidus gandams apie karą, nutarė važiuoti į tremtį pas savo šeimą ir su fiktyviais dokumentais ją parsivežti. Bet štai važiuojantį traukiniu per kratą jį suima. Vagone įvyko vagystė, kažkam pavogė pinigus, iškvietė miliciją, tikrino dokumentus – ir taip agentas įkliuvo.

„Su Gegužyte elkitės natūraliai, – moko MGB, – jei ji norėtų draugauti, neatsisakykite, bet niekuomet neklausinėkite jos, už ką išvežė, apie brolį, apsimeskite, kad jums tai nerūpi. Jeigu ji pati imtų tai kalbėti, tada pridurkite: „Jei pavyktų pabėgt, tai eičiau į partizanus pas tavo brolį"... Kaip „pabėgti", nurodys MGB. Tik liepiama prikalbinti Diemedžio seserį. „Tam jau turime patirtį" – priduria MGB. Jeigu A. Gegužytė kategoriškai atsisakytų bėgti, agentas turėtų gauti iš jos išsamų rekomendacinį raštą Diemedžiui.

Pietų Lietuvos banditų formuočių, vadinamosios Dainavos apygardos, vadas yra banditas Gegužis Juozas, Juozo s., g. 1923 m., slapyvardis Diemedis, kilęs iš Lazdijų r., Gervėnų kaimo.

Diemedžio sesuo – Gegužytė Anelė, Juozo d., g. 1928 m., yra tremtyje Tiumenės sr., Aromaševsko rajone. Mūsų duomenimis Gegužytė sistemingai susirašinėja su Diemedžiu ir yra sumaniusi pabėgti iš tremties.

Jums duodame užduotį: nuvažiuoti į Tiumenės sritį ir su tam tikra legenda atsidurti viename lageryje su Gegužyte, o iš lagerio kartu su ja pabėgti ir atvažiuoti į Lietuvos SSR Veisiejų rajoną, kur jai padedant susisiekti su Diemedžiu ir „privesti jį prie operatyvinio smūgio".

Išvažiuojantį į Tiumenės sritį mes Jus supažindinsime su mūsų patikėtine Morta Utariene (agentė Marčytė – B.K.), gyvenančia Veisiejų r. Rusonių kaime, kurios ūkyje Jūs su Gegužyte turėsite slėptis, pabėgę iš tremties.

Mortos Utarienės ūkyje Jums būtina pagyventi 2–3 dienas, kaip neva besislapstančiam tolimam giminaičiui, kadangi Jūsų tėvai išvežti iš Lietuvos SSR, o Jūs slepiatės. Tokius gandus apie Jus paskleis ir Utarienė.

Po to išvyksite į Tiumenę, kur Jums reikės prisistatyti į MGB valdybą ir susitikti su pulkininku drg. Uralovu, kurio padedamas Jūs būsite „pasodintas" į vieną lagerį su Gegužyte.

Būdamas su Gegužyte papasakokite: 1941 metais, kaip Lietuvos buržuazinės kariuomenės karininko šeimos narį, Jus su tėvais išvežė iš Kauno. Paskui laikykitės tikros įvykių eigos: papasakokite apie Jūsų parvykimą iš tremties kartu su seserim Danute ir apie jos antrą ištrėmimą.

Jums nuo antro arešto ir ištrėmimo pavyko pasislėpti, nes turėjote fiktyvius dokumentus, kuriuose esate gimęs 1933 metais, o tai leido išsislapstyti nuo milicijos organų.

Pastaruoju metu, plintant gandams apie karą, Jūs su fiktyviais dokumentais važiavote pas savo tėvus, kad juos išvaduotumėt. Jeigu ne visą šeimą, tai nors seserį Danutę. Kelionėje Jūs buvote sulaikytas. Pas Jus surado dokumentus ir sužinoję, kad jau anksčiau buvote tremtyje, atsiuntė į šį lagerį, kur tokiu būdu ir susipažinote su Gegužyte.

Toliau palaikykite ryšius su vietos MGB organais ir pagal jų nurodymus renkitės pabėgimui. Leiskite Gegužytei suprasti, kad ir ją galite pasiimti su savim, kadangi Jūs numatęs sugrįžti į Lietuvą ir apsistoti pas savo tolimą giminaitę Mortą Utarienę Veisiejų rajone.

Kokiu būdu Jūs su Gegužyte turėsite pabėgti, Jums nurodys Tiumenės srities MGB valdybos viršininkas.

Būdamas pas Gegužytę, nepastebimai privalote parengti ją pabėgimui, įtikinti, kad pasiseks, kadangi Jūs jau turite tam patirtį.

Jeigu Gegužytė kategoriškai atsisakytų bėgti kartu su Jumis, tuomet elkitės taip:

Per pažinties su ja laiką Jūs turite bent iš dalies sužinoti apie jos brolį Juozą Gegužį, jo ryšius ir susirašinėjimą su Gegužyte šiuo metu.

Papildomai iš anksto gaukite smulkų rekomendacinį Gegužytės laišką Diemedžiui, kuriuo remdamasis Jūs galėtumėt su juo susitikti ir papasakoti jam apie Gegužytės likimą.

Užduotį išmokau, supratau ir pradedu vykdyti [21]

Parašas: Vilnius"

Kauno sr. MGB valdybos viršininkas pulkininkas Sinicynas rašo Tiumenės sr. MGB valdybos viršininkui pulkininkui Solovjovui, kad A. Gegužytei „pakištas" agentas, o vėliau agento Vilniaus sesuo Aldona – slaptoji MGB ryšininkė slapyvardžiu Živilė – praneša emgėbistams, kad Vilnius 1951 m. gegužės 20 d., 14 val. išvažiavo į Tiumenę. Į Lietuvą grįžo birželio 13 d.

Agentūrinis pranešimas [22]

Agentas Vilnius 1951.06.14.

Priėmė: Dušanskis, Zeninas

(Pagal ag. bylą „Otava")

Šaltinis pagal jūsų užduotį gegužės 20 d. išvažiavo į Tiumenę, kur atvyko š.m. gegužės 24 d.

Atvykęs į Tiumenę šaltinis kreipėsi į Tiumenės srities MGB valdybą, kur jį priėmė pulkininkas Uralovas ir suteikė jam tolesnį instruktažą.

Maždaug per tris dienas šaltinį perkėlė į paskirties vietą Aromaševsko rajone, kur jis atvyko tą pačią dieną. Atvykusį į Aromaševsko rajoną kitą dieną šaltinį su jam paskirtu žmogumi pasiuntė į mišką, kur yra barakas, kuriame gyvena Gegužytė Anelė, Juozo d. Šaltinis susitiko su Anele Gegužyte tokiomis aplinkybėmis: palydovas šaltinį pristatė dešimtininkui, kuris pranešė, kad jis yra suimtas lietuvis, bėgęs iš spec. gyvenvietės, bus čia apgyvendintas, todėl išduokite jam instrumentą ir duokite darbą. Po to, kai šį palydovo ir dešimtininko pristatymą išgirdo Gegužytė, ji priėjo prie šaltinio ir pradėjo kalbėti darkyta lietuvių kalba, kadangi jau užmiršus lietuviškai. (Kažin? – B.K.) Gegužytė klausinėjo, iš kur ir kaip šaltinis čia pakliuvo, o jis atsakė Gegužytei pagal anksčiau jam duotą užduotį.

Nuo to momento, kai šaltinis buvo perduotas dešimtininkui, jis dirbo miško ruošoje kartu su Anele Gegužyte. Dirbo dvi dienas ir ruošdė mišką, po to vieniši asmenys ten buvo rengiami darbams į Šiaurės rajonus.

Tarp jų pakliuvo šaltinis ir Gegužytė. Gegužytė su šaltiniu ir kitais vienišais buvo iškviesti į Aramaševskio rajono MGB skyrių, kur juos perspėjo, kad jie bus išvežti į Šiaurės rajonus darbams, o pasiruošimui davė dvi dienas.

Tik atvažiavęs šaltinis jau pirmą dieną Gegužytei pasakė, kad jis vis tiek čia ilgai nebus, kadangi jam nepatinka, ir jis nusiteikęs pabėgti, bet Gegužytė pradėjo šaltinį įtikinėti, kad galima priprasti ir gerai gyventi, tačiau nebėgti.

Po iškvietimo į MGB šaltinis kurį laiką nekalbėjo, kad jis nusiteikęs bėgti, o jai sakė, kad jie dabar pražuvę, kadangi papuolė į Šiaurę, o iš čia išsikapstyti sunku. Po dviejų parų automašina juos kartu su kitais specgyventojais nuvežė į Galšimanovo geležinkelio stotį. Iš Galšimanovo stoties traukiniu nuvežė į Tiumenę, kur buvo tvarkomi dokumentai vežti į Šiaurę. Tiumenės geležinkelio stotyje visiems buvo išduotos pažymos prisiregistruoti naujose vietose, bet Gegužytė, pasirodo, pažymos neturėjo. Tai buvo priežastis Gegužytę ir šaltinį sulaikyti ir nesiųsti į Šiaurę, kol visko neišsiaiškins. Po to Gegužytė pradėjo tikrinti savo lagaminą ir rado pažymą, tad norėjo prašyti komendantą, kad leistų važiuoti į Šiaurę. Tuo metu šaltinis pradėjo kalbėti, kad gera proga pabėgti, su tuo Gegužytė ilgai nesutiko, bet paskui apsisprendė ir bėgti sutiko. Šaltinis, naudodamasis šiuo momentu, ėmė rūpintis, kaip įsigyti bilietų.

Pati Gegužytė pasiliko su daiktais, o šaltiniui davė pinigų bilietams. Šaltinis kreipėsi į Tiumenės srities MGB valdybos darbuotoją, kuris jiems nupirko bilietus.

Gegužytei sutikus bėgti, šaltinis pradėjo domėtis, kas yra jos lagaminuose, kadangi viską, kas nereikalinga, būtina sunaikinti. Gegužytė jam pritarė ir pradėjo tikrinti savo

lagaminą. Ten buvo jos brolio Juozo ir kitų laiškų, o taip pat įvairių fotonuotraukų, kurias ji atidavė šaltiniui, kad sunaikintų. Tuo naudodamasis šaltinis, laiškus ir nuotraukas kai ji nematė, įsidėjo į kišenę, o švarų popierių ir sąsiuvinius su įvairiais užrašais jos akivaizdoje sunaikino, paimtus laiškus ir fotonuotraukas po to perdavė MGB darbuotojui, kuris pažadėjo persiųsti juos Kauno srities MGB valdybai. Kai buvo gauti bilietai, šaltinis Gegužytę perspėjo, kad kelionėje nešnekėtų lietuviškai, todėl apie banditus ir jų ryšius nekalbėjo.

Dar dirbdama miško ruošoje Gegužytė šaltiniui papasakojo, kad Lietuvoje likęs brolis Juozas Gegužis, kuris yra gaujoje, ir pasakė jo slapyvardį: Diemedis. Diemedis turi fiktyvių dokumentų, su kuriais gyvena ir net gali nuvažiuoti į Kauną, bet jis to nedaro, o visą laiką būna miške. Kiti banditai, turėdami tokių dokumentų, važiuoja ir į Kauną.

Antras brolis Gegužis, kurio vardo nepasakė, atlikęs bausmę šiuo metu slapstosi, bet kur, nenurodė.

Už 24 km nuo Alytaus gyvena jos tikra sesuo, pas kurią Diemedis dažnai užeina ir per ją susirašinėja su Anele Gegužyte. Gegužytė taip pat pasakojo apie savo pussseserę, pas kurią irgi dažnai užsuka Diemedis, padedama tikros sesers ir pusseserės Gegužytės tikisi susitikti su Diemedžiu.

Dar būdama tremtyje, o taip pat grįžusi į Kauną, Gegužytė Anelė pasakojo, kad Diemedis tiesiogiai bendravo su savo ryšininkais Kaune, kur net ji pati atvažiavo, gavo tris pasus ir perdavė Diemedžiui, bet kur, iš ko juos gavo, to neprasitarė.

Gegužytė papasakojo, kad su Diemedžiu susitiko vienas Kauno studentas, pavarde Abeciūnas, parvažiavęs į gimtinę Mankūnėlių k., kur pasimatė su Diemedžiu ir perdavė jam dokumentų, anot Gegužytės, atvežtų iš Kauno. Abeciūno tikras brolis neva buvęs gaujoje ir žuvęs.

Gegužytė pažįsta Kavaliauską, kuris gyvena Kaune ir kažkur dirba laikrodininku, bet kur, nesakė.

Kavaliausko brolis slapstosi. Jis anksčiau mokėsi kartu su Diemedžiu, bet kur, taip pat nepasakė. Kavaliauskas turi motociklą, kuriuo ne kartą važiavo į susitikimus su Diemedžiu. Gegužytė prasitarė, kad dabar ji nusiteikusi eiti pas Kavaliauską ir jis ją naktį nuveš pas seserį.

Gegužytė papasakojo, kad ji kartą rengėsi bėgti iš tremties, tam tikslui į tremties vietą jai atsiuntė siuntinį su antklodėje užsiūtais dokumentais, su kuriais ji bėgo, bet buvo sulaikyta. Šitą pasą jai atsiuntė jos tikra sesuo, gyvenanti už 24 kilometrų nuo Alytaus.

Vilnius

Pažyma: Su agento Vilniaus pagalba buvo įvykdyta kombinacija, kurios metu jis „pabėgo" iš tremties su Dainavos apygardos vado Gegužio – Diemedžio seserimi Gegužyte.

Agentui užduotys ir tolesni mūsų veiksmai nurodomi atskirai.

Kauno sr. MGB valdybos 2–N skyriaus 1 poskyrio viršininkas
kapitonas (Dušanskis)

1951 m. liepos 17 d. agentui Vilniui MGB surašo kitos užduoties tekstą, kurį šis ir pasirašo. Jis turi vykti į A. Gegužytės tėviškę, kad užmegztų ryšius su Diemedžiu. Iš A. Gegužytės jis turi gauti rekomendacinį laišką ryšininkams ir su ja nusifotografuoti.

„Tikriausiai Jums šį kartą nepavyks susiekti su Diemedžiu, tada palikite jam savo laišką, kuriame nurodykite, kad po 7–8 dienų vėl būsite čia. Paprašykite, kad Diemedis jus priimtų. Per Diemedžio susitikimą su seserim nurodykite mums vietą ir laiką, kad galėtume Diemedį likviduoti arba jiems padedant sumti gyvą".

1951.VI.20 (pasirašo) Vilnius

1951 07 05 Vilniaus agentūriniame pranešime nurodyta:

„Pagal Jūsų užduotį šaltinis š.m. birželio 26 d. organizavo A. Gegužytės susitikimą su fiktyviai veikiančiu Vitu. Pokalbyje A. Gegužytė teiravosi, ar pasas padarytas ir kokia kainą. Vitui įteikė savo nuotrauką ir išgalvotų duomenų. Rašoma, kad A. Gegužytė veržiasi važiuoti į tėviškę, bet agentas Vilnius ją tikina, kad be paso – pavojinga. Ji sako, kad pirmiausia parvažiavus užeitų pas fotografą Sušinską, – „nukauto bandito Kavaliausko pusbrolį", – rašo MGB. Per Sušinską ji susirastų Diemedį.

Šiandien, liepos 4 d., A. Gegužytė įteikė šaltiniui dvi fotonuotraukas ir prašė jas perduoti Vitui. Šaltinis paėmė nuotraukas ir perdavė mums – MGB. Vitas – tai agentas Jogaila, – pažymi MGB. „Išvykus Gegužytei į tėviškę, agento Vilniaus butą „literuoti".

1951.08.08 po vieno MGB dokumento tekstu prierašas ranka:

„Drg. Zeninui, Diemedis sužeistas. Reikia kuo greičiau pasiųsti Gegužytę ir Vilnių su užduotimi nustatyti Diemedžio slaptavietė".

1951 m. liepos 17 d. agento Vilniaus slaptame pranešime MGB rašoma, kad liepos 8 d. A. Gegužytė iš Kauno išvažiavo į savo tėviškę, jos brolis Antanas, būdamas Kaune, jai sakė, kad važiuoti nepavojinga.

Sugrįžusi šaltiniui papasakojo, kaip buvo sužeistas Diemedis. Peršovė petį dviem kulkom ir nutraukė dešinės rankos pirštus. Pirmąją naktį po sužeidimo slėpėsi viename ūkyje, kur jį tvarstė. Į tą ūkį atbėgo jo sesuo Ona Janavičienė iš Ginčionių kaimo. Iš čia Diemedis išėjo ten, kur yra dabar.

O šiuo metu Diemedžio bunkeris ūkyje, esančiame už trijų kilometrų nuo Seirijų. Vaistus Diemedžiui perduoda Seirijų vaistininkas, tas pats, kuris jį gydė, kai 1948 m. buvo trenkęs žaibas. Liepos 15 d., sekmadienį, A. Gegužytė sutiko savo pusseserę, kuri papasakojo, kad pas ją lankėsi viena Diemedžio siųsta moteris, turinti didelę šeimą. Pas ją ir guli sužeistas Diemedis. Taigi jos prašė sužinoti, ar A. Gegužytė atvažiavo. A. Gegužytė eiti tris kilometrus nuo Seirijų bijojusi, nes toje vietoje rusai ieško Beržinio, ir liepė perduoti Diemedžiui, kad susitiks, kai ji turės pasą.

Agentui A. Gegužytė davė 1400 rublių ir prašė greičiau padaryti pasą.

MGB pažymi: Diemedis iš tikrųjų sužeistas ir slepiasi bunkeryje Trako miške.

1951 m. liepos 21 d. agento Vilniaus sesuo Aldona, slapyvardžiu Živilė, atvyko į Alytų, o iš ten sunkvežimiu – į Ginčionis, kur susitiko su Ona Janavičiene. Kitą dieną Živilė, Anelė ir Ona Janavičienė išėjo ieškoti Diemedžio. Į Bagdononis Ona ėjo keliu, o

Živilė su Anele – laukais. Pas P. Gegužį rado daug žmonių, kurie teiravosi, koks gyvenimas tremtyje.

Liepos 25 d. O. Janavičienė su Živile sugrįžo į Gervėnus, o tą pat naktį į partizanus išėjo Vytas, – rašo emgėbistams Živilė. (Tai buvo Vytautas Bražinskas – Gintaras, rugsėjo 3 d. žuvęs Karklynų kaime, informatoriaus Lapės išduotas.)

Anksti rytą O. Janavičienė, sužinojusi, kad Diemedis yra šiame kaime, netoli pusbrolio Petro Gegužio sodybos, pasiuntė į Bagdononis mergaitę siuvėją pranešti ten likusiai Anelei. Ji atėjusi iš karto susitiko su broliu. Vėliau, Diemedžiui leidus, Antanas Gegužis ten nusivedė ir agentę Živilę su O. Janavičiene.

Živilė savo pranešime MGB rašo: „Diemedis ir su juo dar trys banditai sėdėjo ant kalnelio, netoli P. ūkio, pušynėlyje, tarp dviejų aukštų eglių.

Banditai buvo išsirengę ir skalbė baltinius. Visi buvo ginkluoti. A. Gegužytė, supažindindama agentę Živilę su broliu, pristatė – Juozas. Juozo požymiai: aukšto ūgio, stambaus kūno sudėjimo, blyškaus veido, rusvų plaukų, sužeistas į dešinę ranką, pirštai aprišti".

Per pokalbį Diemedis smulkiai papasakojo, kaip buvo sužeistas Dusios ežere. Vandeny, nendrėmis apaugusioje vietoje, išgulėjęs gal 6 valandas. Jis pats apsiraišiojo žaizdas. Sužeidė dešinės rankos pirštus ir krūtinę, peršovė plaučius. Bunkeryje gydėsi apie 4 savaites, kaip pasakojo Ona Janavičienė, Diemedį slaugė kažkokia gydytoja – mergina iš Seirijų. Jos tėvas pabėgęs iš Sibiro ir gyvena Bagdononyse pas P. Gegužį. „Banditai" į šį rajoną užklydo atsitiktinai. Diemedis klausinėjo agento Vilniaus seserį Živilę, kaip išvežė jų šeimą, teiravosi apie tėvo sveikatą. Dėl kito susitikimo Diemedis liepė seseriai parašyti laišką.

O MGB ragino kuo greičiau Anelę įdarbinti klinikoje. Ji Vilniui kalbėjusi, kaip susitiko su Diemedžiu, kaip smulkiai papasakojusi apie agentą, apie jo bandymą išvaduoti savo tėvus, apie jų abiejų pabėgimą. Diemedis sakęs, kad norįs su agentu susitikti ir pasikalbėti.

Užrašyta pagal Vč. Kauno sr. MGB valdybos viršininkui [23]
pulkininkui drg. Sinicynui*
Kaunas
1951.V.2

LSSR MGB 2–N valdybos agentas Kvietkas 1951 m. rugpjūčio 14 d. konspiraciniame susitikime pranešė:

„Būdamas pas Žvirgždės k. gyventoją Bronę Česnulevičiūtę rugpjūčio 9–osios vakare susitiko su banditais: Skrajūnu, Bajoru, Diemedžiu, Putinu, Vyturiu ir su kitais, šaltiniui nepažįstamais, iš viso su 10 žmonių. Banditai buvo pavargę, apžėlę ir alkani. Diemedis aprišta ranka. Pastatę sargybą, jie atėjo valgyti. Už stalo Narsuolis pasakojo, kad neseniai Žaliamiškio miške buvo įvykdyta operacija, ir jis su kitais banditais vos neįkliuvo. Jis su gauja lindėjo baloje, kai už dešimties metrų pro juos praėję kareiviai.

* *Jakovas Sinicynas, g. 1905 m. Astrachanės gub., žmona Nina Kolchadzė.*

Greitai pas besiilsinčius kieme banditus atėjo Beržinis su dar dviem banditais.

Atsisveikindamas su Beržiniu, Skrajūnas pasakė: „Žiūrėkite, vakare pasilikite šiame miške, niekur neklajokite, negerkite ir nutraukite bet kokius ryšius su moterimis. Aš Jus dar kartą perspėju, kad nepadarytumėt jokių kvailysčių, nieko nelieskite, tik viską stebėkite ir užrašinėkite. Tu pats matai, kad mums nėra kur dėtis, pasistenkite dvi savaites niekam nesirodyti, tegul viskas nurims, o toliau bus matyti."

Iš šio pranešimo aiškėja, kad Skirmantas slapstosi kartu su Diemedžiu Šarūno brigados veikimo rajone.

Remiamės Lenkijos saugumo organų pranešimu apie pasirodymą rajone nežinomų asmenų, bandžiusių nelegaliai pereiti į SSSR teritoriją, kad atnaujintų ryšius su šnipu Skirmantu.

Parenkite priemones sutrukdyti Skirmantui išvykti į užsienį ir neleiskite jam atnaujinti ryšių su Amerikos žvalgyba.

Apie viską praneškite.

1951.VIII.21. LSSR valst. saugumo ministras generolas (Kapralovas)

1951 m. balandį Kalniškės miške Diemedis prašė Žilvitį ištyrinėti Lenkijos–Lietuvos sieną Lazdijų rajone, nurodyti užkardas, kiek žmonių saugo sieną, stebėjimo bokštus, spygliuotų vielų tvoras, griovius, ežerus ir t.t. Žvalgybos planą sudarė ryšininkai Juozas Jančiauskas ir Vincas Blažauskas ir Krosnėnų kaimo gyventojo Martyno Petrausko troboje 1951 m. liepą perdavė Mindaugo grupės trečiojo būrio vadui Vikeriui. Vėliau suimti Martynas Petrauskas ir Vincas Blažauskas bandė nusižudyti. [24]

MGB rašo, kad 1951 m. gegužės 22 d., suėmus Kukauską, buvo imtasi klastos. *„Kadangi tęsėme susirašinėjimą, Skirmantas mūsų legenda patikėjo ir į susitikimą su „parašiutininkais" pasiuntė savo atstovą, vadą Smilgą. Susitikimas įvyko 1951 m. rugpjūčio 16 d. Po šio susitikimo Skirmantas skubiai pasiuntė laišką, kuriame prašė greičiau parengti jam asmeninį susitikimą su Kukausku. Š.m. rugsėjo naktį iš 4–os į 5–tą Skirmantas, lydimas banditų, atvyko į susitikimo vietą, kur agentų smogikų buvo nukautas"*, – rašė Sinicynas ir Župikovas.[25]

Partizanai, kurie lydėjo žvalgus per sieną į Lenkiją ir atgal , vieni žuvo dar 1947 metais, kiti ėjo golgotas sovietų lageriuose. 1947 m. kovo 3 d. žuvo Ožys – Adolfas Valenta, 1947 m. balandžio 2 d. Apuokas – Bonifacas Rutkauskas , 1947 m. birželio 10 d. Špokas – Sergėjus Bendoravičius ir kt.

1948 m. kovo 16 d. LSSR MVD kariuomenės Karinis Tribunolas 25 metams lagerio ir 5 metams tremties nuteisė šiuos partizanus: Antaną Pakruopį, g. 1909 m. Navininkų k., Kostą Kubilių, g. 1921 m. Zovodos k., Antaną Lanžų, g. 1927 m. Trakėnų k. (Kalvarijos vls.), Gediminą Lastauską, g. 1923 m. Rūdininkų k., Alfonsą Alenską, g. JAV, gyv. Rūdininkų k., Vincą Kibildį, g. 1906 m. Jonionių k. (Merkinės vls.), Albiną Kliukinską, g. 1919 m. Mockavos k., Julių Nevulį, g. 1921 m. Rūdininkų k., ir kt.

Daugelis nukentėjusiųjų taip ir nesužinojo, kokiomis šėtoniškomis priemonėmis MGB skverbdavosi į Lietuvos pogrindį ir žlugdė kovotojų už laisvę bandymus palaikyti ryšius su išeivijos organizacijomis.

Diemedžio paieška tęsia „gerasis žmogus" Vilnius

„Gerasis žmogus", agentas Vilnius, emgėbistams rašo: „Vykdydamas Jūsų užduotį šaltinis rugpjūčio 18 d. kartu su A. Gegužyte išvyko į jos tėviškę Gervėnus susitikti su Diemedžiu. Atvykę į Gervėnus, užėjo pas Oną Janavičienę. Vilnius ten pasiliko nakvoti, o Anelė nuėjo pas Pilauską. Anelė parašė laišką Diemedžiui ir paprašė Bražinsko seserį siuvėją, kad ji tą laišką perduotų partizanų ryšininkei Bronei Benedikaitei į Demeniškių kaimą. Į ten Vilnius su Anele ne kartą ėjo ieškoti Diemedžio, bet B. Benediktaitė sakiusi, kad jis dabar gali būt Pūščios miške.

MGB supyko ir nutarė Gegužytę kuo greičiau įdarbinti, o agentui leisti veikti vienam.

Drg. Sinicynui ir Župikovui drg. Perepalovas rašo, kad Juozapavičiaus partizanų grupėje yra 8, o Vytenio – 9 partizanai. Jie tai žinojo, nes savo darbą gerai atlieka agentai Bijūnas, Eglė, Lapė ir Marčytė.

Agentas Bijūnas 1951 m. rugpjūčio 8 d. pranešė, kad pas Juozą Burneiką Demeniškių kaime šokiuose susitiko su Diemedžio ryšininke Brone Benediktaite. Iš jos agentas sužinojęs, kad Diemedis kažkur pasitraukė.

Bet rugpjūčio 14 d., jam užsukus pas Benedikus, po pusvalandžio ten atėjo ir Diemedis su Medeliu. Tačiau jie nepasiliko, o išsivedę į kiemą Bronę Benedikaitę, kalbėjosi su ja, o paskui kažkur dingo. Šnipas grįžo namo. Jis manąs, kad partizanai slepiasi Bestraigiškės miške.

Agento Dolinos duomenimis, pateiktai per konspiracinį susitikimą š.m. rugpjūčio 6 d., penki partizanai maždaug 23 val. buvo Paliūnų kaimo gyventojo Valentukonio ūkyje, iš kur nuėjo į Bestraigiškę.

Šiais metais, – pažymi MGB, – vienos operacijos metu Bestraigiškės miško vakariniame pakraštyje mes suradome naują bunkerį, kurį palikome. Jame buvo staliukas ir grafinas su vandeniu. Manome, kad tai Diemedžio bunkeris. Jį asmeniškai stebi rajono MGB viršininkas.

Agentas Vilnius emgėbistams pranešė, kad jis 1951 m. rugsėjo 13 d. Gervėnuose gėrė su dviem partizanais, iš kurių nugirdo, jog miškuose, prie Lenkijos sienos, veikia didelis, iki 200 partizanų būrys. Jie iš žmonių atiminėja gyvulius ir ruošia sau maistą.

„Nėra to Saveikio, – pasakoja partizanų ryšininkė Bronė Benedikaitė–Žilionienė. – Kalba, kad jis pasitraukė per rubežių užsienin. Bet kartą ateina Medelio tėvas ir sako: „Juozas liepia eiti į miško stovyklą". Jis perdavė, kad parėjo Bronius ir mus visus šaukia. Na, ir nueinu. Ir, žinokit, penkiese parėję: trys uniformuoti ir du civiliai. Pasisveikinom su Bronium, pasibučiavome. Šitiek metų buvom nesimatę. Na, ir susėdom. Bronius, kaip kulkosvaidininkas, taip pat ant kelmelio sėdi pasidėjęs kulkosvaidį. Bet jis be ko-

AKT ROZPOZNANIA

=-=-=-=-=-=-=-=-=-=-=

Dnia 15.XII.1949r. znalezino w bunkrze położnym w Małym lasku /zagajnik/ na kol. Ob.JAKIMOWICZA Jozefa s. Aleksandra mieszk. wsi Szlinokiemie gm.Sejwy,pow. Suwałki w odległosci około 200m od zabudowan dwoch mężczyzn. Po dokonaniu oględzin stwierdzono,że jeden z nich jest nie żywy zmarł na skutek oddania przez siebie dwoch strzałow z pistoletu w głowe,natomiast drugi był ciężko rannny,rowniez w głowę z własnego pistoletu 15-to strzałowego,ktory to pistolet trzymał kurczowo w reku do chwili znalezienia go w bunkrze.

Po wydobyciu z bunkru obydwu mężczyzn na powierzchnie ziemi REMIDOWICZ Pius s. Vincentego rozpoznał obydwu mężczyzn ,twierdzac,że jeden ktory jest zabity nazywał sie PROBULIS Witold przybył on nielegalnie przez granice,wraz z grupą litewskich bandytow w liczbie 10-osob i na terenie Polski w pow.Suwałki grasował razem z bandami "WiN" do 1947r/Do chwili rozbicia band/ Po rozbiciu band w/w rozpoznany PROBULIS Witold ukrywał sie razem z KRYSZCZUNASEM Jurgisem ps. RYMWIDAS",ktory prowadził z ramienia sztabu podziemia litewskiego szpiegowska działalnosc,używając PROBULISA Witolda do swej pomocy.W tym bunkrze,gdzie zostali obydwaj znalezieni t.j. PROBULIS Witold i KRYKSZCZUNAS Jurgis , RYMINDOWICZ Pius spotkał sie z w/w tydzien przed zabojstwem i nad bunkrem prowadził z nimi rozmowe,ktora trwała około godziny czasu.

Drugim męższyzna ,ktorego zanelzino w bunkrze a był ranny w głowe REMIDOWICZ Pius rozpoznał w nim KRYKSZCZUNASA Jurgisa ps. "RYMWIDAS",ktory jako emisariusz sztabu litewskiego podziemia,został wysłany do Polski dla kontynuowania szpiegowskiej działalnosci.

W bunkrze znaleziono 4-jednostki broni i archiwum pisane własnoręcznie piórem przez KRYKSZCZUNASA Jurgisa,oraz produkty żywnosciowe w postaci chleba,mąki,kartofli,słoniny i.t.d. Bunkier zrobiony był w ziemi na głebokosci 2-m. szerokki 1,25,długosci 2,70cm.W srodku wybity był deskami na wierzchu miał warstwe ziemi do grubosci 30cm. zamaskowany starannie darniną i mchem,rozpoznac było trudno.

W załączeniu przesyłamy odpis protokołu przesłuchania REMIDOWICZA Piusa,zdjecie wykonane po smierci w/w,oraz szkic bunkru,w ktorym znaleziono w/w.

Zeznania swoje REMIDOWICZ Pius opiera na tym,że znał osobiscie PROBULISA Witolda i KRYKSZCZUNASA Jurgisa od 1945r.i do 1949r.t.j. do chwili zabojstwa w/w spotykał sie z nimi bardzo czesto,razem z nimi współdziałałają.

Zeznania REMIDOWICZA Piusa potwierdza w swoich doniesieniach agent pracujący z nami "WYTAUTAS".

ST.REFERENT WYDZ.I-go WUBP
W BIAŁYMSTOKU
/-/ GORCZYCA,ppor.

Szef Powiatowego Urzędu
Bezpieczeństwa Publicznego
w SUWAŁKACH

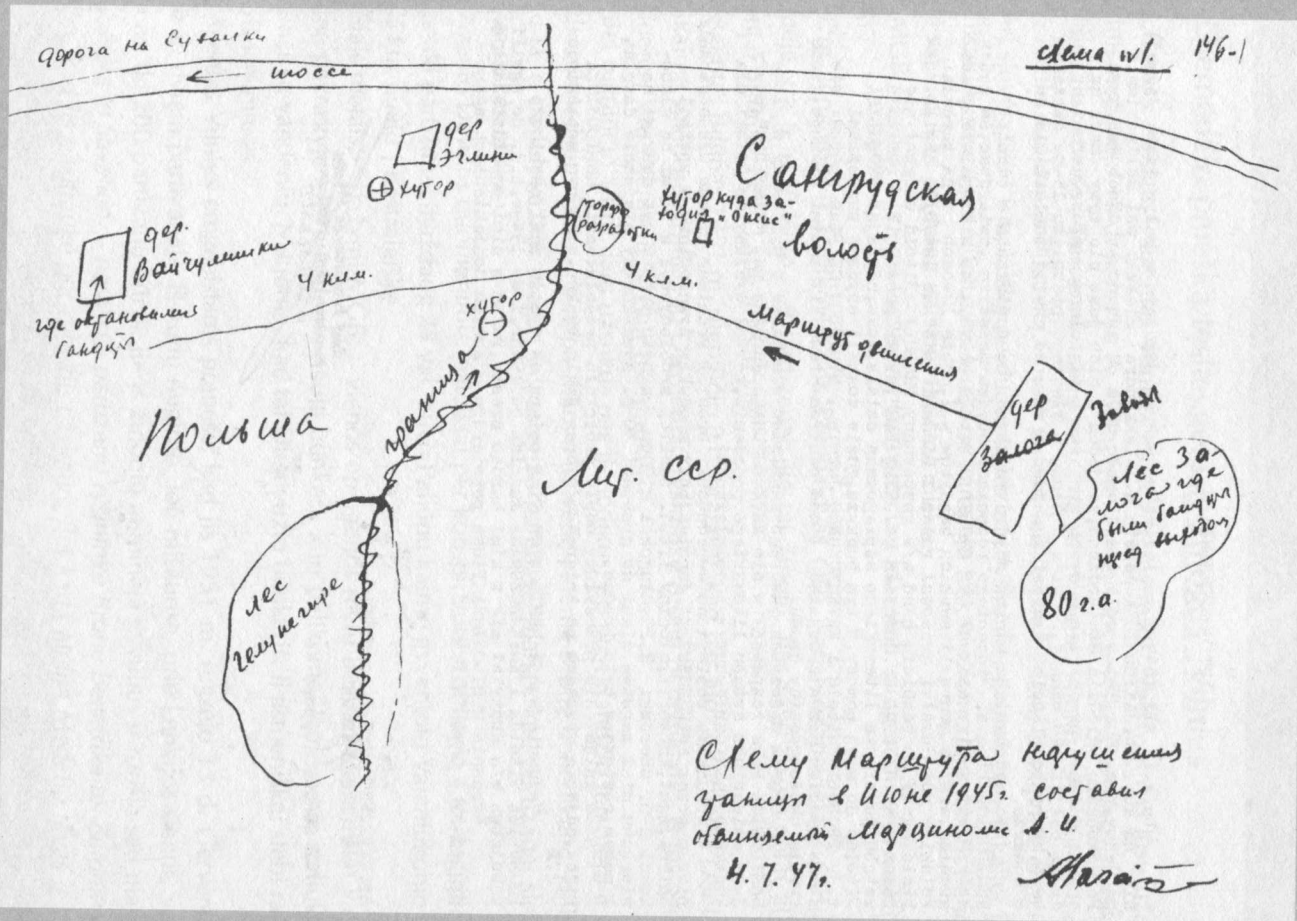

Схему маршрута нарушения границы в Июне 1945 г. составил обвиняемый Марциномис А. И.

4. 7. 47 г.

jos. Jis dar susipažino su lenkų partizanais. O tos jų uniformos, tos baisios „vištos"... Ir Vytautas Vailionis, kuris tą bunkerį uždarydavo, vis pasižiūri į tą civilį, vis pasižiūri... Tas į krūmus įlindo. Pasislėpė nuo mūsų. Juozas Karpavičius – Medelis mane palydi ir sako: „Čia sušauksime visų partizanų vadų seimą. Eisime ieškoti vadų"... Aš ir klausiu: „O kas eis ir kas su jais liks?" Medelis: „Bronius liks." Na, ką tas Bronius, sakau, kad jis nepaeina. Kas lenkams valgyti duos? Medelis su V. Vailioniu gal kur į Dzirmiškės mišką išėjo. Lenkai buvo pas Masionį, paskui pas Liesionį Paserninkuose. Vieną vakarą mūsų kaimynė ėjo karvių perrišti, gi žiūri, kad lenkai apgulę mūsų namą, sudėję ginklus guli ant pilvų su Klajūnu."

Partizano Ryto – Jono Vabuolo parodymuose pasakyta, kad rugsėjo 22 d. Vieversio tėvūnijos ryšininkas Kūkalis – Juozas Bražinskas atnešė Dainavos apygardos vadui Diemedžiui laišką į bunkerį, kuriame buv Drąsuolis – Juozas Gudeliauskas (g. 1920 m. Laibgalių k.), Žvaigždikis – Stasys Krukonis (g. 1931 m. Grikapalio k.) ir Spindulys – Vytautas Blažonis (g. Mikyčių k.). Tas bunkeris buvo Mikyčių kaimo beržynėlyje, jį prižiūrėjo seserys Angelė ir Genė Mikelionytės. Diemedis perskaitęs raštą pasakė, kad Klajūnas jį kviečia į Bestraigiškės mišką susitikti su lenkų partizanais. Išeidamas tą vakarą su savimi pasiėmė Žvaigždikį. Dar kvietė su juo eiti ir Vieversį, bet tas atsisakė.[26]

„Jie sugrįžo gal kitą naktį, – pasakojo B. Benedikaitė, – aš tada buvau pas Praną Žilionį, jų su Diemedžiu gal aštuoni parėjo.

Buvo gal 7 valanda ryto, dar prietema ir didelis rūkas. Ir tik girdime: ta, ta, ta... Vieną kartą, kitą. Paskui vėl trykstelėjo. Sakom – viskas, čia kažkas negerai. 11 valandą kaip atidengė ugnį, o Viešpatie, mes nuo bulvių parlėkėm ir – už krosnio. O čia kulkos tik lekia, žviegia, tiek šaudo, tiek... Aš pareinu namo, mama verkia. Jauniausias brolis netoli to bunkerio ganė karves, tai aptilus sulipo vaikai į medžius pažiūrėti. Sako, kad viena mašina nuvažiavo apklota berželiais ir tik kojos matėsi, o daugiau nieko, nes kraštai buvo rusų apsėsti.

Aš to bunkerio gerai nežinojau, bet liko ištemptųjų šliūžės. Aš tom šliūžėm... Tai vienur, tai kitur kruvinas duonos puskepalis. Ant šakos sudraskytas rožančius. Aš tom šliūžėm, šliūžėm ir bunkerin įlipau. O kraujo, net kojos aplipo! Dar karštas kraujas... Ten deginti popieriai, pinigai... Ir ant kalnelio prie bunkerio kraujo klanas. Iš bunkerio buvo šaudyta, tai medžių skiedrų nors semk, pušys sukapotos."

Lazdijų rajono MGB skyriaus viršininko pažymoje LSSR MGB ministro pavaduotojui pulkininkui Počkajui rašoma, kad 1951 m. rugsėjo 26 d. per čekistinę operaciją žuvo: Juozas Gegužis, Stasys Krukonis, Bronius Šalaševičius ir Algirdas Salinis, iš viso 7 partizanai.[27]

1951 12 25 A. Gegužytė buvo tėviškėje ir sužinojo, kad žuvo brolis Diemedis, jį išdavė Klajūnas.[28]

Kitame agento Vilniaus pranešime rašoma: „Bandito Diemedžio sesuo su fiktyviu Stasės Janavičiūtės pasu išvyko į tėviškę. 1952.03.16 ji susirgo reumatizmu, išėjo iš darbo ir tikisi kaime pailsėti ir pataisyti sveikatą.

A. Gegužytė gyvena pas Gervėnų kaimo gyventoją Bražinską. Žadėjo parašyti ir per Velykas atvažiuoti."

Toliau tarmiškai pasakoja Anelė Gegužytė:

„Mane suėmė stribai – Blaževičius ir Klimas, Žųsinas. Kartu mokėmės. „Ak, tu vėl čia! Mes tavi nepaliksim." Buvo tokis stribukas Vanka. Jis mani jau prieš dvi savaites rado. Ir su juo kartu mokėmės. Jis ir sako: „Dėl manį tu gyvenk, bet žiūrėk". Gal jis indavė?

Kai mani suėmė stribai ir nuvežė, tai sako: „Kadangi ne mūs pilietė ir iš ty pabėgo, jų tynai nuvešim ir tegul jie baudzia." O ty tegul teisia kap nori. Ir nuvežė in Vilnių Lukiškėn. Ty išbuvau 3 mėnesius. Paskui nuvežė vėl tan miškan ir pasakė: „Čia iki gyvos galvos pjausi malkas." Tai paskui vyresnis atvažiavo, žvaigždėm apsisagstis. Jie tai protingi žmonės. Atvažiavo pažiūrėc lietuvių, nes jų buvo nematis, sako: „Parodzykit man tų lietuvaitį, katra cia?" Atveda, o mes brūžinam malkas. Klausia: „Ar ciki in Dzievų?" Sakau, cikiu. Tai: „Bog na pomoščj!" Sakau: „Spasibo!" Paskui jis ir sako: „Tai va, tu tokia jauna ir ciki in Dzievų, o jis tavi šitep nubaudė. Juk tu cia iki gyvos galvos, cia ir numirsi, šitam miški." Tai aš pagalvojau ir sakau: „Gal ir praskaltau prieš Dzievų, bet jis man dovanos ir aš sugrįšiu." Juokiasi... Tep aš brolio Dziemedzio niekur nesuscikau. Buvo kalbų, kad gyvas, bet yra cikrų žinių, kad žuvis Bestraigiškės miški. Cia prie bunkerio pastatė geri žmonės paminklų. Dėkui jiems. Įndedu nuotraukų. Prie žuvusių paminklo nusifotografavome su pusseseri ir tuom žmogum, kuris su juom draugavo ir padarė paminklų. Jis man sakė, kad aš jį labai mylėjau ir dėl to jam paminklų pastatau.

– Ar Jūs kada suscikote su Vytautu Jakštu? Jis gyvas?

*Tai jis negyvas? Aš jo nematiau nuo to laiko. Žaliakalny savo namų turėjo. Jo brolis buvo, sesuo Aldona. Žinokit, kas jiem būt buvį. Aš bijojau prasižioc. Jeigu būt mani su tuo pasu sugavį, tai juos visus būt pasodzinį."**

Aktas [30]

1951 m. rugsėjo 27 d., Alytus

Mes, Lietuvos SSR MGB 2–N valdybos bendradarbiai – skyriaus viršininko pavaduotojas majoras Danilovas, skyriaus viršininko pavaduotojas vyr. leitenantas Kurinkovas, vyr. įgaliotinis vyr. leitenantas Martusevičius ir įgaliotinis leitenantas Popovas surašėme pastarąjį dokumentą dėl to, kad 1951 m. rugsėjo 27 d., vykdant čekistinę karinę operaciją Veisiejų rajone, Bestraigiškės miške, buvo likviduoti:

1. Vadinamosios Pietų srities vado pavaduotojas ir Dainavos banditų apygardos vadas Diemedis – Gegužis Juozas.

2. Vadinamosios Dainavos banditų apygardos štabo viršininkas ir Šarūno banditų brigados vadas – banditas Žilvitis.

** Vytautas Jakštas, g. 1929 metais Kaune, tėvas, Antanas Jakštas, g. 1896 metais Ukmergės aps., Pašilių kaime, Lietuvos kariuomenės pulkininkas leitenantas. 1941 metais su šeima buvo ištremtas į Sibirą, o 1953 metais paleistas su žmona į Lietuvą. Vaikai parbėgo 1946 metais.*[29]

3. Šarūno banditų brigados vado adjutantas – banditas Pavasaris ir banditų vadas Narsuolis, Skirmantas ir Žvaigždikis.

Paimti ginklai: PD–1 kulkosvaidis, du PPŠ automatai, du SVT šautuvai, vienas užsieninės gamybos šautuvas, 7 įvairūs pistoletai, penkios RG–42 granatos, 800 vnt. šovinių, žiūronai, radijo aparatas ir įvairių banditų dokumentų.

Majoras Danilovas
Vyresn. leitenantas Kurinkovas
Vyresn. leitenantas Martusevičius
Leitenantas Popovas
Tikra: LSSR MGB 2–N valdybos 2 skyriaus vyr. operatyvinis įgaliotinis
vyresn. leitenantas Aleksandrovas

Pasakoja Juozas Karpavičius – Medelis

„Diemedį sutikau 1949 metais, kai įstojau į partizanus. Buvo protingas žmogus. Šarūno rinktinės vadas. Kai žuvo Dzūkas, jį paskyrė Dainavos apygardos vadu. 1949 metų pavasarį Klajūną ir Rimvydą pasiuntė į Vakarus. Krikščiūno motina ir seserys gyveno užsienyje, o tėvas, rodos, buvo areštuotas. Juos išleido kažkur per Pūščią, apie Kapčiamiestį, lydėjo partizanai nuo Leipalingio. Kai jie perėjo per sieną, tai 1949 metų pavasarį, gavome iš jų laišką, buvo susitarta, kaip rašyti. Jie rašė, kad laimingai perėjo per sieną. Man būnant su Narsuoliu pas Mulerčiką Paseirėje, atėjo ryšininkas ir pasakė, kad pasirodė Klajūnas ir kad jis nori su mumis susitikti. Aš tą Klajūną gerai pažinojau, nes jis tose vietose buvodavo. Aš juo suabejojau, bet Narsuolis laidavo: tiek laiko jie vaikščiojo kartu. Na, ir mes kartu nuėjome į susitikimą. Jų buvo šeši ir Klajūnas septintas. Du apsirengę civiliškai, keturi lenkiškomis uniformomis. Jų viskas buvo lenkiška; gyvas perkūnas lenkiškų cigarečių... Buvo tokių žibintuvėlių su besikeičiančiomis spalvomis: raudona, žalia ir geltona. Pirmiausia mums jų padovanojo, paskui kepurę su lenkiška „višta". Mes ir klausiam: „Kaip jūs iki čia atėjote, kaip per sieną perėjote?" Krutino, krutino... Perkūnas žino, ir taip galvoji ir taip. Aš sakau Mulerčikui: „Atnešk geros naminės". Atnešė, tai tie kaip pradėjo siurbti, tai visą naminę išgėrė ir taip nusigėrė, kad mane baimė apėmė: užpuls, tai pačiam reikės juos iššaudyti. Paėmęs už diržų į vieną liniją suguldžiau. Klajūnas mažai gėrė, gal du stikliukus. Ir daugiau su Narsuoliu kalbėjosi, o anie su manim – klausinėjo, klausinėjo... Iš jų aš nieko įdomaus neišgirdau. Pašnekėjęs su Klajūnu ateina Narsuolis ir sako: „Jo koja nukirsta". „Tai kaip jis galėjo tiek kelio nueiti ir dar per sieną pereiti?" – klausiu Narsuolio. Ką daryti? Paskui kiek išsiblaivė, o juk juos buvo galima su pagaliu išdaužyti, jeigu būtų žinota. Tie kiek išsiblaivė ir nori su Diemedžiu susitikti. Mes tada nežinojom, kur tiksliai jis yra. Sakom, eisim ieškoti ir susitiksim po trijų ar keturių dienų. Kai atėjo Klajūnas, sakom, pažiūrėsime, ar jis toli nueis. Nuo Paseirės pasuko į Bestraigiškės mišką. Ten buvome ką tik išsikasę bunkerį, ryšį palaikėm per Vytautą Vailionį. Dar tame bunkeryje nebuvome gyvenę. Mes išėjome pas Diemedį, o jiems liepėme ten apsigyventi. Vailionis sakė, kad

jie į tą bunkerį nėjo. Papasakojome Diemedžiui, koks reikalas. Ten su juo buvo du jauni partizanai. Diemedis sako: „Gerai." Visą naktį ginčijomės, ką daryti, bet Diemedis irgi laidavo. Jis su Klajūnu nuo pirmųjų dienų bendravo. Jis sakė, kad Klajūnas taip padaryti negali, jis netikėjo. Bet kaip jis be kojos atėjo, o ją ir išgydyti reikėjo? Galvojom ir taip, ir taip... Diemedis sako: „Einame pažiūrėti." Mes tada šešiese ar septyniese išėjom. Pirmiausia užėjome pas ryšininką. Sako: „Bunkerin jie nėjo, kažkur miške". Mes, Žilvitis, Žvaigždikis, Pavasaris ir aš, sulindome bunkerin, o Diemedis, Narsuolis ir Salinukas, slapyvardis Skirmantas, pasiliko lauke. Jau auštant girdime, kad kažkas vaikšto, paskui pasigirdo šūviai. Sakome: „Viskas". Lazda pakėlėme dangtį, tai kaip davė, tas dangtis skutais pavirto. Šovinių turėjome daug, dar du kulkosvaidžius, mano buvo vokiškas, o Žilvičio lėkštinis. Šaudėme pro landą gal porą valandų, bet ką tu apsiginsi žemėj sėdėdamas. Na ir viskas, sakom,pašaudėme ir užtenka, išsišaudysim patys. Atsisveikinome, sakom, susitiksim tenai. Susėdom ir pagal Žilvičio duotą komandą: „Vienas, du, trys!" turėjome visi vienu metu nusišauti. Pavasaris anksčiau nusišovė ir virsdamas sujudino man ranką. Tai kai į kaktą šoviau, čia, prie smilkinio, išėjo kulka. Po kiek laiko atsipeikėjau. Žiūriu, kad aplinkui rusai, vienas toks storas, koja jam spyriau pilvan. Tas kaip pradėjo keiktis... Na, ir nuvežė į Alytų. Kudirka operaciją darė, bet buvo iškviestas prižiūrėti ir gydytojas rusas, kariškis. Aš prašiau Kudirka, kad jis padarytų taip, kad numirčiau, bet jis sakė, kad jį stebi. Padarė operaciją ir pagijau.

O kai mes šaudėmės, tai rusai dar įmetė miego granatą, kuri sprogdama man sužeidė koją. Kai po operacijos pabudau, žiūriu: kambarys, prie lango atdaro kareivis, durys, koklinė krosnelė. Stovi šautuvas. Galvoju: nušausiu jį ir pats nusišausiu. Gal du žingsnius žengiau – ir pabudau lovoj...

Pervežė į Vilnių tardyti. Reikalauja: „Parodyk bunkerius!" Buvo toks senas bunkeris, sakau: „Trauk jį perkūnas, parodysiu." Jie rinko savo gaują, atidavė man mano automatą, pistoletą ir sako: „Matai, kaip mes tavim tikime, o tu nenori mums padėti". Pavakarėj nuvežė į Cijūniškės mišką, gal už dviejų šimtų metrų nuo plento. Visi turėjo po butelį degtinės ir ėmė gerti. Ir man sako: „Na, tai išgersim". Sakau, kad aš negaliu. Paskui pasiguldė mane viduryje, užrišo vieną virvės galą man už kojos, kitą – prie rankos prisirišo ir užmigo. Aš atsikėliau, virvę atsirišau nuo kojos – už automato, ir pabėgau. Dar norėjau šauti į juos, gerai padariau, kad nešoviau. Pareinu pas savo vyrus, patikriname, kad šoviniai smėlio pripilti. Pabėgęs išbuvau ten gal metus. Mes buvome dviese, su Špoko broliu. Paskui suėmė ir sėdėjome gal porą metų. Kai mirė Stalinas, tapo laisviau. Taip ir išlikau.

Narsuoliui buvo peršauti viduriai. Diemedis man prie šono gulėjo ir dar krutėjo. Kai mane ištraukė, tai aš dar pasidairiau į šonus ir mačiau Žilvitį apršta galva. Matyt, mirė prie bunkerio.

Jie buvo pasiruošę, čia mes apsikvailinom. Argi šitaip eiti, tokia grupe, kad ir vienam jau nebuvo kur dėtis! Čia dar pamatė žmonės. Jie vaikščiojo po kaimą lenkiškom kepurėm, ir tas Klajūnas... Sakiau, kai duos rusai, tai neturėsim kur dingti. Kalčiausias Diemedis su Narsuoliu. Aš nenorėjau eiti, Kai buvom dar Paseirėje. Bet Narsuolis: „Einam, einam..."

Saveikis išėjo tik sugrįžus rusams – 44-aisiais metais. Kai sulindome bunkerin, tai prieš rytą atėjo ryšininkas Vailionis, bet rusai jam liepė eiti namo. Sudeginome dokumentus, Žilvitis turėjo dolerių. Visi buvome uniformuoti. Atsiklaupę pasimeldėme, atsisveikinom, sakome, susitiksim ten, jau laikas šaudytis...

Jie prisistatė lenkais, lietuviškai kalbėjo tik du, civiliškai apsirengę. Sakė, kad nuo pasienio, nuo Punsko, pažįsta ten esančius lietuvių partizanus. Reikia palaikyti su jais ryšius, o jie patys turi ryšius su Amerika. Ir jau ten yra buvę. Klajūnas irgi buvo uniformuotas. Kažkos apsikvailinimas... Būdavo panašių dalykų. Buvo toks partizanas Vladas Sapiega – Bajoras, o jo žmona išvežta. Gauna jis iš žmonos laišką, kad atvažiuos moteris, pabėgusi iš tremties, tai tu su ja susitik. Ta moteris atvažiavo į Drapalius pas Janę Pilvelytę ir gyveno čia nuo pavasario. Pilvelytė mums gamindavo valgyti. Tai ta moteris buvo daugiau nei pusę metų. Janė jai daug ką papasakojo. Ji vis kviesdavo mus užeiti: parodys savo viešnią. Kartą pavakarėj nuvažiuojam vežimu, ją atsivežam į Cijūniškės mišką ir klausinėti: „Ką tu čia veiki?" Ji mat tremtinė, ji pabėgo iš Sibiro... O perkūnas žino! Liepėme jai dingti. Kokie mes buvom žiopli, o ji tikriausiai ir pistoletą turėjo. Kartą nurodė, kokioj vietoj mes su ja susitiksim, ji ten atneš mums popieriaus, medikamentų. Mes ja patikėjom ir liepėm niekur nesirodyti. Po poros mėnesių mūsų tremtinė dingo. Rudenį Pilvelytę areštavo, vežė sunkvežimiu per mišką, tai ją apšaudė ir „išvadavo". Ji tiems „partizanams" viską išpasakojo, paskui vėl šaudymas, perima jau kiti – ir gavo 15 metų lagerio. Ta viešnia „tremtinė" buvo iš KGB. Ją nuvežė į tremtį pas Bajoro žmoną, ten viską išklausinėjo, Bajoro žmona atseit liepia: važiuok ten ir slapstykis...

Viena tokia Paserninkuose partizanus išduodavo, kišdavo į kelmą saugumui raštelius, per ją Tigras galvą padėjo, o Sakalas pabėgo. Ją partizanai irgi nušovė. Liko du vaikai. Būdavo, kur tik pasirodo partizanai, ten – rusai. Jos pavardė buvo Kivarienė."

Šaltinis Vitas
Priėmė: Zeninas

Agentūrinis pranešimas [31]

1951.X.25

Šaltinis š.m. spalio 20 d. važinėjo į Veisiejų r., kur teko aplankyti keletą pažįstamų valstiečių ūkių.

Esant jam pas Veisiejų r. Druskininkėlių k. gyventoją Anelę Kazlauskienę teko girdėti, kad tarp gyventojų sklinda gandai apie banditą Klajūną, Veisiejų r., Leipalingio vls. gyventoją, pavarde Bronius Saveikis, kuris ilgą laiką šiame rajone nesirodė, o šiuo metu neva grįžo iš Lenkijos. Sugrįžęs Bestraigiškės miške susitiko su banditais, kur 9 iš jų buvo nukauti, o kitiems per susišaudymą pavyko pabėgti.

Praėjus kelioms dienoms po susišaudymo, Klajūnas perėjo į Veisiejų r., Norkūnų kaimą, kur, susitikęs su banditais, parengė išgertuves. Jose dalyvavę 7 banditai užmigo, o paskui atvažiavo dvi mašinos kareivių ir juos suėmė. Šiuo metu žmonės nežino, koks jų likimas – ar juos gyvus suėmė, ar jie mirė.

Iš žuvusiųjų banditų Kazlauskienė šį kartą minėjo tik vieną – Zigmą Stravinską, slapyvardžio neprisimena.

Pažyma: Apie banditų likvidavimo faktą Veisiejų r.

Kazlauskienė, remiantis medžiaga, yra banditų vado Sapno – Starvinsko ryšininkė.

Užduotis: Susitikti su Kazlauskiene ir nustatyti, iš ko konkrečiai ji girdėjo apie Klajūną ir jo padėtį N/V.

Priemonės: Šio pranešimo kopija skubiai informuoti LSSR MGB.

Tikra: MGB valdybos Kauno sričiai 2–N skyriaus 1 poskyrio viršininkas
vyresn. leitenantas (Zeninas)

Skroblas

1951 m. spalio 6 d. MGB pranešime rašoma: „1951 m. rugsėjo 2 d. pasinaudojome agento Lapės ir LSSR MGB 2–N valdybos agento duomenimis, kad religinės šventės šv. Teresės dieną Krikštonių katalikų parapijoje, Karklynų kaime, pas pilietį Igną Vaikšnorą bus jaunimo šokiai su išgertuvėmis, kur su kitais banditais ateis ir Beržinis."

Emgėbistai, eidami į Vaikšnoro sodybą, susidūrė su trimis partizanais. Per susišaudymą žuvo Vytautas Bražinskas – Varpas, g. 1928 m. Gervėnų kaime, ir buvo sunkiai sužeistas Ignas Kavaliauskas, g. 1929 m. Žvirgždės kaime. Partizanui Feliksui Buikiui – Balandžiui*, g. 1930 m. Krikštonių kaime, pavyko pasitraukti.

MGB toliau rašo, kad, remiantis Skroblo parodymais, buvo atidengiami bunkeriai ir Margų miškuose kareiviai netikėtai susidūrė su trimis partizanais. Per susišaudymą sužeistas Vladas Sapiega – Bajoras, g. 1919 m. Drapalių kaime. Agentės Gėlės duomenimis, jis, atrodo, gydosi Živulciškės kaime. „Per agentę Lapę, – ragina MGB, – reikia nustatyti jo gydymosi vietą ir likviduoti Beržinio gaujo likučius, bet teigiamų rezultatų kol kas nepasiekta."

Visiškai slaptai

Tvirtinu

MGB valdybos Kauno sričiai viršininkas pulkininkas (Sinicynas)

1951 m. rugsėjo 11 d.

Operacijos, remiantis suimto bandito Skroblo – Kavaliausko Igno, Antano s. parodymais, vykdymo planas [32]

1951 m. rugsėjo 3 d. Veisiejų r. MGB skyrius, vykdydamas operaciją, suėmė sunkiai sužeistą banditą Igną Kavaliauską – Skroblą, Dainavos banditų apygardos narį.

Kavaliausko suėmimas laikomas paslaptyje ir vietos gyventojai – banditų ryšininkai bei rėmėjai – mano, kad jis nukautas.

Dabar Skroblas duoda išsamius parodymus apie jam žinomus šiuos banditų bunkerius:

** Žuvo 1951 09 08 Juozapavičių k.*

1. Lazdijų r. Živulciškės miške yra 2x2 m dydžio bunkeris, kuriame šiuo metu gali slėptis banditai Beržinis ir Varnėnas. Šiame bunkeryje gyveno ir Skroblas, kuris tvirtina, kad bunkeris yra gyvenamas ir jis gali jį parodyti.

2. Veisiejų r. miške, esančiame prie Mižonių k. ir Šaulio ežero, yra 2x3 m dydžio banditų bunkeris, kuriame slėpėsi banditų vadai Medelis, Narsuolis ir eiliniai Bajoras ir Vyturys.

Šiame bunkeryje Skroblas buvo 2 kartus ir sutiko jį parodyti vietoje.

Norint surasti nurodytus bunkerius ir suimti banditus, būtina kartu su Skroblu š.m. rugsėjo 12 d. išvykti į Lazdijų r. Seirijų mst., kur parengta vidaus apsaugos 20–ies kareivių grupė.

Grupė, Skroblui nurodžius, blokuoja bunkerį Živulciškės miške, imasi priemonių patikrinti, ar bunkeryje yra banditų, jeigu yra, panaudoja specgranatas.

Bunkerio radimo operacijos metu areštuoti jo prižiūrėtoją, Živulciškės k. gyventoją V. Brazicką.

Skroblas, parodęs bunkerį Živulciškės miške, vyksta į Veisiejų r. Leipalingio mišką, kur jo laukia 30–ies kareivių grupė. Nurodyta grupė kartu su banditu Skroblu eina į mišką, esantį prie Veisiejų r. Mižionių k. ir Šaulio ežero, Skroblui nurodžius bunkerį blokuoja ir imasi priemonių bunkeryje esantiems banditams suimti.

Už spectechnikos naudojimą atsako vyresn. ltn. Korniuščenka.

Už operaciją atsako MGB valdybos 2–N skyriaus poskyrio viršininko pavaduotojas vyr. ltn. Zeninas.

Veisiejų MGB skyriaus 2–N poskyrio operatyvinis įgaliotinis
vyresn. ltn. (Gribovas)

1951.IX.

Sutinku: UMGB 2–N skyriaus viršininkas
papulkininkis (Oleinikas)

Pasakoja Ignas Kavaliauskas – Skroblas

„Į partizanus įstojau 1949 m. pavasarį, daviau priesaiką Diemedžiui Dzirmiškės miške. Partizanavo ir du mano broliai. Aras žuvo Žvirgždėje, rusų apsuptas balos saloje nusišovė. Vyturys žuvo bunkeryje su Beržiniu ir Varnėnu prie Šaulio ežero – susisprogdino. Tikriausiai juos išdavė. Mane suėmė sužeistą Karklynuose. Ėjome aš, Gintaras ir Beržinis Seirijų link. Karklynuose pas Amšiejų linksminosi jaunimas, tai ir mes užėjome. Jau temo. Einame – Beržinis, kaip nesveikom kojom, velkasi iš paskos. Žiūriu, kad kažkas stovi. Klausiu: „Kas čia? „Savi" – atsako. O perkūnas žino, prietema... Stoviu, ant kaklo kabo kulkosvaidis. Tik girdžiu: „Raketų!" Aš – kulkosvaidį nuo kaklo ir patraukiau ton pusėn. O ten, brolyti, suspiegė, sučypė. Beržinis buvo nuo mūsų atsilikęs, tai šoko atgal, o mes su Gintaru bėgam kalnelio link. Iki miško buvo tik keli žingsniai, bet jis buvo apsuptas Veisiejų stribų. Su jais vaikščiojo toks Jocius. Tik kaukšt, ir nuvirto

mano Gintaras. Aš bėgu tokios akmenų krūsnies link ir jaučiu, kad pataikė man į kojį, į šoną ir į galvą. Toliau nieko neatsimenu. Tik jau paskui sužinojau: mūs lavonus nuvežė prie Vainiūnų kapinyno, atvažiavo sunkvežimis, sukėlė į jį ir, nuvežę į Veisiejus, pametė gatvėje. Ten lakstė vaikai ir pamatė, kad vienas kruta. Stribai mane pakėlė nuo gatvės ir nuvežė į Alytaus ligoninę. Ten daktaras Kudirka padarė man operaciją, o paskui perkėlė į Kauno ligoninę. Į palatą atėjo buvęs partizanas Klajūnas ir visaip agitavo: „Tu viską papasakok, ir tau nieko nebus..." Žiauriai mane kankino, bet nieko neišdaviau. Bausmę atbuvau Intos šachtose".

(Apie minimos plane operacijos vykdymą duomenų nerasta. Tuose bunkeriuose partizanai nežuvę B. K.)

SUGRĮŽUSIŲJŲ MIŠKAI

Kaimo vaikai gerai prisimena, kai saulė leisdavosi už kruvinų miškų, jie, sustoję ant ganyklų kalvų, dainuodavo apie pavergtą Lietuvą ir partizanus: „Vienumoj giružės sveikini tu rytą..." Ir nujautė, kad tuose miškuose ir pušynėliuose, kur vienas, kur du, kur trys, slapstosi partizanai. Gal prieš besislapstančio partizano akis bėgo, vaikų dainavimo sukelti, gyvi gimtų namų, tų dainų margo dailyraščio, jo seserų mokykliniuose sąsiuviniuose vaizdai. Giliuose Sibiro rūdynuose ir neišbrendamuose miškuose vargsta už brolį partizaną nekalta, kalinio drabužiais apvilkta ir pažeminta jųjų jaunystė. Anapus Uralo – joms šviesios tėvų namų vizijos, susapnuotas brolis, bet šiapus – nei aušrų, nei žarų neatspindintys bestikliai langai. O tie ganyklų vaikai, jam klausantis, vis dainuoja tarsi iš giliausių gelmenų semtų, ir mintys apie ištremtuosius jam pavirsta kaltės jausmu. O gyvenimas eina vienišyn ir baisyn, dangumi plaukia paskutinį kartą matytų žuvusių draugų, užkastų miestelio pavartėse, gyvi veidai, o partizanų vis mažiau ir mažiau; vis daugiau šalia jų išdavikų, agentų ir nekaltų aukų. Likęs gyvas kalbasi su savimi ir dreba iš baimės. Ne su enkavėdistais susidūręs, kaip kitados Panaros kautynėse, Kalniškėje ar puolant Merkinę, bet pats su savimi, su slegiančiomis mintimis, nerimu ir siaubu. O šios mintys kaip lašai, kurie ir akmenį prakala. Plūsta kartėlis, nusivylimas ir kaip upė krantus graužia valią gyventi ir priešintis, nes visur mirties šešėlis, kankina ilgai neišsipildanti laisvės viltis, matant beviltiškai besitęsiančią pralaimėtą kovą, galvojant, kad gyveni nesavą gyvenimą ir turi mirti nesava mirtimi. Ta nebūtis teka iš baugios nežinomybės, nes žmogaus likimas jau nepriklauso nuo jo paties. Gynęs Tėvynę nuo priešo, dabar nebegali apsisaugoti nuo savęs paties, savojo likimo... Vienintelė išeitis nesusitikti priešų... laukti stebuklo...

Praeis 40 metų, kažkas, skaitydamas tardymo protokolą, ras parašyta: „Dopros prervan" – ir gal vienas kitas įsivaizduos, kaip auka gulėjo be sąmonės kraujo klane, o emgėbistai tą kraują naudojo kaip psichologinio teroro priemonę ir kitiems, kad tardomieji paklaiktų nuo svetimos ir savos mirties artumo... Rodos, dabar net nepadoru kalbėti apie kančias, kurių pats nepatyrei, smerkti kitą už tai, kad tas palūžo, iš anksto nežinodamas, kaip pasielgtum pats. Šiurpu vien pagalvojus, kai vienas žmogus paža-

dindavo kitame laukinius refleksus, dvasinę negalią, klaikius įsivaizdavimus, „sustabdydavo" laiką, kad jo kančia taptų nebepakeliama, kad ta pati vis įkyri mintis net tvirčiausią sąmonę kaip lašai akmenį prakaltų. Taip buvo daroma tam, kad auka kas naktį taptų vis kitokia, savęs nebeatpažįstanti, kad joje numirtų visa, kas žmogiška, kad žmogus prarastų savo asmenybę ir tapatybę. O jiems nesvarbūs tavo jausmai, mintys ir įsitikinimai, svarbi viena išdavystė. Šitaip rijo savo aukas plėšrieji žmogiškųjų dykumų vilkai, pasisavinę Dievo teisę į kito kūną ir sielą. Po kankinimų poilsio valandėlėmis ieškojo pateisinimo ir rasdavo, pasak prancūzų filosofo ir rašytojo Ž.P.Sartro, kaip savo nusikaltimus permesti aukoms: „Jeigu jie išduos gelbėdami savo gyvybę, tai vėliau stengsis šito nebeprisiminti..."

Šitaip savo klastoms įgyvendinti emgėbistai šiurpino suimtus sužeistus arba pasidavusius partizanus: fiziškai ir psichiškai manipuliavo auką, ribojo valią, sumaniai lenkdami savo nešvariam tikslui, iškreipinėjo partizano siekius. Viename iš MGB dokumentų rašoma: „Siunčiu tardymo medžiagą, išskirtą iš kaltinamųjų Vytauto Karčiausko ir Broniaus Lukoševičiaus bei kitų – viso keturių žmonių – tardymo bylos dėl tų žmonių panaudojimo operacijoms..." O šio dokumento rezoliucijoje sakoma: „Išnagrinėti ir parinkti kandidatūras, per kurias būtų galima organizuoti banditų: Viesulo, Trimito, Jaunuolio, Beržinio ir Varnėno paieškas ir jų likvidavimą". Kodėl suimti Mindaugo tėvūnijos partizanai Audriūnas – Vytautas Karčiauskas ir Vyturys – Bronius Lukoševičius buvo nuteisti sušaudyti, galime tik spėlioti: gal per mažai žinojo, nesutiko atlikti juodo pavedimo, gal surado geresnių kandidatų partizanų likučiams naikinti?

Baisūs laikai išstūmė žmones į miškus. Dabar šių miškų istorija byloja, kaip vieno žmogaus likimas, tapęs priklausomu nuo svetimųjų, persmelkdavo kitų, artimųjų ir tolimesniųjų žmonių likimus. Ir kaip viskas susipynę, kiek daug protu nesuvokiamų keistų dalykų, kad negalima rasti nors menko protingo paaiškinimo, atskleidžiančio įvykių paslaptis ir žmogaus psichologiją. Viena aišku, kad rinktis galėjai arba–arba. Ką jam, vienam esant būtų buvę geriau pasirinkti, nepasakytų joks mirtingasis, tačiau buvo duota partizano priesaika... Gaila, žmonės, kurie tas baisybes patys patyrė, dar vis slepia anų, – pasisavinusių Dievo teisę į jų kūną ir sielą, šėtoniškumą. Manytume, kad ne vienai aukai kelią „parinkdavo", nieko bendro su morale, religija ir tautybe neturintis ir ne jo valioje esantis laukinės baimės instinktas. Iškilę patologiniai įsivaizdavimai ir impulsai pagimdė žmogaus psichikos susidvejinimą. Žmoguje lyg ir atsirado kita, jam nepavaldi esybė (sąmonė). Vykdantis baisius, nesuvokiamus veiksmus bei poelgius yra kitas asmuo, o ne aš, „aš" nesu pats. Tokia suskilusi žmogaus esybė, dviguba esatis, egzistencija yra nelyginant baisus sapnas, todėl pildosi pasakyta: „stengsis šito nebeprisiminti". Ta psichinė būsena, kaltė permetama toliau istorijai: veikiama prievartos aplinkybių, sąmonė, valia buvusi nelaisva ir bejėgė, todėl nekalta?

Miško istorijoje veikia ne tik praėjęs laikas, bet ir nuolatinė dabartis – istorinių faktų vidiniai, dvasiniai veiksniai ir motyvai, poelgių ir veiksmų psichologija. O ji visada tokia pat, nekintanti – kaip nekinta arba labai lėtai kinta žmogaus prigimtis, kaip neegzistuoja kūnas be dvasios. Tokiai istorijai reikia krikščioniško jausmo atgaivos, tikro, nuoširdaus ir patriotiško domėjimosi. MGB, pasinaudodama ir niekuo dėtų žmonių

lengvatikyste, žaidė lyg viduramžių demonomanijos žaidimus. Pažiūrėkime, kaip tie „žaidimai" atrodo anapus „soveršenno sekretno" istorijos šviesoje, ir tos miglos, gaubusios pradingusiųjų partizanų miškus, išsisklaidys, ir nesugrįžusiųjų miškai taps – sugrįžusiųjų...

Dainavos partizanų apygardos „vadas" Medelis – agentas Juozas

Tolimesnės MGB kombinacijos

MGB ministras generolas majoras Kapralovas savo rašte pulkininkui Sinicynui 1951 m. lapkričio 5 d. teigia, kad buvęs Diemedžio adjutantas Klajūnas – agentas Bronius buvo puikiai panaudotas kombinacijai. Siekdama agentus užšifruoti, MGB parengė partizanams pranešimą, o ryšininkams įsakymą, kad Klajūnas paskirtas Dainavos apygardos štabo viršininku. „Tuo banditai ir ryšininkai patikėję", – rašo MGB. Manoma, kad partizanai Dainavos apygardos ir Šarūno rinktinės vadais išsirinks Putiną – Kazimieraičio rinktinės vadą ir Rimvydą – Šarūno rinktinės visuomeninės dalies viršininką. Todėl juos reikia suimti arba likviduoti, tokiu būdu pašalinant kliūtis agentams įsiskverbti į Dainavos apygardos ir Šarūno rinktinės štabus. Tokiu agentu numatytas Medelis, kuris, „kaip pats raštingiausias banditas apygardoje, agentui Broniui padedant, turės vadovauti Šarūno rinktinei ir priklausyti apygardos štabui", – samprotauja generolas Kapralovas. Jis įsako pulkininkui Sinicynui: „Kad parengtumėte sąlygas šios kombinacijos sėkmei, imkitės priemonių banditų vadų Diemedžio, Žilvičio ir kitų, taip pat Vytenio gaujos likvidavimo aplinkybėms užšifruoti. Tam tikslui: įvykdykite keletą netikrų verbavimų iš aktyvių ryšininkų, pasiųskite juos „ieškoti" Klajūno ir Medelio, kurie iki šiol veikia gaujoje ir yra apygardos vadai. Pasiųskite dvigubus agentus. Suimtą Jovarą iš Kęstučio grupės taip pat panaudoti kombinacijai – paskirti vadovauti Dzūkų rinktinei. Visus kariuomenės veiksmus Šarūno rinktinės teritorijoje generolas įsako derinti su MGB 2–N skyriaus valdyba.

Sinicynas Kapralovo sumanymą perduoda rajonų MGB skyriams:

Lazdijų r. MGB skyriaus viršininkui papulkininkiui drg. Prilepskiui, Lazdijai.

Alytaus r. MGB skyriaus viršininkui majorui drg. Kruglovui, Alytus.

Veisiejų r. MGB skyriaus viršininkui majorui drg. Perepalovui, Veisiejai.

MGB vykdydama agentūrinį prasiskverbimo prie Pietų Lietuvos partizanų vadų Vanago, Lito ir kt. kombinaciją panaudoja suimtus Dainavos apygardos partizanus.

Kauno MGB valdybos čekistai 1951 m. suėmė Kęstučio grupės štabo viršininką Jovarą Albiną Nedzinską. Užšifravę suėmimą ir užverbavę slapyvardžiu Svajūnas, suporino su agentu Aru, panaudodami juos sunaikinti Mindaugo partizanų likučiams.

Analogiškas klastas naudojo visur:

„Sėkmingai kombinacijos eigai Jums būtina vietose imtis veiksmų užšifruojant banditų vadų Diemedžio, Žilvyčio, Medelio ir kitų suėmimo bei likvidavimo aplinkybes. Tam būtina įvykdyti keletą netikrų verbavimų iš apygardos aktyvių ryšininkų ir rėmėjų. Apie numatytus ir vykdomus veiksmus, ieškant aukščiau nurodytųjų, praneškite MGB valdybos 2–N skyriui iki 1951 m. lapkričio .

Kariuomenės ir agentūros veiksmus Dainavos apygardos Šarūno rinktinės rajone suderinkite su MGB valdybos vadovybe".[1]

Kauno sr. valdybos viršininkas pulkininkas (Sinicynas)
1951 m. lapkričio 26 d.
Vykd. Zeninas

Iš Bronės Benedikaitės pasakojimo

„Paskui, gal po kokių poros mėnesių, ateina jau verkdamas J.Karpavičiaus – Medelio tėvas – ir sako: „Mūs Juozas atsirado". Dabar mes visi einam į Paseirę. Žinokite, vakare ir Juozas pasirodė. Jo galva apibintuota. Sužeista. Jis papasakojo, kad ten buvo ne lenkų partizanai, bet Saveikis. Juozas ištrūko ir kažkur gydėsi. Štai šitaip. Mano nuomone, jį sužeidė saviškiai, kai jis atsidaręs bunkerį liepė jiems pasiduoti. Dar vienas iš partizanų buvo sužeistas viršuje, o paskui mirė.

Medelis lindėjo kluone Paseirėj. Šeimininkė pasakojo, kad prieš rytą suūžė kažkokia mašina, buvo sustojusi. Sako: „Galvojom, kad vėl rusai užpuls". Nueina ryte šert gyvulių, o nuo šalinės nusileidžia Medelis. Paskui jis persimetė į Krikštonis..."

Šaltinis Lapė
Priėmė Renkauskas
1951.12.13

Agentūrinis pranešimas [2]

Šaltinis praneša, kad maždaug 1951 m. lapkričio vidury, vakare į šaltinio namus užsuko Veisiejų r. Drapalių k. gyventojas Vacys Stravinskas, kuris atsinešė puslitrį naminės. Jam begeriant su šaltinio vyru, į pastarojo namus atėjo du banditai – Bajoras ir Vyturys. Stravinskas su šaltinio vyru pakvietė banditus išgerti, bet banditai atsisakė. Bajoras visos šaltinio šeimos ir Stravinkso akivaizdoje pradėjo pulti šaltinio vyrą, kad jis neva renkąs žinias apie banditus ir perdavinėjąs rusams. Jis sakė: „Prisipažink, bus geriau..." Šaltinis ir jos vyras gynėsi: „Patikėkit, mes juk į miestus niekada nevažinėjam. Jeigu vaikšto kareiviai, tai jie užeina pas visus (...)"

(Kitą dieną šaltinis pas Stravinską audė ir matė darinėjant kiaules. Jis mano, kad tos kiaulės tikriausiai bus iš Krikštonių k. kolchozo, kurį banditai apiplėšė.)

Banditų ryšininkas Pranas Balčius, Veisiejų r. Pasereikos k. gyventojas, labai dažnai važinėja dviračiu į Lazdijų r. Šlapikų k. pas Adolfą Janulevičių. Prieš kiek laiko Balčius važiavo iš Janulevičiaus ir jam sugedo dviratis, tai užvažiavo pas šaltinį. Balčius buvo stipriai išgėręs ir pokalbyje su šaltiniu pareiškė: „Visi šaukė, kad „partizanas" Medelis pakliuvo rusams, o žiūrėk, jis gyvas, sveikas ir dabar vaikšto".

Kitokios šnektos nebuvo.

Užrašyta pagal šaltinio Lapės žodžius.
Renkauskas

„Vidaus agentas Juozas (Medelis) slapstosi kartu su banditu Šermukšniu pas Paseirės kaimo gyventoją Juozą Mulerčiką, kurį naudoja kaip ryšininką. Ten yra specialiai įrengtas bunkeris.[3]

Agentas Juozas 1951 m. gruodžio 4 d. buvo pervestas į Šarūno brigados veikimo vietą. Gruodžio gale jis nustatė vado Laimės bunkerį. „Juozapavičiaus tėvūnijai šiuo metu vadovauja mūsų agentas Juozas (buvęs šios gaujos vadas Medelis) su senu banditiniu slapyvardžiu. (...) Juozas, įvestas į gaują, vėl paėmė savo priklausomybėn Juozapavičiaus būrio banditų likučius – Bajorą ir Vyturį (kartu slapstosi) ir dar 6 Vytenio grupės partizanus. Su partizanais Beržiniu ir Vyturiu, kurie priklauso Juozapavičiaus tėvūnijai, Juozas dar neatnaujino ryšių, kadangi ryšininkai nežino, kur jie slapstosi".

Žuvus Šarūno rinktinės vadui Žilvičiui, vienas agentas susitiko su Mindaugo tėvūnijos partizanu Laime – Algirdu Marcinkevičiumi, kuris jam prisistatė kaip būsimas Šarūno rinktinės vadas ir prašė jis paruošti susitikimą su Jovaru...

„Imkitės priemonių organizuoti susitikimą tarp Jovaro ir Laimės, tikslas – pastarąjį suimti", – Vykdytojas Dušanskis, 1951 m. gruodis..."

1951 gruodžio 27 d.

Aktas

Lazdijai

Mes, LSSR MGB 2–N valdybos 1–ojo skyriaus viršininko pavaduotojas majoras Danilovas, to paties skyriaus vyr. operatyvinis įgaliotinis kapitonas Petrovas, to paties skyriaus operatyvinis įgaliotinis leitenantas Popovas ir Lazdijų r. MGB skyriaus viršininkas papulkininkis Prilepskis surašė šį aktą dėl to, kad 1951 m. gruodžio 26 d. čekistų karinės operacijos metu Kauno sr. Lazdijų r. Bagdononių kaime, žemėje, anksčiau priklausiusioje šio kaimo gyventojui Grėbliūnui Juozui, už 400 m nuo trobesių, buvo aptiktas bunkeris su banditais.

Po susišaudymo atidarius bunkerį buvo rasti nukauti:

1. Dainavos apygardos, Šarūno rinktinės, Mindaugo tėvūnijos vadas Uzdila Jonas, Petro s., g. 1923 m., slapyvardis Vieversys.

2. Mindaugo tėvūnijos 1–ojo būrio vadas Marcinkevičius Algirdas, Juozo s., g. 1928 m., slapyvardis Laimė.

3. To paties būrio eilinis banditas Adomavičius Jurgis, Antano s., g. 1933 m., slapyvardis Artojas.

4. To paties būrio eilinis banditas Jarmala Vladas, Adomo s., g 1928 m., slapyvardis Ąžuolas.

Suimtas Šarūno brigados visuomeninės dalies viršininkas, jis taip pat Mindaugo tėvūnijos štabo viršininkas Petruškevičius Alfonsas, Antano s., slapyvardis Rimvydas.

Iš bunkerio paimta: 3 PPŠ automatai, 3 šautuvai, 2 revolveriai „Nagan", 3 užsieninės markės pistoletai.

Be to, rasta banditų dokumentų ir rašymo technikos: viena rašomoji mašinėlė, vienas rotatorius, vienas radijo aparatas ir keturi žiūrovai.

Rašomoji mašinėlė, rotatorius, radijo aparatas ir banditų susirašinėjimo medžiaga, panaudojus granatas ir sprogmenis, sugadinti. Lavonai paimti atpažinti į Lazdijų r. MGB skyrių.[4]

„Imkitės visų būtinų veiksmų kuo skubiausiai likviduoti Dzūkų brigados banditų vadą, kuris trukdys agentui Juozui vadovauti Dainavos apygardai ir užmegzti asmeninius ryšius su Vanagu ir Litu. Prieš Juozapavičiaus gaują, jos ryšininkus ir Juozo tėvus, kad nesužlugdytumėt agentūros, nesuderinus su LSSR MGB 2–N valdyba aktyvių veiksmų nevykdyti". – Kapralovas, 1951 m. gruodžio 31 d.

Putinas [5]

Juozas Drazdauskas – Putinas, g. 1928 m. Veisiejų vls. Barčių kaime, nenorėdamas tarnauti sovietų kariuomenėje ir metęs mokytojauti Seirijų gimnazijoje, 1950 m. įstojo į Sakalo partizanų būrį. Buvo Dainavos apygardos vado Diemedžio adjutantas, o 1951 m. tapo Kazimieraičio rinktinės vadu.

1952 m. vasario 23 d. MGB kariuomenė pagal agentų Balto, Vėjo (Veter) ir Petro duomenis dvi paras ieškojo Daugirdo būrio bunkerio ir netoli Randamonių jį surado. Į kareivių reikalavimą pasiduoti partizanai atsakė ugnimi. Žuvo Jotvingis – Jonas Sinkevičius, g. 1918 m. Naujasodės k., ir Kelmas – Bronius Damulevičius, g. 1918 m. Ratnyčioje. Putiną paėmė gyvą. Po poros parų tardymo Putinas parodė bunkerį. „Š.m. vasario 27 d. – rašo MGB, – į Daugirdo bunkerio vietą kartu su Putinu buvo pasiųsta kariuomenės operatyvinė grupė. Apsupus bunkerį, buvo pasiūlyta pasiduoti, bet atsisakė. Buvo įmesta granata:. Žuvo Daugirdas, Danielius – Povilas Damulevičius, g. 1910 m. Ratnyčioje ir Vyturys – Juozas Kružas, g. 1930 m. Kapiniškių kaime, Karvelis – Vytautas Treigys, g. 1932 m. Rodukos kaime, buvo paimtas gyvas. MGB pažymi, kad šios rinktinės likvidavimas buvo vykdomas laikantis visiškos konspiracijos. MGB ruošėsi agentūrinėms kombinacijoms, panaudojant suimtus partizanus, sunaikinti jų likučius. MGB praneša: „Mūsų specgrupė kartu su banditu Karveliu š.m. balandžio pabaigoje atvyko pas Šibailą ir įpareigojo jį organizuoti laiškų perdavimą Genio būriui. Laiškuose Putino vardu buvo pranešama, kad Genys paskiriamas į „aukštesnes pareigas" ir todėl būtina skubiai su juo susitikti ir apsvarstyti svarbius klausimus". Susitikimo vietą ir laiką pavesta nustatyti Geniui.

Š.m. gegužės 17 d. į susitikimo vietą miške prie Kašėtų kaimo buvo „išmesta" specgrupė iš šešių specagentų, Putino ir Karvelio.

Š.m. gegužės 17 d. 7 val. ryto į susitikimo vietą atvyko partizanų vadas Genys ir būrio skyriaus vadas Perkūnas. Panaudojus priemones, Genys – Petras Vaitkus, g. 1910 m. Mergežerio kaime, buvo suimtas, o Perkūnas – Petras Pugačiauskas, g. 1928 m. Perlojoje, besipriešinant nukautas. MGB išdavikišką operaciją tęsė toliau. Gegužės 20 d. naktį, 4 val. 30 min., prie Palkabalės kaimo Genys atvedė agentūrinę grupę prie

partizanų žeminės, atidarė duris ir paklausė: „Vaikai, jūs čia visi?" Partizanai atsakė: „Visi, tėve!" „Įsitikinę, kad banditai visi, – rašo MGB, – Genys ir jį lydėję smogikai nuo žeminės atsitraukė, o agentai smogikai žeminę apsupo, per duris ir langus įmetė tris granatas ir paleido ugnį iš kulkosvaidžių bei automatų". Partizanai bandė priešintis iššovę ir metę granatą, kurios skeveldros sužeidė smogiką. Žeminė užsiliepsnojo. Ją užgesinus, buvo rasti keturių partizanų lavonai.[6]

Pasakoja Vytautas Treigys – Karvelis

„Jie tada atėjo penkiese. Ryšininkė pranešė, kad partizanai iš anapus Nemuno mūsų laukia. Eik tu, žmogus, žinok, tikri tie partizanai ar apsimetėliai! Pasitarėm su Danieliumi ir nuėjom. Ryšininkė sako: „Parodysiu, kur jie apsistoję". Ant tokio kalniuko buvo. Sakau Danieliui: „Tu pasilik, o aš vienas eisiu". Patikrinome raštelį – Diemedžio braižas. Nuėjau, pasisveikinau, paklausiau ir to, ir to, jie viską žino. Gerai, eisime. Peryrė per Nemuną. Vakarop užėjome pas žmogų pavalgyti. Dviem vežimais nuvažiavom prie Seirijų, į Sakalo štabą. Sakalas šaunus, drąsus vyras. Kitą dieną atėjo Diemedis. Tarėmės, kaip sudaryti naują Kazimieraičio rinktinę. Ten nebuvo žmonių. Nei Genys, nei Danielius į vadus netiko, reikėjo pamokyto žmogaus. Diemedis sako: „Duosiu Putiną, jis tiks štabe". Parsivedėme jį pas save. Jis čia gal metus išgyveno. Tą žiemą, kai jį paėmė gyvą, jis išdavė mūsų bunkerius ir partizanus. Visai paprastai įvyko. Žiemai išsiskirstėme po tris. Vieni viename bunkeryje, kiti – kitame. Tai buvo jau po Naujų metų. Vieną vasario rytą, auštant, girdime, kad prie bunkerio girgžda sniegas. Buvome trise: aš, Danielius ir Vyturys. Galvojome: gal koks žvėris ar kas? Klausom, kad eina ir iš kitos pusės. Ei, jau viskas! Turėjome seną, dar Kazimieraičio ryšininką, bet argi jis tokiu metu eis? Na tai viskas. Sunaikinome dokumentus. Jie iš pradžių prieit negalėjo, nes mes atsišaudėme. O Danielius, nieko nelaukęs, pasiėmė pistoletą, ir nusišovė. Aš – už dešimtuko ir per angą..., Vieversys – per kitą... Bandau pakelti dangtį, pajudinau, tai kaip davė iš kulkosvaidžių, tik šipuliukai iš jos paliko. Mečiau granatą, nesprogo, mečiau kitą, ta sprogo. Ten buvo toksai kaminėlis, ėgliu užkištas, nes kartais virdavome maistą. Kai šalta, jis visada žalias. Žiūrome, kad tą ėglį tempia. Vieversys per tą kaminą brūkšt seriją... Nėra baisiau ir žiauriau, kai bunkerį užpuola, nieko negali padaryti, kaip išprotėjęs, ir baimė pradingsta. Tik liepsną pamačiau ir nuvirtau. Jie įmetė granatą... Atmerkiu akis, žiūriu – vienas guli, kitas. Jie mus ištraukė ant sniego. Kaip ten buvo, aš neprisimenu. Įkėlė į roges, o aplinkui plaute užplauta kariuomenės. Randamonyse perkėlė į mašiną ir – į Vilnių. Buvo surištos ir rankos, ir kojos. Kai Vilniuje išlaipino, buvo jau gerokai sutemus, ėjo pro šalį kažkokie žmonės, girdžiu: „Va, parvežė dar vieną..."

Apygardos „partizanų" štabo sukūrimas

Be operacijų naikinant Kazimieraičio rinktinės likučius, Putinas ir Karvelis buvo panaudojami ryšiams su Dainavos apygardos vadais ir Pietų Lietuvos štabais užmegzti.

Vykdant numatytus planus, – 1952 m. kovo 22 d. rašo Vilniaus MGB srities valdy-

bos viršininkas papulkininkis Jakovlevas, – Putinas su dviem Lietuvos SSR MGB 2–N valdybos agentais buvo išmestas banditų ryšininkės Anelės Bučionytės gyvenamosios vietos rajone pagal legendą atėjusiai iš apygardos štabo korespondencijai gauti. „Ryšininkės neradęs, paliko laišką Medeliui, ir su specagentais grįžo į Vilnių. MGB numačiusi antrą kartą išmesti jį kovo 23 d.

1952 m. balandžio 27 d. Cijūniškės miške MGB organizavo tariamo Dainavos apygardos štabo įkūrimo ceremoniją, į kurią atvyko Putinas su agentais–smogikais ir Medelis su savo partizanais. Tas pasitarimas vyko MGB neiššifruojant agento agentui. Jie nutarė susitikti kitą kartą gegužės 8 d. ir įkurti Dainavos apygardos štabą. Sutartu laiku į Cijūniškės mišką vėl susirinko tie patys agentai–smogikai, partizanai su Medeliu – agentu Juozu ir Putinu – agentu Vladu priešakyje. Į šį susitikimą buvo pakviesti: Dzūkų rinktinės vadas Ungurys, būrio vadas Varpas iš Pūščios miško, Beržinis iš Živulciškės miško. Ar jie dalyvavo, nežinoma.

Putinas pasiūlė Dainavos apygardos vadu išrinkti Medelį – agentą Juozą. Dalyviai su tuo sutiko. Savo ruožtu štabo viršininku buvo išrinktas Putinas – agentas Vladas. Į pagalbą Dainavos apygardos vadui MGB atsiuntė agentą Georginą (Jurginą) – partizaną Karvelį – Vytautą Treigį. Putinas su Karveliu ir agentu smogiku išėjo pas Staniškį.[7]

Kaip teigia MGB, Dainavos apygardos štabas buvo pripažintas Pietų srities partizanų vado Lito – Sergijaus Staniškio. Kad sutvirtintų pasitikėjimą, Medelis su Putinu net išleido kelis „Laisvės Varpo" numerius. Į tą štabą buvo įjungtas agentas Georginas–Karvelis – Vytautas Treigys. Staniškis pripažino Juozą apygardos vadu, bet jo nepažindamas į susitikimą išsikvietė jau žinomą agentą Vladą – Putiną. Vladas–Putinas pas Staniškį buvo pasiųstas su agentu Georginu–Karveliu ir smogiką Žaliūga. 1952 m. rugsėjo mėn., keliaujant pas Litą – Staniškį, Vladas smogiką Žaliūgą nušovė, o agentą Georginą sunkiai sužeidė. Vladas, sugrįžęs pas Medelį, visa tai jam papasakojo. Medelis šovė į Putiną, bet nesėkmingai.

Pasakoja Bronė Benedikaitė

„J.Drazdauskas atėjo su visa apranga į Veisiejus ir užsiregistravo. Žinote, jam kito kelio neliko. Jis miške būti jau negalėjo, jį visaip įtarinėjo. Medelis net šovė į jį. Šnekėjo, kad Putinas – tai šnipelis. Žinokit, per Kūčias, dar šienas buvo ant stalo, kai langus apstojo. Kalbėjo ir rusiškai, ir lietuviškai... Įeina trobon toks medaliais apsikarstęs ruskelis. Atsisėdo, pasiėmė planšetę, kojas taip iškėlė, susidėjo popierius ir vartė, vartė... Paskui atsistojo ir išėjo. Žiūriu, ant grindų guli išspausdintas lapelis. Perskaitėm, kad ant Drazdausko visaip prirašyta. Neva žinomi tokie ir tokie, jis blogas ir jo nereikia priimti į namus. Tėvas grasino vaikam niekam nė pusė žodžio. Laukėm, kada tas ruskis grįš pasiimti, bet negrįžo. Po kiek laiko aš tą laišką – Medeliui. Jis pamekeno, pamekeno...

Praėjo kiek laiko ir Medelis, jau į Paseirę išsišaukęs, sako man: „Prisimeni, kaip aš tau daviau pinigus vaistams pirkti?" Sakau – prisimenu. „Jautei, kokis jų kvapas buvo?" Sakau: jaučiau. O tie pinigai kažkuo buvo sulieti, gal specialiai, toks baisus kvapas. „Tai įsitikink, kas buvo Putinas. Mes jį visaip tyrėm, visokiais būdais. Jis mums buvo davęs sūrio, tai tas sūris lygiai tokia smarve atsidavė". Medelis tada vaikščiojo su tokiu

Vaciuku Vailioniu iš Jovaišių. „Mes tą sūrį atidavėm šuniui". Jis man ir sako: „Tas šuva išgaišo. Tai jau gerai įsitikinom, kad jis norėjo mum nunuodyti". O Putinas man: „Tai vis su jais bendrauji. Tu gerai įsižiūrėk ir pati pamatysi, kas jie tokie". Medelis gi sako: „Tai mes dabinomės, dabinomės, kaip jį nugnybc". Ką jūs dabar padarėt, gal pasiutot? – sakau. O jis ir pasakoja: „Ėjom, ėjom, bet jis pirma mūsų neužeina. Tai pasitaisyti sustoja, tai parūko – ir niekaip neužeina pirma mūsų. Gal žaltys suprato, kad norime jį nupylc. Ir galų gale, einant link Jonakalnio, jis šiaip taip išėjo priekin. Kirtom ir palikom. Šaudyti ilgiau negalėjom, nes šunys aplinkui pradėjo loti. Kitą dieną atėjom į tą vietą. Nėra jo. Tik diržas ir kraujo. Tai va: šunį ir pasiėmė", – šitaip kalbėjo Medelis.

Putinas iš miško atėjo į Demeniškių kaimą pas tokią Jonauskienę. Tai ji savo svirne jį ir išgydė. Sykį jis buvo užsukęs pas mano motiną. „Va, ką man padarė Karpavičius", – skundėsi. Motina net apsiverkė, žmonės kalbėjo, kad jo gyvo nėra. Jis rankos negalėjo pakelti, susišukuoti. Medelis su Vaciuku ėjo per Demeniškius ir Putino ieškojo, Žilionį sumušė, kad nesako kur. Putinas pasidavė, o Medelis vis dar valkiojosi."

Būrio vado Beržinio žūtis [8]

Aktas

Kauno sritis, Veisiejų bažnytkaimis
1952 m. rugpjūčio 22 d.

Mes, 2–N valdybos skyriaus viršininkas, majoras Leščenka, Veisiejų rajono MGB skyriaus viršininkas, majoras Perepalovas, MGB VO 6 padalinio kulkosvaidininkų komandos viršila Sysakovas ir tos pačios komandos eilinis Sirotinas, surašėme šį aktą dėl to, kad rugpjūčio 22 d., vykdant čekistinę kariuomenės operaciją Kauno srityje, Veisiejų rajone, Cijūniškės miške, už vieno kilometro į šiaurės rytus nuo Mižonių k. (03 88), likviduoti ginklu besipriešinantys gaujos dalyviai:

1. Banditų būrio vadas Tamkevičius Bronius, Baltraus sūnus, gimęs 1920 m., slapyvardis Beržinis.

2. Juozapavičiaus gaujos vadas Kašalynas Jonas, gimęs 1918 m., slapyvardis Varnas.

3. Juozapavičiaus gaujos eilinis banditas Kavaliauskas Stasys, Antano, g. 1927 m., slapyvardis Vyturys.

Likviduojant gaują paimta:

1) Vienas PPŠ automatas.
2) Du vokiški šautuvai.
3) Keturi įvairių užsieninių markių pistoletai.
4) Viena rašomoji mašinėlė.
5) 120 vnt. įvairių šovinių ir banditų dokumentų.

LSSR MGB 2–N valdybos 1 skyriaus poskyrio viršininkas majoras (Leščenka)
Kauno sr. MGB Veisiejų r. skyriaus viršininkas (Perepalovas)
MGB VO 6 padalinio kulkosvaidininkų komandos eilinis (Sirotinas)

Partizanas Jovaras – agentas Svajūnas Mindaugo tėvūnijoje

Generolas Kapralovas savo 1951 m. lapkričio 5 d. rašte pulkininkui Sinicynui rašė: „Iš Kęstučio grupės paimtą Jovarą taip pat panaudoti kombinacijai", paskirti jį vadovauti Dzūkų rinktinei". Kauno sr. MGB valdybos viršininkas pulkininkas Lapinas savo 1952 m. rugsėjo rašte LSSR MGB ministrui, valstybės saugumo 3–ojo rango generolui Kondakovui praneša, kad susirašinėdami su Mindaugo grupės partizanais agentai Svajūnas – buvęs partizanas Jovaras ir Aras sužinojo, jog yra likę 8 partizanai ir jų tėvūnijos vadas Drąsuolis pripažino Medelį apygardos vadu, bet agentai gavo laišką iš Trimito, kuris perspėjo Svajūną – buvusį partizaną Jovarą būti atsargesniems su Medeliu. Kaip prisipažino per tardymą Jaunuolis: „...Brigados vadeiva Lakūnas papasakojo Mindaugo tėvūnijos partizanams apie tai, kad po Diemedžio žūties Bestraigiškės miške Medelis buvo suimtas, gydėsi Kaune ir buvo MGB užverbuotas, po to bandęs visus partizanus sušaukti Bestraigiškės miške. Lakūnas atėjo pas Mindaugo partizanus, kad juos perspėtų apie Medelį [9] ir siūlė žygiuoti visiems į Bestraigiškės mišką ir jį nušauti. Bet Mindaugo tėvūnijos vadas Drąsuolis ir Bajoras nesutiko, nes gavę iš Kęstučio tėvūnijos štabo viršininko Jovaro (agento Svajūno – B.K.) laišką, kuriame rašoma, kad jis patikrins ir pasitars. Šias intrigas surezgusi MGB parengė partizanų suėmimo planą.

Tvirtinu
LSSR MGB valdybos Kauno sričiai viršininkas
pulkininkas – (Sinicynas)
1952 m. rugpjūčio 28 d.

Bajoro gaujos suėmimo ir likvidavimo,
dalyvaujant Svajūno ir Aro agentūrinei grupei, planas [10]

Lazdijų ir Simno rajonų teritorijoje veikia Dainavos apygardos Šarūno brigados Mindaugo banditų tėvūnija, vadovaujama bandito Bajoro, kurios sudėtyje yra 8 dalyviai.

Svajūno agentūrinė grupė, panaudodama savo senus ryšių kanalus, š.m. gegužį užmezgė susirašinėjimą su Bajoru, o rugpjūčio 9 d. agentas Svajūnas asmeniškai susitiko su šios gaujos dalyviais Trimitu, Jaunuoliu ir Perliu.

Svajūnas ir Aras, tikrindami nustatytus ryšių punktus, VIII.25 d. gavo laišką iš Trimito, kuris išsako savo įtarimą mūsų legenduojamo Dainavos apygardos štabo adresu ir prašo nepalaikyti ryšio su juo iki išsiaiškins, Trimitas nori skubaus susitikimo su mūsų agentais Svajūnu ir Aru.

Į gautą laišką Svajūnas atsakė ir š.m. rugpjūčio 30 d. paskyrė Trimitui susitikimą Lazdijų rajone, Staciškės miške.

Tokiu būdu atsiranda realios galimybės suimti arba likviduoti Bajorą ar jo būrio dalyvius.

Suėmimą arba likvidavimą vykdyti pagal tokį planą:

1. Svajūno agentūrinę grupę sustiprinti dviem agentais–smogikais – Vėju ir Šviesa, kurie dalyvaus kaip nauji Kęstučio grupės nariai.

Kad banditus suėmus gyvus, agentą–smogiką Šviesą aprūpinti „BS", o Vėją – „Neptun 22".

2. Š.m. VIII.30 naktį agentūrinę grupę su agentais–smogikais „išmesti" Lazdijų rajono Staciškės miške, susitikimo vietoje, kad ji parinktų banditų suėmimui arba likvidavimui ir kareivių priedangos grupei patogias vietas.

3. Priedangos grupė, kurią sudaro 5 kareiviai, vienas karininkas, paieškų šuo ir operatyvinis darbuotojas kapitonas Zeninas bei leitenantas Norsejevas, slapta įsitaiso maždaug už vieno kilometro nuo susitikimo su banditais vietos ir veikia tik tuo atveju, kai bus girdėti šaudant susitikimo vietoje.

4. Pagal agentūrinius duomenis žinoma, kad Bajoro gauja susideda iš 8 dalyvių, bet neaišku, kiek jų ateis į susitikimą, todėl agentūrinės grupės veiksmai priklausys nuo to, kiek susirinks banditų:

a) Jeigu Bajoro gauja ateis visa – 8 banditai, tai agentūrinė grupė įsitaiso miške pokalbiui arba poilsiui kartu su banditais. Tuo metu Svajūnas, užmezgęs per banditų kanalus ryšius su kitomis banditų gaujomis, seka, stebi, kaip palaikomas ryšys. Vienu metu patikslina, ar visi Bajoro gaujos dalyviai atėjo į susitikimą.

Surinkus mus dominančius duomenis agentai pagal sąlyginį smogiko Šviesos signalą imasi likviduoti banditus. Jeigu kuris iš banditų bandytų pasitraukti, smogikai jų neima persekioti, o persekiojimą organizuoja priedangos grupė ir rezervas. Smogikai pasilieka vietoje, kad nesusidurtų su kareiviais.

b) Jeigu ateitų du banditai, agentai įsitaiso su jais poilsiui, po to Aras su vienu iš jų eina į artimiausią vienkiemį maisto, o Svajūnas, Šviesa ir Vėjas čiumpa pasilikusį banditą, jį suriša ir nuneša į šalį nuo susitikimo vietos, kur užmaskuoja, ir Vėjas pasilieka saugoti, o Svajūnas ir Šviesa grįžta į susitikimo vietą ir laukia sugrįžtant antro bandito.

Sugrįžus Arui, Svajūnui ir Šviesai, sučiumpamas antras banditas.

c) Tuo atveju, jeigu į susitikimą ateis 3–4 gaujos dalyviai, agentas Svajūnas organizuoja išgėrimą ir pasiūlo banditams.Jeigu banditai gerti sutiks, Svajūnas pasiūlo agentui–smogikui Vėjui duoti butelį naminės. Vėjas atneša 2 butelius, vieną, užtaisytą „Neptūn 22", duoda Svajūnui, kuris pasiūlo išgerti pirmiesiems svečiams. Tuo atveju, jeigu banditai atsisakytų gerti, Svajūnas, vaizduodamas įsižeidusį, pareikštų: „Mes taip pat negersime". Jeigu banditai pasiūlytų išgerti Svajūnui pirmam, jis išgeria naminės su „neptūnu", bet prieš valandą iki gėrimo panaudoja neutralizuojančią tabletę, o paskui pavaišina banditus taip apskaičiavęs, kad naminės su „neptūnu" mūsų agentams neužtektų.

Agentai Vėjas, Šviesa ir Aras geria naminę be „neptūno".

Jeigu banditai gerti atsisako, tada Vėjas prašo Svajūno leisti jiems išgerti vieną butelį. Svajūnas leidžia išgerti po 100 gr. Po to Svajūnas dar kartą pasiūlo banditams ir, jiems sutikus, pavaišina degtine su „neptūnu".

Tuo atveju, jeigu kuris iš banditų negeria naminės su „neptūnu", šį banditą ir jo elgesį seka agentas–smogikas Šviesa ir kai išgėrę degtinės su „neptūnu" banditai pradeda migti, negėrusįjį Šviesa likviduoja.

Užmigusius banditus agentai nuginkluoja, suriša ir paslepia, po to raportuoja kapi-

tonui Zeninui, kuris organizuoja banditų pristatymą į mašiną ir nuveža juos į MGB valdybą.

5. Jeigu banditai bus paimti gyvi nepanaudojus „neptūno", organizuojamas jų aktyvus tardymas vietoje ir „išėjimas" į kitų gaujos dalyvių slapstymosi vietas.

6. Mūsų agentūrinės grupės šifruotė:

a) Jeigu banditai paimami slaptai ir be triukšmo, agentai Svajūnas ir Aras iš karto po suėmimo aplanko ryšininkus ir pareiškia, kad laukė ateinant Mindaugo partizanų, bet šie neatėjo, klausinėja, ar jie nepasirodė šiame rajone.

Čia pat rašo laišką Bajorui, kuriame praneša, kad laukė, ir prašo pranešti, kodėl neatėjo. Laišką perduoda ryšininkui ir prašo įteikti jį partizanams, be to, perduoda ryšininkui, kad jeigu šiandien arba rytoj ateitų banditai, tai agentus galima rasti pas tokį ir tokį ryšininką, nurodo, pas ką.

b) Jeigu suimant būtų sukeltas triukšmas, tada organizuojamas gaujos dalyvių persekiojimas ir inscenizuojamas jų suėmimas Trako miške, kur banditus turėtų atpažinti vietos gyventojai. Svajūnas, paskleidus gandus, kad banditai ėjo į susitikimą ir susidūrė su kareiviais, rašo ir perduoda Bajorui laišką, kuriame prašo pranešti, kas įvyko ir paskirti susitikimui kitą vietą.

7. Pasitraukus kuriam nors iš banditų – jį persekioti ir tam persekiojimo inscenizavimui Seirijų mst. laikyti 30 žmonių kariuomenės rezervą.

8. Jeigu banditai VIII.30 į susitikimą neateitų, Savanoris ir Aras aplanko ryšininkus ir perduoda Bajorui laišką su prašymu ateiti į susitikimą š.m. IX.4.

Už operacijos vykdymą atsakingas 2–N skyriaus viršininkas,
papulkininkis Oleinikas.

„Š.m. rugsėjo 4 d. į susitikimą su mūsų agentūrine grupe atėjo banditai Trimitas, Jaunuolis ir Aušra.

Trimitas pasiūlė agentams eiti pas juos – likusius laukiančius Mindaugo tėvūnijos banditus (Bajorą, Drąsuolį ir Viesulą) ir kartu organizuoti Medelio likvidavimą.

Veikdami pagal planą specagentai panaudojo ____, kurio rezultatai – Trimitas likviduotas, o Jaunuolis ir Aušra suimti.

Tardomi banditai išsamiai papasakojo apie savo nusikalstamą antisovietinę veiklą ir išvardijo visus Mindaugo gaujos dalyvius, jų ryšininkus ir rėmėjus."

(Pagal Jaunuolio parodymus rugsėjo 7 d. Lazdijų r. Babrų kaime savo bunkeryje žuvo partizanai.)[11]

Aktas [12]

Kauno srities, Lazdijų rajono, Babrų kaimas.

1952 m. rugsėjo 7 d.

Mes, Kauno srities MGB valdybos 2–N skyriaus viršininko pavaduotojas, majoras Dušanskis, Lazdijų rajono MGB skyriaus viršininko pavaduotojas Dvarionas, 3212 dalinio štabo viršininkas, kapitonas Petrovas, 3202 karinio dalinio vado pavaduotojas, kapitonas

Klevkinas, to paties dalinio jaun. seržantas Dračkovas ir jefreitorius Pugačiovas, šią dieną blokavom Lazdijų rajono, Babrų kaimo gyventojo Valiukevičiaus Antano, Andriaus s., ūkį, ieškodami ginkluotos nacionalistinės vadeivos Drąsuolio gaujos dalyvių.

Apklausiant Antaną Valiukevičių ir jo šeimos narius Moniką Valiukevičiūtę, Valeriją Valiukevičiūtę ir Anelę Valiukevičiūtę, pastarosios pareiškė, kad jų ūkyje banditų nėra.

Apžiūrint Antano Valiukevičiaus 6x4 kv.m dydžio svirną, aptiktos trys lovos su patalyne. Po grindimis kairiajame nuo durų kampe po lova žemėje buvo aptiktas bunkeris. Atidarant angą ten esantiems banditams buvo pasiūlyta išeiti, pastarieji atsisakė ir paleido ugnį išsviesdami granatas.

Per susišaudymą banditai buvo likviduoti, tai buvo:

1. Šarūno rinktinės, Mindaugo banditų tėvūnijos vadas, slapyvardis Drąsuolis.
2. Tos pačios gaujos būrio vadas, slapyvardis Viesulas.
3. Tos pačios gaujos būrio vadas Bajoras.

Paimti ginklai:

1. Kulkosvaidis RP – 1
2. Automatas PPŠ – 1
3. Vokiškas šautuvas – 1
4. Užsieninės markės pistoletų – 2
5. TT pistoletas – 1

Be to, iš bunkerio paimta:

1. Rašomoji mašinėlė – 1 vnt.
2. Radijo aparatas – 1 vnt.
3. Banditų susirašinėjimo medžiagos ir antisovietinių laikraščių.

Bunkeris buvo 2x2 m dydžio ir 1,5 metro aukščio, sienos iškaltos lentomis.

Per mūšį sudegė svirnas.

Apdegę banditų lavonai ir ginklai, banditų susirašinėjimas ir antisovietiniai laikraščiai pristatyti į rajono MGB skyrių.

Dėl to ir surašytas šis aktas.

Kauno srities MGB valdybos 2–N skyriaus viršininko pavaduotojas
majoras (Dušanskis)
Lazdijų rajono MGB skyriaus viršininko pavaduotojas (Dvarionas)
Karinio dalinio 3202 vado pavaduotojas kapitonas (Klevkinas)
Karinio dalinio 3212 štabo viršininkas kapitonas (Petrovas)
Jaun. seržantas (Dračkovas)
Jefreitorius (Pugačiovas)
Tikra: Kauno srities MGB valdybos 2–N skyriaus vyr. operatyvinis įgaliotinis
leitenantas (Sereda)

Partizanas Lakūnas – agentas Neris

1952 m. liepos 25 d. į Šarūno rinktinę įvesdinamas naujas agentas. „Verbuojant Tulpę, jai buvo skirta užduotis išsiaiškinti brolio nusiteikimą ir galimybę dėl jo „suėmimo", panaudojant jį šnipinėti ir likviduoti banditus. Su šituo agentė noriai sutiko. Buvo

nutarta jai padedant ir panaudojant preparatą atėjusį pas agentą Lakūną paimti gyvą. 1952 m. liepos 25 d. naktį buvo susitarta susitikti su Lakūnu jo tėvų namuose. Po pokalbio Lakūną aprengė kareivio uniforma ir išvežė į Alytaus MGB. Ten po kelių valandų jį užverbavo vidaus agentu. Liepos 25–osios vakare Lakūnas buvo sugrąžintas į Vilkininkus ir išlaipintas".

1952 m. rugsėjo 1 d. leitenantas Popovas per konspiracinį susitikimą su agentu Juozu domėjosi Lakūno elgesiu. Juozas jį charakterizavo teigiamai: Lakūnas vaikšto į susitikimus su Beržiniu ir Varnėnu, bet rezultatai kol kas neaiškūs.

„Kaip Jums žinoma, banditas Lakūnas š.m. liepos 27 d. atėjo į slaptą susitikimą su mumis ir pažadėjo „privesti prie operatyvinio smūgio" arba asmeniškai likviduoti likusius gyvus banditus–teroristus: Jūreivį, Varpą, Putiną ir Dainių, tačiau iki šiol Lakūnas savo pažado neįvykdė". – rašo MGB.

Parengtas planas panaudoti Lakūną agentų–smogikų sudėtyje, iškviesti ir likviduoti nurodytus partizanus. „Banditų ieškoti ir likviduoti mūsų buvo pasiųstas agentas Neris, legalizavęsis gaujos vadas Lakūnas ir Jurgis – suimtas Mindaugo tėvūnijos banditas Jaunuolis (...) 1952 m. rugsėjo 18 d. 23 val. Jurgis, lydimas agento–smogiko Petrylos, tariamo bandito Aušros–Perlio, suimto kartu su Jurgiu, užėjo pas Bagdononių kaimo gyventoją Joną Radišauską, kur susitiko su banditais Jūreiviu (Vytautu Klekiu, g. 1927 m. Bestraigiškėje) ir Dainiumi (Juozu Gaidžiu, g. 1931 m. Ricelių k.). Smogikas Petryla paleido į banditus ugnį, bet šie po pirmojo šūvio užgesino šviesą ir atsišaudydami dingo tamsoje. Per susišaudymą buvo nukautas namų šeimininkas Jonas Radišauskas, 82 m. amžiaus, ir sužeista jo dukra Monika, g. 1926 m. (Per Jurgį buvo nustatyta Putino pasirodymo vieta, rugsėjo 18 d. Jurgis su smogikais laukė jo, bet jis neatėjo.)" – rašo MGB.

Visiškai slaptai

Tvirtinu
MGB valdybos Kauno sričiai viršininkas
valstybės saugumo papulkininkis – (Sinicynas)

Pažyma [13]

Tolimesnio Veisiejų r. MGB skyriaus agento Neries operatyvinio panaudojimo, likviduojant banditus Jūreivį ir Dainių, planas

Pagal mūsų užduotį agentas Neris 1952 m. rugsėjo 25 d. aplankė gaujos ryšininkę Bronę Benedikaitę, Veisiejų r. Demeniškių k. gyventoją, ir įteikė jai laišką perduoti Mindaugo tėvūnijos banditui Jūreiviui. Laiške Neris kviečia Jūreivį ir Dainių į pasitarimą su juo 1952 m. rugsėjo 28–30 d. Benedikaitės sodyboje.

Siekiant likviduoti banditus Jūreivį ir Dainių imtis tokių priemonių:

1. Agentą Nerį, lydimą agentų smogikų Kazėno ir Plieno ir dengiamą kareivių grupės, pasiųsti į Benedikaitės ūkį.

2. Kareivių grupė, susidedanti iš 10 žmonių, su tarnybiniu šunimi slepiasi Pūščios (Bestraigiškės B.K.) miške, už 400–500 metrų nuo Benedikaitės ūkio, o Neris su agen-

tais smogikais Kazėnu ir Plienu eina į ūkį. Neris užeina į kambarį, o Kazėnas ir Plienas pasilieka pridengti, laikydami paruoštus ginklus.

3. Neris, susitikęs su banditais, išsiveda juos iš trobos ir supažindina su smogikais, kuriuos pristato kaip Vytenio tėvūnijos dalyvius, po to priedangos grupės kryptimi eina į Pūščios (Bestraigiškės B.K.) mišką. Per 200 metrų nutolę nuo Benedikaitės ūkio, pagal Neries signalą – kostelėjimą (kosulį), smogikai Kazėnas ir Plienas likviduoja banditus, po to kareiviai inscenizuoja susišaudymą su banditais ir jų persekiojimą ieškodami gaujos Demeniškių kaime, taip pat ir Benedikaitės ūkyje.

4. Tuo atveju, jeigu banditai po susitikimo su smogikais atsisakytų eiti į mišką, smogikai Kazėnas ir Plienas banditus likviduoja prie ūkio, po to kareivių grupė inscenizuoja susidūrimą su banditais, siekdama užšifruoti agentą Nerį ir smogikus.

5. Jeigu smogikai per susitikimą su agentu Nerim atsisakytų eiti iš ūkio, tuomet Neris pareiškia, kad miške pasiliko jo adjutantas ir vienas „partizanas" iš Vytenio tėvūnijos, kuriuos jis pasikvies į trobą, po to su jais pasikalbės.

Išėjęs iš ūkio Neris duoda ženklą kareivių grupei, kuri apsupa Benedikaitės ūkį ir likviduoja banditus. Kai Neris išeina pas kareivių grupę, smogikai Kazėnas ir Plienas pasilieka ūkyje ir stebi trobą, kad sutrukdytų banditams iš ten išeiti.

Banditams iš ūkio išeinant, smogikai juos likviduoja kieme, po to vykdomos kariuomenės priemonės užšifruoti agentui ir smogikams.

6. Už šių veiksmų atlikimą atsakingas Veisiejų MGB skyriaus viršininkas, valstybės saugumo majoras Perepalovas.

Kauno srities MGB valdybos, 2–N skyriaus viršininko pavaduotojas,
valstybės saugumo papulkininkis – Gusevas.

1952 m. rugsėjo d.

Pasakoja Bronė Benedikaitė

„Buvo toks Kliokys Vytautas iš Bestraigiškės – Vyturys ir iš Radzyščiaus toks Dainius – Gaidys. Na, tai jis – Antanas Vaitulionis – paprašė juos pasikviesti. Ir pasakė, kada. Aš eidavau stovyklos žiūrėt. Toje stovykloje atsekėm, kad jau yra rusų šunio vaikščiota, paliktos pėdos. Jau negalima eit, kur jie anksčiau sustodavo. Na ir, žinokit, prašė mergaitė, sakė, kad sekmadienį ryte jie su Dainium ateis, tai, sako, apžiūrėk mūs namus, kad aplink nebūtų kokios pasalos. Sekmadienį jie neparėjo, o nuėjo Bagdonyse, kur buvo susišaudymas, nušovė tokią Radišauskaitę. Jie pas mus parėjo pirmadienį. Dainius turėjo temperatūros, labai sirgo. Tėvas davė naujus kailinius. Ir jau klausia – kaip. Sakau į tas vietas, kur buvot, neikit. Ten jau sekama. Mes taip nutarėm: pro mus eina miškan takas, tai tuo taku stačiai miškan ir ten gulkit. Mama davė patalynės, pasitiest tokį divonuką – ir jie nuėjo. Aš dar nespėjau užmigt, jau barškina langan, atėjo tas Vaitulionis. Ir jis jau ne vienas – parėjo keturiese, du apsirengę lyg kokiom uniformom, stovi prie beržo ir šnekučiuojas. „Ar parėjo?" – klausia Vaitulionis. „Parėjo, – sakau. – Jau jų ten nėra, kur anksčiau, dabar šituo taku eikite stačiai miškan". Buvom sutarę, kad pakranksėsiu kaip varna, taip ir darydavau. Nu, arba pagaliu pabarškyc, jie atsišaukia,

ir susitinkam. Iš tolo, eik, vesk, ir viskas. Reikia vest. Neina vieni, ir viskas, Vaitulionis dreba, dancys dancio nesiekia. Aš užsimetiau ant suknelės vaikiškus kailinukus ir einu basa. Ir jie visi eina paskui mane, o buvo cik rugiai pasėci, želmuo beveik dar nesudygįs. Taip šlapia, o visos pėdos... Atsigrįžau ir sakau: „Tai kur jūs vėžlinat, kur neša nogla, tom pėdom stačiai pas mus ateis stribai. „Ke, ke ke!" – pakvatojo ir suėjo takan. Klausia, o kaip ji vadinas? „Žibutė", – atsakė Vaitulionis.

Nu ir žinokit, mes nuėjom in tų pakrašcį, o aš – ieškoc. Dzieve, viksvos iki juostos, sušlapau, kranksėjau, kranksėjau, jau ir Paserninkų šunes pradėjo loc. Paėmiau pagalį ir in kuojas talžau, ainu ratu aplink juos ir vis neužeinu. Paskui aš juos taki ir pakėliau, atėjom in kraštų ir visi susisveikino – ir tas Vyturys, ir tas Dainius. O Vaitulioniss – kad ir tu pabūk, išsiėmė baklaškį šnapso. „Va dar išgersim, pašnekėsim..." Bet aš kap lėkiau namo. Kailinius metiau, permirkus, sušalus. Aš jau nežiūrėjau, kad sliedas bus. Kap ant sparnų parskridau namo visa šlaputėlė, purvina. Cik nusprausiau kojas ir lovoj. Atsiguliau, o šunys kad loja, kad loja. Jau supa mūs trobų, jau girdzis vilkinis šuva. Išėjau kieman, o kulkos tik švilpia, riksmas ir rusiškai, ir lietuviškai. Nu, jau viskas. Ateina ryti ruskelis. Aš tų savo suknelį pečiun. Tėvo paprašė parūkyc ir išėjo.

Kiek čia laiko praėjo, gal dvi savaitės? Aš buvau bažnyčioj, tai tokia Vailionytė, jos trys broliai žuvį, trukc mani ir sako: „Einam". Mes pėsčios ateinam in Žališkį pas tokius Tumosus. Ji nusiveda kluonan. Ten jie trys, pažinau tokį Jakimoniuką, o kiti nepažįstami. Ir davaj jie mani tardyc. Klausė, klausė. Jie taip suprato, kad aš iškvietiau ir išdaviau. Viską išpasakojau: kaip Vaitulionis atnešė tą raštą, kaip po to ėjom į mišką. Jie vis tyrė. Paskui parėjau in kambarį, vakarop jie atėjo. „Prie sienos, panele!" – pasakė Jakimonis. Bet gerai, kad Valiukevičius atprašė, o tai būt mani nukepį. O paskui išsiaiškino: Vaitulionis atsivedė stribus ir, kaip manom, Kliokį nušovė, o Dainių sužeidė."

„Agentui Neriai rugsėjo 29 d., per žinomus ryšininkus pavyko susitikti su Jūreiviu ir Dainiumi", – rašo MGB. Į susitikimą Neris atvedė smogikus Kazėną ir Plieną, tariamai veikiančius Vytenio grupėje. Agentas suprato, kad Jūreivis ir Dainius apie Jaunuolio–Jurgio suėmimą ir panaudojimą nieko nežino ir mano, kad rugsėjo 18 d. Radišausko namuose jie susidūrė su kareivių grupe. Per dabartinį agentų–smogikų susitikimą su banditais, dėl neteisingų ir neatsargių smogiko Plieno veiksmų banditams jį įtarus ir suklusus, smogikas Kazėnas nutarė banditus likviduoti ir, nedavęs sąlyginio signalo, tris kartus iš pistoleto šovė į Jūreivį. Dainiui pavyko pasitraukti".[14]

Visiškai slaptai

Lietuvos SSR valstybės saugumo ministerija
2–N valdybos I skyrius
Šaltinis Juozas
1952 m. spalio 8 d.
Priėmė: Leščenka ir Popovas

Agentūrinis pranešimas [15]

Šaltinis pagal užduotį spalio 7 d. aplankė Veisiejų rajono Barčiūnų kaimo gyventoją Juzę Sadauskaitę, kuri jam perdavė Ungurio laiškus ir įsakymus.

Ungurio laiškų turinys:

Jums srities vado skubiu paštu (per Bajorą) išsiųsti laiškai ir laukiame iš Jūsų atsakymo.

Pranešu, kad į Dzūkų brigados Geležinio Vilko tėvūniją yra įjungti provokatoriai, vėliau pranešiu išsamiau, o kol kas būkite su jais atsargūs.

Ungurys LLKS Dzūkų brigados vadas

1952–IX–3.

Dainavos apygardos vadui

Pranešimas

Pranešu Jums, kad sugrąžintumėt man rinktinės įsakymus Nr.4, 5, 6 ir 7, kadangi patikrinęs radau klaidų ir kitų trūkumų.

Dabar Jums siunčiu perrašytus įsakymus Nr.4, 5, 6 ir 7.

Rinktinės vadas Ungurys

Sadauskaitės sesuo Veronika papasakojo šaltiniui, kad paimtas gyvas banditas Lakūnas ir žmonės matė, kaip jį vežė plentu iš Leipalingio Seirijų link.

Šaltinis šiuo teiginiu suabejojo. Į tai Sadauskaitė pasakė: „Gali netikėti, bet žmonės šitaip kalba". Kas apie tai Sadauskaitei pasakė, šaltinis neklausė. – rašo MGB.

Pažyma:

1. Juzė Sadauskaitė yra ryšininkė ir agento Juozo naudojama „v tiomnuju" (jai nežinant) ryšiams su banditų vadais.

2. Ungurys – Dzūkų rinktinės banditų vadas.

3. Lakūnas – Veisiejų MGB skyriaus agentas Neris.

Užduotis:

Kitą kartą lankantis pas Sadauskaitę išsiaiškinti, kas jai pasakė apie Lakūno suėmimą ir transportavimą. Perspėti Sadauskaitę, kad ji neskleistų gandų, kol nebus nustatyta, ar Lakūnas suimtas, ar ne. Jeigu taip nėra, tai pastarąjį gali išgąsdinti, ir paskui bus sunku susigaudyti.

Priemonės:

Pagal vadovybės nurodymus.

Tikra: LSSR MGB 2–N valdybos I skyriaus vyr. operatyvinis įgaliotinis valstybės saugumo vyresn. leitenantas – (Popovas)

„Per ryšininką Vitkauską Neris spalio 31 d. gavo laišką iš Putino, kur jis nuodugniai išdėsto, kad rugsėjo 24 d. naktį buvo Medelio sužeistas ir dabar gydosi pas žmones". Tam Neris buvo suvestas su Jurgiu. Vitkauskas veikė per Neries seserį. Vitkauskas Neriai, kuris buvo jo namuose, prasitarė, kad pas jį į namus lapkričio 13 d. buvo atėjęs Putinas, kuris perskaitė Neries laišką ir jam parašė atsakymą. Jame kalbama, kad Putinui neaiškios Varpo ir Gintaro žūties aplinkybės. MGB samprotauja: „Išanalizavę Putino susirašinėjimo charakteristiką, manome, kad po to, kaip Putinas papasakojo Medeliui, kad jis buvo MGB suimtas ir užverbuotas, o paskui Medelis jį sužeidė, jis kol kas

bijo susitikti ir su Nerimi, galvodamas, kad pastarasis, kaip ir Medelis, palaikys jį MGB agentu ir jį likviduos..." (Taip Perepalovas rašo Sinicynui.)[16]

Partizanas Jaunuolis – agentas Jurgis

Banditui Dainiui surasti ir likviduoti, – rašo MGB, – vėl buvo panaudotas agentas Jurgis, kuris užmezgė ryšį su nelegalu Algiu Kaminsku (š.m. rugpjūtį bandito Drąsuolio priimtu į būrį), slapyvardis Vėjas, ir ryšininke Tumosaite. 1952 m. spalio 7 d. agentas Jurgis sužinojo, kad likviduojant Jūreivį, buvo sunkiai sužeistas Dainius, kuris dabar gydomas viename bunkeryje. Per agentą Jurgį banditas Dainius buvo mūsų likviduotas". (Sinicynas – Kondakovui, 1952 m. spalio 10 d.)

Paskui Jurgis surado ir „likvidavo" Algį Kaminską – Vėją, g. 1936.

Agento Jurgio – buv. partizano Jaunuolio – agentūrinis pranešimas:[17]

Visiškai slaptai

Agentūrinis pranešimas

Agentas Jurgis
a.b. 13938
Priėmė: Sereda
1952.X.19

1952 m. spalio 18 d. agentas pagal nurodymą ir instruktažą kartu su porininku Jūra ir Viktoru nuėjo į Lazdijų rajono Burliūnų kaimą, kur turėjo įvykti susitikimas su banditu Algimantu Kaminsku, slapyvardis Vėjas. Atėjęs į Genės Kubiliūtės ūkį, šaltinis Jūrą ir Viktorą paliko kieme, o pats įėjo į Kubiliūtės trobą. Kambaryje šaltinis rado Kaminską ir Kubiliūtę, kurie sėdėjo ir laukė ateinant šaltinio. Šaltinis, pasisveikinęs su Kaminsku ir Gene, kurį laiką pasikalbėjo, paskui su Kaminsku išėjo į kiemą. Kieme šaltinis paklausė Kaminsko, ar jis turi su savimi pistoletą, kad galėtų eiti rinkti iš valstiečių maistą. Kaminskas atsakė, kad pistoletą turi ir prieš eidamas į susitikimą jį patikrino, 4 kartus iššovęs rūsyje. Kaminskas taip pat sakė, kad jis turi 27 pistoleto šovinius ir gali eiti su šaltiniu rinkti maisto. Jis pasiūlė eiti į Lazdijų r. Metelių k. kolchozą ir paimti kiaulę, šaltinis su tuo sutiko. Po to kartu su Kaminsku priėjo prie Jūros ir Viktoro. Kaminskas Jūrą pažinojo jau ir anksčiau, o Viktorą šaltinis pristatė kaip banditą, atėjusį iš Kęstučio tėvūnijos. Kaminskas pasisveikino su Jūra ir Viktoru, ir po šaltinio komandos visi keturi nuėjo Metelių kaimo link.

Pakeliui šaltinis paklausė Kaminską: „Kas girdėti apie Jūreivį ir Dainių? Kaminskas atsakė, kad apie Jūreivį ir Dainių jis nieko nesužinojo ir su jais susitikti negalėjo. Beeinant palei Širvintos mišką, Burliūnų kaime kažkieno ūkyje sulojo šuo. Šaltinis pasiūlė Kaminskui užeiti į mišką ir pasiklausyti, ar kur netoliese nėra kareivių. Kaminskas sutiko ir pats pirmas pasuko į mišką. Paėję nuo kelio 100–120 metrų, šaltinis kartu su Jūra, Viktoru ir Kaminsku įėjo į griovį. Šaltinis priėjo prie Kaminsko, suėmė jį kaire ranka už

peties, o dešine – du kartus iš pistoleto iššovė Kaminskui į krūtinę. Šis susmuko negyvas. Jūra dar du kartus iššovė į Kaminską.

Šaltinis, likvidavęs Kaminską, kartu su Jūra ir Viktoru paėmė jo lavoną ir atnešė į mašiną, kuri stovėjo kelyje prie miško.

Iš nukauto Kaminsko paimta pistoletas „TT" Nr.39192, 1935 m. laidos, ir 27 šoviniai. Dokumentų ar kitų vertybių pas Kaminską nerasta.

Kaminsko lavonas pristatytas į Alytaus rajono MGB skyrių, kur pagal operatyvinių darbuotojų nurodymą buvo užkastas miške.

Pažyma: 1952 m. spalio 18 d. agentas Jurgis kartu su agentais smogikais Petryla ir Švyturiu buvo pasiųsti į Lazdijų rajono Burliūnų kaimą, Kubiliūtės ūkį, susitikti su banditu Kaminsku ir jį likviduoti.pats. 4 egz.

1–egz. į Kaminsko b.f.
2–egz. į as/b ag. Jurgio
3–egz. į as.b ag. Petrylos
4–egz. į as/b ag. Švyturio

UMGB 2–N valdybos 1 poskyrio vyr. oper. įgaliotinis
leitenantas (Sereda)

Aktas

1952 m. spalio 18 d. Burliūnų k.

Mes, žemiau pasirašę: LSSR Kauno sr. UMGB 2–N skyriaus 1 poskyrio vyr. oper. įgaliotinis, valst. saugumo leitenantas Sereda, to paties poskyrio oper. įgaliotinis, valst. saugumo leitenantas Norsijevas ir MGB VV k/dalinio 3202 eiliniai Pugačiovas ir Celikovas, surašėme šį aktą apie tai, kad šiandien, vykdant karinę čekistinę operaciją Lazdijų r. Burliūnų k., prigludusiame prie Širvintos miško, buvo aptiktas vienas banditas. Bandant sulaikyti, banditas priešinosi ginklu ir per mūšį buvo likviduotas.

Atpažįstant buvo nustatyta, kad nukautas banditas yra Kaminskas Algimantas, Povilo s., g. 1936 m. Kauno sr., Lazdijų r., Skaistučių k., slapyvardis Vėjas, Dainavos apygardos Mindaugo tėvūnijoje buvo nuo 1952 m. rugpjūčio.

Iš nukautojo paimta:

1. Pistoletas „TT", Nr.39192, 1935 m. laidos.
2. 27 šoviniai „TT" pistoletui.

Kokių nors vertybių arba dokumentų nerasta.

Kauno sr. UMGB 2–N skyriaus
1 poskyrio vyr. oper. įgaliotinis valst. saugumo leitenantas Sereda
Kauno srt. UMGB 2–N skyriaus 1 poskyrio vyr. oper. įgaliotinis valst. saugumo
leitenantas Norsejevas
3202 k/dalinio eiliniai Pugačiovas, Celekovas

Paskutinio Šarūno rinktinės partizano žūtis

Tvirtinu
Kauno srities MGB valdybos
laikinai einantis viršininko pareigas valstybės saugumo
papulkininkis (Počinkovas)
1952 metų gruodžio 19 d.

Nutarimas [18]
(pagal bylą–formuliarą Nr.1412)

Aš, Veisiejų rajono MGB skyriaus vyr. operatyvinis įgaliotinis, Valstybės saugumo vyresn. leitenantas Davydovas, peržiūrėjęs

Vlado Sapiegos, Miko s., g. 1904 m., buvusio LSSR Kauno sr., Veisiejų rajono, Drapalių kaimo gyventojo, bylą–formuliarą,

Radau:

Sapiegos, kaip ginkluotos nacionalistinės gaujos dalyvio, byla–formuliaras pradėtas 1948 metų gruodžio 30 d. buvusio Lazdijų apskrities MGB skyriaus operatyvinio įgaliotinio, jaun. leitenanto Nikonovo. Bylai pradėti pagrindu pasitarnavo agento Silno (Stipruolio) agentūrinė medžiaga (a.b.Nr.5–12). liudijanti, kad Sapiega, būdamas nusiteikęs prieš sovietinę santvarką Lietuvos SSR, 1947 metų pabaigoje ar 1948 metų pradžioje įstojo į Dainavos apygardos Šarūno rinktinės vadinamąją Juozapavičiaus tėvūnijos banditų nacionalistų grupę ir veikė Bajoro slapyvardžiu.

Jį sekant, šie duomenys buvo patvirtinti agentų Gėlės, Boleslov, Rimkaus, Vilno ir Lapės (a.b.Nr.13–45) medžiagos.

Nurodytos banditų tėvūnijos sudėtyje Sapiega dalyvavo teroristiniuose aktuose prieš sovietinį aktyvą ir valstiečių šeimas, lojaliai nusiteikusias sovietų valdžiai.

1952 metais lapkričio 20 dieną, vykdant čekistinę karinę operaciją Veisiejų rajone Drapalių kaime, Vladas Sapiega, Miko s., buvo nukautas kariuomenės grupės Viesiejų rajono Drapalių kaime. Vlado Sapiegos lavonas buvo nufotografuotas ir atpažintas keturių liudytojų (a.b.Nr.51–58).

Siūlau

Vlado Sapiegos, Miko s., bylą–formuliarą nutraukti, kaip realizuotą ir perduoti saugoti Kauno srities „A" skyriaus archyvui.

Veisiejų r. MGB skyriaus vyr.operatyvinis įgaliotinis
v.s. vyresn.leitenantas (Davydovas)
Veisiejų r. MGB skyriaus viršininkas
majoras (Perepalovas)
Kauno sr. MGB valdybos 2–N skyriaus viršininko pavaduotojas
v.s. papulkininkis (Oleinikas)

Agentas Silnas
Priėmė
1948 m. gruodžio 15 d. jaun. leit. Nikonovas

Agentūrinis pranešimas [19]

Vykdydamas Jūsų užduotį, pranešu, kad Vlado Sapiegos banditinis slapyvardis Bajoras.

Š.m. gruodžio 12 d. šaltinis ėjo iš Seirijų vls. Živulciškės kaimo į namus. Praeidamas pro Leipalingio vls. Vaikšnoriškės kaimo gyventojos Janės Pauliukonytės vienkiemį, matė jos namuose tris banditus: Vladą Sapiegą–Bajorą, Antaną Vailionį–Špoką ir Bronių Saveikį–Klajūną.

Vladas Sapiega paprašė šaltinį užeiti. Užėjus į trobą, Sapiega pasisodino šaltinį šalia savęs ir ėmė kalbėti: „...Matai, koks gyvenimas. Vieną kartą Degėsių kaime kartu su Klajūnu vos nepatekau rusams į nagus". Sapiega išreiškė nepasitenkinimą banditais, sakydamas, kad aš vis tiek turėsiu žūti. Jeigu ne sūnus, aš nebūčiau sutikęs eiti į gaują, bet banditai būtų mane nušovę. Besikalbant Sapiega pasakė: „Aš vis tiek žūsiu arba nuo rusų, arba nuo banditų, bet kol gyvas, tai turiu nušauti savo priešus". Pastarieji gyvena Leipalingio vls. Drapalių kaime ir yra Vlado Sapiegos ūkio kaimynai, turi asmenines sąskaitas.

Š.m. gruodžio 14 d. banditas Vladas Sapiega–Bajoras girtavo savo namuose su nežinomais šaltiniui banditais.

Jaun. leit. Nikonovas

„Legalizacija"

„1954 m. sausio mėn. per Simno rajono MVD skyrių buvo atlikta agento Petro legalizacija. Jis kolūkiečių susirinkime kreipėsi į agentą Jurgį ir banditą Putiną, kviesdamas juos legalizuotis. 1954 m. liepos 17 d. įvyko ir agento Jurgio legalizacija.

Kadangi rajone susidarė taikos padėtis, buvo palenktas legalizuotis banditų vadeiva Putinas, agentas Jurgis, kaip veikiantis „banditas", tapo nereikalingas. Vadovaujantis LSSR KGB 4–osios valdybos nurodymų, 1954 m. liepos 17 d. buvo atlikta agento Jurgio legalizacija".

Agentas Jurgis – Juškauskas Jonas, Vlado s., g. 1930 m. Simno r. Kalesnykų kaime, išsilavinimas – 3 pradinės mokyklos klasės. 1946 m. jo broliai Antanas, ir Algirdas įstojo į partizanus ir žuvo. 1949 m. gruodį į Mindaugo partizanų būrį įstojo ir Jonas Juškauskas, davė priesaiką ir gavo Jaunuolio slapyvardį. Suimtas 1952 m. rugsėjo 4 d. Staciškės miške agentų smogikų, vadovaujamų buv. partizano Jovaro, o šiuo metu agento Svajūno. Jaunuolis–Jurgis parodė Babrų kaime esantį partizanų bunkerį, kuriame žuvo visi trys atsisakę pasiduoti partizanai, o svirnas su įrengtu bunkeriu sudegė.

Vėliau agentas Jurgis buvo suporintas su buvusiu partizanu Vijokliu – agentu Petru, kad surastų ir nušautų Putiną, bet jų pastangos buvo bevaisės.

Naujalio Juozo, g. Nakrūniškės k., parodymuose (1951 m. liepos 23 d. Lazdijuose) užfiksuota: „Algirdas Kaminskas, maždaug 16–17–os metų partizano Vėjo brolis, gyvena nelegaliai, dažnai susitikinėja su partizanais. Jis 1951 m. žiemą Nakrūniškės kaimo Čeponienės namuose, susitiko su Vėju.

Juškauskas Albinas, 16–17 metų, gyvena Kalesnikuose, du jo broliai partizanavo ir abu žuvo, pastovios gyvenamosios vietos neturi. Visada vaikšto kartu su Algirdu Kaminsku".

Partizanas Jaunuolis – agentas Jurgis – legalizuojasi [20]

„Liepos mėn. pradžioje, susitarus su Lazdijų r. LKP komitetu, agento Jurgio, veikiančio kaip banditas Jaunuolis, veikimo rajone sovietinio partinio aktyvo pastangomis buvo pravestas posėdis–pokalbis apie banditų likučių legalizaciją ir apie 1945 m. legalizacijos teises.

Po šių pokalbių 1954 m. liepos 15 d. vakarą automobiliu buvo atvežtas agentas Jurgis iš Kybartų, kur jis gyveno, ir paleistas į Širvintos mišką. Pagal mūsų užduotį, jis aplankė kai kuriuos senus rėmėjus. Agentas Jurgis ilgą savo nebuvimo laiką šiame rajone motyvavo tuo, kad 1953 m. žiemą išsiskyręs su banditu Vijokliu (mūsų agentas Petras) ir, jam legalizavusis, bijojęs pasirodyti jų veikimo vietose. Tarp kitų rėmėjų agentas Jurgis aplankė ir savo aktyvią ryšininkę Čeponienę Janę, Simo d., g. 1927 m., gyvenančią Lazdijų rajone, Akuočių kaime. Ji pokalbyje su agentu Jurgiu, kaip ir kiti rėmėjai, papasakojo apie bandito Vijoklio legalizaciją, pravestus sovietinio aktyvo aiškinimus. Po ilgo „galvojimo" Jurgis pareiškė savo nusiteikimą legalizuotis ir nusprendė parašyti laišką KGB įgaliotiniui. Tokį laišką parašius, ryšininkė iš pradžių jį nešti į KGB organus atsisakė, bijojo, kad jos nesuimtų už ryšius su banditais, bet kai Jurgis paaiškino, kad padėję jam legalizuotis Vijoklio ryšininkai areštuoti nebuvo, Čeponienė sutiko.

1954 m. liepos 16 d. Čeponienė atvyko į Lazdijų rajono KGB skyrių ir įteikė įgaliotiniui agento Jurgio laišką. Po trumpo pokalbio su Čeponiene KGB įgaliotinis parašė atsakymą agentui Jurgiui, kviesdamas jį legalizuotis ir nurodydamas susitikimo vietą. Paskui perskaitė laišką Čeponienei ir įteikė jai, kad perduotų agentui Jurgiui.

Charakteringa tai, kad kai kurie buvę banditų rėmėjai lenkė agentą Jurgį legalizuotis. Tai pavyzdžiui, Lazdijų rajono, Akuočių kaimo gyventojas Pranas Straigis pats lydėjo Jurgį į susitikimo su operatyviniu darbuotoju vietą, palydėjo du kilometrus nuo savo sodybos, bet, žmonai prašant, į susitikimo vietą nėjo, bijodamas būti areštuotas.

1954 m. liepos 17 d. Lazdijų rajono Akuočių kaimo mokykloje Lazdijų rajono KGB skyriaus įgaliotinis ir rajono LKP komiteto sekretorius drg. Bodežinas priėmė Jurgį legalizacijai. Agentas Jurgis, dalyvaujant namų šeimininkui Butkauskui Stasiui, Vinco s., ir jo šeimos nariams, atidavė savo ginklą ir, surašius legalizacijos aktą, buvo nuvežtas į Lazdijų rajono KGB įgaliotinio būstinę. Po trumpo pasikalbėjimo paleistas. Kadangi agentas Jurgis rajono teritorijoje giminių neturėjo, tai buvo apgyvendintas Lazdijų viešbutyje.

Po agento Jurgio legalizacijos buvo sušaukta keletas kolūkiečių susirinkimų, o jų metu organizuoti agento Jurgio pasisakymai, kuriuose jis prakeikė savo ir ginkluotų nacionalistų veiksmus, kvietė pasekti jo pavyzdžiu banditą Putiną ir kitus nelegalus. Po to agentas kreipėsi į visus buvusius rėmėjus, ryšininkus bei kitą seniau priešiškai nusiteikusį elementą ir kvietė nutraukti antitarybinę veiklą, perdavė sovietų valdžios pažadą neteisti buvusių aktyvių rėmėjų ir ryšininkų. Kad išpirktų kaltę prieš sovietų liaudį, kvietė juos aktyviai dalyvauti keliant žemės ūkį.

Per susitikimą gyventojai agentui uždavinėjo daugybę įvairių klausimų apie banditų veiksmus ir teroristinius aktus, buvo mestos ir atskiros replikos, o kai kurie, ypatingai iš banditų sušaudytų šeimų, reikalavo su agentu Jurgiu susidoroti.

Smurto pyktį, sakė savo kalboje KGB įgaliotinis, geriau nukreipti likviduojant veikiantį banditą Putiną, kaip labiau susitepusį krauju, taip pat jis aiškino legalizacijos įstatymą ir sovietų įstatymų demokratiškumą.

Kaip matyti iš pokalbių su kolūkio pirmininkais: „Taikos" kolūkio pirmininku drg. Belinskiu iš Dzūkijos – drg Dambrausku, agento Jurgio, kaip legalizavusiojo bandito, pasisakymai turėjo didelį poveikį keliant darbo discipliną ir kolūkio narių aktyvumą ten, kur šie pasisakymai buvo organizuoti. Neigiamų faktų, susijusių su Jurgio legalizacija, iš gyventojų pusės neužfiksuota.

1954 m. liepos 28 d. agentas Jurgis buvo pasiųstas į Šiaulius, kur, susitarus su Šiaulių KGB įgaliotiniu, gaus darbą ir butą.

LSSR KGB prie MT Lazdijų rajono
įgaliotinis leitenantas Audenis".
1954 m. liepos 31 d.

Vytautas Audenis, g. 1928 m. Ukmergėje, nuo 1930 m. gyveno Marijampolėje, baigė penkias klases ir 1948 m. MGB mokyklą Vilniuje. Nuo 1954 m. – Lazdijų r. KGB skyriaus įgaliotinis.

Dirbo Kauno sr. MVD valdybos 2–N skyriaus operatyviniu įgaliotiniu. Charakterizuojamas kaip įsisavinęs agentūrinio darbo metodus, sumaniai juos naudojant čekistų operacijose. Pagal Audenio agentūros medžiagą areštuoti ir patraukti baudžiamojon atsakomybėn Vyriausiosios partizanų vadovybės Lietuvoje ryšininkai. Audenis, panaudodamas agentūrimę medžiagą, išaiškino ir likvidavo nacionalistinę grupę, platinusią antisovietinius lapelius Veisiejų rajone. 1953 m. gegužę drg. Audenis buvo paskirtas Lazdijų MVD skyriaus viršininku, o 1954 m. balandį Lazdijų KGB įgaliotiniu. Pastaruoju metu šiek tiek sustiprino darbą sekant reakcingą dvasininkiją, užverbavo vieną kunigą, kuris teikia operatyviniu atžvilgiu įdomią medžiagą.

Visiškai slaptai

Agentūrinė pažyma [21]

Po ilgos pertraukos, maždaug 2,5 mėnesių, 1955 m. liepos 9 d. naktį įvyko susitikimas su LSSR UKGB prie MT Lazdijų aparato agentu ON.

Susitikimas nebuvo iš anksti sutartas ir todėl naktį, maždaug 1 val., liepos 9 d. majoras Dušanskis ir leitenantas Žukauskas pasibeldė į langą, kur miegojo agentas ON. Pastarasis atsikėlė, atidarė langą ir ėmė dairytis. Po to, atpažinęs KGB darbuotojus, ON papasakojo:

Anksčiau viena moteris, pavarde Jurčiukonytė–Glatkauskienė, iš Veisiejų vls., Žvirgždės k., kreipėsi į agentą su prašymu sužinoti, ar jis galėtų gauti banditui Drazdauskui dokumentus. Agentas, atrodo, atsakė teigiamai.

Maždaug gegužės pabaigoje, kai jau buvo šilta, naktį į agento langą kažkas pasibeldė. Atidaręs langą, agentas pažino banditą Drazdauską. Pastarasis buvo be ginklo, menkai apsirengęs, suplyšusiais batais, civiliais drabužiais.

Drazdauskas domėjosi, ar gali agentas jam gauti (padaryti) pasą ir jį priregistruoti, nes jam nusibodo slapstytis.

Agentas pažadėjo tai išsiaiškinti per savo pažįstamus Vilniuje, kurie anksčiau turėjo tokių galimybių. Agentas pažadėjo apie rezultatus pranešti Drazdauskui per Jurčiukonytę–Glatkauskienė. Agentas liepė Drazdauskui pasidaryti fotografijas pasui ir jas taip pat perduoti Jurčiukonytei.

Drazdauskas visa tai pažadėjo įvykdyti.

Be to, Drazdauskas kalbėjo, kad jis liko vienas, kad banditas Medelis į jį šaudė ir yra KGB darbuotojas, o šiuo metu ramiai gyvena Klaipėdoje. Drazdauskas gailisi, kad jis iš kvailumo nėjo į Armiją, bet slapstėsi ir tapo banditu.

Paskui Drazdauskas agento paklausė, ar jis nežino, kur dabar gali būti banditas Vanagas, kadangi nori su juo susitikti. Agentas atsakė, kad anksčiau Vanagą pažinojo, bet kur dabar jis, nežino. Drazdauskas sakė, kad prieš metus jis girdėjęs, neva Vanagas slapstosi Varėnos rajone.

Pakalbėjus iš viso gal 40 minučių, Drazdauskas atsisveikino ir nuėjo Živulciškės miško kryptimi.

Dar agentas ON sakė, kad Drazdauskas aplankė kai kuriuos kaimo gyventojus ir domėjosi šaltiniu. Iš jų Drazdauskas sužinojo, kad agentas anksčiau slėpė nelegalą Skeltį ir kažkokį Šaltonį (netiksliai), kuriems padėjo įsigyti dokumentus. Skeltys gyvena Lietuvoje, o antrasis pasitraukė į užsienį. Agento kaimynai apie tai žino ir pasakė Drazdauskui.

Kokius kaimo gyventojus Drazdauskas aplankė, agentas nepasakė.

Iš pokalbio su agentu ON susidarė įspūdis, jog jis nenori, kad banditas Drazdauskas būtų likviduotas arba areštuotas, o nori jį su mūsų pagalba aprūpinti dokumentais. Agentas taip ir pasakė: „Aš noriu padaryti gerą darbą ir jums, ir jam".

Į mūsų klausimą, kodėl jis per du mėnesius nepranešė, kad pas jį buvo atėjęs banditas Drazdauskas, agentas atsakė, kad jis norėjo viską paruošti dokumentų gavimui ir tada pranešti mums.

Todėl mes išsiaiškinome, kad pastaruoju metu agentas ON buvo Lazdijuose ir Vilniuje, bet su KGB darbuotojais nesusisiekė.

Susitarėme, kad agentas šį sekmadienį pasakys Jurčiukonytei–Glatkauskienei, jog Drazdauskui dokumentai bus padaryti, tam reikia jo nuotraukų ir duomenų.

Agentas ON mano, kad jis gali pateikti visa tai pirmadieniui arba antradieniui, tai yra š.m. liepos 8 arba 19 dienai, kai su juo bus susitinkama Lazdijuose.

LSSR prie MT KGB 4 valdybos 2 skyriaus viršininko pavad.
majoras (Dušanskis)*
LSSR UKGB prie MT Lazdijų rajonui aparato įgaliotinis
leitenantas (Žukauskas)
1955 m. liepos 9 d.

* *Nachmanas Dušanskis, g. 1919 m. Šiauliuose, 1936 m. suimtas, 1940 m. Telšių aps. NKGB skyriaus darbuotojas, žydas, dabar gyvena Izraelyje.*

A. RAMANAUSKO – VANAGO PAIEŠKA IR SUĖMIMAS

Žuvus Dainavos apygardos vadui Diemedžiui, MGB agentūra intensyviai ieškojo Vanago. Jos dokumentuose rašoma, kad agentui Juozui duotas dar ir Vito slapyvardis, jis bus panaudotas veiksmams pasienyje. Agentas Vitas, rašo MGB, nuo 1949 m. birželio iki 1951 m. rugsėjo buvo partizanas ir turėjo Medelio slapyvardį. Vėliau buvo suimtas ir panaudotas naikinti partizanų likučius Pietų Lietuvoje. Vitas susitiko su partizanu Lakūnu (Antanu Vaitulioniu), kuris vėliau buvo užverbuotas slapyvardžiu Neris ir legalizuotas.

Agentas Juozas–Vitas slapstėsi apie Vilaikius kartu su Laisve – agentu Spaliu. Žmonėms kalbėjo, kad jis įsigijo fiktyvius dokumentus ir mišką palieka. Emgėbistams labai svarbu žinoti, ką kalba žmonės, todėl jų viršininkai savo pavaldiniams vis primena: „Maršrutiniai agentai turi žinoti, kur yra Medelis dabar, kas apie jį kalbama, ką apie Medelį pasakoja Kavaliauskas, Masionis, kurie buvo jį sutikę Vilniuje. Sužinoti per agentą Tulpę, ką mano apie Medelį legalizavęsis Antanas Vaitulionis – jūsų (Zenekinas taip rašo Valaičiui. – B.K.) agentas Neris, ką jis kalba apie Medelį dabar, – gyvendamas Kaune. Paimkite iš agento Neries agentūrinį pranešimą. Reikia taip sekti, kad gyventojai pamanytų, jog saugumas jo vis ieško kaip besislapstančiojo.[22]

Agentas Vitas–Juozas, vykdydamas MGB užduotį, 1953 m. gegužės 21d. atėjo į Mižonių kaimą pas mokytoją Oną Kvedaravičiūtę ir jai įteikė laišką „partizanų vadui". Jam liepta užmegzti ryšius su Vanagu ir Unguriu. Laišką į Alovę nuvežė mokytojos tėvas ir įdavė kitai dukrai, ta perdavė giminaičiui Granitui. Partizanai iš pradžių bijojo tą laišką imti, nes manė, kad jis užminuotas. Tik paskui įsidrąsino.

Antrą kartą Vitas–Juozas nuėjo į Jovaišių kaimą pas Stefą Milevičiūtę teirautis, ar ji negavo žinios iš partizano Stankevičiaus.

1953 m. birželio 23 d. Vitas–Juozas su Laisve aplankė Mižonių kaimo mokytoją Oną Kvedaravičiūtę. Granito atsakymo Kvedaravičiūtė dar negavusi, nes nesurado partizanų. Žmonės ten kalbėjo, kad partizanai, gavę Medelio laišką, kažkur pasitraukė. MGB samprotauja: „Vanagas, gavęs iš agento laišką, nusprendė, prieš atsakydamas, pereiti į agento veikimo rajoną, kad patikrinus, ir tik po to su juo susitikti". Emgėbistams

Druskininkų rajono agentai buvo pranešę, kad Vanagas su dviem partizanais pasirodęs prie Merkinės. Todėl agentams Juozui ir Spaliui liepta dažniau sukinėtis jų veikimo teritorijoje.[23]

Į Merkinės kraštą sekti Vanago permetamas agentas Georginas (Jurginas). Nors jis partizanaudamas nėra Vanago matęs, tačiau iš partizanų girdėjęs, kad Vanagas 1945–1946 metais slapstėsi Puvočių kaime vienos moters namuose, bet jos pavardės Georginas nežino.

1953 metais Vanago ieškoma ir Užnemunėje. Agentė Rožė – gyvenanti Kaune, iš savo tolimo giminaičio, gyvenančio Krikštonyse, Vaciaus Slidziausko, sužino, kad Vanagas buvo pasirodęs Akuočių kaime pas V.Slidziausko giminaitį Kostą Lazicką. MGB pasiuntė ten agentus–smogikus. Atėjusiais „partizanais" K.Lazickas apsidžiaugė, rašo MGB, ir samprotauja, kad kitą kartą taip pat reikia ten siųsti agentus smogikus, o K.Lazicką jam pačiam neįtariant užverbuoti „partizanų" ryšininku, kad jis padėtų surasti Vanagą. Netoli K.Lazicko gyvena Lazdijų MGB agentas Žvirblis, kurį MGB pamokys, kaip sekti K.Lazicką, o agentę Rožę nusiųs pas V.Slidziauską, kad jis išsiaiškintų, ką tas žino apie Vanagą.[24]

Taigi aplink Metelius Vanago ieško smogikai Jurgis ir Petras – Petras Liuiza, g. 1930 m. Daugų vls., Gudžių kaime, buvęs Geležinio Vilko štabo viršininkas, 1952 m, vasario 25 d. suimtas prie Žarnaučiznos kaimo Daugų miške (3018). Agentai dar ieško ir Povilonio...

Agentas Georginas – partizanas Vytautas Treigys iš Rodukos kaimo [25], 1948–1952 m. partizanavęs Gardino tėvūnijoje, 1952 m. vasario 27 d., kaip rašo MGB, konspiratyviai suimtas, 1952 m. rugsėjo 11 d., vykdydamas mūsų užduotį, Putino buvo sunkiai sužeistas ir gydėsi, dabar vėl vykdo užduotis. Jo tėvai išvežti.

1954 m. kovo 23 d. MGB sudarytame Vanago paieškos plane rašoma, kad agentas Georginas 5–6 paroms siunčiamas pas savo gimines Jakavonį ir Varaškevičių, bet kadangi jis yra invalidas, tai jį lydės kitas agentas – Gudas, buvęs Tigro rinktinės partizanas Sakalas, suimtas 1952 m. liepą. Savo giminėms turės sakyti, kad 1952 m. vasarą Marcinkonių apylinkėse jis buvo sužeistas ir pasitraukė į Baltarusijoje esantį Naujosios Rūdos kaimą. Ten partizano–agento Gudo dėka buvo išgydytas. MGB juos išlaipina Norulių kaime, ir jie eina per gimines klausinėdami, ar nėra Vanago. Tie klausinėjimai truko nuo 1954 metų gegužės 17 iki 1956 m. vasario 20 d., kai agentas Gudas slapstėsi Lankininkų kaime pas Bronę Kvaraciejūtę. Ten jis kartą išgirdęs Kvaraciejūtės ir Čirienės pašnekesį, sukluses ties žodžiais: „Yra žmonių, kurie dar ir dabar gyvena po žeme". 1956 m. kovo 7 d. jis pranešė MGB, kad iki 1955 m. birželio mėn. Puvočių kaime, pas Bulonienę, slėpėsi Vanago uošvė.

1954 m. lapkričio 15 d. seklys Nemunas perdavė tokio turinio slaptą pranešimą. Jis pasikvietė švęsti šv. Kalėdų į savo namus Domantonių kaime kariuomenės draugą Vaclovą Bilinską iš Bingelių kaimo [26]. Pastarasis pas Nemuną atvažiavo dviračiu. Jau po švenčių, 1953 m. gruodžio 27 d., savo draugą palydėjo. Besikalbant apie partizanus, Vaclovas Nemunui sakė: „Pas mus, Druskininkų rajone, taip pat apie juos negirdėti, bet

kai tik grįžau iš kariuomenės, pas savo motiną radau Vanagą, kuris ten gyvena su žmona ir dukryte. Jie slepiasi po grindimis įrengtame bunkeryje. Einant į bunkerį pakeliamas grindų dangtis. Jie daugiausia būna kambaryje, o kai pasirodo svetimas, slepiasi. Bunkeryje turi radijo aparatą, ir aš su juo klausiausi Amerikos balso. Jie žino viską, kas čia darosi. Vanagas vis išvyksta į Punios kaimą pas partizanus..." Vanagas iš ten, t.y. iš Bilinskienės, išėjo gyventi kitur 1954 m. rugpjūtį, o MGB tai sužinojo lapkritį. „Šaltinis po susitikimo su Bilinsku, – rašo MGB, – norėjo asmeniškai atvykti į valstybės saugumo organus ir apie tai pasakyti, bet jam demobilizuojantis iš kariuomenės Ypatingojo skyriaus buvo įsakyta, kad pats į teritorinius saugumo organus neitų, o lauktų jų iškvietimo. Todėl jis šitaip ir pasielgė. Nemunas tarnavo TA Vladimire Volynske. 1950 m. balandį atvyko į dalinį, o rugpjūtį pradėjo bendradarbiauti su MGB. Ten susipažino su V.Bilinsku. Nemunas sakė, kad jo brolis buvo partizanas, paskui jį areštavo ir nuteisė. O V.Bilinsko tėvas nuteistas 1944 metais. Nemunas tapo artimiausiu V.Bilinsko draugu. Kad dar labiau susidraugautų, MGB pervedė Nemuną į 5 kuopą, kurioje tarnavo ir V.Bilinskas. Dabar jie Lietuvoje. V.Bilinskas saugo Merkinės tiltą, o Nemunas dirba vairuotoju.

MGB, nors ir pavėluotai, įsako Nemunui aplankyti savo artimąjį draugą Bingelių kaime.

Emgėbistai veikia visomis kryptimis. 1954 m. gegužės 7 d., 4 val. ryto, Aukštadvario miške jie susitiko su buvusia Vanago globėja, užverbuota slapta informatore, slapyvardžiu Vytautas [27], ir mokė ją šaudyti iš pistoleto. Pirmiausia rodė, kaip reikia užtaisyti „TT", o paskui leido keletą kartų iššauti. „Įsisavino gerai, šaudo taip pat gerai, bet tik iš arti", – pastebi emgėbistai. Paskui jie moterį instruktavo, ką atėjus Vanagui kiekvienu atveju daryti, kaip jį nušauti. Tikimasi, kad Vanagas ateis tada, kai medžiai numes lapus.

Į šnipų būrį įvestas naujas agentas Žinomas [28]. 1953 m. saugumas jam pavedė savo tėviškėje, Druskininkų rajone, sekti Vanagą. Šnipas sirgo, todėl dirbti pradėjo dar neseniai. Jo 1955 m. balandžio 17 d. slaptame pranešime rašoma, kad netoli Merkinės turįs giminių: Masališkių kaime – Bronę Tamulevičienę, Kibyšiuose – Stefaniją Balčiuvienę, o Bingelių kaime – pusbrolį Vincą Bingelį. Pranė Bilinskaitė gyvena pas brolį Joną Bilinską, jos vyras Juozas Bingelis 1944 m. žuvo nuo rusų.

Kartą, kai sesers Bronės nebuvo troboje, agentas Žinomas klausėsi Jono Bilinsko pasakojimo: 1953 m. pavasarį pas jį atėjęs Vanagas ir domėjęsis Žinomu. Ar jis negalėtų sovietinių pinigų iškeisti į dolerius, jis norėjęs net į Vilnių važiuoti pas šaltinio brolį. Sakė, kad Vanagas dar vaikšto ir su kitu partizanu. Žinomas balandžio 4 d. Merkinėje buvo susitikęs ir su Vaclovu Bilinsku, bet apie partizanus nekalbėjo. Ir 1955 m. balandžio 3–4 dienomis Žinomas lankėsi Merkinėje ir nakvojo Bingelių kaime pas Mikaliną Bingelienę, gyvenančią su sūnumi Vincu. Iš jos Žinomas sužinojo, kad 1954 metų rudenį pas ją buvo atėję trys ginkluoti partizanai. Iš balso ji pažinusi vieną jų, pavarde Treigys. Pernakvojęs Žinomas grįžo autobusu į Kauną.

Po Žinomo 1955 m. balandžio 17 d. agentūriniu pranešimu MGB pažyma: „Bilinskas Vacl. yra KGB agentas – slapyvardis Topolis. Verbuojant papasakojo, kad Rama-

Сов. Секретно

88

89

Схема
Расположения хуторов
д. Пувочи-2

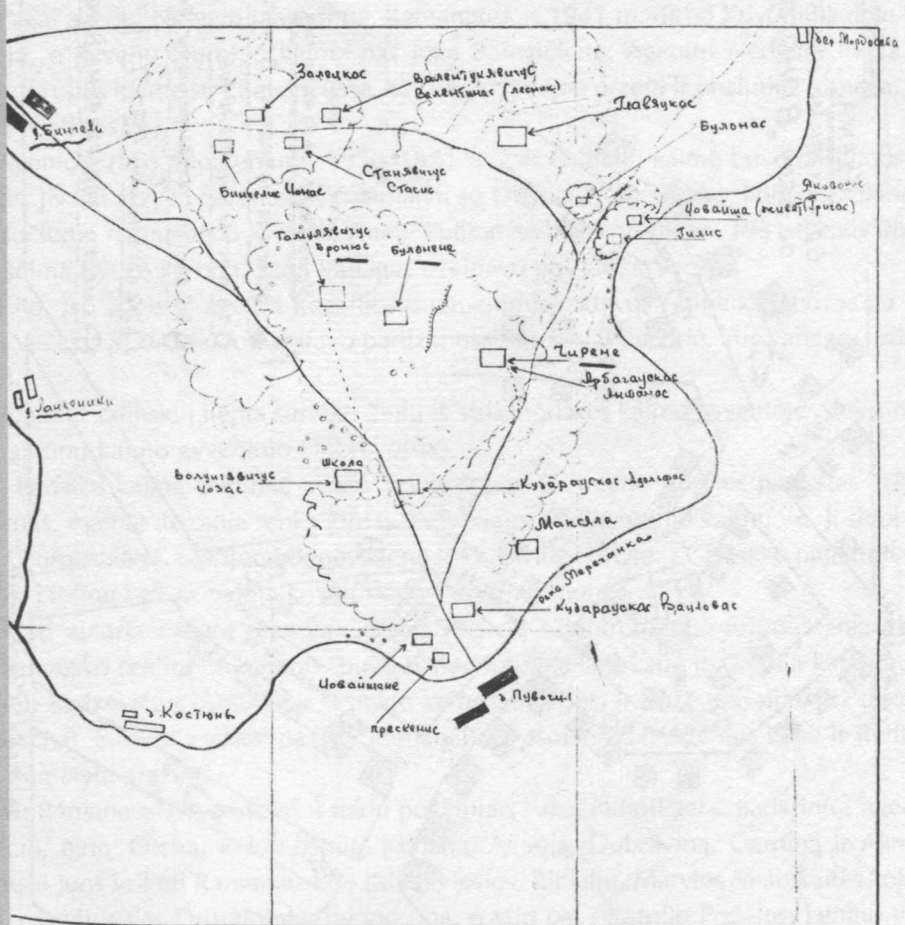

Масштаб 1:30.000

3см на карте соответствует 1км на местности

Схему составил:

6 марта 1951 г.

Ст. опер. Уполномоченный КГБ при СМ ЛССР
по Варенскому району
капитан [signature] (Новошенин)

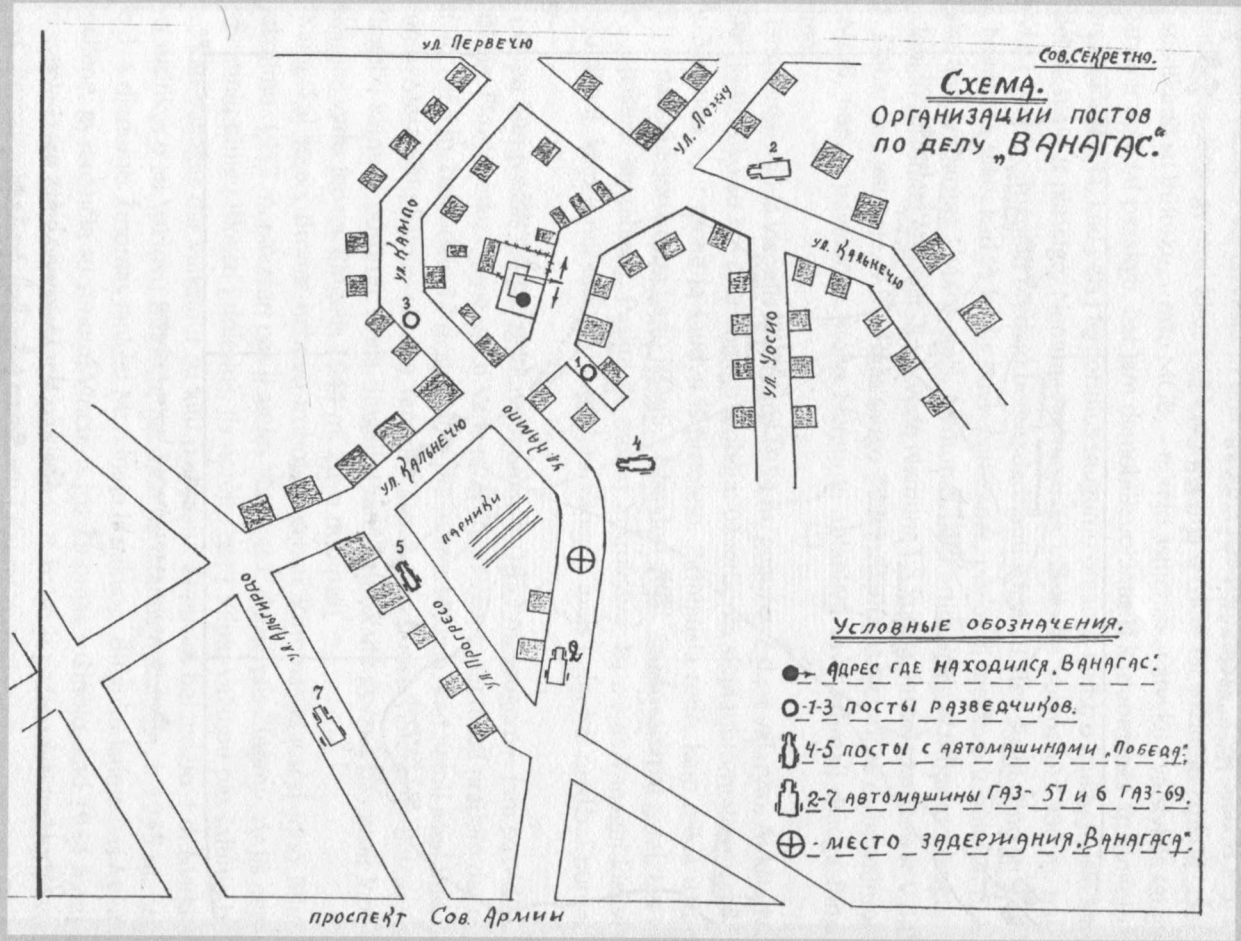
Сов. Секретно.
Схема.
Организации постов
по делу „Ванагас".
ул. Первечю
ул. Лозну
ул. Кампо
ул. Кальнечю
ул. Уосио
ул. Кальнечю
ул. Кампо
ул. Альгирдо
ул. Прогресо
парники
проспект Сов. Армии
Условные обозначения.
Адрес где находился „Ванагас".
1-3 посты разведчиков.
4-5 посты с автомашинами „Победа".
2-7 автомашины ГАЗ-51 и 6 ГАЗ-69.
- место задержания „Ванагаса".

nauskas iš jų išėjo 1954 m. rugpjūtį. Tačiau 1954 m. pabaigoje Jonas Bilinskas netoli Bingelių kaimo vėl susitiko Vanagą", – majoras Dušanskis.

Kitais – 1956 m. Vanago imta ieškoti Lazdijų rajone. „Likvidavus Lietuvos SSR banditų formuotes, – rašo agentūrinių–operatyvinių veiksmų plane Veisiejų KGB skyriaus įgaliotinis majoras Valaitis, – Vanagas liko vienas ir slapstosi kartu su žmona. Galimas dalykas, kad Vanagas šiuo metu gali slapstytis Veisiejų rajono teritorijoje".

KGB numato pagrindinius veiksmus:

Pagal agento Neregio pranešimą, Ramanauskas 1941 m. dirbo Krivonių kaime mokytoju, o gyveno Guronių kaime pas Juzę Balevičienę. Agentui Neregiui liepta užmegzti ryšius kaime su J.Balevičiene, kalbėtis su ja apie praeitį ir prisiminti Vanagą, taip pat stebėti jos ūkį.

Agento Graco duomenimis, 1950–1951 metais Gudelių kaime buvo pasirodęs Vanagas, jis ten atvyko norėdamas pasimatyti su Diemedžiu ir Dzūku, kurie susitikinėdavo Bučionio namuose, o jo duktė Anelė Bučionytė buvo ryšininkė. 1951 metais Bučionio šeimą išvežė į Sibirą. Tada Vanagas užeidavo pas Juozą Večkį.

Kito, jau atleisto, agento Rozalijos duomenimis, aktyvus ryšininkas Juozas (ar Pranas) Večkys, jis dažnai fotografavo partizanus. Tikriausiai jie žino, kur Vanagas, svarsto KGB.

Agentui Žilinskui liepta surinkti žinių iš Vaikšnoriškės kaimo gyventojo Aleksonio ir Cimaniūnų kaimo gyventojo Dobrovolsko.

Į Panaros kaimą šnipinėti Vinco Janulevičiaus ir Antano Aurylos pasiųstas agentas Vaninas. Agentė Rozalija renka žinias Radyščiaus ir Vilkiautinio kaimuose. Ji stebi Mariją Grušauskienę, Marijoną Banevičienę ir Valę Mikelionytę. KGB įsako patikrinti apylinkių bibliotekas, ar neima knygų skaityti įtartini žmonės.

KGB aptaria agentų rezervą: „Pagal Veisiejų rajono aparate turimus ankstesnius Ramanausko sekimo duomenis, buvo panaudoti agentai: Lapė (pašalinta kaip daugiavaikė), Radzevičius (pašalintas iš tinklo kaip išsišifravęs) ir Rožė (pašalinta už dezinformaciją). Šie visi agentai pažįsta Ramanauską asmeniškai. Agentus Lapę ir Radzevičių numatyta grąžinti.

Su Ramanausko ir jo šeimos narių požymiais supažindinti gerai patikrintus agentus: Gracių, Igną, Olchą, Reką, Šepilą, Kimaną, Ąžuolą, Dubraviną, Gardiną ir Akmenį, pasiųsti juos ieškoti Ramanausko į Kovo 8–osios, Ricielių, Marytės Melnikaitės kolchozus, esančius ties Druskininkų rajono riba, o taip pat į Karolio Požėlos, Lenino vardo kolchozus, į kaimus netoli Leipalingio, Veisiejų ir Kučiūnų miestelių.

Agentai Liepa, Lipa, Bijūnas, Žena, Vilno, Vilija, Gaidys, Gomaniukas, Dėdė, Bogotovas, Eglė, Rūta, Vitas, Tulpė turi išsiaiškinti nežinomus asmenis, esančius jų gyvenamosiose vietose ir aplinkiniuose kaimuose...[29]

Vykdytojas majoras Valaitis

Pagal KGB planą, agentas Žinomas [30], lankydamas gimines Merkinėje, Bingeliuose ir Puvočiuose, kalbėdavo, kad savo name galėtų leisti slapstytis Vanagui. Tą namelį Žinomui Kaune padėjo pasistatyti KGB.

Kartą agentas, parėjęs namo, rado Vanagą ir jo žmoną, kuriuos vos beatpažino, nes buvo nusidažę plaukus. Vėlai vakare Žinomas su Vanagu kalbėjosi apie partizanus. Vanagas jam sakęs, kad netoli Merkinės jo ieško gal 11 kagėbistų, apsimetusių partizanais. Jis paminėjo Treigį su savo antrininku.

Vanagas su žmona buvęs Vilniuje , pas Joną Bilinską, iš kurio ir sužinojęs agento adresą. Pakeliui kažkoks sunkvežimis juos su dviračiais pavėžėjo į Kauną.

Kitą dieną, 1956 m. spalio 11–ąją, 18 valandą Žinomas apie Vanago atvykimą perdavė kagėbistams Dušanskiui ir Petraičiui, o 20 valandą sutartu signalu perdavė iš namų, kad Vanagas pas jį, tačiau bijojo, kad Vanago nesuimtų jo namuose.

KGB skubiai parengė suėmimo planą, numatydama sekimo postus ir suėmėjus. Pastatė šnipus: netoli Žinomo namų inscenizavo jaunuolio susitikimą su mergina, iš toliau stebėjo tipas „su sugedusiu dviračiu", taip pat buvo dvi „pienininkės ir „elektromonteris" su „nagais" bei kitomis priemonėmis. Kituose postuose stovėjo automašinos su kagėbistais. Su Žinomu buvo palaikomas radijo ryšys. Suėmimui vadovavo majoras Obukauskas ir majoras Dušanskis, dalyvaujant papulkininkiui Raslanui.

Spalio 12 d. 8 val. 20 min. Vanagas su žmona, lydimi šeimininko Žinomo, išėjo iš namų. Agentas pasuko į darbą, į tą pusę, kur turėjo laukti kagėbistai, o Vanagas su žmona, vedini dviračiais, patraukė plento link. Netoli Žinomo namų jie buvo staiga suimti, nuginkluoti, iš jų atimti štabo antspaudai, žemėlapiai ir kiti daiktai bei dokumentai Prano Arbačiausko ir Marytės Aleksandravičiūtės pavardėmis.

Pasklido kalbos, kad Kampo gatvėje suimti visai ne spekuliantai, o kažkokie svarbūs asmenys. Kad užmaskuotų kaip buvo iš tikrųjų, du kagėbistai, apsimetę milicininkais, atėjo ieškoti spekulianto Arbačiausko. Jie pasikvietė kaimynus, jų akivaizdoje padarė kratą, agentą Žinomą ir jo žmoną ištardė, nuteikdami liudininkus, kad čia iš tikrųjų buvo apsistoję spekuliantai. Surašė aktą, iš kurio dabar aišku, kad Žinomas – tai Urbonas. Tada agento Žinomo dėdė Julius Bingelis išsigandęs kalbėjo, jog tie milicininkai vėliau vis tiek sužinos, kad čia buvo ne Arbačiauskas, bet Vanagas.

Vanagas buvo kankinamas ir nužudytas Vilniuje 1957 11 29.

Pulkininko Martavičiaus parašyta: „Tuo pačiu prašome leisti už puikų ir sąžiningą KGB organų užduoties įvykdymą agento Žinomo apdovanojimui išduoti 3000 rublių."

Užsklanda

Skaitytojas, perskaitęs Dainavos krašto pasipriešinimo istoriją, gal prisimins Pilėnus, Margirį, gal pagalvos, jog šių žmonių kančios primena kančias pirmųjų krikščionių Romos imperijos laikais, liguistą potraukį piktosioms dvasioms (demonams) viduramžiais. kad nukrypimų pasitaiko ne tiktai gamtoje, bet ir istorijoje. Karo ir pokario žiaurumai plūdo iš bolševikinės Rusijos – pusiau azijietiško, pusiau europietiško, prieštaringų pradų krašto, kuriame minios dvasia stipresnė už religinį jausmą. Ilgainiui atsirado praraja tarp aristokratijos ir liaudies, kuri grimzdo į skurdą ir bedievystę. Ta bedievyste pasinaudojo XIX a. Vakarų ir Rytų sąmokslininkai, puoselėję viltį sukurti vienos diktatūros pasaulį. Nors kosmopolitų ideologija naudojosi ir religijos nuostatomis, tačiau ėjo prieš Dievą, atleidusi žmogų nuo kaltės, atpirkimo ir atpildo pradų, ji jame naikino tiesos pradą ir pačią tiesą, kūrė ir skleidė melą ir juo rėmėsi. „Laisvam" žmogui atvėrė neaprėpiamą erdvę, laikomą trijų šulų: komunizmo stebuklo, melo slaptumo ir baimės autoriteto. Didysis melas pagrįstas rusiškuoju imperializmu, išsigimė į raudonąjį fašizmą. Ir tą utopiją, kuria vedliai netikėjo, prievarta bruko pavergtoms tautoms. Į Lietuvą pirmiausi ne tankai girgždėjo, kareiviai atėjo, bet tyliai, kaip pašalietis arba vagis įsėlino melas. Tai perprato akylesni Lietuvos valdžios vyrai, bet pajutę, kad klastūnas jau čia, nebeturėjo nei dvasios stiprybės, bei valios jam priešintis – dauguma aukštųjų pareigūnų nuleido rankas, o kiti pasitraukė iš šalies arba pradėjo nuolankiai garbinti pamišėlį, kurį reikėjo laikyti ligoniu. Dar kiti jo piktdžiugišku pamišimu užkrėsti, o dauguma iš baimės ėmė šokti apie tuos tris šulus. O tie, kurie į juos rodė pirštu ir juokėsi iš jųjų, buvo uždaryti į dabokles, įkišti į rūsius ir kalėjimus, o po kurio laiko kai kurie ir į beprotnamius. Stebuklo vardan ir dėl viendiktatūrinio pasaulio „kūrimo" buvo nužudyti, suluošinti, priversti gyventi vergo gyvenimą šimtai tūkstančių Lietuvos žmonių. Koncentracijos lagerių laukai Sibiro platybėse, Lietuvos miestelių patvoriai, žvyrduobės ir šuliniai – vieši ir slapti „kapinynai". Iš gražaus, šimtmečiais saugoto, puoselėto ir apdainuoto Dainavos kraštovaizdžio dėl trėmimų ir kolektyvinimo liko nebyli, neatpažįstama dykra.

Žūtbūtinė ir ilga buvo partizanų kova. Kai kam ji pasidarė per sunki. Dalis Lietuvos generolų, prisiekusių ginti Tėvynę, užmiršo 1918–ųjų savanorių idealus ir atsidūrė Vakaruose. Vienintelis senukas generolas Motiejus Pečiulionis pasiliko Lietuvoje ir ėmėsi vadovauti LLA. Dabar klausiame savęs: „Kas tai buvo, mūsų pergalė ar pralaimėjimas?" Vokiečių rašytojas ir filosofas J.G.Herderis kitados rašė: „Kiekvienas laikas ir kiekviena vieta gyvena dėl savęs pačios". Tad ir partizanų kovos byloja mūsų likiminę egzistenciją. Pralaimėta kova kareiviui visada tragiška. Bet stebina beginklių gyventojų ir ginkluotų partizanų priešinimasis tuo beviltišku metu. „Tai, už ką mirštama, – rašė filosofas Juozas Girnius, – yra brangiau už pačią gyvybę ir tuo būdu peržengia mirtį. Herojinis mirties žengimas ir yra mirties peržengimas". Todėl ir tauta, tarsi amžinoji Visata,

kartodama ciklišką gyvybės ratą, turi prisiminti atidavusius savo gyvybę dėl josios gyvybės.

Po baisių, ilgų ir kruvinų kovų prieš akis – suniokoti, apleisti vienkiemiai ir kaimai, tylus apleistas kraštas, nebylūs laukai, kurti miškai, sakytum, nieko nežinantys ir neatmenantys, kas kitados čia iš tikrųjų dėjosi. Tad ir dauguma žmonių išėjo anapus, nesužinoję slaptosios savo krašto istorijos. Tas kraštas gal taip ir paliktų amžina gamta: kaip žvėrims arba paukščiams miškai. Tačiau žmogus turi atmintį, garbę ir laisvės troškimą, o istorija egzistuoja ne sau pati, kaip gamta, o yra dvasia, per kurią lyg per pokario dainą dainuojamą, regi čia ir dabar, įvykių procesiją jau istoriniu Mišku žaliuojančią Dainavą, o už jo – kaip užkeiktos vietos atsiveria baisus, slėpingas ir demoniškas okupacijos laikų istorinis kraštovaizdis.

Nuskambėjo, pakilo erdvėn tremtinių ir partizanų dainos ir, rodos, baigėsi baisioji XX a. Lietuvos istorija. Tačiau taip nėra. Nors kiek susipažinusiam su žmogaus prigimtimi, jo atminties galiomis, nesunku suvokti, kad visa istorija glūdi mumyse pačiuose. Ypač netolima, mūsų tėvų ir senelių kartos. Jai pažinti reikia perprasti komunizmą, bevardį demoniškumą, anapus „soveršenno sekretno" slypintį tą baisų žmogiškumo ir artimo meilės stygių. Velnias visada lindi patamsyje, nes bijo šviesos. Per tuos 50 metų daugelis jo tarsi nematė, nors ir žinojo, kad jis esti tarp žmonių ir žmonėse. Fizinė kova su juo baigta. Tačiau kova su mąstysenos ir elgsenos apraiškomis tęsiasi, nes mes vis dar kenčiame savo viduje, sergame melu ir iliuzijomis, nuojautomis: ar tie laikai vėl negrįš, ar vėl nepatirsime dar subtilesnių kombinacijų ir klastų? Išsisklaidė siaubas, susitelkęs mus tardant, tremiant, uždarant į kalėjimus, bet nepradingo vidinė baimė, sielos liga, fiziškai ir morališkai toliau vargstant ir skurstant, matant melą ir neteisybę, tautos vienybės ir savimonės stoką. Šioms negerovėms išgydyti ieškome nežinia ko, net svetimų pranašų, juos garbindami, net leisdamiesi būti valdomiems. Geriau būtų, jei esmingiau pažintume savo istoriją, kuri reikalinga tautos ir jos piliečių sveikatai. Užuot samprotavę ir orientavęsi į pasaulio žmogų, vienos ideologijos ir santvarkos valstybę – išsisklaidžiusių avelių suvarymą krūvon, verčiau pasirūpinkime lietuvybe, savo vaikų švietimu, krašto pažinimu – pasaulio vertybes jie atsirinks patys. Trokštamą santarvę ir pasitikėjimo dvasią tegali atkurti tik tiesa ir teisingumas kaip valstybės, visuomenės gyvenime, taip ir istorijoje. O ir toliau palikti tautą tarsi apsėstą senųjų ir naujųjų demonų melo, nuojautų, kad artėja globalistai, tolygu vos išėjus iš vienos vergijos, patekti į kitą.

Šiame leidinyje ir stengtasi atskleisti, ką kalba, ką liudija „Didžiojo inkvizatoriaus" – MGB dokumentai. O jie rodo, kaip galima buvo pažadinti žmogaus žemąją prigimtį ir paversti komunistų ideologijos priedėliu. Tad ir nuo istorikų vaidmens priklausys, ar visi šviesesni ir laisvesni žmonės būsime rytoj nei šiandien.

Šauliai – prie paminklo Bestraigiškės miške, kur 1951 09 27 žuvo Dainavos apygardos vadas DIEMEDIS ir kiti partizanai

Prie paminklo partizanams Lazdijų kapinėse

Priedai

Tvirtinu:
L.e.LSSR Vidaus reikalų ministro pareigas
pulkininkas (Martavičius)
1953 m. rugsėjo 30 d.

Agento Jurgino laiškas banditų pogrindžio vadui [31]
Ramanauskui – Vanagui

Broli Vanagai!

Sveikinu Jus! Negavęs iš Jūsų atsakymo į mano 1953 06 12 laišką, rašau Jums antrą kartą.

Jūsų tylėjimas man sukėlė naujų rūpesčių, tačiau aš tikiu, kad Aukščiausiasis apsaugos Jus sąjūdžiui ir vienas iš mano laiškų sėkmingai pasieks Jus.

Š.m. liepos mėn. man pavyko atstatyti nutrauktą ryšį su broliu Vytautu. Šiam reikalui daug pastangų padėjo Kęstučio apygardos Vaidoto rinktinės vadas brolis Rolandas. Šiuo metu su broliu Vytautu turiu pastovų ir patikimą ryšį.

Brolio Vytauto sveikata labai bloga. Bijau, kad jis nenusižudytų, kadangi dėl sąjūdy susidariusios padėties labiausiai kaltina save.

Dabartiniu metu aš turiu gerą ryšį su Vytauto ir Vyčio apygardų vadovybe. Šių apygardų organizacinė padėtis išlaikyta ir dabar ten vyksta atkuriamasis darbas.

Ryšio su VLsr sritimi kol kas dar neturiu. Reikia tikėtis, kad šitas ryšys greitai bus atstatytas, kadangi šiuo reikalu imamasi priemonių.

1953 metais žuvo brolis JV–Germantas ir Kęstučio apygardos vadas brolis Rimantas. 1952 m. vasarą žuvo brolis Merainis. Jis žuvo žygyje, persikeliant iš Kęstučio apygardos į Prisikėlimo. Kartu su juo žuvo jį lydėję 3 partizanai. Žemaičių apygardos vadas brolis Etmonas gyvas. Aš su juo ryšio neturiu, tačiau dėl šio ryšio imasi veiksmų brolis Rolandas. Iš jo liepos mėnesį aš gavau laišką, kuriame jis rašo, kad brolis Etmonas jau atšauktas.

Savo 1953 m. 06 12 laiške aš iškėliau judėjimo centralizacijos klausimą. Taip pat pasiūliau Jums imtis iniciatyvos dėl iškelto klausimo. Tikiuosi artimiausiu metu gauti iš Jūsų atsakymą dėl sąjūdžio centralizacijos, informavau brolį Vytautą. Aš žinau Jūsų tylėjimo priežastį, o taip pat stengdamasis kuo greičiau įgyvendinti iškeltą klausimą, antrą kartą prašau atsakyti į mano 1953 06 12 laišką. Šiuo tikslu siūlau bendromis jėgomis organizuoti mūsų susitikimą. Prašau pranešti savo nuomonę šiuo klausimu.

Gavęs iš Jūsų teigiamą atsakymą į savo laišką, imsiuosi būtinų veiksmų dėl iškelto klausimo. Aš turiu daug svarbios informacijos ir todėl, kad man nežinoma Jūsų padėtis.

Laukdamas atsakymo linkiu sėkmės ir Aukščiausiojo palaiminimo kovoje už laisvę.

ZV Žygūnas*

LSSR MVD 4 valdybos 3 skyriaus vyr. operatyvinis įgaliotinis majoras (Pavlenka)

Sutinku:

LSSR MVD 4 valdybos 3 skyriaus viršininkas vyresn. leitenantas (Staškevičius)

LSSR MVD 4 valdybos viršininkas majoras (Raslanas)

1953 m. rugsėjo 30 d.

Visiškai slaptai

LSSR valstybės saugumo ministrui

generolui–majorui drg. Efimovui

Vilnius

Spec. pranešimas [32]

1946 m. lapkričio naktį iš 6–tos į 7–tą Lazdijų aps. Šventežerio ir Veisiejų valsčiuose banditai nužudė 29 žmones.

Šventežerio valsčiuje

Mikyčių kaime.:

1. Janavičius Juozas, Baltraus s., 53 m., naujakurys, buvo pasienio komendantūros informatorius.
2. Edinskas Vladas, 50 metų, valstietis–buožė, buvo MVD informatorius.

Gegutės kaime:

3. Maziukas Stasys, Antano s., g. 1911 m., naujakurys.
4. Boželis Antanas, Karaliaus s., g. 1920 m., bežemis, buvo MGB informatorius.
5. Jo žmona – Boželienė Veronika, g. 1921 m.
6. Motiejūnas Stasys, 55 metų, naujakurys.
7. Jo žmona– Kvedaraitė –Motiejūnienė Ona, 55 metų.
8. Kvedarienė Ona, Jono d., 55 metų, kelių skyriaus darbininko šeima.

Šlavantų k.:

9. Muravjova Feodora Evlanjeva, 55 metų, rusė – liaudies gynėjo žmona.
10. Jos dukra – Muravjova Elena, 10 metų.
11. Čujevas Ivanas Stepanovičius, g. 1917 m., rusas, neturtingas valstietis.
12. Jo žmona – Čujeva Bronė, g. 1917 m.
13. Kratavičienė Juzė, Motiejaus d., g. 1897 m., naujakurė.
14. Vozginas Mikas, Augusto s., g. 1895 m., naujakurys.
15. Volskas Vladas, g. 1924 m., vidutiniokas.
16. Naujalytė Rožė, g. 1915 m., vidutiniokė.

** Žygūnas – Jonas Kimštas (1911–1974) – Vytauto apygardos vadas. 1952 m. rugpjūčio 16 d. suimtas smogikų. Nepakėlęs tardymų, išdavė partizanų bunkerius, o tapęs MGB agentu, kūrė legendinius štabus.*

Barčių kaime:

17. Juškauskas Vladas, Jurgio s., 57 metų, neturtingas.

18. Jo dukra – Juškauskaitė Vikta, Vlado d., g. 1924 m.

Teizininkų kaime:

19. Zinkevičienė Ona, 50 metų, vidutiniokė.

20. Daugirdienė Ona, Antano d., g. 1924 m., tarnautoja, „upolnarkomzago" darbuotoja – MVD informatorė.

21. Jos motina – Tamulynienė Marija, Antano d., 56 metų, buvo MVD informatorė.

Veisiejų valsčiuje

Vytautų kaime:

22. Gervelis Liudvikas, Liudviko s., g. 1901 m., vidutiniokas, ruošėsi užverbuojamas komendantūros.

23. Jo žmona – Ona, g. 1911 m.

24. Jo sūnus – Juozas, g. 1932 m.

25. Jo duktė – Anelė, g. 1922 m.

26. Jo duktė – Izabelė, g. 1929 m.

27. Jo duktė – Danė, g. 1937 m.

28. Jo duktė – Janė, g. 1930 m.

Klepočių kaime:

29. Časkevičius Aleksas, Vinco s., g. 1926 m., vidutiniokas.

Be to, lapkričio mėn. naktį iš 5–tos į 6–tą gauja, įvykdžiusi keletą teroro aktų, Šventežerio vls., Šlavantų mokykloje sunaikino sovietų vyriausybės ir partijos vadų portretus, šūkius ir plakatus.

Š.m. lapkričio mėn. naktį iš 7–tos į 8–tą Veisiejų vls. Smarliūnų ir Šadžiūnų mokyklose sunaikinti portretai, šūkiai ir plakatai.

Ryšium su tuo sulaikyta 17 žmonių, įtariamų dalyvavusių teroro aktuose.

Peržiūrėję agentūrinę medžiagą numatėme nemažai patikrinimo priemonių, kurioms pasitvirtinus, bus įvykdyti areštai.

Lazdijų aps. MGB skyriaus viršininkas
papulkininkis (Litvinovas)
1946 m. lapkričio 10 d.

Pažyma [33]

apie veikiančią Lazdijų apskrities teritorijoje
Dainavos apygardos Šarūno rinktinę
(Ag.Byla Nr.514, „Nacionalistai")
Pagal 1947 m. rugpjūčio 15 d. padėtį

Lazdijų apskrities teritorijoje veikia kontrevoliucinė ginkluota nacionalistų gauja, turinti iki 50 banditų, vadinama Šarūno rinktinė.

Šarūno rinktinė egzistuoja nuo 1945 metų. Į rinktinę buvo sujungtos sumuštos Kar-

velio gaujos būriai. Rinktinei vadovavo buvusios smetoninės armijos karininkas Aleščikas Jonas, Motiejaus s., g. 1917 m. Lazdijų valsčiuje, Miškinių k., slapyvardis Gediminas, šiuo metu lyg ir užima „Tauro" apygardos štabo viršininko pareigas.

1946 m. vasario mėn. Šarūno rinktinė dėl didelių nuostolių buvo sujungta su Algimanto rinktine, palikus Šarūno vardą, jai vadovavo Stepulevičius Vladas, Šimo s., – Mindaugas (nukautas 1947 05 18).

Rinktinė priklausė A apygardai, kuriai vadovavo Antanaitis (nukautas 1946 m. birželio mėn.), 1946 m. viduryje įjungta į Tauro apygardą, o nuo 1947 m. birželio 25 d. perduota Dainavos apygardai.

Šarūno rinktinei būnant Tauro apygardos sudėtyje, jai vadovavo banditas Apynys – Kučinskas Pranas, Juozo s., o rinktinę perdavus Dainavos apygardai, rinktinės vadu laikinai paskirtas Mikelionis Jonas, Igno s., slapyvardis Vargdienis.

Apynys, atrodo, liko Tauro apygardos vado žinioje.

Šarūno rinktinės struktūrinė sudėtis

Šarūno brigados štabas:

a) Laikinasis rinktinės vadas – Mikelionis Jonas. Igno s., g. 1919 m., slapyvardis Vargdienis, Lazdijų aps., Šventežerio vls. Bajoriškių k. gyventojas.

Iki š.m. balandžio mėn. buvo kuopos vadas, paskui – ūkio komandos ir rinktinės ryšių viršininkas, o pervedus į Dainavos apygardą, paskirtas kuopos vadu.

b) Štabo viršininkas – banditas Dainius (kitų duomenų nėra).

c) Ryšių ir žvalgybos būrys, vadovaujamas bandito Strazdo, jis – Ilgūnas – Radzevičius Stasys, Petro s., g. 1924 m., Ukmergės aps., gyveno Lazdijų aps., ir valsčiuje, Šilėnų k.

Prie šio yra rezervo skyrius.

Šarūno rinktinei pavaldžios trys kuopos

1 kuopa – Liepa (ag.b. Brodiačije Nr.419)

Kuopai vadovauja Ptakauskas Jurgis, Karaliaus s., g. 1907 m. Lazdijų aps., Leipalingio vls., Mizarų k., slapyvardis Liepa.

Kuopa veikia Lazdijų aps., Leipalingio, Kapčiamiesčio ir pietinėje Veisiejų vls. teritorijoje.

Turi du būrius po 25 banditus.

2 kuopa – Kalnius (ag.b. Mečtateli NR.417)

Kuopa susideda iš dviejų būrių.

Kuopai vadovauja Gylys Jurgis, Juozo s., g. Lazdijų aps., Šventežerio vls., Gudelių k., slapyvardis Kalnius.

Veikimo rajonas: Lazdijų aps., Šventežerio, Lazdijų ir šiaurinė Veisiejų vls. teritorijos ir Alytaus aps., Seirijų vls. teritorija, Veisiejų vls.

Iš viso 18 banditų.

3 kuopa – Žilvitis (ag.b. Zveri Nr.418)

Kuopos vadas Šalaševičius Bronius, Juozo s., g. 1916 m. Lazdijų aps., Rudaminos vls., Maišymų k., slapyvardis Žilvitis.

Veikia: Lazdijų aps., Rudaminos vls. ir Marijampolės aps., Krosnos vls. teritorijoje.

Iš viso 7 banditai.

Šarūno rinktinė be aktyviai veikiančių banditų turi ir rezervines komandas.

Mūsų išaiškintas ir likviduotas Kalniaus kuopos rezervinis skyrius Veisiejų vls. ir Kalniaus kuopos teroristinė grupė Lazdijų vls. Taip pat likviduojant Šarūno rinktinės I bataliono štabą, buvo paimti mobilizaciniai planai, pagal kuriuos Rudaminos valsčiaus teritorijoje buvo įkurta 10 mobilizacinių komendantūrų.

Mobilizaciniuose planuose numatyta kadrų ruošimas veikiančioms gaujoms ir vyrų mobilizacija Amerikos ir Anglijos karo prieš SSSR atveju.

Šarūno rinktinė ir jos komanda vykdo ginkluotą kovą prieš egzistuojančią santvarką, terorą prieš sovietinį–partinį aktyvą ir žmones, lojaliai nusiteikusius Sovietų valdžiai.

Per 1946–1947 metus rinktinės komandos įvykdė 124 banditinius išpuolius – nukovė 265, sužeidė 22 ir be žinios dingo 7 žmonės.

Šarūno rinktinės štabą seka agentai: Marytė, Janė, Ložka ir informatoriai: Vasaris, Karalius, Perkūnas.

Sekimui vadovauja Lazdijų aps. MGB skyriaus viršininkas papulkininkis Pšeničnikovas.

1947 m. rugpjūčio 27 d.
Lazdijų aps. MGB skyriaus viršininkas
papulkininkis (Pšeničnikovas)

Visiškai slaptai

Serija „K"
LSSR Šiaulių srities UMGB viršininkui papulkininkiui
draugui Jarockiui
Šiauliai

Apie agentūrinę kombinaciją panaudojant suimtą banditą Klajūną [34]

Š.m. rugsėjo–spalio mėnesiais LSSR MGB 2–n valdyba įvykdė agentūrinę kombinaciją, kurios dėka buvo likviduota 15 banditų, taip pat Dainavos apygardos banditų štabų dalyviai ir šios apygardos vadas, jis ir Pietų Lietuvos vado pavaduotojas banditas Diemedis.

Ši kombinacija įvykdyta panaudojant Lenkijoje suimtą banditų vadą Klajūną.

1949 m. balandį ryšiams su lietuvių pogrindžio atstovais užsienyje bei Amerikos žvalgybos agentu Skirmantu banditų vadas Vanagas išsiuntė į Lenkiją vadinamąjį Dainavos apygardos žvalgybos viršininką Rimvydą. Rimvydui palydėti tuo metu banditų rinktinei vadovavęs Diemedis pasiuntė savo adjutantą banditą Klajūną.

Būdamas Lenkijoje, Klajūnas naudojosi Rimvydo pasitikėjimu, žinojo apie jo bandymus susisiekti su Skirmantu ir jam padedant užmegzti ryšį su Rimvydu per prancūzų pasiuntinybę Lenkijoje, bet tas ryšys nebuvo užmegztas, kadangi neilgai trukus Rimvydas buvo nukautas.

Likvidavus Rimvydą, Klajūnas veikė būryje, esančiame Lenkijos teritorijoje. Likviduojant šį būrį, Klajūnas buvo sunkiai sužeistas ir Lenkijos saugumo organų suimtas.

1950 m. spalį po būtino gydymo (kojos amputacijos) Klajūnas slapta buvo perduotas Lietuvos SSR MGB organams.

Per tardymą Klajūnas atvirai papasakojo apie savo nusikalstamą veiklą, įvardijo jam žinomus ryšininkus bei rėmėjus ir pareiškė norą padėti MGB organams organizuojant banditų vadų Lietuvos SSR pietuose suėmimą arba likvidavimą. Patikrinus Klajūno duomenis, jis buvo užverbuotas. Siekiant patvirtinti verbavimą, pagal Klajūno duomenis buvo areštuota 15 aktyvių ryšininkų ir rėmėjų, surasta 16 banditų bunkerių, viename iš kurių buvo nukautas banditas Vėjas.

Kadangi banditai neturėjo duomenų apie Klajūno suėmimą, siekdami sudaryti galimybes jį „pakišti" banditų vadams, mes organizavome legendinį susirašinėjimą iš Lenkijos. Klajūnas, atseit būdamas Lenkijoje, parašė savo seseriai, Dainavos apygardos vado ryšininkei, gyvenančiai Veisiejų rajone, tris laiškus. Šiuose laiškuose Klajūnas rašė, kad jis yra gyvas ir sveikas, perdavė (broliams) banditams sveikinimus ir pranešė apie greitą grįžimą į tėvynę.

Klajūno sesuo šiuos laiškus gavo ir supažindino su jų turiniu Diemedį ir kitus banditų vadus. Banditai patikėjo mūsų legenda, kad Klajūnas yra Lenkijoje ir laukė jo sugrįžtant.

Taip buvo paruoštos būtinos sąlygos pakišti Dainavos apygardos vadams grupę agentų–smogikų, kaip banditų, atvykusių kartu su Klajūnu iš Lenkijos. Tam buvo parinkti keturi patikrinti agentai–smogikai, gerai mokantys lenkų kalbą, kurie reiškėsi kaip Klajūnui žinomi partizanai, veikiantys Lenkijos teritorijoje.

Klajūno grupė buvo atitinkamai ekipiruota. Du smogikai ir Klajūnas aprengti senomis Lenkijos armijos uniformomis. Be to, visi grupės dalyviai buvo aprūpinti būtinais buities reikmenimis, pagamintais Lenkijoje, kaip antai: papirosais, degtukais, tabaku, muilu, odekolonu, skustuvais, sąsiuviniais, bloknotais, pieštukais, laikraščiais ir t.t.

Visa tai buvo gauta per SSSR MGB tiesiai iš Lenkijos.

Grupės dalyviai buvo supažindinti su gyvenimo sąlygomis Lenkijoje ir tais pasikeitimais, kurie ten įvyko pastaruoju metu.

Š.m. rugsėjo mėn. naktį iš 11 d. į 12 d. Klajūnas kartu su smogikais buvo išmesti ties Lenkijos siena Veisiejų rajone.

Kad mūsų legenda būtų labai panaši į tiesą ir kad greičiau pasklistų gandai apie banditų perėjimą iš Lenkijos, pasienio juostoje ir Klajūno grupės išmetimo rajone buvo inscenizuotos pasienio kariuomenės pažeidėjų paieškos ir persekiojimas, nes, atseit, buvo aptikti „pažeidėjų" pėdsakai.

Klajūno grupei maršrutas buvo parengtas taip, kad grupė judėtų nuo sienos į labiausiai galinę Dainavos apygardos vadų slaptavietę, kad galėtų susitikti su banditų ryšininkais ir gautų iš jų informaciją apie banditų pogrindinę veiklą.

Klajūno grupei, einančiai numatytu maršrutu, buvo duota užduotis, susitikus su banditais ir jų ryšininkais, pasiekti, kad jie organizuotų pasimatymą su Dainavos apygardos banditų vadu Diemedžiu. Susitikus su smulkiomis banditų grupėmis, išsiaiškinti jų ry-

šių galimybes su kitomis banditų grupėmis ir Dainavos apygardos vadus, susitarti apie ryšių užmezgimą, jeigu prireiktų, susitikti kitą kartą.

Su Klajūnu ir agentų smogikų grupės vyresniuoju kiekvieną naktį bendravo operatyviniai darbuotojai.

Per šiuos susitikimus agentai raportavo apie užduoties vykdymo eigą, pateikdavo duomenis apie banditų veiklą ir gaudavo užduotis kitai parai.

Visi agentų aplankyti ryšininkai ir rėmėjai, atpažinę Klajūną, grupę sutiko gerai, parodė kur pasislėpti, davė maisto, pranešdavo apie kariuomenės ir ginkluoto aktyvo grupių judėjimą.

Rugsėjo 14 d. grupė aplankė žinomą Vytenio gaujos ryšininką Kumpį, kuris gerai sutiko Klajūną ir jį lydinčius agentus, nurodė slaptavietę, aprūpino maistu. Kumpis, bendraudamas su grupe, papasakojo apie savo nusikalstamą veiklą, informavo apie padėtį Vytenio grupėje ir sutiko iškviesti į susitikimą su Klajūnu šios gaujos vadą Sapną.

Kitą dieną įvyko Klajūno susitikimas su Sapnu ir jo gauja. Per susitikimą iš viso buvo 11 banditų.

Sapnas priėmė Klajūną, kaip pažįstamą banditų vadą, sugrįžusį iš Lenkijos. Jį informavo apie padėtį banditų pogrindyje, pranešė apie Bestraigiškės miške įvykusį banditų vadų pasitarimą, kuriam šią vasarą vadovavo Diemedis, papasakojo, kad ryšį su Šarūno rinktine jis palaiko per Juozapavičiaus gaujos vadą banditą Medelį ir nurodė kaip galima užmegzti su juo ryšį.

Pokalbio pabaigoje Sapnas pasiūlė savo paslaugas – palydėti Klajūną ir jo grupę į Medelio gaujos veikimo rajoną ir iškviesti jį ryšiui.

Klajūnas sutikęs pasakė, kad pats gerai žino vietovę, ir Sapno paslaugos atsisakė, susitarė su juo atsiradus būtinybei dėl ryšio ir išėjo į Medelio gaujos buvimo vietą.

Rugsėjo 22 d. Klajūnas su grupe atvyko į Juozapavičiaus gaujos veikimo rajoną. Tą pačią dieną smogikų grupė aplankė banditų ryšininką Poškų, Veisiejų rajono, Paseirės kaimo gyventoją, kuris taip pat mielai priėmė grupę. Klajūnas, būdamas pas Poškų, išsiaiškino padėtį ir pareiškė norą susitikti su vietos banditais.

Poškus į tai tarsi neatkreipė dėmesio ir nurodė grupei, kur galima pasislėpti, davė maisto, drabužių ir nuėjo namo.

Rugsėjo 23 d. rytą Poškus į grupės apsistojimo vietą atnešė pusryčius. Netrukus atėjo ir kai kurie kaimo gyventojai. Per pokalbį su Klajūnu Poškus pranešė, kad su juo turi susitikti banditų vadai Medelis ir Narsuolis.

Klajūnas su nurodytais banditais sutiko pasimatyti tik sutemus. Nepaisant šito, į susitikimo vietą netrukus atėjo Medelis ir Narsuolis kartu su ryšininkais, atsinešė pietus ir naminės. Klajūnas ir jo grupė su nurodytais banditais bendravo ir sutemus.

Per pokalbį banditai papasakojo apie padėtį pogrindyje, o Klajūnas ir smogikai pagal legendą papasakojo apie save ir savo žygio tikslą.

Vakare Medelis pasiūlė Klajūnui ir smogikams eiti kartu su jais į rinktinės štabą ir susitikti su štabo vadu banditu Žilvičiu bei apygardos vadu Diemedžiu. Savo primigtinį reikalavimą eiti į štabą Medelis aiškino tuo, kad jis pagal Diemedžio įsakymą visus į rajoną atvykusius „partizanus" privalo siųsti į štabą.

Kadangi Klajūnas turėjo susitikti su operatyviniais darbuotojais, kad praneštų apie padėtį ir gautų tolimesnius nurodymus, Medelio ir Narsuolio pasiūlymo atsisakė, teisindamasis nuovargiu ir vieno grupės dalyvio nervingumu.

Po ilgų derybų Medelis ir Narsuolis sutiko su grupės argumentais ir, sutarę dėl rytdienos susitikimo vietos bei laiko, išėjo iš grupės apsistojimo vietos.

Rugsėjo 24 d. grupė vėl susitiko su Medeliu ir Narsuoliu ir visi kartu patraukė į Bestragiškkės mišką, į susitikimą su Žilvičiu ir Diemedžiu, tačiau jų dar nebuvo.

Miške visi apsistojo bunkeryje. Medelis su Narsuoliu nuėjo į Demeniškių kaimą, iš kur atnešė maisto ir šiltų drabužių.

Rugsėjo 25 d. Medelis pasiuntė ryšininką su rašteliu pas Šarūno rinktinės vadą Žilvitį, rašydamas jame apie Klajūno atvykimą ir būtinumą su juo susitikti.

Ryšininkai vakare pranešė Medeliui, kad jie Žilvičio neradę. Tada Žilvičio ir Diemedžio ieškoti išėjo Medelis su Narsuoliu, o Klajūnas su smogikais pasiliko miške laukti jų sugrįžtant. Išėjus banditams, du smogikai–agentai susitiko su operatyviniu darbuotoju, pranešė apie padėtį ir gavo tolimesnius nurodymus.

Atsargos dėlei Medeliui ir Narsuoliui išėjus, Klajūno grupė paliko bunkerį, įsitaisė viršuje netoli jo ir laukė sugrįžtančių banditų.

Rugsėjo 27 d. anksti rytą Klajūnas pasiuntė vieną smogiką bunkerio link, kad sužinotų, ar jau parėjo banditai. Priartėjus prie bunkerio, smogikas pamatė jį besaugantį banditą. Klajūno grupė, sužinojusi apie tai, patraukė prie bunkerio. Jiems priešais artinosi banditas, saugojęs bunkerį. Atpažinęs Klajūną, banditas pasisveikino ir prisistatė Skirmanto slapyvardžiu. Grupė per pokalbį su Skirmantu sužinojo, kad susitikti su jais atėjo 7 banditų vadai su Diemedžiu ir Žilvičiu, ir kad viršuje miega Diemedis ir Narsuolis, o kiti 4 – bunkeryje.

Be to, Skirmantas pasakė, kad tarp banditų yra du žmonės, anksčiau gyvenę Lenkijos rajonuose, iš kur buvo inscenizuotas Klajūno grupės atvykimas. Todėl agentai nutarė, nepradėjus derybų su banditais, juos likviduoti iš karto – pirmiausia miegančius viršuje, paskui blokuoti bunkerį ir pabandyti jame esančius paimti gyvus.

Likvidavusi Diemedį, Narsuolį ir Skirmantą, grupė blokavo bunkerį ir pranešė apie tai operatyviam darbuotojui. Į pagalbą smogikams atvyko čekistų kariuomenės grupė. Banditai aršiai priešinosi ginklu. Vis dėlto pavyko įmesti bunkerin spec. granatą, deja, trims banditams pavyko nusišauti, o ketvirtas buvo sužeistas ir paimtas gyvas.

Tarp nukautųjų:

Vadinamosios Pietų Lietuvos srities vado pavaduotojas, jis ir Dainavos apygardos vadas Diemedis – Juozas Gegužis, būryje nuo 1944 metų.

Jo pavaduotojas ir Šarūno rinktinės vadas banditas Žilvitis, būryje nuo 1945 metų ir kiti, iš viso 6 vadai.

Paimtas kulkosvaidis, 2 automatai, 3 šautuvai, 6 pistoletai, 5 granatos, 800 vnt. šovinių, radijo aparatas, žiūronai, banditų dokumentai.

Likvidavus Dainavos apygardos vadus, Klajūno grupė buvo pasiųsta likviduoti Vytenio gaują, su kuria buvo sutarta susitikti.

Panaudojant rastus banditų dokumentus, buvo parengtas įsakymas su Diemedžio parašu apie Klajūno paskyrimą Dainavos apygardos štabo viršininku.

Šio įsakymo parengimu buvo numatyta:

1. Užšifruoti Diemedžio likvidavimą ir Klajūno dalyvavimą jame.

2. Sustiprinti Klajūno padėtį tarp banditų.

3. Klajūnas, kaip štabo viršininkas, galėjo išsikviesti bet kurį vadą ir duoti jam būtinus nurodymus. Ši aplinkybė mums leido nepastebimai likviduoti smulkias banditų grupes.

Rugsėjo 30 d. Klajūno grupė, sustiprinta dviem operatyviniais darbuotojais, mokančiais lietuvių kalbą, prisistačiusių kaip Šarūno rinktinės štabo atstovais, buvo išmesta Vytenio gaujos veikimo rajone.

Per jau žinomą ryšininką Kumpį Klajūnas išsikvietė šios gaujos vadą Sapną ir įsakė surinkti į pasitarimą jam pavaldžius banditus. Šis įsakymas buvo duotas norint surinkti visą gaują į pasitarimą, nuvesti ją giliau į mišką ir likviduoti.

Vykdydamas Klajūno įsakymą, Sapnas sukvietė tik šešis banditus, kiti buvo išėję rengti bunkerių žiemai ir jų surasti nepavyko.

Š.m. spalio 2 d. Klajūnas vadovavo susirinkusių banditų pasitarimui, per kurį perskaitė rinktinės vado Žilvičio įsakymus, susijusius su Vytenio gauja. Čia buvo perskaitytas Diemedžio įsakymas apie Klajūno paskyrimą Dainavos apygardos štabo viršininku.

Sapnas ir jo gauja šį įsakymą priėmė su pasitenkinimu, Klajūno autoritetas tarp banditų dar sustiprėjo.

Spalio 3 d. tapo aišku, kad artimiausiu metu surinkti gaują yra neįmanoma. Todėl buvo nutarta suimti susirinkusius banditus. Pirmas buvo suimtas gaujos vadas Sapnas. Klajūnas jam pasiūlė eiti kartu į tariamą racijos buvimo vietą ir perduoti užsieniui žvalgybos duomenis. Sapnas šia legenda patikėjo ir noriai sutiko eiti, sakydamas, kad ir jis turi įdomių žvalgybos duomenų. Kartu su Klajūnu ir Sapnu ėjo ir operatyvinis darbuotojas leitenantas Popovas, turėjęs agento smogiko užduotį, bei smogikas Tigras. Kiti banditai su trimis agentais smogikais ir operatyviniu darbuotoju, vyresniuoju leitenantu Martusevičiumi, taip pat turėjusiu smogiko užduotį, pasiliko laukti grįžtančių savo „vadų".

Už 4 kilometrų nuo lagerio Klajūnas pasiūlė pailsėti. Poilsio metu Sapnas rūkė, bet visą laiką ranką laikė kišenėje, kur buvo granata. Sapnas ranką ištrauktų iš kišenės, Klajūnas paklausė, ar geras jo kompasas. Kad Sapnas, rodydamas kompasą, ranką ištraukė. Tuo metu leitenantas Popovas ir smogikas Tigras netikėtai čiupo jam už rankų ir surišo. Sapnas iš pradžių galvojo, kad jis juokauja, bet kai jam pasakė, kad nejuokaujama, o jį surišo pagal apygardos štabo įsakymą, kad perduotų „partizanų teismui" už taikių žmonių plėšimus, Sapnas pradėjo prašyti, kad atleistų.

Surišę Sapną, Klajūnas ir Tigras pasiliko jį saugoti, o leitenantas Popovas naktį nuskubėjo į Druskininkus ir iškvietė kariuomenės grupę. Pamatę ateinančius kareivius, Klajūnas ir Tigras „pabėgo", palikę surištą Sapną, kurį, atseit, atsitiktinai rado kareiviai.

Po to leitenantas Popovas ir smogikas Tigras grįžo pas likusius banditus. Sapno ir Klajūno negrįžimą aiškino tuo, kad jie pasilikę prie racijos.

Kiti banditai buvo suimti panaudojus operatyvinę techniką.

Vienas iš smogikų pasiūlė išgerti gimtadienio proga. Kiti jam pritarė. Penki banditai ir kartu buvęs banditas rezervistas Dėdė išgėrė jiems pasiūlytos naminės su operatyvinės technikos priemonėmis, o vienas banditas gerti atsisakė. Šis banditas ir dar du, kurių nepaveikė naminė, buvo iš begarsių pistoletų likviduoti, kiti suimti gyvi.

Paimta: 2 kulkosvaidžiai, 5 šautuvai, iš jų 2 automatiniai, 4 granatos, apie 1000 šovinių, žiūronai ir banditų susirašinėjimo medžiaga.

Tolimesni šios kombinacijos veiksmai tęsiami.

Su tuo, kas pasakyta, supažindinti UMGB 2–N skyrių operatyvinį sąstatą ir rajonų MGB skyrių viršininkus.

1951 m. gruodžio 12 d.
LSSR MGB ministras generolas majoras Kapralovas

MGB agentūrinės bylos „Brodiačije" išvada [35]

Po Gončio išėjimo iš gaujos, gaujai vadovavo Bučionis Antanas, Vinco s., g. 1906 m., buvęs Buteliznos kaimo gyventojas, slapyvardis Ąžuolas. Savo sudėtyje gauja turėjo iki 100 dalyvių ir veikė Lazdijų aps. Leipalingio vls. teritorijoje, dabar – Kauno sritis, Veisiejų rajonas, iškėlusi sau užduotį vykdyti ginkluotą kovą prieš Sovietų valdžią ir atkurti buržuazinę santvarką Lietuvoje.

Gaujos vadas Ąžuolas – Antanas Bučionis 1946 m. spalio 4 d. nukautas (a.b. Nr.16, 47, t.I, dalis IV), gaujai vadovavo banditas Liepa – Ptakauskas Jurgis, Karaliaus s., g. 1912 metais, buvęs Veisiejų rajono Mizerų kaimo gyventojas, nukautas 1947 m. gruodžio 14 d. (a.b. 34, t.1m dalis IV).

Iš gaujos dalyvių buvo išaiškinti ir įrašyti įskaiton šie:

1. Petrauskas Jonas, g. 1907 m., slapyvardis Aras.
2. Petrauskas Vladas, g. 1907 m., slapyvardis Tigras.
3. Rauličkas Antanas, Juozo s., g. 1922 m., slapyvardis Voli, iš tikrųjų Zuikis.
4. Valenta Juozas, Antano, g. 1914 m., slapyvardis Siniča.
5. Aleksonis Juozas, g. 1920 m., slapyvardis Medinis.
6. Rožukas Romasius, g. 1906 m., slapyvardis Bitinas.
7. Česnulis Juozas, g. 1915 m., slapyvardis Levas.
8. Navickas Teofilis, g. 1904 m., slapyvardis Pantera.
9. Radžiukynas Kazys, Petro s., g. 1922 m., slapyvardis Arminas.
10. Stankus Juozas, g. 1921 m., slapyvardis Lapė.
11. Guzauskas Juozas, g. 1921 m., slapyvardis Lapė.
12. Savickas Jonas, Flioraus s., slapyvardis Svaras.
13. Dvoreckas Juozas, Boliaus s., g. 1912 m., slapyvardis Vėtra.
14. Rožukas Vytautas, Flioraus s., g. 1926 m., slapyvardis Šlekys.
15. Bučionis Viktoras, Antano s., g. 1927 m.
16. Vaikšnoras Alfonsas, Vinco s., g. 1913 m., slapyvardis Kadugys.
17. Treigys Juozas, Alekso s., g. 1924 m., slapyvardis Kadugys.

18. Bankietas Juozas, Jono s., g. 1917 m., slapyvardis Žvirblis.

19. Butkevičius Bronius, Antano s., g. 1919 m., slapyvardis Baravykas.

20. Radžiukynas Antanas, Petro s., g. 1918 m., slapyvardis Nevėžis.

21. Sukackas Viktoras, Vinco s., g. 1924 m., slapyvardis Mataitis.

22. Vaikšnoras Kostas, Vinco s., g. 1921 m., slapyvardis Tigras.

23. Treigys Kostas, Antano s., g. 1921 m., slapyvardis Šturmas.

Likvidavus Liepos gaujos banditų vadą Liepą, gaujai vadovavo Radžiukynas Antanas, Petro s., g. 1918 m., buvęs Veisiejų rajono Leipalingio mst. gyventojas, slapyvardis Nevėžis, 1948 m. gegužės 5 d. nukautas.

1948 m. Šarūno rinktinės štabo sprendimu Vytenio banditų grupė buvo pavadinta Vytenio banditų tėvūnija, o jos vadu paskirtas Vilkelis Petras, Jono s., slapyvardis Barzdukas, jis taip pat ir Vaidotas, 1949 m. kovo 9 d. nukautas.

Per ankščiau nurodytą laikotarpį gaujai ne vieną kartą buvo suduota operatyvinių smūgių, to pasekoje buvo nukauti ir suimti šie gaujos dalyviai:

1. Petrauskas Jonas, g. 1920 m., slapyvardis Aras, nukautas 1945 m. rugsėjo 21 d.

2. Petrauskas Vladas, g. 1920 m., slapyvardis Volis, nukautas 1945 m. rugsėjo 21 d.

3. Rauličkas Antanas, Juozo s., g. 1922 m., slapyvardis Zuikis, 1945 m. rugsėjo mėn. legalizavosi.

4. Valenta Juozas, Antano s., g. 1914 m., slapyvardis Sinica, 1945 m. rugsėjo mėn. legalizavosi, 1952 m. areštuotas (medžiaga saugoma Kauno srities UMGB byloje formuliare Nr.8125).

5. Aleksonis Juozas, g. 1920 m., nukautas 1948 m. rugsėjo 28 d.

6. Rožukas Romasis, g. 1906 m., slapyvardis Bitinas, nukautas 1947 m. gruodžio 25 ar 22 d.

7. Česnulis Juozas, g. 1915 m., slapyvardis Levas, nukautas 1946 m. rugsėjo 7 d.

8. Navickas Teofilis, g. 1904 m., nukautas 1945 m. spalio 25 d.

9. Radžiukynas Kazys, Petro s., g. 1922 m., slapyvardis Arminas, nukautas 1946 m. rugsėjo 7 d.

10. Stankus Juozas, g. 1921 m., slapyvardis Lapė, nukautas 1945 m. rugpjūčio 21 d.

11. Guzauskas Juozas, g. 1921 m., slapyvardis Žvirblis, nukautas 1945 m. rugpjūčio 21 d.

12. Savickas Jonas, Flioraus s., nukautas 1947 m. balandžio 8 d.

13. Dvareckas Juozas, Boliaus s., g. 1912 m., suimtas 1946 m. kovo 24 d.

14. Rožukas Vytautas, Flioraus s., g. 1926 m., nukautas 1945 m. rugsėjo 10 d.

15. Vaikšnoras Alfonsas, Vinco s., g. 1913 m., slapyvardis Uola, 1949 m. vasario 26 d. areštuotas.

16. Treigys Juozas, Alekso s., g. 1924 m., slapyvardis Kadugys, nukautas 1947 m. gruodžio 14 d.

17. Bankietas Juozas, Jono s., g. 1917 m., slapyvardis Žvirblis, nukautas 1947 m. sausio 16 d.

18. Butkevičius Bronius, Antano s., g. 1919 m., slapyvardis Baravykas, nukautas 1947 m. sausio 6 d.

19. Radžiukynas Antanas, Petro s., g. 1918 m., slapyvardis Nevėžis, nukautas 1948 m. gegužės 5 d.

20. Sukackas Viktoras, Vinco s., g. 1924 m., slapyvardis Mataitis, nukautas 1946 m. lapkričio 15 d.

21. Vaikšnoras Kostas, Vinco s., g. 1921 m., slapyvardis Tigras, nukautas 1949 m. sausio 2 d. (medžiaga byloje formuliare Nr.8126, saugoma Kauno sr. UMGB A skyriuje).

22. Treigys Kostas, Antano s., g. 1921 m., slapyvardis Šturmas, nukautas 1949 m. lapkričio 13 d.

Iš Vytenio banditų tėvūnijos banditų, įrašytų į operatyvinę įskaitą, liko gyvas banditas Bučionis Viktoras, Antano s., g. 1927 m., slapyvardis Jaunutis.

1949 m. Vytenio banditų tėvūniją papildė Mindaugo banditų gaujos dalyviai ir nusikalstami elementai. Gaujos sudėtyje buvo priskaičiuojama iki 19 dalyvių, kurie buvo įrašyti į operatyvinę įskaitą.

1. Vailionis Antanas, Igno s., g. 1927 m., slapyvardis Tėvas, gaujoje nuo 1944 m.
2. Vailionis Juozas, Antano s., g. 1927 m., slapyvardis Bedalis, gaujoje nuo 1946 m.
3. Juknevičius Juozas–Vitas, Mataušo s., g. 1929 m., slapyvardis Žvalgas, gaujoje nuo 1950 m.
4. Jakimonis Petras, Vinco s., g. 1921 m., slapyvardis Trimitas, gaujoje nuo 1948 m.
5. Mališka Leonas, Petro s., g. 1932 m., slapyvardis Saumotis, gaujoje nuo 1949 m.
6. Stravinskas Zigmas, Jono s., g. 1918 m., slapyvardis Sapnas, gaujoje nuo 1948 m.
7. Stravinskas Vytautas, g. 1928 m., slapyvardis Genys.
8. Subačius Vaclovas, g. 1907 m., slapyvardis Klevas, gaujoje nuo 1944 m.
9. Urbonas Viktoras, Boliaus s., g. 1929 m., slapyvardis Varpas, gaujoje nuo 1950 m.
10. Vailionis Jonas, Vinco s., g. 1940 m.
11. Vaškevičius Bronius, Antano s.
12. Matulevičius Juozas, Juozo s., g. 1928 m., gaujoje nuo 1950 m.
13. Voveruška Antanas, Juozo s., g. 1928 m., slapyvardis Banga, gaujoje nuo 1950 m.
14. Kvedaravičius Jonas, Vaclovo s., g. 1929 m., slapyvardis Jūreivis, gaujoje nuo 1950 m.
15. Kvedaravičius Antanas, Vacloco s., g. 1933 m., slapyvardis Linas, gaujoje nuo 1950 m.
16. Ivanauskas Bolius, Juozo s., g. 1934 m., slapyvardis Linksmutis, gaujoje nuo 1951 m.
17. Janulevičius Juozas, Jono s., g. 1932 m., slapyvardis Viltis, gaujoje nuo 1950 m.
18. Janulevčius Juozas, Bronės s., g. 1930 m., gaujoje nuo 1951 m.
19. Vaitulionis Antanas, Jono s., g. 1932 m., slapyvardis Lakūnas, gaujoje nuo 1951 m.

Pagal Šarūno rinktinės banditų štabo įsakymą, Vytenio banditų tėvūnijai vadovauja Stravinskas Zigmas, Jono s., slapyvardis Sapnas, o jo pavaduotoju buvo paskirtas Bučionis Viktoras, Antano s., slapyvardis Jaunutis, nukautas 1951 m. vasario 22 d.

Vytenio banditų tėvūnija per ankščiau nurodytą laiką Veisiejų rajono teritorijoje įvykdė iki 60 teroristinių aktų.

Per Vytenio banditų tėvūnijos sekimo procesą ne vieną kartą buvo suduota operatyvinių kariuomenės smūgių, to pasekoje buvo nukauti ir suimti šie gaujos dalyviai:

1. Vytenio banditų tėvūnijos vadas Stravinskas Zigmas, Jono s. 1951 m. spalio 4 d. buvo suimtas ir nuteistas.

2. Kvedaravičius Jonas, Vaclovo s., g. 1928 m., slapyvardis Jūreivis, 1951 m. suimtas ir nuteistas.

3. Kvedaravičius Antanas, Vaclovo s., g. 1933 m., slapyvardis Linas, 1951 m. spalio 4 d. nukautas.

4. Janulevičius Juozas, Jono s., g. 1932 m., slapyvardis Viltis, 1951 m. spalio 4 d. suimtas.

5. Juknevičius Juozas–Vitas, Mataušio s., g. 1928 m., 1951 m. spalio 4 d. nukautas.

6. Vailionis Antanas, Igno s., g. 1889 m., slapyvardis Tėvas, 1951 m. vasario 6 d. nukautas (medžiaga byloje formuliare Nr.4500, saugomas Kauno srt. UMGB).

7. Mališka Leonas, Petro s., g. 1932 m., slapyvardis Sauliutis, nukautas 1951 m. rugsėjo 23 d. (medžiaga byloje formuliare Nr.4501, saugoma Kauno sr. UMGB A skyriuje).

8. Stravinskas Vytautas, nukautas 1949 m. (medžiaga byloje formuliare Kauno sr. UMGB A skyriuje).

9. Subačius Vaclovas, g. 1907 m., slapyvardis Klevas, nukautas 1951 m. vasario 3 d.

10. Vaililionis Juozas, Antano s., g. 1907 m., slapyvardis Bedalis, nukautas 1950 m. rugsėjo 15 d. (medžiaga byloje formuliare Kauno sr. UMGB A skyriuje).

11. Matulevičius Juozas, Juozo s., g. 1928 m., nukautas 1950 m. lapkričio 19 d. (medžiaga byloje formuliare NR.7252, saugoma Kauno sr. UMGB A skyriuje).

12. Voveruška Antanas, Juozo s., g. 1928 m., slapyvardis Banga, nukautas 1952 m. sausio 7 d.

13. Kalėda Vytautas, Juozo s., g. 1934 m., slapyvardis Linksmutis, nukautas 1951 m. vasario 22 d. (medžiaga byloje formuliare Nr,8579, saugoma Kauno sr. UMGB A skyriuje).

14. Janulevičius Juozas, Bronės s., g. 1930 m., nukautas 1951 m. gruodžio 27 d. (medžiaga byloje formuliare Nr.9226, saugoma Kauno sr. UMGB A skyriuje).

15. Jakimonis Petras, Vinco, slapyvardis Trimitas, pagal banditų grupės vadovybės sprendimą 1950 m. pervestas iš Vytenio tėvūnijos į Mindaugo gaują, kur yra dabar.

Įeinančių į agentūrinę „Brodiačeje" bylą Vytenio banditų tėvūnijos dalyvių Vaškevičiaus Broniaus, Antano s., sekamo pagal bylą formuliarą Nr.4510, ir Vailionio Jono, Vinco s., sekamo pagal bylą formuliarą Nr.4508, duomenys dėl jų dalyvavimo gaujoje, nepasitvirtino ir jų bylos formuliarai iš agentūrinio sekimo išimtos, nutrauktos ir perduotos UMGB A skyriui.

Tokiu būdu pagal agentūrinę „Brodiačije" bylą liko du banditai:

1. Urbonas Viktoras, Boliaus s., slapyvardis Varpas.

2. Vaitulionis Antanas, Jono s., slapyvardis Lakūnas.

Pastarieji iš šios bylos atskirti ir sekami pagal agentūrinę bylą „Južanie" („Pietiečiai") Nr.3, todėl siūlome:

agentūrinę bylą Nr.181, slapyvardžiu „Brodiačije", kaip visiškai realizuotą, nutraukti ir perduoti saugoti Kauno sr. UMGB A skyriaus archyvui.

Veisiejų r. MGB skyriaus operatyvinis įgaliotinis
vyresn. leitenantas (Griaznovas)
Sutinku: Kauno sr. UMGB 2–N skyriaus viršininkas
papulkininkis (Oleinikas)

Visiškai slaptai

Tvirtinu:
MGB valdybos viršininkas,
pulkininkas (Sinicinas)
1952 m. liepos

Išvada [36]

Lazdijai 1952 m. balandžio „ „

Aš, LSSR Kauno sr. Lazdijų r. MGB skyriaus vyr. operatyvinis įgaliotinis leitenantas Sudilovskis, peržiūrėjau agentūrinės bylos Nr.178, slapyvardžiu „Mečtateli" („Svajotojas"), medžiagą:

radau:

kad, agentūrinė byla Nr.178, slapyvardžiu Mečtateli, pradėta 1945 m. sausio mėn. Seinų aps. NKVD skyriaus agentūrinių ir tardymo duomenų pagrindu dėl Mindaugo banditų grupės.

Gauja susiformavo 1944 m. iš antisovietinio elemento, daugiausia iš buvusių karininkų, policininkų, buožių ir iš vengusių tarnybos Sovietų armijoje.

Gaujos iniciatorius ir jos organizatorius buvo buvęs buržuazinės Lietuvos armijos leitenantas Kisieliauskas Albinas, Miko s., slapyvardžiu Karvelis (nukautas 1945 m. spalį), jo pavaduotojas buvo Neifeltas Jonas, Jono s., g. 1914 m., pastarasis, žuvus Kisieliauskui, vadovavo gaujai. Gauja turėjo iki 80 dalyvių ir veikė Lazdijų vls. teritorijoje, dabar Kauno sr. Lazdijų ir Veisiejų rajonai.

Turėjo uždavinį kovoti ginklu su Sovietų valdžia ir atkurti buržuazinę santvarką Lietuvoje.

Neifalta Jonas, Jono s., 1945 m. lapkritį nukautas, gaujai ėmė vadovauti buv. smetoninės kariuomenės karininkas Stepulevičius Vladas, Simno s., g. 1906 m., Daktaras – Mindaugas, pastarasis 1946 m. gegužės mėn. buvo paskirtas Šarūno banditų rinktinės vadu (nukautas 1947 m. gegužės 18 d.), o banditų grupei ėmė vadovauti Muliuolis Antanas, Juozo s., slapyvardis Gruodis (nukautas 1947 m. balandžio mėn.).

Iš gaujos dalyvių buvo išaiškinti ir įrašyti į įskaitą šie:

1. Bučinskas Vytautas, Juozo s., g. 1918 m.
2. Kryžiokas Juozas, Juozo s., g. 1918 m.
3. Aravičius Vytautas, Felikso s., g. 1924 m.
4. Stepulevičius Albinas, Jurgio s.

5. Daugėla Albinas, Juozo s., g.. 1911 m.
6. Bučinskas Albinas, Raulo s.
7. Stepulevičius Jonas, Jurgio s.
8. Gurčius Vincas, g. 1923 m.
9. Stočkūnas Bolesius, Vinco s.
10. Česnavičius Andrius, Martyno s., g. 1890 m.
11. Grėbliūnas Vincas, Jono s., g. 1914 m.
12. Janulevičius Antanas, Miko s., g. 1924 m.
13. Akackas Juozas, Jono s., g. 1911 m.
14. Mikelionis Antanas, Igno s., g. 1911 m.
15. Mikelionis Pranas, Igno s., g. 1913 m.
16. Mikelionis Jonas, Igno s., g. 1919 m.
17. Mikelionis Ignas, Igno s., g. 1873 m.
18. Čėpla Stasys, Stasio s., g. 1915 m.
19. Česnavičius Jonas, Andriaus s., g. 1914 m.
20. Venckūnas Vladas, Vinco s., g. 1925 m.
21. Žilionis Pranas, Prano s., g. 1905 m.
22. Žilionis Juozas, Prano s., g. 1900 m.
23. Jakavonis Pranas, Stasio s., g. 1889 m.
24. Mackonis Jonas, Adomo s., g. 1923 m.
25. Čėpla Zigmas, Adomo s., g. 1923 m.
26. Kisielevičius Antanas, Miko s., g. 1921 m.
27. Milius Antanas, Jono s., g. 1923 m.
28. Jakavonis Stasys, Prano s., g. 1921 m.
29. Neifeltas Vladas, Jono s., g. 1922 m.
30. Vaivada Pranas, Petro s.
31. Kavaliauskas Vladas, Juozo s., g. 1911 m.
32. Mikelionis Vincas, Jono s., g. 1915 m.
33. Mikelionis Juozas, Igno s.
34. Blažauskas Gediminas.
35. Kvedaras Vytautas, Juozo s., g. 1926 m.
36. Milkevičius Pranas, Juozo s., g. 1906 m.
37. Kavaliauskas Jonas, Jono s., g. 1923 m.
38. Muliuolis Juozas, Juozo s., g. 1921 m.
39. Uzdila Jonas, Petro s., g. 1923 m.
40. Kasikevičius Jonas, Petro s., g. 1929 m.
41. Kasikevičius Petras, Antano s.
42. Leskauskas Aleksas, Juozo s., g. 1904 m.
43. Januška Antanas, Simo s., g. 1926 m.
44. Gylys Jurgis, Juozo s., g. 1915 m.
45. Vabalas Albinas, Jono s., g. 1929 m.

Po gaujos vado Gruodžio likvidavimo gaujai ėmė vadovauti Jurgis Gylys, Juozo s., slapyvardis Kalnius.

Per aukščiau nurodytą laiko tarpsnį, gaujai ne kartą buvo suduota operatyvinių smūgių, to pasekoje buvo nukauti ir gyvi paimti šie gaujos dalyviai:

1. Bučinskas Juozas, Raulo s., 1945 m. paimtas gyvas.
2. Gurčius Vincas, nukautas 1945 m.
3. Stočkūnas Bolius, Vinco s., nukautas 1945 m.
4. Česnavičius Andrius, Martyno s., areštuotas 1945 m.
5. Grėbliūnas Vincas, Jono s., areštuotas 1945 m.
6. Mikelionis Pranas, Igno s., nukautas 1945 m.
7. Mikelionis Ignas, Igno s., areštuotas 1945 m.
8. Venckūnas Vladas, Igno s., nukautas 1945 m.
9. Žilionis Pranas, Prano s., areštuotas 1945 m.
10. Žilionis Juozas, Prano s., areštuotas 1945 m.
11. Jakavonis Pranas, Stasio s., areštuotas 1945 m.
12. Macikonis Jonas, Adomo s., areštuotas 1945 m.
13. Jakavonis Stasys, Prano s., 1945 m. legalizavosi, 1946 m. kovo mėn. banditų nužudytas.
14. Stepulevičius Albinas, Jurgio s., nukautas 1946 m.
15. Kryžokas Juozas, Juozo s., nukautas 1946 m.
16. Aravičius Vytautas, Felikso s., areštuotas 1948 m.
17. Stepulevičius Jonas, Jurgio s., nukautas 1946 m.
18. Kisielevičius Albinas, Miko s., nukautas 1946 m.
19. Česnavičius Jonas, Andriaus s., nukautas 1946 m.
20. Čėpla Zigmas, Stasio s., nukautas 1946 m.
21. Kavaliauskas Pranas, Juozo s., nukautas 1946 m.
22. Kvedaras Vytautas, Juozo s., nukautas 1946 m.
23. Kavaliauskas Jonas, Juozo s., nukautas 1946 m.
24. Bučinskas Vytautas, Juozo s., nukautas 1947 m.
25. Mikelionis Antanas, Jono s., nukautas 1947 m.
26. Mikelionis Jonas, Igno s., nukautas 1947 m.
27. Čėpla Stasys, Stasio s., areštuotas 1947 m.
28. Muliuolis Antanas, Jono s., nukautas 1947 m.
29. Blažionis Gediminas, nukautas 1947 m.
30. Mulionis Juozas, Juozo s., nukautas 1947 m.
31. Kasikevičius Petras, Antano s., nukautas 1947 m.
32. Januška Antanas, Simo s., nukautas 1947 m.
33. Neifeltas Vladas, Jono s., nukautas 1948 m.
34. Milkevičius Pranas, Juozo s., nukautas 1948 m. gegužį.
35. Mikelionis Vincas, Jono s., nukautas 1948 m. kovo mėn.
36. Daugėla Albinas, Juozo s., nukautas 1948 m. gegužį.
37. Akackas Juozas, Igno s., 1945 m. lapkritį legalizavosi, 1948 m. gegužį ištremtas.

38. Leskauskas Aleksas, Juozo s., nukautas 1948 m. balandį.
39. Mikelionis Juozas, Igno s., nukautas 1948 m. gruodį.
40. Janulevičius Antanas, Miko s., nukautas 1949 m. sausį.

Iš Mindaugo banditų grupės dalyvių, įrašytų į operatyvinę įskaitą, gyvi liko šie banditai:

1. Gylys Jurgis, Juozo s., – Kalnius.
2. Uzdila Linas, Petro s. – Vieversys.
3. Kasikevičius Jonas, Antano s. – Žiedas.
4. Vabalas Albinas, Juozo s. – Varmas.

Sekimo eigoje buvo išaiškinti Mindaugo banditų grupės banditai, neįrašyti į operatyvinę įskaitą, o taip pat banditų grupės pasipildė nusikaltėliais, ryšium su tuo į operatyvinę įskaitą buvo įrašyti šie banditai:

1. Krukonis Stasys, Juozo s., slapyvardis Žvaigždikis, į gaują įstojo 1948 m.
2. Buračiauskas Vytautas, Antano s., slapyvardis Akstinas, į gaują įstojo 1948 m.
3. Ivaškevičius Antanas, Vinco s., slapyvardis Jūra, į gaują įstojo 1948 m.
4. Ivaškevičius Vaclovas, Vinco s., slapyvardis Skirmantas, į gaują įstojo 1948 m.
5. Salinis Algirdas, Antano s., slapyvardis Neris, į gaują įstojo 1949 m.
6. Rutkauskas Juozas, Petro s., slapyvardis Savanoris, į gaują įstojo 1948 m.
7. Vailionis Juozas, Antano s., slapyvardis Bedalis, į gaują įstojo 1948 m.
8. Vailionis Antanas, Igno s., slapyvardis Tėvas, į gaują įstojo 1947 m.
9. Dabušinskas Juozas, Vinco s., slapyvardis Žvejys, į gaują įstojo 1947 m.
10. Gudeliauskas Juozas, Martyno s., slapyvardis Klevas, į gaują įstojo 1948 m.
11. Gylys Juozas, Juozo s., slapyvardis Kadugys, į gaują įstojo 1948 m.
12. Plytnikas Vytautas, Juozo s., į gaują įstojo 1948 m.
13. Neimanas Vytautas, Juozo s., į gaują įstojo 1948 m.
14. Jaruševičius Antanas, Antano s., slapyvardis Klevas, į gaują įstojo 1947 m.
15. Vaitkevičius Pranas, Prano s., slapyvardis Tigras, į gaują įstojo 1946 m.
16. Goberis Aloyzas, Petro s.,. slapyvardis Vladimiras, į gaują įstojo 1947 m.
17. Leskauskas Zigmas, Domo s., slapyvardis Kancleris, į gaują įstojo 1944 m.
18. Juškevičius Jonas, Antano s., slapyvardis Jūreivis, į gaują įstojo 1944 m.
19. Kaminskas Vincas, Povilo s., slapyvardis Vėjas, į gaują įstojo 1949 m.
20. Blažauskas Antanas, Prano s., į gaują įstojo 1949 m.
21. Kaknevičius Nastazas, Petro s., slapyvardis Žvidrys, į gaują įstojo 1948 m.
22. Petruškevičius Alfonsas, Antano s., slapyvardis Rimvydas, į gaują įstojo 1950 m.
23. Vaivada Vacys, Antano s., į gaują įstojo 1950 m.
24. Adomavičius Jurgis, Antano s., į gaują įstojo 1949 m.
25. Burba Vincas, Antano s., į gaują įstojo 1950 m.
26. Vaivada Vytautas, Antano s., į gaują įstojo 1948 m.
27. Klekys Vytautas, Antano s., į gaują įstojo 1948 m.
28. Lukoševičius Bronius, Jono s., slapyvardis Vyturys, į gaują įstojo 1950 m.
29. Jarmala Vladas, Adomo s., slapyvardis Ąžuolas, į gaują įstojo 1950 m.
30. Liesionis Vladas, Aleksandro s., į gaują įstojo 1950 m.

31. Vabalas Jonas, Jono s., slapyvardis Rytas, į gaują įstojo 1950 m.
32. Salyklis Vytautas, Juozo s., slapyvardis Eimutis, į gaują įstojo 1951 m.
33. Blažauskas Vytautas, Vinco s., į gaują įstojo 1951 m.
34. Karčiauskas Juozas, Igno s., slapyvardis Audriūnas, į gaują įstojo 1951 m.

1949 m. rugsėjo 20 d. gaujos vadas Gylys Jurgis, Juozo s., slapyvardžiu Kalnius, buvo nukautas. Banditų grupei pradėjo vadovauti Vabalas Albinas, Jono s., slapyvardžiu Varmas (nukautas 1950 05 02). Paskui vadovavo banditų grupei Uzdila Jonas, Petro s., – Vieversys, nukautas 1951 12 26.

Iš Mindaugo banditų grupės Šarūno rinktinės vado 1949 08 16 įsakymu Nr.13 buvo pervesti į Vytenio banditų tėvūniją šie agentūrinės bylos Mečtateli („Svajotojai") objektai:

1. Dabušinskas Juozas, Vinco s.
2. Vailionis Antanas, Igno s.
3. Vailionis Juozas, Anyano s.
4. Rutkauskas Juozas, Petro s.

Pastarųjų medžiaga iš agentūrinės bylos išimta.

Banditų Mindaugo tėvūnija per aukščiau nurodytą laiką įvykdė Lazdijų ir Veisiejų valsčių teritorijoje iki 80 teroro aktų.

Sekimo procese Mindaugo banditų grupei ne kartą buvo suduota smūgių, to pasekoje buvo nukauti ir paimti gyvi:

1. Leskauskas Zigmas, Domo s., nukautas 1949 01 19.
2. Kasikevičius Jonas, Antano s., nukautas 1949 05 27.
3. Buračiauskas Vincas, Antano s., nukautas 1949 07 14.
4. Ivaškevičius Vaclovas, Vinco s., nukautas 1949 09 20.
5. Gylys Juozas, Juozo s., nukautas 1949 09 20.
6. Jaruševičius Antanas, Antano s., nukautas 1950 05 01.
7. Neimanas Vytautas, Jono s., nukautas 1949 10 02.
8. Kaknevičius Nastazas, Petro s., nukautas 1950 04 24.
9. Ivaškevičius Antanas, Vinco s., nukautas 1950 01 30.
10. Goberis Aloyzas, Petro s., nukautas 1950 01 30.
11. Vaivada Vaclovas, Antano s., nukautas 1950 07 19.
12. Vaivada Antanas, Antano s., nukautas 1950 10 08.
13. Blažauskas Antanas, Prano s., nukautas 1951 08 19.
14. Kaminskas Vincas, Povilo s., nukautas 1951 07 27.
15. Vaitkevičius Pranas, Prano s., nukautas 1951 06 06.
16. Petruškevičius Alfonsas, Antano s., nukautas 1951 12 26.
17. Adomavičius Jurgis, Antano s., nukautas 1951 12 26.
18. Krukonis Stasys, Juozo s., nukautas 1951 12 26.
19. Liesionis Vladas, Aleksandro s., nukautas 1951 01 09.
20. Blažauskas Vytautas, Vinco s., nukautas 1951 10 01.
21. Salinis Algirdas, Antano s., nukautas 1951 09 26.
22. Jarmala Vladas, Antano s., nukautas 1951 12 26.

23. Burba Vincas, Antano s., nukautas 1952 02 03.
24. Jutkevičius Jonas, Antano s., nukautas 1952 02 03.
25. Klekys Vytautas, Antano s., nukautas 1951 10 28.
26. Salyklis Vytautas, Juozo s., nukautas 1951 12 28.
27. Vabalas Jonas, Jono s., paimtas gyvas 1951 12 02.
28. Lukoševičius Bronius, Jono s., suimtas gyvas 1952 03 05.
29. Karčiauskas Juozas, Igno s., suimtas gyvas 1952 03 05.

Banditų Mindaugo grupės areštuota apie 60 žmonių.

Tokiu būdu iš banditų grupės liko gyvi du banditai:

1. Gudeliauskas Vytautas, Juozo s., g. 1932 m. Viesiejų r., Laibgalių k. gyventojas.
2. Plytnikas Vytautas, Juozo s., g. 1932 m., Viesiejų r., Laibgalių k. gyventojas.

Pastarieji 1951 m. birželio mėn. iš banditų Mindaugo grupės išėjo ir veikia Veisiejų r. teritorijoje po vieną ir sekami Veisiejų r. MGB skyriaus B/f Nr.21342, kurie iš agentūrinės bylos Mečtateli yra išbraukti.

Siūlau:

Agentūrinę bylą Nr.178, slapyvardžiu Mečtateli, kaip visiškai realizuotą, nutraukti ir perduoti saugoti MGB valdybos A skyriaus archyvui.

Lazdijų r. MGB vyr. operatyvinis įgaliotinis (Sudilovskis)

Sutinkame: Lazdijų r. MGB skyriaus viršininkas
papulkininkis (Prilepskis)
MGB valdybos 2–N skyriaus viršininkas
papulkininkis (Oleinikas)

Tvirtinu
Kauno sr. MGB valdybos
viršininkas papulkininkis Sinycinas
1952 m. gegužės 9 d.

Nutarimas [37]

(Pagal bylą–formuliarą)
1952 m. gegužės 2 d. Lazdijai

Aš, Kauno sr. Lazdijų r. MGB skyriaus vyresnysis operatyvinis įgaliotinis vyresn. leitenantas Grubinskas, peržiūrėjau bylos–formuliaro Nr.4362, slapyvardžiu „Dezertirij" medžiagą apie Jankauską Kostą, Stasio s., g. 1928 m. Kalvarijos r., Miklainių k., iš vidutinių valstiečių, nepartinio

Radau:

Lazdijų r. MGB skyrius 1949 m. gruodžio 19 d. pradėjo Jankauskui bylą–formuliarą Nr.4362, kaip Žilvičio ginkluotos gaujos dalyviui.

Bylos–formuliaro pradėjimo pagrindu buvo slaptų informatorių Pečkio, Juro, Irklo agentūrinė medžiaga, liudijanti apie tai, kad Jankauskas, nenorėdamas tarnauti sovietų armijoje, 1948 m. liepos mėn. įstojo į veikiančią ginkluotą Žilvičio gaują, turėjo Vikerio slapyvardį ir vokišką šautuvą.

Toliau, sekant Jankauską, buvo gauta slaptų informatorių Lilijos, Laputės, Beržo pranešimai, liudijantys apie tai, kad Jankauskas buvo eilinis Žilvičio gaujos banditas, kartu su kitais banditais plėšė gyventojus, vykdė teroristinius aktus prieš taikius Rudaminos, Lazdijų, Krosnos ir Simno apylinkių gyventojus.

Iš liudytojų J.L.Stasiukyno. V.J.Blažausko parodymų ir agentų Grybo, Tiesos pranešimų nustatyta, kad Jankauskas – Vikeris 1950 m. Dainavos apygardos vado įsakymu buvo paskirtas 3 būrio vadu.

Realizuojant agento Durtuvas duomenis, 1952 m. balandžio 19 d. Lazdijų r., Bilvičių k. būrio vadas Vikeris – Jankauskas kartu su kitais penkiais banditais buvo nukautas ir atpažintas.

Manau:

Bandito Jankausko Kosto, Stasio s. – Vikerio bylą–formuliarą nutraukti, kaip nukauto ČK operacijų, o bylą–formuliarą Nr.4383 perduoti Kauno UMGB „A" skyriui saugoti archyve.

Lazdijų MGB skyriaus vyr. operatyvinis įgaliotinis
vyresn. leit. Grubinskas
Lazdijų r. MGB skyriaus viršininkas
papulkininkis Prilepskis

Sutinku:
Kauno sr. UMGB 2–N skyriaus viršininkas
papulkininkis Oleinikas

Tvirtinu:
Kauno sr. UMGB viršininkas
pulkininkas (Sinycinas)
1952 m. birželio 4 d.

Išvada [38]

1952 m. gegužės „ „ Lazdijai

Aš, LSSR, Kauno sr. Lazdijų r. MGB skyriaus vyr. operįgaliotinis vyresn. leitenantas Nesterovas, peržiūrėjęs agentūrinės bylos Nr.179, slapyvardis Zveri, medžiagą, nustačiau, kad agentūrinė byla Nr.179, slapyvardžiu Zveri, pradėta LSSR Lazdijų aps. NKVD skyriaus 1946 m. balandžio 15 d. remiantis agentūrine ir tardymo medžiaga apie gaują Vilkas.

Gauja susiformavo 1944 m. pabaigoje iš buv. buržuazinės–smetoninės kariuomenės karininkų, policininkų, buožių ir asmenų, vengiančių tarnybos Sovietų armijoje, kurie turėjo uždavinį vykdyti ginkluotą kovą su sovietų valdžia ir atkurti buržuazinę santvarką Lietuvoje.

Gauja savarankiškai pradėjo veikti nuo 1945 metų. Karvelio gaujoje buvo apie 45 banditus ir veikė Lazdijų aps., Rudaminos vls., ir Kalvarijos r. Kalvarijos ir Sangrūdos valsčiuose, kuriai vadovavo banditas Čėpla Stasys, Stasio s., g. 1917 m., Kauno sr., Lazdijų r., Elveriškių k., slapyvardis Vilkas (1947 m. gruodžio 20 d. areštuotas)

Iš gaujos dalyvių skaičiaus buvo išaiškinti ir įrašyti į įskaitą šie:

1. Jablonskas Vincas, Vinco s., g. 1912 m.
2. Marijauskas Stasys, Juozo s., g. 1909 m.
3. Ščiūka Juozas, Juozo s., g. 1897 m.
4. Čėpla Vytautas, Stasio s., g. 1928 m.
5. Petruška Stasys, Petro s., g. 1923 m.
6. Vinickas Jurgis, g. 1921 m.
7. Sikorskis Juozas, Petro s., g. 1900 m.
8. Maskelis Juozas, Juozo s., g. 1914 m.
9. Griškonis Jonas, Antano s., g. 1919 m.
10. Viskačka Antanas, Jono s., g. 1915 m.
11. Jančius Alfonsas, Tomo s., g. 1923 m.
12. Kaminskas Povilas, Antano s., g. 1897 m.
13. Busilas Juozas, Juozo s., g. 1914 m.
14. Nacukonis Vincas, Petro s., g. 1921 m.
15. Kliučinskas Kostas, Jurgio s., g. 1915 m.
16. Marijauskas Juozas, Juozo s., g. 1906 m.
17. Keršulis Vytautas, Juozo s., g. 1919 m.
18. Busilas Vincas, Juozo s., g. 1921 m.
19. Čėpla Stasys, Stasio s., g. 1917 m.

1946 m. gaujos vadas Vilkas, begerdamas su kitais banditais, būdamas girtas nušovė vieną banditą, už tai iš gaujos vadovo buvo atleistas.

Atleidus gaujos vadą Vilką iš vadovavimo gaujai, kuri buvo pavadinta Šarūno rinktinės Mindaugo banditų grupės būriu, pradėjo vadovauti banditas:

Šalaševičius Bronius, Antano s., g. 1916 m. LSSR, Kauno sr., Lazdijų r., Maišymų k., slapyvardis Žilvitis.

Per aukščiau nurodytą laiką gaujai ne kartą buvo suduota operatyvinių smūgių ir to pasekoje buvo nukauti ir paimti gyvi šie dalyviai:

1. Pacukonis Vincas, Petro s., g. 1929 m., nukautas 1945 m.
2. Ščiuka Juozas, g. 1897 m., nukautas 1945 m.
3. Marijauskas Stasys, Jono s., g. 1909 m., paimtas gyvas 1947 m. sausio 24 d.
4. Čėpla Vytautas, Stasio s., g. 1918 m., nukautas 1947 m. gruodžio 20 d.
5. Čėpla Jonas, Stasio s., g. 1918 m., paimtas gyvas 1945 m. rugsėjį.
6. Vinickas Jurgis, Jono s., g. 1921 m., paimtas gyvas 1947 m. sausio 24 d.
7. Maskelis Juozas, Juozo s., g. 1914 m., paimtas gyvas 1947 m. sausio 24 d.
8. Keršulis Vytautas, Jono s., g. 1919 m., nukautas 1947 m. vasario 5 d.
9. Balita Juozas, Vlado s., g. 1929 m., paimtas gyvas 1947 m. rugsėjį.
10. Aleškevičius Antanas, g. 1916 m., nukautas 1946 m. spalio 23 d.
11. Prabulis Vytautas, 25 metų, nukautas 1947 m. rugsėjo 21 d.
12. Krakauskas Vincas, Vinco s., 40 metų, nukautas 1947 m. rugsėjo 21 d.
13. Busilas Juozas, Juozo s., g. 1914 m., paimtas gyvas 1947 m. sausio 24 d.
14. Keršulis Petras, Antano s., 23 metų, paimtas gyvas 1947 m. sausio 24 d.

15. Grigaravičius Juozas, Juozo s., 22 metų, paimtas gyvas 1947 m. sausio 24 d.
16. Račius Jonas, Vinco s., 24 metų, nukautas 1946 m. sausį.
17. Čėpla Antanas, Stasio s., nukautas 1946 m. sausį.
18. Kliučys Petras, Jono s., nukautas 1946 m. gegužį.
19. Bubnys Vincas, Adomo s., nukautas 1947 m. gruodžio 20 d.
20. Čėpla Stasys, Stasio s., g. 1910 m., paimtas gyvas 1947 m. gruodžio 20 d.
21. Bartuška Vincas, Miko s., g. 1921 m., nukautas 1947 m. gruodžio 20 d.
22. Jančius Juozas, Povilo s., g. 1923 m., nukautas 1947 m.
23. Keršulis Stasys, Vinco s., g. 1926 m., nukautas 1947 m. vasario 11 d.
24. Busilas Vincas, Juozo s., g. 1921 m., nukautas 1947 m. vasario 11 d.
25. Krasauskas Juozas, Kazio s., g. 1909 m., nukautas 1947 m. vasario 11 d.
26. Jančiūtė Ona, Povilo d., g. 1922 m., paimta gyva 1947 m. vasario 11 d.
27. Pledas Vincas, Kazio s., g. 1929 m., paimtas gyvas 1947 m. gruodžio 25 d.
28. Sakalauskas Danius, Motiejaus s., 26 metų, nukautas 1947 m. gruodžio 25 d.
29. Aleksandravičius Bronius, Juliaus s., 24 metų, nukautas 1948 m. gruodžio 25 d.
30. Griškonis Juozas, Antano s., g. 1927 m., nukautas 1948 m. gruodžio 25 d.
31. Janulevičius Jonas, g. 1928 m., nukautas 1948 m. gruodžio 25 d.
32. Sikorskas Alfonsas, 23 metų, nukautas 1948 m. gruodžio 25 d.
33. Vaitulionis Juozas, 20 metų, nukautas 1948 m. balandžio 15 d.
34. Radzevičius Stasys, 25 metų, nukautas 1948 m. balandžio 15 d.
35. Margevičius Algis, g. 1931 m., nukautas 1949 m. vasario 1 d.
36. Šumlinskas Jonas, Motiejaus s., g. 1927 m., paimtas gyvas 1949 m. rugsėjo 10 d.
37. Markevičius Kostas, 23 metų, nukautas 1949 m. rugsėjo 20 d.
38. Petruška Stasys, Petro s., g. 1923 m., gyvena Lenkijoje.
39. Kaminskas Povilas, Antano s., g. 1897 m., areštuotas 1948 m.
40. Marijauskas Juozas, Juozo s., g. 1914 m. legalizavosi 1946 m.
41. Jablonskis Vincas, Vinco s., g. 1912 m., legalizavosi 1946 m.

Sekant buvo nustatyti ir įrašyti į įskaitą šie gaujos dalyviai:

1. Sikorskis Juozas, Petro s., g. 1900 m., buvęs Lazdijų r., Gervinčių k. gyventojas.
2. Kliučinskas Kostas, Jurgio s., g. 1915 m., buvęs Lazdijų r. Rudaminos k. gyventojas.

Atsitraukiant vokiečių kariuomenei 1944 m., jie pabėgo kartu su vokiečiais.

Įrašytų į įskaitą Mindaugo tėvūnijos 3 banditų būrio dalyvių gyvi liko šie banditai:

1. Šalaševičius Bronius, Antano s., slapyvardis Žilvitis.
2. Griškonis Vytautas, Antano s., slapyvardis Žynys.
3. Jankauskas Kostas, Stasio s., slapyvardis Vikeris.
4. Surdokas Gedas, slapyvardis Vairas.
5. Ramanauskas Leonas, Jono s., slapyvardis Sūkurys.

Sekant buvo išaiškinta Mindaugo tėvūnijos 3 būrio banditų, neįrašytų į operatyvinę įskaitą, o taip pat banditų būrys, pasipildęs nusikalstamu elementu sąskaita, to pasekoje į operatyvinę įskaitą buvo įrašyti šie banditai:

1. Trakimavičius Alfonsas, Andriaus s., g. 1931 m., slapyvardis Žalvaris, į gaują įstojo 1948 m.

2. Pasvenskas Algimantas, Jono s., g. 1933 m., slapyvardis Rimgaudas, į gaują įstojo 1949 m. gruodį.

3. Andriuškevičius Vytautas, Vinco s., g. 1929 m., slapyvardis Vijoklis, į gaują įstojo 1950 m. birželio mėn.

4. Urmanavičius Gedas, Juliaus s., g. 1929 m., slapyvardis Pavasaris, į gaują įstojo 1950 m.

5. Šalaševičius Antanas, Petro s., g. 1932 m., slapyvardis Visvydas. į gaują įstojo 1951 m. kovo mėn.

6. Dambauskas Vincas, Tomo s., g. 1927 m., slapyvardis Žvejas, į gaują įstojo 1950 m. balandį (sekamas Kalvarijos r. MGB pagal bylą–formuliarą).

7. Lastauskas Sigitas, Juozo s., g. 1929 m., slapyvardis Aušra, į gaują įstojo 1951 m. (operatyvinės įskaitos byla pradėta nebuvo).

1950 m. liepos 1 d. 3 būrio vadas Šalaševičius Bronius, Antano s., slapyvardis Žilvitis, Šarūno rinktinės vado įsakymu Nr.15 1950 m. liepos 1 d. buvo perkeltas į Mindaugo tėvūniją, o kartu su juo buvo perkeltas ir Urmanavičius Gedas, Juliaus s., slapyvardis Pavasaris, ir paskirtas Mindaugo tėvūnijos štabo viršininku, kurie 1951 m. spalį buvo nukauti kartu su banditų apygardos vadu Diemedžiu.

Šarūno rinktinės vado 1950 m. liepos 1 d. įsakymu Nr.15 Mindaugo tėvūnijos 3 būrio vadu buvo paskirtas banditas Jankauskas Kostas, Stasio s., slapyvardis Vikeris.

Sekamam Mindaugo tėvūnijos Vikerio būriui ne kartą buvo suduoti smūgiai, to pasekoje būrys buvo visiškai likviduotas.

Nukauti šie gaujos dalyviai:

1. Trakimavičius Alfonsas, Andriaus s., nukautas 1950 m. gegužės 7 d.
2. Surdokas Gedas, nukautas 1950 m. rugpjūčio 18 d.
3. Griškonis Vytautas, Antano s., nukautas 1950 m. rugpjūčio 18 d.
4. Pasvenskas Algimantas, Jono s., nukautas 1951 m. gruodžio 6 d.
5. Ramanauskas Kostas, Jono s., nukautas 1952 m. vasario 8 d.
6. Jankauskas Kostas, Stasio s., nukautas 1952 m. balandžio 19 d.
7. Andriuškevičius Vytautas, Vinco s., nukautas 1952 m. balandžio 19 d.
8. Damauskas Vincas, Tomo s., nukautas 1952 m. balandžio 19 d.
10. Lastauskas Sigitas, Juozo s., nukautas 1952 m. balandžio 19 d.

Per visą gaujos egzistavimą areštuota 70 žmonių – banditų būrio ryšininkų ir rėmėjų.

Tokiu būdu Mindaugo banditų tėvūnijos 3 Vikerio banditų būrys likviduotas visiškai, todėl, remdamasis tuo, kas aukščiau išdėstyta

manau:

agentūrinę bylą Nr.179, slapyvardžiu Zveri, kaip visiškai realizuotą, nutraukti ir perduoti saugoti į Kauno sr. MGB valdybos A skyriaus archyvą.

Lazdijų r. MGB skyriaus vyr. operįgaliotinis vyresn. leitenantas (Nesterovas)

Sutinkame:

Lazdijų r. MGB skyriaus viršininkas papulkininkis (Prilepskis)

Kauno r. UMGB 2–N skyriaus viršininkas papulkininkis (Oleinikas)

Tvirtinu
LSSR NKGB 2 skyriaus viršininkas
Vilniaus miestui,
papulkininkis (Smirnovas)
1946 m. sausio 30 d.

NUTARIMAS [39]

(apie medžiagos skyrimą ypatingajai bylai)

1946 m. sausio 30 d. Vilnius

Aš, LSSR NKGB 2 skyriaus tardytojas Vilniaus miestui, kapitonas Šurovas, peržiūrėjęs tardymo bylą Nr.5617 kaltinamųjų Kilnos Kazio, Motiejaus s., Muiželio Vaclovo, Karolio s. ir kitų – iš viso 6 žmonių dėl nusikaltimų, numatytų pagal RSFSR BK 58 str. I d. ir 58 str. II d. nustačiau, kad pagal areštuotųjų K.Kilnos, V.Muiželio, V.Ragelio, B.Truncės, V.Baltulionio ir I.Leknicko parodymus demaskuojami šie Lietuvos nacionalistinių formuočių dalyviai:

1. Grušauskas Antanas, slapyvardis Siaubas.
2. Pigaga Vytautas, slapyvardis Jokeris.
3. Večkys Jonas, slapyvardis Vyturys.
4. Savukas Alfonsas, slapyvardis Savukas.
5. Barbatavičius Jurgis, slapyvardis Naikintuvas.
6. Karsokas Antanas, slapyvardis Tėvas.
7. Tamulevičius Jonas, slapyvardis Neurutis.
8. Mikelionis Jonas, slapyvardis Garsas.
9. Barinas Bolius, slapyvardis Merkys.
10. Zakarackas Bronius, slapyvardis Tarzanas.
11. Subačius Antanas, slapyvardis Tauras.
12. Bieliauskas Bronius, slapyvardis Slyva.
13. Baltulionis Vytautas, slapyvardis Nykštas.
14. Gaidys Adolfas, slapyvardis Balandis.
15. Kleponis Antanas, slapyvardis Vorošilovas.
16. Gavutis Anicetas, slapyvardis Perkūnas.
17. Kibildis Liudas, slapyvardis Juodvarnis.
18. Bingelis Bolius, slapyvardis Špokas.
19. Glavinskas Jonas, slapyvardis Ąžuolas.
20. Morozas Juozas, slapyvardis Žaibas.
21. Bungardas Valerijonas, slapyvardis Dagilis.
22. Tamulionis Antanas, slapyvardis Giržanas.
23. Marcinonis Jonas, slapyvardis Martynas.
24. Kizilaitis–Jankauskas Jonas, slapyvardis Aušra.
25. Savukas Juozas, slapyvardis Savukas.
26. Bajukas Jonas.
27. Burneika Vladas.

28. Miliauskas Bronius.
29. Valentukevičius Adolfas.
30. Subačius Antanas.
31. Simonavičius Juozas.
32. Turčinas Juozas.
33. Alesius Antanas.
34. Veilimavičius Jonas.
35. Dulkė Fabijonas (vokiečių policijos leitenantas)
36. Radzevičius Bolys.
37. Čaplikas Alfonsas.
38. Sidoras Antanas.
39. Čapas Antanas.
40. Lukaševičius Antanas.
41. Slavinskas Vaclovas.
42. Rakauskas Juozas.
43. Leniauskas Antanas.
44. Baranauskas Teofilius.
45. Gavelis Zigmas.
46. Krajauskas Jonas.
47. Žėkas Alfonsas.
48. Nanartonis Vytautas.
49. Marcinonis Kazys.
50. Radziulis, slapyvardis Karvelis.
51. Sukaravičius, slapyvardis Savukas.
52. Amšiejus, slapyvardis Knyva.
53. Stačiokas, slapyvardis Liepa.
54. Balčius, slapyvardis Balutis.
55. Gontis.
56. Černiauskas.
57. Vitkus (pulkininkas).
58. Justas (generolas).
59. Daukantas (generolas).
60. Pečiulionis (generolas).
61. Slapyvardis Žvirblaitis.
62. Slapyvardis Žaibas.
63. Slapyvardis Pantera.
64. Slapyvardis Neris.
65. Slapyvardis Smauglys.
65. Slapyvardis Beržinis.
66. Slapyvardis Vasaris.
68. Slapyvardis Bombonešis.

69. Slapyvardis Seniukas.

70. Slapyvardis Dūda.

Remdamasis, kad iš išvardytų Lietuvos banditų formuočių dalis žuvo,likviduojant gaujas, o kita dalis slapstosi miškuose, vadovaudamasis ESFS UPK 117 str.,

nutariau:

aukščiau išvardytų asmenų tardymo medžiagą arba bylą Nr.5617 atskirti ypatingajam tyrimui.

LSSR NKGB 2 skyriaus vyr. tardytojas Vilniaus miestui
kapitonas (Ščiurovas)

Sutinku: LSSR NKGB 2 skyriaus poskyrio tardymo viršininkas Vilniaus miestui
kapitonas (Červekovas)

Pažyma [40]

Lazdijų aps., Leipalingio vls., Varėnos aps.,. Merkinės vls., ir Alytaus aps., Seirijų vls. teritorijoje veikia ginkluota nacionalistų gauja, turinti karininko Juozapavičiaus vardą, priklausanti Dainavos apygardos Šarūno rinktinei.

Gauja susiformavo 1944 m. pabaigoje iš buožių, buvusių policininkų, tarnavusiųjų vokiečių ir Plechavičiaus armijoje, išvengusiųjų šaukimo į Sovietų Armiją ir kito nusikalstamo elemento.

Dabartiniu metu gaujai vadovauja banditas Vailionis Antanas, Antano s., g. 1912 m., Lazdijų aps., Leipalingio vls., Jovaišių k., iš buožių, buvęs policininkas, banditinis slapyvardis Špokas.

Gaujoje:

1. Navickas Juozas, Miko s., g. Leipalingio valsčiuje, Sankonių k.

2. Saveikis Bronius, g. Leipalingyje, slapyvardis Klajūnas.

3. Sapiega Vladas, Miko s., g. Leipalingio vls., Drapalių k., slapyvardis Bajoras.

4. Vailionis Bolius, Vinco s., g. Leipalingio vls., Panemunės k., slapyvardis Narsuolis.

5. Juškevičius Juozas, Vinco s., g. Leipalingio vls., Panemunės k., slapyvardis Linas (1949 11 06 nukautas).

6. Kėkštas Albertas, Anelės s., g. Vilniaus aps., slapyvardis Kęstutis (1949 11 06 nukautas).

7. Milišauskas Jonas, Jono s., g. Kretingos aps., slapyvardis Ąžuolas, suimtas 1949 11 05.

8. Radziulis Jonas, Juozo s., g. Varėnos aps., slapyvardis Karvelis, nukautas 1949 11 06.

9. Mockevičius Antanas, Petro s., g. Leipalingio vls., Drapalių k., slapyvardis Našlaitis, nukautas 1949 11 06.

10. Rudys Petras, Zigmo s., g. Varėnos aps., slapyvardis Berželis, areštuotas 1949 11 07.

11. Videika Vytautas, g. Varėnos aps., nukautas 1949 11 07.

12. Žuravlis Vytautas, g. Leipalingio vls. Cimaniūnų k., slapyvardis Snaiperis, nukautas 1949 11 11.

13. Polockas Bronius, Igno s., g. Leipalingio vls., Balatšiškės k., slapyvardis Tigras, legalizavosi 1949 m. lapkričio 11 d.

14. Stravinskas Antanas, Kosto s., g. Leipalingio vls., Jovaišių k., slapyvardis Jokeris, nukautas 1949 11 11.

15. Valentukevičius Pranas, Jono s., g. Varėnos aps., slapyvardis Gruodis, nukautas 1949 11 11.

16. Potelis Vladas, Andriaus s., g. Leipalingio vls., Snaigupės k., slapyvardis Perletas, nukautas 1949 11 11.

17. Stankus Antanas, g. Leipalingio vls. Gailiūnų k., slapyvardis Rytas, nukautas 1949 11 11.

18. Videika Petras, g. Varėnos aps., slapyvardis Klevas, nukautas 1949 11 14.

19. Amšiejus Vladas, Juozo s., g. Varėnos aps., slapyvardis Neris, nukautas 1949 11 14.

20. Mickevičius Juozas, Petro s., g. Leipalingio vls., Drapalių k., nukautas 1949 11 16.

21. Balčius Jonas, g. Leipalingio vls., Krosnyko k., slapyvardis Ryklys, nukautas.

22. Matulevičius Antanas, slapyvardis Skiedra, nukautas.

23. Treigys Kostas, g. Leipalingio vls., Mizarų k., slapyvardis Šturmas.

24. Sukarevičius Antanas, Motiejaus s., slapyvardis Savukas, nukautas.

25. Stravinskas Juozas, Viktoro s., slapyvardis Sukilėlis.

26. Aleksonis Juozas, Petro s., slapyvardis Medinis, nukautas.

27. Vailionis Bronius, slapyvardis Plienas.

28. Janulevičius Juozas, Juozo s., slapyvardis Gintaras, nukautas.

29. Nemunėlis, pavardė nenustatyta.

30. Sovekūnas, pavardė nenustatyta.

31. Vasaris, pavardė nenustatyta.

Juozapavičiaus banditų grupė savo veikimo rajone turi rezervinių formuočių, didelį tinklą ryšininkų ir rėmėjų. Banditų grupė nuo atsiradimo pradžios vykdo aktyvią teroristinę veiklą prieš sovietinius partinius aktyvistus ir žmones, lojaliai nusiteikusius Sovietų valdžiai.

(...)

Lazdijų aps. MGB skyriaus viršininkas
papulkininkis (Aleksejevas)

1950 m. gegužės 15 d.

Nuorodos

OKUPACIJOS PRADŽIA

1. *LCVA. F.929. Ap.2. B.1069*
2. *LCVA. FR–1019. Ap.1. B.1*
3. *M. Rėmeris. Lietuvos sovietizacija 1940 – 1941. V.1989*
4. *LVOA. F.403. Ap.15. B.7*
5. *KPCA. F.1. Ap.1. B.150*
6. *KMA*
7. *LCVA. F.561. Ap.17. B.50. L.6*
8. *KMA*
9. *LVOA. F.1308. Ap.19. B.38. L.LO4*
10. *LVOA. F.403. Ap.15. B.18*
11. *LCVA. FR–683. Ap.2. B.14*
12. *LCVA. F.1436. Ap.1. B.98*
13. *LCVA. FR–754. Ap.3. B.560*
14. *KPCA. F.1. Ap.1. B.174*
15. *KPCA. F.1. Ap.1. B.174*
16. *LCVA. F.622. Ap.7. B.259*
17. *LCVA. F.1436. Ap.1. B.25*
18. *LCVA. FR–1436. Ap.1. B.129*
19. *LVOA. F.3377. Ap.55. B.266*
20. *LCVA. FR–683. Ap.2. B.7*
21. *LCVA. FR–409. Ap.1. B.21*
22. *LYA. F.3 Ap.7. B.146. L.87*
23. *LYA. F.3. Ap.7. B.146. L.87*
24. *LYA. F.3. Ap.7. B.146. L.207*
25. *LYA. F.3. Ap.7. B.146. L.236*
26. *LYA. F.3. Ap.7. B.146. L.293*
27. *LYA. B.b. P–14498–LI. T.l. L.152*
28. *LCVA. FR–754. Ap.4. B.17. L.119*

KOVŲ PRADŽIA

1. *LYA. F.K–1. Ap.3. B.1010.*
2. *LYA. F.3. Ap.7. B.146. L.537*
3. *LYA. F.15. Ap.2. B.79. L.1*
4. *LYA. F.3. Ap.7. B.146. L.559*
5. *LYA. B.b. P–8619–LI. L.6–1*
6. *LCVA. FR–754. Ap.13. B.46. L.6*
7. *LYA. F.K–1. Ap.3. B.1264*
8. *LYA. F.K–1. Ap.45. B.1153. L.20*
9. *LYA. F.K–1. Ap.3. B.1005. T.1*
10. *LCVA. FR–754. Ap.13. B.97. L.40*
11. *LYA. F.K–1. Ap.47. B.350*
12. *LYA. F.3. Ap.21. B.2*
13. *LYA. F.K–1. Ap.3. B.1266. L.16*
14. *LYA. F.K–1. Ap.18. B.67. L.102*
15. *LVOA. F.403. Ap.403–1. B.16. L.31*
16. *LVOA. F.403. Ap.403–1. B.14*
17. *LVOA. F.3377. Ap.55. B.68*
18. *LYA.F.K–1. Ap.3. B.1836. L.332*
19. *LVOA. F.1308. Ap.1308–2. B.1*
20. *LVOA. F.1308. Ap.21. B.2. L.1*
21. *LYA. F.K–1. Ap.3. B.1840*
22. *LYA. F.K–1. Ap.15. B.1581*
23. *LYA. F.K–1. Ap.3. B.1264. L.60*
24. *LYA. F.3. Ap.7. B.147. L.83*
25. *LYA. F.K.–1. Ap.3. B.1011. T.l. L.148*
26. *LYA. F.K–1. Ap.3. B.1010. B.1011*
27. *LYA. F.K–1. Ap.3. B.1264. T.l. L.201*
28. *LYA. F.3. Ap.7. B.147*
29. *LYA. F.K–1. Ap.3. B.1264. T.l. L.226*
30. *LYA. F.K.–1. Ap.3. B.1011.T.l. L.177*
31. *LYA. F.K–1. Ap.3. B.1264. L.239. B.1266. L.205*
32. *LYA. F.K–1. Ap.3. B.1105. L.73*
33. *LYA. B.b.41482/3. T.l.*
34. *LYA. F.K–1. Ap.3. B.1263. L.6*
35. *LYA. B.b.2867/3*
36. *LYA. F.8. Ap.10. B.14. L.145*
37. *LYA. F.8. Ap.10. B.12*
38. *LYA. F.K–1. Ap.3. B.1005. L.270*
39. *LYA. F.K–1. Ap.3. B.1010. L.234*
40. *LYA. B.b.9792/3*
41. *LYA. F.K–1. Ap.3. B.221. L.103*
42. *LYA. B.b.43958/3. L.55–25*
43. *LYA. B.b.P–16145 LI*
44. *LYA. F.K–1. Ap.10. B.12. L.309*
45. *LYA. B.b.P–16497–LI. B.b.12736/3*
46. *LYA. B.b.30025/3*
47. *LYA. B.b.5367/3*
48. *LYA. B.b.P–2938 LI*
49. *LYA. F.K–1. Ap.3. B.1836. L.201*
50. *LYA. B.b.P–1516/3 LI. T.2. L.254*
51. *LYA. F.K–1. Ap.3. B.1627. B.1628. B.1629*
52. *LYA. B.b.P–2938–LI. L.96*
53. *LYA. B.b.P–2938–LI. L.98*
54. *LYA. B.b.P–2938–LI. L.98*
55. *LYA. F.K–1. Ap.3. B.1021. T.2. L.225*
56. *LYA. F.3. Ap.36. B.19. T.1. L.11*
57. *LYA. F.3. Ap.36. B.19. T.1. L.53*

58. LVOA. F.3377. Ap.55. B.68. L.7
59. LYA. F.3. Ap.16. B.71. L.36
60. LYA. B.b.12736/3
61. LYA. B.b.P–16497 LI
62. LYA. F.K–1. Ap.B.1838. T.L.43
63. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1838. T.l. L.33
64. LYA. B.b.5367/3
65. LYA. B.b.5367/3. T.L.260–4
66. LYA. F.K.–1. Ap.3. B.1633.T.2. L.107
67. LYA. F.3. Ap.36. B.19. T.2. L.128
68. LYA. F.3. Ap.36. B.19. T.3. L.55
69. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1020. T.1
70. LYA. F.K–1. Arch.7682. T.7. L.126
71. LYA. B.b.44618/3
72. LYA. F.K–1. Ap.45. B.126. L.53
73. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1269. L.76
74. LYA. B.b.41482/3. B.b.43358/3
75. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1269. L.114
76. LYA. F.K–1. Ap.3. B.b.1840–1842
77. LYA. F.K–1. Ap.15. B.1585. L.312
78. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1270. L.208
79. LYA. F.K–1. Ap.15. B.1576
80. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1273. L.84
81. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1273. L.106
82. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1839. T.2. L.160
83. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1839. T.2. L.160
84. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1839. T.2. L.150
85. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1273. L.150
86. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1273. L.173
87. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1273. L.213
88. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1273. L.263
89. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1273. L.274
90. LYA. B.b.P–16098 LI. L.266–25
91. LYA. F.3. Ap.31. B.4. T.2. L.266
92. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1270
93. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1134. T.1. L.211
94. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1135. L.33
95. LYA. F.K–1. Ap.3. B.41
96. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1716. T.2
97. LYA. F.K–1. Ap.3 B.1843. B.1844

MOKSLEIVIJA

1. LVOA. F.1771. Ap.190.B.9
2. LYA. B.b.8160/3
3. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1131. L.108
4. LVOA. F.947. Ap. LO. B.5. L.5
5. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1637. T.2. L.181
6. LYA. F.K–1. Ap.3. B.299. L.11

TĖVŪNIJOS

1. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1268. L.42
2. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1836
3. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1837. T.2. L.300
4. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1134. T.1. L.368
5. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1134. T.1. L.151
6. LYA. B.b.P–14971–LI. L.528
7. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1632. T.1. L.83
8. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1632. B.1633. B.1634
9. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1838. T.1. L.264
10. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1134. T.1. L.179
11. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1818. L.92
12. LYA. B.b.43116/3. T.1
13. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1847. L.21
14. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1847. L.264
15. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1135. L.140
16. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1135
17. LYA. F.K–1. Ap.45. B.861. T.2. L.392
18. LYA. F.K–1. Ap.16. B.524. L.10. B.b.19730/3. L.168–10
19. LYA. F.K–1. Ap.3. B.375
20. LYA. F.K–1. Ap.16. B.662. L.337
21. LYA. F.K–1. Ap.16. B.666. L.92
22. LYA. F.K–1. Ap.16. B.666. L.143
23. LYA. F.K–1. Ap.16. B.666. L.143
24. LYA. F.K–1. Ap.3. B.2040. L.53
25. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1134
26. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1124. L.179
27. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1272. L.56
28. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1837. L.2
29. LYA. B.b.13408/3. L.76
30. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1029. L.141
31. LYA. B.b.7066/3
32. LYA. F.3. Ap.36. B.19. T.4. L.64
33. LYA. F.K–1. Ap.3.B.1032. L.41
34. LYA. F.K–1. Ap.3. B.299. L.239
35. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1124. L.212
36. LYA. F.K–1. Ap.5. B.6238
37. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1840. L.82
38. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1124. L.288
39. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1027. L.142. B.1031. L.286
40. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1141. L.26
41. LYA. F.K–1. Ap.45. B.954. L.160
42. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1125. L.111
43. LYA. F.K–1. Ap.45. B.954. L.28
44. LYA. F.K–1. Ap.3. B.391. T.2. L.42
45. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1125. L.115. B.1128. L.135

46. LYA. F.K–1. Ap.45. B.954. L.3. B.1781. L.5
47. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1124. L.402
48. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1268. L.113
49. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1268. L.113
50. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1273. L.20
51. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1842. L.175
52. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1128. L.152
53. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1125. L.69
54. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1125
55. LYA. F.K–1. Ap.15. B.1595. L.80
56. LYA. F.K–1. Ap.15. B.1595. L.102
57. LYA. F.K–1. Ap.15. B.1602
58. LYA. B.b.25307/3
59. LYA. F.K–1. Ap.16. B.618^{b}. L.305
60. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1782. L.31
61. LYA. B.b.6072. L.344
62. LYA. F.K–1. Ap.16. B.618^{a}. L.302
63. LYA. F.K–1. Ap.16. B.618^{a}. L.326
64. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1131. L.109. B.954. L.21
65. LYA. B.b.6072. T.10. L.112
66. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1715. L.23
67. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1717. L.79
68. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1145
69. LYA. B.b.24626/3. L.124
70. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1145. L.210
71. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1124. L.253. L.287
72. LYA. B.b.43266/3. L.140
73. LYA. F. K. Ap.45. B.1145. Ap.3. B.1840. B.1841. B.1842
74. LYA. F. K. Ap.3. B.1840. L.127
75. LYA. F. K–1. Ap.45. B.1145. L.421
76. LYA. F. K–1. Ap.45. B.862. L.89
77. LYA. F. K–1. Ap.45. B.1160. L.56
78. LYA. F. K–1. Ap.45. B.1719. L.46
79. LYA. F. K–1. Ap.3. B.1629. L.5
80. LYA. F. K–1. Ap.3. B.1014. L.65
81. LYA. F. K–1. Ap.3. B.1627. B.1628. B.1629. B.1632
82. LYA. F. K–1. Ap.3. B.1837. L.150
83. LYA. F. K–1. Ap.15. B.1585. L.162
84. LYA. F. K–1. Ap.3. B.1012
85. LYA. F. K–1. Ap.3. B.1634
86. LYA. F. K–1. Ap.3. B.1631
87. LYA. F. K–1. Ap.3. B.1633. B.1634
88. LYA. F. K–1. Ap.3. B.1632. L.29
89. LYA. F. K–1. Ap.45. B.131. L.208
90. LYA. B.b.11–10465 LI
91. LYA. B.b.7682. T.7. L.4
92. LYA. F. K–1. Ap.3. B.1840. L.30
93. LYA. B.b.1123/3
94. LYA. F. K–1. Ap.3. B.1272. L.101
95. LYA. F. K–1. Ap.15. B.1595
96. LYA. F. K–1. Ap.3. B.1843. Ap.45. B.289. L.140
97. LYA. F. K–1. Ap.45. B.289. L.140. B.1135. T.2. L.21
98. LYA. F. K–1. Ap.3. B.1845. L.134
99. LYA. F. K–1. Ap.3. B.1843. L.42
100. LYA. F. K–1. Ap.3. B.1844. B.1845
101. LYA. B.b.36665. L.148
102. LYA. B.b.34351/3
103. LYA. B.b.P–14498–LI. T.4. L.213
104. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1125. L.278
105. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1748. L.112
106. LYA. F.K–1. Ap.16. B.126. L.126
107. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1643. L.58. B.b.19730/3. L.168–7,8
108. LYA. F.K–1. Ap.45. B.278. T.2.21.
109. LYA. F.K–1. Arch.7682. T.2. L.142
110. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1125. L.244
111. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1125. L.243
112. LYA. F.K–1. Ap.45. B.278. T.2. L.19

TREMTYS

1. LYA. F.K–1. Ap.46. B.1503. L.12
2. LCVA. FR–754. Ap.13. B.93
3. LVOA. F.403. Ap.4. B.6. L.32
4. LYA. F.K–1. Ap.15. B.1602

DAINAVOS APYGARDOS VADAS DIEMEDIS

1. LYA. F.K–1. Ap.45. B.860. T.1. L.50
2. LYA. F.K–1. Ap.16. B.663. L.141. Ap.45. B.860. T.1. L.165
3. LYA. F.K–1. Ap.16. B.663. L.154
4. LYA. F.K–1. Ap.16. B.662. L.74
5. LYA. F.K–1. Ap.45. B.860. T.1. L.250
6. LYA. F.K–1. Ap.16. B.563. L.8
7. LYA. B.b.P–14858–LI. T.1. L.24
8. LYA. F.K–1. Ap.45. B.953. L.10
9. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1126. L.258
10. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1126. L.250
11. LYA. F.K–1. Ap.16. B.662. L.256
12. LYA. F.K–1. Ap.45. B.861. T.L.145
13. LYA. F.K–1. Ap.45. B.860. T.2. L.372

Abipus uždangos

1. LYA. F.K–1. Ap.18. B.26
2. LYA. B.b.166L7
3. LYA. F.K–1. Ap.18. B.93
4. LYA. B.b.166L7
5. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1022
6. LYA. F.K–1. Ap.18. B.94
7. LYA. F.K–1. Ap.18. B.96
8. LYA. F.K–1. Ap.18. B.97. L.278
9. LYA. F.K–1. Ap.18. B.98. L.181
10. LYA. F.K–1. Ap.18. B.98. L.178
11. LYA. F.K–1. Ap.18. B.97. L.277
12. LYA. F.K–1. Ap.45. B.133. L.213
13. LYA. F.K–1. Ap.18. B.98
14. LYA. F.K–1. Ap.18. B.98
15. LYA. F.K–1. Ap.18. B.862. L.154
16. LYA. F.K–1. Ap.45. B.861. T.2. L.210
17. LYA. F.K–1. Ap.45. B.861. T.2. L.214
18. LYA. F.K–1. Ap.45. B.861. T.2. L.54
19. LYA. F.K–1. Ap.45. B.860. T.1. L.100
20. LYA. F.K–1. Ap.45. B.861. T.2. L.55
21. LYA. F.K–1. Ap.45. B.861. T.2. L.59
22. LYA. F.K–1. Ap.45. B.861. T.2. L.79
23. LYA. F.K–1. Ap.45. B.860. L.154
24. LYA. B.b.1547
25. LYA. F.K–1. Ap.45. B.125
26. LYA. B.b.607. T.4. L.129
27. LYA. F.K–1. Ap.3. B.375
28. LYA. B.b.19730/3. L.169–10
29. LYA. F.5. Ap.1. B.7245
30. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1718. L.42
31. LYA. F.K–1. Ap.45. B.6860. T.2. L.338
32. LYA. F.K–1. Ap.45. B.6860. T.2. L.293

SUGRĮŽUSIŲJŲ MIŠKAI

1. LYA. F.K–1. Ap.45. B.860. T.2. L.345
2. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1819
3. LYA. F.K–1. Ap.16. B.618^{b}. L.5
4. LYA. F.K–1. Ap.45. B.954. L.20
5. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1849. L.159
6. LYA. F.K–1. Ap.16. B.324. L.328
7. LYA. F.K–1. Ap.3. B.390. L.414
8. LYA. F.K–1. Ap.45. B.940. L.247
9. LYA. F.K–1. Ap.16. B.618^{b}.
10. LYA. F.K–1. Ap.16. B.618^{b}.
11. LYA. F.K–1. Ap.16. B.618^{b}.
12. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1780. L.20
13. LYA. F.K–1. Ap.16. B.618^{b}. L.234
14. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1849. L.93
15. LYA. F.K–1. Ap.45. B.127. L.288
16. LYA. F.K–1. Ap.16. B.666. L.164
17. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1716
18. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1161. L.62
19. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1135. L.23
20. LYA. F.K–1. Ap.3. B.1849. L.167
21. LYA. F.K–1. Ap.45. B.129. L.296
22. LYA. F.K–1. Ap.15. B.3570. L.50
23. LYA. F.K–1. Ap.45. B.128. L.143
24. LYA. F.K–1. Ap.45. B.135. L.74
25. LYA. F.K–1. Ap.45. B.128. L.222. B.132. L.338
26. LYA. F.K–1. Ap.45. B.137. L.58. B.129. L.400
27. LYA. F.K–1. Ap.45. B.136. L.136
28. LYA. F.K–1. Ap.45. B.139. L.167
29. LYA. F.K–1. Ap.45. B.129. L.236. B.132. L.89. L.506
30. LYA. F.K–1. Ap.45. B.130. L.330
31. LYA. F.K–1. Ap.45. B.132. L.303
32. LYA. F.K–1. Ap.45. B.132. L.303
33. LYA. F.K–1. Ap.45. B.132. L.303
34. LYA. F.K–1. Ap.16. B.524. L.10
35. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1134. T.1. L.94
36. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1134. T.1. L.94
37. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1160. L.67
38. LYA. F.K–1. Ap.45. B.1145. L.68
39. LYA. B.b.2867/3
40. LYA. B.b.3435/3. L.245–25

Sutrumpinimai

KMA – Kultūros ministerijos archyvas

KPCA – Kultūros paveldo centro archyvas

LCVA – Lietuvos centrinis valstybės archyvas

LYA – Lietuvos ypatingasis archyvas

LVOA – Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas

TURINYS

Pratarmė 5

Dvasios nelaisvėje 7

I Dalis
PRARASTA LAISVĖ

OKUPACIJOS PRADŽIA 13

Lietuvos KP(b) Seinų apkomas 16
Dvarininkų, kurių žemė visiškai ar dalinai nacionalizuota, sąrašas 18
Raportas 19
Dzūkų muziejus 22
Lazdijų miesto paminklas 23
Pasiruošimas rinkimams 24
Operatyvinis planas 30
Mokytojų, 1941 m. birželio mėn. ištremtų į Sibirą sąrašas 33
Lietuvos policijos pareigūnai, bolševikų išvežtį Rusijos gilumą 36
Seirijų vals. žmonės 1941 m. birželio 14 d. išvežti į Sibirą 36
Okupacinės kariuomenės dislokacija 38

KARAS 41

Pirmoji karo diena 43
Varėnos poligone 48
Raudonieji partizanai ir Armija Krajova 49

ANTROJI OKUPACIJA 54

Kalba dokumentai 55
Koloborantai 58

II Dalis
VYRAI MIŠKUOSE

KOVŲ PRADŽIA 63

Partizanų malda 66
Baudėjų pulkai 67
Lietuvos Laisvės Armija 72
Generolas Motiejus Pečiulionis 74
Vetrovo divizija 74
Stribai 77

PARTIZANŲ KAUTYNĖS SU NKVD KARIUOMENE 90
Partizanų malda prieš kautynes 90
Šarūno būrys 90
Vilko būrys 95
Leitenanto Mykolo Lukošiūno būrys 96
Stribų susišaudymas su NKVD 99
Siaubo būrys 101
Lakūno būrys 102
ŠTABAS 108
Dzūkijos partizanų centrinės vadovybės sukūrimas 110
Kazimieraičio įsakymai 113
Merkinės puolimas 115
Generolas Vėtra ir jo talkininkai 118
„A" Apygardos štabas Siaubo teritorijoje 124
Partizanų apdovanojimas Žaliamiškyje ir Pūščioje 125
Pietų Lietuvos partizanų štabas 126
Tipografija Pūščios girioje 129
Kazimieraičio žūtis 134
Štabo atnaujinimas 138
Daktaro suėmimas 141
Perletas 144
Antrosios PLP štabavietės suradimas 146
Šarūno rinktinės inspektavimas 147
Dainavos apygardos štabas Punios šile 150
Štabas 151
Varnas 159
AGENTŪRA 163
LLA atkūrėjai 164
Agentų sąrašai 169
Smogikai 174
Agentūrinės kombinacijos 185
Šaltinis Beržas 187
Partizano Keršto – Jono Šumlinsko suėmimas 190
MOKSLEIVIJA 196
Leipalingis 196
Kapčiamiestis 196
Vilnius 197
Lazdijai 199
Merkinė 200

III Dalis
TĖVŪNIJOS

PŪŠČIOS GIRIOS PARTIZANAI 209

Partizanų žūtys 216
Nevėžio žūtis 221
Paberžio žūtis 222
Alfonsas Vaikšnoras – Uola 222
Perletas 223
Papartis 223
Jaunučio žūtis 224
Agentūrinė byla Brodiačije 225
Žena 226
Partizanas Klajūnas – agentas Bronius 228
Kelio pabaiga 231
Lakūnas 235
Žuvę Pūsčios partizanai 239

ŠVENTEŽERIO KRAŠTO PARTIZANAI 243

Žūtys 254
Iššūkis 255
Partizaninės 255
Pinklėse 257
Verstaminų kautynės 262
Grupės vadai 264
Prisiminimai apie Rickų ir kitus 266
Rūpestėlis 268
Aguona 269
Žutys 271
Suimti partizanai 272
Kalniaus žūtis 272
Varmas 274
Mindaugo tėvūnijos partizanų, žuvusių 1945-1949 metais, sąrašas 274

VEISIEJŲ PARTIZANAI 279

Iš čekistų klastų 282

ŠVENTEŽERIO PARTIZANAI, KORĖJOS KARO METU 287

Karklas 287
Nenoras tarnauti rusams 288
Paslapties apgaubta žūtis 290
Šv. Kalėdų antrąją dieną 295

Giraitėje 296
Bajoras ir Balandis 296
Vyturys ir Audriūnas 297
RUDAMINOS PARTIZANAI 300
Šv. Kalėdų rytą 308
KARININKO ANTANO JUOZAPAVIČIAUS PARTIZANŲ TĖVŪNIJA 318
Kautynės 323
Partizano Kėkšto žūtis 330
Žaibas 330
Snaigupė 332
Vietrakalnis 333
Siaubo žūtis 334
Skiedra 337
Iš Dainavos apygardos vado 1948 m. partizanų kautynių dienoraščio 340
Karininko Juozapavičiaus grupės vadas Špokas 342
Karininko Juozapavičiaus grupės partizanų bunkeriai 343
Eglė 346
Štabas 350
Siaubo I būrio žūtis 350
Partizanų ryšininkai 367
Žūtys 376
Išdavystė 377
TREMTYS 388
Stalino inkvizicija 393

IV Dalis
VILTIES IR NEVILTIES METAS

DAINAVOS APYGARDOS VADAS DIEMEDIS 407
Abipus uždangos 418
Sesuo sugrįžo pas brolį 434
Agentės Marčytės charakteristika 436
Diemedžio paieškas tęsia „gerasis žmogus" Vilnius 444
Pasakoja Juozas Karpavičius – Medelis 449
Skroblas 452
SUGRĮŽUSIŲJŲ MIŠKAI 455
Dainavos partizanų apygardos „vadas" Medelis – agentas Juozas 457

Putinas 460
Pasakoja Vytautas Treigys – Karvelis 461
Apygardos „partizanų" štabo sukūrimas 461
Būrio vado Beržinio žūtis 463
Partizanas Jovaras – agentas Svajūnas Mindaugo tėvūnijoje 464
Partizanas Lakūnas – agentas Neris 467
Partizanas Jaunuolis – agentas Jurgis 472
Paskutinio Šarūno rinktinės partizano žūtis 474
„Legalizacija" 475
A. RAMANAUSKO – VANAGO PAIEŠKA IR SUĖMIMAS 480

Užsklanda 487
Priedai 490
Nuorodos 517

Kašelionis B.
Dainavos partizanai: Šarūno rinktinė (dokumentai ir prisiminimai).
V.: DABA, 1999.– 520 p.

Studijoje nagrinėjama 1940 – 1956 m. Dainavos partizanų kovų priešistorė ir kovų metai. Autorius remiasi dokumentais ir amžininkų prisiminimais apie Šarūno rinktinę. Detaliai atkuriamos Veisiejų, Šventežerio, Rudaminos, Seirijų, Leipalingio krašto žmonių pasipriešinimo bei jų persekiojimo paslaptys.
Knyga skiriama istorikams, kraštotyrininkams, visiems – besidomintiems Dainavos praeitimi.

Turinčius daugiau duomenų, dokumentų bei nuotraukų apie Dainavos apygardos Šarūno rinktinės partizanus ir ryšininkus prašome atsiųsti adresu:

Bronius Kašelionis
Kultūros paveldo centras
Pilies g. 16, LT-2005 Vilnius

Informacija telefonu (8 22) 62 41 62

Gauti duomenys papildys antrąjį knygos leidimą.

Bronius Kašelionis

DAINAVOS PARTIZANAI
Šarūno rinktinė: dokumentai ir prisiminimai

Maketavo: Raimondas Galinis
Redagavo: Onė Baliukonytė

1999.12.20. 32.5 sp. l. Tiražas 950 egz. Užs. Nr. 271
Išleido dizaino studija „DABA", Gedimino pr. 38/2, LT-2600 Vilnius
Spausdino „Spindulio" spaustuvė, Gedimino g. 10, LT-3000 Kaunas
Kaina sutartinė

Pirmajame viršelyje

Šarūno rinktinės partizanų vadai:

Bolius Šimkonis – ŠARŪNAS
Albinas Kisieliauskas – KARVELIS,
Vladas Stepulevičius – MINDAUGAS
Antanas Bučionis – ĄŽUOLAS
Juozas Gegužis – DIEMEDIS

Ketvirtajame viršelyje

Šarūno rinktinės partizanai
LDK Vytenio tėvūnijos partizanai
Mindaugo tėvūnijos partizanai
Karininko Juozapavičiaus tėvūnijos partizanai

Šarūno rinktinės partizanų raištis

PARTIZANO PRIESAIKA

Aš prisiekiu Visagalio Dievo akivaizdoje, kad nesigailėdamas savo jėgų ir gyvybės ginsiu Lietuvos valstybės ir tautos garbę ir nepriklausomybę nuo visų jos priešų, sąžiningai vykdysiu Lietuvos išsilaisvinimo siekiančios Lietuvos Partizanų Vadovybės ir jai priklausančių savo viršininkų įsakymus, šventai laikysiu visa patikėtas man paslaptis. Lietuvos priešams jokių žinių neteiksiu ir visa, ką tik apie juos sužinosiu, tuojau pranešiu savo viršininkams. Žinau, kad už priesaikos sulaužymą grėsia man Dievo bausmė ir partizanų teismo skiriama mirtis. Taip man, Dieve, padėk.

DAINAVOS APYGARDOS ŠARŪNO RINKTINĖS PARTIZANŲ KOVŲ SCHEMA 1944 – 1953 metais

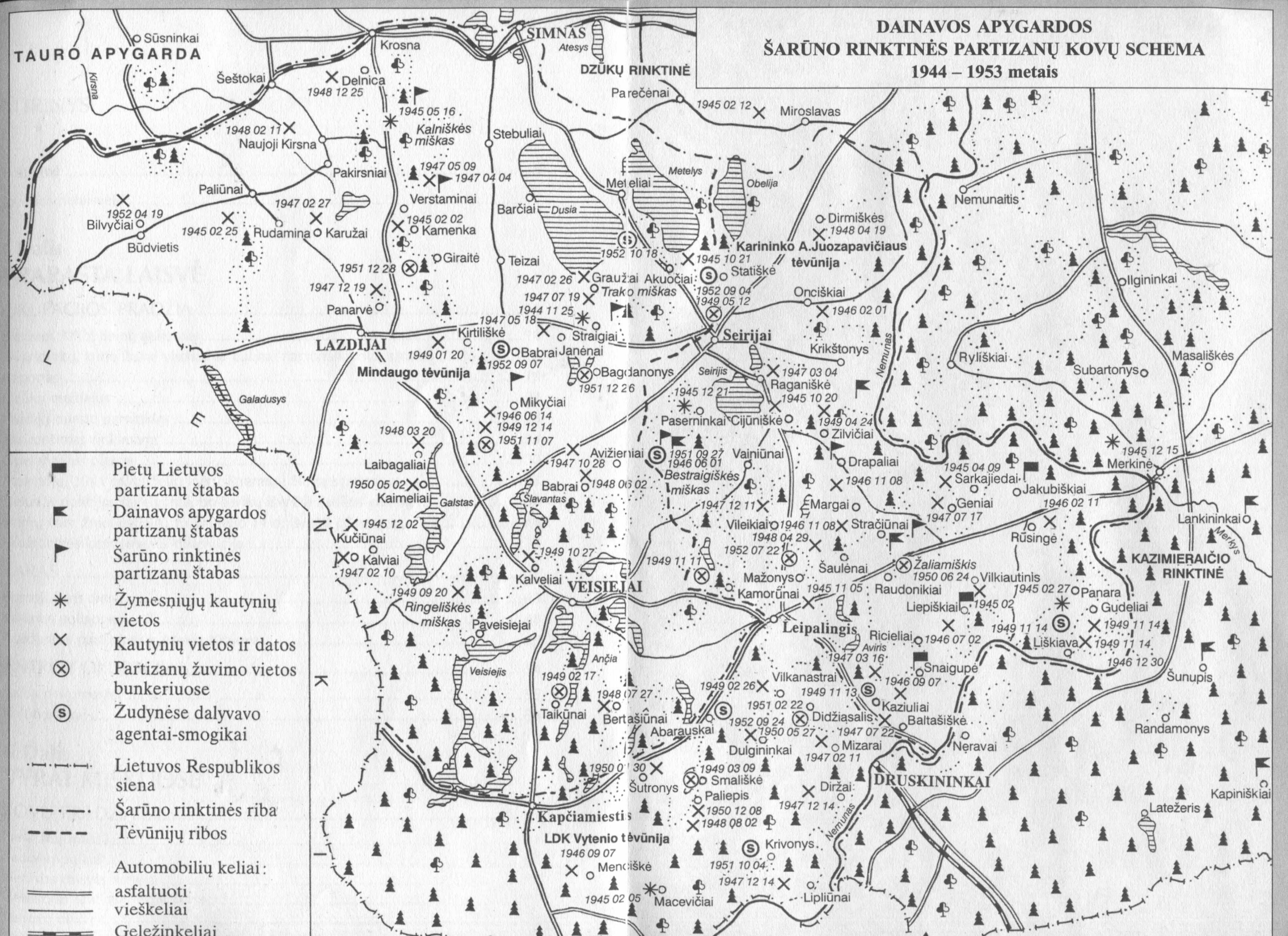

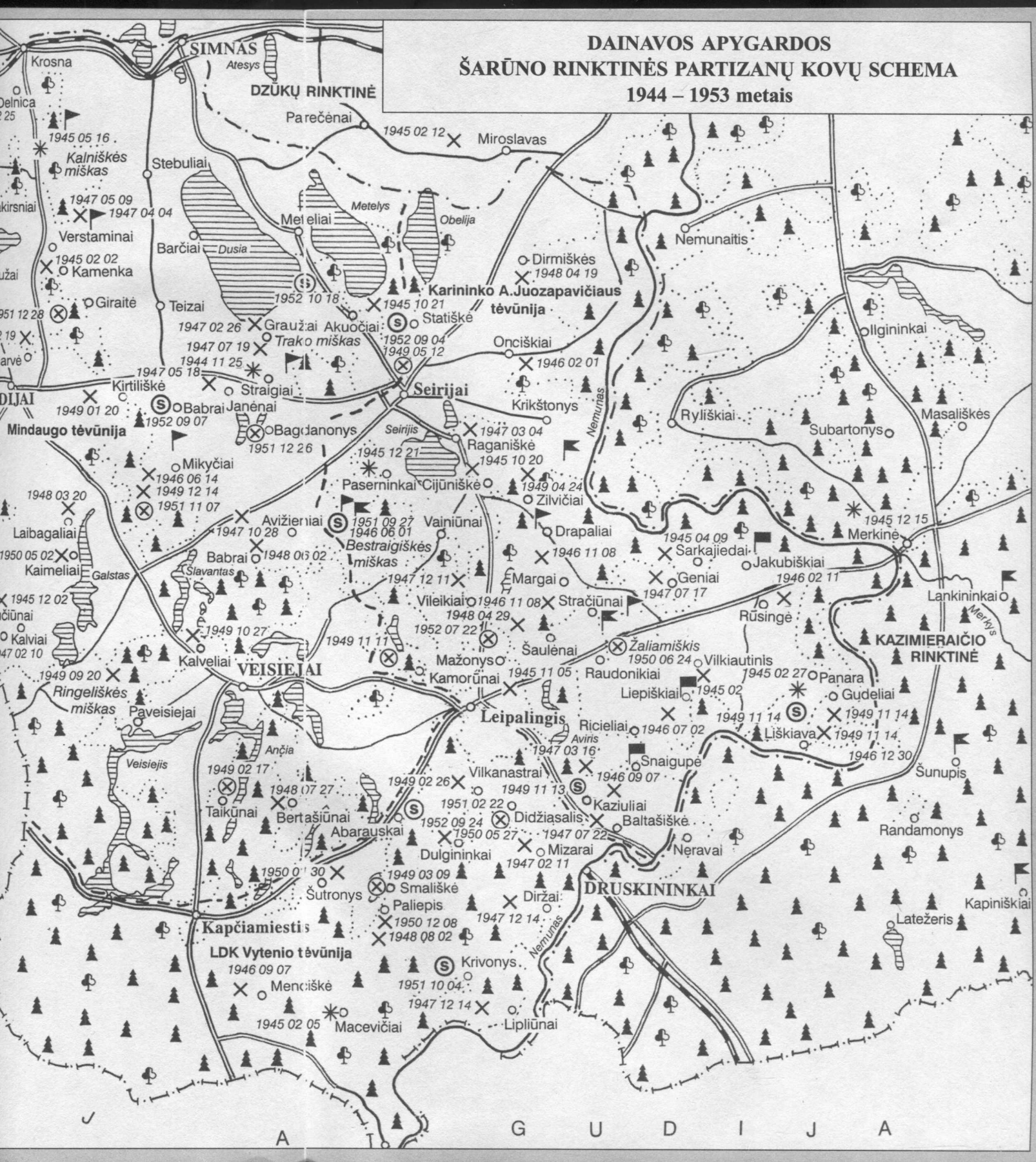
DAINAVOS APYGARDOS
ŠARŪNO RINKTINĖS PARTIZANŲ KOVŲ SCHEMA
1944 – 1953 metais
SIMNAS
Atesys
DZŪKŲ RINKTINĖ
Krosna
Parečėnai
1945 02 12
Miroslavas
1945 05 16
Kalniškės miškas
Stebuliai
1947 05 09
1947 04 04
Metelys
Obelija
Metelių
Verstaminai
Barčiai
Dusia
1945 02 02
Kamenka
Giraitė
Teizai
1952 10 18
1945 10 21
Karininko A.Juozapavičiaus tėvūnija
Dirmiškės
1948 04 19
Nemunaitis
1947 02 26
Graužai
Akuočiai
Statiškė
1947 07 19
Trako miškas
1952 09 04
1949 05 12
Onciškiai
1946 02 01
Ilgininkai
1944 11 25
1947 05 18
Kirtiliškė
Straigiai
Seirijai
Mindaugo tėvūnija
1949 01 20
1952 09 07
Babrai
Janėnai
Bagdanonys
1951 12 26
Seirijis
1947 03 04
Raganiškė
Krikštonys
Nemunas
Ryliškiai
Subartonys
Masališkės
1945 12 21
1945 10 20
Mikyčiai
1946 06 14
1949 12 14
1951 11 07
Paserninkai
Cijūniškė
1949 04 24
Žilvičiai
1948 03 20
Laibagaliai
Avižieniai
1947 10 28
1951 09 27
1946 06 01
Bestraigiškės miškas
Vainiūnai
Drapaliai
1945 12 15
Merkinė
1950 05 02
Kaimeliai
Galstas
Babrai
1948 06 02
Slavantas
1945 04 09
Sarkajiedai
1946 11 08
Jakubiškiai
1947 12 11
Margai
Geniai
1946 02 11
1945 12 02
Vileikiai
1946 11 08
Stračiūnai
1947 07 17
Lankininkai
Merkys
Kalviai
1948 04 29
1952 07 22
Rūsinė
1949 10 27
1949 11 11
Šaulėnai
Žaliamiškis
KAZIMIERAIČIO RINKTINĖ
Kalveliai
VEISIEJAI
Mažonys
1950 06 24
Vilkiautinis
1949 09 20
Kamorūnai
1945 11 05
Raudonikiai
1945 02 27
Panara
Ringeliškės miškas
Liepiškiai
1945 02
Gudeliai
Paveisiejai
Leipalingis
1949 11 14
1949 11 14
Ričieliai
1946 07 02
Liškiava
1949 11 14
Aviris
Ančia
1947 03 16
1946 12 30
Veisiejis
Snaigupė
Šunupis
1949 02 17
Vilkanastrai
1946 09 07
1949 02 26
1949 11 13
Taikūnai
1948 07 27
Bertašiūnai
1951 02 22
Kaziuliai
Didžiasalis
1952 09 24
Baltašiškė
Randamonys
Abarauskai
1950 05 27
1947 07 22
Dulgininkai
Mizarai
Neravai
1947 02 11
1950 01 30
1949 03 09
Smališkė
DRUSKININKAI
Šutronys
Paliepis
Diržai
Kapiniškiai
1950 12 08
1947 12 14
Latežeris
Kapčiamiestis
1948 08 02
LDK Vytenio tėvūnija
1946 09 07
Krivonys
Nemunas
Menciškė
1951 10 04
1947 12 14
1945 02 05
Macevičiai
Lipliūnai
J A G U D I J A

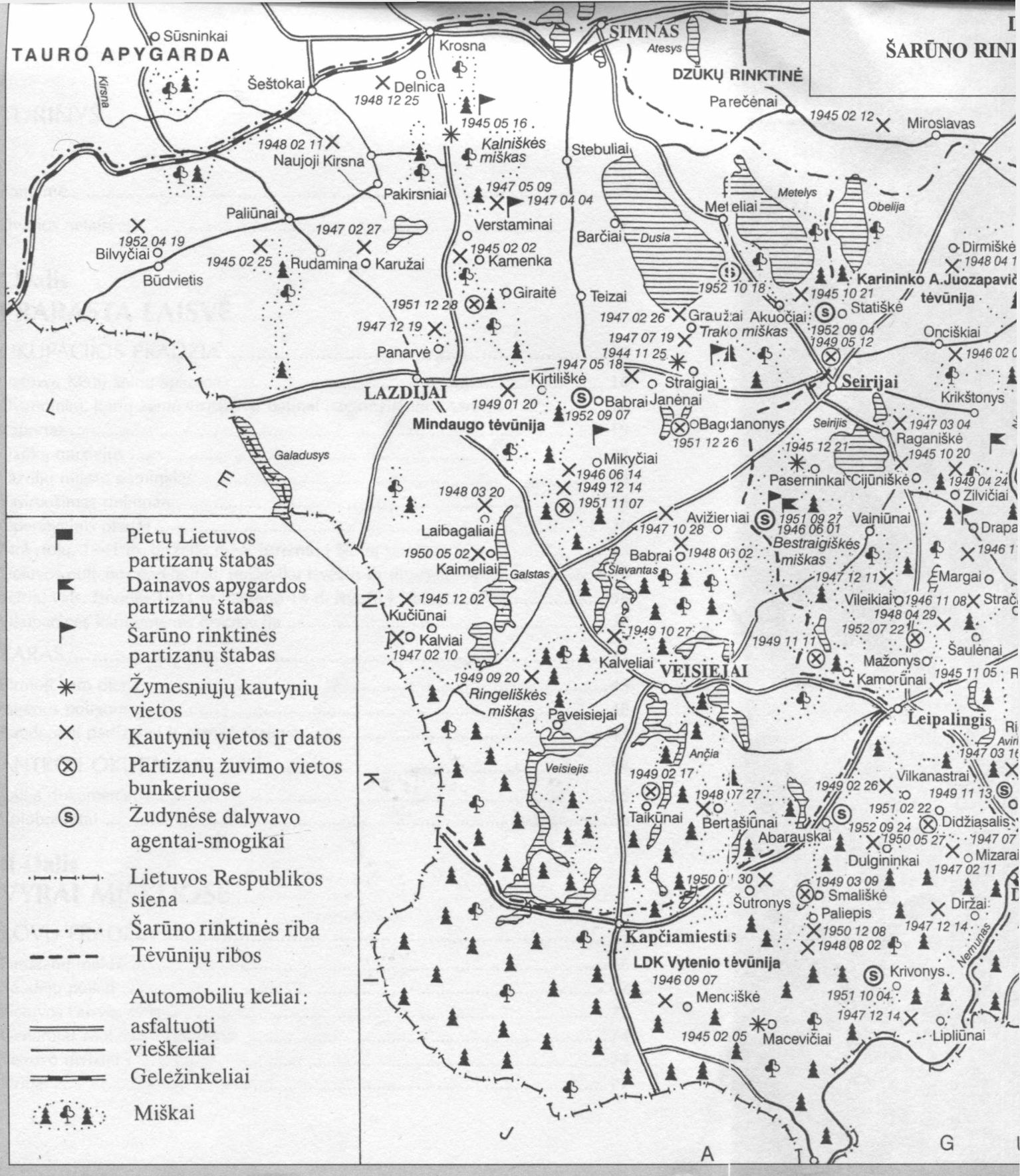

TAURO APYGARDA
ŠARŪNO RINK
SIMNAS
DZŪKŲ RINKTINĖ
Sūsninkai
Krosna
Šeštokai
Delnica
1948 12 25
1945 05 16
Kalniškės miškas
1948 02 11
Naujoji Kirsna
Pakirsniai
1947 05 09
1947 04 04
Paliūnai
1947 02 27
Verstaminai
1952 04 19
Bilvyčiai
1945 02 25
Rudamina
Karužai
1945 02 02
Kamenka
Būdvietis
Giraitė
1951 12 28
1947 12 19
Panarvė
LAZDIJAI
Kirtiliškė
1949 01 20
Mindaugo tėvūnija
1952 09 07
Babrai
Janėnai
1947 05 18
Straigiai
Bagdanonys
1951 12 26
Mikyčiai
1946 06 14
1949 12 14
1951 11 07
1948 03 20
Laibagaliai
1950 05 02
Kaimeliai
Galstas
1945 12 02
Kučiūnai
Kalviai
1947 02 10
1949 09 20
Ringeliškės miškas
Paveisiejai
Veisiejis
Kalveliai
VEISIEJAI
1949 10 27
Šlavantas
Babrai
1948 06 02
Avižieniai
1947 10 28
1951 09 27
1946 06 01
Bestraigiškės miškas
Paserninkai
Cijūniškė
1945 12 21
Seirijis
Seirijai
Raganiškė
1947 03 04
1945 10 20
Zilvičiai
1949 04 24
Vainiūnai
Margai
1947 12 11
Vileikiai
1946 11 08
1948 04 29
1952 07 22
Šaulėnai
1949 11 11
Mažonys
Kamorūnai
1945 11 05
Leipalingis
Ančia
1949 02 17
Taikūnai
1948 07 27
Bertašiūnai
Abarauskai
1949 02 26
Vilkanastrai
1949 11 13
1951 02 22
1952 09 24
Didžiasalis
1950 05 27
Dulgininkai
1947 07
Mizarai
1947 02 11
1950 01 30
Šutronys
1949 03 09
Smališkė
Paliepis
Diržai
1947 12 14
1950 12 08
1948 08 02
Kapčiamiestis
LDK Vytenio tėvūnija
1946 09 07
Menciškė
Krivonys
1951 10 04
1947 12 14
1945 02 05
Macevičiai
Lipliūnai
Nemunas
Teizai
Barčiai
Dusia
Stebuliai
Parečėnai
1945 02 12
Miroslavas
Metelys
Obelija
Meteliai
1952 10 18
Graužai
Akuočiai
Trako miškas
1947 02 26
1947 07 19
1944 11 25
1945 10 21
Statiškė
1952 09 04
1949 05 12
Karininko A.Juozapavič tėvūnija
Dirmiškė
1948 04 1
Onciškiai
1946 02
Krikštonys
Galadusys
L E N K I J A
G
Pietų Lietuvos partizanų štabas
Dainavos apygardos partizanų štabas
Šarūno rinktinės partizanų štabas
Žymesniųjų kautynių vietos
Kautynių vietos ir datos
Partizanų žuvimo vietos bunkeriuose
Žudynėse dalyvavo agentai-smogikai
Lietuvos Respublikos siena
Šarūno rinktinės riba
Tėvūnijų ribos
Automobilių keliai:
asfaltuoti
vieškeliai
Geležinkeliai
Miškai